

הספריה הלאומית

S 2= 62 C 8286

Saldī, Muslīḥ al-Dīn.

The Gūlistān of Sādy /

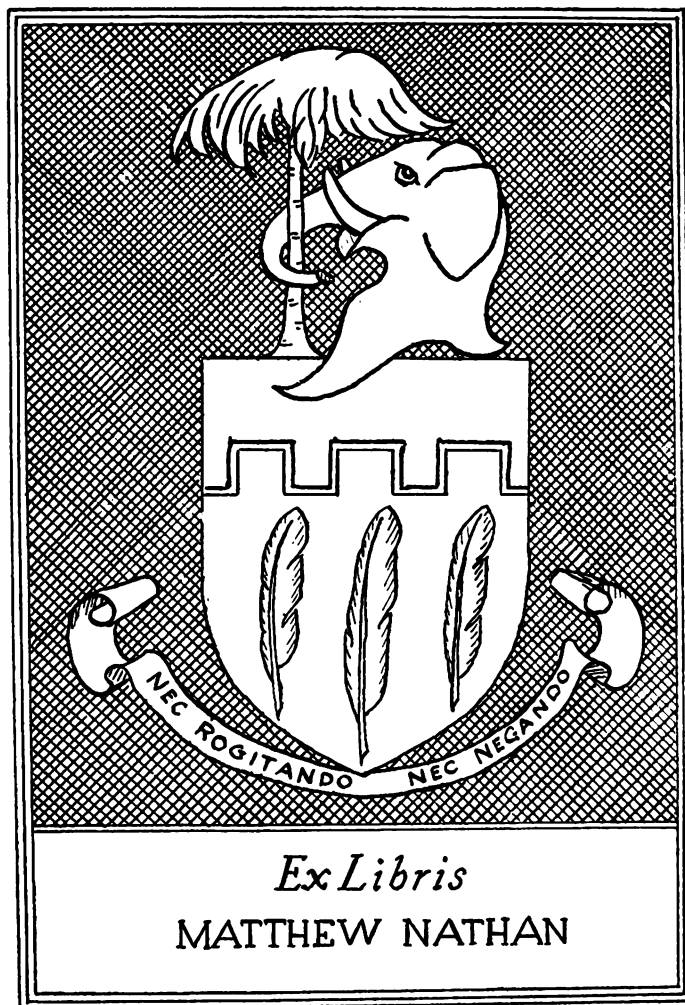
C.1

3175852-10

ASH

A. T. Warren
1884.

Persian Classics.

Letter

VOLUME THE FIRST.

THE GULISTÂN OF SÂDY,

WITH AN

ENGLISH TRANSLATION.

BY FRANCIS GLADWIN.

CALCUTTA,

PRINTED AT THE HINDOOSTANEE PRESS.

1806.

2° 62' 30.26

891.558

TO THE MOST NOBLE

MARQUIS WELLESLEY, K. P.

Ec. Ec. Ec.

THE ILLUSTRIOUS PATRON OF ORIENTAL LITERATURE,

THIS EDITION OF

Persian Classics,

COMMENCED AND COMPLETED DURING HIS LORDSHIP'S

GLORIOUS ADMINISTRATION OF BRITISH INDIA,

IS HUMBLY DEDICATED, BY

HIS LORDSHIP'S

MOST FAITHFUL AND

DEVOTED SERVANT

FRANCIS GLADWIN.

PATNA,

JANUARY THE 12TH, 1806.

ADVERTISEMENT.

ON the first institution of the College of Fort William, the Governor General, MARQUIS WELLESLEY, was pleased to request Colonel Kirkpatrick, Mr. Edmonstone, and myself, to undertake the temporary superintendence of the Persian department. Happy at being united in office with such distinguished characters, and encouraged by the patronage of the illustrious founder, I then communicated to my colleagues my design of preparing, for the use of the students, correct editions of some of the most approved Persian classics, with notes and verbal indexes. In forming this resolution, I was actuated solely by my desire to promote the advancement of Persian literature, without looking for any pecuniary remuneration from government.

During the short period of my stay in the College, I was only able to draw the outlines of my plan; but since my appointment to my present office, where, from situation, I am almost entirely secluded from society, I have employed the intervals of leisure in the execution of my arduous undertaking. After four years labour, I have prepared for the press the *Gúlístán* and *Bóstán* of *Sády*, the *Beháristán* of *Jámy*, the *Ukhlákulmúhsinee* of *Éáshéfý*, with the *Iyár-e-dánish* and three volumes of letters by *Abulfuzl*: to which will be added, sketches of the lives, and remarks on the writings, of those eminent authors. The whole, making eight quarto volumes, will be published as speedily as possible, either in Calcutta or in England, as circumstances may allow.

To the *Gúlístán* I have added a complete English version. The other works have only notes and verbal indexes; my advanced time of life not allowing me to persevere any farther in this laborious undertaking: and more especially, as I am under engagement to Government to compile a practical Dictionary of the Persian language.

Having thus completed my original design, in regard to the Persian classicks, I shall now proceed to print the Dictionary, which I flatter myself will be published in the year 1806. It will be composed of three parts, viz. Part I. a practical Dictionary, Persian Arabick and English. Part II. Persian Phraseology, consisting of numerous examples. Part III. a practical Dictionary, English and Persian. By the means of my notes and the verbal indexes to the Persian classicks, I now possess examples of upwards of thirty thousand Persian and Arabick words, from which I shall make a selection of familiar phrases, for the second part of the Dictionary.

OF THE PRESENT EDITION OF THE GŪLISTÂN.

The text is founded on a very valuable copy, in the *Nuṣkh* character, which has been collated with five other manuscripts, besides the printed edition of *Gentius*, and that published in Calcutta. *Gentius* comes the nearest to the old manuscript, but the Calcutta copy possesses considerable merit, being much more correct than the generality of manuscripts procurable in Hindoostan.

In the English part, I have omitted a few passages, which although not offensive to the coarse ideas of native readers, could not possibly be translated into our language, without transgressing the bounds of decency. The learned reader will discover these few chasms, particularly in the 5th, 6th, and 7th chapters.

From the nature and extent of my plan, a very slender critic may easily find particular places for animadversion; but those who are capable of appreciating the labour of such an undertaking, will candidly pass sentence on the general merit of the performance, and make liberal allowance for any trifling errors, that may happen to fall under their observation.

THE METHOD RECOMMENDED FOR STUDYING THIS WORK.

With the help of the notes and index, the student should be required to give, in English, the literal sense of the original. Then, let the Professor compare the student's translation with the English version; and point out any peculiarities of idiom, together with such improvements as his experience may enable him to suggest.

CONTENTS OF THE FIRST VOLUME.

PREFACE,		<i>Page</i>	1	22
CHAP. I. On the morals of Kings,	- -	—	23	87
CHAP. II. On the morals of Durwailhes,	-	—	88	141
CHAP. III. On the excellency of Contentment,	-	—	142	186
CHAP. IV. On the advantages of Taciturnity,	-	—	187	197
CHAP. V. On love and Youth,	- -	—	198	238
CHAP. VI. On imbecility and old Age,	-	—	239	249
CHAP. VII. On the effects of Education,	-	—	250	285
CHAP. VIII. Rules for conduct in Life,	- -	—	286	

مقدمه

گلستان

شیخ مصلیح الدین سعدی شیرازی

PREFACE

TO THE

GŪLISTÂN

OF

MUSLE-HUDDEEN SHAIK SÂDY,

OF SHEERÂZ.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مَنْتِ خدای را عزوجل که طاعتش موجب قربتست و بشکر
اندرش مزید نعمت هر نفسی که فرو می‌رود مهد حیاتست و چون بر
می‌آید مفرح ذات پس در هر نفسی دو نعمت موجود است
و بر هر نعمتی شکری واجب

5

بیت

از دست و زبان که برآید کر عهده شکرش بدرآید
إِعْبَلُوا آلَ دَاوُدَ شُكْرًا وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشُّكُورُ
قطعه

بنده همان به که ز تقصیر خویش عذر بدرگاه خدا آورد
ورنه سزاوار خداوندیش کس نتواند که بجا آورد
باران رحمت بی‌حسابش همه را رسیده
و خوان نعمت بیدریغش همه جا کشیده
پرده ناموس بندگان بگناه فاحش ندرده
و وظیفه روزی بخطای منکر نبرد

15

IN THE NAME OF THE MOST MERCIFUL GOD.

Praise to the God of majesty and glory, whose service is the means of approach; and to offer him grateful acknowledgments, insures an increase of bounty. Every breath when inhaled sustains life, and when respired it exhilarates the body: consequently every breathing includes two benefits, each of which demandeth a distinct acknowledgment. What hand or tongue can fulfil his praise? Sing praises ye posterity of David, for few of my servants are grateful.—It is best for the servant to confess his weakness, and implore forgiveness at the court of heaven, since no one is able to fulfil his duty towards God. The rain of his infinite mercy refresheth all places; and the table of his bounty is spread far and near. Amidst the enormous sins of his servants, he rendeth not the veil of their reputation; and during the commission of atrocious offences, ceaseth not to bestow their daily bread.

قطعه

ای کریم که از خزانه غیب گبر و ترسا وظیفه خورداری
 دوستان را کجاکنی محروم تو که با دشمنان نظر داری
 20 فراش باد صبارا گفته تا فرش زمردین بگسترده و دایه ابر بهاری
 را فرمود تا بنات نبات را در مهد زمین پیرورد و درختان را
 بخلعت نوروزی قباي سبزورق در بر کرده و اطفال شاخ را
 بقدم موسم ربیع کلاه شکوفه بر سر نهاده و عصاه
 نائی بقدرتش شهد فایق شده و تخم خرما بثریتش نخل
 باسف گشته

قطعه

25

ابر و باد و مه و خورشید و فلک در کار اند
 تا تو نانی بکف آری و بغفلت نخوری
 همه از بهر تو سرگشته و فرمان بردار
 شرط انصاف نباشد که تو فرمان نبری
 30 در خبرست از سرورکائات و فخر موجودات و رحمت عالیهان و

O merciful God, who out of thine hidden treasures affordeſt daily ſuſtenance to the Guebre and the infidel; how canſt thou exclude thy friends, thou who deigneſt thus favourably to regard thine enemies. He commandeth his chamberlain the zephyr to ſpread the emerald carpet, and ordereth the vernal clouds to foſter the infant plants in the cradle of the earth. He clotheth the bodies of the trees with verdant foliage, the feſtal garments of ſpring, and in celebration of the return of that ſeaſon, crowneth the youthful branches with garlands of bloſſoms. By his power, the juice of the cane is converted into delicious honey; and by his diſcipline, the kernel of the date becometh a lofty tree. Clouds and wind, the moon, the ſun and the ſky are all buſied, that thou, O man, mayeſt obtain thy bread, and eat it not in neglect. For thy ſake, all theſe revolve and are obedient: it is not therefore conſiſtent with the rules of juſtice that thou only ſhouldeſt not obey. There is a tradition of the chief of created beings, the moſt noble of exiſtences, the mercy of the univerſe,

صغوت آد میان و تنه دور زمان محمد مصطفی علیه الصلوٰۃ والسلام

بیت

شفیع مطاع نبی کریم قسیم جسیم بمسیم و سیم

بیت

35

چه غم دیوار امت را که باشد چون تو پشتمیان
چهداک از موج بحر آن را که باشد نوح کشتیمیان
نظم

بلغ العلی بکماله کشف الدجی بحیاله

حسنت جمیع خصاله صلوا علیه و آله

40 که هر که که یکی از بندگان گنهگار پیریشان روزگار دست انا بت
بامید اجابت بدرگاه حق جل و علا بردارد ایزد تعالی
در روی نظر نکند بازش بخواند باز اعراض کند بازش بتضرع
و زاری بخواند حق سبحانه تعالی گوید یا ملا یکتی
قد استحييت من عبدی ولیس له رب غیري فقد غفرت له دعوتش
45 را اجابت کردم و حاجتش را بر آوردم که از بسیاری دعا و

the purest of mankind, and completion of the revolution of ages, Mohammed Mustafa (upon whom be blessing and peace) the intercessor, the obeyed, the gracious prophet, the bountiful, the majestic, the affable, the sealed. Why should the wall of the faithful suffer anxiety, which has such a supporter? Why should he dread the waves of the sea, who hath Noah for his pilot. His perfections procured him exaltation, his comeliness dispelled the darkness, liberal are all his endowments, blessing be on him and on his race. The tradition is this. That when a sinful servant, conscious of his guiltiness, lifteth up the hands of repentance, in hopes of obtaining pardon at the court of the just, the glorious and sublime being; the Almighty regardeth him not: again he supplicates, and is again disregarded: once more he prayeth with humility and sorrow, and then the just God faith. "O my angels of a truth I am ashamed on behalf of my servant, who hath no other Providence than myself, and therefore verily do I pardon him. I have heard his prayer, and have granted his petition; because I am ashamed of the excessive imploration and sorrow of my servant."

زارى بند و شرم هميدارم

بيت

کرم بين و لطف خداوند گار گنه بنده گردست و او شرمسار
عاکفان کعبه جلالش بتقصير عبادت معترفند که ما عبد ناک
50 حق عبادتک و واصفان حليه جبالش بتعير منسوب که ما عرفناک
حق معرفتک

قطعه

گر کسی وصف او ز من پرسد بي دل از بی نشان چه گوید باز
عاشقان کشتگان معشوقند بر نیاید ز کشتگان آواز
55 یکی از صاحب دلان سر بجیب مراقبه فرو برده بود و در بحر
مکاشفه مستغرق شده انگاه که ازان حالت باز آمد یکی از
اصحاب بطریق انبساط گفت ازان بوستان که تو بودی ما را چه
تحفه کرامت آوردی گفت بخاطر داشتم که چون بدرخت گل
برسم و امنی پرکنم هدیه اصحاب را چون بر سیدم بوی گل چنان

Behold the mercy and kindness of God, he is himself ashamed that his servant hath sinned! Those who constantly reside at the temple of his glory, confess the insufficiency of their worship, saying, "We have not worshipped thee in the manner that thou oughtest to be served." And they who would describe the form of his beauty, are rapt in amazement, declaring "We have not known thee as thou oughtest to be known." If any one should require me to describe him, how shall the disheartened describe that which hath no-form? The lovers are slain by the beloved, and no voice proceedeth from the dead. A devout man in deep contemplation with his head reclined on the bosom of meditation, was immersed in the ocean of vision.—When he recovered from that state, one of his companions by way of pleasantry said.—"What miraculous present have you brought me from this garden, which you have been visiting?" He answered "It was my intention, that when I reached the rose bush, I would fill my lap with flowers, for presents to my friends; but when I came to the spot, the odour so

مست کرد که دامنم از دست برفت

نظم

ای مرغ صحر عشق ز پروانه بیاموز کان سوخته را جان شد و آواز نیامد
 این مدعیان در طلبش بی خبرانند کان را که خبر شد خبری باز نیامد
 ای برتر از خیال و قیاس و گمان و وهم و زهرچه گفته اند شنیدیم و خواندیم
 مجلس تمام گشت و با آخر رسید عمر ماهیچنان در اول وصف تو ماتدیم 65
 محامد پادشاه اسلام خلد الله ملکه ذکر جلیل سعدی که در اقوال
 عوام اقتاده است وصیت سخنش که در بسیط زمین رفته و قصبه
 الحبيب حدیثش که همچو شکر می خورند و رقعہ منشآتش که
 چون کاغذ زر می برند بر کمال فضل و بلاغت او حبل نتوان کرد
 بلکه خداوند جهان و قطب دایره زمان قایم مقام سلیمان ناصر اهل 70

“ overpowered my senses, that my skirt dropt out of my hands.” O bird of the desert learn thou love of the moth, who being burnt, expireth without a sigh. They who pretend to be informed, are ignorant, for they who have known him, have not yet recovered their senses. O thou art beyond the reach of imagination, conjecture or thought; surpassing all that has been related, and excelling every thing that I have heard or read. The banquet is concluded, and the period of life is arrived: I continue describing thee the same as at the commencement.

THE VIRTUES OF THE MONARCH OF ISLAMISM, MAY GOD PERPETUATE HIS REIGN.

The favourable mention of Sâdy which has fallen from the mouths of people in general, and the fame of his sayings that has spread over the whole surface of the globe, so that the words of his friendly pen are eaten like sugar; and the value given to his scraps of writings, inasmuch that they pass current like bills of exchange: all this cannot be ascribed to the perfection of his own merit and eloquence, but is owing to the monarch of the earth, who is the axis of the revolution of time, the representative of Solomon, the defender of the faithful,

ایمان شاهنشاه معظم اتابک اعظم مظفرالدین ابوبکر بن سعد بن
 زنگی ظل الله فی ارضه رب ارض عنه وارضه بعین عنایت نظر
 کرده است و تحسین بلیغ فرموده و ارادت صادق نبوده لاجرم
 کافه ائام از خواص و عوام به محبت او گرایده اند که الناس علی
 دین ملوک هم

75

رباعی

زانکه که ترا بر من مسکین نظرست آثارم از آفتاب مشهورترست
 گر خود همه عیبها بدین بنده درست هر عیب که سلطان به پسندد هنراست
 نظم

گلی خوشبوی در حجام روزی رسید از دست محبوبی بدستم ۸۰
 بدو گفتم که مسکی یا عیبری که از بوی دلاویز تو مستم
 بشگفتا من گل ناچیز بودم ولیکن مدتی با گل نشستم
 کمال همنشین در من اثر کرد و گرنه من همان خاکم که هستم

the mighty king of kings, the illustrious Atabuk Mozuffaruddeen Aboobukr, the son of Sâd, the
 son of Zungy, the shadow of God on earth; approve him O Lord and grant his desires. He
 regarded me with the eye of kindness, loaded me with commendation, and shewed a sincere
 attachment; and therefore, for his sake, persons of all descriptions have taken a fancy to me: for
 mankind readily adopt the sentiments of their King. From the time that you have looked kindly on
 my humble state, my merits are more manifest than the sun.—If your servant was made up of defects,
 every fault that the Sultan might commend would be construed into an excellence. One day in the
 bath a piece of perfumed clay came to me from the hand of a friend, I said to it, "Art thou musk, or
 " an artificial compound of sweets? for I am charmed with thy delightful odour." It answered "I
 " was a worthless piece of clay, but having for a season associated with the rose, the virtue
 " of my companion was communicated to me; otherwise I am the same identical earth that I was at
 " first."

اللهم متع المسلمين بطول حياته وضاعف ثواب جيله وحسناته
وارفع درجة أودائه وولاته ودمر على أعدائه وشناته 85
ببائلي في القرآن من آياته اللهم آمن بلده واحفظ ولده

نظم

لقد سعد الدنيا به دام سعدة وايدة الهولي بالويته النصر
كذلك تنشأ لينة هو عرقها وحسن نبات الارض من كرم البذر
ايزد تعالي وتقدس خطه پاک شیراز را بهیبت حاکبان عادل 90
وهبت عالمان عامل تازمان قیامت در امان سلامت نگاه دارد

نظم

فداني که من در اقالیم غربت چرا روزگاري بکردم در نثي
برون رقتم از ننگ ترکان که دیدم جهان درهم افتاده چون موي ز نثي
هيه آدمي زاده بودند لیکن چو گرگان بخونخوار نثي تیز چنگي

O God! bestow happiness on the Moslems by a long continuance of his life; increase the reward of his virtues, and perfections; exalt the dignity of his friends and of his governors; and send destruction on his avowed and secret foes, for the sake of those sayings recorded in the verses of the Koran. O Lord! protect his kingdom, and be thou the guardian of his son.—Of a truth the world enjoys happiness through his means, may his own good fortune be perpetual, and may God befriend him with the standard of victory; in such wise, may the branch also flourish of which the king is the root; since the goodly produce of the soil dependeth on the excellency of the seed. May the most mighty and holy God preserve the land of Sheerâz in perfect peace until the day of resurrection, through dread of the justice of its governors, and by the blessings entailed on those who act conformably to wisdom. Know you not, why I delayed some time abroad on my travels. I departed out of dread of the Turks for I beheld the country in disorder, like the hair of an Ethiopian. Their form was human; but like wolves their claws were reeking in blood!

درون مرد می چون ملک نیک معضری بزبون لشکری چون هزبران جنگی
چو باز آمدم کشور آسوده دیدم پلنگان رها کرده خوی پلنگی
چنان بود در عهد اول که دیدم جهان پر از آشوب و تشویش و تنگی
چنین شد در ایام سلطان عادل اتابک ابوبکر بن سعد زنگی
نظم

اکنون پارس را غم از آسیب دهر نیست تاب سرش بود چو تویی سایه خدا
امروز کس نشان ندهد در سیط خاک مانند آستان درت مامن رضا
بر تست پاس خاطر بیچارگان و شکر بر ما و بر خدای جهان آفرین جزا
یارب زیاد فتنه نگر در خاک پارس چندانکه خاک را بود و باد را بجا
سبب تالیف کتاب گلستان

یکشب تامل ایام گذشتہ میکردم و بر غیر تلف کرده تاسف میخوردم
و سنگ سرلچه دل را بالباس آب دیده می سگتم و این بیت های
مناسب حال خود می گفتم

Within the city were men with minds virtuous as angels, and without was an army of warlike lions.
On my return I found the land at peace; the tigers having forsaken their savage dispositions.
Thus at first, I beheld the world full of tumult, sorrow, and strife, and it has changed to its present
happy state in the reign of the just monarch Atabuk Aboobukr Ben Sad Zungy. The land
of Persia is in no danger of suffering distress, so long as it is governed by one like thyself, who art
the shadow of God. At this day, no one can point out on the surface of the earth an asylum of
comfort like the threshold of thy gate. It is thy duty to support the helpless, and it behooveth us,
to offer up grateful acknowledgments, whilst the reward is with God, the creator of the universe.
O God preserve the land of Persia from the storms of strife, as long as the earth and the air shall
endure.

THE CAUSE OF WRITING THE GŪLISTĀN.

One night I was reflecting on the time which had elapsed, and lamenting that so much of my life
was spent; I pierced the stony mansion of my heart with adamantine tears, and repeated the follow-
ing lines as applicable to my condition.

مثنوی

هر دم از عمر میروند نفسی چون ننگه میکنم نیاند بسی 110
 ای که پنجاه رفت و در خوابی مگر این پنج روز در یابی
 خجل آنکس که رفت و کار نساخت کوس ز جلت زدند و بلر نساخت
 خواب نوشین بامداد رحیل باز دارد پیاده را ز سیل
 هر که آمد عمارتی نه ساخت رفت و منزل بد یگری پرداخت
 وان دگر بخت هرچنین هوسی وین عبارت بسر نبرد کسی 115
 یار ناپایدار دوست مدار دوستی را نشاید این غدار
 نیک و بد چون همی ببايد مرد خنک آن کس که گوی نیکی برد
 برگ عیشی بشور خویش فرست کس نیارد ز پس ز پیش فرست
 عمر برفست و آفتاب تبوز اندکی ماند و خواجه غره هنوز
 ای قهی دست رفته در بازار ترسبت بر نیآوری دستار 120
 هر که مزروع خود خورد بخوید وقت خرمنش خوشه باید چید

In every moment of thy life a breath is expended, so that what remaineth is but of small account. Alas! thou hast spent fifty years in sleep, excepting these five days that thou hast been awakened to reflection. Shame on that man who departed without finishing his work; who when the drum was beaten for marching, had not made up his burthen. Sweet sleep on the day of marching, with holds the traveller from his way. Every one who came erected a new fabric; he departed, and evacuated the tenement for another to enter; and this, in like manner, formed new schemes; but no one ever finished the building. Place no reliance on an unsteady friend, the liar deserveth not belief. Since both the good and the bad must die, happy is that man who carries off the ball of virtue.* Send to your own tomb the provisions for the journey; no one will bring them after you, therefore dispatch them before your departure. Life is snow, and the summer sun advanceth: only a small part remaineth unmelted, art thou yet slothful! you who have gone empty handed to market, I fear will not return with a full napkin. Whosoever eateth his wheat before it is ripe, must glean ears of corn at the time of harvest.

* Alluding to the game of Chowgoag, or the Mall.

پند سعدی بگوش جان بشنو ره چنین است مرد برافرو
 بعد از تامل این معنی مصححت آن دیدم که در نشیمن عزت
 نشینم و دامن از صحبت فرا خود چینم و دفتر از گفته های پریشان

125 بشویم و من بعد پریشان نگویم

بیت

زبان پریده بکنجی نشست صم و بکم

به از کسی که زبانش نباشد اندر حکم

تایکی از دوستان که در کجاوه انیس من بودی و در حجره جلیس

130 برسم قدیم از در آمد چند آنکه نشاط و ملاعبت و بساط مراغب

گسترد جوابش نگفتم و بس از زانوی تعبید برنگرفتم رنجیده

نگه کرد و گفت

قطع

کنونت که امکان گفتار هست بگو ای برادر بلفظ و خوشی

135 که فردا چو پیک اجل در رسد بحکم ضرورت زبان در کشی

Listen attentively to the admonition of Sâdy; the road is such as I have described it, be of good cheer, and proceed on your journey. After deliberating on the subject, it appeared to me advisable, that I should make choice of retirement, and withdrawing myself from society, erase from the tablet of my memory all vain words, and refrain from conversation.

One deprived of the faculty of speech, who sitteth in a corner deaf and dumb, is preferable to him who cannot govern his tongue. At length one of my friends, the intimate and familiar partner of my travels, and companion of my cell, entered the door, and accosted me after his usual manner; but in return for all his pleasantry and mirth, and inclination to familiar intercourse, I gave no answer, nor raised up my head from the knees of adoration. He looked displeased and said, "Whilst you have the power of utterance, speak, O my brother, with favour and kindness, for to-morrow, when the messenger of fate arriveth, you will through necessity be silent."

یکی از متعلقان منشن بر حسب واقعیت و مطابق شرف انید که
 قلان محترم گردانست و غایت جرم بکه و پیته بود در دنیا معتکف
 نشیند و خاموشی گزیند اگر توانی بر خویش کنیز و راه مجانبت
 پیش گیر گفتا بعزت عظیم و صحبت قدیم که قدم بر نیارم و قدم
 بر ندارم مگر آنکه سخن گفته شود بر عادت مالوف و طریق 140
 معروف که آرزون دوستان چهلت و گفتارت یهین سهلت
 خلاف راه صوابست و عکس زای اولی الباب فی الفقار علی در
 نیام و زبان سعدی در کام
 قطعه
 زبان در دهان ای خردمند چیست 145
 چو در ریسته باشد چه داند کسی که جوهر فروش است یا پیلور
 قطعه

اگر چه پیش خردمند خاموشی اندیست
 بوقت مصلحت آن به که در سخن کوشی

One of my comrades informed him how matters stood, saying, "Such an one hath positively resolved to spend the remainder of his life in devotion, and to observe silence; follow his example, if you are able, and keep him company." He replied, "I swear by the great God, and by our long uninterrupted friendship, that I will neither breathe, nor stir a step until he hath answered with his accustomed freedom; for it is folly to distress our friends, when an inconsiderate oath can be easily expiated. It is contrary to justice, and opposite to the sentiments of the wise, that the sword of Ali should remain in the scabbard, or that the tongue of Sâdy should cleave to the roof of the mouth. To what shall be likened the tongue in a man's mouth? It is the key of the treasury of wisdom: when the door is shut, who can discover whether he deals in jewels or in small ware? Altho' in the estimation of the wise, silence is commendable, yet at a proper season, free speech is preferable."

150 د وچيز طيره عقلست د م فرو بستن
بوقت گفتن و گفتن بوقت خاموشي

في الجبله زبان از مكالمه او در كشيدن قوت نداشتم و روي
از محاوره او گردانيدن مروت نداشتم كه يار موافق بود
و محب صادق

بيت

155

چو جنگ آوري با كسي در ستيز
كه از وي كنزيرت بود يا گرير

بهكم ضرورت سخن گفتم و تفرج كنان بيرون رفتيم در فصل
ربيع كه صولت برد آرميده بود و آوان دولت وارد رسيده

بيت

160

پيراهن سبز بر درختان چون جامه عيد نيكبختان

Two things " indicate an obscure understanding, to be silent when we ought to converse and to " speak when we should be silent." To be brief, I was not able to restrain my tongue from speaking to him : I thought it inhuman to turn my face from him because he was an agreeable and sincere friend. When you determine to fight be sure either that you are stronger than your adversary, or that you have a swifter pair of heels. Thus through necessity I spoke ; and went abroad in good humour. It was the season of spring, the air was temperate and the rose in full bloom. The vestments of the trees resembled the festive garments of the fortunate.

تطعه

اول آرد بهشت ماء جلاي بلبل گویند بهر منابر قصبان
 برگل سرخ از نم افتاده لای هبچو عرق بر عذار شاهد غضبان
 شب را بموستان با یکی از دوستان اتفاق مبت افتاد موضعی
 خوش و خرم و درختان دلکش در هم گفتی که خرد مینا 165
 برخاکش ریخته و عقد ثریا از ناکش در آویخته

تطعه

روضه ماء نهرها سلسال دوحه سجع طیرها موزون
 آن پراز لاله های رنثارنگ وین پراز میوه های گوناگون
 باد در سایه درختانش گسترانید فرش بوقلمون 170
 بامداد که خاطر باز آمدن برای نشستن غالب آمد دیدمش
 دامن گل و ریحان و سنبل و ضمیران فراهم آورد و عزیمت
 شهر کرد و گفتم گل بوستان را چنانکه دانی بقایی نباشد و

It was midspring, when the nightingales were chanting from the pulpits of the branches. The rose decked with pearly dew, like blushes on the cheek of a chiding mistress. It happened once, that I was benighted in a garden in company with one of my friends. The spot was delightful, the trees intertwined, you would have said that the earth was bedecked with glass spangles, and that the knot of the Pleiades was suspended from the branch of the vine. A garden with a running stream, and trees from whence birds were warbling melodious strains; that filled with tulips of various hues; these loaded with fruits of several kinds. Under the shade of its trees the zephyr had spread the variegated carpet. In the morning when the desire to return home overcame our inclination for remaining, I saw in his lap a collection of roses, odoriferous herbs, and hyacinths which he had intended to carry to town. I said, "You are not ignorant that the flower of the garden soon fadeth, and

عهد گلستان را وفايي نه و حکما گفته اند هر چه دير نپايد 215

175 دلمستگي را نشايد گفتا پس چيست گفتيم براي نزهت ناظران

و قسحت حاضران کتاب گلستان توانم تصنيف کردن که باد

خزان را بر ورق او دست تپاول نياشد و گردش زمان عيش ربيعش

را بطيش خريف ميبدل نکند

مثنوي

180 بچه کار آيدت ز گل طبقه از گلستان من ببرورقم

گل همين پنج روز و شش باشد و اين گلستان هميشه خوش باشد

حالي که من اين سخن بگفتم از دامن گل بريخت و در دامنم آويخت

الکریم ان ا وعد وفا فصلي دودران چند روز اتغاف در بياض

افتاد در حسن معاشرت و آداب مجاورت در لباسي که

1803 متکلمان را بکار آيد و مترسلان را بلاغت افزايد في الجملة

از گل بوستان بقيتي موجود بود که کتاب گلستان تمام شد

“ that the enjoyment of the rose-bush is but of a short continuance; and the sages have declared
 “ that the heart ought not to be set upon any thing that is transitory.” He asked. “ What
 “ course is then to be pursued.” I replied “ I am able to form a book of roses, which will
 “ delight the beholders, and gratify those who are present; whose leaves the tyrannic arm of the
 “ autumnal blasts can never affect, nor injure the blossoms of its spring. What benefit will you
 “ derive from a basket of flowers? carry a leaf from my garden; a rose may continue in bloom
 “ for five or six days; but this rose garden will flourish for ever.” As soon as I had uttered these
 words, he flung the flowers from his lap, and laying hold on the skirt of my garment exclaimed.
 “ When the beneficent promise, they faithfully discharge their engagements.” In the course of
 a few days, two chapters (one on the comforts of society, and the other containing rules for conver-
 sation*) were written out in my note book, in a style that may be useful to orators, and improve
 the skill of letter writers. In short, whilst the rose was yet in bloom, the book entitled the Rose
 Garden was finished: but it will be truly perfected on gaining a favourable reception at court, and

* The 7th and 8th chapters. *Surrey.*

و تمام آنکه شود بحقیقت که پسندیده آید در بارگاه
 شاه جهان پناه سایه گردگار و پرتو لطف پروردگار در خرزمان
 كهف الايمان البويد من السماء عضد الدولة القاهرة سراج البلة
 الباهرة جبال الانام مغنر الاسلام سعد بن اتابك الاعظم 190
 شاهنشاه البعظم مالك رقاب الامم مولی ملوك العرب
 والعجم سلطان البر والبحر وارث ملك سليمان مظفر الدين
 ادام الله تعالى اقبالها وجعل كل خير ما لهما وبكر شه لطف
 خداوندي مطالعه فرمايد

195

نظم

گر التفات خداوندیش بیا رايد
 نگارخانه چینی و نقش ارزنگیست
 امید هست که روی ملال در نکشد
 ازین سبب که گلستان نه جای دلتنگیست
 علي الخصوص که دیباچه هیا یونش
 بنام سعد ابی بکر سعد بن زنگیست

200

when it obtains an indulgent perusal from that Prince, who is the asylum of the world, the shadow of the most high, the ray of providential beneficence, the treasury of the age, the refuge of religion, the favourite of heaven, the mighty arm of the victorious empire, the lamp of the resplendent religion, the most splendid of mankind, the aggrandizer of the faith, Sâd son of Atâbuk the great; that potent monarch, to whom nations bend the neck; lord paramount of the Kings of Arabia and Persia; sovereign of land and sea; inheritor of the throne of Solomon, Mozuffuruddeen, may God perpetuate the good fortune of both, and prosper all their righteous undertakings. If ornamented with the sovereign's approbation, it is a gallery of China paintings, and the designs of Urzung* I trust that he will not look dissatisfied, since the rose garden is not a fit place for displeasure; and more especially as its fortunate preface is inscribed to Sâd Aboobukr Ben Zungy.

* The paintings of the impostor Mani.

ذکر امیر کبیر فخرالدین ابوبکر بن ابونصر

۲۰۵ میگر عوس فکر من از بی جبهالی سر بر نیارد و دید یاس از
پشت پائی خجالت برندارد و در زمره صاحبجبالان متجلی نشود
مگر آنکه که مجلی گردن بزور قبول امیر کبیر عالم عادل مویده
مظفر علی الاعداء ظهیر سریر سلطنت مشیر تدبیر مملکت
کشف الفقر املاذ الغر با مربی الفضلا محب الاتقیاء
افتخار آل فارس یبیس الہلک ملک الخواص فخرالدولة
والدین غیاث الاسلام والمسلمین عہدۃ الملوک والسلطین
۲۱۰ ابوبکر بن ابونصر اطال اللہ عمرہ واجل قدرہ وشرح صدرہ
وضاعف اجرہ کہ مہدوح اکابر آفاقست ومجمع مکارم اخلاق

بیت

۲۱۵ ہر کہ در سایہ عنایت اوست گنہش طاعتست و دشمن دوست
بر ہر یکی از سایر بندگان و حواشی خدمتی معینست کہ
اگر در آدائی آن برخی تہاؤن و تکاسل روا دارند

CELEBRATION OF THE GREAT AMEER, THE FORTUNATE FUKRRŪDDEEN,
ABOBUKR BEN ABOO NUSR.

Once more the bride of my imagination, conscious of her want of beauty raiseth not her head, but in a desponding mood modestly looks down upon her feet, not venturing to make her appearance in the assembly of beautiful youths, unless she be decked with the jewels of approbation from the great Ameer, who is learned and just, assisted by heaven, the conqueror of his enemies, the support of the throne of empire, counsellor of the state, the asylum of the indigent, and refuge of the stranger, the patron of the learned, and friend of men of piety, the glory of the Persian race, and strength of the arm of empire; of royal endowments, the glory of the state and of religion, the succour of the faith and of the faithful, the confident of Kings and Emperors, Aboobukr Ben Aboo Nusr, may God prolong his life, increase his dignity, enlighten his breast, and augment his reward; for he is celebrated amongst all the nobles of the earth, and is the confluence of laudable actions. Whosoever enjoyeth the shadow of his kindness his sin is pardoned, and his enemy becometh his friend. Every other individual servant and domestic hath some duty appointed him, in the performance of which should he be somewhat negligent or slothful,

هراینه در معرض خطاب آیند و محل عتاب مگر برین طایفه
 درویشان که شکر نعت بزرگان برایشان و ذکر جمیل و دعای
 خیر و ادای چنین خدمتی در غیبت اولیترست که در حضور که
 این بتصنع نزد یکست و آن از تکلف دور و باجابت مقرون

220

نظم

پشت دو تایی فلک راست شد از خرمی
 تا چو تو فرزند زاد مادر ایام را
 حکمت محض است اگر لطف جهان آفرین
 خاص کند بنده مصلحت عام را
 دولت جاوید یافت هر که نیکو نام زیست
 گز عقبش ذکر خیر زنده کند نام را
 وصف ترا اگر کند ورنه کند اهل فضل
 حاجت مشاطه نیست روی دلا رام را

225

he would most certainly incur displeasure and reprehension, but for the class of Durwalshes whose duty it is to be grateful for the kindness of their superiors, to celebrate their virtues, and to implore blessings for them; such service is better performed when absent than when present, because in the latter case their behaviour may border on speciousness, whilst the other is void of ceremony and more acceptable. The sky's incurvated back became straight thro' delight when dame nature brought forth a son like thee.—It is a pure instance of divine mystery when the creator of the universe out of his benevolence distinguishes a servant for the instruction of mankind. He hath obtained immortality, whose fame liveth, because after his departure the renown of his virtue insures existence to his name. It is matter of indifference, whether the learned praise thee or not, for the face of a beloved mistress requireth not the art of the tire woman.

عذر تقصیر خدمت و موجب اختیار عزلت

230 تقصیر و تقاعدی که در مواظبت خدمت بارگاه خداوندی

میرود بنا بر آنست که طایفه حکماء هندی در فضیلت بزرچهر سخنان

میگفتند آخر جز این عیبش ندانستند که در سخنان گفتن بطیست

یعنی در ننگ بسیار میکند مستمع بسی منتظر باید تا وی تقریر

سخن کند بزرچهر بشنید و گفت اندیشه کردن که چه گویم به

235 از شیبانی خوردن چرا گفتم

مثنوی

سخن دان پرورده پیر کهن بیندیشد آنکه بگوید سخن

مزن بی تامل بگفتاردم نکوگویی کردی رگویی چه غم

بیندیش و آنکه بر آور نفس وزان پیش بس کن که گویند بس

240 بنطق آدمی بهتر است از دواب دواب از توبه گرنگویی صواب

فکیف در نظر اعیان خداوندی عز نصره که مجمع اهل دل

EXCUSE FOR THE OMISSION OF PERSONAL SERVICE; AND THE CAUSE
OF CHOOSING RETIREMENT.

My deficiency and backwardness in the strenuous discharge of personal service at the palace of sovereignty, resembles the story told of Buzerchemehar; how that when a number of the sages of Hind were discoursing of his virtues, they could discover in him only this fault, that he hesitated in his speech, so that his hearers were kept a long time in suspense before he delivered his thoughts. Buzerchemehar over-heard their conversation and observed. "It is better to deliberate before I speak than to repent of what I have said." Old men of experience who know the value of words, reflect, and then speak. Expend not your breath in talking idly; speak to the purpose, and mind not if your delivery should be slow. First think and then speak, but stop before they say it is enough. Man excelleth the brute creation by the faculty of speech; but you are beneath the brute if you make an improper use of that gift. How then could I venture to make any appearance in the assembly of grandees of sovereignty, the confluence of men of piety

است و مرکز علمایی متبحر اثر در سیاحت سخن دلیری گنم
 شوخی کرده باشم و بضاعت مزجات بحضرت عزیز آورده
 و شبه در بازار جوهریان جوی نیارد و چراغ پیش آفتاب
 پرتوی ندارد و مناره بلند در دامن کوه الوند نباید پست 245

مثنوی

هر که گردن بدعوی افرازد دشمن از هر طرف بد و تازد
 سعدی کافتاده است آزاده کس نیاید بجنگ افتاده
 اول اندیشه وانگهی گفتار پائی پیش آمده است پس دیوار
 فخل بندم ولی نه در بوستان شاهد من ولی نه در کنعان 250
 لقمان حکیم را گفتند حکمت از که آموختی گفت از
 نابینایان که تا جای نه بینند پای نه نهند قدم الخروج
 قبل الولوج مصراع مردیت بیازمائی انگهی زن کن

and the center of profound scholars; where, if in the course of conversation, I should feel animated, I might be presumptuous. Small is the capital stock which I could produce before the Vizier: glass beads amongst jewellers are not worth a barley corn; a lamp in the face of the sun emitteth not a ray of light; and a lofty turret at the foot of mount Alwund appears diminutive. Whosoever stretcheth out his neck claiming consequence, is beset by enemies from all quarters. Sâdy lies prostrate, freed from worldly desires, no man attempteth to combat with one who is down on the ground. Consideration should precede speech; they first lay the foundation, and then build the wall. I understand making artificial flowers, but am not a professed gardener! I fell a beauty but not in Canaan.* They asked Locman, of whom he had learned philosophy; he answered "of the blind, because they never advance a step, until they have tried the ground."— Try your way before you stir your foot. Be assured of your manhood, and then marry.

* Alluding to Joseph, who on account of his beauty was called the moon of Canaan.

نظم

255 گرچه شاطر بود خروش بجنگ چه زند پیش باز روئین چنگ
 گربه شیر است در گرفتن موش لیک اموش است در مصاف پلنگ
 اما باعتبار وسعت اخلاق بزرگان که غوایب زبردستان
 پیوشند در انشای جرایم که تران نکوشند کلبه چند پر سبیل اختصار
 از نواد و آثار و حکایات و اشعار و سایر ملوک ماضی درین کتاب
 260 درج گردیم و برخی از عمر گرانمایه یرو خرج موجب تصنیف کتاب
 گلستان این بود و بالله التوفیق

قطعه

بماند سالها این نظم و ترتیب ز ما هر ذره خاک افتاده جای
 غرض نقشیست کز ما باز ماند که هستی را نبی بینم بقای
 265 مگر صاحب دلی روزی بر حیت کند در کار دویشان د عای
 امعان نظر در ترتیب کتاب و تذهیب ابواب ایجاز سخن مصلحت
 دید تا مرا این روضه رعنا و حدیقه علیا چون بهشت بهشت باب

Although the cock is dauntless in battle, yet to what purpose shall he strike against a hawk with brazen talons? The cat is a tiger in seizing the mouse; but is herself a mouse when engaged with the tiger.

But relying on the liberal disposition of the great, who shut their eyes on the defects of the humble, and strive not to expose the faults of inferiors, I have in a summary form comprised in this book morals and choice tales, embellished with verses and relations of meritorious deeds of Kings: in collecting materials for which, I have spent a considerable part of my life. These were my reasons for writing the *Gulistan*. May God favor me with his aid! These verses and recitals will last for years, when every particle of dust of which I am compounded, will be dispersed. The intention in drawing this picture is, that it may remain after me; seeing that existence is fleeting, unless a devout person should one day, out of compassion, bestow his blessing on the works of the *Durwaishes*. Having maturely deliberated on the general arrangement of the book, the order of the chapters and abridging the stile of the language, it seemed advisable that this verdant garden, planted like paradise, should also resemble it by having eight gates;

اتفاق افتاد ازین سبب که مختصر آمد تا به لالت نینجامد

باب اول در سیرت پادشاهان

270

باب دوم در اخلاق درویشان

باب سوم در فضیلت قناعت

باب چهارم در فواید خاموشی

باب پنجم در عشق جوانی

باب ششم در ضعف و پیری

275

باب هفتم در تاثیر تربیت

باب هشتم در آداب صحبت

تاریخ کتاب

در آن مدت که ما را وقت خوش بود

ز هجرت شش صد و پتجاه و شش بود

280

مراد ما نصیحت بود گفتیم

حوالت با خدا کردیم و رفتیم

and I abridged the work that it might not be thought tedious.

Chap. 1 On the morals of Kings.

— 2 On the morals of Durwaihies.

— 3 On the excellency of contentment.

— 4 On the advantage of silence.

— 5 On love and youth.

— 6 On weakness and old age.

— 7 On the force of education.

— 8 Rules for conduct in life.

Date of the book. At the time when I enjoyed a cheerful mind, in the year six hundred and fifty-six of the Hejira Æra; * my design was to give advice and I have spoken accordingly. I committed the work to God, and departed.

گلستان

باب اول در سیرت ملوک

حکایت ۱

باد شاهي را شنيدم که بکشتن اسيري اشارت کرد بيچاره در آن
 5 حالت نوميدی بزباني که داشت ملک را دشنام دادن گرفت و
 سقط گفتن که گفته اند هر که دست از جان بشويد هر چه در دل
 دارد بگويد

بيت

اذا يس الانسان طال لسانه كسئور مغلوب يصول علي الكلب

بيت

10 وقت ضرورت چو نهاند ثريز دست بگيرد سر شمشير تيز
 ملک پُرسيد که چه ميگويد يکي از وزراي نيك محضر گفت اي
 خداوند ميگويد که وَالْكَاطِبِينَ الْغِيظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللّٰهُ
 يَحِبُّ الْبُحْسَنِينَ ملک را برو رحم آمد و از سر خون او درگذشت وزير
 15 ديگر که ضد او بود گفت ايناي جنس ما را نشايد که در حضرت

THE GŪLISTĀN.

CHAPTER THE FIRST.

ON THE MORALS OF KINGS.

TALE I.

I have heard, that a certain monarch having commanded a captive to be put to death, the poor wretch, in a fit of despair, began to abuse and reproach the King, in his own language; according to the saying "Whosoever washeth his hands of life, uttereth whatever is in his heart. " A man without hope speaketh boldly; as the cat when driven to despair, seizeth the dog: in "the time of need, when it is impossible to escape, the hand graspeth the sharp edged sword." The King asked "What doth he say" One of the Viziers, who was of a benevolent disposition, replied; "O my Lord, he said, the Almighty befriendeth him who stiflETH his anger and is merciful to his fellow creatures. "The king had compassion on him and spared his life. Another Vizier, of a contrary temper, said," It becometh not persons of our rank

یاد شاهان جز بر راستی سخن گفتن این ملک را دشنام داد و ناسزا
گفت ملک روی ازین سخن درهم کشید و گفت ما این دروغ روی
پسندید، تر آمد ازین راست که تو گفتی که آنرا روی در مصلحتی
بود و این را بنا بر خبث و حکما گفته اند دروغ مصلحت آمیز به از
راست قتنه انگیز

20

بیت

هر که شاه آن کند که او گوید حیف باشد که جز نکو گوید
حکمت

بر طاق ایوان فریدون نوشته بود

25

مثنوی

جهان ای برادر نباند بکس دل اندر جهان آفرین بند و بس
مکن تکیه بر ملک دنیا و پشت که بسیار کس چون تو پیروز و گشت
چو آهنگ رفتن کند جان پاک چه بر تخت مردن چه بر روی خاک

to speak any thing but truth in the presence of monarchs; that man reviled the King, and spoke indecently." The King was displeased at his speech, and said, "I am more satisfied with that falsehood, than with this truth, which you have uttered; because that was well intended, and this is founded on malignity; and the sages have declared, that falsehood mixed with good advice, is preferable to truth tending to excite strife. "When a King is guided by the advice of another, woe be unto him if he speaketh any thing but good. On the portico of the hall of Feredoon was written, The world, O my brother, continueth not to any one, place your affections on the creator of the universe, and that will suffice. Make no reliance, neither rest upon the kingdom of this world; seeing how many like yourself it hath nourished and killed." When the pure soul is about to depart, what is the difference between expiring on a throne or on the bare ground.

حکایت ۲

یکی از ملوک خراسان سلطان محمود سبکتگین را بخواب دید
 30 بعد از وفات او بصد سال که جمله وجود او ریخته بود و خاک شده
 مگر چشمان او که همچنان در چشم خانه همی گردیدند و نظر
 میکردند سایر حکما از تاویل آن عاجز ماندند / مگر درویشی که
 خدمت بجای آورد و گفت هنوز نگرانست که ملکش بادیگرانست

نظم

بس نامور که زیر زمین دفن کرده اند
 35 گز هستیش بروی زمین یک نشان نباند
 وان پیر لاشه را که سپردند زیر خاک
 خاکش چنان بخورد گزواستخوان نباند
 زنده است نام فرخ نوشیروان بخیر
 40 گرچه بسی گذشت که نوشیروان نباند
 خیری کن ای فلان و غنیمت شمار عمر
 زان پیشتر که بانگ بر آید فلان نماند

TALE II.

One of the Kings of Khorasan saw in a dream Sultan Mahmood Sebuktegeen, an hundred years after his death, when the whole of his body had fallen into pieces and become dust, excepting his eyes which moved in the sockets and looked about. All the Philosophers were at a loss to explain the meaning, excepting a Dervish who after making his obeisance said, "He is still looking about, because his Kingdom is possessed by others." Many men of renown whom they have buried in the ground, have not left any traces of their existence on the surface of the earth. That old corpse which they had deposited in the grave, his dust is so decayed that not a single bone of him remains. The happy name of Nushirvan still exists through his liberality, although a long season hath elapsed since his departure. Do good, O man, and account your life as gain, before the report is spread that such an one is no more.

تکاییت ۳۰

ملک زاده را شنیدم که کوتاه بود و حقیر و دیگر برادرانش بلند و
 خوب روی | باری پدرش بکراهیت و استخفاف در روی نظر کرد
 پسر بفرست در ریاست و گفت ای پدر کوتاه خردمند به از نادان
 45 بلند نه هر چه بقامت مهتر بقیبت بهتر | الشاة نظیفة والغیل جیفة
 بیت

اقل جبال الارض طور وانه لا عظم عند الله قدرا و منزلا

تعلعه

آن شنیدی که لاغر دانا گفت روزی بابل خربه
 50 اسب تازی اگر ضعیف بود همچنان از طویله خربه |
 پدر بخندید و ارکان دولت به پسندیدند و برادران بجان
 برنجیدند

نظم

تامرد سخن نگفته باشد عیب و هنرش نهفته باشد 55

TALE III.

I heard of a King's son, who was low in stature and ill favoured, whilst all his brothers were tall and handsome. Once on a time, his father looked at him with disgust, which the son had sagacity enough to discover, and said. "O father! a short man, who is wise, is preferable to him who is tall and ignorant. Not every thing is valued according to its height; the sheep is clean, and the elephant an unclean animal, Sinai is one of the most inconsiderable mountains of the earth, but verily it is the greatest before God in rank and dignity. Have you heard, what was said one day by a wise lean man, to a fat blockhead? One Arab horse, though lean is preferable to a stable full of asses." The father laughed, the courtiers applauded, and the brothers were mortified to the very soul. Until a man hath spoken, his defects and his skill are concealed.

هر بيشه گمان ميرگم خاليست شايد كه پلنگ خفته باشد
شنيدم كه آن مدت ملك را دشمن صعب روي نبود چون دولشكر
روي بهم آوردند اول كه سكه اسب درميدان - چها تيد آن پسر
بود و گفت

قطعه

آن نه من باشم كه روز جنگ بيني پشت من
آن منم كاند درميان خاك و خون بيني سري
كانكه جنگ آرد بخون خویش باري ميكند
روز ميدان آنكه بگريزد بخون لشكري
اين بگفت و بر سپاه دشمن زد / چند از مردان كار دیده بينداخت
چون پيش پدر آمد زمين خدمت بهوسيد و گفت

قطعه

اي كه شخص منت حقير نبود تا در شتي هنر نه پنداری

Imagine not every desert to be empty, for perhaps a tiger may be there asleep. I heard that at that time a powerful enemy appeared against the King, and when the two armies met, the first person who impelled his horse into the action, was this young Prince calling out: "I am not him, whose back you shall see in the day of battle, but my head may be found in dust and blood: for whosoever fighteth the battle staketh his own life; and he who flieth, sporteth with the blood of his troops." Having thus said he attacked the troops of the enemy, and overthrew several men of renown. When he came to his father, he bowed down to the earth and said: "O ye to whom my form appeared contemptible, without considering the force of my valour,

پیت

گرس نیاید بزیر سایهٔ بوم و رهبا از جهان شود معدوم
 پدر را ازین حالت آگاهی دادند برادرانش را بخواند و گوشه‌بالی
 بواجبی داد پس هریکی را از اطراف بلاد حصه مرضی معین کرد

Digitized by Google

ورش ههچنان روزگار جي هلي بگرد و نش از بيخ برنگسلي
 سرچشمه شايد گرفتن بپيل چو پر شد نشايد گذشتن بپيل
 سخن برين مقرر شد كه يكي را بتجسس ايشان برگهاشتند
 و فرصت نگاهداشتند تا وقتي كه پر قومي رانده بودند و بوقعه
 خالي مانده / تني چند از مردان واقعه ديده و جنگ آزموده را
 بفرستادند / تا در شعب جبل پنهان شدند / شبانگاه كه دزدان باز
 آمدند / سفر كرده و غارت آورده / سلاح بكشادند و غنايم بنهاندند
 نخستين دشمني كه بر سر ايشان تاخت خواب بود چندانكه پاسي
 از شب بگذشت
 بيت
 قرص خورشيد در سياهي رفت يونس اندر دهان ماهي رفت
 مردان دلاوران از كهين بدر جستند و دست همه را يگان يگان
 كتف بستند / بامدادان بدرگاه ملك حاضر آوردند همه را بگشتن

but should it continue some time in that state, it could not be eradicated even by a windlass. It is possible to stop the course of a spring with a bodkin, which when formed into a full stream, cannot be forded by an elephant. They came to the determination to send one as a spy, to watch the opportunity when the thieves should be gone to attack a tribe, and the place evacuated. They detached a party of approved men, who concealed themselves in the pafs of the mountains. In the evening, when the robbers returned from their expedition with their plunder, they laid aside their weapons, and deposited their spoil. The first enemy who attacked them was sleep, about the end of the first watch of the night. The sun's disk passed into shadow, Jonas entered into the whale's ^{mouth} belly. The gallant men sprang out of the ambush, and pinioned the robbers one after another. In the morning they were brought to the palace, when the King gave orders for them all to be put to death.

اشارت فرمود / اتقا داران میان جوانی بود که میوه عفتوان شبابش
 نورسیده و سبز گلستان عذارش نود میدید یکی از وزیر پای تخت
 ملک بوسه داد و روی شفاعت بر زمین نهاد و گفت این پسر
 همچنان از باغ زندگانی بر نخورده و از ریحان جوانی تمتع نیافته
 توقع بکرم و اخلاق خداوندی آنست که بخشیدن خون او بر بنده
 منت نهاد ملک روی ازین سخن درهم کشید و موافق رای
 بلندش نیامد و گفت

110 *Immature fruit
of passion virgin
the youth
from cheek
Dew-drops to bloom
the fragrant intercession
Prayer flower
Tawaklan solicitation
Gweldgar a walnut
No. 1. stone
Tutian mile
115 *Alahgar a spark
of a water**

بیت

پرتو نیکان نگیرد هر که بنیادش بدست
 تربیت ناهل را چون گردگان برگنبدست
 نسل و تبار اینان منقطع کردن اولیترست و بیخ و بنیاد ایشان
 بر آوردن بهتر که آتش نشانیدن و اخگر گذاشتن و انعی کشتن
 و بچه نگاهداشتن کار خردمندان نیست

There happened to be amongst them a lad, the first fruits of whose youth were yet immature, the freshness of his cheeks, resembled a rosebud in early spring. One of the Viziers kissed the foot of the King's throne, and bowed his head to the earth in intercession, saying. "This boy, hath not like the rest, tasted the fruit of the garden of life, nor ever enjoyed the harvest of the season of youth. I therefore venture to hope from your majesty's known clemency, that you will oblige your servant, by sparing the lad's blood." The King looked displeased at these words, as they did not accord with his enlightened understanding, and he observed that an evil root will not thrive in a goodly shade. To educate the worthless, is like throwing a walnut upon a dome; it is better to eradicate them altogether; for to extinguish the fire, and suffer a spark to remain; or to kill the snake, and preserve the young, is not acting like a wise man:

قطعه

ابو اگر آب زندگی بارد هرگز از شاخ بید بر نخوری
با فرومایه روزگار مبر کزنی پوریه شکر نخوری

وزیر این سخن بشنید طوعاً و کرهاً به پسندید و بر حسن رای ملک
آفرین خواند و گوشت آنچه خداوند داد ام ملکه فرمود عین حقیقت است
که اگر در سلک صحبت آن بدان تربیت یافتی یکی از ایشان
شدی اما بنده امیدوار است که بصحبت صالحان تربیت پذیرد
و خوی خرد مندان گیرد که هنوز طفلیست و سیرت بغی و عناد آن
گروه در نهان وی متبکّن نشده است او در حدیث است که مامن 130
مولود الا وقد یولد علی فطرة الاسلام ثم ابواه یهودانه وینصرانه
و یمجسانه

قطعه

با بدان یار گشت همسر لوط خاندان نبوتش گم شد

Though the clouds should pour down the water of life, you would never gather fruit from the branch of the willow, Waste not your time on low people, for we can never obtain sugar from the reed. "When the Vizier heard these words, he reluctantly approved of them, and praised the King for his just observation, saying." May the King live for ever, nothing can be more true than what my lord hath pronounced, that if he had continued with these wicked wretches, he would naturally have fallen into their evil courses, and would have become one of them; but your servant entertains hopes, that this boy, by associating with men of probity, will receive instruction and imbibe virtuous sentiments; for being but a child, his principles cannot be tainted with the lawless and inimical disposition of that banditti, for in the Hadees it is recorded. "Of a truth every one is born with a disposition to Islamism, and it is owing to his parents his becoming a Jew, a Christian or a Majoolie." Lot's wife associated with the wicked, and his posterity forfeited the gift of prophecy,

135 سگ اصحاب کف روزی چند پی نیکان گرفت و آدم شد
 این بگفت و طایفه از فد مای ملک باو بشفاعت یار شدند تا ملک
 از سر خون او درگذشت و گفت بخشیدم اگر چه مصلحت ندیدم

رباعی

دانی که چه گفت زال با رستم کرد دشمن نتوان حقیر و بیچاره شهره
 140 دیدیم بسی آب ز سر چشمه خورک چون بیشتر آمد شتر و بار ببره
 فی الجمله وزیر پسر را بخانه برده و بنار و نعت پیروز و استاد
 و ادیب بتر بیتش نصب کرد تا حسن خطاب ورد جواب و سایر آداب
 ملوکش بیا موختند تا در نظر هکنان پسندیده آمد باری وزیر
 از شبایل و اخلاق او در حضرت ملک شبهه میبگفت که تربیت عاقلان
 145 در وی اثر کرده است و چهل قدیم از جبلت او بدر برده ملک را
 از این سخن تبسم آمد و گفت

Khutab
Conversational

but the dog of the companions of the cave, by long converse with the virtuous, became a rational creature." The Vizier having thus concluded his speech, some of the courtiers joined in his petition till at length the King spared the life of the youth, and said, "I grant your request, altho' I disapprove of it. Know you not what Zal said to Rustam? Consider not any enemy as weak and contemptible. I have frequently seen water issue from a small spring, which so increased in its course, that it carried away the camel with his load." Summarily, the Vizier took the youth into his family, and educated him with kindness and attention. An able master was appointed his tutor, who taught him how to ask a question, and return an answer with elegance, together all the accomplishments requisite for court, so that his manners met with general approbation. Once when the Vizier mentioned to the King some particulars of the youth's disposition and manners, and was saying that wife education had made impression on him, and that his former ignorance was rooted out of his mind; the King laughed at those expressions and said,

بیت

عاقبت گرگ زاده گرگ شود گرچه با آدمی بزرگ شود
 سالی دو برین برآمد طغایه او باش محله در او پیوستند و عقده
 مرا فقت بستند تا بوقت فرصت وزیر را باد و پسرش بکشت و نعبت 150
 بیقیاس برداشت و در مغاره دزدان بجای پدر بنشست و عاصی
 شد ملک را خبر کردند ملک دست تحیر بدندان گرفت و گفت

نظم

شـبـیـر نیک از آهن بد چون کند کسی
 ناکس بتربیت نشود ای حکیم کس 155
 باران که در لطافت طبعش خلاف نیست
 در بلغم لاله روید و در شور بوم خس
 زمین شوژ سنبل برنیارد
 درو تخم عمل ضایع مگردان
 نکویی بابدان کردن چنانست 160
 که بد کردن بجای نیک مردان

“ The wolf's whelp will at length become a wolf, altho' it be brought up along with men.” Two years after this conversation, a set of vagabonds of the town entered into a conspiracy with him, and taking an opportunity, he killed the Vizier, and his two sons, carried off an immense booty, and succeeding his father as the head of the gang became an avowed offender. The King apprised thereof, in the emotion of amazement, exclaimed, “ How can any one form a good sword out of bad iron? O ye philosophers, it is impossible to convert a worthless wretch into a good man. The rain, in whose nature there is no partiality, produces tulips in the garden, but only weeds in a barren soil. A sterile soil will not yield spikenard, waste not then seed upon it. To shew favour to the wicked, is in fact doing injury to the good.”

حکایت ه

سر هنگ زاده را بزر در سرای اغلبش دیدم که عقل و گیاستی و فهم
و فراستی زاید الوصف داشت هم از عهد خردی آثار بزرگی در
165 ناصیه او پیدا

بیت

بالای سرش رهوشبندی می تافت ستاره بلندی
فی الجبله مقبول سلطان آمد که جبال صورت و کمال معنی داشت
و حکما گفته اند توانگری بهنرست نه بهال بزرگی بعقلست نه
170 بسال ابنای جنس او برو حسد بردند و بخیا نتهی متهم کردند و در
کشتن او سعی بیغایده نبودند

مصراع

دشمن چه کند چون مهربان باشد دوست
ملک پرسید که موجب خصم ایشان در حق تو چیست گفت در سایه

TALE V.

I saw at the gate of Ughulmish an officer's son, who was endowed with wisdom and sagacity beyond description : even his childhood was distinguished by proofs of superior abilities. The star of sublimity shone on his head thro' wisdom. Summarily, he obtained favour in the sight of the Sultan, on account of his beauty and acute understanding, according to the saying of the sages, "Ability, and not riches constitutes worth ; greatness dependeth on skill, and not on years." His companions became envious, and accusing him falsely of dishonesty, made a fruitless attempt to deprive him of life. But what can the enemy do against him who hath an assured friend. The King asked him, " What is the cause of their striving against you ?" He replied, " Under the shade

دولت خداوندی همکنان را راضی کردم مگر حسود را که راضی 175
نمیشود الا بزوال نعمت من دولت و اقبال خداوندی باد

نظم

توانم آنکه نیازم اندرون کسی
حسود را چه کنم کوزخود برنج درست
180 بمیرتا برهی ای حسود کین رنج نیست
که از مشقت آن جز بهرگ نتوان رست
شور بختان بآرزو خواهند
مقبلان را زوال نعمت و جلاء
گر نه بیند بروز شیره چشم
185 چشمه آفتاب را چه گناه
راست خواهی هزار چشم چنان
کور بهتر که آفتاب سیاه

of your majesty's protection, I have gained the good will of every one, excepting the envious man, who cannot be satisfied but by the decline of my good fortune; and may the wealth and prosperity of sovereignty be perpetual. I can avoid injuring the mind of every one, but what shall I do to the envious man, who carrieth the injury in his own breast? Die thou envious wretch, since thou can't not be cured of the disease under which thou labourest but by death. The malevolent man wishes that misfortune may befall the successful. If the bat's eye seeth not in the day, what fault is on that account to be imputed to the sun? require you truth? It is better for a thousand such eyes to suffer, than that the brightness of the sun should be obscured.

حکایت ۴

یکی را از ملوک عجم حکایت کنند که ده ست تطاول بیال رعیت
 190 دراز کرده بود و جور و اذیت آغاز کرده خلق از مکاید ظلمش
 در جهان برفتند و از گربت جورش راه غربت گرفتند چون رعیت
 کم شد ارتفاع ولایت نقصان پذیرفت و خزینه تهی ماند و دشمنان
 از هر طرف زور آوردند

قطعه

هر که فریاد رسی روز مصیبت خواهد
 195 شود در ایام سلامت بجوان مردی کوش
 بنده حلقه بگوش از نواز ی برو
 لطف کن لطف که بیگانه شود حلقه بگوش

روزی در مجلس او کتاب شاهنامه هی خواندند در زوال مملکت
 200 ضحاک و عهد فریدون وزیر ملک را پرسید که فریدون گنج و ملک
 و حشم نداشت برویان شاهي چه گونه مقرر شد گفت آنچنانکه

TALE VI.

They tell a story of one of the Kings of Persia, that he had stretched out the hand of oppression on the property of his subjects, and exercised tyranny and violence. By his repeated acts of injustice, the people were compelled to emigrate to different countries, beyond the reach of his power. When his subjects were diminished, the resources of his government were lessened, his treasury was exhausted, and powerful enemies pressed him on all quarters. Whosoever looketh for assistance in the day of adversity, let him exercise humanity in the season of prosperity. If you do not treat kindly the servant with the ring on his ear, he will depart; shew kindness in such manner that the stranger may become a willing servant. One day in his presence they were reading in the Shahnameh, the history of the decline of the kingdom of Zohac, and the reign of Feridoon. The Vizier asked the King, " Since Feridoon had neither money nor territory nor troops, how did it happen that the kingdom was conferred on him ?" He answered, " In the manner

شنیدی خلقي برو بتعصب گرد آمدند و تقویت کردند پادشاهی
یافت وزیر گفت چون گرد آمدن خلق موجب پادشاهیست تو خلق
را چرا پریشان میکنی مگر سر پادشاهی نداری

205

بیت

هَبان به که لشکر بجان پروری که سلطان بلشکر کند سروری
گفت موجب گرد آمدن سپاه و رعیت چیست گفت پادشاه را
عدل باید تا برو گرد آیند و رحمت تا در سایه دولتش
ایمن نشینند و ترا این هردو نیست

210

مثنوی

نکند جور پیشه سلطانی که نیاید زگرگ چوپانی
پادشاهی که طرح ظلم فکند پای دیوار ملک خویش بکند
ملک را پند وزیر ناصح موافق طبع نیامد بند فرمود و
بزدان فرستاد بسی بر نیامد که بنی عم سلطان بهنازعت
برخواستند و به مقاومت لشکر آراستند و ملک پدرخواستند 215
قومی که از دست تناول او بجان آمد، بودند و پریشان شد
برایشان گرد آمدند و تقویت کردند تا ملک از تصرفش
بدر رفت

you have heard, the people joined him, and through their strength he gained the kingdom." The Vizier rejoined, " Seeing that collecting people together is the means of forming a kingdom, why then do you make them disperse, unless you do not desire to govern? It is advisable to cherish the army at the risk of your life, as the Sultan deriveth his power from his troops." The King asked, " What methods are to be taken to collect together troops and subjects?" The Vizier replied, " The monarch must be just, to induce them to approach him, and merciful that they may enjoy peace in the shade of his government; but you possess neither of these qualities. A tyrant cannot govern a kingdom, as a wolf cannot perform the office of a shepherd. The tyrannic prince saps the foundation of his own empire." The king was offended at the Vizier's wife admonition, and ordered him to be bound, and committed to prison. A short time after, the sons of the King's uncle commenced hostilities, and appeared in arms, and claimed possession of their father's dominions. A number of people, who on account of his oppression had absconded, now joined the enemy and supported them; till at length the King was dispossessed of the kingdom, and they obtained it.

نطعه

پادشاهی کوروا دارد ستم برزیردست
دوستدارش روز سختی دشمن زور آوراست
با رعیت صلح کن و ز جنگ خصم ایمن نشین
زان که شاهنشاه عادل را رعیت لشکرست

220

حکایت ۷

225 پادشاهی با غلام عجمی در کشتی نشسته بود غلام دیگر
دریائیده بود و محنت کشتی نیازموده گریه وزاری
آغاز کرده و لرزه بر اندامش افتاد چند آنکه ملامت
کردند آرام نگرفت ملک را عیش از او منقص شد چاره نبیدانستند
حکیمی در آن کشتی بود گفت اگر فرمائی من او را خاموش
230 کنم پادشاه گفت غایت لطف باشد حکیم فرمود تا غلام را
بدریا انداختند باری چند غوطه خورد مویش بگرفتند
و سوی کشتی آوردند بهر دو دست در دنبال کشتی آویخت

The King who suffers the poor to be oppressed, will find, in the day of adversity, his friends become powerful foes. Be on good terms with your subjects, and sit down secure from the attack of your enemy; for to a just monarch, his subjects are an army.

TALE VII.

A King was sitting in a vessel with a Persian slave. The boy having never before seen the sea, nor experienced the inconvenience of a ship, began to cry and lament, and his whole body was in a tremor. Notwithstanding all the soothing things that were offered, he would not be pacified. The King's diversion was interrupted, and no remedy could be found. A philosopher who was in the ship, said, "If you will command me, I will silence him." The King replied, "It will be an act of great kindness." The philosopher ordered them to throw the boy into the sea, and after several plunges, they laid hold of the hair of his head, and dragging him towards the ship, he clung to the rudder with both his hands.

چون برآمد بگوشه بنشست و قرار یافت ملک را پسندید : آمد
گفت درین چه حکمتست گفت اول معذرت غرق شدن نجشید :
بود قدر سلامتی نمیدانست هیچنین قدر عافیت کسی نداند 235
که بهصیبت گرفتار آید

قطعه

ای سیر ترانان جوین خوش نهیاید
معشوق منست آنکه بنزد یک تو زشتست
240 حوران بهشتی را دوزخ بود اعراف
از دوزخیان پرس که اعراف بهشتست

بیت

فرقت میان آنکه یارش در بر با آنکه د و چشم انتظارش بر در

حکایت ۸

هرمز تاجدار را گفتند از وزیران پدر چه خطا دیدی که بند 245

When he got out of the water, he sat down quietly in a corner of the vessel. The King was pleased, and asked how this was brought about: The philosopher replied, "At first he had never experienced the danger of being drowned; neither knew he the safety of a ship." In like manner, he knoweth the value of prosperity, who hath encountered adversity. O thou who hast satisfied thine hunger, to thee a barley loaf is beneath notice, that seems loveliness to me, which in thy sight appears deformity. To the nymphs of paradise, purgatory would be hell; and ask the inhabitants of hell, whether purgatory is not paradise. There is a difference between him who claspeth his mistress in his arms, and him whose eyes are fixed on the door expecting her.

TALE VIII.

They asked King Hormuz, "What crime have you found in your father's ministers, that you ordered them to be imprisoned?"

فرمودي گفت خطايي معلوم نکردم وليکن ديدم که
 مهابت من در دل ايشان بيگراست و بر عهد من اعتياد
 گلي ندارند ترسيدم که از بیم گزند خویش قصد هلاک من
 کنند پس قول حکما را کاربستم که گفته اند

قطعه

250

از آن که ترسد بترس اي حکيم و گر با چواو صد براي بجنگ
 نه بيني که چون گربه عاجز شود بر آرد بچنگال چشم پلنگ
 از آن مار پر پاي راعي زند که ترسد سرش را بکوبد بسنگ

حکایت ۹

255 يکي از ملوک عرب رنجور بود در حالت پيري و امید از
 زندگاني قطع کرده ناگاه سواري از در در آمد
 و بشارت آورد که فلان قلع را بدولت خداوندي کشادیم
 و دشمنان اسیر شدند و سپاه و رعیت آنطرف بجملي مطيع

He replied, "I have not discovered any crime, but perceiving that they fear me greatly in their hearts, and do not place full reliance on my promise, I was alarmed, lest out of apprehension for their own safety, they might attempt my ruin; and therefore I have followed the advice of the sages, who say, "Fear him who feareth you, although you be able to cope with an hundred such. Dost thou not know, that the cat when desperate, teareth out the tiger's eyes with her claws? The snake biteth the foot of the peasant, from the dread of having its own head dashed against a stone."

TALE IX.

A King of Arabia was sick in his old age, and there was no hopes of his recovery, when a horseman entered the gate, and brought these glad tidings. "Through your majesty's auspices, I have taken such a fortress; the garrison are made prisoners; and the troops and subjects of that quarter have one and all submitted to your government."

فرمان گشتند چون این سخن بشنید نفسی سره بر آورد و گفت
این مژده مرا نیست و شهنشاهم راست یعنی وارثان مملکت 260
قطعه

درین امید بسر شد دریغ عبر عزیز که آنچه در دل هست از درم فراز آید
امید بسته بر آمد ولی چه فایده زان امید نیست که عبر گذشته باز آید
قطعه

کوس رحلت بکوفت دست اجل ای و چشم و دهان سر بکنید 265
ای کف دست و ساعد و بازو همه تو دیع یکدگر بکنید
بر من افتاده مرگ و شهن کام آخر ای دوستان گذر بکنید
روزگارم بشد بنادانی من نکردم شبا حذر بکنید
حکایت ۱۱

سالی بر بالین تریب یعنی پیغمبر علیه السلام معتکف بودم در جامع 270
دمشق یکی از ملوک عرب که به بی انصافی موصوف بود اتفاق
بزیارت آمد و نیاز کرد و حاجت خواست

When he heard these words he sighed and said. " This good news concerns not me but mine enemies; that is, those who shall succeed, to my kingdom. My precious life hath been vainly spent in the expectation of accomplishing my wishes, but now, to what purpose does it serve, for I have no hope that my past life should return! The hand of fate beats his march upon the drum. Alas! mine eyes, take your leave of this head; hands, arms, and wrists, bid adieu to each other. Death, a foe to my desire, hath overtaken me. For the last time come before me, O my friends! my days have been spent in ignorance; I have not performed my duty, shun my example.

TALE X.

In a certain year I was sitting retired in the great mosque at Damascus: at the head of the tomb of Yahya the prophet (on whom be peace.) One of the Kings of Arabia, who was notorious for his injustice, happened to come on a pilgrimage, and having performed his devotions, he uttered the following words,

بیت

درویش و غنی بنده این خاک دارند و انا که غنی ترند محتاج ترند
 275 انکه روی بهن کرد و گفت از انجا که همت درویشان است و صدق
 معامله ایشان خاطری همراه من کنید که از دشمن صعب
 اند یشناکم گفتم بر رعیت ضعیف رحمت کن تا از دشمن قوی
 رحمت نه بینی

نظم

280 بیازوان توانا و قوت سر دست
 خطاست پنجه مسکین ناتوان بشکست
 بترسد آنکه بر افتادگان نبخشاید
 که گرز پای در آید کسش نگیرد دست
 هر آنکه تخم بدی کشت و چشم نیکی داشت
 285 دماغ بیهوده پخت و خیال باطل بست
 ز گوش پنبه برون آر و داد خلق بده
 و گرتومی ندهی داد روز دادی هست

"The poor and the rich are servants of this earth, and those who are richest have the greatest wants." He then looked towards me and said. "Because Durwailhes are strenuous and sincere in their commerce with heaven, unite your prayers with mine, for I am in dread of a powerful enemy." I replied, "Shew mercy to the weak peasant, that you may not experience difficulty from a strong enemy. It is criminal to crush the poor and defenceless subjects with the arm of power. He liveth in dread who befriendeth not the poor, for should his foot slip, no one layeth hold of his hand. Whosoever soweth bad seed, and looketh for good fruit, tortureth his imagination in vain, making a false judgment of things. Take the cotton out of thine ear, and distribute justice to mankind, for if thou refusest justice, there will be a day of retribution.

مثنوي

بني آدم اعضای یکدیگرند که در آفرینش زیک گوه‌رند
چو عضوی بدرد آورد روزگار دگر عضوها را نهد قرار 290
تو کنز محنت دیگران بی غمی نشاید که نامت نهد آدمی

حکایت ۱۱

درویش مستجاب الدعوات در بغداد پدید آمد حجاج یوسف
بخواندش و گفت د عای خیر بر من کن گفت خدایا جانم بستان
گفت از بهر خدا این چه دعاست گفت د عای خیرست ترا و جمله 295
مسلمانان را

مثنوي

ای ز بر دست زیر دست آزار گرم تا کی بماند این بازار
بچه کار آیدت جهان داری مردنت به که مردم آزاری
300 حکایت ۱۲

یکی از ملوک بی انصاف پارسائی را پرسید که از عبادت‌ها کدام
افضلترست گفت ترا خواب نیم روز تا دران یک نفس خلق را نیازاری
The children of Adam are limbs of one another, and are all produced from the same substance;
when the world gives pain to one member, the others also suffers uneasiness. Thou who art
indifferent to the sufferings of others, deservest not to be called a man."

TALE XI.

A Durwaish who never prayed in vain, made his appearance at Baghdad. Hojaj Yousuf sent for him, and said, "Offer up a prayer for me," He said, "O God take away his life." Hojaj asked, "For God's sake what kind of prayer is this?" He answered, "It is a salutary wish for yourself and for all moslems. O thou powerful wretch, who oppressest the weak; how long will this violence continue? Of what use is thy government? it is better that thou shouldst die, because thou art an oppressor of mankind."

TALE XII.

A certain tyrannical king asked a religious man, "What kind of devotion will be most meritorious for me to perform?" He replied, "That you sleep at noon, because in that one moment you will not oppress mankind."

قطعه

طالبی را خفته دیدم نیم روز گفتم این فتنه است خوابش برده به
305 آنکه خوابش بهتر از بیداریست آنچنان بد زندگانی مرده به

حکایت ۱۳

یکی را از ملوک شنیدم که شبی در عشرت روز کرده بود و در پایان
مستی می‌گفت

بیت

310 ما را بجایان خوشتر ازین یکدم نیست گزینیک و بد اندیشه و از کس غم نیست
درویشی برهنه بیرون بسر ما خفته بود و گفت

بیت

ای آنکه باقبال تو در عالم نیست شیرم که غبت نیست غم ما هم نیست
ملک را این کلام خوش آمد صرّه هزار دینار از روزن بیرون داشت
315 و گفت ای درویش دامن بدار گفت دامن از کجا آرم که جامه ندارم

When I saw a tyrant sleeping at noon, I said, "He is a tyrant, it is best that he should be overcome with sleep. He who is better asleep than awake, death is preferable to such an evil life."

TALE XIII.

I heard of a King, who had spent the night in jollity, and when he was completely intoxicated, he said, "I have never in my life experienced a more pleasant moment than the present, for I have no thoughts about good or evil, and am not plagued with any one." A naked Durwaish, who had been sleeping without in the cold, said, "O King, there is none equal to thee in power.— I grant that you have no sorrow of your own, but what then, hast thou no concern about us?" The King was pleased at this speech, and threw out of the window a bag of a thousand dinars, and said, "O Durwaish hold out your skirt." He answered, "Whence shall I produce a skirt, who have not a garment?"

پادشاه را بر ضعف حال او رحمت زیادت گشت خلعتی بران مزید
کرد و بیرون فرستاد درویش آن نقد را باندک مدت بخورد
و تلف کرد و باز آمد

بیت

قرار بر کف آزادگان نگیرد مال نه صبر در دل عاشقانه آب در غریال 320
در حالتی که ملک را پروای او نبود حالش بگفتند بهم برآمد و
روی از روی درهم کشید و ازینجا گفته اند اصحاب فطنت و خبرت
که از حدت و سورت پادشاهان پر حذر باید بود که غالب همت ایشان
بر معضلات امور مملکت متعلق باشد و تحویل از دحام عوام نکنند

مثنوی

325

حرامش بود نعت پادشاه که هنگام فرصت ندارد نگاه
مجال سخن تانه بینی ز پیش به بیروده گفتن مبر قدر خویش
گفت پرانید این گدای شوخ مبر در را که چندین نعت باندک مدت

The King the more pitied his weak estate, and in addition to the money sent him a dress.
The Durwaish having consumed the whole sum in a short time, came again. Riches remain
not in the hand of the pious, neither patience in the heart of a lover; nor water in a sieve.
At a time when the king had no care about him, they related his case. He was angry, and
turned away his face from him, and to this point men of wisdom and experience have observed that
we ought to guard against the fury and rage of Kings, for frequently their thoughts are engrossed by
important affairs of state, and they cannot endure interruption from the vulgar. Whofoever watches
not a fit opportunity, must expect nothing from the King's favor: till you perceive a convenient time
for conversing, lose not your own consequence by talking to no purpose. The King said, " Drive
away this insolent extravagant fellow, who has dissipated such an immense sum in so short a time;

بر انداخت نداند که خزینه بیت المال لقمه مساکینست نه طعمه

330 اخوان شیا طین

بیت

ابلهي کو روز روشن شمع کافوري نه

زود بيني کشش بشب روغن نباشد در چراغ

يکي از وزراي ناصح گفت اي خداوند مصلحت آن می بینم

335 که چنین کسانرا وجه کفاف يتغار يق مجري دارند تا در تفتنه

اسراف نکنند اما آنچه فرمودي از زجر و منع متناسب سيرت

ارباب همت نیست یکی را بلفظ امیدوار گردانیدن و باز

مینومید ي خسته خاطر کردن

بیت

340 بروي خود در اطباع باز نتوان کرد چو باز شد بد رشتي تر از نتوان کرد

قطعه

کس نه بیند که تشنگان حجاز بلب آب شور گرد آیند

هر گجا چشمه بوی شیرین مردم و مرغ و مور گرد آیند

since the Biet ul mâl is designed to afford a mouthful for the poor, and not to feast the fraternity of devils. The blockhead who burns a camphor candle in the day time, you will soon see without oil in his lamp at night." One of the Viziers, a good counsellor, said, " O King, it seems expedient that stated allowances should be settled for people of this class separately, for their maintenance, that they may not live extravagantly ; but what you commanded in displeasure, to exclude them altogether, is repugnant to the principles of true generosity ; to fill one with hopes through kindness, and then to destroy him with despair : a monarch cannot admit people into his presence, and when the door of liberality is open, then shut it upon them with violence. No one seeth the thirsty pilgrims on the sea shore ; wherever there is a spring of sweet water, men, birds, and ants flock together."

حکایت ۱۲

یکی از پادشاهان پیشین در رعایت مملکت سستی کردی و لشکر 345
بسختی داشتی چون دشمن صعب روی نبود همه پشت بدادند
بیت

چو دارند گنج از سپاهی دریغ دریغ آید شد دست بردن به تیغ
یکی را از آنانکه غدر کردند بامنش دوستی بود ملامتش کردم
و گفتم دوست و ناسپاس و سغله و حق ناشناس که باندک تغیر حال 350
از مخدوم قدیم خود برگردد و حقوق نعبت سالیان نوردد گفت
اگر بگویم معذوری شاید که اسپم بی جو بود و نه در زین در گرو
و سلطان که بزرگ سپاهی بخسلی کند با او بجان جوانمردی
نتوان کرد

355

بیت

ز ریده مرد سپاهی را تا سربند و گرش ز رنده هی سربنده در عالم
بیت

اذا شبع الکمی یصول بطشا و خاوی البطن یبطش بالفرا

TALE XIV.

One of the former Kings was negligent in protecting his dominions, and having suffered his troops to be in distress, when a powerful enemy appeared, they forsook him. When pay is withheld from the troops, they are unwilling to put their hands to their swords. Being intimately acquainted with one who had deserted his post, I reproached him saying, "it is base, disreputable, mean and ungrateful, when upon a trifling change of condition, a man forsakes his old master, unmindful of the favors of many years. He replied, "if I should tell you the state of the case, you would acquit me; perhaps my horse was without barley, and my saddle cloth in pawn; and the Prince who through avarice with-holds the pay of his soldiers does not deserve that they should expose their lives in his service. Give money to the gallant soldier that he may expose his head, for if you do not pay him, he will seek his fortune elsewhere. The strong man, if his belly is full, will fight valiantly, but when hungry, he will run away stoutly.

360 یکی از وزرا معزول شد و بحلقه درویشان درآمد و برکت صحبت
ایشان در روی اثر کرد و جمعیت خاطرش دست داد ملک باردیگر برو
دل خوش کرد و عیال فرمود قبول نکرد و گفت معزولی به که
مشغولی

رباعی

365 آنانکه بکنج عافیت بنشستند دندان سگ و دهان مردم بستند
کاغذ بدریدند و قلم بشکستند وز دست و زبان حرف گیران رستند
ملک گفت هر آینه ما را خرد مندی کافی باید که تدبیر مملکت را
شاید گفت نشان خرد مند کافی آنست که بچنین کارها تن در ندهد

بیت

370 همای برهه مرغان ازان شرف دارد که استخوان خورد و جانور نیاز دارد

مثل

سپاه گوش را گفتند ترا ملان مت صحبت شیر بچه وجه اختیار افتاد

TALE XV.

A certain Vizier, being dismissed from his office, joined a society of Durwaishes, the blessing of whose company made such an impression as bestowed comfort on his mind. The King was again favourably disposed towards him, and ordered that he should be reinstated; to which the Vizier would not consent, saying, that degradation was preferable to employment. "They who are seated in the corner of retirement, close the dog's teeth and men's mouths. They tear their papers and break their pens, and are delivered from the hands and tongues of slanderers." The King said "of a truth we stand in need of a man of such sufficiency for the administration of our government." The Vizier observed that the proof of a man's being sufficiently wise, was his not engaging in such matters. The Homai is honored above all other birds, because it feeds on bones, and injures not any living creature. *Parable.* They asked a Syahgoosh why do you choose the servile society of the Lion?

گفت تا فضلہ صیدش میخورم و نزدش بنان در پناه صولتش
زند گانی میکنم گفتند اکنون که بطل حمایتش در آمدی و بشکر
نعمتش اعتراف کردی چرا نزد یکتربیای تا بحلقه خاصانت در آورد 375
و از بندگان مخلصت شہار گفت همچنان از بطش او ایمن نیستیم

بیت

اگر صد سال گبر آتش فروزد اگر یکدم در او اقتد بسوزد
افتد که ندیم حضرت سلطان زربیابد و باشد که سر برود و حکبا گفته
اند از تلون طبع پادشاہان پر حذر باید بود کہ گاہ بسلامی برنجند 380
و گاہ بدشنامی خلعت دهند و گفته اند ظرافت بسیار هنرند بیان
است و عیب حکیمان

بیت

تو بر سر قدر خویشتن باش و وقار بازی و ظرافت بند بیان بگذار

385

حکایت ۱۶

یکی از رفیقان شکایت روزگار نامساعد بنزد یک من آورد کہ کفاف

He replied, " because I eat the remains of his hunting, and live guarded from the machinations of my enemies, under the protection of his valour." They asked, " now that you are under the shadow of his protection, and gratefully acknowledge his beneficence, why do you not approach nearer, so as to be brought into the circle of his principal servants, and to be numbered amongst his favourite ministers ?" He replied, " I am not so confident of my safety from his severity." If the Gueber lights the fire an hundred years, yet should he fall into it, for an instant, he would be burnt. It may happen that a King's minister obtains money; or he may chance to lose his head. The sages have said, " beware of the inconstant disposition of princes, who sometimes are dissatisfied at a salutation; and sometimes in return for rudeness will bestow a dress of honor." And they have also observed wit is an accomplishment in a courtier, but a blemish in the character of a wise man. Preserve the dignity of your own character, and leave sport and buffoonery to courtiers.

TALE XVI.

One of my companions was complaining to me of the unfavorableness of the times, and said,

اندک دارم و عیال بسیار و طاقت فاته ندارم بارها دردم آمد که باقلیم
دیگر روم تادر هر صورت که زندگانی کنم کسی را بر نینگ و بد من
اطلاع نباشد

بیت

390

بس گر سینه خفت و کس ندانست که کیست
بس جان بلب آمد که برو کس نگر نیست
باز از شکست ادای اندیشم که بطعنه در قفای من بخندند و سعی
مراد حق عیال بر عدم مروت حبل کنند و گویند

قطعه

395

به بین آن بی حیث را که هرگز نخواهد دید روی نیک بختی
تن آسانی نزنند خویشان را رن و فرزند بگذارند بسختی
و در علم محاسبه چنانکه معلومست چیزی دانم اگر بجاء
شما جهتی معین گردد که موجب جمیعت خاطر باشد بقیه
400 عبر از عهد شکر آن نتوانم بیرون آمدن گفتم ای یار عمل

" I have but small means with a large family, and am not able to support the burthen of poverty. It has frequently come into my mind to go to some other country, that by whatever way I might maintain myself, no one would know of my good or bad fortune. Many a person has slept and hungered without any one knowing who it was. Many a vital spirit has departed, over which no one has wept. Again, I reflect on the malevolence of my enemies, who in my absence would scoffingly laugh at my conduct, and impute my exertions for the benefit of my family to want of humanity, and might say behold that shameless wretch, who will never experience good fortune, he consults his own ease, and abandons to distress his wife and children. I have some skill in arithmetic, as you know; and if through your interest any office can be obtained, that will be the means of making my mind easy; during the remainder of my life, I shall not be able to express my gratitude." I said, " alas! my friend, the service

پادشاه دو طرف دارد امید نان و بیم جان و خلاف رای
خردمند نیست بدین امید دُران بیم اقتادان

قطعه

کس نیاید بخانه درویش که خراج زمین و باغ بده
یا بتشویش و غصه راضی شو یا جگر بند پیش زاغ بنده 405
گفت این سخن موافق حال من نکفتی و جواب سوال من
نیاوردی نشیده که گفته اند هر که خیانت ورزد دستش از
حساب بلرزد

بیت

راستی موجب رضای خداست کس ندیدم که گم شد از ره راست 410
و حکما گفته اند چهار کس از چهار کس بجان برنجند
حرامی از سلطان و دزد از پاسبان و فاسق از غما و روسپی
از محتسب و آنرا که حساب پاکست از محاسبه چه پاکست

of princes has two fides; the expectation of a livelihood, and the dread of losing one's life; and it is contrary to the opinion of the wife, for the sake of such hope to fall into such danger. No one cometh to the poor man's house, saying pay the taxes on your ground or garden, either be prepared to encounter anxiety and grief, or expose your intestines to the crow. He replied, "this speech is not applicable to my case, you have not answered my question; have you not heard the saying? that whosoever is guilty of dishonesty his hand trembles on rendering his accompt. Rectitude is the means of conciliating the divine favor. I never saw any one lost on a straight road: and the sages have remarked that four kinds of persons are mortally afraid of four others; the oppressor dreads the king, the thief dreads the watchman, the adulterer dreads the informer, and the harlot the Mohtefib; but he who has a clear conscience, what has he to apprehend from investigation?

قطعه

مکن فراخ روی در عمل اگر خواهی
 که وخت رفع تو باشد مجال دشمن تنگ
 تو پاک باش و مدد از ای برادر از کس پاک
 زنند جامه ناپاک گادران بر سنگ

415

گفتم حکایت آن رو باه مناسب حال تست که دیدندش گریزان
 420 و افتان و خیزان کسی گفتش چه آفتست که موجب چندین
 مخافتست گفت شنیدم که شتر را بسخره میگیرند گفتند ای
 سفیه شتر را با توجه مناسبست و ترا باوجه مشابیهت گفت
 خاموشی که اگر حسودان بغرض گویند که این شتر است
 و گرفتار آیم کراغم تخلیص من باشد تا تفتیش حال من کند
 425 و تا تریاق از عراق آورد شود مارگزیده مرده باشد
 و تر اهیچنان فضیلت و دیانت اما حسودان در کمینند

Live not extravagantly while in office, if you wish that on your removal from it, your enemy may have no power to injure you. Be upright in your conduct, O my brother, and stand not in awe of any one. The fuller beats foul cloths only, against the stone." I replied, "the story of the fox suits you exactly, who on being seen running away and limping, some one asked what calamity occasioned him so much trepidation. He replied, I hear that they are going to press a camel into the service. The other observed I like your impudence, what relationship is there between you and a camel, and what resemblance have you to that animal. He replied? Be silent, for if the malignant, out of evil design, should say this is a camel, and I should be seized, who would be so solicitous for my relief as to order an enquiry into my case? and before the antidote can be brought from Irak, he who has been bitten by the snake may be dead. Thus, although you possess such worthiness and integrity, yet the envious are in ambush,

و مدعیان گوشه نشین اگر آنچه حسن سیرت تست بخلاف
 آن تقریر کنند و در معرض خطاب پادشاه آبی و محل عتاب
 افتی در آن حالت گرامجال مقالت باشد مصلحت آن می
 ببیم که ملک قناعت را حراست کنی و ترک ریاست گویی 430
 که عاقلان گفته اند

بیت

بدریا در منافع بیشمارست اگر خواهی سلامت در کنارست
 رفیق این سخن بشنید بهم برآمد و روی درهم کشید و سخنهای
 رنجش آمیز گفتن گرفت که این چه عقل و کفایتست و فهم و درایت 435
 و قول حکما درست آمد که گفته اند دوستان در زندان بکار آیند که
 بر سفره همه دشمنان دوست نهایند

قطعه

دوست مشهار آنکه در نعبت زند لاف یاری و برادر خواندگی
 دوست آند انم که گیر دست دوست در پریشان حالی و در ماندگی 440

and the enemy fitting in a corner; if they should mis-represent your worthy disposition, and you should incur the King's displeasure, and fall under his resentment, who will be able to speak in your behalf? It seems most advisable that you should moderate your desires, and give up all thoughts of preferment; for the sages have remarked that in the sea there are good things innumerable; but that if you wish for safety, you must seek it on the shore." My friend heard these words, was displeased, looked angrily, and began to speak with a degree of asperity, saying "in all this what is there of wisdom, propriety, intelligence or penetration? and the words of the sages are verified, namely, that friends are serviceable in prison, for that at table enemies assume the appearance of friends. Account not those your friends, who in prosperity boast of their attachment and brotherly affection. I consider him as my friend, who takes me by the hand in the season of adversity and distress."

دیدم که متغیر می شود و نصیحت من بتعرض می شود بنزدیک
 صاحب دیوان رستم بسابقه معرفتی که میان ما بود صورت حالش
 بگفتم تا بکاری مختصرش نصب کردند چند روز برین برآمد لطف
 طبعش را بدیدند و حسن تدبیرش به پسندیدند کارش ازان
 445 در گذشت و بهر تبه برتر ازان متبکن گشت و به چنین نجم سعادتش
 در ترقی بود تا باوج ارادت رسید و مقرب حضرت سلطان شد
 و مشارالیه بالبنان و معتبد علیه عند الاعیان بر سلامت حالش
 شادمانی کردم و گفتم

بیت

450 ز کار بسته میندیش و دل شکسته مدار که آب چشمه حیوان درون تاریکیست

بیت

اللاتحزنن اخالبللیه وللرحمان الطاف خفیه
 بیت

منشین ترش از گردش ایام که صبر تلخست ولیکن بر شیرین دارد

I perceived that his mind was perturbed, and that he considered my advice as an excuse for not serving him. I therefore waited on the superintendant of the finances, and through the means of an intimacy which had formerly subsisted between us, I represented the circumstances; in consequence of which he gave my friend some small appointment. In a short space of time, they saw the worthiness of his character, and his good management met with approbation. His affairs prospered, and he gained preferment; so that the star of his good fortune ascended, until he gained the meridian of his wishes, and became a favorite with the Sultan, an object of general admiration, and the confidant of illustrious personages. I rejoiced at the state of his prosperity, and told him not to be uneasy about his affairs, nor to suffer his heart to be distressed, since the water of immortality is in the land of darkness. O brother, who art in distress, be not disheartened, for God hath many hidden mercies. Repine not at the versatility of fortune, for patience is bitter, but the fruit is sweet.

دوان مدت مرا با جمع یاران اتفاق سفر مکه افتاد چون از زیارت
 مکه باز آمدم دو منزل استقبال کرد ظاهر حالش را دیدم و ایشان
 و در هیات درویشان گفتم حال چیست گفت چنانکه تو گفتی طایفه
 حسد بردند و بخیانت منسوب کردند و ملک در کشف حقیقت آن
 استقصا نمود و یاران قدیم و دوستان ضمیم از کلیه حق خاموش
 شدند و صحبت دیرینه فراموش کردند

460

قطعه

بصنع خدا چون کسی او فتاد همه عالمش پای بر سر نهـند
 چو بینند کاتبال دستش گرفت ستایش گمان دست بر بر نهـند
 فی الجمله بانواع عقوبت گرفتار بودم تا درین هفته که مژده
 سلامتی حجاج بر رسید از بند گرانم خلاص کردند و ملک مژروتم
 خاص گفتم آن نوبت اشارت من قبول نکردی که عمل پادشاه چون
 سفر در ریاست سود مند و خطرناک یا گنج برگیری یا در قلاطم بهیری

At that juncture, it happened, that in company with a number of my friends, I undertook a pilgrimage to Mecca. When we returned from the pilgrimage, he came out two days journey to meet me. Seeing him in distressed circumstances, habited like a durwaish, I asked him the cause, to which he replied, " It has happened just as you predicted: some persons out of envy charged me with unfair practices, the King did not order investigation of the circumstances, and my old acquaintances, and kind friends opened not their lips in my justification, forgetful of our former intimacy. When by the will of God any one falls, the whole world trample upon his head. When they see good fortune befriending him, they praise him with their hands upon their breasts. In short, I was overwhelmed with persecutions, until this week, when the good news of the safe arrival of the pilgrims being recieved, I was released from close confinement, with the confiscation of my patrimonial estate." I replied, " at that time you would not listen to my suggestion, that the service of Kings is like voyaging on the sea, profitable, but hazardous; either you acquire riches or perish in the waves.

بیت

یازر بهر دودست کند خواجه در کنار یا موج روزی افکندش مرده بر کنار
470 مصلحت ندیدم ازین بیش ریش درونش خراشیدن و نمک پاشیدن

بدین دو بیت اختصار کردم و گفتم
قطعه

ندانستی که بینی بند بر پای چو در گوشت نیامد پند مردم
دگر و نگرنداری طاقت نیش مکن انگشت در سوراخ کژدم

حکایت ۱۷

475

تنبی چند در صحبت من بودند ظاهر حال ایشان بصلاح آراسته یکی
از بزرگان در حق این طایفه حسن ظن بلیغ داشت و اداری معین
کرده بود مگر یکی از ایشان حرکتی کرد نامناسب حال درویشان
ظن آن شخص قاسد شد و بازار اینان کاسد خواستم تا بطریقی کفاف
480 یار را ترا مستخلص کنم آهنگ خدمتش کردم در بانم رها نکرد
و جفا کرد معذورش داشتم بحکم آنکه گفته اند

The merchant either gains the shore with both hands full of gold, or else one day the waves cast him dead upon the beach." I did not think it advisable to afflict his inward wound with more scratching, nor to sprinkle salt upon it, but satisfied myself with repeating the two following lines. Know you not, that you will see your feet in fetters, when you listen not to the admonition of mankind. Another time, if you are not able to endure the sting, put not your finger into the scorpion's hole.

TALE XVII.

I was used to associate with a body of men, whose conduct had the appearance of correctness; a person of consequence entertained very favourable sentiments of them, and had assigned a fixed pension for their support, but one of them having done something unbecoming the character of dervishes, they forfeited his good opinion, and their market was injured. I wanted, by some means or other, to obtain for my friends a restitution of the pension. I went to wait on the great man, but the porter rudely refused me admittance. I excused him, in conformity to the saying,

قطعه

درمیر و وزیر و سلطان را بی وسیت مگرد پیرامن
 سگ و دربان چو یافتند غریب این گریبانش گیرد آندامن
 چندانکه مقربان حضرت آن بزرگ بر حال من واقف شدند 485
 باکرامم در آورده و برتر مقامی معین کردند اما بتواضع
 فرو تر نشستم و گفتم

بیت

بگذار که بنده کبینم تا در صف بندگان نشینم
 گفت الله الله چه جای این سخنست 490

بیت

گر بر سر و چشم من نشینی نازت بکشم که نازینی
 فی الجمله بنشستم و از هر دری سخن پیوستم تا حدیث ذلت
 یاران در میان آمد گفتم

قطعه

495

چه جرم دید خداوند سابق الانعام که بنده در نظر خویش خوار میدارد
 that if you approach the gate of either the Meer, the Vizier, or the Sultan without any
 one to introduce you, when the dog and the porter discern that you are poor, this seizes
 your collar, and the other lays hold of your skirt. When the great man's principal
 attendants were apprized of my case, they conducted me in with respect, and assigned me
 a place of distinction; but I humbly seated myself lower, and said, "Excuse me, for I am an
 inferior, suffer me to seat myself in the rank of servants." One of them replied, "O God
 what a hard saying is this? if you seat yourself on my head and eyes, I admit your gallantry,
 for you are amiable." Summarily I seated myself, and conversed on various subjects, till the
 circumstance of my friend's indiscretion was brought in, I asked, "What fault was discovered
 by my most bountiful Lord, that should have rendered his servant hateful in his sight?"

مکمل است خدا بر است مسلم بزرگواری و لطف که جرم بیند و نان برقرار میدارد

حاکم را این سخن پسندید و آمد و اسباب معاش یاران

left alone
deluded

فرمود تا بر قاعده ماضی مهیا دارند و مونت ایام تعطیل و فا

500 کنند | شکر نعمت بگفتم و زمین خدمت بیوسیدم و عذر

جسارت بخواستم و در حالت بیرون آمدن این سخن بگفتم

قطعه

disturb

چو کعبه قبله حاجت شد از د یار بعید

روند خلق بدید ارش از بسی فرسنگ

ترا تعجب امثال ما بباید کرد

که هیچکس نرزد برد رخت بی برسنگ

505

حکایت ۱۸

ملک زاده گنج فراوان از پدر میراث یافت دست کرم برکشاد

داد سخاوت بداد و نعمت بی قیاس بر سپاه و رعیت بریخت

To God alone belongeth perfect greatness and benignity, who discovereth the crime and yet withholdeth not daily bread." The great man approved of this speech, and ordered that my friend's stipend should be restored, and the arrears discharged. I praised his generosity, made my obeisance and apologized for my boldness; and at the time of taking leave made the following observation, "because the temple of Mecca is the bestower of our wants, multitudes resort to it from many farsangs, you must therefore suffer the importunity of such as myself, since no one flings a stone into a tree that hath no fruit."

TALE XVIII.

A prince inherited from his father abundance of wealth. He opened the hand of liberality, and bestowed innumerable largesses and gifts, on his troops and subjects.

بیا ساید مشام از طبله عود بر آتش نه که چون عنبر ببوید
 بزرگی بایدت بخشندگی کن که دانه تا نیغشانی نروید
 یکی از جلسای بی تدبیر نصیحتش آغاز کرد که ملوک
 پیشین این نعت را بسعی اندوخته اند و برای مصلحت
 نهاد دست ازین حرکت کوتاه کن که واقعه در پیشست 515
 و دشمنان در پس نباید که در وقت حاجت درمانی

قطعه

اگر گنجی کنی بر عامیان بخش
 رسد هر کتخدائی را برنجی
 چرانستانی از هر یک جوی سیم
 که گرد آید ترا هر روز گنجی
 ملک زاده روی ازین سخن درهم کشید که موافق رایش
 نیامد و گفت خدای عزوجل مرا مالک این مملکت گردانیده است
 تا بخورم به بخشم نه پاسبانم که نگهدارم

No odour issues from a tray made of lignum aloes, place it on the fire that it may diffuse fragrance like ambergris. If you wish to be esteemed magnificent, be bountiful; for grain groweth not unless it be scattered. One of the courtiers inconsiderately began his admonition, saying "that former monarchs accumulated this treasure with labour, and stored it up against a time of need, therefore restrain your liberality, for events being in front, and enemies on the rear, you must not deprive yourself of resources against the time of necessity. If you were to lavish your treasure on the multitude, each head of a family would not receive more than a grain of rice for his share; why do you not exact a grain of silver from each individual, which will produce you a treasure daily?" The prince looked displeased at this discourse, so contrary to his own sentiments, and he said, the eternal and Almighty God has made me King of these nations, that I might enjoy and distribute; I am not a sentinel to watch the treasure.

قارون هلاک شد که چهل خانه گنج داشت
نوشیروان نبرد که نام نکو گذاشت

حکایت ۱۹

آورده اند که نوشیروان عادل را در شکارگاهی صیدی کباب کردند
530 نمک نبود غلامی بروستا فرستادند تا نمک آورد نوشیروان گفت
نمک بقیه بستان تا رسی نگردد و ده خراب نشود گفتش ازین
قدر چه خلل زاید گفت بنیاد ظلم در جهان اول اندک بود است
و هر که آمد برو مزید کرد تا بدین غایت رسید

قطعه

535 اگر ز باغ رعیت ملک خورد سیبی بر آورد غلامان او درخت از بیخ
به پنج بیضه که سلطان ستم روا دارد ز نند لشکریانش هزار مرغ بسیخ

بیت

نباند ستبگار بد روزگار بهاند برولعنت پایدار

Karoon, who had forty chambers full of treasure, was destroyed; but Nowshirvan died not, having left an immortal name.

TALE. XIX.

They have related that Nowshirvan, being at a hunting feat, was about to have some game dressed, and as there was not any salt, a servant was sent to fetch some from a village, when the monarch ordered him to pay the price of the salt, that the exaction might not become a custom, and the village be defoliated. They say to him "from this trifle what injury can ensue?" He replied, "Oppression was brought into the world from small beginnings, which every new comer has increased, until it has reached the present degree of enormity. If the monarch were to eat a single apple from the garden of a peasant, the servants would pull up the tree by the roots: and if the Sultan orders five eggs to be taken by force, his soldiers will spit a thousand fowls. The iniquitous tyrant remaineth not, but the curses of mankind rest on him for ever."

عاملی را شنیدم که خانه رعیت خراب کردی تا خزانه سلطان آبادان 540
کند بی خبر از قول حکما که گفته اند هر که خدای تعالی را بیازارد
تادل خلقي بدست آرد خدای تعالی همان خلق را بروی گبارد
تا دمار از روزگارش برآرد

بیت

آتش سوزان نکند با سپند آنچه کند دود دل مستمند 545

لطیفه

گویند سرور در جمله حیوانات شیرست کترین جانوران خرو باتفاق
خرد مندان خربار بر به از شیر مردم در

مثنوی

مسکین خراش چه بی تمیزست چون بار همیکشد عزیزست 550
گاو و خران بار بردار به از آدمیان مردم آزار

TALE XX.

I heard of a collector of the revenues, who defoliated the houses of the subjects, in order to fill the King's coffers; regardless of the maxim of the sages which says, "Whosoever offendeth the most high to gain the heart of a fellow-creature, God will make that very creature the instrument of his destruction. The burning flame from wild rue raises not such a smoke, as is occasioned by the sighs of the afflicted heart. They say that the lion is the king of beasts, and the ass the meanest of animals, but the sages all agree, that the ass who carries burthens, is preferable to the lion, that destroyeth mankind. The poor ass, altho' devoid of understanding, yet on account of carrying burthens, is very valuable. The labouring Ox, and the ass, are preferable to men who injure their fellow-creatures.

ملک را طرفی از دنیا میم اخلاقت او معلوم شد بشکندجه کشیدنش و بانواع
عقوبت بکشت

قطعه

555 حاصل نشود رضای سلطان تا خاطر بندگان نجویی
خواهی که خدای بر تو بخشد باخلف خدای کن نکویی
یکی ازستم دیدگان برو بگذشت و گفت

قطعه

نه هر که قوت بازو و منصبی دارد
560 بسطنت بخورد مال مردمان بکذاف
توان بحلف فرو بردن استخوان درشت
ولی شکم بدرد چون بکیرد اندر ناف

حکایت ۲۱

مردم آزاری را حکایت کنند که سنگی بر سر ضالهی زد درویش را
565 مجال انتقام نبود سنگ را با خود نگاه میداشت تا وقتی که ملک بران
لشکری خشم گرفت و در چاهش گرد درویش درآمد و آن سنگ را
بر سرش کوفت گفت تو کیستی و این سنگ بر سر من چرا زدی گفت

The King, on hearing some part of his base conduct, ordered him on the rack, and tortured him to death. You will not obtain the approbation of the King, unless at the same time you strive to gain the hearts of his subjects. If you wish that God should be bountiful to you, do good unto his creatures.

One whom he had oppressed passed by at the time of his execution, and said, "Not every one who possesses ministerial power and dignity can devour the property of men with impunity; you may swallow a hard bone, but it will tear the belly, when it sticks under the navel."

TALE XXI.

They tell a story of an oppressor, who flung a stone at the head of a pious man. The Durwaish, not having power to revenge himself, kept the stone, till a time when the King, being displeased, ordered the other to be thrown into a pit. The Durwaish then came, and bruised his head with the stone; upon which he exclaimed, "Who art thou, and why hast thou flung this stone at my head?" He answered,

من فلانم و این سنگ هبان سنگست که در فلان تار یخ بر سر من زدی
گفت چندین مدت کجا بودی گفت از جاهت اندیشه میکردم
اکنون که در چاهت دیدم فرصت غنیمت شمردم

570

مثنوی

ناسزای را چو بینی بختیار عاقلان تسلیم کردند اختیار
چون نداری ناخن درنده تیز بابدان آن به که کم گیری ستیز
هر که با پولاد بازو پنجه کرد ساعد سپین خود را رنجه کرد
باش قادستش ببندد روزگار پس بکام دوستان مغزش برار

575

حکایت ۲۲

یکی را از ملوک مرضی هایل بود که اعاده ذکر آن موجه
نبود طایفه حکمای یونان متفق شدند که مریین درد را
دوایی نیست مگر زهره آد می که بچندین صفت موصوف
بود ملک بفرمود طلب کردند دهقان پسری یافتند
بدان صفت که حکما گفته اند ملک پدر و مادرش بخواند

" I am such an one, and this is the identical stone that on such a day you flung at my head ?" He proceeded. " Where were you all this time ?" The Durwaish replied ? " I was afraid of your dignity ; but now that I see you in the pit, I consider it a favorable opportunity to avenge myself. Whilst the worthless man is in a state of prosperity, the wife think it proper to pay him respect. When you have not a nail sufficiently sharp for tearing, it is prudent not to contend with the wicked. Whosoever grapples against an arm of steel, will injure his own wrist, if it is of silver : wait until fortune ties his hands, when to the satisfaction of your friends you may pick out his brains."

TALE XXII.

A certain king had a terrible disease, the nature of which it is not proper to mention. A number of Greek physicians agreed, that there was no other remedy for this disease, but the gall of a man, of some particular description. The king ordered such an one to be fought for, and they found a peasant's son with the properties which the physicians had described. The king sent for the lad's father and mother,

و بنعمت بیکران خوشنود گردانید و قاضی فتوی داد که خون
 یکی از رعیت ریختن برای سلامتی نفس پادشاه روا باشد
 جلاد قصد کشتنش کرد پسر روی بسوی آسمان کرد و
 585 بخندید ملک گفت که درین حالت چه جای خنده است
 پسر گفت ناز فرزندان بر پدر و مادر باشد و دعوی پیش
 قاضی برند و داد از پادشاهان خواهند اکنون پدر و مادر
 بعلت خطام دنیا مرا بخون در سپردند و قاضی بکشتنم
 فتوی داد و سلطان صحت خویش در هلاک من بیند بجز
 590 خدای تعالی پناهی ندارم

بیت

پیش که بر آورم ز دستت فریاد هم پیش تو از دست تو می خواهم داد
 سلطان را دل ازین سخن بهم بر آمد و آب در دیده
 بگردانید و گفت هلاک من اولیترست از خون بیگناهی

and by offering a great reward gained their consent; and the Cazy gave his decision that it was lawful to shed the blood of a subject for restoring the health of the monarch. The executioner prepared to put him to death, upon which the Youth turned his eyes towards heaven and laughed. The king asked " what there could be in his present condition, which could possibly excite mirth." He replied. " Children look to their parents for affection, a suit is referred to the Cazy; and justice is expected from the monarch. Now my father and mother, seduced by vain worldly considerations, having consented to the shedding of my blood; the judge having sentenced me to die; and the king, for the sake of his own health, having consented to my death; where am I to seek refuge excepting in the high God? unto whom shall I prefer my suit, since it is against you that I seek justice?" The king's heart being troubled at these words, the tears stood in his eyes, and he said. " It is better for me to die, than that the blood of an innocent person

ریختن سر و چشمش ببوسید و در کنار گرفت و نعت بیکران 595
بخشید و آزاد کرد گویند که ملک هم در آن هفته شفا یافت
قطعه

هچنان در فکر آن بیتم که گفت پیل بانی بر لب دریای نیل
زیر پایت گرنده‌انی حال مور همچو حال تست زیر پای پیل

600

حکایت ۲۳

یکی از بندگان عمرو لیث گریخته بود کسان در عقبش
رفتند و باز آوردند وزیر را با وی غضبی بود اشارت بکشتن
او کرد تا دگر بندگان چنین حرکت نکنند بنده پیش عمرو لیث
سر بر زمین نهاد و گفت

605

بیت

هر چه رود بر سرم چون تو پسندی رواست
بنده چه دعوی کند حکم خداوند راست
اما بوجب آنکه پرورده نعت این خاندانم نخواهم که

should be shed." He kissed his head and eyes, and embraced him, and after bestowing considerable gifts, set him at liberty. They say also that in the same week the king was cured of his distemper. In application to this, I recollect the verse, which the elephant driver rehearsed on the banks of the river Nile. "If you are ignorant of the state of the ant under your foot, know that it resembles your own condition, under the foot of the elephant."

TALE XXIII.

One of the slaves of Umroolais having absconded, a person was sent in pursuit of him, and brought him back. The Vizier, being inimical to him, commanded him to be put to death, in order to deter other slaves from committing the like offence. The slave prostrated himself before Umroolais, and said "whatever may happen to me with your approbation is lawful, what plea can the slave offer against the sentence of his Lord? but seeing that I have been brought up under the bounties of your house, I do not wish that

در قیامت بخون من گرفتار آئی اگر این بندۀ بخواهی کشت
باری بتاویل شرع بکش تا در قیامت مواخذ نباشی ملک گفت
610 تاویل چه گونه کنم گفت اجازت فرمایی تا من وزیر را بکشم
انکه بقصاص او مرا بفرمائی کشتن تا بحق کشته باشی ملک بخندید
و وزیر را گفت چه مصلحت می بینی گفت ای خداوند
بصدقه گور پدرت این حرام زاده را آزاد کن تا مرا هم در بلا نیفتند
گناه از منست که قول حکما را معتبر نداشتم که گفته اند

قطعه

615

چو کردی با کلوخ انداز پیگار سر خود را بنادانی شکستی
چو تیر انداختی در روی دشمن حذر کن کاندرا آماجش نشستی

حکایت ۲۲

ملک زوزن را خواه بود گرم نفس و نیک محضر که همکنان را
620 در مواجۀ خدمت گردی و در غیبت نیکو گفتی اتفاق ازوی

at the resurrection you should be charged with my blood: if you are resolved to kill your slave, do it conformably to the interpretation of the law, in order that at the resurrection you may not suffer reproach; " The king asked after what manner shall I expound it? He replied " give me leave to kill the Vizier, and then in retaliation for him, order me to be put to death, that you may kill me justly." The king laughed, and asked the Vizier what was his advice on the occasion. He replied " O my lord, as an offering to the tomb of your father, liberate this rogue, in order that I also may not fall into calamity. The crime is on my side, for not having observed the words of the sages, who say, When you combat with one who flings clods of earth, you break your own head by your folly: when you shoot at the face of your enemy, be careful that you sit out of his aim."

TALE XXIV.

A king of Zuzan had a minister of a beneficent spirit and amiable disposition, who treated all persons with civility, when present; and spoke well of them when absent. It happened

حرکتی در نظر ملک ناپسندیده آمد مصادره کرد و عقوبت فرمود
 سرهنگان ملک بسوابق نعمت معترف بودند و بشکر آن مرتبه پس
 در مدت توکیل او رفق و ملاطفت کردند و زجر و مغایرت
 روا نداشتندی

625

قطعه

صلح باد شهن اشتر خواهی هر که که ترا
 در قفایب کند در نظرش تحسین کن
 سخن آخر بدهن میگذرد مودیرا
 سخنش تلخ نخواهی دهنش شیرین کن

انچه مضمون خطاب ملک بود از عهده بعضی بیرون آمد و به بقیتی 630
 در زندان بماند یکی از ملوک آن نواحی در خفیه پیغامش فرستاد
 که ملوک آن طرف قدر چنان بزرگواری ندانستند و بی عزتی کردند
 اگر خاطر عزیز فلان احسن الله عواقبه بجانب ما التفات کنند در رعایت
 خاطرش هر چه تمامتر سعی کرده شود که اعیان این مملکت بدیدار او

that some action of his having displeased the king, he mulcted him, and ordered him to be chastised. The king's officers, mindful of his former benefits, considered themselves pledged thereby to shew him gratitude; therefore whilst he was under their custody, they treated him with courtesy and kindness, neither exercised any severity nor allowed any reproaches. If you wish to preserve peace with your enemy, whenever he slanders you in your absence, in return praise him to his face; at any rate as the words will issue from the lips of the pernicious man, if you wish that his speech should not be bitter, make his mouth sweet. He was acquitted on some of the King's accusations, and for the remainder he continued in prison. One of the neighbouring princes privately sent him a message, saying, "The monarchs of that quarter know not the value of such excellence, and have dishonored you: if the precious mind of such an one, (may God prosper his future undertakings,) will condescend to look towards us, we, out of reverence to his virtue, will exert our utmost endeavours to satisfy him, since the rulers of these dominions, will be honored by the sight of him,

635 مفتخر و جواب مکتوب را منتظر خواجه برین وقوف یافت از خط

اندیشید جواب مختصر چنانکه مصلحت دید بر ظر و ورق نوشت

و روان کرد یکی از متعلقان ملک برین واقعه مطلع شد و ملک را

اعلام کرد و گفت فلان را که حبس فرموده باملوک نواحی ^{در مساحت} مرسلت

دارد ملک بهم برآمد و کشف این خبر فرمود قاصد را بگرفتند

640 و رساله را بخواندند نوشته بود که حسن ظن بزرگان بیش از فضیلت

بنده است و تشریف قبولی که فرموده اند بنده را امکان ^{بسیار} اجابت آن

نیست بحکم آنکه پرورده نعت این خاندانم و باندک مایه تغیر خاطر

باولی نعت خود بیوفایی نتوان کرد که گفته اند

بیت

645 آنرا که بجای تست هر دم گرمی عذرش بنه ار کند بعبری سستی

ملک را حق شناسی او پسند آمد نعت و خلعت بخشید و عذر

خواست که خطا کردم و ترا بی گناه بیازردم گفت ای خداوند بنده

and impatiently expect his answer to the letter. "The minister understood the contents, and reflecting on the danger to which he was exposed, wrote a short answer, such as to him appeared advisable, on the back of the letter, and despatched it. One of the King's attendants, being informed of the circumstances, apprized the king thereof, and said, such an one, whom you ordered into confinement, holds correspondence with the neighbouring princes. The king was wroth, and ordered that the affair should be investigated. They seized the courier, and read the letter, on the back of which was written as follows, "The good opinion of the great exceeds the merit of this servant, but it is impossible to accept the offer which you have made me; for having been nourished by the bounty of this illustrious house, I cannot be ungrateful to my benefactor on account of a trifling change in his sentiments; for it has been said, excuse him who hath conferred continual benefits, if during the course of your life he doeth you only a single injury." The king commended his fidelity, bestowed on him a largess and a dress of honor, and asked his forgiveness, saying, "I committed a mistake, and injured you who are innocent." He replied, "O my lord! your servant

درین حالت شہار آگناهی نہی بیند بلکه تقدیر خدا ایتعالی چنین
 بود کہ مرین بندہ را مکروہی برسد پس بدست تو اولیتر کہ سوابق
 نعت برین بندہ داری و ایادی منت

650

مثنوی

گرگزندت رسد ز خلق مرنج کہ نہ راحت رسد ز خلق نہ رنج
 از خدا دان خلاف دشمن و دوست کہ دل ہر دو در تصرف اوست
 گرچہ تیر از کمان ہمی گذرد از کمان داری بیند اہل خرد

655

حکایت ۲۵

یکی از ملوک عرب متعلقان دیوان را فرمود کہ مرسوم فلان را چندانکہ
 هست مضاعف کنند کہ ملازم درگاہ است و مترصد فرمان و سایر
 خدمتگار ان بلہ و لعب مشغولند و در ادای خدمت متہوان
 صاحب دلی بشنید و گفت علو درجات بندگان بدرگاہ (حق جل و علا)

660

ہمین مثال دارد

does not consider you as criminal in this case, but since it was the decree of heaven that a misfortune should befall me, it was best that it should come from that hand, which had for so long a time bestowed favor and kindness on this servant. Grieve not if thou shouldest suffer injury from mankind, since neither tranquillity nor distress cometh from them: know that from God proceed the contrarieties of enemy and friend, the hearts of both being under his guidance: although the arrow issues from the bow, yet those who are wise look to the archer."

TALE XXV.

A king of Arabia commanded his ministers to double the stipend of some one, because he was constant in his attendance, and always attentive to his duty, whilst the rest of the courtiers were dissipated in their manners and negligent of their business. A man of penetration, hearing this, remarked, that the high ranks of servants in the court of heaven are conferred in the same manner.

نظم

دو بامداد گزاید کسی بخد مت شاه
 سیوم هر آینه دروي کند بلطف نگاه
 امید هست پرستندگان مخلص را
 که نا امید نگردند ز آستان اله

665

مثنوي

مهرتري در قبول فرمانست ترک فرمان دليل حرمانست
 هر که سپاي راستان دارد سر خدمت بر آستان دارد

حکایت ۳۹

670 طالبی را حکایت کنند که هیزم درویشان خریدي بحیف و تونگران
 را داد ي بطرح صاحب دلي بر او بگذشت و گفت

بیت

ماری تو که هر گرا به بینی بزني یابوم که هر کجا نشینی بکني

قطعه

675 زورت ارپیش می رود باما با خداوند غیب دان نرود

If a person is vigilant in the service of a monarch during two days, on the third day he will certainly be regarded with kindness. The sincere worshippers entertain expectation that they shall not return from the threshold of God unrewarded. Obedience insures greatness, whilst disobedience leads to a repulse: whosoever possesseth the qualities of righteousness, placeth his head on the threshold of obedience.

TALE XXVI.

They tell a story of an oppressor who purchased firewood from the poor by force, and gave it gratuitously to the rich. A judicious man passing that way said, "you are a snake that bites every one you see; or an owl that destroys every place where you sit; although your injustice may pass unpunished amongst us, it will not escape the observation of that God to whom all secrets are revealed."

زور مندي مکن بر اهل زمين تا دعایي بر آسمان نروند
 ظالم ازین سخن برنجید و روی از او در هم کشید و بر و التغائی نکرد
 تاشبی که آتش از مطبخ در انبار هیزمش افتاد و سایر املاکش
 بسوخت و از بستر نرم بر خاکستر گرمش نشاند اتغاف همان صاحب دل
 برو بگذشت شنیدش که بایاران هبی گفت ندانم که این آتش از 680
 کجادر سرای من افتاد گفت از دود دل درویشان

قطعه

حذر کن ز دود درونهای ریش که ریش درون عاقبت سر کند
 بهم بر مکن تا توانی دلی که آهی جهانی بهم بر کند
 حکمت 685

برتاج شاه کیخسرو نوشته بود

قطعه

چه سالهای فراوان و عمرهای دراز
 که خلق بر سر ما بر زمین بخوابد رفت
 چنانکه دست بدست آمدست ملک بها
 بدستهای دیگر هیچنین بخوابد رفت 690

Injure not the inhabitants of this world, that the sighs of the oppressed may not ascend to heaven." The oppressor was displeased at his words, frowned on him, and took no farther notice of him, until one night, when fire, issuing from the kitchen, caught the stock of wood, and consumed all his goods; when his soft bed became a seat of warm ashes. It happened that this same judicious person passing by, and hearing him say to his friends, "I know not from whence this fire fell upon my house," replied, "from the smoke of the hearts of the poor." Beware of the groans of the wounded souls, since the inward sore will at length break out; oppress not to the utmost a single heart, for a single sigh has power to overset a whole world. On the crown of Kai-kufrou was the following inscription, "for how many years, during what space of time, shall man pass over my grave? as the kingdom came to me by succession, in like manner shall it pass to the hands of others."

یکی در صنعت کشتی بسر آمده بود سیصد و شصت بند فاخر درین
 علم دانستی و هر روز بنوعی کشتی گرفتاری مگر گوشه خاطرش باجمال
 695 یکی از شاگردان میلی داشت سیصد و پنجاه و نه بندش در آموخت
 مگر یک بند که در تعلیم آن دفع انداختی پسر در صنعت و
 قوت بسر آمد و کسی را با او امکان مقاومت نبود ی تا
 بعد ی که پیش سلطان گفت استاد را فضیلتی که بر منست
 از روی بزرگی و حق تربیت است و الا بقوت ازو کمتر
 700 نیستم و صنعت با او برابرم ملک را این ترک ادب ازوی پسندیده
 نیامد بفرمود تا مصارعت کنند مقامی متسع معین کردند
 ارکان دولت و اعیان حضرت حاضر شدند پسر چون
 پیل مست درآمد بصد مئی که اگر کوه آهنین بود ی از جای

TALE XXVII.

A person had arrived at the head of his profession in the art of wrestling; he knew three hundred and sixty capital sleights in this art, and every day exhibited something new; but having a sincere regard for a beautiful youth, one of his scholars, he taught him three hundred and fifty-nine sleights, reserving however one sleight to himself. The youth excelled so much in skill and in strength, that no one was able to cope with him. He at length boasted, before the Sultan, that the superiority which he allowed his master to maintain over him, was out of respect to his years, and the consideration of having been his instructor; for otherwise he was not inferior in strength, and was his equal in point of skill. The king did not approve of this disrespectful conduct, and commanded that there should be a trial of skill. An extensive spot, was appointed for the occasion. The ministers of state, and other grandees of the court, were in attendance. The youth, like a lustful elephant, entered, with a percussive, that would have removed, from its base, a mountain of iron.

میر کندی / استاد دانست که جوان ازو بقوت برترست بدان بند
 غریب که ازوی نهان داشته بود باوی درآویخت جوان 705
 دفع ان ندانست استاد بدو دست از زمین برداشت و بر
 بالای سر برد و بر زمین زد غریب از خلع برخاست ملک
 فرمود تا استاد را خلعت و نعمت دادند و پسر را از جر و ملائمت
 کرد که با پرورنده خویش دعوی مقاومت کردی و پسر نبردی
 گفت ای خداوند استاد بزور و قوت بر من دست نیافت بل که 710
 در علم کشتی دقیقه مانده بود که از من دریغ همید داشت
 امروز بدان دقیقه بر من دست یافت استاد گفت از بهر چنین
 روز نگه میداشتم که حکما گفته اند دوست را چندان قوت
 مده که اگر دشمنی کند بتواند نشنیده که چه گفت آنکه
 از پرورده خود جفا دید 715
 طعه

یا وفا خود نبود در عالم یا مگر کس درین زمانه نکر

The master, being sensible that the youth was his superior in strength, attacked with the sleight which he had kept to himself. The youth not being able to repel it, the master with both hands lifted him from the ground, and raising him over his head, hung him on the earth. The multitude shouted. The king commanded that a dress and a reward in money should be bestowed on the master; and reproved and derided the youth, for having presumed to put himself in competition with his benefactor, and for having failed in the attempt. He said, "O king, my master did not gain the victory over me through strength or skill, but there remained a small part in the art of wrestling, which he had withheld from me, and by that small feint, he got the better of me." The master observed, "I reserved it for such an occasion as the present; the judges having said, put not yourself so much in the power of your friend, that if he should be disposed to be inimical, he may be able to effect his purpose. Have you not heard what was said by a person who had suffered injury from one whom he had educated? either there never was any gratitude in the world, or else no one at this time practises it."

که من نیا موخمش علم تیر از منی که منبر عاقدش نشانه نکرد

حکایت ۲۸

720 درویشی مسجد یگوشه صحرایی نشسته بود پادشاهی برویشدشت

درویش از آنجا که فراغ ملک قناعتست سر بر نیاورد و التفات

نکرد و پادشاه از آنجا که سلطوت سلطنت است بهم برآمد و

ثغت این طایفه خرده پوشان بر مثال حیوانند و زیر گفت

پادشاه روی زمین بر تو گذر کرد چرا خدمت نکردی

725 و شرط ادب بجای نیاوردی گفت بگو ملک را توقع خدمت

از کسی دار که توقع نعمت از تو دارد و دیگر بدان که

ملوک از بهر پاس رعایا اند نه رعایا از بهر طاعت ملوک

قطعه

پادشاه پامیان درویشست گرچه نعمت بفرد دولت اوست

730 گوسفند از برای چوپان نیست بل که چوپان برای خدمت اوست

قطعه اخری

یکی امروز کامران بینی دیگر ادا دل از مجاهده ریش

I never taught any one the art of archery, who in the end did not make a butt of me."

TALE XXVIII.

A solitary durwaish had taken up his abode in a corner of a desert. The king passed him, and the durwaish, because retirement is the kingdom of contentment, did not lift up his head, nor shew any signs of politeness. The monarch, conscious of his superior dignity, was chagrined, and said, "this tribe of ragged mendicants resemble the brute beasts;" his Vizier said to the durwaish, "when the monarch of the terrestrial globe passed by you, why did not you do him homage, nor behave even with common good manners." He replied, "tell the monarch of the earth to expect service from him, who hopes to receive benefits, and let him know also, that the monarch is for the protection of his subjects, and not the subjects for the service of the king. The king is the sentinel of the poor, altho' affluence, pomp and power are his portion. The sheep are not for the shepherd, but the shepherd is for their service. To day you will see one prosperous, and another labouring under an afflicted heart;

روز که چند باش تا بخورد خاک مغز سر خیال اندیش
 فرق شاهي و بندگي برخاست چون قصايي نوشته آید پیش
 735 ارکسي خاک مرده باز کند شناسد توانگر از درویش
 ملک را گفتار درویش استوار آمد گفت از من چیزی بخواه گفت آن
 میخواهم که دیگر زحمت من ندهی گفت مرا پندی بده گفت

بیت

هر یاب کنون که نعتت هست بدست
 740 کین دولت و ملک میرود دست بدست

حکایت ۴۹

یکی از وزیران پیش ذوالنون مصری رفت و همت خواست که روز و شب
 بخدمت سلطان مشغول و بتغیرش امیدوار و عقوبتش ترسان
 ذوالنون بگریست و گفت اگر من از خدای تعالی چنین ترسیده‌ام
 745 که توان سلطان از جمله صدیقان بودم

wait only a few days, when the earth will consume the brains of the vain thinker. The difference between royalty and servitude ceases, when the decrees of fate are fulfilled. If any one should open the grave, he could not distinguish the rich man from the poor." This speech of the durwaish made a favourable impression on the king, who commanded him to make known his wishes. He replied "I desire you not to trouble me again." The king said, "give me some good advice." He replied, "reflect whilst you enjoy power, that wealth and dominion pass from one to another."

TALE XXIX.

A Vizier went to Zool-noon of Egypt, and asking his blessing, said, "I am day and night employed in the service of the king, hoping for some good from him, and dreading his wrath." Zool-noon wept and said, "If had served God as you have feared the king, I should have been reckoned in the number of the just."

قطع

گر نبودی امید راخت و رنج پای درویش بر فلک بودی
 و روزیر از خدا بترسیدی همچنان که ملک بودی
 حکایت ۳۱

75۵ پادشاهی بگشتن بی گناهی فرمان داد گفت ای ملک موجب
 خشی که ترا بر منست آزار خود مجوی گفت چگونه گفت این عقوبت
 بیک نفس بر من بر آید و بزه آن بر تو جاوید بماند *است*

رباعی

دوران بقا چو باد صحرابگذشت تلخی و خوشی وزشت و زیبابگذشت
 755 پنداشت ستمگر که ستم بر ما کرد بر گردن او بباند و بر ما بگذشت
 ملک را این نصیحت او سودمند آمد و از سر خون او درگذشت و عذر
 خواست

حکایت ۳۱

وزرای نوشیروان در مهبی از مصالح مملکت اندیشه میکردند و هر
 760 یکی بیرونش خود را میزد ملک نیز همچنان اندیشه میکرد

If there was no expectation of reward and punishment, the foot of the durwaish would be on the celestial sphere; and if the Vizier feared God as much as he dreads the king, he would be an angel."

TALE XXX.

A king having commanded an innocent person to be put to death, he said "O king seek not your own injury by venting your wrath on me." The king asked in what manner. He replied, "this torture will cease with me in an instant, and the crime thereof will remain with you for ever. The space of life passeth away, like the wind over the desert; bitterness and sweetness, deformity and beauty, all shall cease. The tyrant imagineth that he committeth violence against me, but it remaineth on his own neck and passeth over me." The advice was profitable to the king, who spared his life, and asked forgiveness.

TALE XXXI.

The ministers of Nowthirvan were consulting on state affairs of great importance, and every one gave his opinion according to the best of his judgment: the king, in like manner delivered his sentiments.

بزرچهر را رای ملک اختیار افتاد وزیران در سر گفتند ش رای ملک
 را چه مزیت دیدی بر فکر چندین حکیم گفت بهوجب آنکه انجام کار
 معلوم نیست و رای همکنان در مشیت الله تعالی است که صواب آید
 یا خطاپس موافقت رای ملک اولیتر است تا اگر خلاف صواب آید
 بعلت متابعت او از معاتبت او ایمن باشیم
 765
 مثنوی

خلاف رای سلطان رای جستن بخون خویش باشد دست شستن
 اگر خود روز را گوید شبست این ببايد گفت اینک ماه و پروین
 حکایت ۳۲

شیادی گیسوان بر تافت که من علویم و با قافله حجاز بشهر درآمد 770
 که از حج می آیم و قصیده پیش ملک برد که من گفته ام یکی از ندمای
 ملک در آن سال از سفر آمده بود گفت من او را در عید اضحی
 در بصره دیدم حاجی چگونه باشد و دیگر میگفت پدرش نصرانی
 بود در ملاطیه علوی چگونه باشد و شعرش در دیوان انوری یافتند

Buzercheméher preferred the king's opinion. The other ministers asked him, in private, why he had preferred the king's opinion to those of so many wise men. He replied, "because the event is not known, and the opinion of every one depends upon God whether it shall prosper or fail; therefore it is safest to conform to the king's opinion, because if it should fail, my obsequiousness will secure me from his reprehension. To strive to think differently from the king, is to wash the hands in one's own blood. If he call the day night, it is prudent to say behold the moon and the pleiades."

TALE XXXII.

A certain impostor, who had twisted his ringlets, pretending to be a descendant of Ali, entering the city, along with the caravan from Hejaz, said he was a pilgrim from Mecca, and presented the king with an elegy, as his own composition. One of the courtiers who in that year had returned from a journey said, "I saw this man during the Eed of Uzhah at Buzrah, how then can he be a Hâjee?" another said, "his father is a christian at Mitiline, how then can he be of the sacred stock?" and they discovered his verses in the dewan of Unwuree.

775 ملک فرمود تا بر نند و برانند که چندین دروغ چرا گفتی گفت ای

خد او تد روی زمین سخنی دیگر بشویم اگر راست نباشد بهر
عقوبت که فرمایی سزاوارم گفت آن چیست گفت

قطع

غریبی گرت ماست پیش آورد دو بیانه آبست و یک چپچه دروغ

780 گراز بنده لغوی شنیدی مرنج جهان دیده بسیار گوید دروغ

ملک بخندید و گفت ازین راستتر سخن در عمر خود نگفته

بفرمود تا آنچه مامول اوست مهیا دارند

حکایت ۳۳

آورده اند که یکی از وزرا بر زیرستان رحمت آوردی و

785 صلاح هم کنان جستی اتفاقا بخطاب ملک گرفتار آمد

همکنان در موجب استخلاص اوسعی کردند و موکلان

بر روی در معاقبتش ملاطفت کردند و بزرگان دیگر در سیر

نیک او ببادشاه گفتند تا ملک از سر خطای او در گذشت

The king ordered that he should be punished and driven away, and asked him why he had uttered such falsehoods. He replied, "O king of the earth, I will speak one word more, and if it should not be true, I shall deserve any punishment that you may command." The king asked "what is that?" he replied, "If a stranger brings you butter-milk, two parts of it are water, and one spoonful is four milk; be not therefore offended if your slave should have uttered an inconsiderate speech, for a traveller tells many lies." The king laughed and said he had never made a truer speech in his life, and ordered that what he had asked should be granted. *

TALE XXXIII.

They have related that a certain vizier had shewn clemency towards those of an inferior degree, and had sought to accommodate every one. It happened that having fallen under the king's displeasure, they all exerted their interest to obtain his release; and those to whose custody he was committed, shewed him great indulgence in guarding him, and the other grandees represented his virtues to the king, till at length the monarch pardoned his fault.

* The allowance given to Syeds or descendants of Mahommed.

صاحب دلي برين حال اطلاع يافت و گفت

قطعه

790

تادِل دُستان بدست آري بوسْتان پدر فروخته به
پختن دِيگ نيك خواهان را هرچه رخت سراسر سوخته به
با بد انديش هم نكُوني كن دهن سَك بلُقبه دُوخته به
حكايت ۳۲

يكي از پسران هارون الرشيد پيش پدر آمد خشناك كه فلان 795
سرهنگ زاده مراد شنام داد بهادر هارون اركان دولت را گفت جزاي
اين چنين گس چه باشد يكي اشارت بگشتن كرد و ديگري بزبان
بريدن و ديگري به صادره و نفي هارون گفت اي پسر كرم آنست كه عفو
كني و اگر نتواني تو نيز شنام مادرش ده نه چندان كه انتقام از حد
گذرد انگاه ظلم از طرف ما باشد

800

قطعه

نه مرد ست آن بنزد يك خرد مند
كه با پيل دمان پيكار جويد

A righteous man, when apprized of the circumstances, said "sell even your patrimonial garden to gain the hearts of your friends? In order to boil your well-wisher's pot, it is advisable to burn all your furniture. Do good even unto the wicked, for it is best to close the dog's mouth with a morsel."

TALE XXXIV.

One of the sons of Haroon ur Rusheed went to his father in a rage, complaining that the son of a certain officer had spoken disrespectfully of his mother. Haroon asked his ministers what was the just punishment for such an offence. One was for having him put to death, another said that his tongue ought to be cut out, and another that he should be fined and banished. Haroon said, "my son, charity requires that you should pardon him; but if you have not strength of mind to do this, then abuse his mother in return, but not so much as to exceed the bounds of vengeance, for then the injury would be imputable to our side." In the opinion of the wife, he is not a brave man, who combats with a furious elephant,

بلي مرد آنکس است از روي تحقيق

805 که چون خشم آيدش باطل نگويد

مثنوي

يکي رازش خوي داد دشنام تحمل کرد و گفت اي نيك فرجام

بتر زانم که خواهي گفتن آني که دانم عيب من چو نهين شداني

حکایت ۳۵

810 با طایفه بزرگان در کشتي بودم زورقي در پاي ما غرق شد و دو برادر

بگردايي در افتادند يکي از بزرگان ملاح را گفت که بگير آن هر دو

برادر را تا ترا صد دينار بد هم ملاح آمد تا يکي را خلاص کرد

و ديکري هلاک شد گفتم بقيت عمرش نبايده بود از ان سبب در

گرفتني او تا خير افتاد ملاح بخنديد و گفت آنچه تو گفتي يقين است

815 و ديگر خاطر من به رهنايدن اين بيشتر بود بسبب آنکه وقتي

در بيابان مانده بودم اين مرا بر اشتر نشانند و از دست آن ديکرتان يانه

خورده بودم در طغلي گفتم صدق الله العظيم که من عمل صالحا

فانفسه ومن اساء فعليها

but he is a man indeed, who even in wrath, uttereth not idle words. A man of a bad disposition abused another, who took it patiently and called him a hopeful youth. "I am worfe than you can say of me, for I know my own defects, better than you can possibly discover them."

TALE XXXV.

I was sitting in a boat, in company with some persons of distinction, when a vessel near us sunk, and two brothers fell into a whirlpool. One of the company promised a mariner an hundred dinars, if he would save both the brothers. The mariner came and saved one, and the other perished. I said, "of a truth the other had no longer to live, and therefore he was taken out of the water the last." The mariner laughing replied, "What you say is true, but I had also another motive for saving this in preference to the other, because once when I was tired in the desert, he mounted me on a camel; and from the hand of the other I received a whipping in my childhood." I replied, "truly the great God is just, so that whofoever doth good shall himself experience good; and he who committeth evil shall suffer evil."

قطعه

820 ناتواني دهن گس مخراش کاندرين راه خواها باشد

کار درویش مستمند بر آن که ترا نیز کارها باشد

حکایت

دو پادشاه بودند یکی خدمت سلطان کردی و دیگری بمسعی

بازوان نان خوردی باری این توانگر درویش را گفت چرا خدمت

سلطان نمیکنی تا از مشقت کار کردن برهی گفت تو چرا کار نکنی تا 825

از مدلت خدمت رهایی یابی که حکما گفته اند نان خود خوردن

و نشستن به که کمر زرین بستن و بخد مت ایستادن

بیت

بد مت آهک تخته کردن خمیر به از دست بر سینه پیش امیر

830

قطعه

عمر گرانمایه درین صرف شد تاچه خورم صیف و چه پوشم شتا

ای شکم خیره بنانی بساز تاکنی پشت بخد مت دوتا

As far as you can avoid it, distress not the mind of any one, for in the path of life there are many thorns. Alleviate the exigencies of others, since you also stand in need of many things."

TALE XXXVI.

There were two brothers, one of whom was in the service of the king, and the other ate the bread of his own industry. Once the rich man said to his poor brother, "why do you not enter into the service of the king, to relieve yourself from the affliction of labour?" he asked, "and why do you not work, that you may be relieved from the baseness of servitude? for the sages have said, that to eat one's bread, and to sit down, at ease, is preferable to wearing a golden girdle and standing up in service; to use your hands in making mortar of quicklime, is preferable to placing them on your breast in attendance on the Umeer. Precious life has been spent in these cares, what shall I eat in the summer, and with what shall I be clothed in the winter. O ignoble belly, satisfy yourself with a loaf of bread, that you may not bend your back in servitude."

حکایت ۳۷

کسی پیش نوشیروان عادل مژده آورد که خدای عزوجل فلان

835 دشمنت برداشت گفت هیچ شنیدی که مرا فرقت گذاشت

مرا ببرگ عدو جای نشان منائی تسلیم که زندگانی منانیز جاودانی نیست

حکایت ۳۸

گروهی از حکماء در بارگاه کسری در مصلحتی سخن میگفتند

840 بزرچهر خاموش بود گفتند چرا درین بحث با ما سخن نگویی

گفت وزیر امثال ~~بر من~~ اطباء اند و طبیب داروند حد جز سقیم را پس

چون بینم که رای شایر صوابست مرا در آن سخن گفتن حکمت نباشد

قطعه

چو کاری بی فصول من برآید مرا دروی سخن گفتن نشاید

845 و گر بینم که نابینا و چاه است اگر خاموش بنشینم گناه است

TALE XXXVII.

Some body brought to Noufhirvan the just the good tidings, that the God of majesty and glory has taken away such an one who was your enemy. He asked, " have you heard that he will by any means spare me? The death of my enemy is no cause of joy to me, since neither is my own life eternal."

TALE XXXVIII.

At the court of Kifā a number of wise men were debating on some affair, when Buzerchemeh being silent, they asked him why in this debate he did not say any thing. He answered, " ministers are like physicians, and the physician administers medicine to the sick only; therefore when I see that your opinions are judicious, it would not be consistent with wisdom for me to obtrude my sentiments. When a business can be managed without my interference, it is not proper for me to speak on the subject, but if I see a blind man in the way of a well, if I keep silence, it is a crime."

حکایت ۴۳

هارون الرشید را چون ملک مصر مسلم شد گفت برخلاف آن طاغی که
 بغرور ملک مصر دعوی خدا بی کردن نبخشیم این مملکت را مگر
 بکمترین بندگان سیاهی داشت کیودن نام او خصیب ملک مصر را
 بوی ارزانی داشت گویند عقل و کفایت او بعدی بود که طایفه ۸۵۰
 حراث مصر شکایت آوردند که پنبه کاشته بودیم بر کنار نیل باران بی
 وقت آمد تلف شد گفت پشم بایستی کاشتن صاحب دلی
 بشنید و گفت

مثنوی

اگر روزی بدانش در فرودی ز نادان تنگ روزی تر نبودی ۸۵۵
 بنادان آنچنان روزی رساند که صد نادان حیران بباند

مثنوی

بخت و دولت بگاردانی نیست جز بتایید آسبائی نیست
 اوقات دست در جهان بسیار بی تیز ارجمند و عاقل خوار
 کیهناگر بغصه مرده ورنج ابله اندر خرابه یافته گنج ۸۶۰

TALE XXXIX.

Haroon ur Rusheed, when he had completed the conquest of Egypt, said, "as a contrast to that rebel who through the pride of his possessing the kingdom of Egypt, boasted that he was God, I will bestow this kingdom on the meanest of my slaves." He had an Ethiopian blockhead, named Khofaib, to whom he gave the kingdom. They say that this man's wisdom and knowledge were so great, that when some of the farmers of Egypt were complaining, that an unseasonable fall of rain had destroyed the cotton, which they had sown on the banks of the Nile, he said that they ought to sow wool. A man of discernment, upon hearing this, said, "If the augmentation of wealth depended upon knowledge, none would be so distressed as an ignorant fellow, but God bestows on a single fool, as much wealth as would astonish an hundred men of wisdom. Wealth and power depend not upon skill, and cannot be obtained without the assistance of heaven. It often happens in the world that the imprudent are honored, and the wise are despised. The alchymist died of grief and distress, whilst the blockhead found treasure under a ruin."

حکایت را از آنکه در میان او بود
یکی را از ملوک کنیزک چینی آورد و بود پدر خواست که در
حالت مستی با وی اختلاج آید دختر میانعت کرد ملک در خشم
شد و مراورا از زندگان بسپاهی بخشید که لب زیرینش از
865 پرده بینی برگزیده بود و زیرینش بگریبان فروخته
هیکلی بود که صخر جنی از طلعتش بر میدی و عین القطر
از بغلش بگندیدی

بیت

تو گویی تا قیامت زشت رویی بروختیست و بر یوسف نکویی

870

شخصی نه چنان گریه منظر ^{قطعه} کنز زشتی او خبر توان داد
و انکر بغلش نغود باله ^{مرد} ار با قتاب ^{مرد} داد

سیاه را در آن مدت نفس طالب بود و شهوت غالب مهرش
بجنبید و مهرش برداشت با مداد آن ملک کنیزک را جست و نیافت
875 ما چرا گفتند خشم گرفت و بغرمود تا سیاه را با کنیزک دست

TALE XL.

They having brought a chinese girl to a certain king, whilst he was intoxicated, he wanted to have connection with her, but she refused compliance, at which he was so much enraged that he gave her to one of his negro slaves. This fellow's upper lip reached above his nostrils, and the lower one hung pendent on his breast; his countenance was such that the demon Sakreh would have fled from him in terror, and a fount of pitch distilled from his arm-pits. You would say that to the end of the world he will be considered as the extremity of ugliness; the same as Joseph is looked upon as the standard of beauty. One of so detestable an aspect, that it is impossible to describe his ugliness, and from his arm-pits, good God, defend us! the stench was like a corpse exposed to the sun in the month of August. The negro in the fury of his lust violated her chastity. In the morning the king inquired for the girl, and they informed him what had happened. He was enraged, and commanded that the negro and the girl should be bound fast together by their hands

W.

و پا استقراریه بندند و از بام جوسف بخندد و راند ازند یکی
 از وزای نیک معضرووی شفاعت نبر زمین خم کرد و گفت ای پادشاه را
 درین خطایی نیست که سایر بندگان جان و خدیتش را از
 ببخشش و انعام خداوندی معذرت کند گفت اگر پدر مرا مغفرت
 او شبی تاخیر کردی چه شدی گفت ای خداوند تشنه ام 886
 که گفته اند

قطعه

تشنه سوخته در چشمه روشن چو رسد
 تو مپندار که از پیل دمان اندیشد
 ملحد گرسنه در خانه خالی پر خوان 885
 عقل باور نکند کز رمضان اندیشد
 ملک را این لطیفه خوش آمد و گفت سیاه را بتو بخشیدم
 کنیزک را چه کنم گفت کنیزک را بسیاه بخش که نیم خورده
 او هم او را شاید

and feet, and precipitated from the roof of the palace into the moat. One of the ministers, a man of virtuous disposition, bent his forehead to the earth, and implored mercy, saying "the negro is not criminal in this instance, since all the slaves and servants of the court, are accustomed to receive princely gifts and largesses." The king observed that he might have restrained his passion for one night. He replied, "alas my lord, have you not heard the saying, When a person parched with thirst arrives at the limpid spring, imagine not that he will be terrified at a furious elephant. So if an hungry infidel be alone in a house filled with viands, reason will not believe that he would pay any regard to the fast of Ramzan." The king was pleased at the joke, and said, "I make you a present of the negro, but what shall I do with the girl?" he replied, "give her to the negro, as no one would like to eat his leavings.

نیشین و قطعان و بای

هرگز او را بدوستی میسندت بآنچه رود جای ناپسندیده
تشنه و دل بخواد آب بزر لال نیم خورده و جان گدازد

دست سلطان دگر کجا بیند خون بزرگین در اوقات تریج

895 تشنه را دل کجا بخواد آب کوزه بگذشته بردهاں سکنج

حکایت آ

اسکندر رومی را گفتند که دیار مشرق و مغرب پیچیده و فتنه که ملوک
پیشین را خزان و ملک و عیرو لشکر بیش ازین بود و چنین

فتحه میسر نشد گفت بعون خدای تعالی هر ملکتی که بفرستم

900 رعیتش تیاردم و نام پادشاهان جز به نیکویی نمیروم

بزرگش نخوانند اهل خرد که نام بزرگان بزرگشتی بود
بیت

این همه هیبت است چون می بگذرد بخت و تخت و امر نهی و گیرودار

905 نام نیک رفتگان ضایع مکن تا بماند نام نیکت پایدار

Never associate with one who frequents filthy places. A man, although thirsty, cannot relish sweet water half drunken by one who hath stinking breath. When an orange hath fallen into the dirt, how can it again be offered to the king's hand. How can the heart of the thirsty wish for water out of a flaggon, which has been touched by ulcerated lips?

TALE. XLI.

They asked Alexander the Great, "by what means have you extended your conquests from east to west, since former monarchs who exceeded you in wealth, in territory, in years, and in the number of troops never gained such victories?" He replied, "when with the assistance of God, I subdued a kingdom, I never oppressed the subjects, and always spoke well of their monarchs. The wife consider not him illustrious, who speaketh ill of the great. All the following objects are nothing when passed, wealth and dominion, command and prohibition, war and conquest: injure not the name of those who have died with a good reputation, in order, that in return, your own good name may be immortal."

باب دوم در اخلاق درویشان

از بزرگان پارسایی را گفت که چه گویید در حق فلان اعاابد که
دیگران در حق او بطعنه سخنها گفته اند گفت در ظاهرش عیب نهي

بینم و در باطنش عیب نهي دانم
قطعه

هر کرا جامه پارسا بيني پارسا دان و نيك مرد انگار
ورنداني که در نهادش چيست محتسب را درون خانه چه کار

هترويني را دیدم که سر بر آستان کعبه نهاده ميناليد و مي گفت
يا غفور و يا رحيم تو نداني که از ظلوم و جهول چه آيد که ترا شايد

عذر تقصير خدمت آوردم که ندارم بطاعت استظهار
قطعه

عاصيان از گناه توبه كنند بخاربان از عبادت استغفار

CHAPTER II.

Of the morals of Durwaishes.

TALE I.

A certain personage asked a devout man, what he said of the state of a particular âbid, of whose character others had spoken disrespectfully. He replied, "I see no fault in his exterior, and am ignorant of what is concealed within him. Whomsoever thou seest in a religious habit, consider as a pious and a good man, if you know not what is hidden in his mind: what business hath the Mohabb with the inside of the house."

TALE II.

I saw a durwaish who having placed his forehead on the threshold of the temple of Mecca, was lamenting, and saying, "O gracious and most merciful God, thou knowest what can proceed from the most unjust and ignorant of men, that is fit to be offered unto thee; I implore pardon for my imperfections, since I can have no claim of return for any performance of duty. The wicked repent of their sins: they who know God ask forgiveness for the imperfection of their worship."

15 عابدان جزای طاعت خواهند و بازرگانان بهای بضاعت و من بنده
 امید آورده ام نه طاعت و بدرویزه آمدم نه بتجارت اصنع بی ما
 انت اهله ولا تفعل بی ما انا اهله
 کونو لابن ان من مکن تو بامن انجز من لابن است
 بیت

شکرگشی و رجرم بخشی روی و سر بر آستانم
 بنده را فرمان نباشد هرچه فرمانی برانم

20

قطعه

برد رکعبه نسائی دیدم که هبی گفت و میکرستی خوش
 من نگویم که طاعت به پذیر قلم عفو بر گناه هم کش
 حکایت ۳

25 عبدالقادر گیلانی در حرم کعبه روی بر حصانها ده هیگفت ای
 خداوند ببخشای و اگر مستوجب عقوبتم در قیامت مرا نابینا
 بر انگیز تا در روی نیکان شرمسار نشوم

The âbid seeks reward for his obedience, and merchants require the value of their capital stock; but I who am a servant, have brought hope, not obedience, and am come to beg, not to traffic: Do unto me that which is worthy of thee; and treat me not according to my desert. Whether you slay, or whether you pardon, my face and head are on thy threshold. It is not for a fervant to direct: whatsoever thou commandest I shall perform." At the gate of the Kâba I saw a mendicant who was weeping bitterly and saying, "I ask not that thou shouldst approve my services, draw the pen of forgiveness over my offences."

TALE III.

Ubdulkâdur Gilânî, having placed his forehead on the pebbles before the gate of the temple of Mecca, was saying, "O God pardon my sins; but shouldst thou doom me to punishment, then at the resurrection raise me up blind; in order that I may not be put to shame in the presence of the righteous."

قطعه

روي برخاک عجز ميگويم هر سرگرته که ياد مي آيد
اي که هرگز فرامشت نکنم هيچت از بنده ياد مي آيد 30

حكايت ۲

دزدی در خانه پارسائی درآمد چند آنکه طلب کرد چیزی نیافت
دلتنک شد پارسا را خبر شد غلبی که بران خفته بود در راه گذر
دزد انداخت تا مکروم نگردد

قطعه

35

شنیدم که مردان راه خدا دل دشمنانرا نکردند تنک
ترا کی میسر شود این مقام که باد و ستانست خلافت و جنگ
مودت اهل صفا چه در روی و چه در قفا نه چنانکه از پست عیب
گیرند و پیشت بگیرند

بیت

40

در برابر چو گوسپند سلیم در قفا هب چو گرگ مردم خوار

Prostrate in weakness, with my face on the earth, every morning, as I awake to reflection, I
exclaim, O God never will I forget thee; wilt thou bestow a thought upon me?"

TALE IV.

A thief got into the house of a religious man, but after the most diligent search, had the mortification not to find any thing. The good man, discovering his situation, threw the blanket on which he had slept, in the way which the thief had to pass, in order that he might not be disappointed. I have heard, that those who are truly pious, distress not the hearts of their enemies; how canst thou attain to this dignity, who art in strife and contention with thy friends? The affection of the righteous is the same in presence as in absence, not like those who censure you behind your back, but before your face are ready to die for you; when you are present, meek as lamb; but when absent, like the wolf a devourer of mankind.

بیت

هر که عیب دگران پیش تو آورد و شهرد
بیگبان عیب تو پیش دگران خواهد بُرد

خکایت ه

45

تني چند از روندگان متفق سياحت بودند و شريك رنج و راحت
خواستم که مراقت کنم موافقت نکردند گفتم از کرم و اخلاق بزرگان
بدیع است روی از مصاحبت مسکینان تافتن و فایده دروغ داشتن که
من در نفس خویش اینقدر قوت و قدرت می شناسم که در خدمت
50 مردان یار شاطر باشم نه بار خاطر

بیت

ان لم اکن راكب البواشي اسعي لکم حامل الغواشي
یکی از آن میان گفت از این سخن که شنیدی دل تنگ مدار که درین
روزها دزدی بصورت درویشان درآمد و خود را در سلک صحبت

55 ما منتظم کرد

Whofoever recounts to you the faults of your neighbour, will doubtless expose your defects to others.

TALE V.

Some travellers were journeying together, partakers of each others cares and comforts. I wanted to affociate myself with them, to which they would not consent. I remarked, that it was inconfitent with the benevolent manners of religious men, to turn away their faces from the poor, and to deny them the advantage of such company; that I knew myself to possels such a degree of energy as would make me an active friend, and not an incumbrance to them. Although I am not mounted on a beast, I will endeavour to carry your burthens. One amongst them said, " be not uneasy at the words which you have heard, for not long ago a thief, under the appearance of a durwaish, got into our company.

بیت

چه دانند مردم که در جامه کیست نویسنده داند که در نامه چیست
از آنجا که سلامت حال درویشانست ثبانی قبولش نبردند و بیاری
قبولش کردند

60

مثنوی

ظاهر حال عارفان دلگست اینقدر بس که روی در خلقت
در عمل کوش و هر چه خواهی پوش تاج بر سر نه و عِلْم بزدوش
زاهدی در یلاس پوشی نیست زاهد پاک باش و اطلَس پوش
ترک دنیا و شهوتست و هوس پارسائی نه ترک جامه و بس
در کج آگند مردم باید بود بر مخنث سلاح جنگ چه سود 65
فی الجبله روزی تا شب رفته بودیم و شبانگه بیای حصاری خفته
هزد بی توفیق ابریق رفیق برداشت که بطهارت میروم او خود
بغارت میرفت

How can one man know what is under another's garment. The writer knows the contents of the letter. To return to my story, as the condition of a durwaish is every where approved, they did not entertain any suspicion of his sanctity, but admitted him into their society. The outside of religion is a durwaish's dress, this is sufficient with a mortal face: let your actions be good, and put on any dress you choose; either wear a crown on your head, or carry a flag on your shoulders: for it is not coarse cloathing that constitutes the Zâhid; be truly pious, and dress in satin. Sanctity consists in forsaking the world, with its lusts and appetites, not merely in changing the dress. In warfare manhood is required; of what use would armour be to an hermaphrodite? Summarily, one day we had travelled until dark, and during the night slept at the foot of a castle; the graceless thief under pretence of going to perform his ablutions, carried off the water pot of one of his companions, and then went in quest of plunder.

بیت

70 پارسا بین که خرقه در بر کرد جامه کعبه را جل خیز کرد

چند آنکه از نظر درویشان غایب گشت بیرجی بر رفت و در جی
بد زدید تار و ز روشن شد آن تاریک دل مبلغی راه رفته بود
ورفیقان بی گناه خفته بامدادان همه را بقلعه بردند و بزدان کردند
از آن تاریخ ترک صحبت گفتیم و طریق عزلت گرفتیم که / السلامة
75 قی الوحدة

قطعه

چو از قومی یکی بید انشی کرد نه که راه منزلت ماند نه مه را
نمی بینی که گاوی در علف زار ² بیالاید همه گاوان ده را
گفتم منت خدا را عزوجل که از فواید درویشان محروم نبانم اگر چه
80 از صحبت ایشان وحید شدم و بدین حکایت مستفید گشتم و امثال مرا
در همه عبر این نصیحت بکار آید

Behold this person who covered his body with a religious drefs, made the veil of the kâba a howling for an afs. As soon as he had got out of sight of the durwaifhes he scaled a bastion, and stole a casket. By the time it was daylight, the dark minded wretch had gone a great distance; and in the morning his innocent companions (whom he had left asleep) were all carried to the castle, and committed to prison. From that day, we resolved not to increase our company, but henceforward to lead the lives of reclufes; because in solitude there is tranquility. When one of any tribe commits an act of folly, there is no distinction between high and low, the whole being dishonored. Have you not observed that a single ox belonging to an herd, will contaminate all the oxen of the village?" I replied, " thanks to the God of majesty and glory, I am not destitute of the benefits which are enjoyed by the religious, although I am separated from their company; for I have derived instruction from this story, which will serve men of our character for admonition during the remainder of life.

Y.

مثنوي

بيکانه تراشيد و در مجلسي بر نچد دل هوشبندان بسي

اگر بر کفر کنند از گلاب سگي دروي افتد کند منجلا ب

85

حكايت ۶

زاهدي مهربان ياد شاهي بود چون بر سفره بنشستند کيتر از ان خورد
که عادت او بود چون بنماز برخاستند بيشترازان کرد که عادت او
بود تا ظن صلاحيت در حق او زيادت کنند

بيت

قرسم ترسي بکعبه اي اعرابي کين ره که تو ميروي بترکستانست 90
چون بهقام خویش باز آمد سفره خواست تا تناول کند پسري داشت
صاحب فراست گفت اي پدر در دعوت سلطان چيزي نخوردي گفت
در نظر ايشان چيزي نخوردم که بکار آيد گفت نماز را هم قضا کن که
چيزي نکردي که بکار آيد

By the means of one disorderly person in a company, the hearts of many wife men become afflicted.
If you fill a cistern with rose water, and a dog should fall into it, it would thereby become impure.

TALE. VI.

A zâhid was invited to a feast by a king: when he sat down at the table he ate more sparingly than he was accustomed to do; and when he stood up to prayers he was longer than usual; in order that they might form an high opinion of his piety. I fear O Arab that thou wilt not arrive at the Kâba, because the road which thou art pursuing leads to Turkistan. When he returned home, he ordered the table to be spread that he might eat. His son, who had an acute understanding, said, "why father did you not eat any thing at the king's feast?" He answered, "in his presence, I ate nothing, to serve a purpose." The son replied, "perform also your prayers over again, as you did nothing that will serve your purpose."

قطعه

95 ای هنرها نهاده برگزیده است عیبها برگرفته زیر بغل

تاچه خواهی خریدن ای مغرور روز در ماندگی بسیم در غل

mala

حکایت ۷

یاد دارم که در عهد طفولیت متعبد بودم و شب بخیز و مولع زهد و

پرهیز شبی در خدمت پدر نشسته بودم و همه شب دیده بهم نبسته

100 و مصحف عزیز را کنار کمر قیام میفرمودم و تا بیدار می شدم از میان

یکی سر بر نمی آوردم که آن گانه بگذارد چنان خفته اند که گوی مرد

اند گفت جان پدر تو نیز اگر بخفتی نه از آنکه در پوستین خالق افتی

قطعه

نه بیند مدعی جز خویشان را که دارد پرده پندار در پیش

105 گرش چشم خدا بینی به بخش نه بیند هیچکس عاجز تر از خویش

Q thou who exolest thy virtues on the palm of the hand, and hidest thy vices under the arm-pit ! vain wretch, what canst thou expect to purchase with thy base coin in the day of distress?

TALE. VII.

I remember that in the time of childhood, I was very religious: I rose in the night, was punctual in the performance of my devotions; and abstinent. One night I had been sitting in the presence of my father, not having closed my eyes during the whole time, and with the holy Koran in my embrace; whilst numbers around us were asleep. I said to my father "not one of these lifteth up his head to perform his genuflexions; but they are all so fast asleep, that you would say they are dead." He replied, "life of your father, it were better if thou also wert asleep, than to be searching out the faults of mankind. The boaster sees nothing but himself, having a veil of conceit before his eyes. If he was endowed with an eye capable of discerning God, he would not discover any person weaker than himself."

حکایت ۸

بزرگي را در معفلي هي ستودند و در اوضاف جيلش مبالغه
هي نمودند سزير آورد و گفت من آنم که من دانم

بيت

کفیت اذی یامن تعد محاسنی علانیتهی هذا ولم تدرباطنی ۱۱۵

قطعه

شخصم بنچشم غالبان خوب منظر است
وز خبث باطنم سر خجالت فتاده پیش
طاووس را بنقش و نگاری که هست خلق
تکسین کنند و او خجل از پای زشت خویش ۱۱۵

حکایت ۹

یکی از صلحای جبل لبنان که مقامات او در دیار عرب مذکور بود
و کرامات او مشهور بجامع دمشق درآمد و بر کنار برکه کلاسه

TALE. VIII.

In a company where every one was praising a religious man, and extolling his virtues, he raised up his head, and said, "I am such as I know myself to be, whilst thou who reckonest up my good works, judgest from the external, but art ignorant of the interior. My external form in the eyes of mankind is a goodly object, but from the baseness of the interior, I bow down my head with shame. Mankind praise the peacock for his beautiful plumage, but he is ashamed of his ugly feet."

TALE. IX.

One of the religious men of mount Libanus, whose piety and miracles were famed throughout Arabia, entered the great mosque of Damascus, and was purifying himself on the edge of the cistern of the well,

طهارت میکرد پایش بلغزید و بحوض در افتاد و بهشتت بسیار
 120 از آنجا خلاص یافت چون از نواز پیرداختند یکی از اصحاب
 گفت مرا مشکلی هست شیخ گفت آن چیست گفت یاد دارم که
 بر روی دریای مغرب میرفتی و قدمت ترنیشد و امروز درین یک
 قامت آب از هلاکت چیزی نهانده بود درین چه حکمتست سر
 بجیب تفکر فرو برد و پس از تأمل بسیار سر بر آورد و گفت نشنیده
 125 که سید عالم محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم گفت لی مع الله
 وقت لا یسعنی فیہ ملک مقرب ولا نبی مرسل و نگفت علی الدوام
 وقتی چنین که فرمود بجبرئیل و میکائیل نه پرداختی و دیگر وقت
 با حفضه و زینب در ساختی که مشاهده الابرار بین التجلی والاستتار
 می نباید و می نباید

130

دیدار می نباید و پرهیز میکنی بازار خویش و آتش ماتیز میکنی |
 when his feet slipping he fell into the water, and with great difficulty got out of it. When divine
 service was finished, one of his companions said he had a difficulty which required explanation.
 The Shaikh asked what it was, he replied, "I recollect that you walked on the surface of the
 sea of Africa without your feet being wetted, and to day, you had nearly perished in this water,
 which is not deeper than the height of a man; what is the meaning of this?" he sunk his head into
 the bosom of reflection, and after a considerable pause looked up and said, "have you not heard
 that the prince of the world Mohammed Muftufa, upon whom be the peace and blessing of God,
 said, there is a time in which God has given me a degree of power, that is not allowed
 either to the nearest angel, nor to any mortal prophet sent from God; but he did not pre-
 tend that this was always the case. Sometimes in the manner which he described, neither
 Gabriel nor Michael, has possessed it, and at another time it has happened to Hufzeh and
 to Zynub. The vision of the pious consists of revelation and obscurity. It discovers and
 it conceals. Thou showest thy countenance, and thou hidest it, by enhancing thy value, thou
 increasest our desire.

Z.

قصه

بیت

اشاهد من اهوای بغیر وسیلة فیلحقنی شان اضل طریقاً
یوجج ناراً ثم یطفی برشه لزلک ترانی معرقاً وغریقاً

حکایت ۱۱ منظومه

یکی پرسید از آن گم کرده فرزند که ای روشن شهر پیر خردمند
زمصرش بوی پیراهن شهیدی چرا در چای کنعانش ندیدی
بگفت احوال ما برف جهانست دمی پیدا و دیگر دم نهانست
هر طارم اعلا نشینم گهی پشت پائی خود نه بینم
اگر درویش بر حالی بهاندی سردست از دو عالم برفشانندی ۱۴۰

حکایت ۱۱

در جامع بعلبک کلبه چند بر طریق وعظ میگفتم با جبا عتی
افسرده دل مرده راه از عالم صورت بهعنی نبرده دیدم که نفسم
در نپی گیرد و آتش گرم من در هیزم تر ایشان اثر نمی کند دریغ

When I behold thee without an intervention, it affects me in such a manner that I lose my road. It kindles a flame, and then quenches it by sprinkling water; on which account you see me some times in ardent flames, and sometimes immersed in the waves."

TALE X.

Some body said to him who had lost his son (*meaning Jacob*) O thou of illustrious race, wife old man, seeing that you were able to perceive at the distance of Egypt the perfume of his garment, how happened it that thou wert not able to discover him in the well of Canaan? He replied, "our condition is like the darting lightning, one instant flashing, and the rest disappearing. Sometimes we are seated above the fourth heaven, and at other times we cannot see the back of our feet. If the durwaish were always to remain in one state, he would cease to desire both worlds."

TALE XI.

In the great mosque at Bâlbuk, I was reciting some words by way of admonition to a company whose hearts were withered and dead, in-capable of applying the ways of the visible to the purposes of the invisible world. I perceived that what I was saying had no effect on them, and that the fire of my piety had not kindled their green wood.

145 آمدم بتربیت ستوران و آینه داری در محله گوران ولیکن در

معنی باز بود و سلسله سخن دراز در بیان این آیت که وَنَحْنُ

أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ سخن بجای رسانیده بودم که شگتم

نزدیکم برای او از رگ گردن

قطعه

دوست نزدیکتر از من نیست وین عجبتر که من از وی دورم

150 چه کنم با که توان گفت که او در کنار من و من مهجورم

من از شراب این سخن مست و فضل قدح در دست که رونده از کنار

مجلس گذر کرد و دور آخر درو اثر کرد نعره چنان زد که دیگران

بهوافتند او در خروش آمدند و خامان مجلس در جوش شگتم

سبحان الله دوران با خبر در حضور و نزدیکان بی بصر دور

قطعه

155

فهم سخن چون نکند مستبع قوت طبع از متکلم مجوی

نسیحت میدان ارادت بیار تا یزند مرد سخن گوی گوی

I became weary of instructing brutes, and of holding a mirror in the way of the blind; but the door of signification continued open, and the concatenation of discourse was extended in explanation of this verse of the Koran, "we are nearer to him than his jugular vein." My discourse had got to such a length that I said a friend is nearer to me than myself, but what is more wonderful, I am far from him, "What shall I do, to whom shall I address myself, since he is in my arms, whilst I am separated from him? I am intoxicated with the wine of his discourse, and the dregs of the cup are in my hand." At this time a traveller passing by the company was so much animated by my last words, that he exclaimed with an emphasis that produced the acclamations of the whole, and the senseless company joined in enthusiastic rapture. I said, "O God those who are a far off know thee, whilst those who are near and ignorant, are at a distance; when the hearer does not understand the discourse, expect not any effect of genius from the orator: first extend the plain of desire, in order that the orator may strike the ball of eloquence."

حکایت ۱۲

شبی در بیابان مکه از غایت بیخوابی پای رفتم نهانده سر
 160 بنهادم و شتر بانرا گفتم دست از من دار

قطعه

پای مسکین پیاده چند رود کز تحمل ستوه شد بختی
 نا شود جسم فری بهی لاغر لاغر مرده باشد از سختی
 گفت ای برادر حرم در پیشست و حرامی در پس اگر رفتی بر دی
 165 اگر رفتی بر دی

بیت

خوشست زیر مغیلان براه بادیه خفت
 شب رحیل ولی ترک جان ببايد گفت

حکایت ۱۳

پارسائی را دیدم بر کنار دریا که زخم پلنگ داشت و بهیچ دارو 170

TALE XII.

One night in the desert of Mecca, from the great want of sleep, I was deprived of all power to stir; I reclined my head on the earth and desired the camel driver not to disturb me. How far shall the feet of the poor man proceed, when the camel is weary of his load. Whilst the body of the fat man is becoming lean, the lean man may die of fatigue. He replied, "O brother, Mecca is in front, and robbers in the rear, by proceeding you escape; and if you sleep you die: It is pleasant to sleep on the road in the desert under acacia-tree in the night of decampment, but you must consider it as abandoning life."

TALE XIII.

I saw on the sea shore a religious man, who had a wound from a tiger, which could not be cured by any medicine.

به نپیشد و مدتها در آن رنجور بود و دمیدم شکر خدا ایتعالی

هی گفت الحمد لله که بصیبتی گرفتارم نه بعصیتی *قطعه*

گر مرا زار بکشتن دهد آن یار عزیز

تا نکونی که در اندم غم جانم باشد 175

گویم ازینده مسکین چه گنه صادر شد *apparent*

که دل آزرده شد از من غم آنم باشد

حکایت ۱۲

درویشی را ضرورتی پیش آمد گلیبی از خانه یاری بدزدید حاکم

فرمود که دستش ببرند صاحب کلیم شفاعت کرد که من او را بجل *handou*

کردم حاکم گفت بشفاعت تو حد شرع قرونگذارم گفت راست *misquish*

فرمودی اما هر که از مال وقف چیزی بدزدد قطعش لازم نیاید که

الفقر لا یملک شیئا ولا یملک هر چه درویشان راست وقف محتاجانست *debeant*

He had been a long time in this woeful state, and was continually thanking God, saying,

"God be praised that I am afflicted through misfortune and not through sin. If that dear friend assigns me to the place of slaughter, then in order that you may not accuse me of being at that instant afraid of my life, I will ask what crime has your slave committed, that your heart is offended at me? this reflection only is the cause of my sorrow."

TALE XIV.

A durwaish, having some pressing occasion, stole a blanket from the house of a friend. The judge ordered that they should cut off his hand. The owner of the blanket interceded, and said that he absolved him. The judge replied that he should not forego the legal punishment at his intercession. He rejoined "you have said rightly, but whosoever stealeth any property dedicated to religious purposes, is not subject to the punishment of amputation; because the beggar is not the proprietor of any thing, neither is he the property of any one, whatever the beggar hath being devoted to the benefit of the necessitous."

A a.

حاکم دلیست ازو بداشت و گفت جهان بر تو تنگ آمده بود که دزدی
 نکردی الا از خانه چنین یاری گفت ای خداوند نشنیده که گفته 185
 اند خانه دوستان برو و در دشتان مکوب

بیت

چون فرومائی بسختی تن بعجز اندر مده
 د شبنانرا پوست بر کن و ستانرا پوستین

190

حکایت ۱۵

یکی از پادشاهان پارسائی را گفت هیچت آزمایان می آید گفت
 بلی هر که که خدا را فراموش میکنم

بیت

هر سودود آن کش ز در خویش براند و انرا که بخواند بدر کس نه دواند

195

حکایت ۱۶

یکی از صالحان پادشاهی را بخواب دید در بهشت و پارسائی را در
 دوزخ پرسید که موجب درجات آن چیست و سبب درکات این چه که

The judge released him, and said, "was the world so narrow that you should steal only from such a friend as this? He replied." O my lord, have you not heard the saying, "sweep the houses of your friends but knock not at the doors of your enemies. When you fall into distress, resign not yourself to despair, strip your enemies of their skin, and your friends of their jackets."

TALE XV.

A certain king said to a religious man, "do you ever think of me?" He answered, "yes, whenever I forget God." He fleeth every where whom God driveth from his gate; but whomsoever God inviteth he will not suffer to run to the door of any one.

TALE XVI.

A certain pious man saw in a dream a king in paradise, and a holy man in hell; he asked what could be the meaning of the exaltation of one, and the degradation of the other,

ما بخلاف این پنداشتیم گفتند آن پادشاه به صحبت درویشان در

بهشت است و این پارسا بتقرب پادشاهان در دوزخ

قطعه

200

دلقت بچه کار آید و تسبیح و مرقع خود را ز عملهای نگوئیده بری دار

حاجت بکلاه برگی داشتنت نیست درویش صفت باش و کلاه تتری دار

حکایت ۱۷

پیاده سرو پا برهنه با کاروان حجاز از کوفه بدر آمد و همراه

205 ما شد خرامان هبی رفت و میگفت

نظم

نه بر اشتری سوارم نه چو استر زیر بارم

نه خداوند رعیت نه غلام شهر یارم

غم موجود و پریشانی معدوم ندارم

210 نفسی میزنم آسوده و عبری بسر آرم

as the contrary is generally considered to be the case? They replied, "the king has obtained paradise in return for his love of holy men; and the religious man, by associating with kings, has got into hell." Of what use are the coarse frock, the beads and patched garments, abstain from evil deeds, and there is no need of a cap of leaves; possess the virtues of a durwais, and wear a Tartarian crown.

TALE XVII.

A foot traveller, bareheaded and without shoes, came from Cufeh and accompanied the caravan to Mecca. He proceeded merrily, saying, "I am neither mounted on a camel, nor like a mule under a load. I am no lord of a vassal, neither the slave of any king. I have no concern either about the present or the past. I draw my breath freely, and pass my life in comfort."

اشترسواري گفتمش اي د رویش کجا میروی باز گرد که بسختی
 بهیری نشنید و قدم د ریبا بان نهاد و برفت چون بنخله معهود
 رسیدیم توانگر را اجل فرارسید و مرد د رویش بیا لیش بیامد

Bukhtiy

و گفت ما بسختی نمریم و تو بر بختی بهر دی camel

215

میت

شخصی همه شب بر سر بیهار گریست چون روز شد او بهر د و بیهار بزیست
 قطعه

ای بسا اسپ تیز رو که بماند که خرننگ جان بهنزل بر د many
 بس که در خاک تند رستار ا دن کردند و زخم خورده نبرد

220

حکایت ۱۸

عابدی را پادشاهی طلب کرد عابد اندیشید که د اروپا
 بخورم تا ضعیف شوم مگر اعتقاد در حق من زیاد نکند آورد
 اند که د اروپا قاتل بخورد و بهر د

confidence

One mounted on a camel said to him, "O durwaish, whither art thou going? return, or thou wilt perish in distress." He paid no attention, but entered the desert and proceeded on the journey. When we arrived at a place called Nukleh Mahmood, the rich man's destiny being accomplished, he died. The durwaish came to his pillow and said, "I after encountering difficulties am here alive, whilst you expired riding on a dromedary." A person wept all night by the side of a sick person; in the morning he died, and the sick man recovered. O my friend, many fleet horses have fallen down dead, whilst the lame ass has come alive to the end of his journey. It has frequently happened that those in the vigour of health have been carried to their graves, whilst the wounded have recovered.

TALE XVIII.

A certain king sent an invitation to a religious man. He thought by taking medicine to make himself weak, in order that the king might entertain a high opinion of him. It is said that he happened to swallow a deadly poison and expired.

225 آنکه چون پیسته دیدمش هیله مغز ^{قطعه} یوست بر یوست بود هب چو پیکار
پارسایان روی در مخلوق پشت بر قبله میکنند نیاز

بیت
چون بنده خدای خویش خواند نباید که بجز خدایانده

حکایت ۱۹

230 کاروانی را در زمین یونان بودند و نعبت یقین باس بُردند
بازرگانان گریه و زاری کردند و خدا و رسول شفیع آوردند
فایده نداد

بیت
چو پیروز شد دزد تیره روان چه غم دارد از گریه کاروان

235 لقمان حکیم در آن میان بود یکی از کاروانیان گفت ^{حکیم} ^{اللقمان}
چند از حکمت و مواعظ با اینان بگویی باشد که طرفی از مال ما

He who appeared to me plump as a pistachio nut, had coat upon coat like an onion!
Religious men who look towards the world, pray with their backs towards Mecca. When
any one calleth himself a servant of God, it behoveth him to know none besides God.

TALE XIX.

In the land of Greece a caravan was attacked by robbers and plundered of immense wealth.
The merchants made grievous lamentations, and besought them by God and his prophet, but
without effect. When the dark minded robbers have got the victory, what care they for the tears of the
caravan? Lokman the philosopher being amongst them, one of the caravan said to him, utter some
sentences of wisdom and exhortation, which may induce the robbers to release some part of the goods;

B b.

دست بدارند که دریغ باشد که چندین نعبث ضایع گردند
لقیان گفت دریغ باشد کلبه حکمت یا ایشان گفتن

قطعه

آهني را که موربانہ بخورد نتوان بُرد ازو بصيقل زنگ 240
با سیه دل چه سود گفتن و عطا در آوردن میخ آهني در سنگ

قطعه

بروزگار شلا مت شکستگان درین باب
که خیر خاطر مسکین بلا بشکرد اند
چو سایل از تو بزاري طلب کند چیزی 245
بده و گرنه ستبگر بزور بستاند

حکایت ۲۰

چند آنکه مرا شیخ شمس الدین ابو الفرح بن جوزی بترک سماع
فرمودي و بخلوت و عزلت اشارت کردي عنقوان شبابم غالب

for it is cruel to lose so much wealth. Lokman replied, " It would be in vain to preach philosophy to them. When rust has eaten into the iron you cannot remove it by polishing. To what purpose is it to offer admonition to a depraved heart, an iron nail will not penetrate stone?" In the days of your prosperity, ~~and~~ those who are in distress, as by befriending the poor, you avert evil from yourself. When the beggar implores your charity, afford him relief, lest the oppressor should deprive you of your substance.

TALE XX.

Notwithstanding all that was said to me by Shaikh Shumfuddeen Abulfureh Ben Jowzee, who ordered me to forsake music meetings, and to lead a life of retirement; the spring tide of youth prevailed;

250 آمدی و هوا و هوس طالب ناچار بخلاف رای مربی بر قتی

و از سماع و مخالطت حظی بر گرفتگی چون نصیحت شیخم یان
آمدی گفتی

بیت

قاضي از باما نشیند بر نشاند دست را

مختسب گرمی خورد معذور دارد مست را 255

تاشینی به جمع قومی یوسیدم و دران امیان مطربی دیدم

گویی رش جان می کشد ز خبه سازش

ناخوشر از آواز مرگ پدر آوازش

260 گاهی انگشت حریفان ازود رکوش و گاهی برب و گه خاموش

یهاج الي صوت الاغاني بطیبه و انت معن ان سکت تطیب

بیت

نه بیند کسی در سباعت خوشی مگر وقت رفتن که دم در کشی

the desire of sensual gratification, not admitting of restraint; and, in contradiction to the advice of my patron, I abandoned myself to the enjoyments of singing, and of convivial society. When the Shaikh's advice occurred to my recollection, I used to say, "If the Cazy were of our party, he would rub his hands together in rapture; if the moh-tesib would drink wine, he would excuse him who is intoxicated." One night I entered into the society of a tribe amongst whom was such a minstrel, you would say that the sound of his bow would break the arteries, and his voice was more horrid than the lamentations of a man for the death of his father. Sometimes the audience put their fingers into their ears, that they might not hear him; and sometimes they placed their fingers on their lips, as a signal for him to be silent. The heart may be captivated by the sound of sweet melody, but such a finger as thou art can only give delight by being silent. No one will experience pleasure from your singing, excepting at the time of your departure, when you stop your breath.

منفري

چون در آواز آمد آن بر بسترای
 کد خدا را گفتم از بهر خدای 265
 ز بیم در گوش کن تا نشنوم
 یادرم بکشای تا بیرون روم
 فی الجمله پاسخاطر یاران را موافقت کردم و شبی بچندین مجاهده
 بروز آوردم

مردن بانگ بی هنگام بر داشت
 نبینانند که چندی از شب گذشته است 270
 درازی شب از میژگان من پرس
 که یکدم خواب در چشم نه گشتست
 بامدادان بحکم تبرک دستار از سر و دینار از کبر بکشادم و پیش
 مغنی نهادم و در کنارش گزافتم و بسی شکر گفتم یاران ارادت من
 در حق او برخلاف عادت دیدند و برخفت عقل من حمل کردند
 و نهفته میخندیدند یکی از ایشان زبان تعرض دراز کرد و ملامت 275
 کردی آغاز که این حرکت مناسب حال خرد میبندان نکودی خرقه

When this harper began singing, I said to the master of the house, "for God's sake put quicksilver into my ears, that I may not hear; or else open the door that I may escape." In short, out of regard to my friends, I accommodated myself to their inclination, and with great exertion passed the night until day break. The Mouzzin proclaimed prayers out of season, not knowing how much of the night had elapsed. Ask the length of the night from my eyelids, which have not been closed a single moment. In the morning, by way of benediction, I took the turban from my head, and my direms out of my girdle, and presenting them to the singer, I embraced him and returned him many thanks. My companions seeing me behave towards him in so unusual a manner, imputed it to weakness of understanding, and laughed within themselves. One of them extended the tongue of opposition, and began reprimanding me saying, "In this matter you have not acted as becometh a wiseman, to have given part

مشایخ بچنین مطربی دادی که در همه عیاشی در می در کفان بودند

است و قراضه در دلف

مثنوی

مطربی ^{happy} دور ازین خجسته سرائی

280

کس دو بارش ندیده در یک جای

راست چون بانگش از دهن برخاست

خلف را موی بر بدن برخاست

مُـرغ ایوان ز هول ² او پیرید

مغز مایرد و حلق خود بدوبد

285

گفتم مصداقت آنست که زبان تعرض کوتاه کنی که مرا اکرامت او ظاهر

شد گفت مرا بر کیفیت آن مطلع گردان تا هبکنان تقرب ⁴ نبائیم و بر

مطایبه که رفت استغفار کنیم ⁵ گفتم بحکم آن که مرا شیخ بارها بترک

سبّاع فرموده بود و مواعظهای بلیغ گفته و در سبّ قبول من نیامد

of your professional dress to a singer, who during his whole life never at one time had a diron in his hand, nor ever saw a particle of gold on his drum; such a singer, (far may he remain from this happy mansion) no one ever saw him twice in the same place. Of a truth when the sound came out of his mouth, it made men's hairs stand on end. The sparrow flies away from the dread of him, he distracts our intellects, and tears his own throat." I answered, "you should stop your railing, because in my opinion he possesses miraculous talents." He replied, "communicate this discovery, in order that we may unite with you, and ask pardon for the joke which has passed." I replied that my Shaikh had repeatedly enjoined me not to frequent singing parties, and had given me many admonitions, to which I had paid no attention,

C c.

امشب مرا طالع میهن و بخت هیاون بدین بقعه رهبری 290
کرد تا بدست این مطرب توبه کردم که دگر بار نگردد سماع و

مخالطت نگردم

قطعه

آواز خوش از کام و دهان و لب شیرین

گر نغمه کند ورنکند دل بفریبد 295

و رپرده عشاق و صفاها و حجاز است

از حنجره مطرب مکروه نزیبد

حکایت ۲۱

لقبان را گفته اند ادب از که آموختی گفت از بی ادبان

هر چه از ایشان در نظر ناپسند آمد از فعل آن پرهیز کردم 300

قطعه

نگویند از سر بازیچه حرفی کزان پندی نگیرد صاحب خوش

و گر صد باب حکمت پیش نادران بخوانند آیدش بازیچه در گوش

until this night, when the star of auspiciousness and good fortune guided me to this house, where by the means of this finger, I had made a vow never again to approach singing or convivial parties. A pleasant voice from a sweet palate mouth and lips, whether tempered with musical art or not, captivates the heart, but the musical modes of Ushâk, Sifuhân and Hejaz, from the windpipe of a contemptible minstrel, are disgusting.

TALE XXI.

They asked Lokman from whom he had learnt urbanity, he replied, "from those of rude manners; for whatsoever I saw in them that was disagreeable, I avoided doing the same. Not a word can be said, even in the midst of sport, from which a wise man will not derive instruction; but if an hundred chapters of philosophy are read to an ignorant person, it will seem to his ears folly and sport."

حکایت ۲۲

305 عابدی را حکایت کنند که شبی ده من طعام خوردی و تا سحر

خفتی در نهان کردی ما حبدلی بشنید و گفت اگر نیم نانی

بخوردی و بخفتی بسیار فاضلتر از آن بودی

قطعه

اندرون از طعام خالی دار تا درو نور معرفت بینی

310 تهی از حکمتی بعثت آن که پُری از طعام تابینی

حکایت ۲۳

بخشایشی الهی گم شده را در مناهی چراغ توفیق فراراه

داشت تا بحلقه اهل تحقیق درآمد و بین صحبت درویشان

و صدق نفس ایشان در مایم اخلاص بعباید مبدل گشت و دست

315 را از حوا و هوس کوتاه کرد و زبان طاعنان در حق او دراز که

هچنان بر قاعده اولست و زهد و صلاحش نامعول

TALE XXII.

They tell a story of a certain religious man, who in one night would eat ten pounds of food, and who before the morning would have completely finished the Koran in his devotions. A holy man hearing this said, "if he had eaten half a loaf and slept, it would have been much more meritorious."—Keep your belly unincumbered with food, in order that you may be able to discern the light of divine knowledge. You are void of wisdom, because you are crammed up to your nose with food.

TALE XXIII.

To one who through wickedness had forfeited the divine favor, the lamp of grace shone on his path, whereby he entered into the circle of the religious; and, by the blessing of their society and righteousness, his depravities were exchanged for virtuous deeds, and he ceased to entertain any sensual inclinations: nevertheless the tongue of calumny was still exercised on his character; his former manners being remembered, and no credit given to his piety and virtues.

زنايم = blamed actions
عباید = pious deeds

بیت

بعد رتو به توان رستن از عذاب خدای
 ولیک می نتوان از زبان مردم رست
 طاقت جور زبانها نیاورد و شکایت پیش پیر طریقت برد شیخ 320
 بگریست و گفت شکر این نعت چه گونه گذاری که بهتر ازانی
 که پندارندت

قطعه

چند گویی که بد اندیش و حسود عیب جویان من مسکینند
 گریه خون ریختنت برخیزند و ربید خواستنت بنشینند 325
 نیک باشی و بدت گوید خلق به که بد باشی و نیکت بینند
 ولیکن مرا بین که حسن ظن همکنان در حق من بکمالست و من در
 عین نقصان

بیت

گرانها که می گفتی کرد می نکوس سیرت و پار سامردی 330

By means of repentance you may be delivered from the wrath of God, but you cannot escape from the tongues of men. Unable to support the violence of reproachful tongues, he lamented his situation to his superior. The Shaikh wept, and said, "how can you be sufficiently grateful for this blessing, that you are better than they suppose you to be: how often will you repeat "evil minded and envious men are seeking out my faults, wretch that I am?" If they rise up to shed your blood, or if they sit down wishing you evil; be thou good although mankind speak evil of you, which is better, than being bad, whilst they think you good. But look at me of whose perfection mankind entertain an high opinion, at the same time that I am imperfection itself. If I had performed what they ascribe to me, I should indeed be a man of virtue, and piety.

بیت

انی لم استتر من عین جیرانی واللہ یعلم اسراری و اعلانی

قطعه

در بسته بروی خود ز مردم تا عیب نگسترند ما را

335 در بسته چه سود عالم الغیب دانی نهان و آشکارا

حکایت ۲۲

کله کردم پیش یکی از مشایخ که فلان در حق من گواهی داده است

بفساد گفت بصلاحش خجل کن

نظم

340 تونیکوروش باش تا بدست گشال بنقص تو گفتن نیابد مجال

چو آهنگ بر بط بود مستقیم کی از دست مطرب خورد گوشمال

حکایت ۲۵

یکی را از مشایخ شام پرسیدند که حقیقت تصوف چیست گفت پیش

ازین طایفه بودند در جهان پراکنده بصورت و بمعنی جمع و امروز

345 قومی اند بظاهر جمع و بیاطن پریشان

Of a truth I conceal myself from the eyes of my neighbours, but God knoweth my secret and public actions. I shut the door against men, that they may not discover my faults; what advantage is there in shutting the door, as the omniscient knoweth both what is hidden and what is manifest.

TALE XXIV.

I lamented to a venerable Shaikh that some one had accused me falsely of lasciviousness. He replied, "put him to shame, by your virtue. Let your conduct be virtuous, when it will not be in the power of the detractor to convict you of evil. When the harp is in tune, how can it suffer correction from the hand of the musician."

TALE XXV.

They asked one of the Shaikhs of Damascus what was the condition of the Sect of Soofies? He replied "they formerly were, in the world, a society of men apparently in distress, but in reality contented; but now they are a tribe in appearance satisfied, but inwardly discontented.

D d.

تطعه

چو هر ساعت از تو بجای رود دل بتنهایی اندر صفایی نه بینی
گرت مال و جاهست و زرع و تجارت چو دل با خدا یست خلوت نشینی

حکایت ۲۶

یاد دارم که شبی در کاروانی همه شب رفته بودیم و سحر در کنار بیشه 350
خفته شوریده که در آن سفر همراه ما بود نعره بزد و راه بیابان گرفت
و یکنفس آرام نیافت چون روز شد گفتش این چه حالتست گفت
بلبلانرا دیدم که بنالشان درآمده بودند از درخت و کبکان از گوه
و غوگان از آب و بهایم از بیشه اندیشه کردم که مروت نباشد همه

355

در تسبیح رفته و من بغفلت خفته

تطعه

دوش مرغی بصبح می نالید عقل و صبرم ببرد و طاقت و هوش
یکی از دوشه — تن مخلص را مگر آواز من رسید بگوش

When your heart is continually wandering from one place to another, you will have no satisfaction in solitude. Though you possess riches, rank, lands, and chattels, if your heart is with God, you are a recluse."

TALE XXVI.

I recollect that once I had travelled the whole night with the caravan, and in the morning had gone to sleep by the side of a desert. A distracted man, who had accompanied us in the journey, set up a cry, took the road of the desert, and did not enjoy a moment's repose. When it was day, I asked him what was the matter? He replied, "I heard the nightingales on the trees, the partridges in the mountains, the frogs in the water, and the brutes in the desert, uttering their plaintive notes and doleful lamentations; I reflected that it did not become a human being, through neglect of my duty, to be asleep, whilst all other creatures were celebrating the praises of God." Last night towards morning, the lamentations of a bird deprived me of reason, patience, power, and sensation. When my voice reached the ears of a sincere friend,

شگفت باورند اشتهم که تُرا بانگ مرغی چنین کند مد هوش
 360 گفتم این شرط آدمیت نیست مرغ تسبیح خوان و من خاموش
 حکایت ۲۷

2. Let. true
 in spiritual

وقتی در سفر حجاز طایفه جوانان صاحب دل هبدم من بودند
 1 و هبدم و قتها از مزه کردند و بیستی² محققانه بگفتندی و عابدی
 2 در سبیل منکر حال درویشان بود بیخبر از درد ایشان تا برسیدیم
 3 بنخیل بنی هلال کونگی سیاه از حی عرب بدر آمد و آوازی
 365 بر آورد که مرغ از هوا در آوردی اشتهر عابد را دیدم که برقص در آمد
 5. a long
 6. 4 time
 و عابد را بینداخت و راه بیابان گرفت گفتم ای شیخ در حیوانی اثر
 کرد و ترا اثر نمیکنند

نظم

دانی چه گفتم مرا آن بلبل سحری
 تو خود چه آدمی گز عشق بیخبری

370

he said, "I could not have believed that the notes of a bird would in such a manner have deprived you of your senses." I replied, "it is not consistent with the laws of human nature, that whilst a bird is reciting the praises of God, I should be silent."

TALE. XXVII.

Once I travelled to Hejaz along with some young men of virtuous disposition, who had been my intimate friends and constant companions. Frequently in their mirth, they recited spiritual verses. There happened to be in the party an Abid who thought unfavourably of the morals of dervaihs, being ignorant of their sufferings. At length we arrived at the grove of palm-trees of Beni Hullal, when a boy of a dark complexion came out of one of the Arab families, and sang in such a strain, as arrested the birds in their flight through the air. I beheld the Abid's camel dancing, and after flinging his rider he took the road of the desert. I said,

"O Shaikh those strains delighted the brutes, but made no impression on you: knowest thou what the nightingale of the morning said to me? what kind of a man art thou, who art ignorant of love?"

اشتر بشعر عرب در حالتست و طرب
گر ذوق نیست ترا کج طبع جانوری
بیت

375

شتر را چو شور و طرب در سرست
اگر آدمی را نباشد خبرست
بیت

380

وعند هبوب الناشرات علي الحبي
تبيل غصون البان لا الحجر الصلد
مثنوی

بذکرش هر چه بینی در خروشت
دلی داند درین معنی که گوشست
نه بلبل بر گلش تسبیح خوانیست
که هر خاری بتسبیحش زبانیست

385

حکایت ۲۸

یکی را از ملوک مدت عمر سپری شد و قایم مقامی نداشت

The camel is thrown into extacy by the Arabic verses, for which if thou haft no relish, thou art a cross-grained brute. When the camel is captivated with extatic phrenzy, that man who can be insensible, is an afs. The wind blowing over the plains causes the tender branches of the bân-tree to bend before it, but affects not the hard stone. Every thing that you behold is exclaiming the praises of God, as is well known unto the understanding heart: not only the nightingale and the rose bush, are chanting praises to God, but every thorn is a tongue to extol him."

TALE XXVIII.

A certain king, when arrived at the end of his days, having no heir,

وصیت کرد که بامداد آن نخستین کسیکه از در شهر درآید تاج

پادشاهی بر سر وی نهید و تغویض مملکت بدو کنید اتفاقاً اول

کسیکه از در شهر درآمد گدایی بود که در همه عمر لقبه لقبه

390 اندوختی و خرقة بر خرقة دوختی ارکان دولت و اعیان حضرت

وصیت ملک را بجای آوردند و ملک و خراین بدو ارزانی

داشتند درویش مدتی مملکت راند تا بعضی از امرای دولت

گردن از طاعت او پیچانیدند و ملوک دیار از هر طرف بمنازعت

برخواستند و بهقاومت لشکر آراستند فی الجمله سپاه و رعیت

395 بهم برآمدند و برخی از بلاد از قبضه تصرف او بدر رفت درویش

ازین واقعه خسته خاطر هشی بود تا یکی از دوستان قدیمش

که در حالت درویشی قرین او بود از سفر باز آمد و او را در چنان مرتبه

دید و گفت منت خدا ایرا عزوجل که بنخت بلندت یاور کرد

و اقبال رهبری تا گلت از خار و خارت از پای برآمد و بدین

400 پایه رسیدی ان مع العسر یسرا

directed in his will, that in the morning after his death, the first person who entered the gate of the city, they should place on his head the crown of royalty, and commit to his charge the government of the kingdom. It happened that the first person who entered the city gate was a beggar, who all his life had collected scraps of victuals, and sewed patch upon patch. The ministers of state, and the nobles of the court carried into execution the king's will, bestowing on him the kingdom and the treasure. For some time the durwaish governed the kingdom, until part of the nobility swerved their necks from his obedience, and all the surrounding monarchs engaging in hostile confederacies, attacked him with their armies. In short, the troops and peasantry were thrown into confusion, and he lost the possession of some territories. The durwaish was distressed at these events, when an old friend, who had been his companion in the days of poverty, returned from a journey, and finding him in such an exalted state said, "praised be the God of excellence and glory, that your high fortune has aided you, and prosperity been your guide, so that a rose has issued from the brier; and the thorn has been extracted from your foot, and you have arrived at this dignity. Of a truth, joy succeeds sorrow,

E c.

بیت

شکوفه گاه شکفتست و گاه خوشیده
درخت وقت برهنست و گاه پوشیده

گفت ای برادر تعزیتم کن که جای تهنیت نیست آنکه که
تو دیدی غم نانی داشتم و امروز تشویش جهانی

405

مثنوی

اگر دنیا نباشد درد مندیم و گر باشد بهرش پای بندیم

بلای زین جهان آشوبتر نیست که رنج خاطرست ارهست ورنیست
قطعه

مطلب گر توانگری خواهی جز قناعت که دولتست هنی 410

گر غنی زر بدامن افشاند تا نظر در ثواب او نکنی
کز بزرگان شنیده ام بسیار صبر درویش به که بذل غنی

بیت

اگر پریان کند بهرام گوری نه چون پایی ملخ باشد زموری

415

حکایت ۲۹

یکی را دوستی بود که عمل دیوان کردی مدتی اتفاق

the bud some times blossoms, and some times withers; the tree is sometimes naked and sometimes clothed. He replied, "O brother, condole with me, for this is not a time for congratulation. When you saw me last, I was only anxious how to obtain bread; but now I have all the cares of the world to encounter. If the times are adverse, I am in pain, and if they are prosperous, I am captivated with worldly enjoyments. There is no calamity greater than worldly affairs, because they distress the heart in prosperity as well as in adversity. If you want riches, seek only for contentment, which is ineffable wealth. If the rich man should throw money into your lap, consider not yourself obliged to him; for I have often heard it said by pious men, that the patience of the poor, is preferable to the liberality of the rich. If Bahram should roast an Onager to be distributed amongst the people, it would not be equal to the leg of a locust to an ant.

TALE XXIX.

A certain person had a friend employed in the office of Dewan, with whom he had not chanced

دیدنش نیفتاد کسی گفت که فلان را دیدی که ندیدی گفت
من او را نمیخواهم که بیستم قضا را از کسان او یکی حاضر بود
گفت چه خطا کرده است که از دیدن او ملولی گفت خطایی

420 نیست ولی دوست دیوانی را وقتی توان دید که معزول باشد

قطعه

در بزرگی و داروگیر عمل زاشنایان فراغتی دارند
روز در ماندگی و معزولی درد دل پیش دوستان آرند

حکایت ۳۱

425 ابوهریره هر روز بخد مت مصطفی صلی الله علیه وسلم آمدی

گفت یا اباهریره زنی غبار زد حبا یعنی هر روز میا تا محبت
زیاده گردد

لطیفه

صاحب دلی را گفتند بدین خوبی که آفتابست نشنیده ایم که

430 کسی او را دوست گرفته باشد گفت از برای آنکه هر روزش

نیتواند دید مگر در زمستان که ^۲محبوبست و ^۳محبوب

to meet for some time. Some body said to him, "it is a long time since you saw such an one." He answered, "neither do I wish to see him." It happened that one of the Dewan's people was present, who asked what fault his friend had been guilty of, that he was not inclined to see him. He replied, there is no fault, but the time for seeing a dewan is when he is dismissed from his office. In greatness and authority of office, they neglect their friends, in the day of adversity and degradation, they impart to their friends the disquietude of their hearts.

TALE XXX.

Abu Horiera used every day to visit Mustefa (Mohammed) upon whom be blessing and the peace of God. The prophet said, "O Abu Horiera come not every day, that so affection may increase." They observed to a holy man that notwithstanding the benefits which we derive from the sun's bounteousness, we have not heard any one speaking of him with affection. He replied, "that is because he can be seen every day, excepting in the winter, when being veiled, he is beloved."

قطعه

بدیدار مردم شدن عیب نیست ولیکن نه چندان که گویند بس
اگر خویشتن را ملامت کنی ملامت نباید شنیدن ز کس
435 حکایت ۱۳

از صحبت یاران دَمِ شتم مِلالتی پدید آمده بود سرد ریبابان
قدس نهادم و با حیوانات انس گرفتم تا وقتی که اسیر قید فرنگ
شدم در خندق طرابلس با جهود انم بکار گل بداشتند تایکی
از رُوسا حلب که سابقه معرفتی میان ما بود گذر کرد و مرا
440 بشناخت و گفت این چه حالتست و چه گونه گذاری گفتم

قطعه

هی گریختم از مردمان بکوه و بدشت
که از خدای نبودم بدیگری پرداخت
قیاس کن که چه حال بود درین ساعت
445 که در طویله نامردم بیاید ساخت

There is no harm in visiting men, but let it not be so often that they may say it is enough.
If you correct yourself, you will not need reprehension from another.

TALE XXXI.

Having become weary of the company of my friends at Damascus, I retired into the desert of Jerusalem, and associated with the brutes, till I was taken prisoner by the Franks, and consigned to a pit in Tripoly, to dig clay, along with some jews. But one of the principal men of Aleppo, with whom I had formerly been intimate, happening to pass that way, recollected me, asked me how I came there, and in what manner I spent my time? I answered, "I fled into the mountains and deserts to avoid mankind, seeing on God alone reliance can be placed; conjecture then what must now be my situation, forced to associate with wretches worse than men.

بیت

پای در زنجیر پیش دوستان به که بایبگانشان در بوستان

بر حالت من رحم آورد و بده دینار از قید فرنگم خلاص کرد

marriage ceremony

و با خود بحلب برد دختر داری داشت در عقد نکاح من آورد بکابین

450 صد دینار چون مدتی برآمد دختر بدخوی بود و ستیز روی

و نافرمان زبان درازی کردن گرفت و عیش مرا *ruined* منغص داشت

چنانکه گفته اند

مثنوی

زن بد در سرای مرد نکو هم درین عالمست دوزخ او

take care

455 زینهار از قرین بد زینهار / و تنارینا عذاب النار

باری زبان تعنت دراز کرده همی گفت تو آن نیستی که پدر

reproach

من ترا از قید فرنگ بده دینار باز خریدم بلی بده دینار

باز خرید و بصد دینار بدست تو گرفتار کرد

To have our feet bound with chains in company with our friends, is preferable to living in a garden with strangers." He then had compassion on my condition, redeemed me for ten dinars from the Franks, and took me with him to Aleppo. He had a daughter whom he gave me in marriage, with an hundred dinars for her dower. When some time had elapsed, she discovered her disposition, which was ill-natured, quarrelsome, obstinate and abusive; so that she destroyed my happiness, in the manner that has been said. A bad woman in the house of a good man, is his hell in this world. Take care how you connect yourself with a bad woman; defend us O Lord from this fiery trial. Once she reproached me saying, "art thou not he whom my father redeemed from captivity amongst the Franks for ten dinars?" I answered, "yes, he ransomed me for ten dinars, and put me into your hands for a hundred."

F f.

مثنوي

شنیدم گوسفندی را بزرگی رها نید از دهان و دست گرگی 460
 شبانکه کارد بر حلقش بیالید روان گوسفند از وی بنالید
 که از چنگال گرگم در بودی چون دیدم عاقبت گرگم تو بودی
 حکایت ۳۲

یکی از پادشاهان عابدی را پرسید که اوقات عزیزت چه گونه
 میگذرد گفت همه شب در مناجات و سحر و دعا و حاجات و 465
 همه روز در بند اخراجات ملک فرمود تا وجهه کفاف او معین
 دارند تا بار عیال از دل او برخیزد
 مثنوی

ای گرفتار پای بند عیال دگر آزادی میبند خیال
 غم فرزند و نان و جامه و قوت باز آرد ز سیر در ملکوت 470
 همه روز اتفاق میسازم که بشب با خدای پردازم
 شب چو عقد نیاز میبندم چه خورده بامداد فرزندانم

I have heard that a certain great man delivered a sheep from the teeth and claws of a wolf, and the night following, applied a knife to his throat. The expiring sheep complained of him saying, "you delivered me from the claws of a wolf, but I have seen you at length, act the part of the very wolf towards me."

TALE XXXII.

A certain king asked a religious man how he passed his valuable time, he replied, "all night I pray, in the morning I offer up my vows and petitions, and the whole day, is spent in regulating my expences." The king commanded that they should provide him a daily subsistence, to relieve his mind from the cares of his family. O thou who art intralled with the cares of a family, look not for freedom in any other respect, sorrow for children, bread, raiment, and subsistence incapacitates you for contemplating the invifible world. The whole day I am reflecting that at night I shall be employed in my devotions, and at night when I begin my prayers, I am thinking how I shall be able to provide food for my children next morning.

حکایت ۳۳

یکی از متعبدان شام در بیدش سالها عبادت کردی و برگ
475 درختان خوردی پادشاه آن طرف بحکم زیارت بنزدیک او

رفت و گفت اگر مصلحت بینی در شهر از برای تو مقامی سازیم
که فراغت عبادت ازین به میسر شود و دیگران ببرکات انعام شما

مستغید شوند و بر اعمال صالح شما اقتدا کنند زاهد این سخن
قبول نکرد ارکان دولت گفتند پاس خاطر ملک را مصلحت آنست

480 که چند روزی بشهر در آئی و کیفیت مقام معلوم کنی پس اگر

صفای وقت عزیزان از صحبت اغیار کدورتی پذیرد اختیار باقیست

آورده اند عابد بشهر در آمد بستان سرای خاص ملک را از

برای او پره اختند مقامی دلکشای و روان آسای

مثنوی

485 گل سرخش چو عارض خوبان سنبش هب چو زلف محبوبان

هب چنان از نهیب برک عجوز شیر ناخورده طفل دایه هنوز

TALE XXXIII.

One of the hermits of Damascus had passed many years in the desert in devotion, feeding on the leaves of trees. The king of that country, having gone to visit him, said, "It seems advisable to me that I should prepare a place for you in the city, where you may perform your devotions more conveniently, and others be benefitted by the blessing of your company, and take example from your good works." The hermit would not consent to this proposal. The ministers of state said, "It is necessary for the satisfaction of his majesty that you should remove into the city for a few days, to make an experiment of the nature of the place, when if you should find your precious time disturbed by the society of others, the choice will still remain in your power." They have related that the hermit came into the city, and that the king prepared for his reception, a garden belonging to the palace. A delightful situation, refreshing the spirits; red roses vying with the cheeks of a beautiful damsel, hyacinths resembling the ringlets of a beloved mistress. Altho' in the depth of winter, yet these flowers had the freshness of new born babes, who had not tasted the nurse's milk.

بیت

وافانین علیها جلنار علقث بالشجر الاخضر نار
ملک د رحال کنیز کی خوب روی پیشش فرستاد

490

نظم

ازین مهپاره عابد فریبی ملایک صورتی طاووس زینبی

که بعد از دیدنش صورت نه بندد وجود پارسایان را شکیبی

همچنان در عقبش غلامی بدیع الجبال لطیف الاعتدال

قطعه

هَلک الناس حوله عطشا وهوساقي یری ولا یستقی 495

دیده از دیدنش نگشتی میر همچنان گزنفزات مستقی

عابد لقبه لذیذ خوردن گرفت و کسوت لطیف پوشیدن و از

فواکه و مشبوم حلاوت و تمتع یافتن و در جمال غلام و کنیزک

نظر کردن و خرد شدن آن گفته اند زلف خوبان زنجیر پای

عقلست و دام مرغ زیرک 500

The branches of the trees were ornamented with scarlet flowers, suspended amongst verdant foliage, shining like fire. The king sent him, immediately a beautiful handmaid, her face fair as the crescent moon, would fascinate an anchorite; and her angelic form arrayed in all the peacock's pride and splendor, would at the first view deprive the most rigid moralist of the command of his passions. She was followed by a youth of rare beauty, and most exquisite symmetry of form. He is surrounded by mortals parched with thirst, whilst he who hath the appearance of a cup bearer bestoweth not drink. The eyes could not be satisfied with the sight of him, like one afflicted with the dropsy beholding the Euphrates. The hermit began to feast on dainties, was arrayed in elegant attire; regaled himself with fruits and perfumes, and took delight in the company of the virgin, and her attendant. The sages have said, "that the ringlets of fair maids, are chains for the feet of reason, and a snare for the bird of wisdom."

در سر کار تو کردم دل و دین با همه دانش

مرغ زیرک بحقیقت منم امروز تودامی

في الجبله دولت وقت مجبوحش بزوال آمد چنان که گفته اند
قطعه

505

هر که هست از فقیه و پیر و مرید و ز زبان آوران پاک نفس

چون بد نیای دون فرود آمد بجسل در بهاند پای مژگن

باری ملک بدیدن او رغبت کرد عابد را دید از هیات نخستین

بگردیده و سرخ و سفید گشته و فربه شده و بر بالش دیبا تکیه

زده و غلام پری پیکر با مروه طأوسی بالای سرش ایستاده 510

بر سلامت حالش شادمانی کرد و از هر دری سخن گفتند تا

ملک بانجام سخن گفت من این دو طایفه را در جهان دوست

میدارم غلبا و زهاد را و زیری فیلسوف جهان دیده حاضر بود

In your service, I have lost my heart, my religion, and my reason. In truth, I am now the bird of wisdom, and you are the snare." To be brief, his state of enjoyment began to decline, in the manner as has been said, " whenever a lawyer, a teacher, a disciple, or an orator possessed of pure spirit, descends to mean worldly concerns, he will find himself enthralled, like flies with their feet in honey." Once the king having an inclination to see him, found the holy man much altered in his appearance, having become plump, with a clear and rosy complexion. He was reclining on a pillow of damask silk, and the fairy formed boy stood behind him with a fan made of peacock's feathers. The king rejoiced at his happy condition, and they talked on various subjects, until the king concluded the conversation by saying, " I have an affection for two descriptions of men in the world, the learned, and the recluse." A vizier, a man of wisdom and experience, being present,

گفت اي ملك شرط دوستي آنست كه با هر دو طایفه نيكومي
 كني علما را ز ربه تاد يگر بخوانند و ز هادر چيزي مده 515
 تازاهد بهانند

بيت

نه زاهد را درم بايد نه دينار چوبستند زاهد ي ديگر بدست آر

قطعه

520 آنرا كه سیرت خوش و سريست با خداي
 بي نان وقف و لقبه دريوزه زاهدست
 انگشت خوبروي و بنا گوش دلفريب
 بي گوشوار و خاتم فيروزه شاهدست

قطعه

525 هرويش نيك سیرت فرخنده راي را
 نان رباط و لقبه دريوزه گو مباحش

faid, " O king, the law of benevolence requires that you should do good to both of them; give money to the learned, that others may be induced to study, but give nothing to recluses, in order that they may continue such. Durwaishees require not direms and dinars; when they receive money, look out for other Durwaishees. Whosoever possesseth a virtuous disposition, and has his mind devoted to God, is a religious man, without feeding on consecrated bread, or begging for broken victuals. The finger of a beautiful woman, and the tip of her ear are handsome, without an ear jewel or a turquoise ring. He is a durwaishe, who is virtuous and wife, altho' he tasteth not holy bread, nor the fragments of beggary.

خاتون خوب صورت و پاکیزه روی را
نقش و نگار و خاتم فیروزه گومباش

بیت

530 تا مرا هست و دیگرم باید گز نخوانند زاهدی شاید

حکایت ۳۴

مطابق این سخن پادشاهی را مهی پیش آمد گفت اگر
انجام این حالت بر مراد من باشد چندین درم زاهدان را بدهم
چون حاجتش بر آمد و فای نذرش بهوجب شرط لازم آمد
535 یکنی را از بندگان خاص گیسو درم داد که بزاهدان تفرقه
کند گویند غلام عاقل و هشیار بود همه روز بگردید و شبانکه
باز آمد و درمها را بوسه داد و پیش ملک نهاد و گفت زاهدان
را نیافتم گفت این چه حکایتست آنچه من دانم درین شهر
چهار صد زاهدند گفت ای خداوند جهان آن که زاهدست

conformably

with
performance

purse

The lady endowed with an elegant form and a beautiful face is charming without paint or jewels. Whilst I have any thing of my own, and covet the goods of others, if you do not call me a religious man, perhaps you will not be mistaken.

TALE XXXIV.

The following story will exemplify what has been said above. A king, having some weighty affairs in agitation, made a vow, that in case of success he would distribute a certain sum of money amongst men dedicated to religion. When, on his wish being accomplished, it was necessary to perform the conditions of his vow, he gave a purse of dîrems to one of his favorite servants, to distribute amongst the Zâhids. It was said that the youth was wise and prudent. The whole day he wandered about, and at night, when he returned, he kissed the money, and laid it before the king, saying, that he had not found any Zâhids. The king replied, "what a story is this, since I myself know four hundred Zâhids in this city." He replied, "O lord of the world! those who are Zâhids

نیستند و آن که میستاند زاهد نیست ملک بخندید و 540
 ندیان را گفت چندانکه مراد رحق این طایفه خداپرستان
 ارادتست و اقرار این شوخ دیده را عداوتست و انکار
 و حق بجانب اوست

بیت

زاهد که درم گرفت و دینار زاهد ترا زو کسی بدست آر 545

حکایت ۳۵

یکی از علمای راشخ را پرسیدند که چه گوئی در نان وقف گفت اثر
 از بهر جمعیت خاطر و فراغ عبادت می ستانند حلالست و اگر مجموع
 از بهر نان نشینند حرام

بیت

550

نان از برای کنج عبادت گرفته اند صاحب دلان نه کنج عبادت برای نان

حکایت ۳۶

درویشی بهقامی رسید که صاحب بقعه کریم النفس بود طایفه

will not accept of money, and they who take it are not Zâhids." The king laughed, and said to his courtiers, so much as I want to favor this body of men, the worshippers of God, this faucy fellow thwarts my inclination, and he has justice on his side. If a Zâhid accepts direms and dinars, you must seek somewhere else for a religious man."

TALE XXXV.

They asked a certain wife man, what was his opinion of consecrated bread? He replied, "if they receive it in order to compose their minds, and to promote their devotions, it is lawful; but if they want nothing but bread, it is illegal. Men of piety receive bread to enjoy religious retirement, but enter not into the cell of devotion for the sake of obtaining bread."

TALE XXXVI.

A Durwaish came to a place where the master of the house was of a hospitable disposition. The company

فضل و بلاغت در صحبت او هر یکی بذله و لطیفه چنان که رسم ظریفان

555 باشد همی گفتند در ویش راه بیابان قطع کرده بود و مائده شده

و چیزی نخورده یکی از آن میان بطریق انبساط گفت تو اهرم چیزی

eloquence بیاید گفت در ویش گفت که مرا چون دیگران فضل و بلاغت نیست

و چیزی نخواهد ام بیک بخت از من قناعت کنید همگنان بر خبت

گفتند بگویی گفت

560 بیت
Heh

من گرسنه در برابرم سفره نان هب چون عزیم بر در حمام زنان

هبه پسندیدند و بس سفره پیش آوردند صاحب د عوت گفت ای یار

زمانی توقف کن که پرستارانم کوفته بریان میسازند در ویش سر بر آورد

و گفت

بیت

565 کوفته در سفره من گومباش

کوفته را نان تهی کوفته است

consisted of persons of understanding and eloquence, who separately delivered a joke or pleasantry in a manner becoming men of wit. The Durwaish, having travelled over the desert, was fatigued, and had not eaten any thing. One of the company observed to him, merrily, that he also must say something. The Durwaish replied, that he did not possess wit and eloquence like the rest, and neither being learned, he hoped they would be satisfied with his reciting a single distich. They one and all eagerly desired him to speak; when he said,

"I am a hungry man, in whom a table covered with food excites strong appetite, like a youth at the door of the female bath." They all applauded and ordered the table to be laid for him. The host said, "O my friend stop a little, as my servants are preparing some minced meat." The Durwaish raised up his head and said, "forbid them to put forced meat on my table, for to the hungry plain bread is a savoury dish."

H h.

حکایت ۳۷

مريدی گفت پيري را چه کنم که از خلايق بزحمت اندرم از بسياري
که بزيارتم هي آيند و اوقات عزيز مرا از ترداد ايشان تشويش حاصل
می شود گفت هر چه درويشانند ايشان را وامی بده و هر چه 570
توانگراند از ايشان چیزی بخواه که ديگر گرد تو نگردند

بیت

گرگذا پیشرو لشکر اسلام بود کافر از بیم توقع برود تادر چین

حکایت ۳۸

فقیهی پدر را گفت هیچ ازین سخنان دلاویز متکلمان در من اثر 575
نهی کند بعلت آن که نهی بینم ايشان را کرداري موافق گفتار

مثنوی

ترک دنیا به مردم آموزند خویشان سیم و غله اندوزند
عالمی را که گفت باشد و بس چون بگوید نگیرد اندر کس
عالم آن کس بود که بد نکند نه بگوید بخلف و خود بکند 580

TALE XXXVII.

A pupil complained to his spiritual guide of being much disturbed by impertinent visitors, who broke in upon his valuable time, and he asked how he could get rid of them. The superior replied, "To such of them as are poor, lend money, and from those that are rich ask some thing, when you may depend upon not seeing one of them again. If a beggar was the leader of the army of Islamism, the infidels would flee to China through fear of his importunity.

TALE XXXVIII.

A lawyer said to his father, "those fine speeches of the declaimers make no impression on me, because I do not see that their actions correspond with their precepts. They teach people to forfake the world, whilst themselves accumulate property. A wise man who preaches without practising, will not impress others. That person is wise who abstaineth from sin, not he who teacheth good to others whilst himself committeth evil.

بیت

عالم که کامرانی و تن پروری کند او خویشتن گهست کرا رهبری کند

پدر گفت ای پسر به جرد این خیال باطل ²نشاید ²ری از تر بیت

ناصر جان بر تافتن و راه بطلالت گرفتن و علم را با ضلالتی منسوب کردن

585 pure و در طلب عالم معصوم از فواید علم محروم ماندن هبچو آن

نابینائی که شبی در روح افتاد و گفت ای مسلمانان چرا غی فراره

من دارید از نی فاجره بشنید و گفت تو که چراغ نه بینی بچراغ چه

بینی هبچنین مجلس و عطا کلبه بزازانست انجاتا نقدی ندهی

رضاعتی نستانی و اینجاتا ارادتی نیاری سعادتی نبی

قطعه

590

گفت عالم بگوش جان بشنو ورنه اند بگفتنش کردار

باطلست آن که مدعی گوید خفته را خفته کی کند بیدار

مرد باید که گیرد اندر گوش ورنوشتست پند بر دیوار

The wife man who indulges in sensual gratifications, being himself bewildered, how can he guide others?" The father replied, "O my son! you ought not, merely from this vain opinion, to reject the doctrines of the preacher, thus pursuing the paths of vanity, by imputing errors to the learned, and whilst you are searching for an immaculate teacher are deprived of the benefits of learning: like the blind man, who one night falling into the mud, cried out, O Muslims bring a lamp to shew me the way. An impudent woman who heard him said, you cannot see a lamp, what then can it shew you? Moreover, the society of the preacher resembles the shop of a trader, where until you pay money, you cannot carry away the goods; and here unless you come with good inclination, you will not derive any benefit. Listen to the discourse of the learned man with the utmost attention, although his actions may not correspond with his doctrine. It is a futile objection of gain-sayers, that how can he who is asleep awaken others?" It behoveth a man to receive instruction, although the advice be written on a wall.

حکایت ۳۹

595 صاحب‌دلی پی‌درسه آمد ز خانقاه

بفرست عهد صحبت اهل طریق را

گفتم میان عالم و عابد چه فرق بود

تا اختیار کردی از ان این فریق را

گفت آن گلیم خویش بدر میبرد ز موج

600 وین سعی میکنند که بگیرد غریق را

حکایت ۴۰

یکی بر سر راهی مست خفته بود و زمام اختیار از دست رفته

عابدی بر سر او گذر کرد و در حالت مستقیم او نظر کرد

جوان سر بر آورد و گفت و اذ امر و ایا لغو مر و اگر اما

605 نظم

اذا رایت اثیبا کن ساترا و حلیبا

یا من تقبح لغوی لم لا تبرکریبا

TALE XXXIX.

A certain holy man having quitted a monastery, and the society of religious men, became a member of a college. I asked what was the difference between being a learned, or a religious man, that could induce him to change his society. He replied, "the devotee saves his own blanket out of the waves; and the learned man endeavours to rescue others from drowning."

TALE XL.

A drunken man was sleeping on the high-way, overcome by the power of intoxication: A devotee passed by, and beheld his condition with detestation. The young man lifted up his head and said, "when you meet an inconsiderate person pass him with kindness, and when you see a sinner, conceal his crime and be compassionate. O thou who despisest my indiscretion, why dost thou not rather pity me?"

قطعه

متاب اي پارساروي از گنه گار ببخشاييند شي دروي نظر کن
610 اگر من ناجوانم بگردم تو بر من چون جوانمردان گذر کن

حکایت ۴۱

طایفه رندان بانکار درویشي بدرآمدند و سخنان ناسزا
گفتند و برنجانیدند شکایت پیش پیر طریقت برد و گفت چنین
حالتی رفت گفت ای فرزند خرّقه درویشان جامه رضا است هر که
615 درین کسوت تحمّل نامرادی نکند مدعیست و خرّقه بروی حرام

بیت

دریای فراوان نشود تیره بسنگ عارف که برنجد تنگ آبست هنوز

قطعه

گرگزندت رسد تحمّل کن که بعفو از گناه پاک شوی
620 ای برادر چو عاقبت خاکست خاک شو پیش از آن که خاک شوی

O holy man avert not thy face from a sinner, but regard him with benignity. If my manners are unpolished, nevertheless behave yourself towards me with civility."

TALE XLI.

A company of dissolute men came to dispute with a Durwaish, and made use of improper expressions; at which being offended, he went to his spiritual guide, and complained of what had happened. He replied "O my son, the habit of a Durwaish is the garment of resignation, whosoever weareth this garb, and cannot support injuries, is an enemy to the profession, and is not entitled to the dress. A great river is not made turbid by a stone, the religious man who is hurt at injuries, is as yet but shallow water. If any misfortune befall thee, bear with it; that by forgiving others you may yourself obtain pardon. O my brother, seeing that we are at last to return to earth, let us humble ourselves in ashes before we are changed into dust."

I i.

حکایت ۲۲

این حکایت شنوکه در بغداد رایت و پرده را خلاف اقتاد
 رایت از گرد راه ورنج رکاب گفت با پرده از طریق عتاب
 من و تو هم دو خواجه تا شانیم بنده بارگاه سلطانیم
 من ز خدمت دمی نیاسودم گاه و بیگاه در سفر بودم 625
 تونه رنج آزموده نه حصار نه بیابان و باد گرد و غبار
 قدم من بسعی پیشترست پس چرا عزت تو پیشترست
 تو بر بندگان مه روئی با کنیزان یا سبن بویی
 من قتاده بدست شاگردان بسفر پای بند و سرگردان
 گفت من سر بر آستان دارم نه چو تو سر بر آسمان دارم 630
 هر که بیهوده گردن افرازد خویشتن را بگردن اندازد
 حکایت ۲۳

یکی از صاحبان زور آزمایی را دید که بهم برآمده و
 در خشم شده و کف بر دهان آورده گفت این را چه حالتست

TALE XLII

Attend to the following story. In the city of Bughdād there happened a contention between the flag and the curtain. The flag, disgusted with the dust of the road, and the fatigue of marching, said to the curtain in displeasure, "you and myself are school-fellows, both servants of the Sultan's court. I never enjoy a moment's relaxation from business, being obliged to travel at all seasons; you have not experienced the fatigue of marching, the danger of storming the fortrefs, the perils of the desert, nor the inconveniences of whirlwinds and dust: my foot is more forward in enterprize, why then is thy dignity greater than mine? you pass your time amongst youths, beautiful as the moon, and with virgins odoriferous as Jafmin. I am carried in the hands of menial servants; and travel with my feet in bands, and my head agitated by the wind." The curtain replied, "my head is placed on the threshold, and not like yours raised up to the sky; whosoever through folly exalts his neck, precipitates himself into distress."

TALE XLIII.

A holy man saw a wrestler distracted and foaming at the mouth with rage: he enquired the cause,

635 کسی گفت فلان دشنام داده است گفت این فرومایه هزار
من سنگ برمیدارد و طاقت سخنی نمی آرد

قطعه

لاف سر پنجه‌گی و دعوی مردی بگذار
عاجز نفس فرومایه | چه مردی چه زنی
ثروت از دست برآید دهنی شیرین کن
مردی آن نیست که مشتی بزنی بر دهنی

قطعه

اگر خود بردرد پیشانی پیل
نه مردست آن که دروی مردمی نیست
بنی آدم سرشت از خاک دارد
اگر خاکی نباشد آدمی نیست

حکایت ۲۲

بزرگی را پرسیدند از سیرت اخوان صفا گفت کینه آن که مراد خاطر

and was told some one had given him abuse. He said "this paltry fellow, who can lift a stone of a thousand pounds weight, is not able to bear a single word. Resign your boasting pretensions to strength and fortitude, you weak spirited wretch; what is the difference between such a man and a woman? shew your power by engaging others to speak kindly to you, it is not courage to drive your fist against another man's mouth. If you are able to tear the front of an elephant, he is no man who hath not humanity. The sons of Adam are formed of humble earth, if you possess not humility, neither are you a man."

TALE XLIV.

They interrogated a learned man concerning the character of his brethren the Soofees. He answered, "the meanest of their excellencies is, that they prefer gratifying the desire of their

یاران بر مصالح خود مقدم دارد و حکما گفته اند برادر که در بند
خویشست نه برادرست و نه خویشست *relation*

650

بیت

هیره اگر شتاب کند هیره تو نیست

دل در کسی مبنده که دلیسته تو نیست

بیت

چون نبود خویش را دیانت و تقوی قطع رحم بهتر از مودت قریبی

655

did not agree

یاد دارم که مدعی درین بیت بر قول اعتراض کرد و گفت حق جلا

و علا در کتاب مجید از قطع رحم نهی کرده است و مودت

ذوی القربی فرموده و آنچه تو گفتی مناقض آنست گفتم غلط کردی

موافق قرآنست قال الله تعالی و ان جاهدک علی ان تشرک بى

660

مالیس لک به علم فلا تطعها

بیت

هزار خویش که بیگانه از خدا باشد

فدای یک تن بیگانه کاشنا باشد

friends to attending to their own affairs; and the sages have said, "The brother who is intent upon his own affairs, is neither brother nor relation: your fellow traveller, if he walks faster than yourself, is not your companion: place not your affections on any one who is not attached to you. If there be not religion and piety amongst relatives, it is best to break off connections with our kindred." I recollect that an adversary objected to the sentiment in the above distich, and said, that in the Koran the most high God has forbidden that we should break off connection with relatives, and has commanded us to prefer friendship with relations to that of others; and that what I had said above was contrary to this precept. I replied, "you are mistaken, it agrees with the Koran. God said if your parents insist that you should join as partners with me, those things of which you are ignorant, then do not obey them. A thousand relations who are ignorant of God, ought to be sacrifices for one stranger who acknowledges him."

حکایت ۴۵ منظومه

665 پیرمردی لطیف در بغداد دخترش را بگش دوزی داد

مردک سنگدل چنان بگزید لب دختر که خون ازو بچکید *to flow*

بامدادان پدر چنان دیدش پیش داماد رفت و پرسیدش

کای فرومایه این چه دندانست چند خانی لبش نه اثبانست *to show*

ببازاحت نگفتم این گفتار ² ³ ¹ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² ⁴⁷³ ⁴⁷⁴ ⁴⁷⁵ ⁴⁷⁶ ⁴⁷⁷ ⁴⁷⁸ ⁴⁷⁹ ⁴⁸⁰ ⁴⁸¹ ⁴⁸² ⁴⁸³ ⁴⁸⁴ ⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ ⁴⁸⁷ ⁴⁸⁸ ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ ⁴⁹¹ ⁴⁹² ⁴⁹³ ⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵ ⁴⁹⁶ ⁴⁹⁷ ⁴⁹⁸ ⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ ⁵⁰¹ ⁵⁰² ⁵⁰³ ⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵ ⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ ⁵⁰⁸ ⁵⁰⁹ ⁵¹⁰ ⁵¹¹ ⁵¹² ⁵¹³ ⁵¹⁴ ⁵¹⁵ ⁵¹⁶ ⁵¹⁷ ⁵¹⁸ ⁵¹⁹ ⁵²⁰ ⁵²¹ ⁵²² ⁵²³ ⁵²⁴ ⁵²⁵ ⁵²⁶ ⁵²⁷ ⁵²⁸ ⁵²⁹ ⁵³⁰ ⁵³¹ ⁵³² ⁵³³ ⁵³⁴ ⁵³⁵ ⁵³⁶ ⁵³⁷ ⁵³⁸ ⁵³⁹ ⁵⁴⁰ ⁵⁴¹ ⁵⁴² ⁵⁴³ ⁵⁴⁴ ⁵⁴⁵ ⁵⁴⁶ ⁵⁴⁷ ⁵⁴⁸ ⁵⁴⁹ ⁵⁵⁰ ⁵⁵¹ ⁵⁵² ⁵⁵³ ⁵⁵⁴ ⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ ⁵⁵⁷ ⁵⁵⁸ ⁵⁵⁹ ⁵⁶⁰ ⁵⁶¹ ⁵⁶² ⁵⁶³ ⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵ ⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ ⁵⁶⁸ ⁵⁶⁹ ⁵⁷⁰ ⁵⁷¹ ⁵⁷² ⁵⁷³ ⁵⁷⁴ ⁵⁷⁵ ⁵⁷⁶ ⁵⁷⁷ ⁵⁷⁸ ⁵⁷⁹ ⁵⁸⁰ ⁵⁸¹ ⁵⁸² ⁵⁸³ ⁵⁸⁴ ⁵⁸⁵ ⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ ⁵⁸⁸ ⁵⁸⁹ ⁵⁹⁰ ⁵⁹¹ ⁵⁹² ⁵⁹³ ⁵⁹⁴ ⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶ ⁵⁹⁷ ⁵⁹⁸ ⁵⁹⁹ ⁶⁰⁰ ⁶⁰¹ ⁶⁰² ⁶⁰³ ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ ⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸ ⁶⁰⁹ ⁶¹⁰ ⁶¹¹ ⁶¹² ⁶¹³ ⁶¹⁴ ⁶¹⁵ ⁶¹⁶ ⁶¹⁷ ⁶¹⁸ ⁶¹⁹ ⁶²⁰ ⁶²¹ ⁶²² ⁶²³ ⁶²⁴ ⁶²⁵ ⁶²⁶ ⁶²⁷ ⁶²⁸ ⁶²⁹ ⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³ ⁶³⁴ ⁶³⁵ ⁶³⁶ ⁶³⁷ ⁶³⁸ ⁶³⁹ ⁶⁴⁰ ⁶⁴¹ ⁶⁴² ⁶⁴³ ⁶⁴⁴ ⁶⁴⁵ ⁶⁴⁶ ⁶⁴⁷ ⁶⁴⁸ ⁶⁴⁹ ⁶⁵⁰ ⁶⁵¹ ⁶⁵² ⁶⁵³ ⁶⁵⁴ ⁶⁵⁵ ⁶⁵⁶ ⁶⁵⁷ ⁶⁵⁸ ⁶⁵⁹ ⁶⁶⁰ ⁶⁶¹ ⁶⁶² ⁶⁶³ ⁶⁶⁴ ⁶⁶⁵ ⁶⁶⁶ ⁶⁶⁷ ⁶⁶⁸ ⁶⁶⁹ ⁶⁷⁰ ⁶⁷¹ ⁶⁷² ⁶⁷³ ⁶⁷⁴ ⁶⁷⁵ ⁶⁷⁶ ⁶⁷⁷ ⁶⁷⁸ ⁶⁷⁹ ⁶⁸⁰ ⁶⁸¹ ⁶⁸² ⁶⁸³ ⁶⁸⁴ ⁶⁸⁵ ⁶⁸⁶ ⁶⁸⁷ ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ ⁶⁹¹ ⁶⁹² ⁶⁹³ ⁶⁹⁴ ⁶⁹⁵ ⁶⁹⁶ ⁶⁹⁷ ⁶⁹⁸ ⁶⁹⁹ ⁷⁰⁰ ⁷⁰¹ ⁷⁰² ⁷⁰³ ⁷⁰⁴ ⁷⁰⁵ ⁷⁰⁶ ⁷⁰⁷ ⁷⁰⁸ ⁷⁰⁹ ⁷¹⁰ ⁷¹¹ ⁷¹² ⁷¹³ ⁷¹⁴ ⁷¹⁵ ⁷¹⁶ ⁷¹⁷ ⁷¹⁸ ⁷¹⁹ ⁷²⁰ ⁷²¹ ⁷²² ⁷²³ ⁷²⁴ ⁷²⁵ ⁷²⁶ ⁷²⁷ ⁷²⁸ ⁷²⁹ ⁷³⁰ ⁷³¹ ⁷³² ⁷³³ ⁷³⁴ ⁷³⁵ ⁷³⁶ ⁷³⁷ ⁷³⁸ ⁷³⁹ ⁷⁴⁰ ⁷⁴¹ ⁷⁴² ⁷⁴³ ⁷⁴⁴ ⁷⁴⁵ ⁷⁴⁶ ⁷⁴⁷ ⁷⁴⁸ ⁷⁴⁹ ⁷⁵⁰ ⁷⁵¹ ⁷⁵² ⁷⁵³ ⁷⁵⁴ ⁷⁵⁵ ⁷⁵⁶ ⁷⁵⁷ ⁷⁵⁸ ⁷⁵⁹ ⁷⁶⁰ ⁷⁶¹ ⁷⁶² ⁷⁶³ ⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ ⁷⁶⁶ ⁷⁶⁷ ⁷⁶⁸ ⁷⁶⁹ ⁷⁷⁰ ⁷⁷¹ ⁷⁷² ⁷⁷³ ⁷⁷⁴ ⁷⁷⁵ ⁷⁷⁶ ⁷⁷⁷ ⁷⁷⁸ ⁷⁷⁹ ⁷⁸⁰ ⁷⁸¹ ⁷⁸² ⁷⁸³ ⁷⁸⁴ ⁷⁸⁵ ⁷⁸⁶ ⁷⁸⁷ ⁷⁸⁸ ⁷⁸⁹ ⁷⁹⁰ ⁷⁹¹ ⁷⁹² ⁷⁹³ ⁷⁹⁴ ⁷⁹⁵ ⁷⁹⁶ ⁷⁹⁷ ⁷⁹⁸ ⁷⁹⁹ ⁸⁰⁰ ⁸⁰¹ ⁸⁰² ⁸⁰³ ⁸⁰⁴ ⁸⁰⁵ ⁸⁰⁶ ⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸ ⁸⁰⁹ ⁸¹⁰ ⁸¹¹ ⁸¹² ⁸¹³ ⁸¹⁴ ⁸¹⁵ ⁸¹⁶ ⁸¹⁷ ⁸¹⁸ ⁸¹⁹ ⁸²⁰ ⁸²¹ ⁸²² ⁸²³ ⁸²⁴ ⁸²⁵ ⁸²⁶ ⁸²⁷ ⁸²⁸ ⁸²⁹ ⁸³⁰ ⁸³¹ ⁸³² ⁸³³ ⁸³⁴ ⁸³⁵ ⁸³⁶ ⁸³⁷ ⁸³⁸ ⁸³⁹ ⁸⁴⁰ ⁸⁴¹ ⁸⁴² ⁸⁴³ ⁸⁴⁴ ⁸⁴⁵ ⁸⁴⁶ ⁸⁴⁷ ⁸⁴⁸ ⁸⁴⁹ ⁸⁵⁰ ⁸⁵¹ ⁸⁵² ⁸⁵³ ⁸⁵⁴ ⁸⁵⁵ ⁸⁵⁶ ⁸⁵⁷ ⁸⁵⁸ ⁸⁵⁹ ⁸⁶⁰ ⁸⁶¹ ⁸⁶² ⁸⁶³ ⁸⁶⁴ ⁸⁶⁵ ⁸⁶⁶ ⁸⁶⁷ ⁸⁶⁸ ⁸⁶⁹ ⁸⁷⁰ ⁸⁷¹ ⁸⁷² ⁸⁷³ ⁸⁷⁴ ⁸⁷⁵ ⁸⁷⁶ ⁸⁷⁷ ⁸⁷⁸ ⁸⁷⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁸¹ ⁸⁸² ⁸⁸³ ⁸⁸⁴ ⁸⁸⁵ ⁸⁸⁶ ⁸⁸⁷ ⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹ ⁸⁹⁰ ⁸⁹¹ ⁸⁹² ⁸⁹³ ⁸⁹⁴ ⁸⁹⁵ ⁸⁹⁶ ⁸⁹⁷ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹ ⁹⁰⁰ ⁹⁰¹ ⁹⁰² ⁹⁰³ ⁹⁰⁴ ⁹⁰⁵ ⁹⁰⁶ ⁹⁰⁷ ⁹⁰⁸ ⁹⁰⁹ ⁹¹⁰ ⁹¹¹ ⁹¹² ⁹¹³ ⁹¹⁴ ⁹¹⁵ ⁹¹⁶ ⁹¹⁷ ⁹¹⁸ ⁹¹⁹ ⁹²⁰ ⁹²¹ ⁹²² ⁹²³ ⁹²⁴ ⁹²⁵ ⁹²⁶ ⁹²⁷ ⁹²⁸ ⁹²⁹ ⁹³⁰ ⁹³¹ ⁹³² ⁹³³ ⁹³⁴ ⁹³⁵ ⁹³⁶ ⁹³⁷ ⁹³⁸ ⁹³⁹ ⁹⁴⁰ ⁹⁴¹ ⁹⁴² ⁹⁴³ ⁹⁴⁴ ⁹⁴⁵ ⁹⁴⁶ ⁹⁴⁷ ⁹⁴⁸ ⁹⁴⁹ ⁹⁵⁰ ⁹⁵¹ ⁹⁵² ⁹⁵³ ⁹⁵⁴ ⁹⁵⁵ ⁹⁵⁶ ⁹⁵⁷ ⁹⁵⁸ ⁹⁵⁹ ⁹⁶⁰ ⁹⁶¹ ⁹⁶² ⁹⁶³ ⁹⁶⁴ ⁹⁶⁵ ⁹⁶⁶ ⁹⁶⁷ ⁹⁶⁸ ⁹⁶⁹ ⁹⁷⁰ ⁹⁷¹ ⁹⁷² ⁹⁷³ ⁹⁷⁴ ⁹⁷⁵ ⁹⁷⁶ ⁹⁷⁷ ⁹⁷⁸ ⁹⁷⁹ ⁹⁸⁰ ⁹⁸¹ ⁹⁸² ⁹⁸³ ⁹⁸⁴ ⁹⁸⁵ ⁹⁸⁶ ⁹⁸⁷ ⁹⁸⁸ ⁹⁸⁹ ⁹⁹⁰ ⁹⁹¹ ⁹⁹² ⁹⁹³ ⁹⁹⁴ ⁹⁹⁵ ⁹⁹⁶ ⁹⁹⁷ ⁹⁹⁸ ⁹⁹⁹ ¹⁰⁰⁰ ¹⁰⁰¹ ¹⁰⁰² ¹⁰⁰³ ¹⁰⁰⁴ ¹⁰⁰⁵ ¹⁰⁰⁶ ¹⁰⁰⁷ ¹⁰⁰⁸ ¹⁰⁰⁹ ¹⁰¹⁰ ¹⁰¹¹ ¹⁰¹² ¹⁰¹³ ¹⁰¹⁴ ¹⁰¹⁵ ¹⁰¹⁶ ¹⁰¹⁷ ¹⁰¹⁸ ¹⁰¹⁹ ¹⁰²⁰ ¹⁰²¹ ¹⁰²² ¹⁰²³ ¹⁰²⁴ ¹⁰²⁵ ¹⁰²⁶ ¹⁰²⁷ ¹⁰²⁸ ¹⁰²⁹ ¹⁰³⁰ ¹⁰³¹ ¹⁰³² ¹⁰³³ ¹⁰³⁴ ¹⁰³⁵ ¹⁰³⁶ ¹⁰³⁷ ¹⁰³⁸ ¹⁰³⁹ ¹⁰⁴⁰ ¹⁰⁴¹ ¹⁰⁴² ¹⁰⁴³ ¹⁰⁴⁴ ¹⁰⁴⁵ ¹⁰⁴⁶ ¹⁰⁴⁷ ¹⁰⁴⁸ ¹⁰⁴⁹ ¹⁰⁵⁰ ¹⁰⁵¹ ¹⁰⁵² ¹⁰⁵³ ¹⁰⁵⁴ ¹⁰⁵⁵ ¹⁰⁵⁶ ¹⁰⁵⁷ ¹⁰⁵⁸ ¹⁰⁵⁹ ¹⁰⁶⁰ ¹⁰⁶¹ ¹⁰⁶² ¹⁰⁶³ ¹⁰⁶⁴ ¹⁰⁶⁵ ¹⁰⁶⁶ ¹⁰⁶⁷ ¹⁰⁶⁸ ¹⁰⁶⁹ ¹⁰⁷⁰ ¹⁰⁷¹ ¹⁰⁷² ¹⁰⁷³ ¹⁰⁷⁴ ¹⁰⁷⁵ ¹⁰⁷⁶ ¹⁰⁷⁷ ¹⁰⁷⁸ ¹⁰⁷⁹ ¹⁰⁸⁰ ¹⁰⁸¹ ¹⁰⁸² ¹⁰⁸³ ¹⁰⁸⁴ ¹⁰⁸⁵ ¹⁰⁸⁶ ¹⁰⁸⁷ ¹⁰⁸⁸ ¹⁰⁸⁹ ¹⁰⁹⁰ ¹⁰⁹¹ ¹⁰⁹² ¹⁰⁹³ ¹⁰⁹⁴ ¹⁰⁹⁵ ¹⁰⁹⁶ ¹⁰⁹⁷ ¹⁰⁹⁸ ¹⁰⁹⁹ ¹¹⁰⁰ ¹¹⁰¹ ¹¹⁰² ¹¹⁰³ ¹¹⁰⁴ ¹¹⁰⁵ ¹¹⁰⁶ ¹¹⁰⁷ ¹¹⁰⁸ ¹¹⁰⁹ ¹¹¹⁰ ¹¹¹¹ ¹¹¹² ¹¹¹³ ¹¹¹⁴ ¹¹¹⁵ ¹¹¹⁶ ¹¹¹⁷ ¹¹¹⁸ ¹¹¹⁹ ¹¹²⁰ ¹¹²¹ ¹¹²² ¹¹²³ ¹¹²⁴ ¹¹²⁵ ¹¹²⁶ ¹¹²⁷ ¹¹²⁸ ¹¹²⁹ ¹¹³⁰ ¹¹³¹ ¹¹³² ¹¹³³ ¹¹³⁴ ¹¹³⁵ ¹¹³⁶ ¹¹³⁷ ¹¹³⁸ ¹¹³⁹ ¹¹⁴⁰ ¹¹⁴¹ ¹¹⁴² ¹¹⁴³ ¹¹⁴⁴ ¹¹⁴⁵ ¹¹⁴⁶ ¹¹⁴⁷ ¹¹⁴⁸ ¹¹⁴⁹ ¹¹⁵⁰ ¹¹⁵¹ ¹¹⁵² ¹¹⁵³ ¹¹⁵⁴ ¹¹⁵⁵ ¹¹⁵⁶ ¹¹⁵⁷ ¹¹⁵⁸ ¹¹⁵⁹ ¹¹⁶⁰ ¹¹⁶¹ ¹¹⁶² ¹¹⁶³ ¹¹⁶⁴ ¹¹⁶⁵ ¹¹⁶⁶ ¹¹⁶⁷ ¹¹⁶⁸ ¹¹⁶⁹ ¹¹⁷⁰ ¹¹⁷¹ ¹¹⁷² ¹¹⁷³ ¹¹⁷⁴ ¹¹⁷⁵ ¹¹⁷⁶ ¹¹⁷⁷ ¹¹⁷⁸ ¹¹⁷⁹ ¹¹⁸⁰ ¹¹⁸¹ ¹¹⁸² ¹¹⁸³ ¹¹⁸⁴ ¹¹⁸⁵ ¹¹⁸⁶ ¹¹⁸⁷ ¹¹⁸⁸ ¹¹⁸⁹ ¹¹⁹⁰ ¹¹⁹¹ ¹¹⁹² ¹¹⁹³ ¹¹⁹⁴ ¹¹⁹⁵ ¹¹⁹⁶ ¹¹⁹⁷ ¹¹⁹⁸ ¹¹⁹⁹ ¹²⁰⁰ ¹²⁰¹ ¹²⁰² ¹²⁰³ ¹²⁰⁴ ¹²⁰⁵ ¹²⁰⁶ ¹²⁰⁷ ¹²⁰⁸ ¹²⁰⁹ ¹²¹⁰ ¹²¹¹ ¹²¹² ¹²¹³ ¹²¹⁴ ¹²¹⁵ ¹²¹⁶ ¹²¹⁷ ¹²¹⁸ ¹²¹⁹ ¹²²⁰ ¹²²¹ ¹²²² ¹²²³ ¹²²⁴ ¹²²⁵ ¹²²⁶ ¹²²⁷ ¹²²⁸ ¹²²⁹ ¹²³⁰ ¹²³¹ ¹²³² ¹²³³ ¹²³⁴ ¹²³⁵ ¹²³⁶ ¹²³⁷ ¹²³⁸ ¹²³⁹ ¹²⁴⁰ ¹²⁴¹ ¹²⁴² ¹²⁴³ ¹²⁴⁴ ¹²⁴⁵ ¹²⁴⁶ ¹²⁴⁷ ¹²⁴⁸ ¹²⁴⁹ ¹²⁵⁰ ¹²⁵¹ ¹²⁵² ¹²⁵³ ¹²⁵⁴ ¹²⁵⁵ ¹²⁵⁶ ¹²⁵⁷ ¹²⁵⁸ ¹²⁵⁹ ¹²⁶⁰ ¹²⁶¹ ¹²⁶² ¹²⁶³ ¹²⁶⁴ ¹²⁶⁵ ¹²⁶⁶ ¹²⁶⁷ ¹²⁶⁸ ¹²⁶⁹ ¹²⁷⁰ ¹²⁷¹ ¹²⁷² ¹²⁷³ ¹²⁷⁴ ¹²⁷⁵ ¹²⁷⁶ ¹²⁷⁷ ¹²⁷⁸ ¹²⁷⁹ ¹²⁸⁰ ¹²⁸¹ ¹²⁸² ¹²⁸³ ¹²⁸⁴ ¹²⁸⁵ ¹²⁸⁶ ¹²⁸⁷ ¹²⁸⁸ ¹²⁸⁹ ¹²⁹⁰ ¹²⁹¹ ¹²⁹² ¹²⁹³ ¹²⁹⁴ ¹²⁹⁵ ¹²⁹⁶ ¹²⁹⁷ ¹²⁹⁸ ¹²⁹⁹ ¹³⁰⁰ ¹³⁰¹ ¹³⁰² ¹³⁰³ ¹³⁰⁴ ¹³⁰⁵ ¹³⁰⁶ ¹³⁰⁷ ¹³⁰⁸ ¹³⁰⁹ ¹³¹⁰ ¹³¹¹ ¹³¹² ¹³¹³ ¹³¹⁴

کردی فقیه را گفتند چرا داماد را علاج نکنی گفت ترسم که بینا
شود و دخترم را طلاق دهد

divorce

680

مصرع

شوی زن زشت روی نابینا به

حکایت ۲۷

contempt

پادشاهی بچشم حقارت در طایفه درویشان نظر کردی یکی از ایشان
بفرست دریافت و گفت ای ملک مادرین دنیا بجیش از تو کتریم
و بعیش از تو خوشتر و بهرگ برابر و بقیامت بهتر

goldsmith

685

مثنوی

اگر کشور کشائی کامرانست
وگر درویش حاجت بند نانست
دران ساعت که خواهد این و آن مرد
نخواهد از جهان پیش از کفن برد

goldsmith about

690

They asked the father why he would not have his son-in-law cured. He said, "because he was afraid that if he should recover his sight, he would divorce his wife. It is best that the husband of an ugly woman should be blind."

TALE XLVII.

A certain king regarded with contempt the society of Durwaishes, which one of them having the penetration to discover said, "O king! in this world you have the advantage of us in external grandeur, but with regard to the comforts of life we are your superiors: At the time of death, we shall be your equals; and at the resurrection our state will be preferable to yours." Although the conqueror of kingdoms enjoyeth absolute sway, at the same time that the Durwaish may be in want of bread, yet in that hour when both shall die, they will carry nothing with them but their winding sheets.

چورخت از مهلكت بر بست خواهی

گدايي خوشترست از ياد شاهي

ظاهر درویش جامه زنده است و موي سترده و حقيقت آن دل

زنده است و نفس مرده

قطعه

695

نه آن که بر در د عوي نشيند از خلقي

و ثر خلاف کنندش بجنك برخيزد

اگر زكوه فرو غلطد آسيا سنگي

نه عارفست که از راه سنگ برخيزد

700 طريق درویشان ذکرست و شکر و خدمت و طاعت و ايثار و پيشاني

قناعت و توحيد و توکل و تسليم و تحمّل هر که بدین صفتها

موصوفست بحقيقت درویشست اگرچه در قباست اما هرزه

ثوي بي نياز و هوا پرست هوس باز که روزها بشب آرد

دريند شهوت و شها بروز کند در خواب غفلت بخورد هرچه

When you wish to make up your burdens for quitting this world, the state of the beggar will be preferable to that of the monarch. The Durwaish exhibits a patched garment and shaved hair, but in truth his heart is alive and his passions subdued. He is not a person that will advance his pretensions among mankind, and if men oppose his inclination, he will not engage in strife. If a millstone should roll down from a mountain, he has but little faith who gets out of the way of it. The Durwaish's course of duty consists in invoking and praising God, in obeying and worshipping him, in giving alms, in being content, in believing the unity of the deity, and in reliance on God, with patient resignation to his will. Whosoever is endowed with these qualities is a Durwaish indeed, although he be arrayed in a robe; and on the contrary, an idle prater, who neglects his prayers, and a slave to his passion, who turns day into night in sensual gratifications, and night into day in drowsy indolence, eating any thing that

a trifler

در میان آید و بگوید هر چه بزبان آید رندست اگر چه 705

در عباس است *a super
dress*

قطعه

ای درونت برهنه از تقوی وز برون جامه ریا داری
پرده هفت رنگ در بگذار تو که در خانه بوریا داری

710

حکایت ۲۸ *dome*

دیدم گل تازه چند دسته بر گنبدی از گیاه بسته
گفتم چه بود گیاه ناچیز تا در صف گل نشیند او نیز
بگریست گیاه گفت خاموش صحبت نکند کرم فراموش
گر نیست جبال و رنگ و بویم آخر نه گیاه باغ اویم
من بنده حضرت کریم پرورده نعت قدیم 715
گر بی هنرم و گر هنرمند لطفست امیدم از خداوند
با آن که بضاعتی ندارم سرمایۀ طاعتی ندارم

falls in his way, and saying whatever comes uppermost, such an one is a profligate, altho' he wears nothing but a blanket. O thou whose inward parts are void of piety, and whose outside beareth the garb of hypocrisy; hang not a gorgeous curtain before the door of a house constructed of reeds.

TALE XLVIII

I saw some nosegays of fresh roses tied to a dome with some grass. I said, "what is this worthless grass that it should thus be in the company of roses?" The grass wept and said, "be silent, the benevolent forget not their associates; altho' I have neither beauty, nor colour, nor odour, still am I not the grass of God's garden? I am the servant of the munificent God, nourished from of old by his bounty; whether I possess any virtue or not, yet I look for the mercy of God. Although I have not any worth, neither possess the means of shewing my obedience:

او چاره گار بنده داند چون هیچ وسیلتش نماند
 رسبست که مالکان تحریر آزاد کنند بنده پیر
 720 ای بار خدای گیتی آرای بر بنده پیر خود ببخشای
 سعدی ره کعبه رضا گیر ای مرد خدایه خدا گیر
 بد بخت کسی که سربتابد زین در که در دگر نیابد

حکایت ۴۹

حکیمی را پرسیدند از شجاعت و سخاوت کدام بهتر است گفت
 725 آنرا که سخاوت هست بشجاعت حاجت نیست

بیت

نوشتنت بر گور بهرام گور که دست کرم به بازوی زور

قطعه

نباند حاتم طائی و لیک تابابد بماند نام بلندش به نیکویی مشهور
 730 زکوة مال بدرکن که فضله ز را چو باغبان ببرد بیشتر دهد انگور

he is able to save his servant, although destitute of all other support. It is the custom that masters should liberate their old slaves. O God who hast ornamented this world with thy creatures, bestow liberty on this thine old servant. O Sâdy pursue the road to the temple of resignation. O man of God walk in the path of righteousness. Unfortunate is that person, who turns his head from this gate, since he will not be able to find another.

TALE. XLIX.

They asked a wise man which was preferable, fortitude or liberality? he replied, "he who possesseth liberality hath no need of fortitude. It is inscribed on the tomb of Bahram-Goar, that a liberal hand is preferable to a strong arm." Hatim Tai no longer exists, but his exalted name will remain famous for virtue to eternity. Distribute the tithes of your wealth in alms, for when the husbandman lopps off the exuberant branches from the vine, it produces an increase of grapes.

K k.

باب سیویم در فضیلت قناعت

حکایت ۱

خواهند که مغربی در صف بزازان حلب می‌گفت ای خداوندان
نعبت اگر شہارا انصاف بودی و ما را قناعت رسم سوال از جهان
برخاستی

5

قطعه

ای قناعت تو انکرم گردان که ورائی تو هیچ نعبت نیست
کنج صبر اختیار لقمانست هر کرا صبر نیست حکمت نیست

حکایت ۲

دو امیرزاده در مصر بودند یکی علم آموخت و دیگری مال
اندوخت آن علامه عصر شد و این عزیز مصر گشت پس این توانگر
بچشم حقارت در فقیه نظر کردی و گفتی من بسلطنت رسیدم
و تو همچنان در مسکنت بباندی گفت ای برادر شکر نعبت

CHAPTER III.

Of the excellency of Contentment.

TALE I.

An African mendicant at Aleppo, in the quarter occupied by the dealers in linen cloths, was saying, "O wealthy Sirs, if there had been justice amongst you, and we had possessed contentment, there would have been an end of beggary in this world." O contentment, make me rich, for without thee, there is no wealth. Lôkmân made choice of patience in retirement. Whosoever hath not patience, neither doth he possess philosophy.

TALE II.

In Egypt dwelt two sons of a nobleman, one of whom acquired learning, and the other gained wealth; the former became the most learned man of his time; and the other Prince of Egypt. Afterwards the rich man looked with contempt on his learned brother, and said, "I have arrived at monarchy, and you have continued in the same state of poverty." He replied, "O brother it behoveth me to be the more thankful

باريتعالی بر منست که میراث پیغمبران یافتم یعنی علم و تو

15 میراث فرعون و هامان یعنی ملک مصر

مثنوي

من آن مورم که در پایم بهالند نه زنبورم که از نیشم بنالند
گجا خود شکر این نعمت گذارم که زور مردم آزاری ندارم

حکایت ۳

20 د رویشی راشنیدم که در آتش فاقه میسوخت و خرّقه بر خرّقه

میدوخت و تسلی خاطر خود بدین بیت میکرد

بیت

بنان خشک قناعت کنیم و جامه دلق

که بار محنت خود به که بار منت خلق

25 کسی گفتش چه نشینی که فلان در این شهر طبع کریم دارد

و کرم عبیم میان بخد مت آزادگان بسته و بر در لپا نشسته

to the divine Creator, since I have found the inheritance of the prophets, that is wisdom; and you have got the portion of Pharaoh, and Hâman, or the kingdom of Egypt. I am the ant, which men tread under their feet, and not the wasp, of whose sting they complain. How shall I express my grateful sense of such blessing, that I am not possessed of the means of oppressing mankind?"

TALE III.

I heard of a durwaish who was suffering great distress from poverty, and shewing patch upon patch, but who comforted himself with the following verse, "I am contented with stale bread, and a coarse woollen frock, since it is better to bear the weight of one's own necessities, than to suffer the load of obligation from mankind." Somebody said to him, "Why do you sit quiet, whilst such an one in this city has a liberal mind, and possesses universal benevolence, being ever willing to assist the pious, and always ready to comfort every heart?"

اگر بر صورت حال تو مطلع گردن پاسخا طر عزیزان منت دارن
گفت خاموش که در نیستی مردن به که حاجت پیش کسی
بودن که گفته اند

30

قطعه

هم رقعۀ دوختن به و الزام کنج صبر کز بهر جامۀ رقعۀ برخواجگان نوشت
حقاکه با عقوبت دوزخ برابرست رقتن بیای مردی هب سایه در بهشت
حکایت ۲

یکی از ملوک عجم طبیبی حادق بخد مت مصطفی علیه السلام
فرستاد سالی چند در دیار عرب بود کسی بتجربتی پیش او نیامد 35
و معالجتی از وی در نخواست روزی پیش سید الانبیاء علیه السلام
آمد و گله کرد که مرا برای معالجت اصحاب فرستاده اند و در این
مدت هیچ کس بمن التفات نکرد تا خد متی که بر این بنده معین
است بجای آرم رسول علیه السلام فرمود که این طایفه را طریقیست که
تا اشتها غالب نشود چیزی نخورند و هنوز که اشتها باقی باشد 40

If he were apprized of your condition, he would consider it an obligation to satisfy your wants." He replied, "Be silent, for it is better to die of want, than to expose our necessities to any one; for they have said, that to sew patch upon patch, and be patient, is preferable to writing a petition to a great man for clothing." Of a truth it is equal to the torments of hell, to enter into Paradise by the help of one's neighbour.

TALE IV.

One of the kings of Persia sent a skilful physician to Mûstufâ, upon whom be peace. He had been some years in Arabia without any one having come to make trial of his skill, neither had they applied to him for any medicine. One day he came to the prince of prophets, and complained saying, "They sent me to dispense medicines to your companions, but to this day, no one hath taken notice of me, that I might have an opportunity of performing the service to which I had been appointed." Mohammed replied, "it is a rule with these people never to eat until they are hard pressed by hunger; and to leave off eating, whilst they have a good appetite."

دست از طعام باز دارند حکیم گفت اینست موجب تندرستی پس
زمین خدمت ببوسید و برفت

مثنوی

سخن انکه کند حکیم آغاز یاسر انگشت سوی لُقه دراز
که زنا گفتنش خلل زاید یا زنا خوردنش بجان آید 45
لاجرم حکمتش بود گفتار خوردنش تندرستی آرد بار

حکایت ه

یکی توبه بسیار کردی و باز بشکستی تا یکی از مشایخ بدو گفت reputation
چنین میدانم که بسیار خوردن عادت داری و قید نفس از موی
باریکترست یعنی توبه و نفس را چنین که تو میپروری زنجیر بگسلاند 50
و آید روزی که ترا بدرد thin

بیت

یکی بچه گرسنه می پرورید چوپورده شد خواجه را بر درید

The physician said, "this is the way to enjoy health." He then made his obeifance and departed. The physician begins to speak when evil would result from his silence; either when there is eating to excess, or when death might ensue from too much abstinence. Then doubtless his speech is wisdom, and such a meal will be productive of health.

TALE V.

A certain man having made many vows, which he broke, a venerable personage said to him, "I know that you make it a practice to eat a great deal; and that your inclination to restrain your appetite is weaker than a hair, whilst your appetite in the manner you indulge it, would break a chain: but a day may come when this intemperance may destroy you. Somebody nourished a wolf's whelp, which when full grown, tore his master to pieces.

L.I.

حکایت ۶

55 در سیرت ارد شیر بابکان آمده است که حکیم عرب را پرسید که روزی
 چه مایه طعام باید خورد گفت صد درهم سنگ کفایت میکند گفت
 این قدر چه قوت دهد حکیم گفت هذا البقدار یحبلک و ما زاد
 علی ذلک قانت حامله یعنی این قدر ترا برپای همی دارد
 و هر چه بر این زیاده کنی توحبال آنی

60

خوردن برای زیستن و نه کردن نیست تو معتبد که زیستن از بهر خوردنست

حکایت ۷

دو رویش خراسانی ملازم صحبت یکدیگر سیاحت کردند یکی
 ضعیف بود که بهر دو شب افتار کردی و آن دیگر قوی که
 65 روزی سه بار خوردی قضا را بر در شهری بتهت جاسوسی
 گرفتار آمدند و هر دو را بخانه کردند و درش بگل برآوردند
 بعد از دو هفته معلوم شد که بی گناهند و ربگشانند قوی را

TALE VI.

In the annals of Ardsheer Babûkan, it is recorded, that he asked an Arabian physician, what quantity of food ought to be eaten in the course of a day. He answered, that the weight of one hundred direms was sufficient. The king asked what strength could be derived from so small a quantity? The physician replied, "This quantity is sufficient to support you, and whatever more you eat, you must carry. We eat to live and praise God; you believe that you live to eat."

TALE VII.

Two durwaishes of Khorasan who had entered into strict intimacy, travelled together: one who was infirm would fast for two days, and the other who was robust, used to eat three times a day. It happened that they were seized at the gate of a city on suspicion of being spies, were both confined in the same room, and the door closed up with mud. After a fortnight it was discovered that they were innocent. On opening the door, they found the strong man

دیدند مُرد و وضعیف جان بسلامت بُرد و درین عجب بهاندند
 حکیمی گفت خلاف این عجب بودی که آن یکی بشیاء خواز
 بود طاقث بی نوابی نداشت هلاک شد و آن دیگر خویشتن
 د اربود بر عادت خود صبر کرد و بسلامت بهاند

قطعه

چو کم خوردن طبیعت شد کسی را چو سختی پیشش آید سهل گیرد
 و گرتن پرورست اندر فراخی چو تنگی بیند از سختی بهیرد

حکایت ۸

75

یکی از حکما پسرش را نهی کرد از بسیار خوردن که سیری
 مرد را رنجور دارد گفت ای پدر گرسنگی بگشاید تشنید که
 ظریفان گفته اند بسیاری مُردن به که گرسنگی بُردن گفت
 اندازه نگذار که قال الله تعالی کُلُوا و اشربوا و لاتسرفوا

بیت

80

نه چندان بخور که هانت یز آید نه چندان که از ضعف جانت بر آید

dead, and the infirm one alive. They were astonished at the circumstance, but a philosopher said, that the contrary would have been more wonderful, for the one who was a great eater, was not able to support abstinence; and the other who was weak, having his body in subjection, and being used to fasting, had happily escaped. A person who has accustomed himself to eat sparingly, when difficulty occurs, bears it easily; but if in time of prosperity he has been used to pamper himself, when he meets with distress he sinks under it.

TALE VIII.

A certain wife man admonished his son against eating to excess, because repletion occasions sickness. The son answered, "O father! hunger killeth; and have you not heard the saying of the sages, that it is better to die of excess, than to suffer the pangs of hunger?" The father replied, "be moderate, for God hath said, eat ye, and drink, but not to excess. Eat not so much as to cram yourself up to the throat, neither so little that you should die of weakness."

placere قطعه

با آن که در وجود طعامست حظ نفس
رنج آورد طعام که بیش از قدر بود
گر گلشکر خوری بتکلف زیان کند
ورنان خشک دیر خوری گلشکر بود

85
est in assequendo

حکایت ۹

رنجوری را گفتند دلت چه میخواست گفت آنچه دلم هیچ نخواهد

بیت

90

معدة چوپر گشت و شکم درد خاست
سود ندارد همه اسباب راست

stomach

حکایت ۱۰

قصابی را در شهر واسط بر صوفیان درمی چند گرد آمده بود هر روز
مطالبت کردی و سخنهای با خشونت گفتی اصحاب از تعنت او خسته

butcher

خاطر بودند و جز از تحویل چاره نبود صاحب دلی از آن میان گرفت 95

نفس را وعده دادن بطعام آسانتر است که قصاب را بدرم

Although food is the means of sustaining life, yet when taken to excess, it becomes injurious. If you eat conserve of roses without inclination it is pernicious; but dry bread after fasting is as delicious as conserve of roses."

TALE IX.

They asked a sick man, what his heart desired? he replied "only this, that it may not desire any thing." When the stomach is oppressed, and the belly suffering pain, there is no benefit in having all other matters in perfection."

TALE X.

A butcher in the city of Wafit, to whom the Soofies had contracted some debts, was every day importuning them for payment, and made use of very harsh language. The society was much distressed at his reproaches, but had no remedy besides patience. A holy man of their fraternity, said, "it is easier to satisfy the appetite with a promise of food, than to put off the butcher with promise of payment:

positive patience
violence
قطعہ

ترک احسان خواجہ اولیتر
کاحتمال جفای بوابان
بتنبای گوشت مردن به
که تقاضای زشت قصابان
importance

حکایت ۱۱

100

جوانهردي را در جنگ تاتار جراحی هول ناک رسید کسی گفتش فلان
بازرگان نوشد اُرود ارد اگر بخواهی شاید که قدری بدهد و گويند
آن بازرگان به بخل معروف بود

بیت

گر بجائی نانش اندر سفره بودي آفتاب 105

تاقیامت روز روشن کس ندیدی در جهان

جوانهر دگفت اگر نوش د اُر و خواهم دهد یا ندهد و اگر دهد منفعت
کند یا نکند بهر حال از خواستن زهر قاتلست

It is better to relinquish the favor of the great man, than to suffer violence from his porter. It is better to die for want of meat, than to endure the importunities of the butcher."

TALE XI.

A certain gallant man was grievously wounded in an expedition against the Tartars; some body said such a merchant has an unguent, of which perhaps he might give you a little were you to ask it? The merchant was notorious for his parsimony. If the sun had been on his table instead of bread, no one would have seen light in the world until the day of judgment. The gallant man replied, "If I ask for the unguent it is uncertain whether he will give it or not, and if he should give it, the effect is doubtful. On every account to ask of such a man is a deadly poison.

M m.

بیت

هرچه از دُونَان بهنت خواستی در تن افزودی و از جان کاستی 110

و حکیمان گفته اند اگر آب حیات فی البتل بآب روی فروشند

دانا نخرد که مُردن بعزت به از زندگانی بهذلت

بیت

اگر حنظل خوری از دست خوشخوی

به از شیرینی از دست ترش روی 115

حکایت ۱۲

یکی از علما خورنده بسیار داشت و کفاف اندک بایکی از بزرگان

که حسن ظن بلیغ در حق او داشت بگفت روی از توقع وی درهم

کشید و تعرض سوال از اهل ادب در نظرش ناپسند آمد

120

قطعه

appetition

ز بخت روی ترش کرده پیش یار عزیز

مرو که عیش برو نیز تلخ گردانی

That which you obtain by intreaty from mean people, may benefit the body, but it injures the soul: and the sages have said, if the water of immortality, for example, was to be sold in exchange for reputation, the wise man would not purchase it; for an honorable death is preferable to a disgraceful life. If you eat colocynth from the hand of a kind man, it is preferable to a sweet-meat given by one who has a crabbed countenance."

TALE XII.

A certain learned man, who had a large family to support, with very scanty means, represented his case to a great man, who entertained a favourable opinion of him. He disapproved of the application, deeming it unworthy of a man of spirit. When you are dissatisfied with your fortune, approach not your dearest friend, or you will turn his pleasure into sorrow.

بحاجتي که روی تازه روی و خندان روی

فرو نه بندد کار کشاده پیشانی

125 آورده اند که اندکی در وظیفه او زیادت کرد و بسیاری ارادت کم

پس از چند روز چون محبت معهود برقرار ندید گفت
بیت

بیس البطاع حين الدل تکسبها القدر منتصب والقدر مخفوض

130 نمانم افزود و آب رویم کاست بی نوائی به از مذلت خواست
بیت

درویشی را ضرورتی پیش آمد کسی گفتش فلان نعبت بی قیاس

دارد اگر بر حاجت تو واقف گردن هیا نادر قضای آن توقف روا

ندارد گفت من او را ندانم گفت منت رهبری کنم دستش بگرفت

135 تا به منزل آنکس در آورد درویش یکی را دید لب فرو هشته و تند

نشسته سخن نگفت و باز گشت گفتش چه کردی گفت عطای او

بلقاي او بخشیدم

When you expose your distress, preserve a lively and smiling appearance; he never fails in his pursuit, who maintains a joyful countenance. It is said that the great man increased his pension a little, but treated him with less respect than formerly. After some time, perceiving this diminution of affection, he said, " Evil is that food which you obtain in the time of distress; the kettle is indeed upon the hearth, but your reputation is diminished.

He increased my bread, and lessened my honor; it is better to be destitute of means, than to suffer the disgrace of solicitation."

TALE XIII.

A durwaish having a pressing want, some body said to him, " such an one has inconceivable wealth, and were he apprized of your condition, he would not suffer any delay to happen in supplying you." He answered, " I do not know him." The other said, " I will conduct you; and taking hold of his hand shewed the way to his house. The durwaish on beholding one fitting, who had a hanging lip, and a severe countenance, said nothing, but returned. The other asked what he had done." He replied, " I gave his bounty, in exchange for his visit."

استمر

قطعه

مهر خاجت بنزد یک ترش روی که از خوی بدش فرسوده گردی
اگر گویی غم دل با کنسی گوی که از رویش بنقد آسوده گردی 140

حکایت ۱۲

خشک سالی در اسکندریه پدید آمد چنانکه عنان طاقت
خلف از دست رفته بود و درهای آسمان بر زمین بسته و
فریاد اهل زمین با آسمان پیوسته

معادل

قطعه

145

نہاند جانور از وحش و طیر و ماهی و مور
که بر فلک نشد از بینوایی افغانش
عجب که دود دل خلف جمع می نشود
که ابر گردد و سیلاب دیده بارانش

*connotation**connotation*

در چنین سالی مُخَنَّثِي (دور از دوستان) که سخن در وصف 150

Expose not your want to one of a four countenance, for you will be distressed by his ill-nature. If you disclose the sorrows of your heart to any one, let it be to him whose pleasant countenance will assure you prompt payment."

TALE XIV.

There happened one year, such a drought at Alexandria, that men could not support it with patience; the doors of heaven were shut against the earth, and the lamentations of all creatures reached the sky. There was neither bird, beast, fish nor insect, which had not sent up its petitions to heaven. It is wonderful that the smoke of the aspirations from the hearts of all creatures, should not have collected in the form of clouds, and their tears been converted into an inundation of rain. In such a year an hermaphrodite (far be such an one from our friends!) as using words to describe him,

او ترک اد بست خاصه در حضرت بزرگان و بطریق اِهبال از

سر آن در گذشتن هم نشاید که طایفه بر عجز گوینده حمل

کنند پس بدین دو بیت اختصار کنیم که اندکی دلیل

to abridge

بسیاری بود و مُشتی نهونه خرواری

قطعه

155

تتری نگر کشد مُخَنَّت را تتریر اد نگر نباید کُشت

چند باشد چو جسر بغدادش آب در زیر و آدمی بر پشت

چنین شخصی که طرفی از تعبیت او شنیدی در آن سال تعبیت

بیکران داشت تنگدستان را سیم و زردادی و مُسافران را سفره

160 نهادهی گروهی درویشان از جور فاقه بجان آمده بودند

آهنگ دعوت او کردند و مشورت بهم آوردند سر از موافقت

باز زدم و گفتم

قطعه

نخورد شیر نیم خورده سگ و ر بسختی بهیرد اندر غار

is contrary to good breeding, especially in polite company. But at the same time, it is not proper to pass him over in silence, because some people might impute it to the ignorance of the relator. Therefore I shall abridge my meaning in the following verses. From a little we judge of much, an handful is a sample of an ass-load. If a Tartar should kill that hermaphrodite, no one could require his blood in retaliation. How long will he continue to resemble the bridge at Baghdad, which has water running under, whilst men are passing over it? This person, of whom I have given some description, was at that time possessed of immense wealth; amongst the needy he distributed gold and silver, and provided a table for the entertainment of travellers. A company of durwāishes, perishing with want, were inclined to have accepted his invitation, and came to ask my advice. I dissuaded them from their inclination, and said, "The lion will not eat the dog's leavings, although he should perish with hunger in his den."

N.n.

تن به بیچارگی و گرسنگی بنه و دست پیش سفلہ مدار 165

گر فریدون شود بنعبت و مال بی هنر را بهیچ کس مشبار
پرنیان و نسیم بر ناهل لا جور و طلاست برد یواز

Lapis Lazuli

حکایت ۱۵

حاتم طائی را گفتند از خود بزرگتر هست د جهان دیده یا
شنیده گفت روزی چهل شتر قربان کرده بودم و با امرای 170

the empire
the table

عرب بکوشه صحرا بیرون رفتم خار کنی را دیدم که پشته خار
فراهم آورده گفتم به بهانی حاتم چرانروی که حلقی بر سباط
او گرد آمده اند گفت

بیت

هر که نان از عمل خویش خورد منت حاتم طائی نبرد 175
من او را بهیت و جوانمردی برتر از خود دیدم
حکایت ۱۶

موسی پیغمبر علیه السلام د رویشی را دید که از برهنگی

In the present case, submit to the pangs and cravings of hunger, and hold not up your hand to implore charity from a mean wretch. If a man destitute of virtue should equal Feridoon in wealth, and power, yet account him no body. The variegated silk and fine linen on the back of a blockhead, are lapis lazuli and gold on a wall."

TALE XV.

They asked Hatim Tai, if he had ever seen or heard of any person in the world more noble minded than himself. He replied, " One day, after having sacrificed forty camels, I went along with an Arab chief to the skirt of a desert, where I saw a labourer who had made up a bundle of thorns; whom I asked why he did not go to the feast of Hatim Tai, to whose table people were repairing in crowds? he answered, whosoever eateth bread from his own labour, will not submit to be under obligation to Hatim Tai. I considered this man as my superior in generosity and liberality."

TALE XVI.

Moses the prophet, upon whom be peace, saw a durwaish, who for want of cloaths,

بريك اندر نهان شده بود گفت يا موسي دعائي بكن تا

180 خدای تعالی مرا کفاف دهد که از بیطاقتي بجان آمدم

موسي عليه السلام دعا کرد تا حق تعالی او را دستگاهي

داد پس از چند روزي که از مناجات باز آمد دیدش گرفتار

و خلقي انبوه بر او گرد آمدند گفت این را چه حالتست گفتند

خبر خورده و عریده کرده و یکی را کشته اکنون قصاص میکنند

بیت

185

گر به مسکین اثر پرداشتي تخم گنجشک از جهان برداشتي

عاجز باشد که دست قدرت یابد برخیزد و دست عاجزان برتابد

موسي عليه السلام بحکمت جهان آفرین اقرار کرد و از تجاسر

خوبش استغفار و آیت ولو بسط الله الرزق لعباده لبغوا

190 في الارض يرخواند

بیت

ما ذا اخاضك يا مغرور في الخطر حتى هلكت فليت النمل لم يطر

had hidden himself in the sand: he said, " O Moses, implore God to bestow on me a subsistence, for I am perishing in distress." Moses prayed, and God granted him assistance. Some days after, when Moses was returning from performing his devotions, he saw the durwaish apprehended, and a crowd of people gathered round him. On inquiring what had happened to him; they replied, " having drank wine, he made a disturbance and killed a man: now they are going to exact retaliation." If the poor cat had wings, she would not leave a sparrow's egg in the world; and if a mean wretch should happen to get into power, he would become insolent, and twist the hands of the weak. Moses acknowledged the wisdom of the Creator of the universe, and asked pardon for his boldness; repeating the following verse of the Koran, " If God were to open his stores of subsistence for his servants, of a truth they would rebel on the earth." O vain man, what hast thou done to precipitate thyself into destruction? Would that the ant had not been able to fly!

نظم

سغله چو جاه آمد و سیم وزرش سیلی خواهد بضرورت سرش
این مثل آخر نه حکیمی زدست مورهبان به که نباشد پرش 195
حکبت

پدر را غسل بسیار ست ولیکن پسر گرمی دارست

بیت

آنکس که توان گرت نبیگرداند او مصلحت توانز تو بهتر داند

200

حکایت ۱۷

اعرابی را دیدم در حلقه جوهریان بصره حکایت هبی کرد
که وقتی در بیابان راه گم کرده بودم و از زاد راه پامان
چیزی نمانده بود و دل بر هلاک نهاده بودم که ناگه کیسه
یافتم پر از مروارید هرگز آن ذوق و شادی فراموش نکنم که
پنداشتم که گندم بریانست و باز آن تلخی و ناامیدی که معلوم 205
کردم که مروارید ست

When a mean wretch obtains promotion and wealth, of a truth he requires a thump on the head. Is not this the adage of a sage? It were better for the ant not to have wings. Our heavenly father hath honey in abundance, but his son is affected with a feverish complaint. He who doth not make you rich, knoweth what is good for you, better than you do yourself.

TALE. XVII.

I saw an Arab sitting in a circle of Jewellers of Bafrah, and relating as follows, "Once on a time, having missed my way in the desert, and having no provisions left, I gave myself up for lost: when I happened to find a bag full of pearls, I shall never forget the relish and delight that I felt on supposing it to be fried wheat; nor the bitterness and despair which I suffered, on discovering that the bag contained pearls.

قطعه

دربیا بان خشک و ریگ روان تشنه را در دهان چه در چه صدف
مرد بی توشه کاو فتاد از پای در کمر بند او چه زر چه خرف
حکایت ۱۸

210

یکی از عرب از غایت تشنگی هبی گفت

نظم

یا لیت قبل میتی یوما افوز بهیتی
نهر تلام رکبتی فاضل املا قربتی
215 هب چنین در قاع بسیط مسافر کم شده بود و قوت و قوتش نهانده
و در می چند بر میان داشت بسیار بگردید راه بجای نبرد
و بسختی هلاک شد طایفه پر سیدند در مه پایش رویش نهاده دیدند
و بر خاک نیشسته

plain
great

In the parched desert of quick sands, pearls or shells, in the mouth of the thirsty traveller, are alike unavailing. When a man destitute of provisions is fatigued, it is the same thing to have in his girdle gold or potsherds?"

TALE. XVIII.

An Arab labouring under excessive thirst exclaimed, "I wish that for one day before my death, this my desire may be gratified: that a river dashing its waves against my knees, I may fill my leather sack with water."

In like manner a traveller who had lost his way in the great desert, had neither strength nor provisions remaining; but a few direms in his girdle. He had wandered about a long time without finding the road, and perished for want. A company of men arrived, and saw the direms lying before his face, and the following words written on the ground.

O o.

قطعه

220 گوهیه زر جعفری دارد مرد بی توشه بر نگین کام
در بیابان حقیر سوخته را شلغم پخته به که نقره خام

حکایت ۱۹

C. 12

هرگز از دور زمان ننالیده بودم و روی از گردن آسمان در هم
نکشیده مگر وقتی که پایم بر آهنه بود و استطاعت پای پوشی نداشتم
225 بجامع کوفه در آمدم و لنگ یکی را دیدم که پای نداشت سپاس
و شکر نعمت حق بجای آوردم و بر بی کفشی صبر کردم

قطعه

مرغ بریان بچشم مردم سیر کمتر از برگ تره بر خوانست
و آن که را دستگاه و قدرت نیست شلغم پخته مرغ بریانست

230

حکایت ۲۰

یکی از ملوک با تني چند از خاصان در شکار گاهی بزمستان از

"If the man destitute of food were possessed of pure gold, it would avail him nothing. To a poor wretch in the desert, parched with the heat of the sun, a boiled turnip is of more value than virgin silver."

TALE XIX.

I never complained of the vicissitudes of fortune, nor murmured at the ordinances of heaven, excepting once when my feet were bare, and I had not the means of procuring myself shoes. I entered the great mosque at Cufah with a heavy heart, when I beheld a man who had no feet. I offered up praise and thanksgiving to God, for his bounty towards men; and bore with patience the want of shoes. A broiled fowl in the eyes of one who has satisfied his appetite, is of less estimation, than a leaf of greens on a dish, but to him who hath not the means of procuring food, a boiled turnip is equal to a broiled fowl.

TALE XX.

A certain king, attended by some of his principal nobility, on a hunting party, in the winter, was benighted at a long distance from any town. Having discovered the cottage of a pea-

عبارت دور افتاد شب در آمد خانه دهقانی دیدند ملک گفت شب

انجار ویم تا زحمت سرمان باشد یکی از وزرا گفت لایق قدر

یاد شاهان نباشد التجایخانه دهقانی رکیک بردن اینجا خیبه ز نیم

و آتش افروزیم دهقانرا خبر شد ما حضری از طعام ترتیب کرده و پیش

سلطان برد و زمین خدمت ببوسید و گفت قدر بلند سلطان بدین

قدر نازل نشدی ولیکن نخواستند که قدر دهقان بلند شود ملک

راسخن گفتن او مطبوع آمد شبانگاه بمنزل او نقل کردند بامداد آن

خلعت و نعبتش بخشید شنیدم که در رکاب ملک قدمی چند

240 میرفت و میگفت

قطعه

ز قدر و شوکت سلطان نکشت چیزی کم

ز التفات بهرمان سرای دهقانی

کلاه گوشه دهقان بافتاب رسید

که سایه بر سرش افکند چون توسلطانی

245

tant, the king said, "let us go there for the night, that we may not suffer inconvenience from the cold." One of the courtiers replied, "it is beneath the dignity of a monarch to take shelter in the cottage of a mean peasant; we will pitch a tent on this spot, and light a fire." The peasant being apprized of the circumstance, prepared such food as he could provide, which he brought, and presented to the king, and kissing the earth said, "The Sultan's high dignity will not suffer any degradation by this condescension; but these gentlemen are not willing that the peasant's humble state should be exalted." The king approved of his speech, and passed the night in the cottage. In the morning, he bestowed on the peasant a dress and money. I heard that he accompanied the king's stirrup a few paces, and said, "The king's dignity and splendor have not suffered any diminution by his condescension in suffering himself to be entertained under the peasant's roof, but the corner of the rustic's cap has been exalted to the sun, by such a monarch having overshadowed his head."

حکایت ۲۱

گدای هول را حکایت کنند که نعمت وافر داشت یکی از ملوک
 گفت می نباید که مال بیکران داری و ما را مهی هست اگر برخی
 از آن دستگیری کنی بحکم عاریت چون ارتفاع ولایت رسد وفا کرده 250
 شود گفت لایق قدر بلند خداوند جهان نباشد دست هبت
 بیال چون من گدای آلودن که جو جو فراهم آورده ام گفت
 غم نیست که بتا تارمید هم که الخبیثات للخبیثین

بیت

قالوا عجین الکس لیس بطاهر قلنا نسد به شقوق البرز 255

بیت

گر آب چاه نصرانی نه پاکست جهود مرده میشویم چه پاکست
 شنیدم که سراز فرمان ملک باز زد و حجت آوردن گرفت و شوخ
 چشبی کردن ملک فرمود تا مضنون خطاب از و بزجر و توبیخ
 مستخلص کردند

260

TALE XXI.

They tell a story of a horrible mendicant, who was possessed of considerable wealth. A certain king said to him, "it appears that you are exceedingly rich, and as I have a pressing demand, if you will assist me with a small sum out of your wealth, by way of loan, when the public finances are in a flourishing state, I will repay you." He replied, "it does not suit the high dignity of the Lord of the world to soil the hand of ambition with money belonging to such a beggar as myself, who has collected it grain by grain." He replied, "don't distress yourself on that account, as I shall pay it away to the Tartars. Filthy things are fit for those who are impure. They say that dung does not make clean plaster, and we answer that we want it to stop dirty holes. If the water of a well belonging to a Christian is impure, what signifies this, if we use it to wash the corpse of a Jew?" I heard that he slighted the king's command, began to dispute, and to behave with insolence. Whereupon the king ordered that the subject of disputation should be taken from him with violence and reproach.

مثنوي

بلطانت چو بر نیساید کار سر به بی حرمتی کشد ناچار
هر که بر خویشتن نه بخشاید گرنه بخشد برو کسی شاید
حکایت ۲۲

265 بازار گانی را دیدم که صد و پنجاه شتر بار داشت و چهل بنده
و خدمتگار شبی در جزیره کیش مرا به حجره خویش برد و همه

شب نیار امید از سخنهای پریشان گفتن که فلان انبازم
بترکستانست و فلان بضاعت بهندستان و این کاغذ قبالة
فلان زمین است و فلان چیز را فلان ضمیمه گاه گفتمی که خاطر
270 اسکندریه دارم که هوای خوشست و گاه گفتمی نه که دریای

مغرب مشوشست سعدیاسفری دیگر در پیشست اگر آن کرد
شود بقیت عمر خود بشکوشه بنشینم و ترک تجارت کنم گفتم
آن کدام سفر است گفت گوگرد پارسه بچین خواهیم بردن
شنیدم آنجا که عظیم قیمت دارد و از آنجا کاسه چینی بروم

When an affair cannot be accomplished by kind treatment, it becomes necessary to effect it by harshness. When a person is not ready to contribute of himself, it is proper that some one should force him.

TALE XXII.

I saw a merchant who possessed one hundred and fifty Camels laden with merchandize, and fifty slaves and servants. One night, in the island of Kish, he entertained me in his own apartment, and during the whole night did not cease talking foolishly, saying, "I have such and such property in Turkistan, and such goods in Hindoostan; these are the title deeds of such a piece of ground; and for this matter, such an one is security." Sometimes he would say, "I have an inclination to go to Alexandria, the air of which is very pleasant; then again, no I will not go, because the Mediterranean sea is boisterous. O Sady, I have another journey in contemplation, and after I have performed that, I will pass the remainder of my life in retirement, and leave off trading." I asked what journey it was. He replied, "I want to carry Persian brimstone to China, where I have heard it bears a very high price; from thence I will transport China-ware to Greece."

P p.

و دي باي رومي بهند و پولاد هندی بعلب و آبکینه حلبی 275
 به بين و برد يپاني بپارس و ازان پس ترک تجارت کنم
 و بد و گاني بنشينم چندی ازین مالیخولیا فروخواند که
 پیش طاقت گفتنش نهاند گفت ای سعدي تونیز سخني بشوي
 از انها که دیده و شنیده گفتم

280

نظم

آن شنیدستی که در صحراي غور بار سالاري بیفتاد از ستور
 گفت چشم تنگ دنیا دار را یا قناعت پر کند یا خاک گور
 حکایت ۳۳

مالدار برآشنیدم که به بخل چنان مشهور بود که حاتم طائي
 بسخا ظاهر حالش بنعبت آراسته و خست نفس جبلي در نهادش 285
 همچنان متبکن که ناني بجائي از دست ندادي و گربه
 ابي هريره را بلقبه ننواختي و سگ اصحاب کف را استخواني

and take the brocades of Greece to India ; and Indian steel to Aleppo ; the glass-ware of Aleppo, I will convey to Yemen, and from thence go with striped cloths to Persia ; after which I will leave off trade, and sit down in my shop." He spoke so much of this foolishness, that at length, being quite exhausted, he said " O Sâdy, relate also something of what you have seen and heard." I replied, " have you not heard, that once upon a time, a chief, as he was travelling in the desert of Ghoor, fell from his camel? He said that the covetous eye of the wordly man is either satisfied through contentment, or will be filled with the earth of the grave."

TALE XXIII.

I heard of a certain rich man, who was as notorious for parsimony, as Hatim Tai for liberality. His external form was adorned with wealth, but the meanness of his disposition was so radicated, that he never gave even a loaf of bread to any one ; he would not have bestowed a scrap on the cat of Abu Horaira, nor thrown a bone to the dog of the companions of the cave.

نیند اختی فی الجبلہ خانہ اورا کسی ندیدی درکشادہ و
سفرہ اورا سرکشادہ

بیت

290

درویش بجر بوی طعامش نشیدیدی
مرغ از پس نان خوردن اورینہ نچیدی
شنیدم کہ درد ریای مغرب راہ مصر برگرفته بود و خیالی
فرعونی در سر قولہ تعالیٰ حتیٰ اِنَّ اَدْرَکَ الْغَرْقَ نَکَّاهُ
باد مخالف گرد گشتی برآمد چنانکہ گفته اند

بیت

باطبع ملولت چه کند دل کہ نسازد
شرطہ ہمہ وقتی نبود لایق گشتی

دست دعا بر آورد و فریاد بی فایدہ کردن گرفت قال اللہ

300 تعالیٰ فان اربکوا فی الفلبک دعوا اللہ

In short, no one ever saw his door open, nor his table spread. A durwaih never knew his vi&uorals, excepting by the smell; no bird ever picked up any crumbs that fell from his table. I heard that he was sailing on the Mediterranean sea towards Egypt, with all the pride of Pharaoh in his imagination, according to the word of God, "until the time that he was drowned." Suddenly a contrary wind assailed the ship in the manner as they have said, "What can the heart do that it may not accord with your sorrowful disposition, the wind is not always favorable for the ship." He lifted up the hands of imploration, and uttered ineffectual lamentations. God hath said, "When you embark on ships offer up your prayers unto the Lord.

بیت

دست تضرع چه سود بنده محتاج را
وقت دعا بر خدا وقت کرم در بغل

قطعه

از زروسیم راحتی برسان خوبشتم هم تبتعی برگیر 305
دان که این خانه از تو خواهد ماند خشتی از سیم و خشتی از زرگیر
آورده اند که در مصراق ارب درویش داشت بقیّت مال او
توانگر شدند و جامه های گش بهرگ او بدریدند و خرود میاطی
ببریدند هم در آن هفته یکی را دیدم از ایشان بر باد پای روان
و غلامی پری پیکر د رپای او دوان با خود گفتم 310

قطعه

وه که ثرمرده باز گردیدی بیان قبیله و پیوند
رت میراث سخت تر بودی وارثان را زمرگ خویشاوند
بسابقه معرفتی که میان ما بود آستینش بکشیدم و گفتم

Of what benefit will it be to the servant, in the time of need, to lift up his hands in imploration, which are extended during prayers, but when any favor is wanted are folded under his arms? Bestow comfort on others with silver and gold, and from thence derive also benefit yourself. Know thou, that this edifice of your's will remain, use therefore bricks of gold, and bricks of silver." They have related, that he had poor relations in Egypt, who were enriched with the remainder of his wealth. At his death they rent their old garments, and made up silk and damasks. In that same week, I saw one of them riding a fleet horse, with an angelic youth running after him. I said, "Alas if the dead man should return amongst his tribe and relations, the heirs would feel more sorrow in restoring him his estate, than they suffered on account of his death." On the strength of the acquaintance which had formerly subsisted between us, I pulled his sleeve, and said,

بخور ای نیک سیرت سره مرد کان ننگون بخت گرد کرد و نغورد

حکایت ۲۲

میاد ضعیف را ماهی قوی در دام افتاد طاقت ضبط آن
نداشت ماهی برو غالب آمد و دام از دستش در رفت و گرفت

قطعه

320

شد غلامی که آب جوی آورد آب جوی آمد و غلام ببرد
دام هر بار ماهی آورد ی ماهی این بار رفت و دام ببرد

دیگر صیادان در ریغ خوردند و ملامتش کردند که چنین
صیدی در دامت افتاد و نتوانستی نگاه داشتن گفت ای

325 برای آن چه توان کرد که مرا روزی نبود و ماهی را همچنان
روزی مانده بود

حکایت

صیاد بی روزی در دجله ماهی نگیرد و ماهی بی اجل بر
خشکی نه میرد

"Enjoy thou, O good man of happy endowments, that wealth, which the late possessor accumulated to no purpose."

TALE XXIV.

A powerful fish fell into the net of a debilitated fisherman, who not being able to hold it, the fish got the better of him, snatched the net out of his hand, and escaped. A boy went to fetch water from the river; the flood tide came in, and carried him away. The net had hitherto always taken the fish, but this time the fish escaped and carried away the net. The other fishermen grieved at the loss, and reproached him, that having such a fish in his net, he had not been able to hold it. He replied, "Alas my brethern! what could be done, seeing it was not my lucky day, and the fish had yet a day remaining? A fisherman without luck, catcheth not fish in the Tigris, neither will the fish without fate, expire on the dry ground."

Q 9.

دست و پا بُریده هزار پایی را بکشت صاحب دلی برو بگذشت
و گفت سبحان الله با هزار پای که داشت چون اجلش فرا رسید
از بی دست و پای نتوانست گریخت

مثنوی

چو آید ز بی دشمن جانستان به بندد اجل پای مرد دوان 335
در اندم که دشمن پیایی رسید کبان کیانی نشاید کشید

حکایت ۲۶

ابلهی را دیدم سبین و خلعتی در بر تن و مرکب تازی در
زیر و قصب مصری بر سر کسی گفت ای سعدی چگونه می بینی
این دیبای معلم بر این حیوان لایعلم گفتم خطی زشتست که 340
بآب زر نوشتست

بیت

قد شابه بالوری حمار عجل جسد اله خوار

TALE XXV.

One who had neither hands nor feet having killed a ~~million~~ ^{thousand} a pious man passing by said,
"Holy God, although this had a thousand feet, yet when fate overtook him, he could not escape
from one destitute of hands and feet. When the enemy who seizes the soul comes behind, fate
ties the feet of the swift man. At that moment when the enemy attacks us behind, it is needless
to draw the Kianyan bow.

TALE XXVI.

I saw a fat blockhead clad in a rich dress, and mounted on an Arab horse, with fine Egyptian
linen round his head. Some one said, "O Sâdy, what is your opinion of this notable dress on
this ignorant brute?" I replied, "it is like bad writing executed in water gold. In truth
amongst men he is an Ass with the form and bleating of a Calf.

قطعه

بادمي نتوان گشت مانداین حیوان

345

مگر دراعه و دستار و نقش بیرونش

بگرد درهه اسباب و ملک هستی او

که هیچ چیز نیابی حلال جز خونش

قطعه

شریف اگر متضعف شود خیال مبر

350

که پایگاه بلندش ضعیف خواهد شد

در آستانه سبیل بیهیخ زر بزنند

گمان مبر که یهودی شریف خواهد شد

حکایت ۲۷

355 دزدی گدایی را گشت شرم نداری که از برای جوی سیم

دست پیش هر لیم دراز میکنی گفت

بیت

دست دراز پی یک حبه سیم به که ببرد بدانگی ونیم

You cannot say this brute resembles a man, excepting in his garment, his turband and external form; of all his property, estate and bodily faculties, it is not lawful to take any thing but his blood. If a man of noble birth should happen to be poor, imagine not that his dignity will be thereby lessened; but should a Jew be so rich as to drive a gold nail into his silver threshold, do not on that account esteem him noble."

TALE XXVII.

A thief said to a mendicant, "are you not ashamed to hold out your hand to every fordid wretch to obtain a grain of silver?" He replied, "It is better to stretch out the hand for a grain of silver, than to have it cut off for having stolen a dang and a half."

حکایت ۲۸

مشت زنی را حکایت کنند که از دهر مخالف بجان آمده 360
 بود و از حلق فراخ و دست تنگی بفرغان و شکایت پیش پدر برد
 و اجازت خواست که عزم سفر دارم تا مگر بقوت بازو دامن
 کامی بکف آرم

بیت

365 فضل و هنر ضایعست تا نثربایند
 عود بر آتش نهند و مشک بسایند
 پدر گفت ای پسر خیال محال از سر بدر کن و پای قناعت در
 دامن سلامت کش که بزرگان گفته اند دولت نه بکوشید نیست
 چاره کم جوشید نیست

بیت

370

کس نتواند گرفت دامن دولت بنور
 کوشش بی فایده ست و سبیه بر آبروی کور

TALE XXVIII.

They tell a story of a wrestler, who from adverse fortune was reduced to the extremity of misery. With a craving appetite, and destitute of the means of subsistence, he came complaining to his father, and requested leave to travel, if perchance by the strength of his arm, he might be able to accomplish his wishes. Talents and skill are of no value without being exhibited; they put lignum aloes on the fire, and rub musk. The father said, "O son get out of your head impracticable imaginations, and draw back the foot of contentment within the skirt of safety, for the sages have said. Riches are not to be obtained by bodily exertion, but the remedy against want is to moderate our desires. No one can seize the skirt of wealth by force, it is lost labour to anoint the eyes of the blind with salve.

بیت

اگر بهر سرمویت هنر دوصد باشد
هنر بکار نیاید چو بخت بد باشد

375

بیت

چه کند زورمند وارثون بخت
بازوی بخت به که بازوی سخت

invented
had

پسر گفت ای پدر فواید سفر بسیار است از نزهت خاطر و جذب
فواید و دیدن عجایب و شنیدن غرایب و تفرج بلدان
و مجاورات خلان و تحصیل جاه و ادب و مزید مال و مکسب و
معرفت یاران و تجربت روزگار ان چنانکه سالکان طریقت
گفته اند

pleasure
getting
experience
freedom
gain

قطعه

385 تابد و کان و خانه در رثروی هرگز ای خام آدمی نشوی
پرواندر جهان تفرج کن پیش از آن روز که جهان بروی

6 fabled
volume

If every hair of your head possessed two hundred accomplishments, they would be of no use when fortune is unpropitious. What can a strong but unfortunate man do? The arm of fortune is better than the arm of strength." The son said, "O father! the advantages of travelling are many, the recreation of the mind, profitable attainments, to see wonders, and to hear strange things; the view of cities; the conversation of mankind, the acquisition of honor, and attainment of manners, the increase of wealth, the means of gaining a livelihood, forming intimate connections, and the experience of the world, in the manner as has been observed by men of piety " As long as you stick to your shop, and to your house, never, O simpleton, will you become a man. Go and travel over the world, before the time shall arrive for your quitting it."

R r.

پدر گفت ای پسر منافع سفر برین نهی که گفتی بسیارست
 ولیکن پنج طایفه را مستیست اول بازرگانی که باوجود
 نعمت و مکننت و غلامان و کنیزگان و لایز و شاگردان چابک
 دارد هر روز بشهری و هر شب بهقامی و هر دم بتفرج گاهی 390
 از تعیم دنیا متمتع شود

قطعه

منعم بکوه و دشت و بیابان غریب تیست
 هر جا که رفت خیمه زد و خوابگاه ساخت
 و آنرا که بر مراد جهان نیست دسترس 395
 در زاد و بوم خویش غریبست و ناشناخت
 و در عالمی که بمنطق شیرین و قوت فصاحت و مایه بلاغت
 هر جا که رود بخشد متش اقدام نهایند و اگر ام کنند

قطعه

وجود مردم دانا مثال زر طلاست که هر کجا که رود قدر و قیمتش دارند 400

The father made answer, " O son, the advantages of travelling in the manner that you have set forth are doubtless very great; but most especially so for five classes of men: First, The merchant, who possessing wealth and dignity, with beautiful slaves and handmaids and active servants, may pass every day in a new city, and every night in a different place, and may every minute in delightful spots recreate himself with worldly luxuries: The rich man is not a stranger, neither in the mountains nor in the deserts, wherever he goes he pitches his tent and takes up his quarters: whilst he who possesses not the comforts of life, but is destitute of the means of supporting himself, is a stranger, and unknown in his native country. Secondly, a learned man, who on account of his sweet speeches, powerful eloquence, and store of knowledge, wherever he goes is universally sought after, and respected.

بزرگ زاد نهانان بشهر و امانند که در دیار غربیش به هیچ نستانند
 سیوم خویروی که درون صاحب دلان به خالطت او میل کنند و
 صحبتش را غنیهت شناسند و خد متش منت دانند که گفته اند
 اندکی جبال به از بسیاری مال روی زیبا مرهم ^{سلسا} دل های خسته
 405 است و کلید درهای بسته
 قطعه

شاهد ^{beautiful} اینجا که رود عزت و حرمت بیند
 و برانند ^{بهرش پدر و مسافر خویش}
 پرطاوس در اوراق مصاحف دیدم
 گفتم این منزلت از قدر تومی بینم بیش
 410 ثفت خاموش که هر کس که جهانی دارد
 هر کجا پای نهد دست ندارندش پیش
 چون ^{نظم} در پسر موافقت و دلبری بود
 اندیشه نیست گزیدر از وی ^{بزی بود}
 415

The presence of a wife man resembles pure gold, because whithersoever he goeth, they know his intrinsic value and consequence. An ignorant son of a rich man, is like leather-money passing current in a particular city, but which in a foreign country no one will receive for any thing. Thirdly, the beautiful person, to whom the hearts of the virtuous are inclined, set a high value on his company, and consider it an honor to do him service. According to the saying, a little beauty is preferable to great wealth. A beautiful person is the balm for a wounded heart, and is the key of the locked door. The beautiful person, wheresoever he goes, meets with honor and respect, even if his father and mother should turn him out with displeasure. I saw a peacock's feather in the leaves of a Koran. I said, I consider this an honor much greater than your quality deserves. He replied, be silent, for whosoever has beauty, wherever he puts his foot, doth not every one receive him with respect? The son who is endowed with elegance and beauty, careth not for his father's anger.

او گوهرست گوشتفش در میان مباح

در یتیم را همه کس ^{بوی} مشتري بود

چهارم خوش آوازی که بکنجره د اودی آب از جریان و

مرغ از طیران باز دارد پس بوسیلت این فضیلت دل مردمان

420 صید کند و ارباب معنی بیمادمت او رغبت نماید

بیت

سبعي الي حسن اغانی من ذا الذي جس البثاني

قطعه

چه خوش باشد آواز نرم و خزین

بگوش حریفان مست صبح

به از روی خوبست آواز خوش

که آن حظانغسست و این ثوت روح

پنجم پیشه وری که بسعی باز و کفافی حاصل کند تا اب روی

از بهر نان ریخته نشود چنانکه خرد مندان گفته اند

He is a rare pearl, let him not remain in the parent shell ; and of a precious pearl, every one will be the purchaser. Fourthly, a sweet finger, who with the throat of David arrests the waters in their course, and suspends the birds in their flight ; consequently, by the power of this perfection, he captivates the hearts of mankind in general, and the religious are desirous of associating with him. My attention is engaged in listening to a sweet voice, who is this beautiful person playing on the double chord ? How delightful is a tender and plaintive voice at the dawn of day, in the ears of those intoxicated with love ! A sweet voice is better than a beautiful face ; for the one gives sensual delight, and the other enlivens the soul. Fifthly, The mechanic, who gains subsistence by the labour of his arm, that his good name may not be disgraced by the want of bread. According to this saying of the wife.

قطعه

430

گر بغریبی رود از شهر خویش سختی و محنت نبرد پینه دوز
 و ریخرا بی فتد از مملکت گرسنه خُسپد ملک نیم روز
 چنین صفتها که بیان کردم در سفر موجب جمعیت خاطرست
 و داعیه طیب² عیش اما آنکه ازین جمله بی بهره است بخیال
 435 باطل در جهان بروی و دیگر کس نام و نشان نشود

قطعه

قصیده

هران که گردش گیتی بکین او برخواست
 بغیر مصلحتش رهبری کند ایام
 کبوتری که در گراشیان نخواهد دید
 قصا هبی بردش تابسوی دانه و دام

440

پسر ثغت ای پدر قول حکما را چه گونه مخالفت کنم که گفته
 اند رزق اگرچه مقسومست² با سبب حصول آن تعلق
 شرطست و بلا اگرچه مقدرست از ابواب دخول ان احتراز

واجب

If a mechanic goes a journey from his own city, he suffers not difficulty nor distress, but if the king of Neemroze should wander out of his kingdom, he would sleep hungry. The abovementioned qualities, which I have explained, are the means of affording comfort to the mind in travelling, and are the bestowers of sweet delight; but he who does not possess them, will enter the world with vain expectations; and no one will hear his name, nor see any signs of him. Whomsoever the revolutions of heaven in malice afflict, the world betrays. The pigeon who is not to see his nest again, fate conducts to the grain and snare. The son said, "O father how can I contradict another maxim of the sages, which says, The necessities of life are distributed to all, yet the attainment thereof requires exertion, and although misfortune is decreed, it is our duty to shun the way by which it enters.

S s.

بواب

رزق هر چند بی گمان برسد شرط عقلست جستن از درها

گرچه کس بی اجل نخواهد مرد

تو مرو در دهان اثر درها

درین صورت که منم با پیل دمان بزخم و با شیر ژیان پنجه

درا فکنم مصلحت آنست که سفر کنم که ازین پیش طاقت بی 450

نوابی ندارم

چون مرد در قناد زجای و مقام خویش

دیگر چه غم خورد همه آفاق جای اوست

شب هر توانگری بسرای همی برد 455

درویش هر کجا که شب آمد بسرای اوست

این بگفت و هبت خواست و پدر را وداع کرد و روان شد و در

هنگام رفتن شنیدندش که می گفت

Although our dally bread doubtlesly may come to us, yet reason requires that we should seek it out of doors. Although no one can die before it is decreed by fate, you have no occasion to run into the jaws of the dragon. In my present situation, I am able to encounter a furious elephant, and to combat a devouring lion, and I have besides this inducement to travel, that I am no longer able to suffer indigence. When a man falls from his rank and dignity what has he more to concern himself about, he is a citizen of the world. A rich man repairs at night to his palace, but wherefoever the durwaish is overtaken by night, that place is his inn." This he said, took leave of his father, asked his blessing, and departed. At his departure, he was heard to say,

بیت

460 هنرور که بختش نباشد بکام بجایی رود کش ندانند نام
تا برسید بکنار آبی که سنگ از صلابت او بر سنگ هبی آمد
و آوازش بفرسنگ هبی رفت

بیت

سهمگین آبی که مرغ آبی دروایین نبود *formidable*
465 کترین موج آسیا سنگ از کنارش در ربود
گروهی مردمان را دید که هر یک بقراضه در ^{very} معبر نشسته و *a small river*
رخت سفر بسته جوان را دست عطا بسته بود زبان ثنا بر کشود
چندان که زاری کرد یاری نکردند و گفتند

بیت

470 بی زر نتوانی که کنی بر کس زور
ور زر داری بزور محتاج نه

ملاح بی مروت ازو بخندد بر گردید و گفت *how*

"The artift to whom fortune is not propitious, goeth to a place where his name is not known."
He travelled until he arrived on the banks of a river, so rapid that stones dashed against stones, and the noise was heard at many miles distance. It was a tremendous water, in which even water fowls were not in safety; and the smallest of its waves, would impel a millstone from the shore. He saw a number of people sitting at the ferry, each of whom had a small piece of money, and they were making up their bundles for the passage. The young man, having no money, used supplications, but without effect, they saying, "You cannot here commit violence on any one, and if you have money there is no need of force." The inhuman boat-man laughed at him, and turned away saying,

بیت

زرننداري نتوان رفت بزور از د زيا

475

زورده مرد چه باشد زر يکسر د بيار

جوان را ازین طعنه دل بهم برآمد خواست که از و انتقام کشد
 کشتي رفته بود آواز داد که اگر بدین جامه که پوشیده ام
 قانع شوي دريغ نیست ملاح طبع کرد کشتي را بازگردانید

بیت

بدوزد ثره دید هوشبند د رازد طبع مرغ و ماهي به بند 480

چند آنکه دست جوان بریش و گریبان ملاح رسید او را بخود در
 کشید و بی محابا فرو کوفت یارش از کشتي بد آمد که پشتي
 کند همچنان در شتي دید پشت بگردانید مصلحت آن دیدند
 که با او مصلحت کنند و با جزت کشتي مسامحت نمایند

485

مثنوي

چو پر خاش بيني تحمیل بيار که سهلي به بند د در گارزار

لطفات کن آنجا که بيني ستیز نبرد قهرم را تیغ تیز

"You have no money, and you cannot cross the river by means of your strength. Of what avail is the strength of ten men? bring the money of one." The young man incensed at this sarcasm, wished to be revenged on him. The boat had put off, he called out, "if you will be satisfied with this garment, which I have on my back, I will freely give it you." The boat-man being greedy, brought back the boat. Covetousness sews up the eye of the cunning; and covetousness brings both bird and fish into the net. As soon as the young man's hands were in reach of the boat-man's beard and collar, he dragged him towards him and knocked him down without ceremony. One of his comrades stepped out of the boat to help him, but experienced such rough treatment that he desisted. They both thought it advisable to pacify the young man, and compromised with him for the fare. When you see fighting, be peaceable, for a peaceable disposition, shuts the door of contention. Oppose kindness to perverseness, the sharp sword will not cut soft silk.

بشیرین زبانی و لطف و خوشی توانی که پیلی بهویی کشتی

بعد از ماضی بقدمش افتادند و بوسه چند بنطاق بر سر و رویش
دادند و بکشتی در آوردند و روان شدند تا بر سیدند بستونی که از

عبارت یونان در آب ایستاده بود ملاح گفت کشتی را خللی

هست یکی از شما که دل اور ترست و مردانه تر و زورمند تر باید

که برین ستون بروی و ریسبان کشتی بگیرد تا عبارت کنیم جوان

بغور دلوری که در سر داشت از خصم دل آزرده نیندیشید

و قول حکما را کار نغرمود که گفته اند هر که را رنجی بدل

رسانیدی اگر در عقب آن صد راحت برسانی از یادش آن محسوس

یک رنج ایمن مباش که پیکان از جراحت بد آید و آزار

در دل بیاند

قطعه

چه خوش گفت یکتاش با خیلش

500

چو دشمن خراشیدی ایمن مباش

By using sweet words, and gentleness you may lead an elephant with a hair. In expiation of what had happened, they fell at his feet, and after bestowing hypocritical kisses on his hands and face, brought him into the boat, and carried him over, until they came to a pillar of Grecian building that stood in the river, when the boat-man called out "the boat is in danger, let one of you who is the strongest and most courageous get upon this pillar, and lay hold of the boat's rope, that we may save the vessel." The young man, in the vanity of his strength, of which he had boasted, thoughtless of the offended heart of his enemy, paid no attention to this maxim of the sages, "If you have committed an offence towards another, and should afterwards confer a hundred kindnesses, think not that he will forget to retaliate upon thee that single offence; for the arrow may be extracted from the wound, but the sense of injury still rankles in the heart." What excellent advice gave Yuktash to Khiltash. If you have scratched your enemy, do not consider yourself safe.

T t

مشوایین که تنگ دل کردی
 چو زد ست دلی بتنگ آید
 سنگ بر باره ^{باز} حصار مزن
 505 که بود کنز حصار ^{سنگ} آید
 چندان که مقود کشتی بر ساعد پیچید و بر بالای ستون رفت
 ملاح زمام از کفش در گسلانید و کشتی بر اند بیچاره در آنجا
 حیران بماند روزی در و بلا و محنت دید و سختی کشید سیوم
 روز خوابش گریبان گرفت و باب انداخت بعد از شبانروزی
 510 بکنار افتاد از حیاتش رمقی مانده بود برگ درختان خوردن
 گرفت و بیخ گیاهان بر آوردن تا اندکی قوت یافت سر در
 بیابان نهاد و بر رفت تا تشنه و گرسنه و بی طاقت بر سر چاهی رسید
 قومی را دید بر او گرد آمده بودند و شربت آب پیشیزی می
 515 آشامیدند | جوان را پیشیز نبود آب طلب کرد ابا کردند دست
 تعدی دراز کرد میسر نشد تنی چند را فرو گرفت مردان غلبه
 کردند و بی محابا بزدندش و مجروح کردند

When from your hand the heart of another hath suffered injury, expect not to be free from affliction thyself. Fling not a stone against the walls of a castle, lest per chance a stone may be thrown at you from the castle. As soon as he had gathered the rope round his arm, and had reached the top of the pillar, the boatman snatched the rope out of his hand and drove forward the vessel. The helpless young man remained astonished: for two days, he suffered much distress, and underwent great hardship; the third day sleep overpowered him and flung him into the river. After a day and a night he reached shore with some small remains of life. He fed on leaves of trees and roots of grass, until he had somewhat recruited his strength, when he bent his course to the desert, and arrived thirsty and hungry, and faint at a well. He saw a number of people gathered round it, who were drinking a draught of water for a small piece of money. The young man, having no money, beseeched them for water, which they denying, he attempted to obtain it by force, but in vain; he knocked some of them down and beat them. They at length overpowered him, beat him unmercifully and wounded him.

قطعه

پشه چوپر شد بزند پیل را با هبه تند ی وصلابت که اوست
مورچگان را چو بود اتفاق شیر ریان را بد رانند پوست

520 بحکم ضرورت خسته و مجروح در پی کاروان افتاد و برقت

شبانگاه بر سید ند به قامی که از دزدان در خطر بود کاروانیان

را دید لرزه بر اندام افتاده و دل بر هلاک نهاده گفت

اندیشه مدارید که یکی منم درین میان که پنجاه مرد را

جواب دهم و دیگر جوانان هم یاری دهند مرد مانرا بلاف او

525 دل قوی شد و بصحبت او شادمان گشتند و بنزد و آتش

دستگیری کردند جوان را آتش معده بالا گرفته بود لقبه

چند از سر اشتها تناول کرد و دمی چند آب اشامید تا دیو

درونش بیارامید و خوابش در ربود و بخفت پیر مرد ی پخته

و جهان دیده در کاروان بود گفت ای یاران من ازین

530 بدرقه شما اندیشناکم نه چنان که از دزدان چنان که

correct

A swarm of gnats will engage an elephant, notwithstanding all his strength and valour. The little ants when they meet with an opportunity, will strip off the skin of the fierce lion. Sick and wounded, he fell in with a Caravan, which from necessity he followed. In the evening they arrived at a place that was infested by robbers. He saw the people of the Caravan trembling through fear and looking as if they expected to die. He said be not afraid, for I am one amongst you, who will encounter fifty men, and other men will support me. The men encouraged by his boasting, rejoiced at being in his company, and they supplied him with victuals and drink. The cravings of the young man's appetite being very powerful, he eat and drank so much, that at length the inner demon was quieted, and being overpowered with fatigue, he fell asleep. An old experienced man, who had seen the world and was in the caravan said, " O companions, I am more afraid of your guard, than of the robbers, for

حکایت کنند که عربی را درمی چند گرد آمده بود شب
 از تشویش لوریان در خانه تنها خوابش نبرد ی یکی را از
 دوستان بنزد خود برد تا وحشت تنهایی بدیدار او
منصرف گرداند | شبی چند در صحبت او بود چندان که
 بر درمهاش وقوف یافت ببرد و سفر کرد با امداد آن عرب را 535
 دیدند عریان و گریان گفتند حال چیست مگر آن دو مهای ترا
 دزد ببرد گفت لا والله بدرقه برد

قطعه
 سلام

هرگز این زمار نه نشستم
 تا بدانستم آنچه خصلت اوست
 زخم دندان د شبی بترست
 که نباید بچشم مردم دوست

چه دانید ای یاران من که این جوان هم از جمله دزدان

they tell a story of an Arab who having collected together some money, would not sleep alone in his house, for fear of being robbed by the Lowrians, but got one of his friends to stay with him, from the apprehension he had of being alone. He staid with him several nights, but as soon as he got intelligence of the direms, he seized them, and made off. The next morning, they saw the Arab despoiled and lamenting. They asked what can be the matter, excepting that the thieves may have stolen your money: He replied, by God, not they, but the person who was the guard. I never thought myself secure from the serpent, because I knew his disposition; A wound from the teeth of an enemy is most severe, when it is given under the semblance of friendship. How do you know my friends but what this young man may be one of the thieves;

باشد و بعیاری در میان ما تعبیه شده تا بوقت فرصت یارانرا
 545 خبر کند پس مصلحت آن می بینم که مراورا خفته بگذاریم و
 برانیم جوانانرا تدبیر پیر استوار آمد و مهتابی از مشیت زن
 در دل گرفتند رخت برداشتند و جوانرا خفته بگذاشتند
 انگاه خبر یافت که آفتاب بر کتفش تافت سر بر آورد و کاروانرا
 رفته دید بسی بگردید و راه بجایی نبرد تشنه و بی نوا
 550 روی بر خاک و دل بر هلاک نهاده میگفت

بیت

من ذایحد ثنی وزم العیس ماللغریب سوي الغریبانیس

بیت

در شتی کند با غریبان کسی که نابوده باشد بغربت بسی
 555 او درین سخن بود که پادشاه زاده در پی صیدی از لشکریان
 دور افتاده بود و بالای سرش ایستاده این سخن شنید و در
 هیاتش نظر کرد صورت ظاهرش پاکیزه دید و حالش پریشان

who by stratagem has introduced himself amongst us, in order that when he finds an opportunity, he may give intelligence to his comrades? my advice therefore is this, that we leave him asleep and depart." The advice of the old man was approved by his juniors, and as they were suspicious of this strong man, they took up their baggage, and leaving him asleep, departed. The young man, when the sun shone on his shoulders, lifted up his head, and discovered that the caravan was departed. He wandered about a long time without being able to find the road. Thirsty and without food, he laid his head on the ground, in a state of despondency, "Who will converse with me, now that the yellow camels are departed? A traveller has no friend, besides a traveller. He is the readiest to distress a traveller, who has not himself experienced the difficulties of travelling." He was uttering this sentence, when the king's son, having lost his attendants in pursuit of game, happening to come to the spot, overheard him, and seeing him of a good appearance, and in distressed circumstances,

V v.

پرسیدش که از کجائی و بدین جایگاه چه گونه افتادی برخي
 از آن چه بر سرش گذشته بود اعادت کرد ملک زاده را بر ورجم
 560 آمد خلعت و نعبت داد و معتبدی همراه او کرد تا بشهر خویش
 باز آمد پدرش بدیدن او شادمان شد و بر سلامت حالش
 شکر گفت شبانکه از آنچه بر سر او رفته بود از حالت کشتی و جور
 ملاح و زوستانیان و غدر کاروانیان با پدر میگفت پدر گفت
 ای پسر نگفتی در وقت رفتن که تهی دستانرا دست د لیری
 565 بسته است و پنجه شیری شکسته

بیت

چه خوش گفت آن تهیدست سلخشور
 جوی زر بهتر از پنجاه من زور

پسر گفت ای پدر هراینه تارنج نبری گنج برنداری و تاجان
 570 در خطر نهی بردش ظفر نیابی و تادانه پریشان نکنی خرمن

asked from whence he was, and how he came there. He gave a short account of what had be-
 fallen him; and the king's son, compassionating him, bestowed on him a garment, and money, and
 ordered a trusty person to accompany him, and see him safe to his own city. The father was re-
 joiced at the sight of him, and thanked God for his safe return. At night he related to his
 father what had happened in the boat of the violence of the boatman, and of the peasants,
 and the treachery of the caravan. The father said "O son did I not tell you, at the time of
 your departure, that the strong but poor man has his hand tied; and that his foot, though resem-
 bling the paw of a lion, is broken? What an excellent saying is that of the needy gladiator. A
 grain of gold is worth more than fifty pounds of strength." The son replied, "O father! of a
 truth, without encountering difficulty you cannot acquire riches; and without you endanger your life,
 you cannot gain the victory over your enemy; and without sowing seed, you cannot fill your barn.

برنداري نبيني که باندک مایه رنجي که بردم چه مایه گنج
آوردم ونیش که خوردم چه مایه نوش حاصل کردم

بیت
گرچه بیرون زرزق نتوان خورد در طلب کاهلي نشاید کرد

غواص گر اندیشه کند کام نهنگ هرگز نکند در گران مایه بچنگ

آسیاسنگ زیرین مترک نیست لاجرم تحویل بارگران میکنند

580 چه خورد شیرشزه درین غار باز افتاده را چه قوت بود

گر تودرخانه صید خواهی کرد دست و پایت چو عنکبوت بود

پدرگفت ای پسر درین نوبت فلک ترا یآوری کرد و اقبال

رهبری تا گلت از خار و خارت از یابی بدو آمد و صاحب ولتی

بتورسید و بر تو بخشید و ترحم کرد و کسر حال ترا بتفقدی جبر

585 و چنین اتغاف ناد را قتاد و بر ناد رحکم نتوان کرد

Dont you perceive that in return for the little distress that I suffered, how much wealth I have brought with me; and for the sting that I endured, what a stock of honey I have acquired? Although we cannot enjoy more than providence has assigned us, we ought not to be negligent in acquiring it. If the diver were to think of the jaw of the crocodile, he would never get in his possession precious pearls. The lower millstone does not move, and therefore sustains a great weight. What food can a ravenous lion find in his den? What game can be taken by a hawk that cannot fly? If you wait in your house for provision, your hands and feet will become as thin as those of a spider." The father said, "O son, heaven has befriended you this time, and good fortune has been your guide, so that you have been able to pluck the rose from the thorn, and to extract the thorn from your foot; and a great man met with you, pitied and enriched you, and healed your broken condition. But such instances are rare, and we ought not to expect wonders.

بیت

صیاد نه هر بار شکاری پیرد افتد که یکی روز پلشش بدرد
 چنان که یکی از ملوک پارس ^{possessy of pleasure} نئین گرانهایه در انگشتی
 داشت باری بحکم ^{possessy of pleasure} تفرج باتنی چند از خاصان بمصلا شیراز
 بیرون رفت و فرمود تا انگشتی را برگنبد ^{possessy of pleasure} نصب کردند 590
 تا هر که تیر از حلقه انگشتی بگذراند خاتم او را باشد اتفاقاً
 چهار صد حکم انداز که در خدمت او بودند بینداختند جمله
 خطا کردند مگر کودکی که بر بام ^{possessy of pleasure} رباط ^{possessy of pleasure} بباز بیچه از هر طرف
 تیر انداختی باد صبا تیر او را از حلقه انگشتی بگذراند
 انگشتی را بوی ارزانی داشتند و نعمت بی قیاس دادندش 595
 پس بعد ازین تیر و کبان را بسوخت گفتند چرا چنین کردی
 گفت تا رونق اولین بر جای بماند
 قطعه

که بود کنز حکیم روشن رای بر نیاید درست تدبیری

The hunter doth not always carry off the game: per chance himself may one day
 become the prey of the tiger. In like manner as it happened to one of the kings of Persia,
 who possessing a ring set with a valuable jewel, went once on a party of pleasure with
 some of his particular associates to Muffula Shiraz, and ordered that they should fix the
 ring on the dome of Afud, with a proclamation that whoever shot an arrow through the
 circlet of it, should have the ring. It chanced there were at that time four hundred expe-
 rienced archers attending him, whose arrows all missed: but as a boy was playing on the
 terrace roof of the monastery, and shooting his arrows at random, the morning breeze con-
 ducted one of them through the ring. The prize was bestowed on him, together with
 other rich gifts. After this, the boy burnt his bow and arrows, and on their asking
 him, why he had done so he replied, "that this my first repulse may be lasting."
 It may happen that the prudent counsel of an enlightened sage does not succeed;

600 گاه باشد که کودکی نادان بغلط بر هدف زند تیری
حکایت ۲۹

درویشی را دیدم در غاری نشسته و در بروی خود از جهان
بسته و ملوک و اغنیاء را در چشم هبت او شوکت نهانده
قطعه

605 هر که بر خود در سوال کشود تا بپیرد نیازمند بود
از بگذار و پادشاهی کن گردن بی طمع بلند بود
یکی از ملوک آن طرف اشارت کرد که توقع بکرم اخلاق
عزیزان آنست که بانان و نهک با ما موافقت کنند. شیخ رضا
داد که اجابت دعوت سنتست دیگر روز ملک بعد از خدمتش
رفت عابد برخاست و ملک را در کنار گرفت و تلافی کرد چون
ملک غایب شد یکی از اصحاب شیخ را پرسید که چندین
ملاطفت با پادشاه خلاف عادت بود درین چه حکمتست
گفت نشنیده که گفته اند

and it may chance that an unskilful boy, through mistake hits the mark with his arrow.

TALE XXIX.

I saw a durwaish, who having feated himself in a cave, had given up worldly society, regarding neither kings nor princes. Whosoever becomes a beggar will be in want as long as he lives. Forfake covetousness, and reign as a monarch; for the neck of the contented man is exalted. A certain king of that country intimated, that relying on his benevolence, and humane disposition, he was inclined to hope, that he would condescend to partake of his bread and salt. The Shaikh consented, the acceptance of such invitations being conformable to the custom of the prophet. Another time, when the king went to visit him, he arose, and embraced the monarch, and shewed him kindness. When the king was gone, one of the Shaikh's companions observed, that such condescension towards the king was contrary to rule; and asked what it meant. He replied, "have you not heard the saying,

U u.

بیت

هر کرا بر سباط بنشستی واجب آمد بخند متش برخاست 615

مثنوی

گوش تواند که همه عیروی نشنود آواز د ف و چنگ و نی

دید شکید ز تپاشای باغ بی گل و نسرين بسر ارد د ماغ! اگر نبود بالش اگر نده پر خواب توان کرد حجر زیر سر

ور نبود دلبر هب خواب به پیش دست توان کرد در آغوش خویش 620

وین شکم بی هنر پیچ پیچ صبر ندارد که بسازد به هیچ

at whofoever table you sit, you ought to shew him respect? The ear may pass through life without listening to the found of the drum, the flute, and the harp; the sight may abstain from the pleasures of the garden; the finell may be vigorous without the rose and the nufreen; If the pillow is not stuffed with feathers, sleep may be obtained with a stone under the head; and if one has not his miltrefs for a bed fellow, he may hug himself in his own arms; but the vile belly, when the intestines begin to grumble, has not patience for any thing."

باب چهارم در فواید خاموشي

سعدیه

حکایت ۱

یکی را از دوستان گفتم امتناع سخن گفتنم بعزت آن اختیار

افتاده است که در غالب اوقات در سخن نیک و بد اتفاق

۵ می افتد و دیده دشمنان جز بر بدی نمی آید گفت ای برادر

دشمن آن به که نیکی نه بیند

بیت

هنر بچشم عداوت بزرگتر عیبست

گلست سعدی و در چشم دشمنان خارست

بیت

10

و اخوالعداوت لایب بصالح الا و یلزمه بکذاب اشر

سعدیه

بیت

زشت باشد بچشم موشک کور ^{would} نور ثیتی ^{light} فروز چشمه هور

CHAPTER IV.

Of the advantages of Taciturnity.

TALE I.

I said to one of my friends, "I have myself determined to observe silence, because that in conversation there frequently happens both good and evil, and the eye of an enemy observes only that which is bad." He replied, "O brother, he is the best enemy who does not see the good. To the inimical eye virtue is the greatest blemish; Sady is indeed a rose, but in the eyes of his enemies he appears a thorn. The brother of enmity never passeth by [the prophet] Salih, without accusing him of falsehood, and vain-glory. The splendor of the orb, the fountain of light, which illumines this world, appears dim to the eye of the mole.

حکایت ۲

بازرگانی را هزار دینار خسارت افتاد پسرش را گفت نباید که 15
 این سخن را با کسی در میان نهی گفت ای پدر فرمان تراست
 نگویم ولیکن مرا بر فایده این مطلع گردان که مصلحت در
 نهان داشتن چیست گفت تا مصیبت در نشود یکی نقصان مایه
 و دیگر شباتت هب سایه

20

بیت

مگو اندوه خویش باد شهنان که لاهول گویند شادی کنان

حکایت ۳

جوانی خردمند که از فنون فضایل حظی وافر داشت و طبعی
 نادر چندان که در محافل دانشندان نشستنی هیچ سخن
 نکفتی باری پدرش گفت ای پسر تو نیز از آنچه دانی چرا 25
 نگوئی گفت ترسم که پرسندم از آنچه ندانم و شر مساری برم

TALE II.

A merchant, having suffered a loss of a thousand dinars, said to his son, "you must not mention this matter to any one." He answered, "O father, it is your command, and therefore I will not speak; but pray tell me, what is the use of keeping it secret?" He replied, "in order that we may not suffer two misfortunes; one, the loss of the money, and another the reproach of our neighbours. Impart not your sorrow to your enemies, for they will exclaim God avert the evil! at the same time, that they will rejoice at it."

TALE III.

A sensible young man, who had made considerable progress in learning and virtue, was at the same time so discreet, that he would sit in the company of learned men without uttering a word. Once his father said to him, "my son, why do you not also say something of what you know?" He replied, "I fear lest they should question me about something of which I am ignorant, whereby I should suffer shame."

قطعه

آن شنیدی که صوفی میکوفت

زیر نعلین خویش میخی چند

30 آستینش گرفت سرهنگی که بیا نعل برستورم بند

بیت

نگفته ندارد کسی باتو کار و لیکن چو گفتی دلیلش بیار

حکایت ۲

یکی را از علمای معتبر مناظره افتاد بایکی از ملاجده و با او

35 بحجت بر نیامد سپر بینداخت و بر گشت کسی گفتش تو

با چندین علم و ادب و فضل و حکمت بابی دینی بر نیامدی

گفت علم من قرانست و حدیث و گفتار مشایخ و او بدینها

معتقد نیست و نمیشنود و مرا شنیدن کفر او بچه کار آید

بیت

آن کس که بقران و خبر زو نرهی

40

آنست جوابش که جوابش ندهی

Have you not heard of a Soofie, that was driving some nails into his sandals, when an officer laying hold of his sleeve, said come and shoe my horse? Whilst you are silent, no one has any business with you, but when you speak, you must be ready with your proofs."

TALE IV.

A man famous for his learning, happened to have a dispute with an infidel, and finding that argument had no effect, he gave up the contest, and retired. Somebody said, "how happens it that you, who possess so much superiority in learning, virtue, and wisdom, are not a match for this infidel?" He replied, "my learning is the Koran, the traditions of the prophet, and the doctrines of the fathers, which he will neither hear nor believe, and what use is there in my listening to his blasphemy? To him who will not be convinced by the Koran, and the traditions, the proper answer is, not to answer him."

W w.

حکایت ۵

جالینوس ابلهی را دید که دست در گریبان دانشندی
زده و بی حرمتی کرده بگفت اثر این دانا بودی کار او با

نادان بدین جایکه نرسیدی 45

دو عاقل را نباشد کین و پیکار نه دانای ستیزد با سبکسار
اگر نادان بوحشت سخت گوید

خردمندش بنرمی دل بجوید

دو صاحب دل نکه دارند مویی 50

هیدون سرکشی و آرم جویی
و گراز هرد و جانب جاهلانند اگر زنجیر باشد بگسلانند

حکایت ۶

سحبان وایل را در فصاحت بی نظیر نهاده اند سالی بر سر

جمعی سخن شگفتی و لفظی را مکرر نکردی و اثر هبان 55

TALE V.

Galen on seeing a blockhead lay hold of the collar of a wife man, and disgrace him, said, "If this man had been really wife, matters would not have come to this pass with the ignorant. Strife and contention will not happen between two wife men, and a wife man will not contend with a blockhead. If an ignorant fellow in his brutality speaks rudely, the wife man will answer him with mildness. Two wife men will not break a hair; it is the same case between an obstinate person and one of a mild disposition; but if they are both ignorant, they will break a chain."

TALE VI.

Suhban Wahil has been considered as unrivalled in eloquence, in so much that if he spoke before an assembly for the space of a year, he did not repeat the same word twice, and if the same

معني اتفاق افتادي بعبارت ديگر گفتي واز جمله آداب
ندماي ملوك يكي اينست

مثنوي
~~سخن گرچه دل بند و شیرین بود سزاوار تصدیق و تحسین بود~~
60 چو یکبار گفتي مگو باز پس که حلوا چو یکبار خوردند بس

حکایت ۷

يكي را از حکما شنيدم که ميگفت هرگز کسي بجهل خود
اقرار نکند مگر آن کس که چون ديگري در سخن باشد هنوز
تعام ناکرده او سخن آغاز کند

مثنوي

65

سخن را سرست اي خردمند و بن

مياور سخن در میان سخن
خداوند فرهنگ و تدبير و هوش

نگوين سخن تانه بيند خبوش

meaning recurred, he expressed it in a different form; and this is one of the qualifications for a courtier. Although a discourse be captivating and sweet, commanding belief and admiration; yet when you have once delivered it, repeat it not again; for when you have once eaten sweetmeats it is enough.

TALE VII.

I heard a sage say, that no one confesses his own ignorance, excepting he who begins speaking, whilst another is talking; and before the discourse is ended. "O wise man a discourse hath a commencement and a conclusion. Confound not one discourse with another. A man of virtue, judgment and prudence speaks not, until there is silence."

70

حکایت ۸

تني چند از بندگان سلطان محمود حسن ميپنديرا گفتند
 که سلطان امروز ترا چه گفت در فلان مصلحت گفت بر شبا
 هم پوشيده نبايد گفتند ^{تو دستور} ~~تو دستور~~ ميگفتي آنچه باتو گويد
 بامثال ما گفتن روا ندارد گفت باعتبار آن که داند که بکس

75

نگویم پس چرا می پرسید

بیت

نه هر سخن که بداند بگوید اهل شناخت
 بسر شاه سرخویشتن نشاید باخت

حکایت ۹

در عقد بیع سرای متردد بودم جهودی گفت من از
 کدخدایان قدیم این محترم وصف این خانه چنان که هست
 از من پرس و بخر که هیچ عیب ندارد گفتم بجز آن که تو
 هب سایه اویی

TALE VIII.

Some of the servants of the Sultan Mahmood asked Hufn Miemundie what the king had said to him, about a certain affair. He answered, "are you also acquainted with it?" They replied, "you are the prime minister of the empire, whatever the king says to you, he does not think proper to tell to such persons as we are." He replied, "he tells it me, in the confidence, that I will not declare it to any one; why then do you ask me?" The wife man tells not what he knows; it is not prudent to sport with one's head by revealing the king's secrets.

TALE IX.

I was hesitating about concluding a bargain for a house, when a Jew said, "I am an old house-holder in that quarter, inquire of me the description of the house, and buy it, for it has no fault." I replied, "excepting that you are one of the neighbours."

کتابخانه

قطعه

85 خانه را که چون توهه سایش ده درم سیم کم عیار ارز
لیکن امیدوار باید بود که پس از مرگ تو هزار ارز

حکایت ۱۰

یکی از شعرا پیش امیر دزدان رفت و ثنا گفت فرمود تا جامه
اش بستند و از ده بدر کردند ^{۱۴۴}سگان در قفای او افتادند
90 خواست تا سنگی بردارد زمین یخ بسته بود عاجز شد گفت
این چه حرام زاده مرد مانند که سنگ را کشاده اند و سنگ
را بسته امیر از غره بشنید و بخندید و گفت ای حکیم از من
چیزی بخواه گفت جامه خود می خواهم اگر انعام فرمایی

بیت

امید وار بود آدمی بخیر کسان
مرا بخیر تو امید نیست ^{لن}شرمرسان
مصراع

95

رضینا من نوالک بالرحیل

A house from being in your neighbourhood would be worth ten dinars of bad coin; but we may entertain hopes that after your death it may fetch a thousand."

TALE X.

A certain poet went to the chief of a gang of robbers, and recited verses in his praise. He ordered him to be stripped of his clothes, and expelled the village. The dogs attacking him in his rear, he wanted to take up some stones, but they were frozen to the ground. Thus distressed he said, "what a vile set of men are these, who let loose their dogs, and fasten their stones." The chief having heard him from a window, laughed and said, "O wise man, ask a boon of me." He answered, "I want my own garment, if you will vouchsafe to bestow it: A man entertains hopes from those who are virtuous, I have no expectation from your virtue, only do me no injury. We are satisfied with your benevolence in suffering us to depart."

X x.

سالار دزدان را بر فور حبت آمد جامه اش بفرمود و قباي
پوستيني برو مزید کرد و درمي چند بداد

100

حكايت ۱۱

منجبي بخانه خود در آمد مرد بيگانه را ديد بازن او بهم
نشسته د شام داد و سقط گفت فتنه و آشوب برخاست صاحب
د لي برين واقف شد و گفت

105

بيت

توبر اوج فلک چه داني چيست
چون نداني که در سراي تو كيست

حكايت ۱۲

خطيبي كره الصوت خود را خوش آواز پنداشتي و فرياد بي
فايده برداشتي گفتي نعيم غراب البين در پرده الكان ۱۱۰
اوست يا ايت ان انكر الا صوات لصوت الكبير د رشان او

The chief of the robbers took compassion on him, ordered his garment to be restored, and added to it a robe of fur together with some direms.

TALE XI.

An astrologer entered his own house, and seeing a stranger sitting in company with his wife, abused him, and used such harsh language, that a quarrel and strife ensued. A shrewd man, being apprized thereof, said, "What do you know of the celestial sphere, when you cannot tell who is in your own house?"

TALE XII.

A preacher, who had a detestable voice, but thought he had a very sweet one, bawled out to no purpose. You would say the croaking of the crow of the desert was the burden of of his song, and that the following verse of the Koran was intended for him, "Verily the most detestable of sounds is the braying of an ass."

بیت

اذنهک الخطیب ابوالفوارس

له صوت یهد اصطخر فارس

115 مردمان ده بعلث جاهی که داشت بلیتش میکشیدند و اذیتش

مصلحت نمی دیدند تا یکی از خطبای آن اقلیم که باوی

عداوت نهانی داشت باری پرسیدن او آمده بود گفت

خوابی دیده ام خیر باد گفت چه دیدی گفت چنان دیدم که

ترا آواز خوش بود و مردمان از نفست در راحت بودند خطیب

120 اندرین لختی بیندیشید و گفت چه مبارک خوابست که دیدی

که مرا بر عیب خویش مطلع گردانیدی معلوم شد که آواز ناخوش

دارم و خلق از نفسم در رنجند تو به کردم ازین پس که نخوانم

مگر با هستگی

قطعه

125 از صحبت دوستان بر نجم کاخلاق بدم حسن نیابند

When this asf of a preacher brayeth, it makes Persepolis tremble. The people of the town, on account of the respectability of his office, submitted to the calamity, and did not think it advisable to molest him, until one of the neighbouring preachers, who secretly was ill disposed towards him, came once to see him, and said, "I saw a dream, may it prove good!" He asked, "what did you see?" He replied, "I thought you had a sweet voice, and that the people were enjoying tranquillity from your discourse." The preacher, after reflecting a little on the subject, said, "What a happy dream this is that you have seen, which has discovered to me my defect, in that I have an unpleasant voice, and that the people are distressed at my preaching. I have vowed that, in future, I will read only in a low tone. The company of friends was disadvantageous to me, because they look on my bad manners as excellent;

عيبم هنر و کمال بينند خارم گل ويا سبن نبايند
کو د شبن شوخ چشم چا لاک تا عيب مرا بين نبايند

حكايت ۱۳

يکي د رمسجد سنجاريه بتطوع بانگ نياز گفتي باوازي که
مستبعان را ازو نفرت بودي و صاحب مسجد اميري بود ۱۳۰
عادل و نیکو سيرت نحواستش که دل آزرده گردید گفت
اي جوان هر د اين مسجد را مودت نان قد يهند که هر يکي را
پنج دينار ادراست و تراه دینار میدهم تا بجاي ديگر روي
برين اتفاق افتاد و بر فت بعد از مدتي پيش امير باز آمد
و گفت اي خداوند بر من حيف کردی که بدۀ دینارم ۱۳۵
ازين بقعه روان کردی انجا که رفته ام بيست دینار میدهند
که جاي ديگر روم قبول نبي کنم امير بخندید و گفت زنهار
نستاني که به پنجاه دینار هم راضي شوند

my defects appear to them skill and perfection; and my thorn is regarded as the rose and the jafmin. Where is the enemy, with an impudent and piercing eye, who shall point out my fault!"

TALE XIII.

A certain person who performed gratis, the office of mowuzzin in the mosque of Sanjaryah had such a voice as disgusted all who heard it. The intendant of the mosque, an Umeer, a good humane man, being unwilling to offend him, said, " my lad, this mosque has mowuzzins of long standing, each of whom has a monthly stipend of five dinars; now I will give you ten dinars to go to another place." He agreed to this proposal, and went away. Some time after, he came to the Umeer and said, O my lord you injured me, in sending me away from this station for ten dinars; for where I went, they will give me twenty dinars to remove to another place, to which I have not consented, " The Umeer laughed and said, take care, dont accept of the offer, for they may be willing to give you fifty.

بیت *hard stone*
 به تیشه کس نخر اشد ز روی خارا گِل
 چنان که بانگ د رشت تو میخراشد دل

140

حکایت ۱۲

ناخوش آوازی بیانگ بلند قران *smallly slipper* هبی خواند صاحب د لی
 برو بگذشت و گفت ترا مشا هره چند ست گفت هیچ گفت
 145 پس این زحمت بخود چرامید هی گفت از بهر خدا میخوانم
 گفت از بهر خدا میخوان

بیت

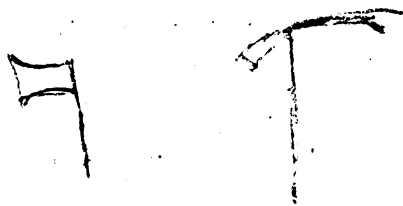
گرتو قران بدین نمط خوانی ببری رونق مسلمان

No one, with a mattock, can so effectually scrape off clay from the face of a hard stone, as your discordant voice harrows up the soul."

TALE XIV.

A man with a disagreeable voice, was reading the Koran aloud, when a holy man passing by, asked what was his monthly stipend. He answered, "nothing at all." He resumed, "why then do you take so much trouble?" He replied, "I read for the sake of God." The other rejoined, "for God's sake do not read; for if you read the Koran in this manner, you will destroy the splendor of Islamism."

Y y.

باب پنجم در عشق و جوانی

حکایت ۱

حسن میبند پراگفتند سلطان محمود چندین بندۀ صاحب
 جبال دارد که هر یکی بدیع جهان و ممتاز زمانند چه گونه است
 5 که با هیچ یک از ایشان میلی و محبتی ندارد چنان که با ایاز
 که او را زیاده حسنی نیست گفت هر چه در دل فرود آید
 در دیده نکونباید

مثنوی

هر که سلطان مُرید او باشد گریه بد کند نکو باشد
 10 وان که راپاد شه بیند از دستش از خیل خانه ننوازد

قطعه

کسی بدیده انکار اثر نگاه کند
 نشان صورت یوسف دهد بناخوبی
 وگر بچشم ارادت نگه کند ردیو
 15 فرشته پیش نهاید بچشم گروبی

CHAPTER V.

Of Love and Youth.

TALE I.

They asked Hufn Miemundee, "how happens it that Sultan Mahmood, having such a number of handsome slaves, remarkable for their exquisite beauty, has not such regard and affection for any one of them as for Iyaz, who has nothing extraordinary in his appearance?" He replied, "whatever affects the heart, appears beautiful to the sight. On whomsoever the Sultan places his affections, although he doth every thing that is bad, yet he will appear seemly. And him, whom the king rejects, not one of the household will care for. Should any one look unfavourably on another, the beauty of Joseph would appear deformity; and if he casteth the eyes of desire on a Demon, he will seem a Cherub in his sight."

حکایت ۲

گویند خواجه را بندۀ نادرا الحسن بود و با او بر سیل مودت
 و دیانت نظری داشت بایکی از دوستان گفت دریغ اگر این
 بندۀ با چنین حسن و شایلی که دارد زبان دراز و بی ادب
 نبود ی گفت ای برادر چون اقرار دوستی کردی توقع
 خدمت مدار که چون عاشقی و معشوقی در میان آمد
 مالکی و مملوکی برخاست

قطعه

خواجه باندۀ پری رخسار چون در آید ببازي و خند
 چه عجب گر چو خواجه ناز کند
 و این کشد بار ناز چون بند

25

بیت

غلام آبکش باید و خشت زن بود بندۀ نازنین مُشت زن

TALE II.

They tell of a certain great man, who having a very beautiful slave, for whom he entertained a virtuous affection, said to one of his friends, "what a pity it is that this slave who is handsome, should be rude and insolent." He replied, "O brother, when you profess friendship, look not for obedience; as between the lover and the mistress, the relationship of master and servant has ceased. When the master plays and laughs with his beautiful handmaid, what is the wonder if she coquets in her turn, and he bears the burden of her blandishments like a slave? The slave ought to be employed in carrying water, and making bricks; he who is pampered, becomes insolent."

حکایت ۳

پارسا کی را دیدم بمحضت شخصی گرفتار و رازش از پرده ۳۰

بر ملا افتاده چند آن که ملامت دیدی و غرامت کشیدی

ترک تصابی نکردی و گفتی

قطه

کوتاه نکم ز دامن دست گر خود بزنی به تیغ تیزم

بعد از تو ملاذ و ملجأ نیست هم در تو گریزم از گریزم ۳۵

باری ملامتش کردم و گفتم عقل نفیست را چه شد که نفس

خسیس برو غالب آمد زمانی بفکرت فرورفت و گفت

قطعه

هر کجا سلطان عشق آمد نباند

قوت بازوی تقوی را محال ۴۰

پاک دامن چون زید بیچاره اوقتاده تا گریبان دروخل

TALE III.

I saw a religious man so captivated by the beauty of a youth, that his secret became public, inasmuch that that he suffered reproach, and uneasiness; however he did not relinquish his attachment; and said, "I will not quit the skirt of your garment, although yourself should smite me with a sharp sword; besides thee, I have neither asylum nor defence; to you alone can I flee for refuge." Once I reprov'd him, and said, "what has happened to your excellent understanding, that mean inclinations should have been able to overpower it?" After reflecting a short time, he replied, "wherever the king of love cometh, the arm of piety hath not power to resist him. How can that poor wretch be clean, who has fallen up to his neck in a quagmire?"

حکایت ۴

یکی را دل از دست رفته بود و ترک جان گرفته مطبخ نظرش
جای خطرناک و ورطه هلاک آنه لقمه که متصور شدی که بکام

45 آید و نه مرغی که بدام افتد

بیت

چو در چشم شاهد نیاید زرت زرو خاک یگسان نباید برت
یاران به نصیحتش گفتند که ازین خیال محال تجنب کن که
خلقی هم بدین هوس که توداری اسیرند و پای در زنجیر

50 بنالید و ثقت

قطعه

دوستان کو نصیحتم مکنید که مرادیده بر ارادت اوست
جنگ جوان بزور پنجه و کتف دشمنان را کشند خوبان دوست
شرط مودت نباشد باندیشه جان دل از مهر جانان بر گرفتار

TALE IV.

A certain person having lost his heart, abandoned himself to despair. The object of his affection being a place of danger, a whirlpool; not a morsel with which you could hope to gratify the palate; not a bird that would fall into the net. When your sweet heart will not look at your gold, that metal and earth appear alike in your sight. His friends besought him to relinquish this vain imagination, many besides himself being seized with this hopeless idea, and held in captivity by it. He lamenting said, " Desire my friends not to admonish me, since my destiny depends on the will of another. Warriors kill their enemies by the strength of their hands, and shoulders; but those who are beautiful destroy their friends. It is not consistent with the laws of love, though fear of death to relinquish our attachment to our mistress.

Z z.

55

مثنوي

تو که در بند خویشتن باشی عشق بازی دروغ زن باشی
گر نشاید بدوست ره بردن شرط یاریست در طلب مردن

رباعی

60 خیزم چونبند پیش ازین تدبیرم
نخضم ارهه شیشیر زند یا تیرم
گردست رسد که آستینش گیرم ورنه بروم بر آستانش میرم
متعلقانش را که نظر در کاروی بودند و شفقت بپرو زگار او
بردند پندش دادند و بندش نهادند سودی نداشت

بیت

65 درد اکه طبیب صبر میغر ماید
وین نفس حریص را شکر میباید

شعر

آن شنیدی که شاهدی بنهفت بادل از دست رفته رامی گفت

You who seek your own ease, cannot be true in the game of love. If you cannot obtain access to the object of your affection, friendship demands that you should die in the pursuit. I persist, because no other course remains, even though my adversary covers me with wounds from a sword, or an arrow. If I should be able, I will seize her sleeve, otherwise I will go and expire at her threshold." His relations who wished him well, and pitied his condition, administered advice; and fettered him, but without any benefit. Alas! the physician prescribes aloes, whilst that sensualist requires sugar. Have you heard what a mistress whispered to one who had lost his heart?

تا ترا قید ر خویشتن باشد پیش چشمت چه قدر من باشد
 70 پادشاه زاده را که مطمح او بود خبر کردند که جوانی بر سر
 این میدان مد اوست می نباید خوش طبع و شیرین زبان سخنهای
 لطیف و نکته‌های غریب از او می شنویم چنین معلوم می شود
 که شوری در سر و سوزی در دل دارد که شیدا صفت می نباید
 پس دانست که دل آویخته اوست و این گرد بلا انگیخته او
 75 مرکب بجانب او راند جوان چون دید که شاهزاده بنزد یک او
 عزم آمدن دارد بگریست و گفت

بیت

آنکس که مرا بکشت و باز آمد پیش

مانا که دلش بسوخت بر کشته خویش

80 چندان که ملاطفت کرد و پرسید که از کجایی و چه نام داری

و چه صنعت دانی جوان در قعر بحر مودت و عشق چنان غریق بود

که مجال دم زدن اصلا نداشت

"As long as you maintain your own dignity of what value shall I appear in your eyes?" They informed the king's son, who was the object of his attachment, "that there frequents this place, a young man of amiable manners and conversation, from whom we hear brilliant discourses, and wonderful fallies of wit; but we apprehend that he has insanity in his head, and that his heart is inflamed, for he has the appearance of being distractedly in love." The Prince, who knew himself to be the object of the young man's attachment, and that he had raised this dult of calamity, galloped his horse towards him. When the youth saw that the Prince intended to approach him, he wept, and said, "The person who inflicted the mortal wound, is again coming towards me, it should seem that his heart compassionateth him, whom he hath slain." Notwithstanding the Prince shewed him great kindness; and asked from whence come you, what is your name, and what profession do you follow? the youth was so immersed in the profundity of friendship and attachment, that absolutely he was not able to utter a word.

شعر

کشد اثر خود هفت سبقت از بر بخوانی

چو آشتی الف با تا نندانی

85

شاهزاده گفت چرا با من سخن نگوئی که از حلقه درویشانم

بلکه حلقه بگوش ایشانم آنکه بقوت استیناس محبوب از میان

تلاطم امواج محبت سر بر آورد و گفت

بیت

عجبست با وجودت که وجود من بیاند

90

تو بگفتن اندر آیی و مرا سخن بیاند

این بگفت و نعره بزد و جان بحق تسلیم کرد

بیت

عجب از کشته نباشد بدر خیمه دوست

عجب از زنده که چون جان بدر آورد سلیم

95

Although you know the seven portions of the Koran by heart, when you become distracted with love, you will not remember your alphabet. The Prince said, "why do not you speak to me, who am numbered amongst the durwaishes, nay am devoted to their service?" Being at length encouraged by the familiarity of his friend's discourse, he raised up his head from the buffetings of the billows of affection and said, "It is wonderful how I can exist; when admitted to your presence, and that having heard your voice, I should be able to reply." Having said thus he uttered an exclamation, and surrendered his soul to God. It would not be surprizing if one should be killed at the gate of his beloved, but it would be astonishing if he came there alive, and brought back his soul in safety.

نویسند

حکایت ه

یکی از متعلمان کمال بهجتی داشت و معلم را از آنجا که حسن
بشریتست با حسن بشره اومیلی بود تا بهشتا بشی که غالب او قاتش
درین سخن بودی

قطعه

100

نه آنچنان بتو مشغولم ای بهشتی روی
که یاد خویشتم در ضمیر می آید
زدیدنت نتوانم که دیده بر دوزم

وگر مقایله بینم که تیر می آید
105 باری پسر گفت آنچنان که در آداب در رسم اجتهاد میکنی

در آداب نفسم هم نظری فرمائی که اگر در اخلاقم ناپسندی بینی
که مرا آن پسندیده نباید برانم مطلع گردان تا بتبدیل آن
مشغول شوم گفت ای پسر این ال د پگري پرس که آن نظر که مرا

با تست جز هنر نمی بینم

TALE V.

There was a certain youth of most exquisite beauty, to whom his tutor, through the frailty of human nature, became so attached, that he would be frequently reciting these words, "My mind is not so weakly engaged in the contemplation of your heavenly face, that I can preserve any recollection of myself. I cannot restrain my eyes from beholding you, although I perceive the arrow that comes directly against me." Once the youth said, "I entreat you to give the same attention to my behaviour as you bestow on my studies, and if you should deem any part of my conduct reprehensible, apprise me thereof, that I may endeavour to change it." He replied, "O my son, require this of some one else, for the eyes with which I view you, see nothing but virtues."

A. 2. 2.

چشم بد اندیش که پرکنده باد

عیب نهایی هنرش در نظر

ورهنری داری و هفتاد عیب

دوست نه بیند بجز آن یک هنر

حکایت ۶

شبی یاد دارم که یار هنریم از در درآمد چنان بی اختیار

از جای برآمدم که چراغم باستین گشته شد

بیت

سری طیف من یجلوا بطلعته الدجی

شگفت آمد از بختم که این دولت از کجا

بشست و عتاب آغاز کرد که چرا در حال که مرا دیدی چراغ را

بگشتی شگفت گمان بردم که آفتاب برآمد و نیز ظریفان گفته اند

قطعه

گر گرانی به پیش شمع آید خیزش اندر میان جمع بکش

The malignant eye, which I wish may be torn out, regards every virtue as a blemish; but if you have only one excellency, and seventy faults, the friend will perceive nothing but that single virtue."

TALE VI.

I remember that one night one of my dearest friends entered the door, when I was so impatient to receive him, that in rising from my seat, the lamp was extinguished by the sleeve of my garment. There appeared in a vision, a resplendent form, whose brightness illumined the darkness of the night. I was astonished how my good fortune could have bestowed such a treasure. He sat down and began to complain, that at sight of him, I had put out the lamp. I replied, "I thought it was fun rife; and as the wits have said, if an ugly person should stand before the candle, arise and smite him in the midst of the assembly;

125 و رشکر خنده ایشنت شیرین لب آستینش بگیر و شمع بکش

حکایت *full of longing*

یکی دوستی را مدت‌ها ندیده بود گفت کجایی که مشتاقیم گفت

مشتاقی به که ملولی *with all my*

بیت

130 دیر آمدی ای نگار سرمست زودت ندیم دامن از دست

شعر

معشوق که دیر دیر بیند آخر کم از آنکه سیر بیند

حکایت

شاید که بار قیقا آید به جفا کردن آمده ست بحکم آنکه از

135 غیرت اغیار و مضادت خالی نباشد

بیت

اذا جئتني في رفقة لتزورني

وان جئت في صلح فانت محارب

but should it prove to be one whose smiles and whose lips are sweet, lay hold of her sleeve, and put out the light."

TALE VII.

A person who had not seen his friend for a long time said, "Where have you been, whilst I was so anxious to hear of you." He answered, "it is better to desire, than to loathe. You have come late O intoxicated idol, I will not let you escape from me again quickly. It is however better to see a sweet-heart after intervals of absence, than to be fatiated with a continuance of her company. The mistress, when she comes accompanied by my rivals, can only do so to torment me, because such society must excite envy and contention. When thou comest to visit me accompanied by my rivals, although you appear peaceable, yet your intention is hostile."

140

بيک نفس که برامیخت یار با اغیار

بسی نهاند که غیرت وجود من بکشد

بخند گفت که من شمع جہم ای سعدي

مرا ازان چه که پروانه خویشان بکشد

حکایت ۸

145

یاد دارم که در ایام پیشین من و دوستی چون دو مغز بادام

در پوستی صحبت داشتیم ناگهان اتفاق سفر افتاد پس از

مدتی که باز آمدم عتاب آغاز کرد که درین مدت قاصد می

نفرستادی گفتم دروغ آمدم که دیدم قاصد بجهال توروشن

گرد و من محروم باشم

150

یار گزینم مرا کو بزبان توبه مده

که مرا توبه بشبیر نخواهد بودن

If my mistress associates with my rival only for an instant, I shall soon die of jealousy." Smiling he replied, "O Sady, I am the candle of the assembly, what is it to me if the moth will consume itself?"

TALE VIII.

I remember that in former times, I associated so continually with a friend, that we were like a double almond. A journey unexpectedly happened. When I returned, he began to reproach me for having been so long absent without sending a messenger. I replied, "it seemed distressing to me, that the eyes of a courier should be enlightened by your countenance, whilst I was deprived of that happiness. Tell my old friend not to impose a vow upon me, for I would not vow to relinquish him not from the dread of a sword;

رشم آید که کسی سیر نظر در تو کند
 باز گویم که کسی سیر نخواهد بودن
 حکایت ۹

155 دانشبندي را دیدم به بحث شخصی گرفتار و راضی از و بگفتار
 جور فراوان بردی و تحمل بی کران کردی باری بطریق
 نصیحتش گفتم دانم که ترا در محبت این منظور علتی نیست
 و بنای مودت بر ذلتی نه با وجود این معنی لایق قدر علما نباشد
 خود را متهم کردن و جور بی ادبان بردن گفت ای یار دست
 160 عتاب از دامن روزگارم بدار که بارها درین مصلحت
 که تو گوئی اندیشه کردم صبر بر جفای او سهلتر نماید که صبر از او
 و حکیمان گفته اند که دل بر مجاهده نهادن آسانتر است که چشم
 از مشاهده برگرفتن

مثنوی

165 هر که دل پیش دلبری دارد ریش در دست دیگری دارد

I cannot endure the thoughts of any one seeing you to satiety; again I say it is impossible for any one to be fatiated with your company."

TALE IX.

I saw a learned man captivated by his attachment for a person, and submitting with incredible patience to his insolent behaviour. Once, by way of admonition, I said to him, I know that there is nothing criminal in your attachment to this person, and that this friendship is founded on pure virtue; nevertheless it is unbecoming the dignity of a learned man to expose himself to calumny, and to suffer insult from rude people. He replied, "O friend, cease to reproach my destiny, for I have frequently reflected on the subject you mention, and find it easier to suffer injury on his account, than to relinquish him; and the sages have said, that it is easier to reconcile the heart to labour, than to refuse your eyes the sight of a beloved object. Whosoever hath given his heart to a beloved object, has put his beard into the hands of another.

B b b.

آنکه بی او پسر نشاید پرد گر جفا بی کند بیاید پرد
 آهوی پالهنش در گردن نتواند بخویشتن رفتن
 روزی از دوست گفتش زنهار چند ازان روز کردم استغفار
 نکند دوست زبهار از دوست دل نهادم بر آنچه خاطر اوست
 گر بلطغم بنزد خود خواند ور بقرم براند او دانند 170
 حکایت ۱۰

در عنفوان جوانی چنان که افتد دانی با خوش پسری سری
 و بیوی داشتم بحکم آنکه خلقي داشت طیب الادا و خلقي کالبد در
 اذ ابدا

175

بیت

آنکه نبات عارضش آب حیات میخورد
 در شکرش نکه کند هر که نبات میخورد

اتفاقا بخلاف طبع ازو حرکتی دیدم که نه پسندیدم و امن ازو
 در کشیدم و مهره مهرش در چیدم و شگفتم

If he without whom you cannot live, should commit violence, you must submit to it. A deer with a halter round his neck, cannot go where he pleaseth." One day I said to him, beware of this friend, and many times since have I implored forgiveness. A lover cannot abstain from the object of his affection. I have placed my heart under her direction, whether she calls me to her in kindness, or rejects me with severity, it is her pleasure."

TALE X.

In the season of my youth, it happened, as you know, that I formed a strict intimacy, with a handsome youth, because he had a melodious voice, and a form beautiful as the full moon just appearing above the horizon. The down of his chin seemed nourished by the water of immortality; whosoever beheld his sweet lips, tasted sugar candy. It happened that I discovered something in his behaviour that did not accord with my disposition, whereupon I quitted his company, and taking up the pieces from the game of friendship, I said,

بیت

180

پرو هر چه منیبایدت پیش گیر
سر ما نداری سر خویش گیر
شنید مش که منیرفت و میگفت

بیت

شیره گروصل آفتاب نخواهد
رونق بازار آفتاب نگاهد
این بگفت و سفر کرد و پریشانی او در من اثر کرد

بیت

فقدت زمان الوصل والبر جاهل
بقد رلدیذ العیش قبل البصایب

بیت

باز آئی و مرا بکش که پیشت مردن
خویشتر که پس از تو زندگانی پردن
اما بشکر و منت باری پس از مدتی باز آمد آن حلق داودی
متغیر شده و جمال یوسفی بزبان آمده و برسیب ز نخدانش
چونکه گردی نشسته و رونق بازار حسنش شکسته متوقع که
در کنارش گیرم کناره رقتم و گفتم

“Get away and go where you please, if you will not follow my advice, take your own course. As he was departing I heard him say, “If the bat does not choose to associate with the sun, the splendor of the luminary will not thereby be diminished.” Having said thus he set out on a journey, and I experienced much disquietude, at the separation. The opportunity of intercourse was lost. No one knows the value of pleasure until he has suffered adversity. Return thou and put me to death, for to die in your presence is better than to live in your absence. However by the blessing of God after a time he returned. But he had lost the melodious voice of David, and his beauty that had resembled Joseph was faded, his chin being covered with dust like the quince, so that the incomparable splendor of his beauty was obscured. He expected that I should have caught him in my arms, when stepping aside, I said,

آن روز که خط شاهدت بود صاحب نظر از نظر براندي
امر وز بيا مدي بصلحتش کش فتحه وضحه برنشاندي

مثنوي

تازه بهارا ورقت زرد شد ديش منه کاتش ما سرد شد
چند خرامي و تکبر کني دولت پارينه تصور کني 200
پيش کسي رو که طلبگار تست نازيران کن که خريد ارتست

تطعه

سبزه در باغ گفته اند خوشست
داند آنکس که اين سخن گويد
يعني از روي دلبران خط سبز
دل عشاق بيشتر جو يد 205

بيت

بوستان تو گندنا زار يست بس که برمي کني و مي رويد

"At the time that you flourished in the flower of youth, you drove away those who wished to behold you; but now you return in peace, with the lines of manhood in your countenance. The verdant foliage of spring is become yellow. Put not the kettle on the hearth, for our fire is cooled. How long will your pride and vanity last? reflect that the season of your power is elapsed. Go to him who wants you, sport yourself with those who are willing to buy you. It has been said that verdure is delightful in the garden, and he who says thus knoweth it; or in other words, the down on the chin of youth, is what we admired, your garden is a bed of leeks, which the more they are plucked out, grow the stronger."

قطعه

210 تو پار برفته چو آهو امسال بیامدی چو یوزی
 سعدی خط سبز دوست دارد نه هر الف چو والدوزی

قطعه

گر صبر کنی و ربکنی موی بناگوش
 این دولت ایام نکوئی بسر آید
 گرد ست بجان دشتی هب چو تو بر ریش
 نگذاشتی تا بقیامت که بر آید

215

قطعه

سوال کردم و گفتم جمال روی ترا
 چه شد که مو رچه برگرد ماه جوشیدست
 بخنده گفت ندانم چه بود رویم را
 مگر بیا تم حسنم سیاه پوشیدست

216

220

You departed last year beautiful as a deer, but are returned spotted like a leopard. Sady admires the down of youth, and not hairs like a packing needle. Whether you allow your beard to remain, or pull it out, still the season of youth will pass away. If I had such power over my life as you have over your beard, it should never depart until the day of resurrection." I asked him, "what is become of the beauty of your face, that ants are sprung up round the moon?" He smiled and replied, "I know not what has befallen my face, excepting that I am in mourning for my departed beauty."

C c c.

حکایت ۱۱

یکی را از مستعربان بغداد پرسیدند که ما تقول فی البرد گفت
لا خیر فیهم ما دام احد هم لطیفایه تخاشن فان اخشن یتلاطف یعنی
تا خوب و لطیفند درشتی کنند و چون درشت شوند تلافیف کنند 225
و دوستی نمایند

نظم

امرد آنکه که خوب روی بود تلخ گفتار و تند خوی بود
چون بریش آمد و بلاغت شد مرد مینو و مهر جوی بود

230

حکایت ۱۲

یکی را از علمای پرسیدند که کسی باماه روی در خلوت
نشسته و درها بسته و رقیبان خفته و نفس طالب و شهوت غالب
چنان که عرب گوید التبریانع والناظر غیر مانع هیچ دانی
که بعلت پر هیز گاری از و بسلا مت بپاند گفت اگر از ماه روی
بپاند از بد گویند بپاند 235

TALE XI.

They asked one of the inhabitants of Baghdad his opinion of handsome youths: He replied, "no good is to be found amongst them, as long as they appear delicate; for then they are insolent; but when they become rough, they are courteous; or in other words, whilst handsome and delicate, their behaviour is rude, when they become rough, they are kind and friendly. The youth, whilst his face continues smooth, has bitter words, and a morose disposition; when his beard appears, and he is arrived at manhood, he mixes with society and cultivates friendship."

TALE XII.

They asked a learned man; "If a man is sitting in a secret place, with a beautiful girl, the doors shut, and the rivals asleep, the passions inflamed and lust raging, as the Arabs say, the dates ripe, and the watchman not hindering, whether he thought his virtue would protect him?" He replied, "if he escapes from the beautiful girl, he will not escape from slanderers."

بیت

وان سلم الانسان من سوء نفسه فبن سوء ظن البدعي ليس يسلم

بیت

شاید پس کار خویشتن بنشستن لیکن نتوان زبان مردم بستن

حکایت ۱۳

240

طوطی را باز آغی در قفس کردند | طوطی از قبح مشاهده او
مجاهد میبرد و میگفت این چه طلعت مکرر هست و هیات
مقوت و منظر ملعون و شبایل نامورون یا غراب البین لیب
بینی و بینک بعد البشرین

قطه

245

علی الصباح بزوی تو هر که برخیزد
صبحا روز سلامت برو مسا باشد
بد اختری چو تو در صحبت تو بایستی
ولی چنانکه توئی در جهان کجا باشد

If the man has not suffered his passions to overcome his virtue, yet the suspicious world will think ill of him. One may per chance restrain his passions, but he will not be able to curb men's tongues."

TALE XIII.

They shut up a crow in the same cage with a parrot, who distressed at the other's ugly appearance was saying, "What is this detestable countenance, this odious form, this cursed object with unpolished manners? Thou crow of the desert, would to God we were as far asunder as the east is from the west. Whosoever should behold your face when he is rising, it would convert a goodly morning into a dark evening. Such an ill fated wretch should have a companion like yourself, but where in the world can your equal be found?"

عجبتر آن که غراب از مجاورت طوطی بجان آمده بود و 250
 لاجول کنان از گردش گیتی هبی نالید و دستهای تغابن بر
 یکدیگر هبی مالید و میثقت این چه بخت نگونست و طالع دون
 و ایام بوقلمون لایق قدر من آنست که باز اغی بر دیوار باغی
 خرامان هبی رفتی

255

بیت

پارسا را بس این قدر زندان که بود در طویله زندان
 تاچه گناه کرده ام که روزگارم بعقوبت آن در سلک صحبت
 چنین ابلهی خود رای و ناجنس خیره در ای بچنین بند و بلا
 مبتلا کرده است

260

قطعه

کس نیاید بیای دیواری که بران صورتت نگار کنند
 گر ترا در بهشت باشد جای دیگران دوزخ اختیار کنند
 این مثل بدان آوردم تا بدانی که چندان که دانارا از نادان
 نفرتست صد چندان نادان را از دانا وحشتست

What is most strange, the crow was equally distressed by the society of the parrot, and lamenting his fate, complained of the vicissitudes of fortune, and rubbing the claws of sorrow one against the other was saying, "What ill luck, what mean fate, what a reverse of fortune! It suited my dignity to be strutting on a garden wall in company with another crow. It is sufficient imprisonment for a holy man, that he should be compelled to associate with profligates. How far have I sinned, that in punishment thereof my life should be spent in company with such a worthless conceited prattler. No one will approach a wall on which your picture is painted. If you had admittance into paradise every one would prefer hell to your company." I have brought this example to shew that how much soever men of understanding may despise the ignorant, these are an hundred times more distressed in the company of the wife.

ز اهدي د رسباع رندان بود زان میان گفت شاهد بلخي
 گر ملولي ز ما ترش منشين که توهم د رمیان ما تلخي

رباعي

جبعي چو گل و لاله بهم پیوسته تو هیزم خشک د رمیان شان رسته
 270 چون باد مخالف و چو سر مانا خوش چون پرف نشسته و چون یخ بسته

حکایت ۱۲

رفیقي داشتم که سالها با هم سفر کرده بودیم و نان و نیک خورده
 و بی کران حقوق صحبت ثابت شده آخر بسبب نفعي اندک
 آزار خاطر من روا داشت و دوستي سپري شد و با این همه از

275 هر دو طرف دلبستگی حاصل بود بحکم ان که شنیدم که روزي

دو بیت از سخنان من د رمجبعي همي گفت

A devotee being at a finging party in company with some profligates, one of the beauties of Bâlk said to him, "if you are displeased don't look four, for you are bitter enough to us already. In an assemblage of roses and tulips, you resemble a dry stick placed in the midst. Or like a contrary wind, or intense coldness; or driven snow; or frozen ice."

TALE XIV.

I had a friend with whom I travelled many years, we ate our bread, and salt together, and enjoyed the rights of friendship to an uncommon degree. Afterwards, on account of some paltry advantage, he suffered me to be displeased, and our intimacy ceased. But notwithstanding this difference, there still subsisted a cordial attachment on both sides, for I heard that he was one day reciting in a company these verses of mine,

D d d.

قطعه

نگار من چو در آید بخندد، نکین
 نیک زیاده کند بر جراحت ^{to wound} ریشان
 چه بودی ار سر زلفش بدستم اقتادی
 چو آستین گریبان بدست درویشان

280

طایفه دوستان نه بر لطف این سخن بل که بر حسن سیرت
 خویش گواهی دادند او هم در آن میان مبالغه کرده و بر
 فوت صحبت قدیم تاسف خورده و بخطای خویش اعتراف
 کرده معلوم کردم که از طرف او هم رغبت هست این بیتها
 فرستادم و صلح کردم

قطعه

نه ما را در میان عهد وفا بود جفا کردی و بد مهری نبود
 بیکبار از جهان دل در تو بستم ندانستم که برگردی بزودی
 هنوزت گرسر صلح هست باز آئی کزان محبوبتر باشی که بودی

290

“ When my mistress comes with sweet smiles, she adds more salt to the wound: how happy should I be if the tips of her ringlets could fall into my hand, like the sleeve of the liberal man into the hands of the poor.” A number of friends who were present praised the verses, not for any merit that they possessed, but from the generosity of their own dispositions; he extolled them more than any one, and regretting the loss of a long established friendship, confessed that he had been to blame. Perceiving that he was inclined to a reconciliation, I sent these verses and made peace with him, “ Was there not a treaty of fidelity between us, that you offended me, and shewed me a want of affection? I quitted society and fixed my heart on you, not suspecting that you would so soon have changed. But now, if you are inclined to peace, return; and you shall be dearer to me than you were before.”

حکایت ۱۵

يکي را زني صاحب جمال بود فرزندش و مادر زن پير فرتوتي
 بعثت صدق در خانه متبکن بپايد مرد از مجاورت او بجان
 رنجيد ي و بحکم صدق از مجاورت او چاره نديد ي يکي
 295 از اين طايفه گفت چه گونه در فراق يار عزيز گفت نديدن زن
 بر من چنان دشوار نبي آيد که ديدن مادر زن

مثنوي

گل بتاراج رفت و خار بپايد گنج برداشتند و مار بپايد
 ديده بر تارک سنان ديدن خوشتر از روي دشمنان ديدن
 300 واجيست از هزار دوست بريد تا يکي دشمنت نبايد ديد

حکایت ۱۶

ياد دارم که در جواني گذرداشتم بکوئي و نظر داشتم بهاه روي
 در ايام تهوزي که حور و رش آب دهان را بخوشايد ي و سهو مش
 مغز استخوان را بخوشايد ي از ضعف بشریت تاب آفتاب

TALE XV.

A person having a handsome wife who died, her mother, a decrepid old woman, for the sake of the dower, settled in his house. He was teized to death by her society, but on account of the dower, he had no remedy for the evil. One of his acquaintance asked him how he found himself, since his separation from his dearly beloved wife. He replied, "not seeing my wife, is not so distressing, as the sight of her mother. The rose is plucked, but the thorn remains. They have carried off the treasure, but the snake remains. It is better to see one's eye fixed on the point of a spear, than to look at the face of an enemy. It is better to break off a thousand friendships, than to endure the sight of a single enemy."

TALE XVI

I recollect that in my youth as I was passing through a street, I cast my eyes on a beautiful girl. It was in the Autumn, when the heat dried up all moisture from the mouth, and the sultry wind made the marrow boil in the bones, so that being unable to support the sun's powerful beams,

نیاوردم لا جرم التجا بسایه دیواری کردم مترقب که کسی 305
 ز حبت حر تهوز از من ببرد او بآبی آتش من فرو نشاند ناگاه
 از تاریکی دهلیز خانه روشنائی دیدم جهانی که زبان فصاحت
 از بیان صباحت او عاجز بهاند چنانکه در شب تاریک صبح بر آید
 یا آب حیات از ظلمت بدر آید قدحی برف آب برد ست و شکر
 در آن ریخته و بعرق بر آمیخته ندانم بگلایش مطیب کرد 310
 یا قطره چند از گل رویش در آن چکید فی الجمله شراب از
 دست نگارینش یرگرفتم و بخوردم و عمر گذشته از سر گرفتم
 / ظباء بقلبی لایکا د یسیغه رشف الزلال و لو شربت بحورا

قطعه

خرم آن فرخنده طالع را که چشم بر چنین روی او افتد هر بامداد 315
 مست می بیدار گردد نیم شب مست ساقی روز ^{day of judgment} مست بامداد

I was obliged to take shelter under the shade of a wall, in hopes that some one would relieve me from the distressing heat of summer, and quench my thirst with a draught of water. Suddenly, from the shade of the portico of a house, I beheld a female form, whose beauty it is impossible for the tongue of eloquence to describe; in so much that it seemed as if the dawn was rising in the obscurity of night, or as if the water of immortality was issuing from the land of darkness. She held in her hand a cup of snow water, into which she sprinkled sugar, and mixed it with the juice of the grape. I know not whether what I perceived, was the fragrance of rose water, or that she had infused into it a few drops from the blossom of her cheek. In short, I received the cup from her beautiful hand, and drinking the contents found myself restored to new life. The thirst of my heart is not such that it can be allayed with a drop of pure water, the streams of whole rivers would not satisfy it. How happy is that fortunate person whose eyes every morning may behold such a countenance. He who is intoxicated with wine will be sober again in the course of the night; but he who is intoxicated by the cupbearer, will not recover his senses until the day of judgment.

حکایت ۱۷

سالی سلطان محمود خوارزمشاه با خطای برای مصلحتی
 صلح اختیار کرده بود بجامع کا شغرد آمد م پشری دیدم در
 320 خوبی بغایت اعتدال و نهایت جبال چنانکه در امثال او
 گفته اند

رباعی

معلت همه شوخی و دلبری آموخت
 جفا و ناز و عتاب و ستبگری آموخت
 325 من آدمی بچنین شکل و خوی و قد و روش
 ندیده ام مگر این شیوه از پری آموخت

مقدمه نکوز مخشری در دست و هبی خواند ضرب زید عبرو
 و کان البتعدی عبرو گفتتم ای پسر خوارزم و خطای صلح کردند
 و زید و عمر و را خصوصت همه چنان باقیست بخندید و مولودم
 330 پرسید گفتتم خاک شیراز گفت از سخنان سعدی چه داری گفتتم

TALE XVII.

In the same year that Sultan Mohammed Khovaruzm Shah, for some weighty reason, made peace with the king of Khatai, I entered the mosque of Cashghur, where I saw a boy of incomparable beauty, and remarkably elegant in his form, such as those who have been thus described, "The master perfected you in bold and captivating manners, in tyranny, blandishment, forwardness, and severity: I never saw any mortal possessed of such beauty, such temper, such stature, and accomplishments, but you may have been instructed by a Fairy." He held in his hand the introduction to the syntax of Zemakhshery, and was repeating, "Zeid struck Omar, and became the injurer of Omar." I said, "young man, Khovaruzm and Khatai have made peace; and does there still continue the contention between Omar and Zeid?" He laughed, and asked where I was born? I answered at Sheeraz. He asked, "what have you of Sâdy's compositions?" I replied in Arabic,

E e e.

قطعه

بلیت بنحوی یصول مغاضبا علی گزید فی مقابلة العبرو
 علي جر زید لیس یرفع راسه وهل یستقیم الرفع من عمل الجر
 گفت غالب اشعار او درین زمین بزبان پارسیست اگر بگوئی
 بفهم نزد یکترباشد کلم الناس علی قد ر عقولهم
 335 مثنوی

طبع ترا تا هوس نحو شد صورت عقل از دل مامحوشد
 اي دل عشاق بدام تو صید مابتو مشغول و توبا عمرو و وزید
 بامدادان که عزم سفر مصمم شد مگر کسی از کاروانیان گفته
 بودش که فلان سعدیست دیدم که روان آمد و تلاف کرد 340
 و برو داد تا سرف خورده چندین روز چرا نکتی که منم تا
 شکر قدوم بزرگان را بخد مت میان بستی گفتم
 مصراع

با وجودت ز من آواز نیامد که منم

"I am enamoured with the student of Syntax who attacks me as furiously as Zied does Omar, and is so intent on repeating his lesson, that he lifts not up his head; for how can the disdainful person look upon others?" He replied, "The greater part of his verses to be met with in this country are in the Persian language, if you would repeat some of those we should more readily comprehend them. Speak to men according to their capacity." Whilst you fix your attention on Syntax, our minds are bereft of reason; alas thou ravisher of hearts, I am thinking on you only, and you are engrossed by Omar and Zeid. Probably some of the Caravan had told him, that I was Sâdy, for on the morning of our departure, I saw him come running, he shewed kindness and lamented my departure, saying how "was it that you should have been so long without telling that you are Sâdy, in order that I might have rendered you every service in my power?" I answered that I had not power to discover myself in his presence.

345 گفتا چه شود که درین بقعه چند روز بر آسایي تا از خد متت

مستفید شویم گفتم نتوانم بحکم این حکایت که دیدم

مثنوی

بزرگی دیدم اندر کوهساری قناعت کرده از دنیا بغاری

چرا گفتم بشهر اندر نیایی که بار بند از دل بر کشایی

350 بگفت اینجا پر پرویان نغزند چو گل بسیار شد پیلان بلغزند

این کلام گفتم و بوسه بر سر و روی هدی کردادیم و وداع

کردیم

بیت

بوسه دادن بروی دوست چه سود هم در آن لحظه کردنش پدید رود

355 سبب ثوبی وداع یاران کرد روی زین سوی سرخ ازان سوزد

شعر

ان لم امت يوم الوداع تأسفا لاتحسبونی فی الوداع منصفاً

He added, " what objection can there be to your remaining here, and favoring us with your company a few days longer?" I replied, " I cannot, on account of the following incident, which once befell me. I saw in the mountain a wise man who having retired from the world dwelt in a cave. I asking why he did not frequent the city to relieve his mind? He replied, there dwell many of exquisite beauty; and where there is much clay the elephants lose their footing." After making this speech, we mutually kissed, and bid each other adieu. What benefit is there in kissing the cheek of a friend at the instant that you are bidding him adieu? It is like an apple with one cheek red and the other yellow. If I die not of grief on the day that I bid adieu, you will not consider me faithful in friendship.

مکرر میفرماید: روز از حضرت با منسوب است
خواهید نمیدانید و ابدوسته انگیز کنند

حکایت ۱۸

خرقه پوشی در کاروان حجاز همراه ما بود یکی از امراء عرب
 مرا و را صد دینار بخشید و بود تا نغته عیال کند ناگاه دزد 360
 خفاچه بر کاروان زدند و پاک ببردند باز رگنانان گریه
 وزاری کردن گرفتند و فریاد بی فایده خواندن

بیت

گر تصرع کنی و گر فریاد دزد زرباز پس نخواهد داد
 مگر آن درویش خرقه پوش برقرار خود ماند و بود و تغیر 365
 درو نیامد و گفتم مگر آن معلوم تر آنبر دند گفت بلی بردند و
 لیکن مرا با آن معلوم چنان آفتی نبود که بیفارقت آن خسته
 دل باشم

بیت

نباید بستن اندر چیز و کس دل که دل برداشتن کار بست مشکل 370
 گفتم موافق حال منست آنچه تو گفتی که مرا در عهد جوانی

TALE XVIII.

A durwaish accompanied me in the Caravan to Mecca, on whom one of the nobles of Arabia had bestowed an hundred dinars for the support of his family. Suddenly a band of robbers of the tribe of Kufâcheh attacked the Caravan and plundered it of every thing. The merchants began to cry and lament, and uttered uselefs complaints. Whether you supplicate, or whether you complain, the thief will not restore the money. The durwaish was the only exception, he remaining unshaken, and not at all affected by the adventure. I said to him, "perhaps they have not taken your money." He answered, "yes they carried it off, but I was not so fond of it as to be distressed at losing it. A man ought not to fix his heart on any thing, or person; because it is a difficult matter, to remove the heart therefrom." I replied, "your words suit my circumstances exactly; for in my youth

[225]

باجواني اتفاق مخالفت بود و صدق مودت بپيژايتي كه
 قبله چشم جهان او بودي و سود سرمايه عمرم وصال او
 قطعه

مگر ملايكه بر آسمان و گرنه بشر
 بحسن صورت او در زمين نخواهد بود
 بدوستي كه چرا مست بعد از وصيبت
 كه هيچ نطفه چو او آدمي نخواهد بود

375

ناگهي پاي وجودش بگل اجل فرورفت و دود فراق از
 دود مانش برآمد روزها بر سر خاكش مجاورت كردم و از جمله
 كه در فراق او گفتم اينست

قطعه

كاش كان روز كه در پاي توشد خار اجل
 دست گيتي بزدي تيغ هلاكم بر سر
 تا درين روز جهان بي تونديددي چشم
 اي منم بر سر خاك تو كه خاكم بر سر

385

I contracted a friendship for a young man, with so warm an attachment, that his beauty was the Keblah of my eyes, and his society the chief comfort of my life. No mortal on earth ever possessed so beautiful a form; perhaps he was an angel from heaven. After his decease, I swore never again to cultivate friendship, because no other mortal can ever equal him. His sudden death overwhelmed his family in the deepest affliction. I continued at his grave for many days, and this is one of the sentences which I uttered on the loss of him. Would to God that on the day, when fate overtook thee, the hand of destiny had also smitten me with the sword of death, that I might not thus have been left to behold the world without thee. Alas, here am I on your grave, whilst I wish that my head was buried in the earth.

F f f.

قطعه

انکه قرارش نگرقتی و خواب تا گل و نسیرین نغشانندی نخست
 گردش گیتی گل رویش بریخت خار بنان بر سر خاکش برست
 بعد از مفارقت او عزم کردم و نیت جزم که بقیه زندگانی 390
 فرش هوس در نوردم و گرد مجالست نگردم

قطعه

سود دریا نیک بودی گر نبود ی بیم موج
 صحبت گل خوش بودی گر نیستی تشویش خار
 دوش چون طاووس می نازیدم اندر باغ وصل 395
 این زمان اندر فراق یار می پیچم چو مار

حکایت ۱۹

یکی را از ملوک عرب حدیث لیلی و مجنون بگفتند و شورش
 حال او که با کمال فضل و بلاغت سر در بیابان نهاده است و زمام
 اختیار از دست داده است بفرمودش تا حاضر آوردند 400

He who could never take rest until he had spread roses and narcissuses, through the vicissitude of heaven the roses of his cheek are scattered whilst thorns and briars grow over his grave. After a separation from him, I came to a fixed determination that during the remainder of my days, I would fold up the carpet of pleasure, and abstain from society. It would be profitable to explore the ocean, but for the dread of the waves. The society of the rose would be delightful, but for the fear of thorns. Yesterday I walked proudly as the peacock in the garden of society; but now from the absence of my friend, I am contorted like the snake."

TALE XIX.

They related to one of the kings of Arabia the story of Leila and Majnoon, and the nature of his infanity, that whilst endowed with eminent virtues and possessing uncommon powers of eloquence, he had abandoned himself to distraction, and retired into the desert. The king ordered him to be brought before him.

و ملامت کردن گرفت که در شرف انسان چه خللی دیدی که
خوی حیوانی گرفتگی و ترک عیش آدمی گفتی مجنون
بنالید و گفت

شعر

و رب صدیق لایمونی و داده ها 405
الم یرها یوماً فتوضح لی عذری

قطعه

کاش کانان که عیب من جستند
رویت ای دلستان بدیدندی
تابجای ترنج در نظرت 410
بیخبر دستها بریدندی

تأحقیقت معنی بر صورت دعوی خواهی دادی ملک را در دل
آمد که خیال او را مطالعه کند تا داند که چه صورتیست که
موجب چندین فتنه است بفرمود طلب کردند در احیاء عرب

and when he came reproachfully asked him what he had seen unworthy in human nature, to have induced him to assume the manners of the brutes, and to relinquish the pleasures of society. Mujnoon wept and said, "many of my friends reproach me for my love of Leila: will they never behold her charms, that my excuse may be accepted? Would to heaven that they who blame me for my passion could see thy face, O thou ravisher of hearts, that at the sight of thee they might be confounded, and inadvertently cut their hands instead of the lemon." The king being curious to behold her beauty, that he might be able to judge of the form which had occasioned so much calamity, ordered her to be brought. They searched among the Arabian families,

بگر دیدند و بدست آوردند و پیش ملک در صحن سراچه 415
 بداشتند | ملک در هیت او نظر کرد شخصی دید سیاه فام ضعیف
 اندام در نظرش حقیر آمد بحکم آنکه کمترین خدام حرم او
 بجمال ازو بیش بود و بزینت پیش مجنون بغراست دریافت
 و گفت ای ملک از درچه چشم مجنون بجمال لیلی نظر بایست

420

مثنوی

ترا بر درد من رحمت نیاید رفیق من یکی هم درد باید
 که با او قصه گویم همه روز دوهیزم را بهم خوشتر بود سوز
 شعر

425

ما مر من ذکر الهی به سبعی
 ولو سبعت ورق الهی صاحت معی
 یا معشر الخلان قولو للبعافی
 یالیت تدری ما بقلب الهو جعی

نظم

تندرستان را نباشد درد ریش جز به همدردی نگویم درد خویش

and having found her, brought her before the king, in the court yard of the palace. The king contemplated her appearance, and beheld a person of dark complexion, and weak form, inasmuch that he thought her so contemptible, that the meanest servant of his haram surpassed her in beauty and elegance. Mujnoon having penetration enough to discover what was passing in the king's mind said, "O king, the beauty of Leila must be seen with the eyes of Mujnoon. Thou hast no compassion on my disorder, my companion should be affected with the same malady, that I might sit all day repeating my tale to him, for two pieces of wood burn together with a brighter flame. The discourse concerning the verdant plain, which has reached my ears; had the leaves on that plain heard it, they would have joined their complaints with mine. O my friends say to them who are free from love, O we wish that you knew what passes in the heart of a lover. The pain of a wound affects not those who are in health. I will not disclose my grief but to those who have tasted the same affliction.

430 گفتن از زنبور بی حاصل بود بایگی در عمر خود ناخورد و نیش

تا ترا حالی نباشد هیچ و من حال ما باشد ترا افسانه پیش

سوز من باد یگری نسبت مکن اونیک بردست و من بر عضو ریش

حکایت ۲۰

قاضی همدانی را حکایت کنند که بانعلبند پسر سرخوش بود و

435 نعل دلش بر آتش روزگاری در طلبش متالف بود و پویان

و مترصد و جویان و بر حسب واقعه گویان

رباعی

در چشم من آمد آن سهری سرو بلند

بر بود دلم زد دست و در پای افکند

این دیده شوخ میکشد دل بکند

خواهی که بکس دل ندهی دیده ببند

بیت

از یاد تو غافل نتوان کرد به هیچم

سر کوخته مارم نتوانم که به پیچم

It were fruitless to talk of an hornet to them, who never felt the sting. Whilst thy mind is not affected like mine, the relation of my sorrow seems only an idle tale. Compare not my anguish to the cares of another man; he only holds the falt in his hand, but it is I who bear the wound in my body."

TALE XX.

They tell a story of a Cazy of Hamadan, that he was enamoured with a Farrier's beautiful daughter to such a degree, that his heart was inflamed by his passion, like a horse shoe red hot in a forge. For a long time he suffered great inquietude, and was running about after her in the manner which has been described, "That stately cypress coming into my sight, has captivated my heart and deprived me of my strength, so that I lye prostrate at her feet. Those mischievous eyes drew my heart into the snare. If you wish to preserve your heart, shut your eyes. I cannot by any means get her out of my thought. I am the snake with a bruised head, I cannot turn myself."

G g g.

شنیدم که درگذری پیش قاضی باز آمد طرفی ازین معامله 445
 بگوشش رسیده بود و زاید الوصف رنجیده د شنام بی تکاشی
 داد و سقط گفت و سنگ برداشت و هیچ از بی حرمتی فرو
 نگذاشت قاضی بایکی از علماء معتبره هبعنان او بود گفت

بیت

450

آن شاهدی و خشم گرفتن بینش

وان عقده برابر وی ترش شیرینش

در بلاد عرب گویند ضرب الحبیب زیب

بیت

از دست تو مشت بردهان خوردن

455

خوشر که بدست خویش نان خوردن

هبانا از وقاحت او بوی سباحه می آید پادشاهان سخن

بصلا بت گویند و باشد که در نهان صلح جویند

I have heard that she met the Cazy in the street, and something having reached her ears concerning him, she was displeased beyond measure and abused and reproached him without mercy, flung a stone and did every thing to disgrace him. The Cazy said to a respectable man of learning who was in his company, " behold that beautiful girl how rude she is, behold her arched eyebrow, what a sweet frown it exhibits. In Arabic they say, that a blow from the hand of her we love, is as sweet as raisins. To receive a blow on the mouth, from thy hand, is preferable to eating bread from one's own hand." Then again she tempered her severity with a smile of beneficence, as kings sometimes speak with hostility, when they inwardly desire peace.

بیت

انگور نو آورده ترش طعم بود

روزي د وصبوکن که شیرین گردد

460

این بگفت و بپسند قضا باز آمد اتنی چند از عدول که ملازم
او بودند زمین خدمت ببوسیدند که با جازت سخنی د اریم
د رخدمت بگویم اگر چه ترک ادبست و بزرگان گفته اند

بیت

نه در هر سخن بحث کردن رواست خطا بر بزرگان گرفتن خطاست

اما بحکم آنکه سوابق انعام خداوندی ملازم روزگار

بندگانست مصلحتی که بینند و اعلام نکنند نوعی از خیانت

باشد طریق صواب آنست که پیرامن این طبع نگردي و فرش

ولع د رنوردي که منصب قضا پايگهاهی منیع است تابگناهی

470 شنيع ملوث نگردي حریف اینست که دیدي و حدیث اینست

که شنیدی

Untipe grapes are sour, but keep them a day or two and they will become sweet. The Cazy having said thus repaired to his court. Some well disposed persons, who were in his service, made obeisance and said, "that with permission they would represent a matter to him, although it might be deemed unpolite, as the Sages have said, it is not allowable to argue on every subject; it is criminal to describe the faults of a great personage; but that in consideration of the kindness which his servants had experienced from him, not to represent what to them appears advisable, is a species of treachery. The laws of rectitude require that you should conquer this inclination, and not give way to unlawful desires for the office of Cazy is a high dignity, which ought not to be polluted with a crime. You are acquainted with your mistress's character, and have heard her conversation.

7. A good fault with great person is an honor - or honor

مثنوي

يکي کرده بي آب روئي بسي چه غم دارد از آب روئي کسي
 بسا نام نیکوئي پنجاه سال که یک نام زشتش کند پایال
 قاضي را نصيحت ياران یکدل پسند آمد و بر حسن راي و 475
 حفظ و فاي ايشان آفرين کرد و گفت نظر عزيزان در مصلحت
 حال من عين صوابست و مسئله ^{parent of love} بي جواب ولکن

شعر

ولوان حبا بالسلام يزول لسبت افکا يفتريه عدول

480

بيت

ملا مت کن مرا چند آنکه خواهي
 که نتوان بشستن از زنگي سياهي
 اين بگفت و کسانرا بتفحص حال او برانگيخت و نعت بيکران
 بزيخت که گفته اند هر کرا زرد رتر ازوست زور در بازوست
 وانکه بردنيا دست رسي ندارد در ره د نيا کسي ندارد 485

She who has lost her reputation, what cares she for the character of another? It has frequently happened that a good name acquired in fifty years has been lost by a single imprudence." The Cazy approved the admonition of his cordial friends, praised their understanding and fidelity, and said, "the advice which my friends have given, in regard to my situation, is perfectly right, and their arguments are unanswerable. Of a truth, if friendship was to be lost on our giving advice, then the just might be accused of falsehood. Reprehend me as much as you please, but you cannot wash the blackmoor white." Having said thus, he sent people to enquire how he did, and spent a great deal of money according to the saying, "He who has money in the scales, has strength in his arms; and he who has not the command of money, is destitute of friends in the world."

بیت

هر که زردید سرفرو آورد ورترا زوي آهنيں دوشست
 في الجبله شبی خلوتي میسر شد و هم دران شب ^{notice of the case} شکنه را
 خبر شد که قاضي همه شب شراب در سر و شاهد در بر از تنعم ^{enjoyment}
 490 نخفتي و بترنم گفتي

غزل

امشب مگر بوقت نبي خواند اين خروس ^{crow}
 عشاق بس نکرده هنوز از کنار و بوس ^{kiss}
 رخسار يار در خم ^{embrace} گيسوي ^{girl} تابدار
 چون گوي ^{every body} عاج در خم چو گان آبنوس
 یکدم که چشم فتنه ^{seduction} نخفتست زینهار
 بیدار باش تانرود عمر بر فسوس

495

تانشنوي زمسجد آدينه بانگ صبح
 يا از در سري اتابک غريو کوس ^{noise}

Whosoever sees money, lowers his head; like the beam of the scales, which stops altho it be made of iron." To be brief, one night he obtained a meeting in private, and the superintendent of the police was immediately informed of the circumstance, that the Cazy passed the whole night in drinking wine, and fondling his mistress. He was too happy to sleep and was fingering, "that the Cock had not crowed that night at the usual hour." The lovers were not yet satisfied with each others company; the cheeks of the mistress were shining between her curling ringlets, like the ivory ball in the ebony bat in the game of Chowgong. In that instant, when the eye of enmity is asleep, be thou upon the watch, lest some mischance befall you; until you hear the Mouzzin proclaiming the hour of prayer; or the sound of the kettle drum from the gate of the police of Atabuk,

H h h.

500

لب بر لبی چو چشم خروس ابلهی بود

برد داشتن بگفتن بیهوده خروس

قاضی درین حالت بود یکی از متعلقان درآمد و گفت چه

نشینی خیز و تاپای داری گریز که حسودان بر تو دق گرفته اند

بلکه حقی گفته اند تا مگر این آتش فتنه که هنوز اندک

است بآب تدبیری فرو نشانیم مبادا که فردا چون بالا کشید 505

عالهی را فرا کشید قاضی بتبسم فرو نگه کرد و گفت

قطعه

پنجه در صید کرده ضیغم را چه تفاوت کند که سگ آید

روی در روی دوست کن بگذار ناعد و پشت دست می خاید

ملک را در آن شب آشپزی دادند که در ملک تو چنین منکری 510

حادث شده است چه فرمائی گفت من او را از جمله فضلاء

عصر و یگانه دهر میدانم باشد که معاندان در حق او بغرض

خوض کرده باشند این سخن در سبع قبول من نیاید مگر آنکه

که معاینه گردد که حکما گفته اند

it would be foolishness to cease killing at the crowing of the foolish cock. The Cazy was in this situation when one of his servants entering said, "why are you sitting thus, arise and run, as fast as your feet can carry you, for your enemies have laid a snare for you, nay they have said the truth. But whilst this fire of strife is yet but a spark, extinguish it with the water of good management; for it may happen that to-morrow when it breaks out into a flame, it will spread throughout the world." The Cazy smiling looked on the ground and said, "If the lion has his paw on the game, what signifies it if the dog should come. Turn your face towards your mistress, and let your rival bite the back of his hand." That very night they carried intelligence to the king of the wickedness which had been committed in his dominions, and begged to know his commands. He answered, "I believe the Cazy to be the most learned man of the age; and it is possible that this may be only a plot of his enemies to injure him. I will not give credit to this story, without I see proofs with mine own eyes; for the sages have said.

به تند ی سبک دست بردن بتیغ

بدندان برد پشت دست دریغ

شنیدم که سحرگاهی ملک باتنی چند از خاصان بر بالین قاضی

رسیدم | شمع را دید ایستاده و شاهد نشست و می ریخته و قدح

520 شکسته و قاضی در خواب مستی بیخبر از ملک هستی | ملک

بلطفش بیدار کرد و گفت برخیز که آفتاب بر آمد قاضی

در یافت و گفت از کدام جانب بر آمد گفت از جانب مشرق

گفت الحمد لله که در توبه بازست بحکم این حدیث که لا

یغلق باب التوبه علی العیاد حتی تطلع الشمس من مغربها و

525 گفت استغفر الله و اتوب الیه

قطعه

این دو چیزم بر کناه انگیختند بخت نافر جام و عقل ناتمام

گر گرفتارم کنی مستوجبم و رببخشی عفو بهتر ز انتقام

He who quickly lays hold of the sword in his anger, will gnaw the back of his hand through sorrow." I heard that at the dawn of day, the king with some of his principal courtiers came to the Cazy's bed chamber. He saw the candle burning, and the mistress sitting down, with the wine spilt, and the glass broken; and the Cazy stupified between sleep and intoxication, lost to all sense of his existence. The king kindly waked him, "and said, get up for the sun is risen." The Cazy perceiving him, asked, "from what quarter has the sun risen?" The king answered from the East. The Cazy replied, "God be praised, then the door of repentance is still open, according to the tradition, the gate of repentance shall not be shut against the servants of God, until the sun shall rise in the west; adding, now I ask pardon of God, and vow to him that I will repent. These two things have led me unto sin, ill fortune, and a weak understanding. If you seize me I deserve it, but if you pardon me, forgiveness is better than vengeance.

ملک گفت توبه درین حالت که بر هلاک خود اطلاع یافتی
سودی ندارد

530

قطعه

چه سود از دزدی آنکه توبه کردن

که نتوانی کیند انداخت بر کاخ

بلند از میوه گو کوتاه کن دست

535

که کوتاه خود ندارد دست بر شاخ

ترا با وجود چنان منکری که ظاهر شد سبیل خلاصی صورت

نه بندد این بگفت و موکلان عقوبت بروی در آویخت گفت

مراد رخد مت سلطان یک سخن باقیست ملک پرسید که

آن چیست

540

قطعه

باستین ملالی که بر من افشانی

طبع مدار که از دامن دست

The king "said repentance can now avail nothing, as you know that you are about to suffer death. What good is there in a thief's repentance, when he has not the power of throwing a rope into the upper story. Tell him who is tall, not to pluck the fruit, for he of low stature cannot extend his arm to the branch. To you who have been convicted of such wickedness, there can be no hopes of escape." The king having said thus, ordered the officers of justice to take charge of him. The Cazy said, "I have yet one word to speak to your majesty." He asked, "what is it?" He replied, "as long as I labour under your displeasure, think not that I will let go the skirt of your garment."

اگر خلاص محالست ازین گنه که مراست

بدان گرم که تو داری امیدواری هست

545. ملک گفت این لطیفه بدیع آوردی و این نکته غریب گفتی

ولیکن محال عقلست و خلاف شرع که ترا فضل و بلاغت

امروز از چنگ عقوبت من برهاند مصلحت آن بینم که ترا از

قلعه به نشیب بیندازم تا دیگران عبرت گیرند گفت ای

خداوند جهان پروردۀ نعمت این خاندانم و نه تنها من این

550. گنه کرده ام دیگر را بینداز تا من عبرت گیرم ملک را ازین

سخن خنده آمد و بعفو از سر خطای او در گذشت و متعندان

او را که اشارت بکشتن او کرده بودند گفت

بیت

همه حال عیب خویش شنید طعنه بر عیب دیگران مزنید

555. هر که او عیب خویش شنید بیند طعنه بر عیب دیگران نکند

Although the crime which I have committed may be unpardonable, still I entertain some hopes from your clemency. The king said, "you have spoken with admirable facetiousness and wit, but it is contrary to reason and to law that your wisdom and eloquence should rescue you from the hand of justice. To me it seems advisable that you should be flung headlong from the top of the castle to the earth, as an example for others." He replied, "O monarch of the universe, I have been fostered in your family, and am not singular in the commission of such crimes, therefore I beseech you to precipitate some one else, in order that I may benefit by the example." The king laughed at his speech, and spared his life; and said to his enemies, "All of you are burthened with defects of your own, reproach not others with their failings. Whosoever is sensible of his own faults, carps not at another's failing."

حکایت منظومه ۲۱۵

جوانی پاک باز و پاک رو بود که با پاکیزه رویی در گرو بود
 چنین خواندم که در دریای اعظم بگردابی در افتادند با هم
 چو ملاح آمدش تان بست گیرد مبادا که اندران سختی بپیرد
 همی گفت از میان موج تشویر مرا بگذار و دست یار من گیر 560
 درین گفتن جهان بروی در آشفست شنیدندش که جان میداد و می گفت
 حدیث عشق از آن بطل منیوش که در سختی کند یاری فراموش
 چنین کردند یاران زندگانی ز کار افتاده بشنو تابدانی
 که سعدی راه و رسم عشق بازی چنان داند که در بغداد تازی
 دلارامی که داری دل درو بند دگر چشم از همه عالم فرو بند 565
 اگر لیلی و مجنون زنده گشتی حدیث عشق ازین دفتر نوشتی

TALE XXI.

There was an affectionate and amiable youth who was betrothed to a beautiful girl. I have heard that as they were sailing on the ocean, they fell together into a whirlpool. When the mariners went to the young man that they might catch his hand, and save him from perishing, in that unhappy juncture, he called aloud and pointed to his mistress from the midst of the waves, "Leave me and take the hand of my beloved." The whole world admired him for that speech, and when he was expiring he was heard to say, "Learn not the tale of love from that faithless wretch, who forgets his beloved in the hour of danger." Thus ended the lives of those lovers; hearken and learn from those of experience, for Sâdy is as conversant in the ways and customs of love, as the Arabic language is familiar at Baghdad. Fix your heart on the mistress whom you have chosen, and be blind to every other earthly object. If Leila and Mujnoon were now living, they might learn the history of love from this book.

باب ششم در ضعف و پیری

حکایت ۱

باطانفه دانشمند آن در جامع دمشق بحثی همی کردم
 ناگاه جوانی از در آمد و گفت با شما کسی هست که زبان
 5 فارسی داند اشارت بمن کرد ند گفتم خبرست گفت پیری صد
 و پنجاه ساله در حالت نزع است و بزبان فارسی چیزی میگوید
 و مفهوم مانعی نکرده اگر بکرم قدم رنجه شوی مزد یابی باشد
 که وصیّتی کند چون ببالینش فرارسیدم این میگفت
 قطعه

10 دمی چند گفتم برآرم بکام دریغا که بگرفت راه نفس
 دریغا که برخوان الوان عمر دمی چند خوردیم و گفتند بس
 معنای این سخن با شما میان عربی گفتم تعجب کردند از عمر
 دراز و تاسف خوردن او بر حیات دنیا گفتش چه گونه درین
 حالت گفت چه گویم

CHAPTER VI.

On Imbecility and Old age.

TALE I.

I was engaged in a disputation with some learned men in the Mosque of Damascus, when suddenly a young man entering the gate said, "is there any one amongst you who understands the Persian language?" They pointed to me, I asked what was the matter. He answered, "an old man, of a hundred and fifty years of age, is in the agonies of death, and says something in the Persian language, which we do not comprehend. If you will have the goodness to take the trouble to go, you will obtain your reward: perhaps he may want to make his will." When I came to his pillow, he said, "I was in hopes that I should have spent the small remnant of my life in ease, but I can scarcely draw my breath. Alas that at the table of variegated life, I ate a little and they said it is enough." I explained to the Damascians in Arabic, the signification of the discourse. They wondered that at his advanced age, he should grieve for worldly life. I then asked him how he found himself. He replied, "what can I say?

ندید که چه سختی همی رسد بکسی

که از دهانش بدر میکنند دندان

قیاس کن که چه حالش بود در آن ساعت

که از وجود عزیزش بدر رود جانی
 20 تصور مرگ از خیال بدر کن و وهم را بر طبیعت مستولی

مگر دان که فیلسوفان گفته اند مزاج اگر چه مستقیم بود اعتبار

بقارا نشاید و مرض اگر چه هایل بود دلالت کلی بر هلاک

نکند اگر فرمائی طبیعی را بخوانیم تا معالجه کند که به شوی

تغث هیئات

خواجہ در بند نقش ایوانست

خانه از پای پست ویرانست

Have you not seen what pain he suffers, who has one of his teeth drawn out of his mouth; think then what must be the state in that moment when the soul is departing from this precious body." I said dismiss from your imagination the thoughts of death, and let not apprehension overcome your constitution; for the philosophers have said, although the animal system be in full vigour, yet we ought not to rely in its continuance; and on the other hand, although a disease be dangerous, yet it is no positive proof of approaching death. If you will give me leave, I will send for a physician, that he may prescribe some medicine which may be the means of your recovery." He replied, " alas! The master of the house is considering how to decorate his hall, whilst the foundation is in a state of decay.

دست برهم زند طیب طریف

چون خرف بیند اوقات حریف

پیر مردی ژنوع می نالید

پیر زن صندلش همی مالید

چون مضطرب شد اعتدال مزاج

نه عزیمت اثر کند نه علاج

حکایت ۲

35 پیری حکایت کرد و بود که دختری خواسته بودم و حجره

بگل آراسته و بخلوت باو نشسته و دیده و دل درو بسته

شبهای دراز نغمه‌ی و بذلها و لطیفها گفتی تا باشد که

وحشت نگیرد و موافقت پذیرد از آن جمله شبی می‌گفتم که

بخت بلندت یار بود و چشم و ولت بیدار که بصحبت پیری

40 افتادی پخته و جهان دیده و گرم و سرد روزگار چشیده و نیک

و بد آزموده و حق صحبت بداند و شرط مودت بجای آرد

و مشفق و مهربان خوش طبع و شیرین زبان

The skilful physician smites his hands together, when he sees the old man broken like a potsherd. The sick man was lamenting in agony, whilst an old woman was anointing his feet with a preparation of sandal-wood. But when the animal temperament is destroyed, neither amulets nor medicines are of any use.

TALE II.

An old man telling a story about himself said, "when I married a young virgin, I bedecked a chamber with flowers, sat with her alone, and had fixed my eyes and heart solely upon her. Many long nights I passed without sleep, repeating jests and pleasantries, to remove shyness, and make her familiar. On one of those nights I said, fortune has been propitious to you, in that you have fallen into the society of an old man, of mature judgment, who has seen the world, and experienced various situations of good and bad fortune, who knows the rights of society, and has performed the duties of friendship, one who is affectionate, affable, cheerful and conversable.

Jjj.

مثنوي

تا توانم دلت بدست آرم و ریا زاریم نیا زارم
 45 و رچو طوطی شکر بود خورشید جان شیرین فدای پرورش
 نه گرفتار آمدی بدست جوانی معجب و خیره رای سرتیز و
 سبک پای که هر دم هوای پزد و هر لحظه رای زند و هر شب جای
 خسید و هر روز یاری گیرد

قطعه

جوانان خورم اند و خوب رخسار و لیکن در وفا با کس نیایند 50
 وفاداری مدار از بلبلان چشم که هر دم بر گلی دیگر سرایند
 اما طایفه پیران بعقل و ادب زندگانی کنند نه بر مقتضای
 چهل جوانی

بیت

55 ز خود بهتری جوی و فرصت شمار
 که با چون خودی گم کنی روزگار

I will exert my utmost endeavours to gain your affection, and if you should treat me unkindly, I will not be offended; or if like the parrot your food should be sugar, I will devote my sweet life to your support. You have not met with a youth of a rude disposition, with a weak understanding, head strong, a gadder, who would be constantly changing his situation and inclinations, sleeping every night in a new place, and every day forming some new intimacy. Young men may be lively and handsome, but they are inconstant in their attachments. Look not for fidelity from those, who with the eyes of the nightingale, are every instant singing upon a different rosebush. But old men pass their time in wisdom and good manners, not in the ignorance and frivolity of youth. Seek for one better than yourself, and having found him, consider yourself fortunate; for with one like yourself, you would pass your life without improvement."

گفت چند آن برین نبط بگفتم و گفان بردم که دلش در قید
 من آمد و صید من شد ناگاه نفسی سرد از دل پرورد بر آورد
 و گفت چندین سخن که گفتی در ترازوی عقل من وزن
 60 آن یک سخن ندارد که از قابله خویش شنیده ام که زن
 جوان را اگر تیری در پهلوشیند به که پیری فی الجبه امکان
 موافقت نبود و مفارقت انجامید مدت عدت بر آمد عقد
 نکاحش با جوانی بستند تند ترش روی تهی دست بد خوی
 جور و جفا میدید ورنج و عنا میکشید و شکر نعت حق هیچنان
 65 میگفت که الحمد لله که از ان عذاب الیم برهیدم و بدین
 نعت مقیم برسیدم

باین همه جور و تند خوی نازت بکشم که خوبرویی
 قطعه

70 با تو مرا سوختن اندر عذاب به که شدن باد گری در بهشت
 بوی پیاز از دهن خوبروی نغز تر آید که گل از دست زشت

He said, " I spoke a great deal after this manner, and thought that I had made a conquest of her heart; when all of a sudden, she fetched a cold sigh from the bottom of her heart, and replied; all the fine speeches that you have been uttering, have not so much weight in the scale of my reason, as one single sentence which I heard from my nurse; that if you plant an arrow in the side of a young woman, it is not so painful as the society of an old man. In short," continued he, " it was impossible to agree, and our differences ended in a separation. After the time prescribed by law, she married a young man of an impetuous temper, ill natured and in indigent circumstances; so that she suffered the injuries of violence, with the evils of penury; however, she returned thanks for her lot, and said, God be praised, that I escaped from infernal torment, and have obtained this permanent blessing. Amidst all this violence, and impetuosity of temper, I will put up with your airs, because you are handsome. It is better to burn with you in hell, than to be in paradise with the other. The scent of onions from a beautiful mouth, is more fragrant than the odour of the rose from the hand of one who is ugly."

حکایت ۳

مهربان پیری بودم در دیاربکر مال فراوان و فرزند خوهری
 داشت شبی حکایت کرد مرا در عمر خویش بجز این فرزند
 نبودست درختی درین وادی زیارتگاهست که مردمان 75
 بخواستن اثجاروند شبهای درپای آن درخت بعجف
 نالیده ام تا مرا این فرزند بخشیده است شنیدم که پسر با رفیقان
 آهسته می گفت چه بودی که من آن درخت را بدانستی که
 کجاست تا دعا کردم می که پدرم بمیرد

80

حکایت

خواجہ شادی کنان که فرزند عاقلست و پسر طعنه زنان که
 پدرم فرتوت

قطعه

سالها بر تو بگذرد که گذر نکنی سویی تربت پدرت
 تو بجایی پدر چه کردی خیر تا هب آن چشم داری از پست 85

TALE III.

In the territory of Diarbekr, I was the guest of a very rich old man, who had a handsome son. One night, he said, "during my whole life, I never had any child but this son. Near this place is a sacred tree, to which men resort to offer up their petitions. Many nights at the foot of this tree I besought God, until he bestowed on me this son." I heard that the son was saying to his friends, in a low tone of voice, "how happy should I be to know where that tree grows, in order that I might implore God for the death of my father." The father was rejoicing in his son's wisdom; whilst the son despised his father's decrepitude. Many years have elapsed since you visited your father's grave; what piety have you shown towards your parent, that you should expect dutifulness from your son?

حکایت ۲

روزي بغرور جواني سخت رانده بودم و شبانگه بپاي کوهي
 سست مانده پير مرد ي ضعيف از پس کارون هي آمد و گفت
 چه خسبي خيز نه جاي خفتنست گفتم چون روم که نه پاي
 رفتنست گفت نشنیده که گفته اند رفتن و نشستن به که
 دويدن و گسستن

قطعه

اي که مشتاق منزلي مشتاق پند من کار بند و صبر آموز
 اسپ تازي د و تگ رود بشتاب اشتر آهسته مي رود شب و روز

حکایت ۳

جواني چست و لطيف و خندان و شيرين زبان در خلقه
 عشرت ما بود که دردش از هيچ نوعي غم نيامدي و لب از
 خنده فراهم نياوردي روزگاري برآمد که اتفاق ملاقات
 نيافتاد بعد از آن ديدمش زن خواسته و فرزندان خاسته و

TALE IV.

Once in the vigour of youth I had performed a long journey, and at night, being fatigued, remained at the foot of a mountain. A debilitated old man, who arrived after the caravan, said, "why do you sleep? get up, this is not a place for repose." I said to him, "how can I proceed, not having the use of my feet?" He replied, "have you not heard how it has been said, that proceeding and halting, is better than running until you are fatigued." Oye, who wish to reach the end of your day's journey, be not in haste; listen to my counsel, and learn patience. The Arab horse makes two stretches on full speed, and the camel travels slowly day and night.

TALE V.

An active, pleasant, and merry youth, of agreeable manners, was one of our happy society; sorrow in no shape entered his breast, laughter would not suffer him to close his lips. A considerable time had passed without my happening to meet with him. Afterwards I saw him with a wife and children;

K k k.

ببینک لگاتش برید و گل هوسش بزمرد و پرسید مش که این چه 100
حالتست گفت تا کود کان بیاوردم و گر کود کی نکردم

بیت

چون پیر شدی ز کود کی دست بدار
بازی و ظرافت بجوانان بگذار

105

مثنوی

طرب نو جوان ز پیر مجوی که دگر ناید آب رفته بجوی
زرع را چون رسید وقت دیو نخر آمد چنانکه سبز و نو

قطعه

و در جوانی بشد از دست من آه دریغ آن زمن دلفروز

قوت سر پنجه شیري برفت راضیم اکنون به پیری چویوز 110

پیر زنی موی سیاه کرده بود گفتش ای مامک دیرینه روز

موی به تلبیس سیاه کرده گلر راست نخواهد شدن این پشت کوز

his merriment had ceased, and his countenance was much altered. I asked him what was the matter. He replied, "When I became the father of children I left off childish sport. When you are grown old, give up puerilities; and leave play and joking to youth. Look not for the sprightliness of youth in old age, since the stream will not return again to the spring head. When the field of corn is fit for the fickle, it does not wave in the wind, with that vigour, as when it was green. The season of youth has elapsed, alas! those days which enlivened the heart. The lion has lost the strength of his paw, and like an old leopard, I am now contented with a cheese." An old woman having stained her hairs black, I said to her, O my little old mother, you have made your hair black, but cannot straighten your bent-back.

حکایت ۶.

روزي بجهل جواني بانگ بر مباد زدم دل آزرده بکنجی
 ۱۰۵ نشست گریان هبی گفت مگر خوردی فراموش کردی که
 درشتی میکنی

قطعه

چه خوش گفت زالی بفرزند خویش
 چو دیدش پلنگ افکن و پیل تن
 گراز عهد خوردیت یاد آمدی
 که بیچاره بودی در آغوش من
 نکردی درین روز بر من جفا
 که تو شیر مردی و من پیره زن

110

حکایت ۷

۱۱۵ توانگری بخیل را پسری رنجور بود نیک خواهانش گفتند
 مصلحت آنست که از بهر او ختم قرآن کنی و یا بذل قربان

TALE VI.

One day, through the ignorance of youth, I spoke sharply to my mother, which vexing her to the heart, she sat down in a corner, and wept, saying, "Have you forgotten all the trouble that you gave me in your infancy, that you thus treat me with unkindness? What a good saying was that of an old woman to her son, when she saw him able to subdue a tiger, having the strength of an elephant. If you had but recollected your time of childhood, when you lay helpless in my arms, you would not treat me with violence, now that you have the strength of a lion, whilst I am an old woman."

TALE VII.

A rich miser having a son that was sick, his friends represented that he ought either to cause the Koran to be read from beginning to end, or else offer sacrifice,

باشد که خدای تعالی شفادهد لغتني باندیشه فرورفت و
گفت ختم مصحف بحضور او لیترکه کله د ورست صاحب دلي
باشنید و گفت ختمش بعلت آن اختیار افتاد که قرآن بر سر

• 120

زبانست و زرد رمیان جان

مثنوي

د ریغا کردن طاعت نهادن گرش همراه بودي دست دادن
بدیناری چو خرد رگل بهاند ورا الهیدی بخواهي صد بخواند

حکایت ۸

پیر مرد یرا گفتند چرا زن نکني گفت با پیر زنانم الفتني نباشد 125
گفتند زن جوان بخواه چوَن مکنَت د اري گفت مرا که پیرم
با پیر زنانم الفتني نباشد او را که جوان باشد با من که پیرم چون

دوستي صورت بندد

that the high God might restore his son to health. After a little consideration he said, "it is better to read the Koran, as it is at hand, and the flocks are at a distance." A holy man hearing this said, "he preferred reading the Koran because the words are at the tip of his tongue, and the money is in the inside of his heart. Alas! if the performance of religious rites was to be accompanied with alms, they would remain like the asf in the mire; but if you require only the first chapter of the Koran, they will repeat it an hundred times."

TALE VIII.

They asked an old man, why he did not marry. He answered, "I should not like an old woman." They said, "marry a young one, since you have property," He replied, "since I, who am an old man, should not be pleased with an old woman, how can I expect that a young one would be attached to me."

لهله پسونه

حکایت ۹ منظومه

شنیده ام که درین روزها کهن پیری

130

خیال بست به پیرانه سر که گیرد جفت

بخواست دختر کی خوب روی گوهر نام

چون رخ گوهر از چشم مردمان بنهفت

چنانکه رسم عروسی بود تباش بود

ولی بجهله اول عصای شیخ بنهفت

135

که بانکشید و نبرد بر هدف که نتوان دوخت

مگر بسوزن فولاد جامه هنگفت

بدوستان گله آغاز کرد و حجت ساخت

که خانان من این شوخ دیده پاک برفت

میان شوهر و زن جنگ فتنه خاست چنان

140

که سر بشکنه و قاضی کشید و سعدی گفت

پس از خلافت و شنعت گناه دختر نیست

ترا که دست بلرزد شهر چه دانی سفت

TALE IX.

I have heard, that, not long ago, a decrepid old man, in his dotage, took it into his head to marry, and wedded a beautiful virgin named Gem; who like a casket of jewels, had been concealed from the sight of men. The nuptials were celebrated with all the splendor usual on such occasions. Shortly after, he began complaining to his friends, and attempted to make it appear that the impudent girl had dishonored his family. Such strife and contention ensued between the parties, that at last the cause was brought before the superintendent of the police, and the Cazy. When matters had come to this pass, "Sâdy said, the girl is not to blame; how can you, with your trembling hand, be able to bore pearls."

باب هفتم در تاثیر تربیت

حکایت ۱

یکی از وزرا پسر یک کودن داشت پیش یکی از دانشمندان
فرستاد که مرا این را تربیتی کن مگر عاقل شود مدتی تعلیمش
5 کرد موثر نبود پیش پدرش کسی فرستاد که این عاقل نباشد
و مرا دیوانه کرد

قطعه

چون بود اصل جوهر قابل تربیت را درو اثر باشد
هیچ صیقل نکونداند کرد آهني را که بد گهر باشد 10
سک بدریای هفتگانه مشو که چو ترشد پلید تر باشد
خرعیسی گرش بکه برند چون بیاید هنوز خر باشد
حکایت ۲

حکیمی پسران را پند هی داد که جانان پدر هنر آموزید که
15 ملک و دولت دنیا اعتبار را نشاید و جاه از دروازه بدر برود

CHAPTER VII.

Of the effects of Education.

TALE I.

A certain Vizier had a stupid son, whom he sent to a learned man, desiring him to instruct him, in hopes that his capacity might improve. After having instructed him for some time, without any effect, he sent a person to the father with this message; Your son has no capacity, and has almost distracted me. When nature has given capacity, instruction will make impression; but if iron is not of a proper temper, no polishing will make it good. Wash not a dog in the seven rivers, for when he is wetted, he will only be dirtier. If the ass that carried Jesus Christ, was to be taken to Mecca, at his return he would still be an ass.

TALE II.

A Philosopher was thus exhorting his sons, "My dear children acquire knowledge, for on worldly riches and possessions no reliance can be placed; rank will be of no use out of your own country,

وسیم و زر در سفر محل خطر است یادزد بیکبار ببرد و یا

خواجه یقناریق بخورد اما هنر چشمه زاینده است و دولت

پاینده و اگر هنرمند از دولت بیفتد غم نباشد که هنر در نفس

خود دولتست هنرمند هر جا که رود قدر بیند و در صد رنشیند

20. و بی هنر هر جا که رود لقبه چیند و سختی بیند

بیت

سختست پس از جاه تحکم بردن خوکرده بناز جور مردم بردن

قطعه

وقتی افتاد فتنه در شام هر کس از گوشه فرار کنند

25. روستا زادگان دانشمند بوزیری پادشا رفتند

پسران وزیر ناقص عقل بگدایی بروستا رفتند

بیت

میراث پدر خواهی علم پدر آموز

• کین مال پدر خرج توان کرد بده روز

and on a journey, money is in danger of being lost; for either the thief may carry it off all at once, or the possessor may consume it by degrees. But knowledge is a perennial spring of wealth, and if a man of education ceases to be opulent, yet he need not be sorrowful, for knowledge of itself is riches. A man of learning, wherever he goes, is treated with respect, and sits in the uppermost seat, whilst the ignorant man gets only a scanty fare, and encounters distress. After enjoying, it is distressing to be obliged to obey, and he who has been used to caresses, cannot bear rough usage from the world." There once happened an insurrection in Damascus, where every one deserted his habitation. The wise sons of a peasant became the king's ministers, and the stupid sons of the Vizier were reduced to ask charity in the village. If you want a paternal inheritance, acquire from your father knowledge, for his wealth may be spent in ten days.

30

حکایت ۳

یکی از فضلا تعلیم ملک زاده کردی و ضرب بی مکار باز دی
 و زجر بی قیاس کردی پسر از بی طاقتی شکایت پیش
 پدر برد و جامه از تن دردمند برداشت پدر دل بهم برآمد
 استاد را بخواند و گفت بر پسران احاد رعیت چندین جفا و
 توبیخ روانی داری که پسر مرا سبب چیست گفت سخن
 پاندها باید گفتن و حرکت پسندیده باید کردن همه خلق
 را خاصه پادشاهان را که هر چه بردست و زبان ملوک رفته
 شود هر اینه با فواه گفته شود و قول و فعل عوام را چندان اعتبار
 نباشد

40

قطعه

اگر صد ناپسند آید ز درویش رفیقانش یکی از صد ندانند
 و اگر یک ناپسند آید ز سلطان ز اقلیبی به اقلیبی رسانند
 پس از تهذیب اخلاق خداوند زانگان اجتهاد بیش از آن
 باید کرد که در حق عوام

TALE III.

A learned man, who had the education of a king's son, beat him unmercifully, and treated him with the utmost severity. The boy, unable to bear this treatment, complained to his father, and stripped himself, to shew the marks of violence. The father's heart being troubled, he sent for the master, and said "you do not use any of my subject's children in the cruel manner that you treat my son, what is the reason of this?" He replied, "to discourse with propriety, and to have a pleasing conciliating manner, becomes mankind in general, but more especially kings; because, whatsoever they say or do, will certainly be in the mouths of every one; whilst the words and actions of common people are not of so much consequence. If a durwaish should commit an hundred improprieties, his companions would not remark one of them, but if a king makes only one improper step, it is circulated from kingdom to kingdom, therefore in forming the manners of young princes, more labor and pains should be bestowed than on the vulgar.

هر که در خوردیش ادب نکند در برتر ثنی فلاح از و بر خاست
چوب تر به چنان که خواهی پیچ نشود خشک جز با تش راست

بیت

ان الغصون اذا قومتها اعتدلت

ولیس ینفعک التقویم بالخشب

50

ملک را حسن تدبیر ادیب و تقریر سخن او موافق رای آمد
خلعت و نعبت بخشید و پایگاه از آنچه بود بر تر گردانید

حکایت ۲

معلم کتابی را دیدم در دیار مغرب ترش روی و تلخ گفتار

و بید خوی و مردم آزار و گدا طبع و ناپرهیزگار که عیش

55

مسلمانان بدیدن او تبه گشتی و خواندن قرانش دل مردم

سینه کردی جمعی پسران پاکیزه و دختران دوشیزه بدست

He who is not taught good manners in his childhood, will have no good qualities when he arrives at manhood. You may bend green wood as much as you please; but when it is dry it cannot be made straight without fire. Of a truth you may twist the tender branches, but will in vain attempt to straighten dry wood. " The king, approving of the master's wholesome discipline, and of the manner in which he had delivered his speech, bestowed on him a dress of honor, and a largess, and promoted him.

TALE IV.

I saw a school master in Africa, who had a crabbed countenance, and a bitter tongue; he was an enemy to humanity, mean spirited, and impetuous, so that the sight of him interrupted the pleasure of Moslems, and his reading of the Koran distracted the hearts of men. A number of beautiful boys, and tender virgins, who were subject to

M m m.

جفای او گرفتار نه زهره خنده و نه یارای گفتار که عارض سپیدین
یکی را طبعانچه زدی و گاه ساق بلورین دیگری را شکنجه
کردی القصه شنیدم که طر فی از خیانت او معلوم کردند 60
بزدندش و برانندند و مکتب او را بیصلحی دادند پارسائی
سلیم نیک مردی حلیم که سخن جز بحکم ضرورت نگفتی و
موجب آزار کس بزبانش نرفتی کودکان را هیبت استاد
نخستین از سر برد رفت و معلم دومین را اخلاق ملکی
دیدند دیو یکدیگر شدند و باعثان حلم او ترک علم کردند 65
و در اغلب اوقات بیازیچه فراهم نشستند و لوح درست ناکرده
بر سر یکدیگر شکستندی

بیت

استاد معلم چو بود کم آزار خرسنگ بازند کودکان در بازار
بعد از دو هفته بردر آن مسجد گذر کردم معلم اولین را 70
دیدم که دل خوش کرده بودند و بهقام خویش باز آورده

his tyrannic arm, dared not presume to laugh, nor venture to speak; for he used to smite the silver cheeks of the one, and would sometimes put the chrystal legs of the other into the stocks. In short, I heard that some part of his conduct having been discovered, they beat him, and expelled him, and gave the school to a pious good man, of so meek and patient a temper, that he never spoke a word, but when he was forced to it; and nothing ever proceeded from his tongue, that could give offence to any one. The boys had got the fear of the old master out of their heads, and seeing the new one of angelic manners, they became furious towards one another; and relying on his forbearance, they neglected their studies, and spent most of their time in play, and without finishing their copies, broke their tablets on one another's heads. When the master is relaxed in his discipline, the boys play at leap-frog in the market place. A fortnight after, I passed by the gate of the Mosque, and saw the old master, whom they had encouraged and reinstated in his office.

انصاف برنجیدم و لا حول کفای گفتم که ابلیس را دگر بار
معلم ملا یکه چرا کردند پیر مردی چنان دید و بشنید و گفت
نشنید که گفته اند

مثنوی

75

پادشاهی پسر بکتاب داد لوح سپینش بر کنار نهاد
بر سر لوح او نوشته بزر جورا و ستاد به که مهر پدر

حکایت

پارسا زاد را نعت بی قیاس از ترکه عیان بدست اوختاد فسق

80 وفجور آغاز کرد و مبداری پیشه گرفت فی الجمله چیزی نهانده

از سایر معاصی و منکری که نکرد و مسکری که نه خورد باری به

نصیحتش گفتم ای فرزند د خد آب روانست و غیش آسیای

گردان یعنی خرج فراوان مسلم کسی را باشد که د خد معین

دارد

In truth, I was concerned, and invoking God I said, "Why have they a second time appointed the devil a preceptor for angels." An experienced old man, hearing me, laughed and said, have you not heard what has been related? "A king sent his son to school, and placed a silver tablet under his arm. On the face of the tablet was written in gold, The severity of the master is better than the indulgence of the father."

TALE V.

The son of a religious man, who succeeded to an immense fortune by the will of his uncle, became a dissipated and debauched profligate, in so much, that he left no heinous crime unpractised, nor was there any intoxicating drug which he had not tasted. Once I admonished him saying, "O my son, wealth is a running stream, and pleasure revolves like a millstone; or in other words, profuse expence suits him only who has a certain income.

مثنوی

بکمال

100 هر که علم شد بسخا و کرم بند نشاید که نه د بر د رم

نام نکوئی چو برون شد بکوی در نتوانی که به بندی بروی

دیدم که نصیحت نبی پذیرد و دم گرم من در آهن سرد او

اثر نیکند ترک مناصحت کردم و روی از مصاحبت او

بگردانیدم و بکنج سلامت بنشستم و قول حکما را کار بستم که

105 گفته اند بلغ ما علیک فان لم یقبلو فبا علیک

قطعه

گر چه دانی که نشنوند بگو

هر چه میدانی از نصیحت و پند

زود باشد که خیره سر بینی

بدو پای او قتاده اندر بند

110

دست بردست میزند که دریغ

نشنیدم حدیث دانشمند

When a man has acquired reputation by liberality and munificence, it does not become him to tie up his money bags. When your good name has been spread through the street, you cannot shut your door against it." I perceived that he did not approve of my admonition, and that my warm breath did not affect his cold iron; I ceased advising, and quitting his society, returned into the corner of safety, in conformity to the saying of the philosophers, "Admonish and exhort as your duty requires, if they mind not, it does not concern you. Although thou knowest that they will not listen, nevertheless speak whatever you know that is advisable. It will soon come to pass that you will see the silly fellow with his feet in the stocks, there smiting his hands and exclaiming, alas that I did not listen to the wise man's advice?"

N n n.

پس از مدتی آنچه اندیشه کرده بودم از نکبت حالش بصورت
 بدیدم که پاره پاره برهم میدوخت و لقبه لقبه هبی اندوخت
 دلم از ضعف حالش بهم برآمد مروت ندیدم در چنین حالت 115
 ریش درویش را بهلامت خراشیدن و نیک پاشیدن بادل خود
 گفتم

مثنوی

حریف سفله در پایان مستی نیندیشد ز روز تنگدستی
 درخت اندر بهاران برفشاند زمستان لاجرم بی برگ ماند 120

حکایت ۶

پادشاهی پسری بادیبی داد و گفت این فرزند تست تربیتش
 چنان کن که یکی از فرزندان خود سالی برو سعی گرد
 و بجائی نرسید و فرزندان ادیب در فضل و بلاغت منتهی شدند
 ملک دانشمند را مواخذ کرده کرد و گفت وعده را خلاف کردی 125
 و شرط وفا بجای نیاوردی گفت ای ملک تربیت یکسانست
 ولیکن استعداد مختلف

After some time, that which I had predicted from his dissolute conduct, I saw verified, he was clothed in rags, and begging a morsel of victuals. I was distressed at his wretched condition, and did not think it consistent with humanity to scratch the durwailh's wound with reproach, or to sprinkle salt upon it, but I said in my heart, "profligate men, when intoxicated with pleasure, reflect not on the day of poverty. The tree which in the summer has a profusion of fruit, is consequently without leaves in the winter."

TALE VI.

A king placed his son with a preceptor and said, "This is your son, educate him in the same manner as one of your own." The preceptor took pains with him for a year, but without success, whilst his own sons were completed in learning and accomplishments. The king reprimanded the preceptor, and said, "You have broken your promise, and not acted faithfully." He replied, "O king the education was the same, but the capacities are different."

قطعه

گرچه سیم و زر ز سنگ آید هبی در هبه سنگی نباشد ز روسیم
 130 بر هبه عالم هبی قاید سهیل جای انبان میکند جایی ادیم

حکایت ۷

یکی را شنیدم از پیران مرتبی که مرید پر امیثغت چند آنکه
 تعلق خاطر آدمی زاده بروز بست اکثر بروزی ده بودی *devotion*
 بهقام از ملایکه در گذشتی

قطعه

135

فراموشت نکرد ایند دران حال
 که بودی نطفه مد فون و مد هوش *conceived mind*
 روانت داد و عقل و طبع و ادراک *soul*
 جبال و نطق و رای و فکر و هوش
 ده انگشتت مرتب کرد بر دست *the ten fingers*
 دو بازویش مرتب ساخت بر دوش

140

Although silver and gold are produced from a stone, yet these metals are not to be found in every stone. The star Canopus shines all over the world, but the scented leather comes only from Yemen."

TALE VII.

I have heard that a learned old man was saying to one of his scholars, "If a man would but fix his mind as much on God, as he does on worldly goods, he would surpass the angels. God did not forget you when you were as yet unformed in the womb, but bestowed on you a soul, with reason, temper, intellect, beauty, speech, judgment, reflection, and sensation; he furnished thy hands with ten fingers, and set two arms on thy shoulders."

کنون پنداري اي ناچيز هبت

که خواهد کردنت روزي فراموش

حکایت ۸

اعرابي را دیدم که پسر خود را میگفت یا بنی انک مسؤل يوم 145
القیة ماذا اکتسبت لایقال بین انتسبت یعنی ترا خواهند
پرسید که عیلت چیست و نگویند که پدرت کیست

قطعه

جامه کعبه را که می بوسند او نه از کرم پیله نامی شد
باغریزی نشست روزي چند لاجرم هیچو او گرامی شد 150

حکایت ۹

در تصانیف حکبا آورده اند که کزدم را ولادت معهود نیست
چنانکه سایر حیوانات را بل که احشای مادر را بخورند و
شکبش بدرند و راه صحرا گیرند و آن پوستها که در خانه
کزدم بینند اثر آنست این نکته را پیش بزرگي هبی گفتم گفت 155

Doſt thou think, O worthless wretch, that he will neglect to provide thee with daily bread."

TALE VIII.

I ſaw an Arab who ſaid to his ſon, " O my child in the day of reſurrection they will aſk you, what have you done in the world; and not from whom are you deſcended?" That is, they will inquire about your virtue, and not about your father, " The cloth that covers the Kaaba and which they kiſs, is not famous from having been manufactured by the ſilkworm; it aſſociated ſome days with one who is venerable, on which account it became venerable like himſelf."

TALE IX.

In the writings of the ſages, they have related, that ſcorpions are not produced according to the ordinary courſe of nature, as other animals, for that they devour the mother's intrails, and tear open her belly, and flee to the deſert; and the ſkins which are found in the holes of ſcorpions give proof of this matter. I mentioned this extraordinary circumſtance to a wiſe man, who ſaid,

دل من بصدق این حدیث گواهی میدهد و جز چنین نشاید
 بود که در حالت خردی با مادر و پدر چنین معامله کرده اند
 لا جرم در بزرگی چنین مغدوب و ^{disapproved} ~~مغدوب~~ ^{loved} ~~محبوب~~ ^{disapproved} ~~مغدوب~~ ^{loved} ~~محبوب~~
 قطعه

169 پسری را پدر و وصیت کرد کای جوانی را یادگیر این پند
 هر که با اهل خود و فائکند نشود دوست روی دولت بند
 لطیفه

کژدم را گفتند چرا بزمستان بیرون نمی آیی گفت بتا بستانم
 چه خرم نیست که بزمستان نیز بیایم
 حکایت ۱۰

165

فقیره درویشی حامله بود مدت حملش بسر آمد درویش را
 در همه عمر فرزند نیامده بود گفت اگر خدای عزوجل مرا
 پسری دهد جز این خرته که پوشیده ام هر چه ^{از او} ~~منست~~ ^{منست} ~~ایثار~~
 درویشان کنم اتفاقا ز نیش پسری آورد شاهد مانی کرد و سفره

my heart bears evidence to the truth of the observation; and it cannot be otherwise; for since in their infancy they behaved so towards their parents, therefore they are thus approved and beloved in riper age." A father exhorted his son saying, "Young man, store up this lesson in your memory, he who is not grateful to those who gave him birth, will never be favored by fortune." They asked a scorpion why he did not stir abroad in the winter; he replied, "what reputation have I in summer, that I should come again in winter."

TALE X.

The wife of a Durwaish was with child, and the term of pregnancy completed. The durwaish, who never yet had a son, said; "if the Almighty will grant me a son, I will distribute in charity to the poor all that I possess, excepting the religious habit on my back." It happened that his wife was delivered of a son, at which he rejoiced, and made an entertainment

O o o.

یاران به موجب شرط بنهاد پس از چند سال که از سفر شام باز آمدم 170
 بهنگام آن درویش برگزیدم و از کیفیت حالتش پرسیدم گفتند
 بزرگان شکنه درست گفتم سبب چیست گفتند پسرش خبر
 خورده است و عریده کرده و خون یکی ریخته و از شهر گریخته
 پدر را بعلت آن سلسله درنای و بند گران برپای نهاد
 اند گفتم این بلا را بدعا از خدا خواسته است 175

قطعه

زنان بارداری مرد هشیار اگر وقت ولادت مازایند
 از آن بهتر بنزد یک خردمند که فرزندان ناهموار زایند

حکایت ۱۱

طفل بودم که بزرگی را پرسیدم از بلوغ گفت در کتب مسطور 180
 است که سه نشان دارد یکی پانزده سالگی و دوم احتلام
 سیوم برآمدن موی زهار اما در حقیقت یک نشان دارد آن
 که در بند رضای حق جل و علا بیش از آن باشد که در بند

for his friends, conformably to his vow. Some years after, when I returned from a journey to Damascus, I passed by the place where the durwaish had dwelt, and asked how he went on. They told me he was in the town goal. I asked the reason. They replied, "his son got drunk, had a quarrel, and killed a man, and fled out of the city; on which account they had put a chain about the father's neck, and heavy fetters on his feet." I said, "his own prayer brought down this misfortune from God. O men of understanding, it is better in the opinion of the wife, that a woman in labour should bring forth a serpent than wicked children."

TALE XI.

When I was a boy, I was conversing with a holy man about manhood, who replied that the greatest proof of being arrived at a state of maturity was one's being more intent on the means of pleasing the Almighty,

حظ نفس خویش هر که درو این صفت موجود نیست محققان

185 بالغ نشمارندش

قطعه

بصورت آدمی شد قطره آب

maxim

که چل روزش قرار اندر رحم ماند

وگر چل ساله را عقل واد بانیست

بتحقیقش نشاید آدمی خواند

190

قطعه

جوانمردی و لطافت آدمیت

همین نقش هیولانی مینداز

هنر باید که صورت می توان ساخت

undign

بایوانها دراز شنگرف وز نگار

maxim

195

چو انسان را نباشد فضل و احسان

چه فرق از آدمی با نقش دیوار

بدست آوردن دنیا هنر نیست

یکی را اگر توانی دل بدست آر

than how to gratify the passions; and he added that whosoever possesses not this disposition, the profoundly learned do not confider in a state of puberty. A drop of water, after remaining forty days in the womb, obtained the human form; but if a person forty years of age hath not understanding and good manners, of a truth he ought not to be called a man. Manhood is composed of liberality and benevolence; do not imagine that it consists merely in the material form: virtue also is requisite; for a human figure may be painted on the gate of the palace, with vermilion and verdigrease. When a man hath not virtue and benevolence, what is the difference between him, and the figure on the wall? It is not wisdom to acquire worldly wealth, but to gain one single heart.

سالی نراجد زمین پیاده‌گان حجاج افتاد و داعی هم در آن
 سفر پیاده بود انصاف در سر و روی یکدیگر افتادیم و داد
 فسق و جدال بدادیم کجاوه نشینی را شنیدم که با عدیل
 خود میگفت یا للعجب پیاده‌عاج چون عرصه شطرنج بسر می برد
 فرزین می شود یعنی به از آن میشود که بود و پیاده‌گان 205
 حجاج باده را بسر بردند و پتر شدند

قطعه

از من بگویی حاجی مردم گزای را
 گو پوستین خلق بازار میدرد
 حاجی تونیستی شترست از برای آنکه
 بیچاره خار میخورد و بار میبرد

حکایت ۱۳

هندوئی نطفاندازی هبی آموخت حکیبی گفتش ترا که خانه
 نیست بازی نه اینست

TALE XII.

On a certain year, there happened a quarrel amongst the pilgrims who were going on foot to Mecca, and I was also of that number. They recriminated on one another, but at length we adjusted their differences. I heard one, sitting in a litter, say to his companion, "how wonderful that the ivory pawns in the game of Chefs on crossing the whole board become Viziers (or Queens) increasing their quality; but that the foot pilgrims to Mecca, after passing the whole desert, are worse than at first. Say from me to the Hajee who injures and lacerates the skin of his fellow creature, thou art not so true a pilgrim as the poor camel, who feeds on thistles, and carries a load."

TALE XIII.

An Indian was teaching others how to make fireworks, when a wise man said to him "this is not a fit play for you who inhabit a house made of reeds."

تانداني که سخن عین صوابست مکوي

وانچه داني که نه نیکوش جوابست مکوي

حکایت ۴

مرد گي را درد چشم خاست پیش بيطاري رفت که مرا دوا کن

120 بيطار از آنچه در چشم چهارپایان کرده ي دردیده او کشید کور

شد خصومت پیش داور بردند گفت بزوهیچ تاوان نیست اگر

این خرنبودي پیش بيطار ترقتي مقصود ازین سخن آنست

که هر که ناآزموده را کار بزرگ فرماید با آن که ندامت یرد

بنزد یک خردمند ان بخفت رای منسوب گردد

قطعه

125

ندهد هوشمند روشن رای بغرومایه کارهای خطیر

بوریا یاف اگر چه با فندسیت نبرندش بکار گاه جریر

Until you are persuaded that the discourse is strictly proper, speak not; and whatever you know will not obtain a favorable answer, ask not.

TALE XIV.

A little man, being struck with a pain in his eyes, went to a farrier, desiring him to apply a remedy. The farrier, applying to his eyes what he was used to administer to quadrupeds, the man became blind; upon which he complained to the magistrate. The magistrate said get away, there is no plea for the damages, for if this fellow had not been an ass, he would not have applied to the farrier. The application of this story is, that whosoever employs an inexperienced person on a weighty matter, besides suffering repentance, will, in the opinion of the wise, be considered of a weak understanding. The wise man, of enlightened mind, entrusts not an important business to one of mean abilities. The mat maker, although a weaver, yet is not employed in the silk manufactory.

P p p.

حکایت ۱۵

یکی از بزرگان پسر ^{تاری} شایسته داشت و قات یافت پرسیدندش
 که بر صندوق تربتش چه نویسم گفت آیات کتاب ^{تاری} مجید را ۱۳۵
 عزت و شرف بیش از آنست که بر چنین جاها نویسند که بر روزگار
 سوده گردد و خلاقیق برو بگذرند و سگان برو شاشند اگر بضرورت
 چیزی مینویسید این دو بیت کفایت میکند

قطعه

و ه که هر که که سبزه در بستان
 بد میدی چه خوش شدی دل من
 بگذرای دوست تا بوقت بهار
 سبزه بینی دمیده از گل من

حکایت ۱۶

پارسی بر یکی از خداوندان نعت گذر کرد دید که بنده ۱۴۰
 را دست و پای استوار بسته ^{سپاس} هبی کرد گفت ای پسر

TALE XV.

A certain great man, having lost a worthy son, they asked what inscription should be put upon his grave stone. The father replied, "the verses of the Koran are too sacred and holy to be written on such a place as this, exposed to be effaced by the trampling of men's feet, and to be defiled by dogs. If there is a necessity of writing some thing, the following lines will be sufficient. O the season when verdure bedecked the garden, then how blithe was my heart. Wait my friend, until the return of spring, when you will behold grafts growing out of my clay.

TALE XVI.

A holy man, passing by a rich man, who having bound a slave hand and feet, was punishing him; said, "O my son,

هېچو تو مخلوقي را خداي عزوجل اسير حکم تو گردانيد
 است و ترا بروي ^{دليل و نصرت} قضيلت نهاده شکر نعت حق تعالي بجاي آر
 و چندين جفا بروي روا مدار نبايد که فردا در قيامت اين
 145 بنده از توبه باشد و شر مساري بري

مثنوي

بر بنده مگير خشم بسيار جورش مکن و دلش ^{بترساند} ميآزار
 اورا توبه درم خريدي آخر نه بقدرت آفريدي
 اين حکم و غرور و خشم تا چند هست از تو بزرگتر خداوند
 150 اي خواجه ارسلان و آغوش فرمان ده خود مکن فراموش
 در خبرست از پيغمبر عليه السلام که بزرگتر حسرتي در روز
 قيامت آن باشد که بنده صالح را بيهشت برند و خداوند
 فاسق را بدوزخ

155 ^{قطع} بر غلامي که طوع خدمت تست
 خشم بي حد مران و ^{بکنند} طيره مگير

God has made subject to thee a human creature like thyself, and has given thee the superiority over him, for which return thanks to God, and do not suffer such violence to be committed. It will not be proper that to-morrow, in the resurrection, this slave should be better than thyself, and that thou shouldst suffer shame." Be not angry beyond measure with your slave, oppress him not, neither distress his feelings. Thou hast bought him for ten direms, but after all thou didst not create him. To what length wilt thou carry this pride, insolence and rage? thou hast a master greater than thyself. O thou who hast for thy slaves Arselan and Aghoash, forget not thy superior lord. There is a tradition of the prophet having said, "that the greatest mortification at the day of judgment will be when the pious slave is carried to paradise, and the wicked master condemned to hell." Upon the slave whose services you can command, exercise not boundless severity, nor capriciousness;

که قضیحت بود بروز شـبار
بندۀ آزاد و خواجه در زنجیر

حکایت ۱۷

سالی از بلخ با شامیان سفر بود راه از حرامیان پر خطر جوانی 160
بدرقه همراه ماشد | سپر بازو چرخ انداز و سلاحش و بیش زور
که ده مرد توانا کمان اورا زه کردند و زور اوران روی زمین
پشت اورا بزمین نیاوردند اما متنع بود و سایه پرورده
نه جهان دیده و نه سفر کرده بعد کوس دلاوران بگوش او
فرسیده و برق شمشیر سواران ندیده 165

بیت

نیفتاده در دست دشمن اسیر

بگردش نباریده باران تیر

اتفاقاً من و این جوان در پی هم دوان هران دیوار قدیم

for it will be disgraceful, in the day of reckoning, to see the slave at liberty and the master in chains.

TALE XVII.

On a certain year, I was travelling from Balk, with some people of Damascus, and the road was infested with robbers. There was a young man of our party, an expert handler of the shield, a mighty archer, a brandisher of all weapons, so strong that ten men could not draw his bowstring; and the most powerful wrestler on the face of the earth, had never brought his back to the ground: but he was rich, and had been nursed in the shade, was inexperienced in the world, and no traveller. The thundering sound of the martial drum had never reached his ear, neither had his eyes seen the lightning of the horsemen's swords. He had never been made prisoner by the enemy, nor had the arrows fallen in showers around him. It happened that I and this young man were running together, every wall

170 که پیش آمدی بقوت بازو بیفتندی و هر درخت عظیم که
دیدي بزور سر پنجه بر کندي و تا آخر کنان گفتي

بیت
پیل کوتا کتف و بازوی گردان بیند
شیر کوتا کف و سر پنجه مردان بیند

175 مادرین حالت بودیم که د و هندو از پس سنگ سر بر آوردند
و قصد قتل ما کردند در دست یکی چوبی و در بغل دیگری
کلوخ کوبی جوان را گفتم چه پایي

بیت
بیار آنچه داری زمردي و زور
که دشمن بیایي خود آمد بگور

180 قیروکیان را دیدم از دست جوان افتاده و لرزه بر استخوان

بیت
نه هر که موی شگافد بتیر جوشن خای
بروز حمله جنگ آوران بدارد پای

that came in his way he pulled down, and every large tree that he saw, by the force of his arm, he tore up by the roots. He was boasting saying, "where is the elephant that you may behold the shoulders of the hero? where is the lion that you may see the fingers and palm of the brave man?" We were in this situation, when two Indians lifted up their heads from behind a rock, with intention to kill us; one had a stick in his hand, and the other a sling under his arm. I said to the young man, "why do you stop? Shew your strength and valour, for here is the enemy within a foot of his grave." I saw the bow and arrows drop from the hand of the young man, and a trembling seized all his joints. Not every one who can split a hair with an arrow that will pierce a coat of mail, is able to stand against the warrior in the day of battle.

Q q q.

چاره جز آن ندیدیم که رخت و سلاح و جامه زها گردیم و جان 185
بسلامت بدر بر دیم

قطعه

بکارهای گران مرد کار دیده فرست

که شیر شریزه در آرد بزیر خم کبند

190

جوان اگر چه قوی بال و پیلتن باشد

بجنگ دشمنش از هول بگسلد پیوند

نبرد پیش مصاف آزموده معلومست

چنانکه مسئله شرع پیش دانشمند

حکایت ۱۸

توانگر زاده را دیدم بر سر گور پدرش نشسته و باد رویش بچه 195

مناظره در پیوسته که صندوق تربت پدرم سنگین است و کتابه

رنکین و فرش زخام انداخته و خشت پیروزه درو ساخته بشور

پدرت چه ماند خشتی دو فراهم آورده و مشتی د و خاک بران

We saw no other remedy for ourselves, but to leave our accoutrements, surrender our arms and escape with our lives. On an affair of importance employ a man of experience, who will bring the devouring lion into his trammels. A young man, though he has strength of arm, and is powerful as an elephant, will feel his joints quaking with fear, in the day of battle. A man of experience is as well qualified to act in war, as the learned man is to expound a case of law.

TALE XVIII.

I saw the son of a rich man, sitting by his father's tomb, and disputing with the son of a durwaish, saying, "My father's monument is of stone, the inscription is in gold, and the pavement is made of marble tessellated with turcois coloured bricks. What is your father's grave but a couple of bricks laid together; and sprinkled with a handful of earth?"

پاشیده د زویش پسر این پیشنهاد و گفت خاموش که تا پدرت
 200 زیر این سنگ گران بر خود بجنبیده باشد پدرم به بهشت
 رسیده باشد در خبرست موت الفقراء راحة

بیت

خر که کمتر نهند بروی بار بره آسوده تر کند رفتار

مرد درویش که بارستم فاقه کشید 205

بدر مرگ هبانا که سبکبار آید

وانکه در نعمت و در راحت و آسایش زیست

مردنش زمین همه شک نیست که دشوار آید

بهمه حال اسیری که زبندی برهد

بهرش دان زامیری که گرفتار آید 210

حکایت ۱۹

بزرگی را پرسیدم از معنی این حدیث که اعدی عدوک
 نفسک آلتی بین جنبیک گفت بحکم آنکه هران دشمن که باوی

The son of the durwaish on hearing this said, "hold your tongue, for before your father can move himself from under this heavy stone, mine will have arrived at paradise." There is a saying of the prophet, "that to the poor, death is a state of rest." The ass who carries the lightest burden travels easiest. In like manner the durwaish who bears the burthen of poverty will enter the gate of death lightly loaded; whilst he who lives in affluence, with ease and comfort, will doubtless, on that very account, find death terrible. And, in every view, the captive who is released from confinement, is happier than the nobleman who is taken prisoner.

TALE XIX.

They enquired of a religious man the meaning of this tradition, "You have not any enemy so powerful as the passion of lust, which is within you." He replied, "because that any enemy to whom

احسان کنی دوست گردن مگر نفس که چندان که مدارا
پیش کنی مخالفت زیادت کند

215

قطعه

فرشته خوي شود آدمي بکم خوردن
و گر خوري چوبهايم بيوفتي چو جهان
مراد هر که بر آري مطيع امر تو شد

220

خلاف نفس که گردن کشد چو یافت مراد

حکایت ۲۰

يکي در صورت درويشان نه برسيرت ايشان در محفلي ديدم
نشسته و شنعتي در پيوسته و دفتر شکايت باز کرده و دم توانگران
آغاز سخن بدينجا رسانيده که درويشان را دست قدرت
بسته است و توانگران را پاي ارادت شکسته

225

بیت

کريميان را بدست اندر درم نيست
درم داران عالم را کرم نيست

you shew kindness becomes your friend, excepting lust, the indulgence of which increases its enmity." By abstinence a man may obtain the disposition of an angel, but if you eat like a beast, you will be degraded to an inanimate fossil. Those whom you gratify, become obedient to your command; but lust, on the contrary, when indulged, is rebellious.

TALE XX.

I saw, sitting in a company, a certain person who wore the habit of a durwais, but without possessing the disposition of one, and being inclined to be querulous, he had opened the book of complaint, and began censuring the rich. The discourse was turning on this point, that durwais have not the means, and the rich not the inclination to be charitable. Those possessed of liberal minds, have no command of money, and the wealthy worldlings have no munificence.

مرا که پرورده نعت بزرگانم این سخن ناپسند آمد گفتم ای
239 یار توانگران دخیل مسکینانند و ذخیره گوشه نشینان و مقصد

زایران و کهنه مسافران و متحیل بارگران از بهر راحت دیگران
دست تناول بطعام آنکه برند که متعلقان وزیرستان بخورند
و فضله مکارم ایشان بار امل و پیران و اقارب و حیران رسیده

نظم

235 توانگرانرا و قنست و نذر و مهـبانی
ز کوة و فطره و اعتاقت و هدی و قربانی
توکی بدولت ایشان رسی که نتوانی
جز این دورکعت و آن هم بصد پیریشانی

اگر قدرت چود نیست و اگر قوت سجود توانگران رابه میسر

240 میشود که مال مرکزی دارند و جامه پاک و عرض مبصون و دل

فارغ و قوت طاعت در لقمه لطیفست و صحت عبادت در کسوه

نظیف پیدا است که از معدۀ خالی چه قوت آید و از دست

To me, who owe my support to the bounty of the great, this language was not at all grateful. I said, "O my friend, the rich are the revenue of the poor, a store house for the recluse, the pilgrim's hope, and the asylum of travellers. They are the bearers of burthens for the relief of others. Themselves eat along with their dependents and inferiors, and the remainder of their bounty is applied to the relief of widows, aged people, relations and neighbours. The rich are charged with pious dedications, the performance of vows, the rites of hospitality, alms, offerings, the manumission of slaves, gifts, and sacrifices. By what means can you attain to their power, who can perform only your genuflexions, and even those, with an hundred difficulties? The rich perform both moral and religious duties, in the most perfect manner, because they possess wealth, out of which they bestow alms; their garments are clean, and their reputation spotless, with minds void of care. For the power of obedience is found in good meals, the truth of worship in a clean garment. For what strength can there be with an empty stomach? what bounty from an empty hand?

Rrr.

تھی چه مزوت و از بای بسته چه سیر آید و از شکم گرسنه
 چه خیر

245

قطعه

شب پراگنده خسپد آن که پدید نبود وجه بامدادانش
 مور گرد آورد بتابستان تا فراغت بود زمستانش
 فراغت با فاقه نه پیوند و جمعیت در تنگدستی صورت نه
 بند یکی تحریر عشا بسته و دیگری منتظر عشا نشسته هرگز
 این بدان گئی ماند

250

بیت

خداوند روزی بحقیق مشغول پراگنده روزی پراگنده دل
 پس عبادت اینان بی محل قبول نزد یکتا است که جمعند و حاضر
 نه پیریشان و پراگنده خیال که اسباب معیشت ساخته و باوراد
 عبادت پرداخته عرب گوید اعوذ بالله من الفقر البکب و مجاورت
 من لا احب و در خبر است الفقر سواد الوجه فی الدارین گفت نشنیده

how can the fettered feet walk? and from the hungry belly what munificence can be expected? He sleeps uneasily at night who knows not how to provide for tomorrow. The ants store up in summer, that in winter they may enjoy rest. Leisure and poverty are not found together, and satisfaction dwelleth not with distress. One is standing up to evening prayers, whilst the other is sitting down wishing for his supper. How can these two be compared together? He who possesses wealth is busied in devotion, whilst he who is distressed in his circumstances has a disordered heart. Therefore the worship of the rich is more acceptable, their minds being collected and not distracted, for as they are possessed of the means of subsistence, they can turn their whole thoughts to devotion. The Arabians say, God defend me from distressful poverty, and from the neighbourhood of him whom I dislike. And there is a tradition from the prophet, that poverty has a black countenance in both worlds." My antagonist asked, "have you not heard

که پیغمبر علیه السلام گفت الفقر فخري گفتم خاموش که اشارت

خواجه عالم بفقر طایفه ایست که مردان میدان رضا اند و تسلیم تیر

قضانه ایشان که خرقة ابرار پوشند و لقبه ابرار فروشند

260

ای طبل بلند بانگ در باطن هیچ

بی توشه چه تدبیر کنی وقت پیچ

روی طبع از خلق به پیچ ارمردی

تسبیح هزار دانه بر دست مسپیچ

265 درویش بی معرفت نیار آمد تا فقرش بکفر انجامد که گاه الفقیران یکون

کفر انشاید جز بوجود نعمت بر هفت را پوشیدن یا در استخلاص

گرفتاری کوشیدن انبای جنس ما را بهتر تپه ایشان که رساند و بد علما

بید سفلی چه ماند نه بینی که حق بخت و عاقل در محکم تنزیل از

نعیم اهل بهشت خبر میدهد که اولنگ لکم رزق معلوم فوا که وهم

270 مگرمون فی جنات النعیم تابدانی که مشغول کفاف از دولت

عفاف محرومست و ملک فراغت زیر نگین رزق معلوم

that the prophet said, poverty is my glory?" I replied, "be silent, for the prophet alludes to them who suffer in poverty of spirit, with submission to the arrows of destiny; and not those who in a religious garb sell the scraps which have been given them in charity. O loud sounding empty drum, how will you manage on the march without provisions? If thou art a man, free thyself from wordly avarice, instead of turning in your hand a string of a thousand beads. A durwailh without vital religion, will not rest until his poverty ends in blasphemy. He who is in poverty, is in danger of blasphemy. Without the command of riches, you cannot clothe the naked, nor use means for liberating captives. How can such as ourselves attain to their dignity, and what comparison is there, between the hand that bestows, and that which receives? Do you not perceive that the Almighty revealed to us in the Koran, the enjoyments of the dwellers in paradise? For them are appointed fruits in gardens of delight, in order that you may know that he who is intent on gaining a subsistence, is excluded from this portion of bliss and that tranquillity of mind requires a fixed income.

بیت

تشنگان را نباید اندر خواب همه عالم به چشم چشبه آب
 هر کجا سختی کشیده و تلخی چشیده را بینی خود را بشره در کارهای
 مخوف اندازد و از توابع آن نپرهیزد و از عقوبت آخرت نه هراسد و 275
 حلال از حرام نشناسد

قطعه

سگی را اگر کلوخی بر سر آید ز شادی بر جهد کین استخوانست
 و گر نعشی د و کس بدوش گیرند لیم الطبع پندارد که خوانست
 اما صاحب دنیا بعین عنایت ملحوظست و بحلال از حرام محفوظ 280
 من همانا که تقریر این سخن نکردم و برهان بیان نیاوردم انصاف
 از تو توقع دارم هرگز دیدی که دست دغایی بر کتف بسته
 یا بگی نوایی در زندان نشسته یا پرده معصومی دریده یا کفی
 از معصم بریده الا بعلت درویشی اشیر مردان را بحکم ضرورت
 در نقبها گرفته اند و کعبها سفته و محتلمست که درویش را 285

To those who are thirsty, the whole world appear in their dreams a spring of a water. You will every where see a person who is in distress commit atrocious actions without any hesitation; not being deterred by the dread of future punishment, he discriminates not between lawful and unlawful. If a dog is struck on the head with a clod of earth, he jumps up with joy, thinking it to be a bone; and if two persons should carry a corpse on their shoulders, a mean wretch might suppose it a tray of victuals: but the rich man, whom God hath regarded with the eye of favor, by the performance of what is lawful, is preserved from the commission of what is illegal. Thus, although I have not fully discussed the subject, nor adduced any substantial proofs in support of my arguments, I rely on your justice for a decision. Did you ever see a mendicant with his arms tied to his back, or in prison; or the veil of innocence rent, or the hand amputated (for theft) without its having been occasioned by poverty? Men intrepid as lions, are driven by want to undermine men's houses, and are in consequence bound by the heels. And it is possible

نفس اماره مطا لبت کند چون قوت حسانش نباشد بخصیان
 مبتلا گردد که بطن و فرج تو امانند یعنی د و فرزند یک شکبند
 مادام که این برجاست آن برپاست شنیدم که درویشی را
 با خنثی بگریختند با آن که شرمساری بود بین سنگساری
 290 بود گفت ای مسلمانان زیند ارم که زن کنم و قوت ندارم که صبر کنم
 چه کنم لا رهبانیه فی الاسلام و از جمله مواجب سکون و جمعیت
 درون که خداوندان نعت راست یکی آن آنست که هر شب
 صبحی در بر گیرند و هر روز جوانی از سر که صبح تا بیانرا دست از
 مصاحبت او بردارند و سرو خرامان را پای خجالت در گسل
 بیت 295

ببخون عزیزان قرو برده چنگ سرانگشته کرده عتاب رنگ
 محالست که با وجود حسن طلعت او گردد مناهي گردند و یا قصد
 تناهي کنند

بیت
 300 ده لی که خور بهشتی ربود و یغیا کرده غنا
 همگی التفات کند بر بتان یغیائی
 بیت

من کان بین یدیه ما اشتی رطب
 یغنیه ذلک عن رجم العنا قید

that the durwaish at the instigation of lust, not having power to restrain it, may commit sin. He who has
 in his possession a nymph of paradise, what inclination can he entertain for the damsels of Yughmā?
 He who hath in his hands such dates as he loveth, never thinketh of flinging stones at clusters
 on the tree.

اغلب تهیدستان دامن عصیت به عصیت آلایند و گرسنگان 305
نان ربایند

بیت

چون سگ درون سده گوشت یافت

نپرسد کین شتر صالح است یا خرد جال

بسیار مستوران بعلت درویشی در عین فساد افتاده اند و محض 310
گرامی بپاد زشت نامی داده اند

بیت

با گرسنگی قوت پرهیز نهاند افلاس عنان از کف تقوی بستانند

حالی که من این سخن بگفتم عنان طاقت درویش از دست تحیل

برفت و تیغ زبان برکشید و اسپ فصاحت درمیدان و قاحت جهانید 315

و بر من دوانید و گفت جندان مبالغه در وصف ایشان کردی

و سخنهای پریشان گفتمی که وهم تصور کند که زهر فاقه را تریاقند

و یا کلید خزاینه ارزاق امشتمی اند متکبر و مغرور و معجب و مغرور

و مشغول مال و نعمت مغتن جاه و ثروت سخن نگویند الا بسفاهت

In general, those in indigent circumstances, want chastity; as those who are starving steal bread. When a ravenous cur gets meat, he enquires not whether the flesh is of Saleh's camel or of the ass of Dujal. Many men, naturally well disposed, have been led by poverty into wickedness, and have given their good name to the wind of disrepute. Amidst the cravings of hunger, the power of abstaining ceases, poverty snatcheth the reins out of the hand of piety." At the moment that I uttered these words, the durwaishe's patience being exhausted, he attacked me with all the vehemence of loquacity, and said, " You have exaggerated their praise to such a degree, and have talked so extravagantly on the subject, that one would suppose them to be the antidote against the venom of poverty, and the key of the stores of providence. But they are a set of proud, arrogant, self-conceited, abominable fellows, insatiable after money, and possessions, intoxicated with rank and opulence, who speak not without insolence,

320 و نظر نکنند الا بکراحت علما را بگذاشتی منسوب کنند و فقرا را به بی
 سروپایی معیوب گردانند بغرور مالی که دارند و عزت جاهی که
 پندارند برتر از همه نشینند و خود را بهتر از همه بینند آن در سر
 دارند که بکسی سر بردارند بیخبر از قول حکما که گفته اند هر که
 بطاعت از دیگران کسبست و بتعبت بیش بصورت توانگرست و بمعنی

325 درویش

گر بی هنر بهال کند کبر بر حکیم کون خرش شباهت اگر نکند و عنبرست
 گفتیم مذمت ایشان رواست که خداوندان گردند گفت خطا گفتی
 که بنده درمند چه فایده که ابر آذرند و بر کسی نهیبازند و چشمه
 330 آفتابند و بر کسی نهی تابند و بر مرکب استطاعت سوارند و نهی
 رانند قدمی بهر خدا نهند و در می بی وانی ندهند و مالی
 به شقت فراهم آورند و بخست ننگ دارند و بحسرت بگذارند و حکما
 گفته اند سیم بخیل وقتی از خاک بر آید که وی بخاک در آید

nor behold any one but with contempt; the learned they call beggars, and the indigent they treat with obloquy. Proud of their riches, and vain of that dignity of which they think themselves possessed, and vaunting in their superiority, they treat all others as their inferiors; they never think it their duty to look kindly on any one; ignorant of what the sages have said, that whosoever is inferior to others in piety, although he may exceed them in wealth, though in appearance a rich, is in reality a poor man. If an empty fellow, on account of his wealth, behaves proudly towards a wise man, reckon such a one an ass, although he be an Ambergris ox." I said, "speak not disdainfully of them, as they are the masters of generosity." He replied, "you speak erroneously, for they are slaves to their money. Of what use are they, if they are the clouds of August, and do not shower down benefits; or of what advantage, if they are the fountain of light, and do not shine on any one; and are mounted on the steed of power without performing any course? They stir not a step in the service of God, and part not with a diram without distressing you with the obligation. They labour in amassing wealth, preserve it with avarice, and part with it with regret, verifying the saying of the sages. That the miser's money comes out of the earth, at the time, that he goes into it.

بیت

335

برنج و سعی کسی نعتی بچنگ آرد
 دگر کس آید و بی رنج و سعی بردارد

گفتم بر بخل خداوندان نعت و قوف نیاخته الا بعلت گدا نی
 ورنه هر که طبع یکسو نهد کریم و بخیلش یکسان نباید محک
 داند که زرچیست و گدا داند که میسک کیست گفتا بتجربه
 آن میگویم که متعلقان برد بردارند و غلیظان شداد را بر 340
 گهارند تا بار عزیزان ندهند و دست بر سینه صاحب تیزان نهند
 و گویند که کس در سرای نیست و بحقیقت راست گفته باشند

بیت

آن را که عقل و همت و تدبیر و رای نیست

345 خوش گفت پرده دار که کس در سرای نیست
 گفتم بعد از آن که از دست متوقعان بجان آمده اند و از رقع
 گدایان بغان او محال عقلست که اگر ریگ بیابان در شود
 چشم گدایان پر نشود

One person by his exertions gets money, which another comes and takes away without pains or trouble." I replied, "you know nothing of the parsimony of the wealthy, excepting by means of beggary; for otherwise, whosoever lays aside avarice sees no difference between the bountiful man, and the miser. The touchstone proves what is gold; and the beggar him who is stingy." He said, "I speak of them from experience, for they keep a guard at their gate, and station rude violent men to deny admittance to their dearest friends, and these seizing the collars of men of distinction, declare, that nobody is at home; and verily they say truly. He who hath neither wisdom, liberality, prudence, nor judgment, of him the porter says rightly that no one is in the house." I replied, "in this they are excusable, because they are teased out of their lives with importunate solicitations, and tormented with beggarly petitions, and it is a contradiction to reason to suppose, that if the sands of the desert were converted into pearls, they would satisfy the eye of the beggars.

بیت

دید اهل طبع بنعمت دنیا پرنشود همچنان که چاه بشبنم 355

حاتم طائی که بیابان نشین بود اگر در شهر بودی از جوشن

گدا یان بیچاره گشتی و جامه بر تن او پاره گفتا که من بر حال

ایشان رحمت میبرم گفتم نه که بر مال ایشان حسرت میخوری

مادرین گفتار و هردو بهم گرفتار بید قی که براندي بدفع آن

355 بکوشید می و هر شاهي که بخواندي بفرزین بپوشید می تا

نقد کیسه هبت همه در باخت و تیر جعبه حاجت همه بینداخت

قطعه

هان تا سپر نیفتنی از حبله فصیح

کورا جز آن مبالغه مستعار نیست

360 دین و رز و معرفت که سخندان سجع گوی

بر در سلاح دارد و کس در حصار نیست

عاقبة الامر دلیش نهاند دلیش کردم دست تعدی دراز

کرد و بیهوده گفتن آغاز و سنت جاها نیست که چون بدلیل

The eye of an avaricious man cannot be satisfied with wealth, any more than a well can be filled by dew. Hatim Thai was an inhabitant of the desert; had he dwelt in a city, he would have been overwhelmed by the importunities of beggars, who would have torn the cloaths off his back." He said, " I pity their condition." I replied " not so, for you envy them their riches." We were talking thus, opposing force to force; when he advanced a pawn I endeavoured to repel it, and whenever he put my king in check I relieved it by the vizier (or queen,) until he had exhausted all the coin in his purse, and had spent all the arrows of the quiver of disputation. Take care not to throw down the shield when combating with an orator, who hath nothing but borrowed tumid eloquence. Practise thou religion and serve God, for the verbose orator who measures his periods, exhibits arms before the gate, but there is nobody within side of the castle. At length, when having no arguments left, I had put him to shame, he became outrageous and spoke incoherently. It is the way with the ignorant, when confounded by the adversary's arguments,

T t t.

از خصم فرومانند سلسله خصومت بجنبانند چون آذربت تراش
 که بحاجت با پسر بر نیامد بجنک برخاست که قال الله تعالی 365
 لین لم تنته لارجنک د شنامم داد سقطش گفتم گریبانم درید
 پس از نخواستن گرفتیم

قطعه

آورد من و من درو فتاده خلق از پی ما دوان و خنده
 انگشت تعجب جهانی از گفت و شنید مابدندان 370
 القصه مرافعه این سخن پیش قاضی بردیم و بحکومت عدل
 راضی شدیم تا حاکم مسلمانان مصلحتی بگوید و در میان
 تونگران و درویشان فرقی بگوید قاضی چون هیات مابدید
 و منطق ما بشنید سر بجنب تفکر فرو برد و بعد از تعبیل بسیار سر
 بر آورد و گفت ای آن که تونگران را ثنا گفتمی و برد رویشان 375
 جفا روا داشتی بدان که هر جا که گلست خارست و با خبر خار
 ست و بر سر گنج مار و آنجا که دُر شهوارست نهنگ مردم خوار
 ست لذت عیش دنیا را دغۀ اجل در پیست و نعیم بهشت
 را دیومکاره در پیش

to have recourse to violence, as Azur the idol maker, when he could not convince his son Abraham by arguments, began to quarrel, as God hath said, "Of a truth, if thou wilt not give up this point, I will stone thee." He gave abuse, I retorted harshly, he tore the collar of my garment, and I laid hold of his beard. We were tumbling over one another, and the people running after us, laughing and astonished at our conduct. In short, we referred our dispute to the Cazy, and agreed to abide by his impartial decision, in order that a mahomedan judge might resolve, what was advisable, and discriminate between the rich and the poor. When the Cazy saw our faces, and heard our discourse, he sunk his chin into the collar of reflection, and after mature consideration raised up his head and said, "O thou who hast spoken in praise of the rich, I would have thee to know that there is no rose without a thorn; and that wine is accompanied with intoxication, hidden treasure has its dragon; in the same place which has royal pearls, are ravenous crocodiles; the enjoyment of worldly pleasure, is followed by the sting of death; and the lights of paradise are intercepted by crafty satan."

بیت

جور و شهن چه کند گرنکشد طالب دوست
 گنج و مار و گل و خار و غم و شادی نه بند
 نظر نکني در بستان که بيد مشکست و چوب خشک ههچنان
 در زمرة توانگران شاگرد و کفور و در جلقه درويشان صابرند

385 وضجور

بیت

اگر زاله هر قطره در شدي چو خر مهره بازار ازو پر شدي
 مقربان حضرت حق جل و علا توانگرانند درويش سیرت و
 درويشانند توانگر هيت مهين توانگران آنست که غم درويشان
 بخورد و بهين درويشان آنکه کم توانگران نگيرد قال الله
 تعالي ومن يتوكل علي الله فهو حسبه پس روي عتاب از من
 بد رويش کرد و گفت اي که گفتي توانگران مشغول مناهي
 اند و مست ملاهي نعم طايفه چنين که گفتي هستند قاصر هيت

He ought to submit to violence from an enemy, who wishes to enjoy a friend, because the treasure and the dragon, the rose and the thorn, sorrow and gladness, are linked together. Observe you not that in the garden there are odoriferous plants, as well as dry trunks? in like manner in the circle of rich men, there are grateful and ungrateful persons; and in the number of durwaishees some exercise patience, and others do not. If every hailstone was a pearl, the market would be as full of them as of shells. The beloved of the almighty consist of rich men, who have the disposition of durwaishees, and of durwaishees possessed of noble minds. The greatest rich man is he who relieves the distressed of the poor; and the best of durwaishees is he who looketh not to the rich for his support: for God hath said, "He who trusteth in god, requires no other's help." The Cazy, having ceased reprehending me, turned towards the durwaishe and said, "You who have advanced that the rich spend their time in wickedness, and are intoxicated with luxury; it is true there are such people as you have described, who are defective in zeal,

و کافر نعمت ببرند و بنهند و بخورند و دهند اگر بهشل باران
 نبارد و یا جهان طوفان بر آرد یا عتباد مکنت خویش از محنت 395
 د رویش نپرسند و آرزو آید ای تعالی ترسند

بیت

گر از نیستی د یگری شد هلاک ^{مرا هست} بطراز طوفان چه پاک

بیت

و را کبات نیا قافی هواد چها لم یلتفتن الی من غاص فی الکشب 400

بیت

د و نان چو گلیم خویش بیرون بردند
 گویند چه غم گر همه عالم مردند

تومی برین صفت که بیان کردم و طایفه د یگر خوان نعم نهاده
 و صلاي کرم در داده و ابرو بتواضع کشاده طالب نامند و مغفرت 405
 و صاحب دنیا و آخرت چون بندگان حضرت پادشاه عالم موید
 من عند الله مظفر و منصور علی الاعداي مالک از منة الانام

and ungrateful towards God, who gather money, and hoard it; who enjoy themselves, and give not to others; if, for example, there should be a drought, or if the world should suffer a deluge, they, confiding in their own wealth, would not enquire after the distress of the poor, nor fear God. If another should be annihilated by distress, I exist, what has a goose to fear from a deluge. The women who are mounted on camels, feel not in their litters for him who perishes in the sand. Mean persons, when they have escaped with their own blanket, say, what signifies it, if the whole world should die. There are some of this description; but I have seen others who having spread the table of generosity, and proclaimed munificence, with affable countenance seek reputation, and ask pardon of God; enjoying the things of this world, and of futurity; like his majesty the king of the world, who is assisted by the grace of God, the conqueror of his enemies, lord paramount of nations,

حامي ثغور الاسلام وارث مملکت سليمان اعدل ملوک الزمان
مظفر الدین ابوبکر سعد اتمام الله ايامه ونصر اعلامه

410

قطعه
پدر بجای پسر هرگز این کرم نکند
که دست جود تو یا خاندان آدم کرد
خدای خوانست که بر عالم به بخشاید
ترا بر حبت خود پادشاه عالم کرد

415 قاضي چون سخن بدین پایه رسانید و از حد قیاس ما اسپ

مبالغه در گذرانید بقتضای حکم قضا رضای ایدیم و از ما مضي
در گذشتیم و بعد رما جری طریق مدارا اگر قسیم و سر بتدارک
بر قدم یکدگر نهاده ایم و بوسه بر سر و روی همدگر داده ایم و ختم
سخن بدین دو بیت بود

420

مکن زگردش انگیتی شکایت ای درویش
که تیره بختی اگر هم برین نسبت مردی
توانگرا چون در دست کامرانت هست
بخور به بخش که دنیا و آخرت بردی

defender of the strong holds (of religion) heir of the kingdom of Solomon, surpassing all the monarchs of his time in justice, Mozufferuddeen Abûbekr Sâd, may God prolong his days, and grant victory to his standards. A father sheweth not such benevolence towards his son, as your hand of liberality has bestowed on the human race. God wanting to bestow blessing on mankind, through his mercy made you king of the world." When the Cazy had extended his discourse to this length, and had exerted the powers of eloquence beyond our expectation, we acquiesced in his sentence with mutual forgiveness, and apologizing for all that had passed between us, we took the road of affability, and blaming ourselves, we kissed each other's hands and face, and the disputation concluded with these words, "O durwaish, complain not of the revolutions of this world, for thou wilt be unhappy if thou expire in this imagination. And thou rich man, whilst thou hast thy heart and hand at thy command, enjoy and bestow; that thou mayest obtain the blessing of heaven, in this life, and in futurity."

V v v.

باب هشتم در آداب صحبت

حکمت ۱

مال از بهر آسایش عمر است نه عمر از بهر گرد کردن مال عاقلی
را پرسیدم که نیکبخت کیست و بدبخت چیست گفت نیکبخت
آنکه خورد و کشت و بدبخت آنکه مرد و هشت
5

بیت

مکن نیاز بران هیچکس که هیچ نکرده
که عمر در سر تحصیل مال کرده و نخورده

حکمت ۲

حضرت موسی علیه السلام قارون را نصیحت کرد که احسن
کبا احسن الله الیک نشنید و عاقبتش شنیدی
قطعه

آنکس که بدینار و درم خیر نیند وخت
سر عاقبت اندر سر دینار و درم کرد

CHAPTER VIII.

Rules for conduct in life.

No. 1.

Riches are for the comfort of life, and not life for the accumulation of riches. I asked a holy wise man, who is fortunate, and who is unfortunate? He replied he was fortunate who ate and fowed; and he was unfortunate, who died without having enjoyed. Pray not over that worthless wretch who performed no act of piety: who spent his whole life in amassing money, without making any use of it.

No. 2.

The prophet Moses, upon whom be peace, thus admonished Karoon, "Do thou good, in the same manner that God hath done good unto thee." He did not listen, and you have heard of his end. He who hath not done good with his money, hath lost his future hopes in attending to the acquisition of riches.

خواهي متمتع شوي از نعت د نيا

با خلق کرم کن چو خدا با تو کرم کرد

عرب گوید جد و لاتمین فان الفایده الیک عایده یعنی به بخش

و اعطاده و منت منه که فایده آن بتو باز گردد

قطعه

20 درخت کرم هر کجا بیخ کرد گذشت از فلک شاخ و بالای او

گرامید داری کزوبر خوری بهت منه اره بر پای او

قطعه

شک خدای کن که موفق شدی بهخیر

ز انعام فضل او نه معطل گذاشتیست

منت منه که خدمت سلطان همی کنی

25

منت شناس ازو که بخد مت بداشتست

حکمت ۳

دو کس رنج بیهوده بردند و سعی بی فایده کردند یکی آنکه

If thou wish to derive benefit from worldly riches, shew that kindness towards thy fellow creatures that God hath bestowed on thee. The Arabs say, "be bountiful without accounting it an obligation, when most certainly the benefit will return to you." Wherever the tree of beneficence takes root, it sends forth branches beyond the sky. If you entertain hopes of eating the fruit, cultivate the tree kindly, and put not a saw at it's root. Return thanks to God that you have been assisted with divine grace, and that he has not excluded you from the riches of his bounty. Be not of holding an office under the king, but be grateful to God for having placed you in his service.

No. 3.

Two persons took trouble in vain, and used fruitless endeavours; he who acquired wealth,

مال اندوخت و نخورد و دیشتر آن که علم آموخت و عمل نکرد

30

مثنوی

علم چند آنکه بیشتر خوانی چون عمل در تو نیست نادانی

نه محقق بود نه دانشمند چار پائی برو کتابی چند

آن تهی مغر را چه علم و خبر که برو هی زمست یا دفتر

حکمت ۲ *Enjoying life?*

35

علم از بهر همین پرورد نیست نه از بهر دنیا خوردن

بیت

هر که پر هیز و علم و زهد فروخت آخرش گریه کرد و پاک بسوخت

حکمت ۵

عالم تا پر هیز گار گور است مشغله در راهی و لا یتدی

40

بیت

بی فایده هر که عمر در باخت چیزی نخرد و زر بینداخت

حکمت ۴

ملک از خردمندان جبال گیرد و دیس از پرهیزگاران کبال

without enjoying it; and he who taught wisdom, but did not practise it. How much so-
ever you may study science, when you do not act wisely, you are ignorant. The beast whom
they load with books, is not profoundly learned and wise; what knoweth his empty skull
whether he carried firewood or books.

No. 4.

Science is to be used for the preservation of religion, and not for the acquisition of wealth.
Whosoever prostituted his abstinence, reputation, and learning for gain, formed a granary,
and then consumed it entirely.

No. 5.

A learned man, without temperance, is a blind man carrying a link; he sheweth the
road to others, but doth not guide himself. He who through inadvertency trifled with life,
threw away his money without purchasing any thing.

No. 6.

A kingdom gains credit from wise men, and religion obtains perfection from the virtuous.

یابد پادشاهان به نصیحت خردمندان محتاجترند که خردمندان

بیتقرب پادشاهان 45

قطعه

پندم اگر بشنوی ای پادشاه در همه دقت به ازین پند نیست
جز بخردمند مفر ما عبل گرچه عبل کار خردمند نیست

حکمت ۷

50 سه چیز بی سه چیز پاید: رن باند مال بی تجارت و علم بی بحث

و ملک بی سیاست

حکمت ۸

رحم آوردن بر بدان ستمست بر نیکان و عفو کردن از ظالمان

جورست بر مظلومان

بیت

55

خبیث را چو تعهد کنی و بنوازی

بدولت تو گنه میکند بانبازی

Kings stand in more in need of wise men, than wise men do of appointments at court. Listen O. king, to my advice; for you have not a more valuable maxim, in all your archives, than this, "Entrust not your affairs to any but wise men; although public business is not the occupation of the wife."

No. 7.

Three things are not permanent without three things; wealth without commerce, science without argument, nor a kingdom without government.

No. 8.

Shewing mercy to the wicked is doing injury to the good; and pardoning oppressors, is injuring the oppressed. When you connect yourself with base men, and shew them favor, they commit crimes with your power, whereby you participate in their guilt.

U u u.

حکبت ۹

برد و سستی پادشاهان اعتبار نتوان کرد و بر آواز خوش کودکان
 60 *side* غره نباید بود که آن بخیالی متبدل شود و این بخوابی متغیر
 گردن

بیت

معشوق هزار دونه را دل ندهی
 ورمیده دل بجدایی بنهی

65

حکبت ۱۰

secret
 هران سِری که داری بادوست در میان منه چه دانی که
 وقتی دشمن گردد و هر بدی که توانی کردن بادشمن مرسان
 باشد که روزی دوست گردد رازی که خواهی نهان ماند
 با کسی در میان منه اگر چه معتد بود که هیچکس بر سرتو
 70 *secretly of confidence*
 مشفقتر نباشد

No. 9.

You cannot rely on the friendship of kings, nor confide in the sweet voices of boys, for those change on the slightest suspicion, and these alter in the course of a night. Give not your heart to her who has a thousand lovers; but if you should bestow it on her, be prepared for a separation.

No. 10.

Reveal not to a friend every secret that you possess, for how can you tell but what he may sometime or other become your enemy. Likewise inflict not on an enemy every injury in your power, for he may afterwards become your friend. The matter which you wish to preserve as a secret, impart it not to any one, although he may be worthy of confidence, for no one will be so true to your secret as yourself.

قطعه

خاموش به که ضمیر دل خویش

با کسی گفتن و گفتن که مگوي

ای سلیم آب ز سر چشمه ببند

که چو پرشد نتوان بستن جوي

75

سخنی در نهان نباید گفت

که بهر ^{company} انجمن نشاید گفت

حکمت ۱۱

design

دشمنی ضعیف که در طاعت آید و دوستی نباید مقصود وي جز آن

80 نیست که دشمنی قوی گردد و گفته اند بر دوستی ^{contemning} دوستان اعتبار

نیست تا بتعلق دشمنان چه رسد هر که دشمن کوچک را حقیر شمارد

بدان ماند که آتش اندک را مهمل گذارد

قطعه

امروز بکش که میتوان کشت کاتش چو بلند شد جهان سوخت

85 مگذار که زه کند کسان را دشمن چو به تیر میتوان دوخت

It is safer to be silent, than to reveal one's secret to any one, and telling him not to mention it. O good man! stop the water at the spring head, for when it is in full stream, you cannot arrest it. You should never speak a word in secret, which may not be related in every company.

No. 11.

A weak enemy, who becomes obedient, and shews friendship, does so with no other design but to become a more powerful adversary; as they have said, "Even the sincerity of friends is not to be relied on; what then is to be expected from the flattery of enemies?" He who despises a weak enemy, resembles him who neglects a spark of fire. Extinguish it to day, whilst you are able, for when it issues into a flame, it destroys a world. Permit not your enemy to string his bow, whilst you are able to pierce him with an arrow.

حکمت ۱۲

سخن در میان دو دشمن چنان گوی که اگر دوست شوند شرم زده

نباشی

مثنوی

90

میان دو کس جنگ چون آتش است
سخن چین بد بخت هیـز مـ کشـست
کنند این و آن خویش دگر باره دل
وی اندر میان کور بخت و خجل
میان دو تن آتش افروختن
نه عقلت خود در میان سوختن

95

قطعه

در سخن بادوستان آهسته باش تا ندارد دشمن خونخوار گوش
پیش دیوار آنچه گوئی هوش دار تا نباشد در پس دیوار گوش

حکمت ۱۳

هر که بادشمنان دوستان خود صلح کند سر آزار دوستان دارد 70

No. 12.

Speak in such manner between two enemies, that should they afterwards become friends, you may not be put to the blush. Hostility between two people is like fire, and the evil fated backbiter supplies fuel. Afterwards, when they are reconciled together, the backbiter is hated, and despised by both parties. To kindle a flame between two persons, is to burn your- self inconsiderately in the midst. Whisper to your friends, in order that your bloodthirsty enemy may not over-hear you. Take care what you say before a wall, as you cannot tell who may be behind it.

No. 13

Whosoever formeth an intimacy with the enemies of his friends, does so to injure the latter.

بیت

بشوای خردمند ازان دوست دست

که بادشمنانت بود هم نشست

حکبت ۱۴

75 چون در امضای کار متردد باشی آن طرف اختیار کن که بی

آزار تر بر آید

بیت

با مردم سهل گوی و شواری مگوی

با آنکه در صلح زند جنگ مجوی

حکبت ۱۵

تا کار بر نمی آید جان در خطر افکندن نشاید

بیت

چون دست از همه حیلتی در گسست

حلاست بردن بشیشیر دست

○ wife man! wash your hands of that friend, who associates with your enemies.

No. 14.

When, in transacting business, you are under any hesitation, make choice of that side which will produce the least injury. Speak not harshly to a man of placid manners; and with him who knocks at the door of peace, seek not hostility.

No. 15.

As long as an affair can be compassed by money, it is not advisable to put one's life in danger. When the hand has failed in every trick, it is lawful to draw the sword.

W w w.

بر عجز دشمن رحمت مکن که اگر قادر شود نکند

بیت

دشمن چو بینی ناتوان لاف از بروت خود مزن

مغزست در هر استخوان مرد یست در هر پیرهن

هر که بدي را بگشدد خلق را از بلای او برهاند و او را از عذاب خدای
90 قطعه

پسندید دست بخشایش و لیکن منہ بر ریش خلق آزار مرهم

ندانست آنکه رحمت کرد بر مار که آن طلبست بر فرزند آدم

حکمت ۱۷

نصیحت از دشمن پذیرفتن خطاست ولیکن شنیدن رواست تا بخلاف

آن کار کنی که آن عین صوابست

مثنوی

حذر کن ز آنچه دشمن گوید آن کن که بر زانو زنی دست تغابن

شکر راهی نباید راست چون تیر از و بر گرد و راه دست چپ گیر

No. 16.

Shew not mercy to a weak enemy, for if he becomes powerful he will not spare you. When you see an enemy weak, twist not your whiskers in boasting; there is marrow in every bone, and every coat covers a man. Whofoever killeth a wicked man, relieveth the world from his injuries, and delivereth himself from the wrath of God. Forgiveness is commendable; but apply not ointment to the wound of an oppressor. Knoweth he not that whofoever spareth the life of a serpent, committeth injury towards the sons of Adam.

No. 17.

It is not advisable to follow the advice of an enemy; you may hear what he has to say, in order, that you may act contrary thereto; and which is perfect reason. Avoid that which an enemy tells you to do, for if you follow his advice, you will finite your knees with the hands of sorrow. If he shews you a road, straight as an arrow, turn from it, and go the other way.

خشم بیش از حد وحشت آرد و لطف بی وقت هیبت ببرد نه چندان
درشتی کن که از تو سرگردند و نه چندان نرمی که بر تو دلیر شوند
مثنوی

درشتی و نرمی بهم در بهست چو رگ زن که جراح و مرهم نهست
105 درشتی نگیرد خردمند پیش نه سستی که ناقص کند قدر خویش
نه مرخویشتن را فرو نهد نه یکباره تن در زبونی دهد

مثنوی

شبان با پدر گفت ای خردمند مرا تعلیم ده پیرانه یک پند
بگفتانیک مردی کن نه چندان که گردن چیره شوک تیزند

حکبت ۱۹

دو کس دشمن ملک و دینند پادشاه بی حلم و زاهد بی علم
بیت

بر سر ملک مباد آن ملک فرمان ده
که خدا را نبود بنده فرمان بردار

No. 18.

Anger, when excessive, createth terror; and kindness out of season destroys authority. Be not so severe as to cause disgust, nor so lenient as to encourage audacity. Severity and lenity should be tempered together; like the surgeon, who, when he uses the lancet, applies also a plaster. A wise man carries not severity to excess, nor suffers such relaxation as will lessen his own dignity. He over rates not himself, neither doth he altogether neglect his consequence. A shepherd said to his father; "O thou who art wise, teach me one maxim from your experience." He replied, "be complacent, but not to that degree that they may insult you with the sharp teeth of the wolf."

No. 19.

Two persons are enemies to a kingdom and to religion, a monarch without clemency, and a religious man without knowledge. May there never be at the head of a kingdom, a ruler who is not an obedient servant of God.

پادشاه باید که تابعدی بر دوشمنان خشم نراند که دستان را اعتبار
نیابد که آتش خشم اول درخداوند خشم افتد آنکه زبانه بخصم رسد
میانرسد

مثنوی

120 نشاید بتی آدم خاک زاد که در سرگند کبر و تندي و باد
ترا با چنین گرمی و سرکشی نپندارم از خاک از آتشی
قطعه

در خاک بیلقان برسیدم بعابدی
گفتم مرا بتربیت از چهل پاک کن
125 گفتا برو چو خاک تعجل کن ای فقیه
یا هر چه خوانده همه در زیر خاک کن

مطایبه ۲۱

بدخوی در دست دشنی گرفتار است که هر کجا که رود از
چنگ عقوبت او خلاص نیابد

No. 20.

It becometh a king, not to shew wrath towards his enemies, to such a degree, as to alarm his friends; for the fire of wrath first falls on the exciter of it, and then the flame may reach the enemy, or not. It suits not the earth-born sons of Adam to assume pride, ferocity and vanity. You who have so much heat and pertinacity, I do not consider as created of earth, but of fire. In the land of Baelkân, I visited a religious man, to whom I said, "cleanse me from ignorance by your doctrine?" He replied, "go and suffer with patience, like the earth. O learned in the law, or else bury in the earth all that you have studied."

No. 21.

A wicked man is a captive in the hand of the enemy, for wherever he goeth, he cannot escape from the clutches of his own punishment.

اگر ز دست هلاک رود بد خوي

ز دست خوي بد خویش در هلاک باشد

پند ۲۲

چوبیني که در سپاه دشمن تفرقه افتاد توجیع باش و اگر جمع

135 شوند از پریشانی اندیشه کن

قطه

برو با دوستان آسوده بنشین چوبیني در میان دشمنان جنگ

و اگر بیني که با هم یکنه باشند کمان راز کن ویرانه بر سنگ

تنبیه ۲۳

140 دشمن چو از همه حیلتی در ماند سلسله دوستی بجنباند پس

آنکه بدوستی کارها کند که دشمن نتواند کرد

پند ۲۴

سرمار بدست دشمن بکوب که از احدى الحسنین خالی

نباشد اگر این غالب آمد مار گشتی و اگر آن از دشمن رستی

If the wicked man should escape to heaven from the hand of calamity, he would continue in calamity from the sense of his own evil disposition.

No. 22.

When you see discord amongst the troops of your enemy, be of good courage; but if they are united, then be upon your guard. When you see contention amongst your enemies, go and sit at ease with your friends; but when you see them of one mind, string you bows and place stones upon the ramparts.

No. 23.

When the enemy has failed in all other artifices, he will propose friendship; that under its appearance he may effect what he could not compass as an open adversary.

No. 24.

Bruise the serpent's head with the hand of your enemy; which cannot fail of producing one of these two advantages. If the enemy succeeds, you have killed the snake, and if the latter prevails, you have got rid of your enemy.

X x x.

بیت

145

بروز معرکه ایمن مشوز خصم ضعیف
که مغرشیر بر آرد چو دل ز جان برداشت

پند ۲۵

خبری که دانی دلی بیازارد تو خاموش باش تا دیشگری بیارد

بیت

150

بلبل مرده بیار بیار خبر بد بیوم باز گذار

تحدیر ۲۶

پادشاه را بر خیانت کسی واقف مگردان مگر آنکه که بر قول کلی
واثق باشی و گرنه در هلاک خود همی کوشی

بیت

155

پسیچ سخن گفتن انگاه کن که دانی که در کار گیرد سخن

مطایبه ۲۷

هر که نصیحت خود را نمی کند او خود بنصیحت دگری
مکتاجست

In the day of battle, consider not yourself safe, because your adversary is weak ; for he who becomes desperate, will take out the lion's brains.

No. 25.

When you have any thing to communicate that will distress the heart of the person whom it concerns, be silent ; in order that he may hear from some one else. O nightingale bring thou the glad tidings of spring ; and leave bad news to the owl.

No. 26.

Inform not the king of the perfidy of any one, excepting you are assured that he will entirely approve of it ; for otherwise you are only working your own destruction. When you are purposing to speak any thing, do it when you know that your words will take effect.

No. 27.

He who gives advice to a self conceited man, stands himself in need of counsel from another.

فريب د شبن مخور و غرور مداح مخر که آن دام زرق نهاده
است و اين کام طبع کشاده احبف را ستايش خوش آيد چون
لاشه که در کعبش دمي فربه نبايد
قطعه

165 الا تانشنوي مدح سخن گوي که اندک مایه نفعي از تو دارد

اگر روزي مرادش بر نياري د و صد چند ان عيوبت بر شپارد

تريبت ۲۹

متکلم را تا کسي عيب نگيرد سخنش صلاح نپذيرد

بيت

170 مشو غره بر حسن گفتار خویش به تحسین نادان و پندار خویش

ملاطفه ۳۱

هبه کس را عقل خود بکمال نبايد و فرزند خویش بجبال

قطعه

يکي جهود و مسلمان نزاع ميکردند

چنان که خنده گرفت از جدیت ایشانم

175

No. 28.

Be not caught by the deceit of an enemy, nor be proud of the praise of a flatterer; for that has spread the thin net; and this has opened the palate of avarice. A blockhead is pleased with praise; like a corpse whose inflated heel has the appearance of plumpness. Take care how you listen to the voice of the flatterer, who in return for his little stock, expects to derive from you considerable advantage. If one day you do not comply with his wishes, he imputes to you two hundred defects instead of perfections.

No 29.

Unless some one points out to an orator his defects, his discourse will never be correct. Be not vain of the elegance of your discourse, from the commendation of an ignorant person, neither upon the strength of your own judgment.

No 30.

Every one thinks his own wisdom perfect, and his own child beautiful. A Jew and a Mahomedan were disputing in a manner that made me laugh,

بطیره گفت مسلمان گر این قبالة من
درست نیست خدا یا جهود میرانم
جهود گفت بتوریت میخورم سوگند
اگر خلاف کنم هیچو تو مسلمانم
گر از بسیط زمین عقل منعدم گردن
بخود گمان نبرده هیچکس که نادانم

180

مطایبه ۳۱

ده آدمی بر سفره بخورند و دوسک بر جیفه بسر نبرند حریص
یا جهانی گرسنه است و قانع بنانی سیر

185

بیت

روده تنگ بیک نان تهی پرگردن
نعبت روی زمین پر نکند دیده تنگ

مثنوی

پدر چون دور عمرش منقضی گشت مرا این یک وصیت کرد و بگذشت
که شهوت آتش است از روی به پرهیز بخود بر آتش دوزخ مکن تیز 190

the mahommedan said in wrath, " if this deed of conveyance is not authentic; may God cause me to die a Jew." The Jew said, " I make oath on the Pentateuch, and if I swear falsely, I am a Mahommedan like you." If wisdom was to cease throughout the world, no one would suspect himself of ignorance.

No. 31.

Ten men will fit at one table, but two dogs will not be satisfied with one carcase. The avaricious man, with the whole world at his command, is hungry; whilst he who is contented, is satisfied with a loaf of bread. The narrow belly is filled with a loaf of bread without meat; but the narrow sight is not satisfied with all the riches on the face of the earth. My father when the term of his life was expired, gave me this one advice and departed, " Lust is a fire, shun it; precipitate not yourself into the flames of hell;

195 دران آتش نداری طاقت سوز بصیر آبی بر این آتش زن امروز

نصیحت ۳۲

هر که در حال توانائی نیکوئی نکند در وقت ناتوانی سختی بیند

بیت

بد اختر تر از مردم آزار نیست که روز مصیبت کشش یار نیست

حکمت ۳۳

200

جان در حمایت یکدمست و دنیا و جودی میان دو عدم دین بدنیا

فروشان خرد یوسف بفروشد تاچه خرد الم اعد الیکم یا بنی

آدم ان لا تعبدوا الشیطان

بیت

بقول دشمن پیمان دوست بشکستی

205

ببین که از که بریدی و با که پیوستی

تنبيه ۳۴

شیطان با مخلصان بر نهی آید و سلطان با مغلسان

since you will not have strength to support that burning, quench the present flame with the water of patience."

No. 32.

He who when he hath the power doeth not good, when he lofes the means will suffer distrefs. There is not a more unfortunate wretch than the oppressor, for in the day of adversity nobody is his friend.

No. 33.

Life depends upon the support of a single breath, and worldly existence is between two non existences. Those who sell religion for the world, are asses; they sell Joseph and get nothing in return, " Did I not bargain with you, O sons of Adam, that you should not serve Satan? By the advice of an adversary, you are breaking your promise with your friend: behold from whom you have separated, and with whom you have united yourselves."

No. 34.

Satan cannot prevail over the righteous, neither the king, against the poor.

Y y y.

مثنوي

وامش مده آن که بی نیاز است و ر خود دهنش ز فاته باز است 210
گو فرض خدا نبی گذارد از قرض تو نیز غم ندارد

قطعه

خاک مشرق شنیده ام که کنند بچهل سال کاسه چینی
صد بروزی کنند در بغداد لاجرم قیمتش همی بینی

قطعه

215

مرغک از بیضه برون آید و روزی طلبد
و آن می بچه ندارد خبر از عقل و تبیز
آن که ناگاه کسی گشت بچیزی ترسد
و این بتمکین و فضیلت بگذشت از همه چیز

حکایت ۳۵

220

آبگینه همه جا هست از آن قدرش نیست
لعل د شوار بدست آید از آنست عزیز

Trust not him who neglecteth his prayers to God, even although his mouth be kept open by fasting; for he who performeth not the divine precepts, neither will he care for his debt to you. I have heard that in the land of the east they are forty years in making a china cup: they make a hundred in a day at Bughdad, and consequently you see the meanness of the price. A chicken, as soon as it comes out of the egg, seeks its food; but an infant hath not reason and discrimination. That which was something all at once, never arrives at much perfection; and the other by degrees, surpasses all things in power, and excellence. Glass is every where, and therefore of no value; the ruby is obtained with difficulty, and on that account is precious.

نگارها بصبر برآید و مستعجل پسر در آید

مثنوی

بچشم خویش دیدم در بیابان
که مرد آهسته بگذشت از شتابان
سپند باد پا از تنگ فرو ماند
شتر بان همچنان آهسته میراند

225

ملا طغنه ۳۶

235 نادان را به از خاموشی نیست و اگر این مصلحت بدانستی
نادان نبود ی

قطعه

چون نداری کمال و فضل آن به که زبان در دهان ننگ داری
آدمی را زبان فسیحه کند جوز بی مغز را سبکساری

قطعه

235

خریزا ابلهی تعلیم میداد و بر صرف کرده عمر دایم
حکیمی گفتش ای نادان چه کوشی در پی سودا بترس از لوم لایم

No. 35.

Affairs are accomplished through patience, and the hasty man faileth in his undertakings. I saw with my own eyes in the desert, a man who walked slowly, get before one who went fast. The fleet steed was tired with galloping, whilst the camel driver proceeded in an equal slow pace.

No. 36.

Nothing is so good for an ignorant man as silence; and if he was sensible of this, he would not be ignorant. When you possess not perfection and excellence, you had better keep your tongue within your teeth. The tongue brings men into disgrace. The nut without a kernel is of light weight. A stupid man was training an ass, and spent all his time upon it. Somebody said, "O blockhead what art thou endeavouring to do? for this foolish attempt expect reprehension from the censorious."

نیاموزد بهایم از تو گفتار تو خاموشی بیاموز از بهایم

مثنوی

هرگم تامل نکند در جواب بیشتر آید سخنش ناصواب 240
یا سخن آرای چو مردم بهوش یا بنشین همچو بهایم خوش
مطایبه ۳۷

هرکه باد انا تر از خود بحث کند تا بداند که داناست بدانند
که نادانست

245

بیت

چون در آید به از توئی بسخن
گرچه به دانی اعتراض مکن
لطیفه ۳۸

هرکه به بدان نشیند نیکی نه بیند

250

مثنوی

گر نشیند فرشته با دیو وحشت آموزد و خیانت و ریبو
از بدان نیکویی نیاموزی نکند گرگ پوستین دوزی

Brutes will not acquire speech from thee learn thou silence from them." Whofoever doth not reflect before he giveth an answer, will generally speak improperly. Either arrange your words as a man of sense, or else sit quiet like a brute.

No. 37.

Whenever you argue with another wiser than yourself, in order that others may admire your wisdom, they will discover your ignorance. When one manages a discourse better than yourself, although you may be fully informed, yet do not start objections.

No. 38.

Whofoever associates with the wicked, will not see good. If an angel should keep company with a demon, he would learn terror, perfidy, and deceit. You cannot learn virtue from the wicked; the wolf practises not the ~~shepherd's~~ art.

فهرست

مرد مانرا عیب نهانی آشکارا مکن که مرایشان را رسوا کنی
و خود را بی اعتبار کنی

تشبیه ۲۱

255

هر که علم خواند و عمل نکرد بدان ماند که گاوراند و تخم
نیفشاند

عبرت ۲۱

از تن بیدل طاعت نیاید و پوست بی مغز بضاعت را نشاید

تشبیه ۲۲

260

نه هر که در مجادله چست در معامله درست
بیت

بس قامت خوش که زیر چادر باشد

چون باز کنی مادر مادر باشد

حکبت ۲۳

اگر شبها همه قدر بودی پس شب قدر بی قدر بودی

No. 39.

Publish not men's secret faults, for by disgracing them, you make yourself of no repute.

No. 40.

Whofoever acquired knowledge, and did not practise it, resembleth him who ploughed but did not sow.

No. 41.

Obedience is not truly performed by the body of him whose heart is dissatisfied. The shell without a kernel, is not fit for store.

No. 42.

X Not every one that is ready to dispute, is quick in transacting business. A form may appear handsome under a sheet, but remove it, and you find a grandmother.

No. 43.

If every night was a night of power, many of such nights would be disregarded.

Z z z.

Not every one who is ingenious in argument, or in disputation, is quick in business. As many a form may appear handsome under a sheet, but remove it, and you find a grandmother.

بیت

گر سنگ همه لعل بدخشان بودی
پیش قیامت لعل و سنگ یکسان بودی

270

حکمت ۴۴

نه هر که بصورت نیکوست سیرت زیاده روست که کار اندرون
دارد نه پوست

قطعه

275

توان شناخت بیک روز در شبایل مرد
که تا کجاش رسید ست پایگاه علوم
ولی زیاطنش ایمن مباش و غره مشو
که خبث نفس نگرده بسالها معلوم
تحدیره

هر که با بزرگان ستیزد خون خود ریزد

280

قطعه

خوشتن را بزرگ می بیند راست گفتند یک د و بیند لوج

If every stone was a Budukhân ruby, the ruby and the pebble would be of equal value.

No. 44.

It is not every graceful form that contains a good disposition; for virtue is in the mind, not in the appearance. You may know in one day, from a man's manners to what degree of knowledge ~~he has~~ attained; ~~however~~ be not secure against his mind; neither be proud of your discovery; ~~for a malignant spirit~~ spirit is not to be detected in many years.

No. 45.

Whofoever contendeth with the great, sheds his own blood. He who thinks himself great has been compared to one who squints and sees double.

رود بيني شكسته پيشاني تو که بازي بسرکني باغوج

پند ۲۶

پنجه باشیر و مشیت با شبشیر کا رخرد مند ان نیست

بیت

285

جنگ و زور آوري مکن با مست پیش سر پنجه د ربغل نه دست

تحدیر ۲۷

ضعيفي که با قوي د لاوري کند يار د شهنست د رهاک خویش

قطعه

290 سایه پرورده را چه طاقت آن که رود با مبارزان بقتال

سست بازو بجهل میفکنند پنجه با مرد آهنی چنگال

توبیخ ۲۸

هر که نصیحت نشنود سر ملامت شنیدن دارد

بیت

265 چون نیاید نصیحتت در گوش اگرت سرزنش کنم خاموش

You will get a broken front by sporting your head against a ram.

No. 46.

It is not the part of a wife man to box with a lion, or to strike his fist against a sword. Neither fight nor contend with one more powerful than yourself; put your hand under your arm pit.

No. 47.

A weak man, who contends with one that is strong, befriends his adversary, by his own death. ~~He who was nurtured in the shade~~ ^{gentle nurture} how is he able to accompany the heroes to battle! He who hath not strength in his arm, acts foolishly in opposing one who has a wrist of iron.

No. 48.

He who listens not to advice, studies to hear reprehension. When advice gains not admission into the ear, if they reprehend you, be silent.

لطیفه ۴۹

بی هنران هنرمندان را نتوانند دیدن هیچون سگان
بازاری سگ شکاری را بینند و مشغله بر آرند و پیش آمدن
نیارند

300

تکذیر ۵۰

سغله چون بهتر با کسی بر نیاید بکشتش در پوستین افتد

بیت

کند هر آینه غیبت حسود کوتاه دست
که در مقابله گنگش بود زبان مقال

305

شکایت ۵۱

اگر جور شکم نیستی هیچ مرغی در دام نیفتادی بل که صیاد دام
نه نهادی

بیت

شکم بند دست است و زنجیر پای
شکم بنده بهتر پرستد خدای

310

No. 49.

The vicious cannot endure the fight of the virtuous ; in the same manner as the curs of the market howl at a hunting dog, but dare not approach him.

No. 50.

When a mean wretch cannot vie with another in virtue, out of his wickedness, he begins to slander. The abject envious wretch will slander the virtuous man when absent ; but when brought face to face, his loquacious tongue becomes dumb.

No. 51.

But for the cravings of the belly, not a bird would have fallen into the snare, nay the fowler would not have spread his net. The belly is chains to the hands, and fetters to the feet. He who is a slave to his belly feldom worships God,

عبرت ۵۲

حکیمان دیر خورند و عابدان نیم سیر و زاهدان تا سد رمق و جواتان
تا طبق برگیرند و پیران تا عرق کنند اما فلان دران چند آنکه در معده
جای نفس نهاند و بر سفره روزی کس

بیت

315

اسیر بند شکم را دوشب نگیرد خواب
شبی زمده سنگی شبی زدل تنگی

و غظ ۵۳

مشورت با زنان تبا هست و سخاوت با مغسدان گناه

شعر

320

خبیث را چو تعهد کنی و بنوازی بدولت تو گنه میکند با نبازی

حکیت ۵۴

هر کرا دشمن پیش است گر نکشد دشمن خویش است

بیت

325 سنگ در دست و مار سر بر سنگ نکند مرد هشیار درنگ

No. 52.

Wife men eat late; holy men half satisfy their appetites; and hermits take only what is sufficient to sustain life; young men devour all that is in the dish; the old eat until they sweat: but the Calenders devour so voraciously that there is not in their stomachs room for drawing breath; nor is there left on the table a morsel for any one. He who is a slave to his belly sleeps not for two nights; one night from a loaded stomach, and the next night through want.

No. 53.

To consult with women is ruin; and to be liberal towards the seditious is a crime. When you support and favor the vicious, you commit wickedness with your power by participation.

No. 54.

Whosoever hath his adversary in his power, and doth not destroy him, is an enemy to himself. When there is a stone in the hand, and the head of a snake under the stone, the prudent man delayeth not execution.

A a a a.

ترحم بر پلنگ تیز دندان ستم کاري بود بر گوسفندان
و گروهی بخلاف این مصلحت دیده اند و گفته اند که در کشتن
بندیان تأمل اولیتر است بحکم آنکه اختیار باقیست توان کشت
و توان هشت و اگر بی تأمل کشته شود محتلیست که مصلحتی فوت
شود که تدارک آن ممتنع باشد

330

بیت

نیک سهلست زنده بید جان کرد کشته را باز زنده نتوان کرد
شرط عقلست صبر تیر انداز آنکه رفت از کمان نیاید باز
حکمت ۵۵

حکیمی که با جهال در افتد باید که توقع عزت ندارد و گرجا هل 335
بزبان آوری بر حکیمی غالب اند عجب نیست سنگیست که جوهر
را شکند

بیت

چه عجب گر فرو رود نفسش عند لیبی غراب هم نفسش

To shew mercy to the sharp teethed tiger, would be doing injury to the sheep. But others have advanced the contrary, and said, that in the execution of a prisoner delay is best, because you retain the power of killing or of releasing: but should he be put to death without deliberation, good counsel may perchance be lost, since reparation is impossible. It is easy to take away life, but impossible to restore it. It is a rule of reason that the archer should have patience, for when the arrow has left the bow, it will not return.

No. 55.

The wise man, who engages in a controversy, with those who are ignorant of the subject, should not entertain any expectation of gaining credit. If an ignorant man, by his loquacity, should overpower a wise man, it is not to be wondered at, because a common stone will break a jewel. Why is it surprizing if a nightingale should not sing, when a crow is in the same cage?

بیهیت

340 گر هنرمند ز او باش جفائی بیند تادل خویش نیاز دارد و درهم نشود
سنگ بد گوهر اگر کاسه زرین شکند قیبت سنگ نیفزاید و زر کم نشود

حکمت ۵۶

خرن مندی واکه در زمره اجلاف سخن صورت نه بندد شکفت مد ار
که آواز بر بط از غلبه دل بر نیاید و بوی عنبر از بوی گنده سیر فرو ماند

345

بلند آواز نادان کردن انداخت گه دانارا بپی شرمی بینداخت
نمی دانی که آهنگ حجازی فرو ماند زبائک طبل غازی
جوهر اگر در خلاب افتد هیچنان نفیس است و غبار گر بغلک رسد
هیچنان خسیس استعداد بی تربیت دریغست و تربیت

350 نامستعد ضایع خاکستر اگر چه نسبتی عالی دارد که آتش جوهر

علویست ولیکن چون بنفس خود هنری ندارد یا خاک بر ابرست
وقیبت شکر نه از نی است بلکه آن خود از خاصیت ویست مشک
آنست که خود بپوید نه آنست که عطار بگوید دانا چو طبله

If a virtuous man is injured by a vagabond, he ought not be sorry, or angry. If a worthless stone bruise a golden cup, its own worth is not thereby increased, nor the value of the gold lessened.

No. 56.

If a wise man, falling in company with mean people, does not get credit for his discourse, be not amazed; for the sound of the harp cannot overpower the noise of the drum; and the fragrance of ambergris is overcome by fetid garlic. The ignorant wretch was proud of his loud voice, because he had impudently confounded the man of understanding. Are you ignorant that the musical mode of Hijaz is confounded by the noise of the warrior's drum? If a jewel falls into the mud, it is still the same precious stone; and if dust flies up to the sky, it retains its original baseness. A capacity without education is deplorable, and education without capacity is thrown away. Ashes, although of high origin, fire being of a noble nature, yet having no intrinsic worth, are no better than dust. Sugar obtains not its value from the cane, but from its innate quality. Musk has the fragrance in itself; and not from being called a perfume by the druggist. The wise man is like the

عطارست خاموش و هنر نهایی و نادان چون طبل غازی بلند آواز
و میان تهی و یافه درائی

355

نظم

عالم اندر میان بیخبران مثلی گفته اند صدیقان
شاهدی در میان کورانست مصحفی در سرای زندیقان
چو کنعان را طبیعت بی هنر بود پیبرزان گهی قدرش نیفزود
هنر نهایی اگر داری تو گوهر گل از خارست و ابراهیم آذر 360

حکمت 57

دوستی را که بعبری فراچنگ آرند نشاید که بیکدم بیازارند.

بیت

ستکی بچند سال شود لعل پاره
زهار تاییک نفش نشکني بسنگ
365 حکمت 58

عقل در دست نفس چنان گرفتار است که مرد عاجز در دست
زن گریز

druggift's chest, silent but full of virtues; and the blockhead resembles the warrior's drum, noisy but an empty prattler. A wife man, in the company of those who are ignorant, has been compared by the fages to a beautiful girl in the company of blind men; or to the Koran in the house of an infidel. When the land of Canaan was without virtue, the birth of Joseph did not increase its dignity. Shew your virtue, if you possess nobility; for the rose sprang from the thorn, and Abraham from Azur.

No. 57.

A friend whom you have been gaining during your whole life, you ought not to be displeased with in a moment. A stone is many years becoming a ruby, take care that you do not destroy it in an instant against another stone.

No. 58.

Reason is under the power of sense; as a man becomes weak in the hand of an artful woman.

بیت

در خرمی بر سرایی ببند که بانگ زن از وی بر آید بلند

حکمت ۵۹

370

رای بی قوت مکر و فسونست و قوت بی رای چهل و جنون

بیت

تمیز باید و تدبیر و عقل و انکه ملک

که ملک و دولت نادان سلاح جنگ خودست

حکمت ۶۰

375

جوانمردی که بخورد و بدهد به از عابدی که روزه دارد و بنهد

هر که ترک شهوت از بهر قبول خلق کرده است از شهوت حلال

د شهوت حرام افتاده است

بیت

380 عابد که نه از بهر خدا گوشه نشیند بیچاره در آینه ناریک چه بیند

بیت

اندک اندک بهم شود بسیار دانه دانه است غله در انبار

اندک اندک خیلی شود و قطره قطره سیلی گردد

Shut the door of that house of pleasure, which you hear resounding with the loud voice of a woman.

No. 59.

A purpose, without power, is fraud and deceit; and power without design is ignorance and madness. The first requisites are judgement, prudence and wisdom, and then a kingdom; because putting power and wealth into the hand of the ignorant, is furnishing weapons against themselves.

No. 60.

The liberal man, who eats and bestows, is better than the religious man, who fasts and hoards. Whosoever hath forsaken luxury, to gain the approbation of mankind, hath fallen from lawful into unlawful voluptuousness. The hermit, who sitteth in retirement, not for the sake of God, what shall the hopeless wretch behold in a dark mirror. A little and a little collected together, become a great deal; the heap in the barn consists of single grains, and drop and drop form an inundation.

B b b b.

عالمی را نشاید که بسقاقت از عامی بحکم بگذارد که هر دو طرف 385
 رازیانی دارند هیبت این کم شود و چهل آن مستحکم
 بیت

چوباسفله گویی بلطف و خوشی فزون گردد و شکر و گردن کشی
 حکمت ۴۲

معصیت از هر که صادر شود ناپسندیده است و از علما 390
 ناپسندیده تر که علم سلاح جنگ شیطان است و خداوند سلاح
 را چون باسیری برند شرمساری او بیشتر خواهد بود
 بیت

عامی نادان پریشان روزگار
 395 به زدن نشیند ناپرهیز کار
 گان بنابینائی از راه افتاد
 وین دو چشمش بود و در چاه افتاد

No. 61.

A wife man ought not to suffer the influence of a common person to pass unnoticed, as he thereby injures both parties; for his own respectability will be lessened, and the other confirmed in his ignorance. When you speak to a low fellow with kindness and benignity, it increases his arrogance and perverseness.

No. 62.

Sin, by whomsoever committed, is detestable, but most so in a learned man; because learning is the weapon for combating Satan; and if the armed man is taken prisoner, the greater will be his shame. An ignorant plebeian of dissolute manners, is better than a learned man without temperance; for that, through blindness, lost the road, and this, who had two eyes, fell into the well.

هر که در زندگي نانش نخورند چون بهيرد نامش نبرند يوسف
 400 صديق عليه السلام در خشک سال مصر سير نخوردي تا
 گرسنه گانرا فراموش نکند لذت انگوري بوه داند نه صاحب ميوه

بيت

انکه در راحت و تنعم زيست
 او چه داند که حال گرسنه چيست
 حال در ماندگان کسي داند
 که با خوال خویش در ماند

405

قطه

اي که بر مرکب تا زنده سوار ي هوش دار
 که خر خار کش مسکين در آب و گلست
 آتش از خانه هيسايه درویش مخواه
 410 کانچه بر وزن او ميشگذرد دود دلست

No. 63

He whose bread people do not eat in his life time, when he dies they mention not his name. Joseph the just, when there was a famine in Egypt, ate not his fill; in order that he might not forget those who were hungry. The widow relishes grapes, and not the master of the vineyard. He who lives in ease and wealth, how can he know what it is to be hungry. He knows the condition of the distressed, whose own circumstances are needy. O thou who art mounted on a swift horse, reflect that the ass laden with thorns is sticking in the mud. Ask not fire from the house of the neighbouring durwailh, for that which issues from his chimney is the smoke of his heart.

پند ۶۲

درویش ضعیف حال را در تنگی و خشکی سال می پرس که
چونی مگر بشرط آنکه مرهم بریش او بنهی و معلومی در پیش
قطعه

415 خری که بینی و باری بگل در افتاده
بدل برو شغقت کن ولی مرو بسرش
کنون چورقتی و پرسیدیش که چون افتاد
میان بیند چو مردان بگير ذنب خرش

حکایت ۶۵

و چیز محال عقلست خوردن بیش از رزق مقسوم و مردن 420
پیش از وقت معلوم

قطعه

تضاد گر نشود در هوار ناله و آه
بشکریا بشکایت بر آید از دهنی
425 فرشته که وکیل است بر خزاین باد
چه غم خورد که بهیرد چراغ بیوه زنی

No. 64.

In a season of scarcity and drought, inquire not of a durwaish how he does; unless you mean to apply ointment, to his wound, by giving him subsistence. When you see a loaded ass sticking in the mud, take compassion on him, or at any rate pass not over his head; but when you proceed and inquire how he came there, bind up your loins as becometh a man, and lay hold of the ass's tail.

No. 65.

Two things are morally impossible, to enjoy more than providence has allotted, or to die before the appointed time. Destiny will not be altered, by our uttering a thousand lamentations and sighs, nor by our praises or complaints. The angel who presides over the treasury of winds, what does he care if the lamp of an old widow is extinguished.

پند ۴۶

ای طالب روزی بنشین تا بخوری و ای مطلوب اجل مرو که

جان نبری

قطعه

430

چند رزق ور کنی و ثمر کنی
 برساند خدای عز و جل
 و ر شوی در دهان شیرو پلنگ
 نخوردت مگر بروز اجل

حکمت ۴۷

435

بنانها و دست نرسد و نهاده بهر جا که هست برسد
 بیت
 شنیده که سکندر برقت تا ظلمات
 بچند مکنحت و آنکه نخورد آب حیات

حکمت ۴۸

440

میادی بی روزی در دجله ماهی نگیر و ماهی بی اجل
 در خشکی نپیرد

No. 66.

O thou who are in want of subsistence, be confident that thou shalt eat. And thou whom death hath required, flee not; for thou canst not preserve thy life. With or without your exertion, providence will bestow daily bread; and if thou shouldst be in the jaws of the lion, or of the tiger, they could not devour you excepting on the day of your destiny.

No. 67.

That which is not allotted, the hand cannot reach; and what is allotted will find you, wherever you may be. You have heard with what toil Secunder penetrated to the land of darkness; and that, after all, he did not taste the water of immortality.

No. 68.

A fisherman, unassisted by destiny, could not catch a fish in the Tigris; and the fish, without fate, could not have died on the dry land.

C c c c.

بیت

مسکین حریص در همه عالم هپی دود
اود رتغای رزق واجل در رتغای او

445

پند ۴۹

توانگر فاسق کلوخ ز راندوده ست و درویش صالح شاهدی
خاک آلود این دلق موسی است مرقع و آن ریش فرعون
مرصع شدت نیکان روی در فرج دارد و دولت بدان سردر
نشیب

450

قطعه

هر کراجه و دولتست بدان
خاطر خسته در زنجیر خواهد یافت
خیرش ده که هیچ دولت و جاه

455

بسرانی دیگر نخواهد یافت

حکیت vi

حسود از نعت حق بکیل است و مردم بی گناه را دشمن

The covetous man explores the whole world, in pursuit of a subsistence, and fate is close at his heels.

No. 69.

A wicked rich man is a clod of earth gilded; and a pious durwaish is a beauty foiled with earth. This wears the patched garment of Moses, and that has the ulcer of Pharaoh covered with jewels. The virtuous man, under adversity, preserves a cheerful countenance; but the wicked man, in prosperity, holds down his head. Whosoever possesses rank and wealth, and relieves not those who are in distress, inform him that in the next world he will find neither dignity nor riches.

No. 70.

The envious man begrudgeth the bountiful goodness of God, and is inimical to those who are innocent.

قطعه

مرد کي خشک مغز را دیدم رفته در پوستین صاحب جاہ
460 گفتم ای خواجہ گرتو بد بختی مردم نیک بخت را چہ گناہ

قطعه دیگر

الا تا نخواهي بلا بر حسود کہ آن بخت برگشته خود در بالاست
چہ حاجت کہ پروي کنی دشمني کہ او را چنین دشمني در قفاست

حکمت ۷۱

465 تلہیذ بي ارادت عاشق بي زراست و رونده بي معرفت
مرغي بي پرو عالم بي عمل درخت بي پرو زاهد بي علم خانہ

بي در

پند ۷۲

مراد از نزول قرآن تحصیل سیرت خوبست نہ ترتیل سورہ
470 مکتوب عامي متعبد پيادہ رفته است و عالم متہاون سوار خفته
عاصي کہ دست بردارد بہ از عابدي کہ سر بردارد

I heard a little fellow, with dry brains, speaking disrespectfully of a person of rank: I said, "O Sir, if you are unfortunate, what crime have fortunate men committed." Wish not ill to the envious man, for the unfortunate wretch is a calamity to himself. Where is the need of your shewing enmity towards him, who has such an adversary at his heels.

No. 71.

A student without inclination, is a lover without money; a traveller without observation, is a bird without wings; a learned man without works, is a tree without fruit; and a devotee without knowledge is a house without a door.

No. 72.

The Koran was revealed, that men might learn good morals, and not that they should recite the written sections. The unlettered religious man is a foot traveller; whilst the negligent learned man is a sleeping rider. A sinner who lifts up his hands, in prayer, is better than a devotee who exalts his head.

بیت

سرهنك لطيف خوي و دلدار بهتر ز فقيه مردم آزار

حکیت ۷۳

475 عالم بي عمل ز نبوري بي عمل است

بیت

زنبور درشت و بي مروت را گوي
باري چو عمل نبي دهی نيش مزن

حکیت ۷۴

480 مرد بي مروت زن است و عابد با طبع ره زن

قطعه!

اي بناموس گرده جامه سفيد بهر پندار خليف نامنه سياه
دست کوتاه بايد از دنيا آستين خواه دراز خواه کوتاه

حکیت ۷۵

485 دو کس را حسرت از دل نرود و پاي تغابن از گل بر نياید

A military officer, who is good natured and courteous, is better than an oppressive lawyer.

No. 73.

A learned man without works, is a bee without honey. Say to the austere, and uncivil bee,
"when you cannot afford honey, do not sting."

No. 74.

A man without virility is a woman; and an avaricious devotee is a high-way robber. O thou who hast put on white garments, to appear holy in the sight of men, thou hast thereby blackened the register of works: the hand ought to be restrained from worldly pursuits, whether the sleeve is long or whether it is short.

No. 75.

Two persons never free their hearts of regret, nor their sorrowing feet from the mud.

تاجرتي گشتي شکسته و وارثي با قلندران نشسته چنانکه گفته
اند خلعت سلطان اگرچه عزیز است جامه خلقان خود بعزت تر
و خوان بزرگان اگرچه لذیذ است خرده انبان خود بلذت تر

بیت

490 سرکه از دست رنج خویش و تره بهتر از نان ده خدا و بره

حکمت ۷۶

خلاف رای صوابست و نقض عهد اولوالباب د اروبشمان
خوردن و راه ناهیده بی کاروان رفتن

حکمت ۷۷

495 از امام مرشد محمد بن محمد غزالی رحمت الله علیه پرسیدند
که بدین پایگاه چه گونه رسیدی در علوم گفت بدانکه هرچه
ندانستم از پرسیدن آن ننک و عار نداشتم

قطعه

امید عافیت آنکه بود موافق عقل
که نبض را بطبیعت شناس بنهایی

500

One is the merchant whose ship has been wrecked; and the other, the heir who has got into the company of calenders; as they have said, " although a drefs bestowed by a monarch is valuable, yet one's own coarse cloaths are preferable; and although the great man's food is exquisite, still the scraps of one's own table are more delicious. Vinegar and pot herbs obtained by one's own labour, are preferable to bread received in charity."

No. 76.

It is contrary to reason, and to the counsel of the wife, to take medicine without confidence; or to travel an unknown road without accompanying the caravan.

No. 77.

They asked Imam Mürsheed Mohammed Ben Mohammed Ghezaly, on whom be the mercy God, by what means he had attained to such a degree of knowledge. He replied, " in this manner, whatever I did not know, I was not ashamed to enquire about. " There will be reasonable hopes of recovery, when you get a skilful physician to feel your pulse.

D d d d.

بپرس هرچه نداني که دل پرسیدن

دلیل راه تو باشد بجز دانایی

پند ۷۸

هرچه داني که هراينه معلوم تو خواهد شدن بپرسیدن آن
تعلیل مکن که هیبت و دهشت رازیان دارد

505

شعر

چو لقبان دید کاندز دست داود

هی آهین ببعجز موم کردند

نپرسیدش چه می سازی چو دانست

510

که بی پرسیدنش معلوم کردند

پند ۷۹

از لوازم صحبت یکی آنست که یا خانه بپردازي و یا با خانه خدای

در سازی

Inquire about every thing that you do not know; since for the small trouble of asking, you will be guided in the respectable road of knowledge.

No. 78.

Whenever you are certain that any thing will be known to you in time, be not hasty in inquiring after it, as you will thereby lessen your authority and respectability. When Lokman saw that in the hand of David iron became miraculously like wax; he did not ask how he did it; being persuaded, that without asking, it would be made known.

No. 79.

Amongst the qualifications for society, it is necessary, either that you attend to the concerns of your household, or else devote yourself to religion.

قطعه

515 حکایت بر مزاج مستمع گوی اثر دانی که دارد با تو میلی

هران عاقل که با مجنون نشیند مگوید جز حدیث روی لیلی

حکایت ۸۰

هر که بابدان نشیند اگر چه طبیعت ایشان درو اثر نکند بطریقت

ایشان متهم گردد چنانکه اگر شخصی بخرابات رود بنیاز کردن

520 منسوب نشود الا بخبر خوردن

مثنوی

رقم بر خود بنادانی کشیدی که نادان را بصحبت برگزیدی

طلب کردم ز نادانی یکی پند مرا گفتا که با نادان مپیوند

که گر صاحب تمیزی خرباشی و گر نادانی ابلهتد بباشی

حکایت ۸۱

525

حلم شتر چنانکه معلومست که اگر طفلی مهارش بگیرد و صد فرسنگ

ببرد کردن از متابعت او نه پیچاند اما اگر راهی هولناکش پیش آید

Tell your story in conformity to the temper of the hearer, if you know that he is well disposed towards you. Any wife man who associates with Mujnoon, will talk of nothing else, but of the face of Leila.

No. 80.

Whosoever associates with the wicked, although he may not imbibe their principles, will be accused of following their ways; in like manner, as if a person should go to a tavern, with intention to say his prayers, it would only be imagined that he went there to drink wine. You have stigmatized yourself with the character of ignorance, from having associated with the ignorant. I asked a wise man to tell me a maxim. He replied, "associate not with the ignorant; for if you are a man of judgment, you will thereby become an ass; and if you are ignorant, you will increase your stupidity."

No. 81.

It is well known, that if a child lays hold of the bridle of a tractable camel, he may be led a hundred furlongs without being in the least disobedient; but if the road becomes dangerous

که موجب هلاک باشد و طفل بنادانی آنجا خواهد رفتن زمام از
 کفش درگسلاند و دیگر متابعت نکند که هنگام درشتی ملاطفت
 مذمومست و گفته اند که دشمن به ملاطفت دوست نگردد بلکه طبع 530
 زیادت کند

قطعه

کسی که لطف کند با تو خاکپایش باش
 و گر خلاف کند در دو چشمش آکن خاک
 سخن بلطف و کرم باد رشت روی مشکوی 535
 که زنگ خورده نگردد بنرم سوهان پاک

حکایت ۸۲

هر که در پیش سخن دیگران افتاد تا مایه فضلش بدانند بیشک پایه
 جهلش معلوم کنند و بزرگان گفته اند

540

قطعه

ندهد مرد هوشمند جواب مگر آنکه کز سوال کنند
 گرچه برحق بود مزاج سخن حمل دعویش بر محال کنند

and threatens death, and the child, through ignorance, wants the camel to go that way, he slips the bridle out of his hand, and will not obey him, any longer; because in the time of danger courteousness is a crime, for they have said, "An enemy does not become a friend, through indulgence, nay it increases his avarice." Be humble unto him who shews you kindness, and to him who acts contrarily, fill his eyes with dust. Speak not with favor and kindness to a man of austere countenance; for rusty iron is not polished with a smooth file.

No. 82.

Whosoever interrupts the conversation of others, to make a display of his own wisdom, certainly betrays his ignorance. The sages have said, that a wise man speaketh not until they ask him a question. Although the temperament of the discourse may be true, yet it is difficult to admit his pretensions.

حکمت ۸۳

ریشی درون جامه داشتم شیخ رحمت الله علیه هر روز پرسیدی
 545 که چونی و پرسیدی که جراحت تو بر کجاست احتراز از آنکه ذکر
 هر عضوی روا نباشد و خردمندان گفته اند هر که سخن نسجد
 از جوابش برنجد

قطعه

تانیک ندانی که سخن عین صوابست

باید که بگفتن دهن از هم نکشایی

550

گر راست سخن گوئی و در بند بهائی

به زانکه دروغت دهد از بند رهایی

حکمت ۸۴

دروغ گفتن بضررت لازم ماند اگر نیز جراحت درست شود نشان بهاند

555 چون برادران یوسف علیه السلام بدروغ منسوب شدند بر راست

گفت ایشان اعتماد نباند قال الله تعالی بل سئلتکم انفسکم

No. 83.

Once when I had a sore under my garment, my superior, on whom be the mercy of God, every day asked me, "how do you do?" avoiding to mention the seat of my complaint; for it is not decent to call every part by its name. He who does not ponder his words, will be offended at the answer which he receives. As long as you are in doubt whether an expression is perfectly correct, you ought not to open your mouth. If by speaking truth you should continue in confinement, it is better than getting released by uttering falsehood.

No. 84.

Telling a lie is like inflicting a wound, which when healed leaves a scar. Joseph's brethren, having become notorious for falsehood, when they spoke truth, it was not believed. God hath said, "you shall be interrogated concerning your affections."

E e e e.

قطعه

يکي را که عادت بود راستي خطائي کند در گذاري رواست
وگر نامور شد بقول دروغ اگر راست گوید تو گوئي خطاست

566

مطایبه ۸۵

اجل کاینات از روی ظاهر آدمیست و اذل موجودات سنگ
و باتفاق خرد مندان سنگ حق شناس به از آدمی ناسپاس

قطعه

سکي را لقبه هرگز فراموش نکردن گزني صد تو بتش سنگ
وگر عمري نوازي سغله را بکتر چيزي آيد با تو در جنگ 565

لطیفه ۸۶

از نفس پرور هنروزي نياید و بي هنر سرور پرا نشايد

مثنوي

مکن رجم بر گاو بسيار خوار که بسيار خسپمنت بسيار خوار
چو گاو اره بي بايدت فربه چو خرتن بجور کسان در دهی 570

When one who practises veracity, commits a mistake, it is allowable to pass it over; but when he who is notorious for falsehood, speaks truth, you will say it is a lie.

No. 85.

Man is beyond dispute the most excellent of created beings, and the vilest animal is a dog; But the sages agree, that a grateful dog, is better than an ungrateful man. A dog never forgets a morsel, although you pelt him an hundred times with stones. But if you cherish a mean wretch for an age, he will fight with you for a mere trifle.

No. 86.

A sensualist does not practise virtue, and he who is unskilful is not fit to rule over others. Spare not the voracious ox, for a glutton is given to sloth. If you wish to fatten like an ox, submit your body to the oppressors like an ass.

تربيت ۸۷

درايچيل آدمه است که اي فرزند آدم اگر توانگري دهيت
از من مشغول شوي بهال وگر درویش کنيت تنگدل نشيني
پس حالات ذکر من کجا يابي وعبادت من کي شتابي

قطعه

575

که اندر نعبتي معرور و غافل که اندر تنگدستي خسته وریش
چو در سر او ضراحت اينست ندانم کي بحق پر داري از خویش

عبرت ۸۸

ارادت بيچون يکي را از تخت شاهي فرود آرد و ديگري را
580 در شکم ماهي نگه دارد

بيت

وقتست خوش آنرا که بود ذکر تو مونس
و رخود بود اندر شکم حوت چو يونس

No. 87.

It is said in the gospel, "O sons of Adam, if I should grant you riches, you would be more intent on them than on me; and if I should make you poor, your hearts would be sorrowful; and then, how could you properly celebrate my praise, and after what manner would you worship me? Some times in affluence you are proud, and negligent, and again in poverty, you are afflicted and wounded. Since such is your disposition, both in happiness and in misery, I know not at what time you will find leisure to worship God."

No. 88.

The divine will displaces one from the throne of royalty, and preserves another in the fish's belly. Happy is the state of him, who keepeth thee, O God, in continual remembrance, although he were in the belly of the whale, like Jonas.

حکمت ۸۹

اگر تیغ شهر بر گشت نبی و ولی سر در گشت و اگر غمزه لطف 585
بجانباند بدانرا به نیکان در رساند

قطعه

گر بهشتر خطاب شهر کند ؛ نبی را چه جای معذرتست
پرده از روی لطف گوید ار کا شقی را امید مغفرتست

590

وعظ ۹۰

هر که بتا دیب دنیا راه صواب نگیرد بتعذیب عقبی گرفتار آید
قال الله تعالی ولنذيقنهم من العذاب الاذني دون العذاب
الاكبر

بیت

پندست خطاب مهتران آنکه بند چون پند دهند و نشنوی بند نهند 595
نیکبختان بهکایات و امثال پیشینیان پند گیرند پیش ازان که
پسینیان بواقعۀ ایشان مثل زنند

No. 89.

If God should unsheath the sword of his wrathful indignation, both Prophets and Saints would shrink back with dread; and if he were to bestow a glance of benignity, the wicked would obtain virtue. If at the resurrection he should be strict in judgment, what can even the Prophets plead in excuse. Let us say, "Out of thy mercy remove the veil, seeing that sinners are in hopes of pardon."

No. 90.

He who is not brought into the road of rectitude by worldly afflictions, shall suffer eternal punishment. The Almighty said, "Of a truth, I will cause you to suffer light punishment, and not the greatest torments." Great men first admonish, and then confine; when they give advice, and you listen not, they put you in fetters. The fortunate take warning from the histories and precepts of the ancients, in order that themselves may not become an example to posterity.

قطعه

نرو د مرغ سوي د انه فراز چون د گر مرغ بيند اند ر بند
600 پند گير از مصايب د گران تانگيرند د يگران ز تو پند

حکبت ۹۱

آن را که گوش ارادت گران آفریده اند چون کند که بشنود
و آنرا که بکند سعادت گشیده اند چون کند که نرو

قطعه

605 شب تاریک دوستان خدای می بتابد چو روز رخشنده
وین سعادت بزور بازو نیست تان بخشد خدای بخشنده

رباعي

از تو بکه نالم که دگر داور نیست
وز دست توهیچ دست بالاتر نیست
آن را که تو رهبری کنی گم نشود
و آن را که تو گم کنی گمش رهبر نیست

610

The bird alighteth not on the spread net, when it beholds another bird in the snare. Take warning by the misfortunes of others, that others may not take example from you.

No. 91.

He who is born deaf, how can he hear; and he on whom the noose is flung, how can he avoid going? To those who are befriended by God, the dark night is as bright as the shining day; but this happiness is not procurable by the strength of the arm, until it is granted by God. To whom else shall I complain, since there is no other judge, and there being no hand higher than thine? Whosoever thou guidest, cannot stray, and whosoever thou causest to wander hath no guide.

F f f f.

عبرت ۹۲

گدای نیک انجام به از باد شاه بد فرجام

بیت

غمی گز پیش شاد مانی بری به از شادی گز پیش غم خوری 615

لطیفه ۹۳

زمین را از آسمان نثارست و آسمان را از زمین غبار گل انا

یترشح بهافیه

بیت

620 گرت خوئی من آمد ناسر زوار

تو خوئی نیک خویش از دست مگذار

حق تعالی می بیند و می پوشد و همسایه نمی بیند و می

خروشد

بیت

625 نعوذ بالله اگر خلق هیب دان بودی

کسی بحال خود از دست کس نیا سودی

No. 92.

A durwaish whose end is good, is better than a king whose end is evil. It is better to suffer sorrow before, than after the enjoyment of happiness.

No. 93.

The sky enriches the earth with showers, and the earth returns it nothing but dust. A jar exudes whatever it contains. If my disposition is not worthy in your sight, quit not your own good manners. The Almighty beholdeth the crime, and concealeth it; and the neighbour seeth not, yet proclaimeth it aloud. God preserve us! if men knew what is done in secret, no one would be free from the interference of others.

زراز معدن بکان کندن بدر آید و از دست بخیل بجان
کندن

قطعه

630

د و ناں نخورند و گوش دارند گویند امید به که خورد
روزي بيني بگام دشمن زر مانده و خاکسار مرده

۱ د ب ۹۵

هر که بزیر دستان نبخشاید بجور زیر دستان گرفتار آید
مثنوي

635

نه هر بازو که دروي قوتي هست

بهر دي عاجزان را بشکند دست

ضعيفان را مکن برد لگزندی

که درماني بجور زور مندي

حکمت ۹۶

640

عاقل چون خلاف در میان بیند بجهد و چون صلح بیند لنگر

بند که اینجا سلامت بر کرانست و اینجا حلاوت در میان

No. 94.

Gold is obtained from the mine, by digging the earth, and from the miser, by digging his soul. Men of grovelling disposition expend not; and hoard with care; saying that the hopes of expending, is better than having spent. You will see one day, according to the wish of the enemy, the money left, and the wretch dead.

No. 95.

Those who do not pity the weak, will suffer violence, from the powerful. It does not always happen that the strong arm can overpower the hand of the weak. Distress not the heart of the weak, lest you fall by one more powerful than yourself.

No. 96.

The wise man, on beholding contention, withdraweth himself; and when he seeth peace, droppeth anchor; because there is safety on the beach, and here is enjoyment in the middle.

حکبت ۹۷

مقام را سه شش می باید ولیکن سه یک می آید

645

بیت

هزار بار چراگاه خوشتر از میدان

ولیکن اسپ ندارد بدست خویش عنان

تضرع ۹۸

درویشی در مناجات می گفت یارب بربدان رحمت کن که بر

650

نیکان خود رحمت کرده که ایشانرا نیک آفریده

حکبت ۹۹

اول کسی که علم بر جامه وانگشتی در دست نهاد جیشید

بود گفتندش چرا همه زینت و آرایش بچپ داری و فضیلت

راست راست گفت راست را زینت راستی تنها مست

655

قطعه

فریدون گفت نقاشان چین را که پیرامون خرگاهش بدوزند

بدانرا نیک دار ای مرد هشیار

که نیکان خود بزرگ و نیک روزند

No. 97.

The gamester wants three fixes, but three aces turn up. Pasture land is a thousand times better than the plain; but the horse has not command of the reins.

No. 98.

A durwain, in his prayer, said, "O God shew pity towards the wicked, for on the good thou hast already bestowed mercy, by having created them virtuous."

No. 99.

Jumshaid introduced distinctions in dress, and was the first person who wore a ring on the finger. They asked him why he had given the whole grace and ornament to the left, whilst excellence belongs to the right hand? He replied the right hand is completely ornamented by its own rectitude. Feridoon commanded the chinese embroiderers to embroider the following words on the outside of his pavilion, "O man of prudence, do thou good to the wicked; for the virtuous are of themselves great and happy."

حکمت ۱۰۰

666 بزرگي را گفتند با چندين فضيلت که دست راست دارند خاتم
چرا دست چپ میکنند گفت نداني که همیشه اهل فضل
محرور باشد

بیت

آن که حظ آفرید و روزی بخت یا فضیلت هبید هد یا بخت
ملاطفه ۱۱۱ 665

نصیحت پادشاهان مسلم کسی راست که بیم سرندارد و امید ز

مثنوی

موحد چه در پای ریژی زرش چه شمشیر هندی نهی بر سرش
امید و هراسش نباشد ز کس برینست بنیاد توحید و بس
لطیفه ۱۱۲ 670

پادشاه از بهر دفع ستمگارانست و شکنه برای خون خواران
و قاضی مصلحت جوی طراران هرگز دو خصم بحق راضی
پیش قاضی نروند

No. 100.

They said to a great man, " feeling that the right posselles so much excellence, what is the reason of their wearing the ring on the left hand?" He replied, " dont you know that the virtuous man is always neglected? He who hath appointed both happiness and misery, bestoweth either virtue or riches."

No. 101.

He is the proper person to give advice to kings, who neither dreads the loss of his head, nor seeks for reward. He who is orthodox, whether you pour money under his feet, or apply an Indian scimitar to his head, has neither hope nor fear, from any one; and this is the true basis of piety.

No. 102.

A king, is for the restraint of oppressors; the superintendent of police, for guarding off murderers, and the Cazy for hearing complaints against thieves. Two men of honest intentions, never refer their complaint to the Cazy.

G g g g.

قطعه

675

چو حق معاینه دانی که می باید دان
 بلطف به که بجنگ آوری و دلتنگی
 خراج اگر نگذارند کسی بطیبت نفس
 بقران و بستانند مرد سرهنگی

مطایبه ۱۳

680 همه کس را دندان بترشی کند گردد مگر قاضی را بشیرینی

بیت

قاضی که برشوت بخورد پنج خیار ثابت کند از بهر توده خربزه زار

لطیفه ۴۲

تعبیه پیر از نابکاری چه کند که توبه نکند و شکنجه معزول از مردم آزاری

685

بیت

جوان گوشه نشین شیر مرد راه خداست

که پیر خود نتواند ز گوشه برخاست

When you perceive what is just, and that it must be given, it is better to give it with kindness, than with contention and displeasure. If a man does not pay the tax willingly; the officer's servant will exact it by force.

No. 103.

The teeth of every one are blunted by sourness, excepting the crazy's, which are affected by sweetness. The crazy, who takes four cucumbers as a bribe, will admit evidence in your favor for ten fields of musk melons.

No. 104.

What can an old prostitute do but vow not to sin any more; or a degraded superintendent of Police, besides promising not to injure mankind! A youth who makes choice of retirement, is a lion-like man in the path of God; for an old man is not able to move from his corner.

حکمت ۱۱۵

حکیمی را پرسیدند که چندین درخت نامور که خدای تعالی
 690 آفریده است بلند و برومند هیچ یکی را آزاد نخوانند مگر سرو را که
 ثمره ندارد درین چه حکمت است گفت هر یکی را د خلی معینست
 و وقتی معلوم که گاهی بوجود آن تازه است و گاهی بعد
 آن پژمرده و سرو را هیچ ازین چیزی نیست و در همه وقت تازه
 است و این صفت آزاد گانست

قطعه

695

پرانچه میگذرد دل منه که د جله بسی
 پس از خلیفه بخواهد گذشت در بغداد
 گرت زد ست بر آید چون نخل باش کریم
 ورت زد ست نیاید چو سرو باش آزاد

وعظ ۱۱۶

700

د و کس مردند و حسرت بردند آن که داشت و نخورد و آن که
 د انست و نکرد

قطعه

کس نه بیند بخیل فاضل را که نه در عیب گفتنش کوشد
 705 و ر کریمی د و صد گنه دارن کرمش عیبها فرو پوشد

No. 105.

They asked a wife man, why out of many famous trees which the Almighty hath created, lofty and fruit-bearing, the cypress alone is called free, although it beareth not fruit. He replied, "every tree hath its appointed fruit and season, with which it is at one time flourishing, and at another time destitute and withering; to neither of which states the cypress is exposed, being always flourishing, as is the state of those who are free. Place not your heart on that which is transitory; for the river Tigris will continue to flow through Bughdad, after that the Khalifs shall have ceased to reign. If you are able, imitate the date tree in liberality, but if you have not the means of munificence, be free like the cypress."

No. 106.

Two persons died, and carried with them regret. He who had riches, and did not enjoy, and he who had knowledge, but made no use of it. No one ever saw a learned man who was a miser, that people did not endeavour to point out his faults; but if a generous man hath two hundred defects, his generosity will cover them.

خاتمة الكتاب

تمام شد کتاب گلستان والله المستعان درین جمله چنان که رسم
مولفان از شعر متقدمان بطریق استعاره تلغیقي نرفت

بیت

کهن خرقه خویش پیراستن به از جامه عاریت خواستن 710
غالب گفتار سعدی طرب انگیز است و طیبیت آمیز و کوتاه نظران را
بدین علت زبان طعن دراز کردند که مغز دماغ بیهوده بردن
و دود چراغ بی فایده خوردن کار خردمندان نیست ولیکن
برای روشن صاحب دلان که روی سخن در ایشانست پوشیده
نباند که در موعظهای شافی در سلک عبارت کشیده است و 715
در روی تلخ نصیحت بشهد ظرافت بر آمیخته تا طبع مخاطب ملول
نشود و از دولت قبول محروم نباند

CONCLUSION OF THE BOOK.

Through God's assistance, the book entitled the Garden of Rofes is now brought to a conclusion. Throughout the whole of this work, I have not followed the custom of authors, by inserting verses borrowed from former writers. It is better, to be dressed in one's own old garments, than to ask the loan of a new vest. The discourses of Sâdy are for the most part cheerful, and mixed with pleasantry; on which account the short sighted extend the tongue of reproach, saying, that it is not the part of a wise man to waste the brain in vain pursuits, and to endure the smoke of the lamp without deriving any advantage; however the enlightened minds of the intelligent, who comprehend the tendency of a discourse, are sensible that the pearls of salutary advice, are threaded on the string of style; and that the bitter medicine of admonition, is mixed with the honey of pleasantry, in order that the reader might not in disgust refuse his acceptance.

مثنوي

مانصیحت بجای خود کردیم روزگاری درین بسر بردیم
720 گز نیاید بگوش رغبت کس بر رسولان پیام باشد و بس

قطعه

یا ناظرانیه سل بالله مرحمة علی البصنف واستغفر لکاتبه
واطلب لنفسک من خیر ترید به من بعد ذلک غفرانا لصاحبه
تم الكتاب بعون الہک الوہاب

We have offered our advice in its proper place, and spent a long time on the undertaking; if it is not listened to with the ear of avidity, yet the messenger performs his duty by delivering the message. O thou who perusest this book, entreat the mercy of God for its author, and pardon for him who transcribed it, and ask for your own self whatever good you may require, after which implore forgiveness for the owner of it. The book is finished through the aid of that Monarch who is the bestower of all good gifts.

FINIS.

337

263

• 74 •

2 1537
115

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

OF THE
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF CHICAGO

OF THE
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF CHICAGO

Persian Classics.

VOLUME THE SECOND.

THE GŪLISTĀN OF SĀDY,

WITH NOTES.

BY FRANCIS GLADWIN.

CALCUTTA,

PRINTED AT THE HINDOOSTANEE PRESS.

1806.

SECOND EDITION

VOLUME THE SECOND

THE GUNSTON OF SAKI

WITH NOTES

BY FRANCIS GLADWIN

CALCUTTA

Printed at the Hindustani Press

1866

NOTE.

I take this opportunity of acknowledging my obligation to my friend DR. WILLIAM HUNTER, for his great attention in revising the sheets whilst at press; and also for his judicious remarks, of which I have availed myself in the translation.

FRANCIS GLADWIN,

Patna, the 3d March, 1806.

NOTE.

I take this opportunity of acknowledging my obligations to my friend
Dr. William Hunter, for his great attention in reviewing the facts
which are given; and also for his judicious remarks, of which I have availed
myself in the translation.

THOMAS CLARKE

London the 24th March 1788.

THE GŪLISTÂN OF SÂDY, WITH NOTES;

AND

REFERENCES TO THE ENGLISH TRANSLATION.

TITLE PAGE.

مقدمه preface, introduction.

گلستان rose garden گل a rose and ستان abound-
ing with.

شیخ learned in religion and law; doctor.

اصلاح purifier, reconciler: from اصلاح

الدين the religion.

سعدی Sâdy, his poetical name, which he assumed
out of compliment to the King Sâd Zungy.

شیرازی a native of Sheerâz, a city of Persia. The
final ی indicates the genitive case; of, belonging to.

PREFACE. PAGE. 2.

بسم الله الرحمن الرحيم

بسم. 1. a contraction of باسم in the name of.

الله 2. God.

لا 3. The. The Lam in the Arabic article is
never pronounced when the word to which it is
prefixed begins with any of those characters,
which grammarians call solar letters, viz. ت ث
but these letters, being
marked with a Tushdeed, are sounded as if they
were double: ex. gr. الدين uddeen, the religion.

الشمس ushshums, the sun.

رحیم 4. merciful, compassionate; it is a con-
traction of رحمت from رحمت

رحیم 5. also signifies merciful, and is from the
same root. Mr. Sale, in his incomparable ver-
sion of the Koran, translates this reduplicative at-
tribute of the deity الرحمن الرحیم the most mer-
ciful God.

منت خدايي راعز وجل که طاعتش موجب قربتست
وبشکر اندرش مزيد نعمت

منت 6. praise, thanksgiving; also obligation; favors,
courtesy, grace.

خدا 7. God.

را 8. sign of the oblique case.

عزت 9. incomparable, excellent; majesty, glory

و 10. and, as, like, but, then, again.

جلالت 11. glorious. Glory

که 12. who, what, which, that, than, the, for,
since.

طاعت 13. service, obedience. ش added to a noun,
denotes the 3d person singular; طاعتش his service.

موجب 14. cause, means, motive.

قربت 15. approach, vicinity, intimacy, kindred.

است 16. the same as است is.

شکر 17. thanksgiving, grateful acknowledgment.

بشکر 18. the inseparable preposition into, with;
in the thanksgiving.

بشکر اندرش 19. in: here it is redundant:
in returning him thanks.

مزیّد 20. increase, augmentation.

نعمت 21. bounty, benefit. Also wealth.

P. 2. l. 3.

هر نفسی که فرو میروند مبدّ حیاتست و چون بر می آید

مفرّج ذات

هر 22. every.

نفس 23. breath. The final *ی* here denotes the singular number. هر نفسی every single breath.

فرو 24. downward, inhaled.

میروند 25. goeth. فرو میروند is inhaled.

مبدّ 26. prolonger.

حیات 27. life.

چون 28. when, like, in the manner of, such as, as if, whenever, whereas, seeing that, since, because, how.

بر می آید 29. it cometh out.

مفرّج 30. exhilarating, تفریح

ذات 31. the body, person, nature, essence, soul, spirit.

p. 2. l. 4.

پس در هر نفسی دو نعمت موجودست و بر هر نعمتی

شکری واجب.

پس 32. therefore, then, consequently, after, behind.

در 33. in, into; within. Also gate, door, entrance.

دو 34. two.

موجود 35. existing, present.

بر 36. for, on account of, on, upon, above. The bosom, body: Fruit, burden, load. A porter, carrier; one who seizes.

شکری 37. a praise, a distinct praise.

واجب 38. necessary, expedient, proper.

p. 2. l. 6.

بیت

از دست و زبان که بر آید کز عده شکرش بر آید

بیت 39. distich. Also a house.

از 40. from, out of, belonging to, than.

دست 41. the hand, the fore foot (of a horse &c.)

زبان 42. the tongue, a language.

بر آید 43. may or can come out.

کز 44. a contraction of *که از* that of, or out of which.

عهده 45. obligation, debt, agreement, bargain; office, employment.

بر آید 46. to fulfil, to perform, discharge.

ARABICK.

p. 2. l. 8.

اعملوا *آ* لدا و دشکرا و قلیل می عبادی الشکور

اعملوا 47. perform ye.

آ ل 48. family, stock.

داود 49. David.

شکرا 50. thankfully.

و 51. and, but, as, like, then, therefore, now, yet, again.

قلیل 52. few.

می 53. of.

عبادی 54. my servants, plu. of *عبد* with *ی* the sign of the 1st person sing.

الشکور 55. thankful.

p. 2. l. 10.

قطعه

بندۀ همان به که ز تقصیر خویش

عذر بدرگاہ خدا آورده

ورنه سزاوار خداوندیش

کس نتواند که بجا آورد

56. strophe: segment, section, portion, part, piece.

57. a servant, bondman, domestic.

58. thus, exactly so, this, the same.

59. better, rather, preferable. Also cure, healing, recovering from sickness. A quince.

60. contraction of از of, from, for, by, out of.

61. defect, deficiency, fault, insufficiency.

62. own, himself; a kinsman.

63. pretext, excuse, apology.

64. court, place. درشاه at the court.

65. to bring, to relate.

66. otherwise, if not; contraction of وگرنه

67. worthy, becoming, deserving.

68. sovereignty, lordship, dominion: خداوندی

his (God's) sovereignty خداوند lord, master.

69. person, a man, one, any one, some one.

70. not to be able.

71. to perform, fulfil, accomplish, execute.

p. 2.. l. 12.

باران رحمت بی‌حسابش همه را رسید

وخوان نعمت بی دریغش همه جا کشید

72. rain, باران

73. mercy, compassion. رحمت

74. without; also beyond, exceeding. بی

75. account, calculation, حساب بی infinite, beyond account.

76. all, every one. همه را to every one,

to all.

77. to arrive, to attain. رسیدن

78. a table, tray, dish. خوان

79. grudging, sparing. Also ah, alas; دریغ

without grudging, profusely. بیدریغ

80. place. همه جا every where.

81. to draw, extract, attract, protract, extend, to spread. کشیدن

p. 2. l. 14.

پزد ناموس بندگان بگناه فاحش ندرد

ووظیفه روزی بخطای منکر نبرد

82. a veil, curtain. Also a musical mode. پرده

83. reputation, fame, renown, Dignity, Law. Also disgrace, reproach, shame. ناموس

84. servants. S. بند

85. crime, sin, fault, offence. گناه

86. enormous, obscene. فاحش

87. To tear, to rend. ن stands for the negative particle نه not. دریدن

88. an allowance of provisions; stipend, pension. وظیفه

89. Rozee, daily, Rozai, one day. روزی

90. sin, crime, offence, error, fault. خط

91. atrocious, detestable, prohibited. منکر

92. to carry, to bear, to suffer, to gain at play. بردن

p. 3. l. 16.

قطعه

ای کرمی که از خزانه غیب گمروت و ترس وظیفه خورداري

دوستان را کجاکتی محروم تو که بادشهنان نظرداري

93. O! ای

94. that merciful (God.) کرمی

95. treasure. خزانه

96. hidden, concealed. غیب
 97. a Guebre, a worshipper of fire, a Parsee. گبر
 98. an infidel, pagan. ترسا
 99. thou providest food. خورداري
 100. friends, S. دوست
 101. how? where, whither. کجا
 102. thou makest. کنی
 103. excluded. محروم
 104. thou. تو
 105. upon; with; possessed, of. با
 106. an enemy: دشمنان
 107. a look, sight, consideration. نظر
 108. to have, keep, place, possess. داشتن

p. 3. l. 19.

- فراش باد صبارا گفته تا فرش زمردین بگسترود و آیه
 ابر بهاری را فرموده تا بنات نبات را در مهد زمین
 پرورد و درختان را بخلعت نوروزی قباى سبز
 و رق در برگرد و اطفال شاخ را بقدم موسم
 ربیع کلاه شگوفه بر سر نهاده و عصا رکه نای بقدرتش
 شهد فلیق شده و تخم خرما بتربیتش نخل با سق گشته
 109. one who spreads the carpets or cushions (the chamberlain) in the palaces of kings and great men. فراش
 110. wind, breeze, air. باد
 111. zephyr, gentle breeze, air. صبا
 112. to say, to speak, relate, utter. گفتی
 113. in order that, until; as far as, up to, herefore, what then. تا
 114. a carpet, or any thing spread on the ground. فرش
 115. of an emerald colour. زمردین
 116. to spread, diffuse. گستردن

117. nurse, foster mother. دای
 118. cloud. ابر
 119. the spring بهاری vernal.
 120. to order, to command. فرمودن
 121. daughters. S. بنات
 122. a plant, herb. نبات
 123. a cradle. مهد
 124. earth, ground, foil, land, country. زمین
 125. to nourish, to educate, to foster. پروردن
 126. trees. S. درختان
 127. a dress, a vest, a robe of honor. خلعت
 128. of the new year. نوروزي new year's day.
 129. a garment, a short tunic open before. قبا
 130. green, verdant. سبز
 131. a leaf. ورق
 132. infants. S. اطفال
 133. a branch. شاخ infant branches
 134. approaching, arrival. قدوم
 135. season. موسم
 136. the spring. Some copies have موسم the season of the rose.
 137. cap, garland. کلاه
 138. blossom, bud. شگوفه
 139. head, top, summit. Also intention, will, with, inclination, desire. سر
 140. to place, to put, to lay upon, to apply, to administer. نهادن
 141. juice, expressed juice. عصاره
 142. cane, reed, نای of the cane. نای
 143. power, authority, vigour, strength. قدرت
 through his power. بقدرتش

شده 144. honey,
 فایق 145. super-excellent, delicious.
 شدن 146. to be, to become, to pass, to go, to
 be elapsed..
 تخم 147. seed; kernel..
 خرما 148. a date..
 تربیت 149. discipline, management, education..
 نخل 150. A palm-tree..
 باسک 151. tall; lofty..
 گشتی 152. to become, to be changed; converted,
 perverted, to depart..

P. 3. l. 25.

قطعه

ابرو باد و مه و خورشید و فلک در کارند
 تا تو نانی بکف آری و بغفلت نغوری
 همه از بهر تو سرگشته و فرمان بردار
 شرط انصاف دنیا شد که تو فرمان نبری
 مه 153. the moon..
 خورشید 154. the sun..
 فلک 155. sky, heaven..
 درکارند 156. are employed, are necessary..
 نان 157. bread نانی one bread, a loaf of bread..
 کف 158. palm of the hand, sole of the foot; foam,
 froth, scum..
 آری 159. thou mayst bring..

غفلت 160. negligence, inattention.
 خوردن 161. to eat, to drink, to suffer, to destroy,
 to corrode.
 از بهر 162. on account of.
 سرگشته 163. agitated, moved, resolved.
 فرمان 164. order, command.
 فرمان بردار 165. obeying command, obedient.
 شرط 166. stipulation, rule, condition.
 انصاف 167. justice, equity..
 نباشد 168. it will not be..

P. 3. l. 30.

در خبرست از سرور کائنات و فخر موجودات
 و رجبت عالیه و صفوت آدمیان و تنبیه دور زمان
 معبد مصطفی علیه الصلوٰۃ والسلام
 خبر 169. a tradition of Mahommed; also news, in-
 telligence..
 سرور 170. a chief..
 کائنات 171. created beings..
 فخر 172. glory, ornament, nobility, nobleness,
 greatness..
 موجودات 173. existences. موجود
 عالم 174. worlds, the universe
 صفوت 175. purity..
 آدمیان 176. mankind, men. S. آدم
 تنبیه 177. appendix, supplement, completion.

دور 178. a revolution, an age, a period of years ; 196. religion, the faithful people.

the world, fortune.

زمان 179. time, age.

محمّد 180. Mohammed, i. e. praised.

مصطفى 181. Mustafa. i. e. chosen, elect.

عليه 182. upon whom علي upon and him.

صلوة 183. blessing.

سلام 184. peace, blessing, salutation.

P. 4. l. 34.

شفيع مطاع نبي كريم قسم جسيم بسيم وسيم

شفيع 185. intercessor.

مطاع 186. obeyed.

نبي 187. prophet.

كريم 188. gracious.

قسم 189. bountiful.

جسيم 190. majestic.

بسيم 191. affable.

وسيم 192. sealed, impressed with the seal of God.

P. 4. l. 35.

بيتر

چه غم ديوار امت را كه باشد چونتو پشتيبان

چه باك از موج بحر آنرا كه باشد نوح كشتيبان

چه 193. why, what, how.

غم 194. anxiety, sorrow.

ديوار 195. a wall.

197. may be.

پشتيبان 198. supporter, prop.

باك 199. dread, fear.

موج 200. wave, billow.

بحر 201. the sea, a great river, also metre, verse.

آنرا 202. to that one, to him.

نوح 203. Noah.

كشتيبان 204. a pilot.

P. 4. l. 38.

نظم

يلغ العلي بكياه كشف الدجى بجياه

حسنت جميع خصاله صلوا عليه وآله

نظم 205. verse, poetry, a string of pearls, arrangement, order.

بلغ 206. consummating, finishing.

العلي 207. exaltation.

بكياه 208. through his perfection.

كشف 209. dispelled, displayed, revealed, opening,

manifestation, solution, explanation, revelation.

الدجى 210. the darkness.

بجياه 211. through his comeliness.

حسنت 212. beautiful, good.

جميع 213. all.

خصاله 214. his endowments.

صلوا 215. blefs ye, (ye faithful.)

عليه 216. on him.

وآله 217. and his race.

P. 4. l. 40.

که هر گاه که یکی از بندگان گنهگار پریشان روزگار
دست انابت بامید اجابت بدشکاء حق جلا و علا
بردارد ایزد تعالی در روی نظر نکند بازش بخواند
باز اعراض کند بازش بتضرع و زاری بخواند حق
سبحانه و تعالی گوید

هر گاه 218. whenever.

یکی 219. one of.

گنهگار 220. finner, sinful.

پریشان 221. afflicted, disturbed, distracted, scat-
tered, disperfed, difhevelled.

روزگار 222. fate, fortune, condition; also time.

انابت 223. repentance.

امید 224. hope, desire, expectation.

بتاجا 225. acceptance, consent.

حق 226. juft (an attribute of God), it also fig-
nifies right, truth, juftice.

علا 227. fublime.

برداشتن 228. to raife, to lift up, to exalt, elevate,
to carry off. To bear up, fuffer, fupport, prop,
fustain.

ایزد 229. God.

تعالی 230. high ایزد تعالی the moft high God.

در روی 231. at him, upon him.

کردن 232. to do, make, perform.

باز 233. again: also a hawk.

خواندن 234. to read, to recite, to invite, to in-
voke, to call, to fing.

اعراض 235. turning away the face, averfion, dif-
regard, rejection.

تضرع 236. fupplication.

زاری 237. forrow, lamentation.

سبحانه تعالی 238. the wonderful, divine,
God the moft holy, and omnipotent

گوید 239. faith, may fay.

P. 4. l. 43,

یا ملائکتی قد استجیبت من عبدی ولیس له رب غیري
قد غفرت له

ARABICK.

یا 240. O.

ملائکتی 241. my angels.

قد 242. of a truth.

استجیبت 243. I am afhamed.

من عبدی 244. on behalf of my fervant.

ولیس 245. and no one.

له 246. to him:

رب 247. providence.

غیری 248. besides me.

قد غفرت له 249. verily, I have pardoned him.

P. 4. l. 44.

دعوتش را اجابت کردم و حاجتش را برآوردم که

از بسیاری دعا و زاری بنده شرم میدارم

دعوت 250. prayer, suit, petition.

حاجت 251. necessity, want, prayer, petition.

برآوردن 252. to extract, to gather, to draw out,

to pluck out, to exalt, to elevate, to accept; also

to fill up, to clofe.

بسیاری 253. abundance.

دعا 254. invocation, prayer, falutation.

شرم 255. shame, bashfulness, modesty.

همیدارم 256. the same as I have. The

particles می and هي are sometimes prefixed to

the present, and preter imperfect tenses, and

sometimes omitted, according to the pleasure of the

writer.

P. 5. l. 47.

بیت

کرم بین و لطیف خداوند شاکر

گفته بنده کرد دست او شرمسار

کرم 257. generosity, liberality, clemency.

دین 258. behold; the imperative of

لطیف 259. kindness, favor.

خداوند شاکر 602. God.

گناه 261. contraction of fault, sin.

کرده است 262. hath done, committed.

او 263. he, she, it.

شرمسار 264. ashamed.

P. 5. l. 49.

عاکفان کعبه جلالش بتقصیر عبادت معترفند که

ما عبد ناک حق عبادتک و واصفان حلیه جلالش

بتقصیر منسوب که ما عرف ناک حق معترفند

عاکفان 265. the dwellers, S. حاکف

کعبه 266. the Kaaba, the temple of Mecca.

عاکفان those who constantly reside in the

temple of Mecca out of piety.

جلال 267. majesty, glory, magnificence,,

جلالش his majesty.

عبادت 268. worship, adoration.

معترف 269. acknowledging.

ARABICK.

ما 270. not.

عبد ناک 271. we have worshipped you.

حق 272. truly.

عبادتک 273. thou oughtest to be served.

واصفان 274. describers. S. واصفان

حلیه 275. splendor, external form.

جہال 276. beauty, elegance, decorum.

تعبیر 277. amazement, astonishment, wonder.
منسوب 278. relative, depending upon, ascribed,
imputed.
279. we have not known thee.
280. as thou oughtest to be known.

P. 5. l. 52.

قطعه

گر کهی وصف او ز من پرسد
بی دل از بی نشان چه گوید باز
عاشقان کشتگان معشوقند
بر نیاید ز کشتگان آواز

281. a person, any one.
282. description, attribute, epithet, quality,
property; praise, encomium.
283. of me, belonging to me.
284. to ask, enquire, interrogate.
285. the heart, ^{بی دل} heartless.
286. sign, form, character, mark, vestige;
flag, standard.
287. a lover. P. عاشقان
288. the slain. S. ^{کشتی} کشته from کشتگان
289. beloved mistresses. عشق معشوق
290. voice, noise, sound.

P. 5. l. 55.

یکی از صاحبان سر بی بی مراقبه فرو برد

بود در بحر مگاشته مستغرق شده انکاء
که از آن حالت باز آمد یکی از اصحاب بطریق
انبساط گفت از آن بوستان که تو بودی ما را چه
تعبه کرامت آوردی
291. plu. of صاحبان a man of con-
templation, or reflection, one who is observant.
292. breast, bosom; hood of a garment; also
a pocket.
293. meditation.
294. to bow, to hang down, to swallow,
to devour.
295. a vision; deep contemplation.
296. immersed.
297. then, after that, moreover.
298. that; he.
299. state, condition.
300. to come again, to return, to reco-
ver.
301. companions.
302. way, road, path, manner, custom,
rule.
303. pleafantry, cheerfulness, mirth, joy,
delight.
304. a garden, orchard.
305. to be.

C.

ما را 306. for us, of us, to us.

تحفه 307. a present; rare, excellent.

کرامت 308. excellence, munificence, greatness,
dignity, a miracle. تحفه کرامت valuable gift.

P. 5. l. 58.

گفت بخاطر داشتیم که چون بد رخت گل برسم
دامنی پرکنم هدیه اصحاب را چون برسیدم بوی

کلم چنان مست کرد که دامنم از دست برفت

خاطر 309. heart, mind, soul, affection, inclination,
memory, remembrance.

درخت 310. a tree.

گل 311. a rose; any flower.

دامنی 312. a lap, skirt of a garment.

دامنی a lapful, دامنی کوه the foot of a mountain.

پر 313. full.

هدیه 314. a present, offering.

بو 315. odour, smell, flavour, fragrance, perfume.

کلم 316. the rose to me; مرا for م

مست 317. intoxicated, drunk, lustful.

دامنی 318. my skirt.

برفت 319. fell out of, went from, dropt, the
fame as رفت

P. 6. l. 61.

نظم

ای مرغ صحر عشقش پروانه پیامور

کان سوخته را جان شد و آواز نیامد

این مدعیان در طلبش پی خیراند

کان را که خبر شد خبری باز نیامد

ای برتر از خیال و قیاس و گویان دوهی

روز هر چه گفته اند شنیدیم و خوانده ایم

مجلس تمام گشت و باخر رسید مهر

ماه چنان دراز و صاف تو مانده ایم

مرغ 320. a bird.

صحر 321. the desert مرغ صحر the bird of the de-
fert, i. e. the nightingale.

عشق 322. love.

پروانه 323. a moth.

آموختن 324. to learn, to teach.

کان 325. for آن که that is, he who.

سوختن 326. to burn.

جان 327. life, soul. جان شد expired.

آمدن 328. to come.

این 329. this (set of.)

مدعیان 330. pretenders, claimants, opponents;

مدعی S.

طلب 331. requisition, claim, pretension.

بیخبر اند 332. are ignorant.

باز نیامد 333. came not back, returned not.

برتر 334. higher, above, beyond, superior.

خیال 335. imagination, fancy, idea.

- قیاس 336. conjecture.
 گمان 337. opinion, suspicion.
 وهم 338. thought.
 شنیدن 339. to hear.
 مجلس 340. banquet, assembly.
 تمام 341. conclusion, end, completion.
 آخر 342. end, at last.
 عمر 343. life, age, time.
 ما 344. we, us.
 همچنان 345. the same, thus, in this manner.
 اول 346. commencement, first.
 ماندن 347. to remain, to continue.

P. 6. l. 66.

محمّد پادشاه اسلام خلد الله ملكه

- محمّد 348. virtues, laudable actions S.
 پادشاه 349. a king.
 اسلام 350. the faith, Islamism, orthodoxy.
 خلد 351. may God perpetuate.
 ملك 352. a kingdom, ملكه his kingdom.

P. 6. l. 66.

ذکر چهل سعدی که در اقواء عوام اقتاده است
 وصیت سخنی که در بسیط زمین رفته و قصب الجیب
 حد یش که همچو شکر می خورند و رفته منشآت
 که چون کاغذ زر می برند بر کمال فضل و بلاغت او
 حمل نتوان کرد

- ذکر 353. celebration, commemoration, relation.

- چهل 354. good, beautiful, elegant.

- اقواء 355. mouths, S. فوه

- عوام 356. people in general; the populace.

- اقتاد 357. to fall, drop, happen, arrive.

- صیت 358. fame, renown.

- سخن 359. saying, speech, discourse.

- بسیط 360. surface, superficial, also simple (in
 opposition to compound.)

- قصب الجیب 361. the friendly reed, or pen.

- حدیث 362. a saying, tradition.

- همچو 363. like, thus, as if.

- شکر 364. sugar.

- رقعه 365. a small letter, note, scrap of writing;
 also a patch of cloth.

- منشآت 366. literary compositions.

- کاغذ زر 367. paper money; bills of exchange.

- کمال 368. perfection.

- فضل 369. excellence, virtue.

- بلاغت 370. eloquence, also puberty.

- حمل 371. load, burthen, to impute,
 ascribe, to attribute.

P. 6. l. 70.

بلکه خداوند جهان و قطب دایره زمان قایم مقام
 سلیمان ناصر اهل ایمان شاهنشاه معظم اتایک

اعظم مظفر الدين ابوبكر بن سعد بن زنگي ظل الله
في ارضه رب ارض عنه وارضه بعين عنايت نظر کرده
است و تعسيمي بليغ فرموده و ارادت صادق
نموده لاجرم كافه انام از خواص و عوام به صحبت او
گراييده اند كه الناس على دين ملوكهم

بلکه 372. but, however, perhaps, nay.

خداوند 273. lord, master, monarch.

جهان 374. the world.

قطب 375. pole, axis.

دایره 376. a circle, circumference, orbit.

دایره زمان the revolution of time.

قائم مقام 377. successor, heir: also vicegerent,
lieutenant.

سلیمان 378. Solomon.

ناصر 379. defender, assistant. نصرت

اهل 380. people belonging to any particular
place, order, or profession. Lord, master, wor-
thy, fit, skilful, endowed with; an inhabitant,
family.

ایمان 381. faith, belief, religion.

اهل ایمان the faithful people.

شاهنشاه 382. king of kings.

معظم 383. illustrious, honored, respectable.

اتابک 384. Atabuk, a Turkish word, which
properly signifies the father of the prince. It

was the title of several of the nobility, who
had charge of the education of the princes of the
house of Suljook. سلجوق These lords, whom
the Persians call Atabukyân اتابکیان became,
through the fear or weakness of their sovereigns,
so powerful at last, that they founded four dyna-
ties. The Atabuks of Fars were of Turcoman
origin, and descended from Suljâr, on which ac-
count they are also called Suljurians سلجوریان
Their dynasty lasted, in Persia, from A. H. 543
to 663 or A. D. 1148. to 1264.

اعظم 385. greater, or greatest.

مظفر 386. a conqueror, victorious.

ابوبکر 387. Abûbukur

سعد 388. Sâd, prosperity, (a proper name.)

بن 389. son.

زنگي 390. Zungee, the surname of the family.
Also an Ethiopian.

ظل 391. a shadow, ظل الله the shadow of God,

في 392. on, upon, in.

ارضه 393. his (Gods) earth.

ارض 394. the earth, ground, land, soil, country,

عنه 395. on him, to him.

ارضه 396. and his kingdom.

عين 397. eye, fountain, source; also certainty,
بعين with the eye.

398. kindness, favor. عنایت

399. commendation, praise. تحسین

400. great, vast, excessive; eloquent. بلیغ

401. desire, wish, attachment, will, inclination, purpose. ارادت

402. sincere, true, just, candid. صادق

403. to shew, demonstrate, exhibit, appear. نمودن

404. therefore, consequently. لاجرم

405. all كافه انام all mankind, the universe. كافه

406. nobles, grandees, خواص و عوام nobles and plebeians, people of all descriptions.

407. affection, love, friendship. محبت

408. to have an inclination, or affection, to love, estimate, esteem, think. گرا کیدن

409. people, mankind. الناس

410. on the religion of their kings. علی دین ملوکهم

P. 7. l. 76.

رباعي

زانکه که ترا بر من مسکین نظرست

تثارم از آفتاب مشهور ترست

گر خود همه عیبا بدی بندد درست

هر عیب که سلطان به پسندد هنرست

411. quatrain. رباعي

412. for از آنکاه from that time. زانکه

413. I, me. می

414. humble, poor, meek. مسکین

415. signs, marks, characters; S. اثر

416. the sun. آفتاب

417. celebrated, published, conspicuous. مشهور

418. for اگر if. گر

419. self, himself, own. خود

420. defects. S. عیب

421. in this, to this. بدین

422. is comprised. درست

423. defect, blemish. عیب

424. Sultan, king. سلطان

425. to approve. پسندیدن

426. excellence, virtue, skill, science, ingenuity. هنر

P. 7. l. 79.

نظم

شکلی خوشبوی در حیا روزی

رسید از دست محبوبی بدستم

بدو گفتم که مشکي یا عیبری

که از یوگی دلاویز تو مستم

بگفتا می کل ناچیز بودم

ولیکن مدتی با کل نشستم

کیال همتش در من اثر کرد

و گرنه می همان خاکم که هستم

427. clay, earth, mud. گل

D.

خوشبوي 428. odoriferous, fragrant.

حمام 429. a bath.

روز 430. day.

محبوب 431. beloved, amiable.

بدستم 432. to my hand.

بدو 433. for ^{بأ} to him.

مشك 434. musk.

يا 435. or, either, otherwise, but.

عبير 436. a perfumed composition.

بوي 437. odour, written also ^{بو}

دلوايز 438. attracting the heart, charming.

مستم 439. I am enchanted, intoxicated.

بگفتا 440. it said, replied. The prefixed ب

and final ب are both redundant.

ناچيز 441. nothing, vile, despicable.

وليكن 442. and but, only that.

مدت 443. time, period, term, space of time, sometime.

نشستن 444. to sit, to dwell, to subside.

همنشين 445. one who sits or converses with another; Companion.

اثر 446. impresson, sign, mark, character, trace, vestige.

وگرنه 447. otherwise.

خاك 448. earth, dust.

خاڪم 449. I am earth.

هستم 450. I am.

P. 8. l. 84.

اللهم متع المسلمين بطول حياته وضاعف ثواب

جهيله وحسناته وارفع درجه اودايه وولاته

ودمر على اعدائه وشناتته بها تلي في القرآن

مى آياته اللهم آمين بلده ولحفظ ولده

ARABICK.

اللهم 451. O God.

متع 452. bestow happiness.

المسلمين 453. on the moslems.

بطول 454. by length, long continuance of.

حيواته 455. his life.

وضاعف 456. and increase thou.

ثواب 457. the reward.

جهيله 458. his virtues.

وحسناته 459. and his good works; his perfections.

وارفع 460. and exalt thou.

درجة 461. dignity, rank, degree.

اودائه 462. his friends.

ولاته 463. and his rulers, governors.

ودمر 464. and destroy thou.

على 465. upon.

اعدائه 466. his enemies (avowed.)

وشناتته 467. and his secret foes.

بها تلي 468. for the sake of these sayings.

469. in the Koran.

470. in its (the Koran's) verses.

471. protect thou.

472. his country.

473. and protect.

474. his son.

P. 8. 1. 87.

نظم

لقد سعد الدنيا به دام سعده

وايده الهولى بالوية النصر

كذلك تنشأ لينه هو عرقها

وحسن نبات الارض من كرم البذر

يزد تعالى وتقدس خطه باك شيراز را به بيت

حاكمان عادل وهيت عالمان عامل تا زمان قيامت

در امان سلامت نكاه دارد

475. of a truth.

476. the world enjoys.

477. through him, by his means.

478. perpetual.

479. his good fortune.

480. and befriended him, aid him.

481. God, the sovereign.

482. with the standards.

483. of victory.

484. in such wife.

485. cause to grow, flourish.

486. the branch.

487. he is.

488. its root.

489. and the goodness, because the goodness.

490. a plant.

491. of the earth.

492. on account of, depends upon.

493. generosity, excellence, goodness.

494. of the seed.

495. holy, sanctified.

496. country, territory, limits.

497. pure, undefiled.

498. Sheerâz.

499. fear, dread, terror, awfulness, severity.

500. governors, rulers. S. حاكم

501. just.

502. endeavour, exertion, resolution, intention; also auspices, grace, favour.

503. learned men. S. عالم a learned man.

504. performer, doer.

505. the resurrection.

506. safety, security, tranquillity.

507. peace, safety, security.

508. to keep, preserve; to guard.

P. 8. l. 92.

نظم

نداني که من در اقالیم غربت
 چرا روزگاري بکردم درنگي
 برون رستم از ننگ ترکان که دیدم
 جهان درهم افتاده چون موي زنگي
 همه آدمي زاده بودند ايکن
 چو گرگان بخونخوارگي تيز چنگي
 برون مردمی چون ملک نیک محضر
 برون لشکري چون هزاران جنگي
 چو بان آدمی کشور آسوده دیدم
 پلنگان رها کرده خوئي پلنگي
 چنان بود در عهد اول که دیدم
 جلاں پر ز آشوب و تشويش و تنگي
 چنين شد در آيام سلطان عادل
 اتابک ابوبکر بن سعد زنگي

509. to know نداني don't you know?

510. climates, countries S. اقالیم

511. travelling, emigrating, also foreign-
ness, remoteness. غربت

512. why, wherefore. چرا

513. sometime. روزگاري

514. delay, lateness, dilatoriness, hesita-
tion. درنگي

515. without, outside. برون

516. infamy, disgrace, ignominy. Also
honor; reputation, estimation, modesty. ننگ

517. aturk. P. ترک

518. to see. دیدن

519. perplexed, entangled, confused, en-
twined, twisted. درهم

520. hair, also. مو

521. human kind. آدمي زاده

522. but. ايکن

523. for چون like, when, whenever, as if. چو

524. wolves S. گرگ

525. drinking blood, reeking in blood,
blood thirstiness. خونخوارگي

526. sharp; pungent. تيز

527. a claw, talon, the fist, a harp. چنگي

528. within, inside, interior, the heart. برون

529. men, mankind. مردم

530. an angel. ملک

531. good, virtuous. نیک

532. disposition, temper. محضر

533. *lufkerai*, an army, also *lufkeres*,
a foldier, belonging to an army, or camp. لشکري

534. lions. S. هزار

535. warlike. جنگي

536. country, region. کشور

آسودن 537. to rest, to quiet, pacify, comfort,
 پلنگ 538. tigers. S.
 مها کردن 539. to set free, discharge, dismiss, to
 give admittance.
 خوی 540. the same as ^{جو} disposition, temper.
 پلنگی 541. tiger-like.
 چنان 542. such as that, such as.
 عهد 543. time, reign. Also agreement, compact,
 bargain, promise.
 آشوب 544. tumult, sedition; also grief, sorrow,
 misfortune.
 تشویش 545. confusion, inquietude, distress,
 distraction.
 تنگی 546. distress; straightness, narrowness.
 چنین 547 thus, in this way, in this manner, so,
 like this.
 ایام 548. days, times, seasons. S. ^{یوم}

P. 9. l. 100.

نظم

اقلیم پارس را غم از آسید دهر نیست
 تا بر سرش بود چو توئی سایه خدا
 امروز کس نشان ندهد در بسط خاک
 مانند آستان درت مامی رضا
 برتست پاس خاطر بیچارگان و شکو
 بر ما و بر خدای جهان آفرین جزا

پارب زیاد قلعه نگهدار خاک پارس
 چندانکه خاک را بود و باد را بقا
 اقلیم 549. climate, country, kingdom.
 پارس 550. Persia.
 آسید 551. misfortune, molestation, calamity,
 shock, concussion.
 دهر 552. the world, time, an age, eternity; cus-
 tom, manner.
 نیست 553. is not.
 بر سرش 554. at it's head, is governed by.
 توئی 555. thou art.
 سایه 556. shadow, shade.
 خدا 557. God.
 امروز 558. this day, to day, now, at present.
 نشان دادن 559. to point out.
 مانند 560. like, resembling.
 آستان 561. threshold.
 در 562. gate, door, entrance; also in, into.
 درت thy gate.
 مامی 563. refuge, asylum, place of safety.
 رضا 564. consent, resignation, satisfaction.
 برتست 565. it is incumbent on you, it is your
 duty.
 پاس خاطر 566. for the sake of.
 بیچاره 567. the helpless S. ^{بیچارگان}

E.

برما 568. on us, our duty.

آفرین 569. creator.

جزا 570. reward, retribution, compensation.

فتنه 571. strife, sedition.

چندانکه 572. as long as, whilst.

بقا 573. duration, continuance, permanency,
remainder.

P. 9. l. 105.

سبب تالیف کتاب گلستان

سبب 574. cause, occasion, reason.

تالیف 575. compilation, composition.

کتاب 576. book, volume, also a letter, writing.

P. 9. l. 106.

یکشب تا مل ایام گذشته میگردم و بر عمر تلف کرده

تاسف میخوردم و منتش میرا چه دل را با لپاس

آبدید نمی سقتم و این بینهای مناسب حال خود

میگفتم

یک 577. one.

شب 578. night.

تامل 579. reflection, contemplation, meditation.

گذشتن 580. to pass, to pass over, to elapse.

تلف 581. consumption, dissipation, waste, ruin,
destruction, expence.

تاسف 582. sorrow, lamentation, regret.

سنگ 583. a stone; also weight.

سراج 584. mansion.

الپاس 585. diamond, adamant.

آبدید 586. tears.

سقتن 587. to bore, pierce, perforate.

بیتها 588. distichs. بیت S.

مناسب 589. befitting, applicable, conformable,
congruous, proper, suitable.

حال 590. condition, state, circumstance.

P. 10. l. 109.

مثنوی

هر دم از عمر میروند نفسی

چون نگه میکنم نهاند بسی

ای که پنجاه رفت و در خوابی

مگر این پنج روز در یابی

حاجل آنکس که رفت و کار ساخت

کوس رحلت زدند و بار ساخت

خواب نوشی بامداد در حیل

باز دارد پیاده را ز سبیل

مثنوی 591. poetry, where the second line of every
distich rhymes with the same letter.

هر دم 592. moment, instant; also the breath,
every moment, every breathing, continually.

نگه 593. for نگاه a look, view, aspect, observa-
tion, custody, care, caution.

بسی 594. sufficient, many, more and more.

ایکد 595. alas that!

پنجاه 596. fifty.

خواب 597. sleep, & dream.

مگر 598. excepting, but, unless, perhaps, by chance.

پنج 599. five.

دریافتن 600. to understand, comprehend.

خجل 601. shame.

آنکس 602. that person.

کار 603. business, work, use, purpose.

ساختن 604. to do, form, make, perform; to feign, to counterfeit.

کوس 605. a drum.

رحلت 606. march, departure, death.

زدن 607. to strike, to beat, to attack.

بار 608. a load, burthen; fruit, also a time,

بارن ساخت did not make up his burthen.

نوشین 609. sweet, pleasant.

بامداد 610. the morning.

زجیل 611. marching, a journey.

بازداشتن 612. to withhold, to hinder, to prevent.

پیاده 613. a foot traveller, a walker, pedestrian; a foot-foldier; a pawn in the game of chess.

سبیل 614. road, way.

P. 10. l. 114.

هر که آمد عیارتی نو ساخت

رفت و منزل بدیگری پر ساخت

و آن دگر بخت هیچینی هوس

وین عیارت بسر تبرد کسی

هر که 615. whosoever.

عیارت 616. building, fabric. edifice.

نو 617. new, fresh, recent.

منزل 618. a tenement, lodging, mansion; a day's journey; a stage of a journey; a halting place.

دیگر 619. another.

پرداختن 620. to abandon, quit, evacuate; to perform, execute.

وای 621. and that one.

دیگر 622. for another.

بخت 623. contrived, speculated; ripened, matured.

هیچینی 624. in like manner, after this manner.

هوس 625. desire, lust, vain expectation, ambition.

واین 626. and this; for

بسر بردن 627. to finish, accomplish.

P. 10. l. 116.

یار ناپایدار دوست مدار

دوستی را نشاید این غدام

PREFACE

نیک و بد چون همی بیاید مره
 خنک ۶۳۰ نکس که گوی تیکی بره
 برش عیشی بگور خویش فرست
 کس نیارد ز پس ز پیش فرست

یار 628. friend; also strength, power.

پایدار 629. permanent, fixed, constant, steady,

having feet نا پایدار unstable, transitory.

دوست 630. a friend.

مدار 631. place not.

دوستی 632. friendship.

نشاید 633. deferveth not, it is not proper, inconsistent, ought not.

غدار 634. a cheat, traitor.

بد 635. bad, wicked.

همی 636. a redundant particle, sometimes pre-fixed to the present and preterite imperfect tenses.

باید مره 637. must necessarily die; the first ب is redundant.

خنک 638. happy, fortunate; also fresh, moderate, temperate.

گویی 639. a ball.

نیکی 640. goodness, virtue.

بره 641. carried away.

برش 642. a leaf; provisions for a journey.

عیش 643. delight, pleasure, diversion, luxury,

life.

گور 644. a grave, tomb, sepulchre; also the on-ager, or wild afs.

فرستادن 645. to send.

نیارد 646. will not bring.

پس 647. behind ز پس after, from behind.

پیش 648. before. ز پیش beforehand.

هم بر فرست و آفتاب تهور

اندکی ماند، و خواجه غره هنوز

ای تپید دست رفته در بازار

ترسیت بر نیآوری دستار

برف 649. snow.

تهور 650. *Tumoz*. a Syrian month, (July.)

اندکی 651. a little, few, a small part.

خواجه 652. a man of distinction, lord, master, teacher, preceptor; also merchant.

غره 653. sloth, carelessness, deceiving with vain hopes.

هنوز 654. yet, hitherto, to this very time, not yet.

تهی 655. empty دست تهی empty handed, unprovided with money.

بازار 656. a market.

ترسیدنی 657. to fear. ترسیت I fear that thou.

دستار 658. A napkin, towel, also a turband.

PREFACE.

P. 10. l. 121.

هر که مزروع خود خورد بخوید
وقت خرمش خوشه باید چید
پند سعدی بگوش جان بشنو
ره چنین است مرد باش و برو

659. fown. مزروع

660. green corn. خوید

661. time, season. وقت

662. harvest; also a barn, threshing floor. خرمن

the time of getting in the harvest. وقت خرمن

663. an ear of corn. خوشه

664. it is necessary, it behoves. باید

665. to gather, pick, choose, glean. چیدن

666. counsel, advice, admonition, exhortation. پند

667. an ear. گوش جان with a lively ear, with attention.

668. road: also written. ره

669. a man مرد باش be a man, take courage.

670. be thou, stay, have patience, wait. باش

P. 11. l. 123.

بعد از تمام این معنی مصلحت آن دیدم که در نشیمن
عزت نشینم و دامن از صحبت فرا خود چینم و دفتر
از گفتنهای پریشان بشویم و من بعد پریشان نگویم

671. after, afterwards. بعد

672. sense, meaning, signification, reality. معنی

this subject. این بیتی

673. counsel, deliberation, measures
advisable to be pursued. مصلحت

674. a seat, place, a settlement, mansion. نشیمن

675. retirement, solitude. عزلت

676. society, company, association. صحبت

677. is here a redundant particle: sometimes
it signifies again, opposite, above, upon. فرا

678. a book, register, journal, tablet. دفتر

679. words, sayings گفتنهای پریشان
words, idle expressions. وایت

680. to walk. شستن

681. afterwards, next. من بعد

P. 11. l. 126.

بیت

زبان بریده بکنجی نشست صم و بکم
به از کسی که نربانش نباشد اندر حکم

682. to cut, amputate, fell. بریدن

683. a corner, angle. کنج

684. deaf. صم

685. dumb. بکم

686. might not, should not be. نباشد

687. in, into, within, under. It is sometimes
F. اندر

PREFACE.

redundant.

688. *command, order.* اندر حکم in sub-
jection.

P. 11. l. 129.

تایکی از دوستان که در کجاوه انیس می بودی و در

حجره جلیس بر رسم قدیم از در آمد چند آنکه

نشاط و ملاعبت و بساط مراغبت گسترده جوابش نگفتم

و سرانرا نوبت بعد برنگرفتم رنجیده نه که کرد و گفت

689. *a camel litter.* کجاوه

690. *A comrade, intimate, familiar, friend.* انیس

691. *a closet, chamber, cell.* حجره

692. *companion, comrade, associate.* جلیس

693. *manner, custom, usage, rule.* رسم

694. *old, ancient, usual.* قدیم

695. *to enter* از در آمد entered the
door.

696. *conviviality, gladness, joy, mirth.* نشاط

697. *cheerfulness, toying, playing, joking.* ملاعبت

698. *bed, carpet, any thing spread; the* بساط

surface: also a plain open-country, extensive track.

699. *desire, affection, propensity.* مراغبت

700. *an answer* جواب in answer to him,
his answer.

701. *the knee.* زانو

702. *adoration, worship.* تعبد

703. *I did not lift up.* برنگرفتم

704. *to displease, to vex, to distress, to* رنجیدن
mortify.

705. *he looked.* نگاه کرد

قطعه

کنونت که امکان گفتار هست

بگو ای برادر بلطف و خوشی

که فردا چه بیک اجل در رسد

بحکم ضرورت زیان در کشی

706. *for* اکنون now *کنونت* for اکنون
now to you.

707. *possibility, power.* امکان

708. *speech, conversation, saying, ut-* گفتار
terance.

709. *is, hath.* هست

710. *speak thou.* بگو

711. *brother.* برادر

712. *gladness, mirth, cheerfulness, pleasure.* خوشی

713. *tomorrow.* فردا

714. *messenger, courier.* پیک

715. *fate, death.* اجل

716. *shall, or may arrive: در* here is re-
dundant.

717. *necessity, exigency.* بحکم ضرورت
through necessity.

718. to draw in, to restrain. درکشیدن

P. 12. l. 136.

یکی از متعلقان منش بر حسب راقعه مطلع گردانید

که فلان عزم کرده است و نیت جزم که بقیه غیر در

دنیا معتکف نشیند و خاموشی گزیند اگر توانی

سرخویش گیر و راه مجانبت پیش گیر

719. a dependent, domestic, servant, متعلق

kinsman; belonging to, depending upon, concerning; (p. متعلقان)

720. of mine to him. منش

721. computing, reckoning, considering, according to. حسب

722. an occurrence, event, accident; a battle, encounter, conflict. واقعه

723. to inform. مطلع گردانیدن

724. such an one, a certain person. فلان

725. design, purpose, resolution. عزم

726. design, purpose, intention, object of deliberation. نیت

727. positive, absolute, deciding, determining. جزم

728. remainder, rest, remnant. بقیه

729. the world, the present life. دنیا

730. one who is continually employed in devotion. معتکف

731. silence. خاموشی

732. to choose, select, elect. گزیدن

733. to be able, powerful, equal to. توانستی

734. one's own inclination. سرخویش

make up your mind to it. سرخویش گیر

735. road, way, path. راه

636. being near to, or at the side of any person. مجانبت

737. follow thou, adopt thou. پیش گیر

P. 12. l. 139.

گفتا بعزت عظیم و صحبت قدیم که دم بر نیارم و

قدم بر ندارم مگر آنکه سخن گفته شود بر عادت

مالوف و طریق معروف که آرزودن دوستان

جهلست و کفارت یمین سهلست خلاف راه

صوابست و عکس رای اولی الباب ذوالفقار علی

در نیام و زبان سعدی در کام

738. he said; the same as گفت the being redundant.

739. magnificence, grandeur, glory; also respect, veneration. I swear by the great God. عزت

740. great, large. عظیم

741. I will not bring out. بر نیارم

742. foot; also step, pace, foot-step. قدم

743. I will not lift up. بر ندارم

744. may be spoken. گفته شود

745. custom, mode, manner, habit, usage. عادت

746. familiar, accustomed, ordinary. مالوف

747. known. معروف

748. to distress, trouble, afflict. آزردين

749. ignorance, stupidity. جهل

750. expiation, atonement. كفارت

751. an oath, affidavit; also the right hand, side, or part. يمين

752. easy. سهل

753. contrary, repugnant, opposite, contradiction. خلاف

754. rectitude, just dealing, the right way. صواب

755. opposite, contrary, reflection, inversion. عكس

756. opinion, thought, sentiment. راي

757. the wife, those possessed of wisdom. اولى الباب

758. the sword given by Mahommed to Aly. ذوالفقار

759. Aly, Mahommed's Son-in law. علي

760. a scabbard, sheath. نيام

761. the palate; also desire, wish, inclination. كام

P. 12. l. 144.

قطعه

زبان در دهان اي خردمند چيست

کلید در گنج صاحب هنر

چو در بسته باشد چه داند کسی

که جوهر فروش است یا پیلور

762. mouth; also orifice, opening: it is generally written. دهان

763. wife, judicious, intelligent. خردمند

764. what it is; what is it? چیست

765. a Key. کلید

766. treasure. گنج

767. a man of virtue. صاحب هنر

768. to shut, bind, fasten. بستن

769. a gem, a jewel; also matter, substance, essence, nature, disposition. جوهر

770. a feller, dealer. فروش

771. to sell, deal. فروختن

772. a dealer in small wares, a pedlar. پیلور

P. 12. l. 147.

قطعه

اگرچه پیش خردمند خاموشی ادبست

بوقت مصلحت آن به که در سخن کوشی

دو چیز طیرۀ عقلست دم فرو بستن

بوقت گفتن و گفتن بوقت خاموشی

773. although, notwithstanding. اگرچه

774. urbanity, politeness, elegance, of manners; science, learning, philology; discipline, ادب

law, rule, institution.

کوشیدن 775. to strive, endeavour, exert:

چیز 776. a thing.

طیبره 777. levity, طیرء عقل a weak understanding.

عقل 778. reason, intellect, understanding, sense.

فرو بستن 779. to shut down, فرو بستن to stop the breath.

P. 13. l. 152.

في الجبله زبان از مکالمه اودر کشیدن قوت نداشتیم
وروی از مکالمه او گردانیدن مروت ندانستم

که یار موافق بود و معصوب صادق

في الجبله 780. summarily, briefly, in short.

مکالمه 781. conversation.

قوت 782. Kuwwut, strength, power, faculty.

روئی 783. face, aspect, countenance, also written رو

معاوړه 784. conversation, conference, dialogue, familiar discourse.

گردانیدن 785. to avert, to turn away, to change, alter, to do.

مروت 786. generosity, politeness, humanity.

مواقف 787. conformable, suitable, agreeable.

معصب 788. a friend.

P. 13. l. 156.

بیت

چو جنگ آوری با کسی در ستیز

که از وی گرفتار بود یا گویند

جنگ 789. war, battle, conflict, contention.

جنگ آوردن 790. to commence war.

ستیز 791. emulation, competition, contention.

از وی 792. from him.

گرفتار 793. remedy, alternative, گرفتار your alternative.

گرفتار 794. flight, flying, fugitive.

P. 13. l. 158.

بهکم ضرورت سخن گفتیم و تفریح کنان بیرون

و گفتیم در فصل ربيع که صولت برد آرمیده بود

و آوان دولت ورد رسیده

تفریح 795. recreation, relaxation of mind, walking, contemplating, beholding.

کنان 796. making, doing, taking.

بیرون 797. out, outside, without; abroad, external.

فصل 798. time, season, juncture; section, article, chapter or other division of a book: a difference, distinction, (between right and wrong.)

صولت 799. severity, fury, furiousness.

برده 800. cold, frigid.

G.

آرمیدن 801. to rest, to repose; to become temperate.

اوان 802. season, time.

دولت 803. prosperity, happiness, wealth, fortune, felicity, empire, dominion, power.

ورد 804. the rose.

P. 13. l. 160.

بیت

بمراهی سبز بردختان چون جامه عید نیکبختان

بمراهی 805. dress, clothing, vestment, apparel; a shirt.

جامه 806. garment, vest, cloth.

عید 807. a festival, solemnity, holiday.

نیکبخت 808. fortunate, happy; august, blessed.

P. 14. l. 162.

قطعه

اول آرد بهشت ماه جلالی

بلبل گوینده بر منابر قضبان

بر شکل سرخ از نم افتاده لالی

همچو عرق بر عذار شاهد غضبان

آرد بهشت 809. *Ardebehest*: a Persian month.

ماه 810. a month: the moon.

جلالی 811. *Jilalee*, the new Persian *Æra*.

بلبل 812. A nightingale.

گوینده 813. speaking, chanting.

منابر 814. pulpits. S.

قضبان 815. branches.

سرخ 816. red.

نم 817. dew.

لالی 818. pearls S. لولو

عرق 819. sweat, juice; a blush.

عذار 820. cheek, face.

شاهد 821. a mistress, a beautiful object; also a witness, an Angel.

غضبان 822. chiding, angry.

P. 14. l. 164.

شب را بیوستان با یکی اردوستان اتفاق مهیت افتاد

موضعی خوش و خرم و درختان دلکش در هم گفتی

که خرد مینا بر خاکش ریخته و عقد ثریا از تاش

در آویخته

اتفاق 823. accident, chance, fortune; consent, concord, union, alliance.

مهیت 824. tarrying all night.

موضع 825. place, situation, spot.

خوش 826. pleasant, sweet, excellent, flourishing.

خرم 827. delightful.

دلکش 828. heart-attracting.

گفتی 829. thou wouldst have said.

خرد 830. fragment, particle, bit.

مینا 831. a glass bead, a glass globule, spark, spangle.

- ریختن 832. to strew, sprinkle, scatter.
 عقد 833. knot, bond, tie, contract.
 ثریا 834. the pleiades.
 تاک 835. A vine. تاکش its vine.
 در آویختن 836. to hang up, to suspend, to lift up; to attack, assault.
 P. 14. l. 167.
 قطعه
 روضه من نهرا سلساله
 دوحه سجع طیر هاموزون
 آن پر از لاله های رنگارنگ
 وین پر از میوه های گوناگون
 باد در سایه درختانش
 گسترانیده فرش بوقلمون
 روضه 837. A garden.
 ماء 838. water.
 نهرا 839. its river, its stream
 سلسال 840. running, meandering.
 دوحه 841. A grove, orchard.
 سجع 842. melody, rhyme, cadence; warbling.
 طیر 843. a bird. P. طيور
 موزون 844. measured, weighed.
 لاله 845. a tulip.
 رنگارنگ 846. variegated.
 میوه 847. fruit.
 گوناگون 848. different kinds, various.
 گسترانیدن 849. to cause to spread.
 بوقلمون 850. flowers of all colours; also the camelion.
 P. 14. l. 171.
 بامداد که خاطربان آمدن برای نشستن غالب آمد
 دیدمش دامن گل و ربیعان و سنبل و ضمیران فراهم
 آورده و عزیمت شهر کرده گفتم گل بوستان را چنانکه
 دانی بقا می نیابد و عهد گلستان را وفا نمی نه و حکما
 گفته اند هر چه دیر نیاید دل بستگی را نشاید
 851. over the inclination, or opinion.
 غالب 852. prevalent, overcoming, superior, victorious; for the most part, likely, beyond a doubt.
 دیدمش 853. I beheld him.
 ربیعان 854. sweet basil.
 سنبل 855. the hyacinth.
 ضمیران 856. some odoriferous plant.
 فراهم آوردن 857. to collect together, to accumulate.
 عزیمت 858. resolution, determination, undertaking; an incantation, spell, amulet.
 شهر 859. a city.
 چنانکه 860. such, so as.
 دانی 861. thou knowest.
 وفا 862. good faith, performance of a promise, sincerity.

نه 863. not, no, neither.

حکیم 864. fages. S.

دیر 865. late, flow, long; antique, old.

نپایه 866. continueth not.

دلپسگی 867. attachment, affection.

P. 15. l. 175.

گفتا پس چیست گفتیم برای نزهت ناظران و فسحت
حاضران کتاب شکستان توانم تصنیف کردن که
باد خزان را بزورق او دست تطاول نباشد و
گردش زمان عیش ربیعش را بطیش خریف مبدل
نکند

868. for; because, on account of, or respect
of, for the sake of.

نزهت 869. delight, pleasure.

ناظر 870. beholders, spectators, S.

871. gratification, satisfaction, also am-
plitude.

حاضر 872. those who are present; S.

تصنیف 873. composition, literary production.

خزان 874. autumn, fall of the leaf.

تطاول 875. oppression, tyranny, violence.

گردش 876. revolution, vicissitude.

طیش 877. inconstancy, levity, folly.

خریف 878. autumn.

مبدل 879. changed, altered, exchanging, con-

verted, turned into.

P. 15. l. 179.

مثنوی

بچه کار آیدت نرنگل طبقی

از شکستان من بمرور قی

نگل همین پنج روز و شش باشد

وین شکستان همیشه خوش باشد

880. may come to you, will be to you.

881. a dish, tray, plate; also story of a
house, a platform, stage.

882. carry thou.

ورقی 883. a leaf.

884. only, solely, neither more nor less,

to, the same, in the same manner.

885. fix.

886. always, continually, perpetually.

P. 15. l. 182.

حالی که من این سخن بگفتم از دامن کل بر ریخت

و در دامنم آویخت الکریم اذا وعد وفا

فصلی دو دران چند روز اتفاق در بیاض

افتاد در حسن معاشرت و آداب معاشرت

در لباسی که متکلمان را بکار آید و مترسلان را

بلاغت آفراید فی الجمله از کل بوستان

بقیته موجود بود که کتاب شکستان تمام شد

887. at the time, as soon as, whilst.

888. to scatter, to disperse, to diffuse, to pour out, to break in pieces. ریختن
889. to hang, to suspend, to cling. ۷ ویختن
890. the beneficent man. ۴ لکریم
891. when (in the future tense.) ۱۱
892. he promises. وعد
893. he performs. وفا
894. a few days, some days. چند روز
895. a note book, pocket book, commonplace book; carte blanche. بیاض
896. beautiful, excellent, good. حسن
897. conversation, familiarity, society. معاشرت
898. good manners, civilities; also rules, S. ادب
899. conversation, familiar discourse. معاشرت
900. dress, apparel. لباس
901. orators, speakers. S. متکلم
902. to come into use, to become useful. ۷ بکار آمدن
903. letter writers, correspondents. مترسلان
- S. مترسل
904. to increase, to augment. افزون
905. some remains. بقیته
- P. ۱۶. l. ۱۸۷.
- و تپام آنکه شود بصحیقت که پسندیده ۷ ید در
- ۸.
- بارگاه شاه جهان پناه سایه کردگار و بر تو
 لطف هروردگار فخر زمان کفایان الیه
 می السیاحه عضدالدوله القاهرة سراج الیه الباهره
 خیال الا نام منظر الاسلام سعد بن اتابک الاعظم
 شاهنشاه العظم ما لکم رقاب الا مع مولی
 جاترک العرب والهم سلطان البر والبحر وارث
 ملک سلیمان مغفر الذین اذ لم الله تعالی
 لا قبایها وجعل کل خیر ما لها و بکرشبه لطف
 خدا و ندی مطلع فرماید
906. truth, reality, in fact, in truth. حقیقت
907. a court, palace. بارگاه
908. a king. شاه
909. refuge, asylum; the asylum of the world. جهای پناه
910. God, the omnipotent. کردگار
911. a ray, light. برتو
912. providence. هروردگار
913. treasure, provisions, stores. ذخر
914. asylum; cave. کف
915. safety. ایمن
916. aided, assisted, the favorite. الیه
917. by heaven. من السماء
918. an arm. عضد
919. of the empire, the state. الدوله
920. the victorious, conquering. القاهرة

921. lamp. سراج
922. of the religion. الملة
923. resplendent. الملبه
924. aggrandizers. ممتنع
925. king, lord, master, proprietor. ملك
926. necks. س. قبة
927. of the nations, people, sects, religion. اهلوس
928. lord, master. مولى
929. Kings. ملك
930. of Arabia. العرب
931. of Persia. العجم
932. land, continent. بر
933. and of the sea. والبحر
934. heir, inheritor. وارث
935. kingdom of Solomon. ملك سليمان
936. prolong, extend, perpetuate. ادام
937. the high God. الله تعالى
938. the good fortune of them both. اقبالها
939. make, produce. جعل
940. all, every, whole. كل
941. good, righteous, virtue, righteousness. خير
942. performances, issues of them both. مآلها
943. a kind glance, affectionate look. كرشه

944. to peruse. مطالعة فرمودن
- P. 16. 1. 1952
- نظم
- گر التقات خداوندیش بیاراید
نکارخانه چینی نقش ارزنگیست
امید هست که رومی ملال در نکشد
ازین سبب که گلستان نه جای دلتنگیست
علی الخصوص که دیباجه هیایونش
بنام سعد ای بکر سعدی زنگیست
945. kindness, courtesy, regard, inclination. التقات
946. to adorn, ornament, dress out, prepare, put in order. آراستن
947. a gallery of pictures. نکارخانه
948. of China, Chinese. چینی
949. picture, painting, drawing, design. نقش
950. *Urzung*, the paintings, which the impostor Mani pretended to have received from heaven. ارزنگه
951. dissatisfaction, displeasure, sadness, vexations. ملال
952. a place. جا
953. displeasure. دلتنگی
954. especially. علی الخصوص
955. the preface of a book. دیباجه

956. august, royal, imperial, sacred, *هياوین*
blest, fortunate.

957. Abcebuhr, a proper name. *ابو بکر*

P. 17. l. 202.

ذکر امیر کبیر فخر الدین ابو بکر بن ابی نصر

958. nobleman, prince, lord. *امیر*

959. *Abu nufir* the father of victory *ابو نصیر*

P. 17. l. 203.

دیگر عروس فکر من از بی جیالی بی نیارد

و دیده یاس از پشت پای خجالت بر ندارد دودر

زمره صاحب جیالان متجلی نشود مگر آنکه

که مجلی گردد بیور قبول امیر کبیر عالم عادل

موید مظفر علی الاعدا ظهیر سریر سلطنت مشیر

تدبیر مهلت کف الفقرا ملاذ الغریبا مرید

الفضلا محب الاتقیا افتخار آل قارس بیبی

الملك ملك الخواص فخر الدولة والدین غیاث

الاسلام والاسلمی عبدة الهلوك والاسلامی

ابوبکر بن ابونصر اطال الله عمره واجل قدره

وشرح صدره وضاعف اجره که می دوج اکابر

فقاقت و معجج مکارم اخلاق

960. bride. *عروس*

961. imagination, thought, reflection. *فکر*

962. want of beauty. *بی جیالی*

963. the eye, sight; also seen. *دیده*

964. despondency, despair. *یاس*

965. the back, hinder-part; support, reliance, پشت پا. The convex or upper part of the foot.

966. the foot, footstep; basis, foundation, پا

vestige, trace, track.

967. shame, modesty. *خجالت*

968. A circle, assembly, crowd. *زمره*

969. beautiful youths. *صاحب جیالان*

970. brilliant, splendid. *متجلی*

971. bedecked, ornamented. *مجلی*

972. to become, to change, to turn, گردیدن

to revolve, to go round, to walk abroad.

973. jewels, ornaments. *زیور*

974. acceptance, approbation, consent, assent, compliance.

975. A great lord. *امیر کبیر*

976. learned. *عالم*

977. enemies. *اعدا*

978. support, protector. *ظهیر*

979. a throne. *سریر*

980. empire, monarchy; reign. *سلطنت*

981. counsellor, adviser. *مشیر*

982. deliberation, counsel, management. *تدبیر*

983. kingdoms. *مهلکت*

984. the indigent. S. فقیر

985. the indigent. S. فقیر

986. the indigent. S. فقیر

987. the indigent. S. فقیر

985. refuge, asylum. ملاذ

986. strangers. الغرباء

987. patron, guardian; tutor. مرشد

988. the learned men. فضلا

989. the pious men. S. تقي

990. honor, glory, grace, boast. اقتضار

991. the right arm, strength, power of the kingdom. يمين الملك

992. chief of the nobles. ملك الخواص

993. succourer of the faith. غياث الاسلام

994. and the moslems, the faithful. و المسلمين

995. the support, pillar, confident. عهده

996. and of Sultans. S. سلطان و الاملاطمين

997. may (God) prolong his life. اطل الله عمره

998. and aggrandize. واجله

999. his dignity. قدره

1000. enlighten. وشرح

1001. his breast. صدره

1002 may (God) augment. وضايف

1003. his reward. اجره

1004. praised, celebrated. مبدح

1005. nobles, grandees. اكابر

1006. horizons, quarters of the world. افاق

1007. confluence, assembly, assemblage. مجمع

1008. laudable actions. مكارم

1009. manners, morals; ethics. اخلاق

P. 17. 1. 212.

بیت

هر که در سایه عتبات دوست

گنبد طلعت و شهبان دوست

بهر یکدیگر از سائیر بندشگان و حوالتی خدمتی

معین است که اگر در آدای آن برخی تهاون و

تکاسل و ادا دارند هر آینه در معرض خطاب آید

و محل عتاب مگر برین طایفه درویشان که شکر

نعمت بزرگان برایشان و ذکر جلیل و دعای

خیر و ادای چنین خدمتی در غیبت اولیترست

که در حضور که این بتصنع نزدیکست و آن از

تکلف دور و اجابت مقرون

1010. he is. اوست

1011. followers, attendants, domestics servants. حواشی

1012. service, employment, office, duty. خدمت

1013. fixed, appointed, established, appropriated. معین

1014. performance, fulfilment. ادا

1015. some, a little. برخی

1016. negligence, sloth. تهاون

1017. neglect, indolence. تکاسل

1018. to allow, permit. رواداشتن

هر آینه 1019. certainly.

معرض 1020. place of meeting; contingency, occurrence.

خطاب 1021. conversation.

محل 1022. place, quarter, district; time, opportunity.

عتاب 1023. reprehension, reproach.

طایفه 1024. class, body of men, crowd, company, a band.

درویشان 1025. Durwaishies.

بزرگان 1026. great men, superiors. S. بزرگ

ایشان 1027. they, them.

دعای خیر 1028. a benediction.

غیبت 1029. absence.

اولیتر 1030. better, preferable.

حضور 1031. presence.

تصنع 1032. artifice, speciousness, ostentation.

نزدیک 1033. near.

تکلف 1034. ceremony, trouble, inconvenience.

دور 1035. far, distant.

مقرون 1036. connected, related, conjoined,

near, from قرین

P. 18. l. 220.

نظم

بهشت دو تایی فلک راست شد از خرمی

تا چو تو فرزند زاد مادر ایام را

حکمت محض است اگر لطاف جهان آفرین

خاص کند بنده مصلحت عام را

دولت جاوید یافت هر که نگو نام زیست

کز غقبش ذکر خیر زنده کند نام را

وصف ترا گر کند ورنه نکه اهل فضل

حاجت مشاطه نیست روی دلارام را

دوتا 1037. double, bent, incurvated,

the incurvated sky.

راست 1038. straight, truth, true, also the right hand, or fide.

خرم 1039. delight.

فرزند 1040. a son, a child.

زادن 1041. to bring forth, to be born.

مادر 1042. mother; dame nature.

حکمت 1043. philosophy, wisdom.

محض 1044. entirely, altogether; only, solely, pure, sincere.

جهان آفرین 1045. the creator of the world.

خاص 1046. special, particular.

عام 1047. common, vulgar, the common people.

جاوید 1048. immortal, perpetual.

یافتن 1049. to find, to obtain.

نکو 1050. good, virtuous. نگو نام a good name.

زیستن 1051. to live, to exist.

عقب 1052. behind, after.

زنده کردن 1053. to give life, to restore life.

اهل فضل 1054. men of excellence or virtue.

مشاطه 1055. a tire woman.

دلارام 1056. a lovely woman, contented heart.

P. 19. l. 229.

عذر تقصیر خدمت و موجب اختیار عزت

تقصیر و تقاعدی که در مواظبت خدمت

بارشکاه خداوندی می رود بنابر آنست که

طایفه حکماء هند در فضیلت بزرچهر سخن

میگفتند آخر جز این عیبش ندانستند که در سخن

گفتی بطیست یعنی درنگ بسیار میکند مستمع بسی

منتظر باید تاوی تقریر سخن کند بزرچهر بشنید

و گفت اندیشه کردن که چه گویم به از پشیمانی

خوردن چرا گفتم

اختیار 1057. choice, election, liberty.

تقاعد 1058. backwardness, dilatoriness.

مواظبت 1059. perseverance, assiduity, strenuous discharge.

بنابر 1060. resembling, in conformity to.

آنست 1061. that is.

هند 1062. Hind, India.

فضیلت 1063. excellence, virtue.

بزرچهر 1064. Buzurchmehr, the Vizier of Nushheervân.

جزا 1065. except, besides.

بطی 1066. hesitation, slowness.

یعنی 1067. that is to say, in other words.

درنگ 1068. slow, late.

بسیار 1069. much, many.

مستمع 1070. hearer, auditor.

منتظر 1071. expecting with impatience, waiting for.

تاوی 1072. for تاوی until he.

تقریر 1073. relation, recital, delivery: also strengthening, confirmation.

اندیشه 1074. reflection, consideration.

پشیمانی 1075. repentance, contrition.

P. 19. l. 236.

مثنوی

سخن دان پرورده پیر کهن

بیندیشد آنکه بگوید سخن

مزن بی قامل بگفتار دم

نکوگوی گردد پیرگویی چه غم

بیندیش و آنکه بر آور نفس

مزان پیش بس کن که گریند بس

بنطبق آدمی بهترست از دواب

دواب از توبه گرنگویی صواب

سخندان 1076. an orator.

1077. educated, nourished, bred; a pupil / اهل دل 1091. men of piety.
1078. an old person; a spiritual guide, the founder or superior of any religious sect, or congregation پیر 1092. a centre.
1079. old, ancient. کهن 1093. learned men. S. عالم
1080. to consider, to reflect. اندیشیدن 1094. A very learned, profound scholar. متبحر
1081. then, afterwards. آنکه 1095. if. اگر
1082. for وازان and before that. 1096. conflict, ardour, heat سیاق سیاق سخن
1083. enough, sufficient. پس 1097. boldness, presumption. دلیری
1084. speech, articulation. نطق 1098. petulance, impudence, presumption, jollity, mirth. شوخی
1085. human, belonging to human nature; mankind. آدمی 1099. a capital stock in trade. بضاعت
1086. better, preferable. بهتر 1100. a small matter, any trifle. مزجات
1087. beasts, brutes, cattle. دواب 1101. small capital stock. بضاعت مزجات
1102. preference, court, majesty. حضرت
1103. precious, excellent, venerable, pure, holy. عزیز
1104. a glass bead. شبه 1105. jewellers. جوهریان
1106. barley. جو 1107. a barley corn. جوی
1108. will not bring, or fetch. Some copies have نیرزد is not worth. نیارد
1109. a lamp. چراغ
1110. a minaret, turret. مناره
1111. high, lofty. بلند

P. 19. l. 241

فکیف در نظراعیان خداوندی عز نصره که معج
 اهل دل است و مرکز علیائی متبحر اگر در سیاق
 سخن دلیری کنم شوخی کرده باشم و بضاعت مزجات
 بحضورت عزیز آورده و شبه در بازار جوهریان جوی
 نیارد و چراغ پیش آفتاب هر توی ندارم و مناره بلند
 هر دامن کوه الوند نماید پست
 1088. how then? فکیف
 1089. grandees, nobles, nobility. اعیان
 1090. glorious be his victory. عز نصره

1110. a mountain. *foot of a mountain.*

1111. *Ukand*, name of a high mountain in Hamadan, 80 leagues from Isfahan.

1112. low, humble, depressed, mean, abject.

P. 20. l. 246.

مثنوی

هر که گردن بدعوی افرازد

دشمنی از هر طرف بدو تاوه

سعدی کافتاده است آزاده

کس نیاید بجنگ افتاده

اول اندیشه و انگهی گفتار

پای بیش آمد است پس دیوار

نخلبندم ولی نه در پستان

شاهدیم می ولی نه در کنعان

1113. A neck.

1114. claim, demand, pretension, plea.

1115. to exalt, extol, extend, to celebrate, to promote.

1116. side, quarter.

1117. to attack, assault, to rush upon, to hasten; to gallop; to walk fast.

1118. to be liberated; dismissed, permitted to depart.

1119. a maker of artificial flowers.

نخلبندم I am a maker &c.

1120. for ولیکی and but, yet, however.

1121. Canaan.

P. 20. l. 251.

لقمان حکیم را گفتند حکمت از که آموختی گفت

ازنا بیذایان که تا جای نه بینند پای نه نهند قدم

المخرج قبل الولوج

مصراع

مردیت بیاز مای انگهی زن کن

1122. *Locmân*, supposed by some, to be *Aesop*.

1123. philosopher, physician.

1124. from whom.

1125. one who is blind.

1126. first.

1127. moving.

1128. before.

1129. stirring, proceeding.

1130. hemistich.

1131. manhood, also courage : مردیت thy manhood.

1132. to try, prove, experience.

1133. to marry, to take a wife.

P. 21. l. 254.

نظم

گرچه شاطر بود خروس بهشتک

چه زند پیش باز رویم چنگ
 گربه شیراست درگرفتن موش
 لیک موش است در مصاف پلنگ

گرچه 1134. for اگرچه although.

شاطر 1135. bold, dauntless; cheerful, alert, active.

خروس 1136. a dunghill-cock.

روبین 1137. Brazen.

گربه 1138. a cat.

شیر 1139. *shair*, a lion; *sheer*, milk.

گرفتن 1140. to seize در گرفتن in feizing.

موش 1141. a moufe.

لیک 1142. for لیکن but.

مصاف 1143. the field of battle.

P. 21. l. 25.

اما بآعتیاد وسعت اخلاق بزركان كه عوايب

زبردستان بپوشند در افشاي جرايم كه تران نكوشند

كله چند برسيد از نوادر و آثار و حكايات و

اشعار و سيرملوك ماضي درين كتاب درج كرديم و

برخي از عمر گرانهايه بروخرج موجب تصنيف

كتاب شكستان اين بود و بالله التوفيق

اما 1144. but, however, notwithstanding.

آعتياد 1145. reliance, confidence, trust.

وسعت 1146. amplitude, spaciousness.

عوايب 1147. defects. S. عيب

زبردست 1148. weak, humble, inferior, indigent.

پوشیدن 1149. to hide, conceal, cover, clothe.

افشا 1150. divulging, disclosing, revealing.

جرايم 1151. fault, crime, offence, P.

كتران 1152. less, inferior, small, P.

inferiors.

كله 1153. a word, saying, discourse, speech.

چند 1154. some, how much? how many?

اختصار 1155. abridging, abridgment; epitome.

نوادر 1156. wonders, rarities. S. نادر

حكايات 1157. story, tale, relation; P. حكايت

اشعار 1158. verses, poems, poetry. S. شعر

سير 1159. morals, virtues, qualities. S. سيرت

ماضي 1160. the past, past time.

درين 1161. for در اين in this.

درج 1162. comprising, containing, including.

گرانهايه 1163. valuable, precious.

برو 1164. for بر او on it.

خرج 1165. expenditure, expence, disbursement.

بالله 1166. through God.

توفيق 1167. the grace, aid.

P. 21. l. 262.

قطعه

بباند سالها اين نظم و ترتيب

K.

P R E F A C E.

زما هر ذره خاک افتاده جاسي
 غرض نقش‌یست کرما با تر ماند
 که هستي را نيمي بينم بقائي
 مگر صاحب‌دلي روزي بر حمت
 کند در کار درويشان دعائي

سال 1168. a year سالها years.
 ترتيب 1169. arrangement.
 زما 1170. for ازما of me, belonging to me, mine.
 ذره 1171. a particle, atom.
 غرض 1172. intention, design, interest, hatred, rancour.
 هستي 1173. existence.
 درويش 1174. a Durwaish (Dervise)
 درويشان P.
 P. 21. l 266.
 امعان نظر در ترتيب کتاب و تذهيب ابواب ايجاز
 سخن مصلحت ديد تا مراين روضه رعنا و حد يقه
 غلبا چون بهشت بهشت باب اتفاق افتاد از اين
 سبب که مختصر آمد تا بهلالت نينجامد
 1175. looking intently, gazing, con-
 sidering. امعان نظر
 1176. gilding. تذهيب
 1177. doors, gates, also chapters S. باب
 1178. abbreviation, compendium, abridge-
 ment. ايجاز

1179. a redundant particle. مر
 1180. beautiful, admirable, delicate. رعنا
 1181. a garden. حد يقه
 1182. splendid; verdant غلبا
 1183. paradise. بهشت
 1184. eight. بهشت
 1185. a door, gate, also chapter, book. باب
 1186. abridged, curtailed; a compendium, abridgment. مختصر
 1187, fatigue, languor, weariness, fadness; ملالت
 1188. to finish, accomplish, perform, انجام دادن
 to be consumed, exhausted.

P. 22. l. 269.

باب اول در سيرت پادشاهان
 باب دوم در اخلاق درويشان
 باب سيوم در فضيلت قناعت
 باب چهارم در فوايد خاموشي
 باب پنجم در عشت جواني
 باب ششم در ضعف و پيري
 باب هفتم در تاثير تربيت
 باب هشتم در آداب صحبت

1189. second. دوم

1190. virtue, moral quality; also history سيرت
 سیر plu.

1191. kings. S. پادشاهان

P R E F A C E.

سیوم 1192. third.

قناعت 1193. contentment, content, tranquillity,
abstinence, temperance.

چهارم 1194. fourth.

فایده 1195. advantages. S.

پنجم 1196. fifth-

جوانی 1197. the season of youth; also a youth.

ششم 1198. sixth.

ضعف 1199. imbecility, weakness.

پیری 1200. old age.

هفتم 1201. seventh.

تأثیر 1202. impresson, force.

هشتم 1203. eighth.

P. 22. l. 277.

تاریخ کتاب

در آن مدت که ما را وقت خوش بود

و هجرت شش صد و پنجاه و شش بود

مراد ما نصیحت بود گفتیم

حوالت با خدا کردیم و رقتیم

تاریخ 1204. date, Æra, epoch.

هجرت 1205. The Hejirah Æra commenced the
16th. of July A. D. 622.

صد 1206. hundred.

مراد 1207. desire, intention, will, affection.

نصیحت 1208. advice, admonition.

حوالت 1209. recommending, transferring to the
care of another, committing to trust.

گلستان

باب اول در سیرت ملوک

TALE. I. حکایت ۱

P. 23. l. 4.

پادشاهی را شنیدم که بکشتن اسیری اشارت کرد

بیچاره در آن حالت نومیدی بزبانی که داشت ملک

را دشنام دادن گرفت و سقط گفتی که گفته اند

هر که دست از جان بشوید هر چه در دل دارد بگوید

پادشاهی 1210 *Pādshāhai*, a King; *Pādshāhee*, royalty.

کشتن 1211. to kill, flay, put to death, execute, to extinguih.

اسیر 1212. prisoner, captive.

اشارت 1213. sign, signal, token, wave with the hand.

بیچاره 1214. without remedy, helpless.

نومیدی 1215. despair.

زبانی 1216. a language. *in a language that he possessed; i. e. in his own native language.*

دشنام 1217. abuse.

سقط 1218. reproach, rudeness.

ARABICK.

P. 23. l. 8.

بیت

۱۳۱ یبس الانسان طاله لسانه

کستور مغلوب یصول علی الکلب

۱۳۱ 1219. when.

یبس 1220. despaireth.

الانسان 1221. the man.

طال 1222. extendeth.

لسانه 1223. his tongue.

کستور 1224. as a cat.

مغلوب 1225. conquered, overcome.

یصول علی الکلب 1226. seizeth upon the dog.

P. 23. l. 10.

بیت

وقت ضرورت چونبانه گریز

دست بگیرد سر شمشیر تیز

گریختی 1227. to run away.

شمشیر 1228. a sword. Scimitar, is a corruption of *shumshair*. سر شمشیر the edge, or point of the sword.

P. 23. l. 12.

ملک پرسید که چه میگوید یکی از وزرای نیک

محض گفت ای خداوند میگوید که

ملک 1229. a king.

وزیر 1230. Viziers. S.

CHAPTER THE FIRST. TALE I.

ARABICK.

P. 23. l. 13.

والكاظمين الغيظ والعافين عن الناس والله

يعقب الحسين

والكاظمين 1231. and those who suppress.

الغيظ 1232. anger.

والعافين 1233. and those who are forgiving.

عن 1234. of, from.

الناس 1235. mankind.

والله 1236. and God.

يعقب 1237. befrieth.

الحسين 1238. the merciful, generous.

P. 23. l. 14.

ملك را برورحم آمد و از سر خون او درگذشت

رحم 1239. pity, compassion.

خون 1240. blood.

گذشتی 1241. to pardon, to go beyond, to ex-

ceed; to pass over; to die.

P. 23. l. 14.

وزیر دیگر که ضد او بود گفت ابناي جنس ما را

نشاید که در حضرت پادشاهان جزیراستی سخن

گفتی این ملک را دشنام داد و ناسزا گفت

وزیر 1242. A Vizier, minister of state.

ضد 1243. contrary, opposite.

1244. equals, of the same rank or quality.

1245. to suit, to be proper.

1246. truth, rectitude.

1247. fit, proper, deserving, improper, unbecoming.

P. 24. l. 27.

ملك روي ازین سخن درهم کشید و گفت مرا

این دروغ وي پسندید و تر آمد ازین راست که

تو گفتی که ترا روي در مصلحتي بود و این را بنا

بر خبث و حکما گفته اند دروغ مصلحت آمیز

به از راست قتنه انگیز

روي درهم کشیدن 1248. to draw, to contract,

to contract the face into wrinkles, to frown.

1249. to me.

دروغ 1250. falsehood, a lie.

وي 1251. his.

1252. to approve پسندیدن pre-ferable.

1253. edifice, fabric, construction. بنا

1254. malignity, malevolence, impurity. خبث

1255. to mix. آمیختن

1256. to excite. انگیزتن

L.

CHAPTER THE FIRST. TALE I. AND II.

P. 24. l. 21.

بیت

هر که شاه آن کند که او گوید

حیف باشد که جز نکو گوید

حیف 1257. violence, oppression; alas! woe to.

P. 24. l. 24.

بر طاق ایوان فریدون نوشته بود

مثنوی

جهان ای برادر نهاند بسکس

دل اندر جهان آفرین بند و بس

مکن تکیه بر ملک دنیا و پشت

که بسیار کس چون تو پرورد و کشت

چو آهنگ رقتی کند جان پاک

چه بر تخت مردن چه بر روی خاک

طاق 1258. a portico, arched roof, cupola.

ایوان 1259. a palace, hall.

فریدون 1260. Feridoon, King of Persia.

نوشتن 1261. to write.

تکیه 1262. reliance, dependence, leaning upon.

آهنگ 1263. intention, design, inclination.

تخت 1264. a throne.

مردن 1265. to die.

حکایت ۲ TALE. II.

P. 25. l. 28.

یکی از ملوک خراسان سلطان محمود سبکتگین

را بخواب دید بعد از وفات او بصد سال که

جهله وجود او ریخته بود و خاک شده مگر

چشمان که همچنان در چشم خانه هپی گردیدند

و نظر میکردند سایر حکما از تاویل آن عاجز

ماندند مگر درویشی که خدمت بجای آورد

و گفت هنوز نگرانست که ملکش بادیگرانست

1266. Khorasan. خراسان

1267. Sultan Mahmood Sebuke-tegeen, died A. H. 347. محمود سبکتگین

1268. death, decease. وفات

1269. the whole, amount, sum. جهله

1270. body, person, individual; existence, substance, essence. وجود

1271. an eye, also hope. چشم

1272. the socket of the eye. چشمخانه

1273. the remainder, all except; also the whole. سایر

1274. explanation, interpretation, (of dreams, or obscure points.) تاویل

1275. defective, weak, hopeless, exhausted, impatient. عاجز

1276. to look, behold. نگریستن

P. 25. l. 34.

نظم

بس نامور که زیر زمین دفن کرده اند

کر هستیش بروی زمین یکد نشان نهاند
وان بیر لاشه را که سپردند زیر خاک
خاکش چنان بخورد که واستخوان نهاند
نرند است نام فرخ نوشیروان بخیر
گرچه بسی گذشت که نوشیروان نهاند
خیری کن ای فلان و غنیمت شمار عمر
زان پیشتر که بانگ برآید فلان نهاند

نامور 1277. famous, renowned.

زیر 1278. under.

دفن کردن 1279. to bury, inter.

لاشه 1280. for لاش a corpse.

سپردن 1281. to deposit, deliver to the charge of another.

کزو 1282. for که از او that of him.

استخوان 1283. a bone.

فرخ 1284. happy, fortunate.

نوشیروان 1285. Noushirvan: King of Persia.

گذشتن 1286. to pass, elapse.

غنیمت 1287. wealth, gain, spoil, booty, plunder.

شماردن 1288. to reckon, account.

زان 1289. for از آن from that.

پیشتر 1290 before, prior.

بانگ 1291. cry, clamour, noise, sound, report.

ملکزاده را شنیدم که کوتاه بود و حقیر و دیگر
برادرانش بلند و خوب روی باری پدرش بکراهیت
و استخفاف در روی نظر کرد پس بفرستاد دریافت
و گفت ای پدر کوتاه خردمند به نادان بلند
نه هرچه بقامت بهتر بقیامت بهتر الشاء نظیفه
والقیل جیفه

ملکزاده 1292. a king's son.

کوتاه 1293. short, low.

حقیر 1294. ill favored, contemptible, vile, abject.

برادرانش 1295. his brothers.

خوب 1296. good, handsome.

بار 1297. once, a time, باری one time, once.

پدر 1298. father.

کراهیت 1299. disgust, hatred, dislike.

استخفاف 1300. flight, diffeetness.

پسر 1301. a son, boy.

فرستاد 1302. sagacity, ingenuity.

نادان 1303. ignorant.

قامت 1304. stature.

متر 1305. higher, greater, chief.

قیمت 1306. price, value.

ARABICK.

الشاة 1307. the sheep.

نظيفة 1308. clean.

والفيل 1309. and the elephant.

جيتة 1310. unclean.

P. 26. l. 47.

بيت

اقل جبال الارض طور

وانه لا عظم عند الله قدرا ومنزلا

اقل 1311. smallest, most inconsiderable.

جبال 1312. mountains.

الارض 1313. of the earth.

طور 1314. Sinai.

وانه 1315. but certainly it.

لا عظم 1316. in truth is the greatest.

عنه 1317. before.

الله 1318. God.

قدرا 1319. rank.

منزلا 1320. dignity.

P. 26. l. 49.

قطعه

آن شنیدی که لاغر دانا

گفت روزی بابله فریه

اسپ تازی اگر ضعیف بود

هینچنان از طویله خریه

لاغر 1321. lean, thin.

دانا 1322. wife.

ابله 1323. a blockhead.

قریه 1324. fat, corpulent.

اسپ 1325. a horse.

تازی 1326. Arabian. The Arabick language.

ضعیف 1327. weak, infirm, emaciated, powerless.

طویله 1328. a stable.

خر 1329. an afs.

P. 26. l. 52

پدر بختدیده و ارکان دولت به پسندیدند و

برادران بجان برنجیدند

خندیدن 1330. to laugh.

ارکان دولت (رکن S.) 1331. pillars.

pillars of the state, i. e. the ministers.

بجان رنجیدن 1332. to mortify to death, or exceedingly.

P. 26. l. 55.

نظم

تا مرد سخن نگفته باشد

عیب و هنرش نهفته باشد

هر بیشه گمان مبرکه خالیست

شاید که پلنگ خفته باشد

نهفتن 1333. to hide, conceal.

بيشه 1334. a desert.

خالي 1335. empty.

شايد 1336. perhaps; befitting, deservng.

خفتن 1337. to sleep.

P. 27. l. 57.

شنيدم که آن مدت ملکه را دشمن صعب روي نهوه

چون دولشکر روي بهم آوردند اول کسیکه اسب در

میدان جهانید آن پسر بود و گفت

صعب 1338. strong, powerful, difficult.

لشکر 1339. an army, troops.

هم 1340. together, one with another, one.

against another; rage, anger, indignation.

میدان 1341. a plain, open field.

جهانیدن 1342. to impel, to cause to leap, to

put on full speed, to gallop.

P. 27. l. 60.

قطعه

آن نه من باشم که روزی جنگ بینی پشت من

آن منم کاند در میان خاک و خون بینی سری

کانکه جنگ آرد بخون خویش بازی میکند

روز میدان آنکه بگریزد بخون لشکری

بینی 1343. you shall see, also the nose.

منم 1344. I am.

کندر 1345. for کاند that in.

میان 1346. the midst, middle; waist, loins.

کانکه 1347. for کاند who that.

بازی 1348. play sport.

P. 27. l. 65.

این بگفت و بر سپاه دشمن زد چندان از مردان

کار دیده بیند اخت چون پیش پدر آمد زمین

خدمت پیر رسید و گفت

سپاه 1349. a foldier.

مردان 1350. men. S. مرد.

کار دیده 1351. experienced.

انداختن 1352. to overthrow, to throw, to fling.

پرسیدن 1353. to kifs; also to putrify.

P. 27. l. 67.

قطعه

ای که شخص منت حقیر نهوه

تا در شتی هنر نه پنداری

اسب لاغر میان یکار آید

روز میدان نه کار و پرواری

شخص 1354. a person, body, individual.

منت 1355. I to you.

در شتی 1356. severity, moroseness, fierceness, force.

پنداشتن 1367. to suppose, think.

روز میدان 1358. the day of battle.

کار 1359. an ox, bull, cow.

M.

پرورام ۱۳۶۰. fattened, crammed, the same as پرورد ۱۳۷۱. heir apparent, acknowledged successor; vicegerent.

P. 28. l. 70.

آورد اندک سپاه دشمن بسیار بود و اینان اندک
طایفه آهنگ گریز کردند پسر نعره بزد و گفت ای
مردان بگوئید تا جامه زنان نپوشید سوارانرا
بگفتی او تهور زیادت گشت و بیگبار حمله کردند
شنیدم که دران روز بر دشمنی ظفر یافتند ملک سرو
چشمش بدو رسید او در کنارش گرفت و هر روز نظر
بیش کرد تا ولی عهد خویش آورد برادران حسد
بردند و زهر در طعامش کردند خواهرش از غرقه
پدید در یکجای برهم نزد پسر در یافت و دست از
طعام باز کشید و گفت معالست که هنرمندان
بمیرند و بی هنران جای ایشان گیرند

اینی ۱۳۶۱. these. S.

اندک ۱۳۶۲. few.

نعره ۱۳۶۳. clamour, vociferation.

زن ۱۳۶۴. a woman, a wife.

سوار ۱۳۶۵. a horseman, a trooper.

P. سواران cavalry.

تهور ۱۳۶۶. rage, fury, intrepidity.

زیادت ۱۳۶۷. augmentation, increase, surplus.

حمله ۱۳۶۸. an attack, assault.

ظفر ۱۳۶۹. victory.

کنار ۱۳۷۰. an embrace, the bosom; also a part,
side, brink, edge, shore, beach.

حسد ۱۳۷۲. envy, malevolence.

زهر ۱۳۷۳. poison, venom.

طعام ۱۳۷۴. food, victuals.

خواهر ۱۳۷۵. a sister.

غرفه ۱۳۷۶. an upper apartment.

دریچه ۱۳۷۷. a window.

برهم زدن ۱۳۷۸. to strike together.

باز کشیدن ۱۳۷۹. to draw back.

معال ۱۳۸۰. impossible, absurd.

P. 28. l. 78.

بیت

کس نیاید بزیر سایه بوم

ورها از جهان شود معدوم

بوم ۱۳۸۱. an owl; also country, region, foil,
ground.

ها ۱۳۸۲. the Homâ is a fabulous bird of happy
omen, it being pretended that on whomsoever it
casts its shadow he becomes a king.

معدوم ۱۳۸۳. annihilated.

P. 28. l. 80

پدر را ازین حالت آگاهی دادند برادرانش

و ابخواند و گوشه‌ای بواجبی داد پس هریکی

و از اطراف بلاد حصه مره‌ی معینی کرد تا فتنه

فرونشست و نراع برخاست و گفته اند ده درویش
در شکلی بخسپند و دوبادشاه در اقلیمی در
نگنجند

1384. apprifal, intelligence, informa-
tion.

1385. to give.

1386. reprimand; litterally, rubbing
the ears.

1387. befitting, proper.

1388. fides, quarters, territories,
طرف.

1389. countries, cities. S. بلاد

1390. a part, share, portion.

1391. agreeable, acceptable.

1392. quarrel, strife, contention.

1393. to stop, to stand still; also to ex-
cite, stir up, rife, arife, make infurrection.

1394. ten.

1395. a blanket. شکلی a fingle blanket.

1396. to fleep, to lie down.

1397. to contain, to hold.

P. 29. l. 84.

قطعه

نیم ثانی گر خورد مرده خدای

بذل درویشان کند نیم دگر

ملک اقلیمی بگیرد بادشاه

هیچان در بند اقلیمی دگر

half. 1398. نیم

1399. a gift, present; liberality, expence,
ufe.

1400. imagination, hope, affection, wish;
trick, deceit, art, fleight; a ligature, band, a joint.

TALE. IV. حکایت ۴

P. 29. l. 88.

طایفه دزدان عرب بر سر کوهی نشسته بودند
و منفذ کاروان بسته و رعیت بلدان از مکاید
ایشان مرعوب و لشکر سلطان مغلوب بحکم
آنکه ملاذی منیع از قلعه کوهی بدست آورده
بودند و ملجا و ماوای ساخته مدبران مهالک
آن طرف در دفع مضرت ایشان مشورت کردند
اگر ای طایفه برین نسیب و نژاد کاری مد اومت
نمایند مقاومت ایشان مهتنع گردد

دزدان P. 1401. a thief, robber.

1402. a passage, road.

1403 a caravan.

1404. a fubject, peafant, inhabitant. P. رعیت یا

1405 cities, countries. S. بلاد

1406 tricks, deceits, artifices, strata-

gems, S. کیم

1407. diftressed, terrified. مرعوب

مغلوب 1408. discomfited, defeated, conquered.

منيع 1409. inaccessible, impenetrable, impregnable.

قله 1410. summit; acclivity.

ملجأ 1411. an asylum, a place of refuge, a retreat.

مارا 1412. a dwelling, residence, settlement.

مدبر 1413. a counsellor, governor.

ممالك 1414. Kingdoms.

دفع 1415. repulsion, removal.

مضرر 1416. detriment, damage, injury.

مشورت 1417. consultation.

نست 1418. manner, state, usage.

مداومت 1419. continuance.

مقاومت 1420. opposition, resistance.

ممتنع 1421. impossible, prohibited.

P. 29. l. 94.

مثنوي

درختي که اکنون گرفتست پای

بنیروی شخصی برآید رجای

ورش همچنان روزگاری هلی

بگردنش از بیخ برنگسلی

سرچشمه شاید گرفتنی بپیل

چو بر شد نشاید گذشتن بپیل

اکنون 1422. now, at this time.

نیرو 1423. strength, power.

ورش 1424. for واگزش and if it.

هلی 1425. you defist.

گردون 1426. a windlass; also the world, fortune.

بینج 1427. a root.

گسلیدن 1428. to break, to tear up, to burst.

سرچشمه 1429. fountain, source, spring. سرچشمه
a spring-head.

میل 1430. a bodkin, surgeon's probe.

پیل 1431. elephant.

P. 30. l. 98.

سختی برین مقرر شد که یکی را بتجسس ایشان بر

گماشتند و فرصت نکاه داشتند تا وقتی که برقرمی

رانده بودند و بقیه خالی مانده تنی چند از

مردان واقعه دیده و جنگ آزموده را بفرستادند

تا در شعب جبل پنهان شدند شبانگاه که دزدان

باز آمدند سفر کرده و غارت آورده سلاح

بکشا دزد و غنائیم بنهادند نخستین دشمنی که بر

سرایشان تاخت خواب بود چند آنکه پاسی از

شب بگذشت

مقرر 1432. settled, fixed, agreed, determined.

تجسس 1433. search, inquiry, exploration.

گماشتن 1434. to detach, depute.

فرصت 1435. opportunity, time, conveniency, قرص خورشید 1453. the sun's disk.

leisure.

قوم 1436. a tribe, people, nation.

راندن 1437. to attack, drive, expel.

بقيعه 1438. cave, den, dwelling place.

تنی 1439. the body, person, تنی چند a small

body of men, a party, detachment.

واقعه دید 1440. experienced.

جنگ آزموده 1441. tried in battle.

شعب 1442. a path through mountains.

جبل 1443. a mountain.

پنهان شدن 1444. to be hidden, concealed.

شبانگاه 1445. the night time.

سفر 1446. a journey.

غارت 1447. plunder, spoil, prey.

سلاح 1448. arms, armour.

کشادن 1449. to open, pull off, lay aside; to conquer.

غنایم 1450. spoils. S. غنیمت

نخستین 1451. the first.

پاس 1452. watch, guard, defence, protection.

P. 30. l. 105.

بیت

قرص خورشید در سپاهی رفت

یونس اندر دهان ماهی رفت

سیاهی 1454. blackness, shade, shadow.

یونس 1455. the prophet Jonas.

ماهی 1456 a fish.

P. 30. l. 106.

مردان دلاوران از کپین بدرجستند و دست همه

را یکان یکان برکنف بستند بامدادان بدرگاه

ملک حاضر آوردند همه را بکشتن اشارت فرمود

اتفاقاً دران میان جوانی بود که میوه عنقوان شبابش

نورسیده و سبزه گلستان عذارش نودمیده

یکی از وزر لپای تخت ملک پوسه داد و روی شغلعت

برزمین نهاد و گفت ای پسر همتان از باغ زندگانی

برنخورده و از ریعان جوانی تهنیت نیاخته توقع بکرم

و اخلاق خداوندی آنست که بخشیدن خون او

بر بنده منت نهاد ملک روی ازین سخن درهم کشید

و موافق رای بلندش نیا مد و گفت

دلاور 1457. bold, gallant, brave.

کپین 1458. An ambush.

بدر 1459. without, out of doors.

جستی 1460. to spring, leap, jump.

یکان یکان 1461. one by one, one after the other.

کنف 1462. a shoulder.

N.

بامدادان 1463. in the morning, the next mor-

ning, on the morrow.

حاضر 1464. present, ready, prompt.

اتفاقاً 1465. accidentally, by chance.

عنقوان 1466. the vigour, flower of youth.

شباب 1467. youth.

سبز 1468. verdure, green herb, herbage.

دمیدن 1469. to blow, to expand, to grow up
(herbage;) to appear (the dawn.)

بوسه دادن 1470. to kiss.

شفاعت 1471. intercession, mediation.

باغ 1472. a garden.

زندگانی 1473. life, life time.

بر 1474. fruit; also bosom; upon.

ریحان 1475. vigour, flower of youth.

تمتع 1476. enjoyment, gratification.

توقع 1477. hope.

بخشیدن 1478. to bestow, to distribute, to pardon.

منت نهادن 1479. to confer an obligation.

رای بلند 1480. exalted understanding.

P. 31. l. 116.

بیت

پرتو نیکان نگیرد هر که بنیادش بدست
تربیت نا اهل را چون گردن بگنبد است

بنیاد 1481. foundation, basis, edifice, fabric.

نا اهل 1482. worthless, vile, mean.

گردن 1483. a walnut.

گنبد 1484. dome, tower, arch, vault; the fame
as گنبد

P. 31. l. 119.

نسل و تبار ایشان منقطع کردن اولیترست و بیخ و بنیاد

ایشان بر آوردن بهتر که تش نشان دادن و اخگر

گذاشتن و افعی کشتن و بچه نکاهد داشتن کار

خرد مندان نیست

نسل 1485. offspring.

تبار 1486. family, tribe, nation.

منقطع 1487. cut off, exterminated,

تش 1488. fire.

نشان دادن 1489. to quench, to extinguish; to

plant, place, fix, to feat:

اخگر 1490. a spark of fire.

گذاشتن 1491. to leave, quit.

افعی 1492. a snake, serpent.

بچه 1493. the young of any animal.

P. 32. l. 122.

قطعه

اگر آتش زندگی بارد

هرگز از شاخ بید بر نخوری

با فرومایه روزگار مبر

کزنی بوری یا شکر نخوری

آب 1494. water.

باریدن 1495. to rain.

هرگز 1496. never.

بید 1497. the willow.

فرومایه 1498. low, mean, base-born, ignoble.

نی 1499. a reed, flute, pipe, tube.

بوریا 1500. a mat.

P. 32. l. 125.

و نیز برایی سخن بشنید طوعاً و کرهاً به پسندید و بر
حسن رای ملک آفرین خواند و گفت آنچه خداوند
دام ملکه فرمود عین حقیقتست که اگر در سلک
صحبّت آن بدان تربیت یافتی یکی از ایشان شدی
اما بنده امیدوارم است که بصحبّت صالحان تربیت
پذیره و بخوبی خردمندان گیرد هنوز طفولت و سیرت
بعی و هلاک آن گروه در آنها دوی متمکن نشده است

طوعاً و کرهاً 1501. reluctantly.

حسن رای 1502. just understanding, true observation.

آفرین 1503. praise, also creating.

آنچه 1504. whatever.

دام ملکه 1505. may his kingdom be eternal.

سلک 1506. a string, series, order, train.

امیدوارم 1507. hopeful, expectant.

صالح 1508. a man of probity; good, fit, apt, proper, just.

پذیرفتن 1509. to accept, receive.

طفل 1510. a child, infant.

بغی 1511. rebellion, violence, injustice.

عناد 1512. perverseness, obstinacy,

گروه 1513. crowd, body of men, troop, company, band.

نهاد 1514. habit, constitution, nature.

متمکن 1515. placed, established, inhabiting, residing.

P. 32. l. 130.

و در حدیثست که مامی مولود الا و قد یولد علی
فطرة الاسلام ثم ابواء یهود انه و ی نصرانه و
یهیسانه

حدیث 1516. Hadees, the Traditions of the sayings of Mahommed.

ARABICK

ما 1517. not.

من مولود 1518. from birth.

الا 1519. but, except.

وقد 1520. of a truth, certainly.

یولد 1521. born.

علی فطرة الاسلام 1522. with a disposition to Islamism, or the faith.

1523. after that. ثم

1524. his parents. ابواه

1525. make him a Jew. يهودانه

1526. make him a Christian. ينصرانه

1527. make him a Magian. يمجسانه

P. 32. l. 134.

قطعه

بایدان یار گشت همسر لوط

خاندان نبوتش گم شد

سگ اصحاب کف روزی چند

بی نیکان گرفت و آدم شد

1528. an equal, associate, spouse. همسر

1529. Lot. لوط

1530. family, race, posterity. خاندان

1531. the gift of prophecy. نبوت

1532. lost, forfeited. گم

1533. a dog. سگ

1534. the companions of the cave; the seven sleepers. اصحاب کف

1535. a man. Adam: آدم

P. 33. l. 136.

این بگفت و طایفه از ندمای ملک باو بشغاعت

یار شدند تا ملک از سرخون او درگذشت و

گفت بخشیدم اگرچه مصلحت ندیدم

1536. courtiers. S. ندیم

وباعی

دانی که چه گفت زال بارستم کرد

دشمن نتوان حقیر و بیچاره شهره

دیدیم بسی آب ز سر چشمه خورد

چون بیشتر آمد شتر و بار میرد

1537. Zal, the father of Rustam; also an old woman. زال

1538. Rustam, the most renowned hero amongst the Persians. رستم

1539. A hero. کرد

1540. little, small. خرد

1541. larger, greater, more. بیشتر

1542. a camel. شتر

P. 33. l. 141.

فی الجبله وزیر سر را بخانه میرد و بغار و نعمت

میرورد و استاد و ادیب پتر بیتش نصب کرد تا

حسن خطاب ورد جواب و سایر آداب ملوکش

پیاموختند تا در نظر همگان پسندیده آمد

بامری و وزیر از شایلد و اخلاق او در حضرت

ملک شه میگفت که تربیت عاقلان در وی اثر

کرده است و چهل قدیم انجبلت او بدم برده ملک

را انرا این سخن تبسم آمد و گفت

بيت

P. 34. l. 149.

عاقبت گرگ زاده گرگ شود

گرچه با آدمي بزرگ شود

1543. house, home.

1544. affection, fondness, blandishment, co-
quetry, amorous playfulness, feigned disdain.

1545. a teacher, tutor.

1546. a preceptor,

1547. to appoint, establish, fix,
erect, plant.1548. elegance of language, polite
conversation, easy address.1549. refutation, replication; reply-
ing.

1550. all, every one.

1551. talents, abilities, virtues.

1552. some, a few, a little.

1553. wife, a wife man.

1554. nature, innateness, constitution.

1555. a smile, simper:

1556. end, conclusion, catastrophe.

1557. a wolf's whelp.

1558. big, large, great.

سالي دوبرين برآمد طايفه او باش محله دراو

پيوستند و عقد مرافقت بستند تا بوقت فرصت

وزير را بادو پسرش بکشت و نعت بيقباس

مرد داشت و در مغاره دزدان بجاي پدر بنشست

و عاصي شده ملک را خبر کرد و دند ملک دست تحير

بدندان گرفت و گفت

1559. a vagabond, vagrant.

1560. a street, quarter, ward.

1561. to join, unite, adhere.

1562. association, society, intimacy.

1563. a den, cavern.

1564. refractory, stubborn, a sinner, cri-
minal, rebel.

1565. a tooth.

P. 34. l. 153.

نظم

شهيق نيك از آهي بد چون کند کسي

ناکس بتريبت نشود اي حکيم کس

باران که در لطافت طبعش خلاف نيست

در باغ لاله رويد و در شوره بوم خس

زمين شور سنبيل بر نيارد

درو تغم عهل ضايع مگردان

نکوني با بدان کردن چنانست

که بد کردن بجاي نيك مردان

O.

٦ هـ 1566. iron.

ناکس 1567. mean, base, ignoble, unmanly.

لطاافت 1568. graciousness, grace, fair means, benignity; gratefulness, delicacy.

طبع 1569. nature, disposition, temperament.

روئیدن 1570. to grow, to vegetate.

شور 1571. barren soil, salubrious, salt, brackish; commotion, agitation, distraction of mind.

خس 1572. a weed.

عمل 1573. work, labour, action, office, performance, practice.

ضایع 1574. wasting; also wandering, straying, lost.

نکوئی 1575. kindness, goodness.

TALE. V. حکایت ٥

P. 35. l. 162.

سرهنك زاده را بر در سراي اغلش ديدم كه عقل

و كياستي و فهم و فراستي زايد الوصف داشت

هم از عهد خردي آثار بزرگي در ناصيه او پيدا

سرهنك 1576. a commander, officer, chief of any kind.

زاده 1577. A son; born, begotten.

سراي 1578. a palace, house, tenement, inn.

اغلش 1579. *Ughlumish*, a descendent of Jungaiz Khan, reigned in Turkestan in A. H. 656.

كياست 1580. sagacity, ingenuity.

فهم 1581. understanding, comprehension.

فهميدن 1582. to understand.

زايد الوصف 1583. beyond description.

هم 1584. also, together, likewise, in the same manner, equally.

خردي 1585. smallness, infancy.

بزرگي 1586. greatness, adulthood.

ناصيه 1587. the forehead.

پيدا 1588. manifest, open, clear, evident; also, invention, discovery, publication.

P. 35. l. 166.

بيت.

با لاي سرش زهوشندي

ميافت ستاره بلندي

بالا 1589. above, upon, over, upwards; stature, height.

هوشندي 1590. wisdom, understanding.

تاقتن 1591. to shine, glitter, to spin, to twist, to turn away the face, to decline.

ستاره 1592. a star.

بلندي 1593. sublimity, height.

P. 35. l. 168.

في الجبله مقبول سلطان آمد كه جبال صورت و

كبال معني داشت و حكما گفته اند توانگري

بهنرست نه بهال. بهرگي بعقلست نه بسال ابناء
جنس او برو حسد بردند و بخیانتی متهم کردند
و در کشتی او سعی بیغاید * نبودند
1594. approved. مقبول
1595. form, shape, image, face, countenance.
صورت
1596. wealth. توانگری
1597. goods, possessions, estate, wealth, property, riches. مال
1598. perfidy, treason, dishonesty. خیانت
1599. accused, arraigned, accused falsely. متهم
1600. endeavour, attempt, exertion. سعی
1601. profit, advantage, * بیغاید *
fruitless, unsuccessful.

P. 35. l. 172.

مصراع

دشمن چه کند چو مهربان باشد دوست
1602. benevolent, beneficent, friendly, favouring, preserver, defender. مهربان

P. 35. l. 174.

ملک برسید که موجب خصمی ایشان درخت تو
چیست گفت در سایه دولت خداوندی هکنانرا
راضی کردم مگر حسود را که راضی نمیشود الا بزوال
نعمت من دولت و اقبال خداوندی باد
1603. enmity, contention. خصمی

راضی 1604. satisfied, contented.

حسود 1605. envious, malignant.

زوال 1606. declination, decline.

اقبال 1607. good fortune, auspices.

باد 1608. be it.

P. 36. l. 177

نظم

توانم آنکه نیازم اندرون کسی

حسود را چه کنم کوز خود برنج درست

مهر تا برهی ای حسود کی رنجیست

که از مشقت او جز بهرگ نتوان رست

شور بختان بآر و رخا دهند

مقبلان را زوال نعمت و جاء

گر نه بیند بروز شیر * چشم

چشمه * قتاب را چه گناه

رست خواهی هنر لر چشم چنان

کور بهتر که قتاب سیاه

1609. inwardly, withinside, internal; mind, heart. اندرون

رنج 1610. distress.

1611. to release, to liberate, to deliver from danger. رهیدن

1612. for that this. که این

1613. affliction, adversity, misfortune. مشقت

مرگ 1614. death.

رستنی 1615. to be liberated, to escape.

شور بخت 1616. unfortunate, wretched, infamous.

آرزو 1617. wish, desire, inclination.

خواستنی 1618. to want, require, desire, wish.

مقبل 1619. prosperous, fortunate, successful.

P. مقبلان

جاء 1620. rank, dignity.

شیره 1621. a bat, the bird of night.

هزار 1622. a thousand.

کور 1623. blind.

P. 37. l. 189.

TALE. VI. حکایت 4

یکی را از ملوک عجم حکایت کنند که دست تپاول

بها لرعیت در آن کرده بود و جوهر اذیت آغاز کرده

خلق از مکاریه ظلمش در جهان برقتند و از کربت

جورش راه غربت گرفتند چون رعیت کم شد

ام تقاع ولایت نقصان پذیرفت و خزینه تهی ماند و

دشمنان از هر طرف زور آوردند

دراز 1624. long, extended, extensive.

جور 1625. violence, oppression, injury.

اذیت 1626. wrong, damage, injury, oppression, molestation.

آغاز 1627. beginning, commencement.

خلف 1628. people; also creation.

ظلم 1629. tyranny, violence, oppression.

کربت 1630. distress, affliction.

کم 1631. few; with *paiṣh*, کم sleeve of a garment.

ارتفاع 1632. elevation, exaltation, carrying off.

ولایت 1633. country, territory, dominion.

نقصان 1634. diminution, deficiency, loss.

خزینہ 1635. Treasury.

زور 1636. strength, power, force, violence.

P. 37. l. 194.

قطعه

هر که فریاد رسی روز مصیبت خواهد

گو در ایام سلامت بجوانمردی کوش

بنده حلقه بگوش ارنوازی برود

لطف کن لطف که پیشکانه شود حلقه بگوش

فریاد رسی 1637. assistance, redress of grievance.

مصیبت 1638. adversity, disaster, calamity, misfortune.

جوانمردی 1639. humanity, courage.

حلقه بگوش 1640. an ear-ring, which formerly distinguished servants; a servant, slave.

اگر 1641. for اگر if.

نواختن 1642. to soothe, caress, fondle, to praise,

flatter, to blow or beat any musical instrument.

پیشکانه 1643. a stranger, foreigner, alien.

P. 37. l. 199.

روزي در مجلس او کتاب شاهنامه هي خواندند
 در نزال مملکت ضحاک و عهد فريده و وزیر ملک
 را پر سید که فریدون گنج و ملک و حشم نداشت برو
 پادشاهی چگونه مقرر شد گفت آنچنانکه شنیده ي
 خلقي برو بتعصب گره آمدند و تقویت کردند پادشاهی
 یافت وزیر گفت چون شکر آمدن خلق موجب
 پادشاهیست تو خلق را چرا بریشان میکني مگر سر
 پادشاهی نداري

1644. the Shahnameh, of Firdowsee.

1645. Zohac, king of Persia.

1646. servants, attendants, pomp, magnificence.

1647. what manner.

1648. after that manner.

1649. partiality, attaching, making one contented: also obstinacy.

1650. to assemble, collect together, to meet together.

1651. corroboration, confirmation, strengthening, comforting, recruiting,

P. 38. l. 205.

بیت

همان به که لشکر بجان پروري
 که سلطان بلشکر کند سروري

1652. to cherish as one's own
foul.

1653. chieftship, command, government.

P. 38. l. 207.

گفت موجب گرد آمدن سپاه و رعیت چیست گفت
 پادشاه را عدل یا ید تا پرو گرد آیند و در خفت تادرسایه
 دولتش ایمن نشینند و ترا ایی هر دو نیست

1654. justice, equity, rectitude, just, equitable.

1655. safe, free, void of care:

1656. thee, to thee.

1657. both.

P. 38. l. 210.

مثنوي

نکند جور پیشه سلطاني

که نیاید ز گرگ چوپاني

پادشاهی که طرح ظلم فکند

پای دیوار ملک خویش بکند

1658. one who practises violence, a tyrant.

1659. royalty, kingship.

1660. the office of a shepherd.

1661. placing, fixing, establishing, position, disposition, manner, rule, institution; also imposition.

P.

1662. to introduce, establish, do, make;
to throw.

1663. to dig, raze, sap, to destroy, dissolve.

P. 38. l. 213.

ملک را پند و نیر ناصح موافق طبع نیامد پند
فرمود و پزند ان فرستاد بسی بر نیامد که بنی عم
سلطان بهنازعت برخاستند و بهقاومت لشکر
آراستند و ملک پدر خواستند قومیکه از دست
تظار او بجان آمده بودند و پریشان شده برایشان
گردد آمدند و تقویت کردند تا ملک از تصرفش
بدر رفت

1664. a monitor. ناصح

1665. to order into confinement, بند فرمودن

to order to be seized, to commit.

1666. a prison. زندان

1667. Uncle, father's brother. عم

1668. contest, litigation: منازعت

1669. to be in the utmost danger,
or distress. بجان آمدن

1670. possession, use. تصرف

1671. to depart, to go out. بدر رفتن

P. 39. l. 219.

قطعه

پادشاهی کو مرو دارد ستم بر نیر دست

دوستدارش روز سختی دشمنی روز آفرست

با رعیت صلح کن و ز جنگ خصم ایمن نشین

زانکه شاهنشاه عادل را رعیت لشکر است

1672. for. که او. that he. کو

1673. to allow, to permit. روا داشتن

1674. tyranny, extortion, oppression. ستم

1675. a friend. دوستدار

1676. adversity, indigence, hardness, vehemence. سختی

1677. powerful. زورآور

1678. peace, reconciliation. صلح

1679. for, and from. وز

1680. enemy. خصم

1681. for, because that. زانکه

TALE VII. حکایت ۷

P. 39. l. 225.

پادشاهی با غلام عجبی در کشتی نشسته بود غلام
دیگر را با ندیده بود و محنت کشتی نیاز موده
گریه و زاری آغاز کرده و فرزند بر اندامش افتاد
چندانکه ملاطفت کردند آرام نگرفت ملک را
عیش از او منعش شد چاره نپیدا ناستند

1682. a slave, servant, boy. غلام

1683. Persian. عجمی

1684. a boat, ship, vessel. کشتی

دريا 1685. river, sea.

مكنت 1686. misery, trouble, inconvenience, labour.

گریه 1687. plaint, lamentation, crying.

لرزه 1688. tremor.

اندام 1689. the body.

ملاطفت 1690. graciousness, favor, courtesy.

آرام 1691. ease, quiet, rest, tranquillity.

آرام گزفتن 1692. to be pacified, to become calm.

منعص 1693. disturbed, disappointed.

چاره 1694. remedy.

P. 39. l. 229.

حکیمی در آن کشتی بود گفت اگر فرمائی من او را

خاموش کنم پادشاه گفت نهایت اطف باشد حکیم

فرمود تا غلام را بدریا انداختند باری چند

غوطه خورد مویش بگرفتند و سویی کشتی آورند

بهر دست در دنبال کشتی آویخت چون برآمده

بگوشه بنشست و قرار یافت ملک را پسندیده

آمد گفت درین چه حکمتست گفت اول مکن

غرق شدن نپوشیده بود قدر سلامتی نپیدا نیست

همچنین قدر عاقبت کسی داند که به صیبت گرفتار

آید

خاموش 1695. silent.

غایت 1696. end, extremity, termination, the

utmost.

غوطه خوردن 1697. to dive, plunge, dip, غوطه
a plunge.

سوی 1698. side, part, towards.

دنبال 1699. the tail, stern, the rudder.

گوشه 1700. a corner, angle.

تقرار 1701. constancy, stability, quiet, rest.

غرق 1702. drowning, immersion, shipwreck.

چشیدن 1703. to taste.

قدر 1704. value, worth, quantity, rank, dignity,
office; also fate, destiny.

عاقبت 1705. safety, health, salubrity.

گرفتار آمدن 1706. to be taken prisoner, to be
caught.

P. 46. l. 237.

قطعه

ای سیر ترانان جویین خوش نداید

معشوق منست آنکه بذر دیک تورشتست

حوران بهشتی را دوزخ بود اعراف

از دوزخیان پرس که اعراف بهشتست

سیر 1707. fair, full.

جویین 1708. of barley.

زشت 1709. deformed, ugly.

حور 1710. a nymph of paradise.

دوزخ 1711. hell the inhabitants of hell.

اعراف 1712. purgatory.

P. 40. l. 242.

بیت

فرقت میان آنکه یارش در بر

با آنکه دو چشم انتظارش بر در

فرق 1713. separation, difference, the head, top of any thing.

انتظار 1714. desire, expectation, anxious wish, waiting.

TALE VIII. حکایت ۸

P. 40. l. 245.

هرمنز تاجدار را گفتند از وزیران بدرجه خطا

دیدي که بنده فرمودي گفت خطاي معلوم نکردم

ولیکن دیدم که مهابت من در دل ایشان

بیکرانست و بر عهد من اعتماد کلي ندارند

ترسیدم که از بیم گزند خویش قصد هلاک من

کنند پس قول حکما را کار بستم که گفته اند.

هرمز 1715. Hormuz, King of Persia.

تاجدار 1716. wearing a crown, a king.

خطا 1717. crime, sin, fault, error.

علم 1718. known, clear, evident. معلوم

مهابت 1719. terror, fear, dread, majesty, gravity, sway, authority.

کران 1720. boundary beyond bounds, immense, infinite.

کلي 1721. wholly, entirely.

ترسیدن 1722. to fear.

بیم 1723. fear, apprehension, dread.

گزند 1724. damage, hurt, injury, loss.

قصد 1725. endeavour, attempt, intention.

هلاک 1726. ruin, perdition, slaughter, death.

قول 1727. a word, saying, agreement, bargain.

کار بستن 1728. to act, to perform.

P. 41. l. 250.

قطعه

از آن کز تو ترسد بترس اي حکيم

و گربا چو او صد براي بجنگ

نه بيني که چون گربه عاجز شود

بر آرد بجنگال چشم پلنگ

از آن مار براي راعي زند

که ترسد سرش را بکوبد بستک

چنگال 1729. claws, talons, fingers.

از آن 1730. from that, thence, on that account.

مار 1731. a snake, serpent.

راعي 1732. a shepherd, pastor, guardian,

کوفتن 1733. to strike, bruise, pound, bray, to mince.

TALE IX. حکایت ۹

P. 41. l. 255.

يکي از ملوک عرب رنجور بود در حالت

پيري امید از زندگاني قطع کرده ناگاه

سواري از در آمد و بشارت آورد

که فلان قلعه را بدولت خداوندي کشا ديم و

دشمنان اسير شدند و سپاه و رعیت آنطرف

P. 41. l. 264.

قطعه

کوس رحلت بکوفت دست اجل

ای دو چشم وداع سر بکنید

ای کف دست و ساعد و بازو

همه تودیع یکدیگر بکنید

بر من افتاده مرگ دشمن کام

آخر ای دوستان گذر بکنید

روزگارم بشد نادانی

من نکردم شما حذر بکنید

وداع 1747. farewell, adieu.

کف دست 1748. palm of the hand.

ساعد 1749. the arm from the wrist to the elbow,
the fore-arm.بازو 1750. the arm, or the upper part of it;
strength, power.تودیع 1751. bidding adieu, dismissing; also pla-
cing, depositing.

یکدیگر 1752. one another.

گذر کردن 1753. to pass over, cross.

نادانی 1754. ignorance, folly.

شما 1755. you.

حذر 1756. caution, warning, prudence, absti-
nence.

بجهلگی مطیع فرمان گشتند چون این سکن

بشنید نفسی سرد برآورد و گفت این مژده

مرانیست دشمنانم راست یعنی وارثان مملکت

رنجور 1734. sick, infirm, afflicted.

قطع کردن 1735. to cut off, amputate, terminate,

conclude, to travel, to infest (a road.)

ناگهان 1736. suddenly, unexpectedly.

بشارت 1737. glad tidings.

قلعه 1738. a fort, castle, fortress.

جهلگی 1739. completely, altogether.

مطیع 1740. obedient.

سرد 1741. cold, weak, feeble.

مژده 1742. good news.

وارث 1743. heirs. S. وارثان

B. 42. l. 261.

قطعه

عزیز امید یمن شد دروغ عمر عزیز

که آنچه در دل هست اندر دم فراز آید

امید بسته برآمد ولی چه فایده زانکه

آید نیست که عمر گذشته باقی آید

بسر شدن 1744. to be finished, concluded, fulfilled,
attained.

درم 1745. my gate.

فراز آمدن 1746. to come out, to depart.

TALE X. حکایت ۱۰.

P. 42. l. 270.

سالی بر بالین تربت یحیی پیغمبر علیه السلام معتکف
بودم در جامع دمشق یکی از ملوک عرب که به بی
انصافی موصوف بود اتفاق بزیارت آمد و نیاز کرد
و حاجت خواست

سالی 1757. one year, a certain year.

بالین 1758. a pillow, cushion.

تُربت 1759. a grave, tomb.

یحیی 1560. *Yahya*, proper name, (John.)

پیغمبر 1761. a prophet.

علیه السلام 1762. upon whom be peace.

جامع 1763. a great mosque, where the prayer

called خطبه is repeated on fridays (in contradif-

tinction to مسجد which signifies a smaller

mosque, where the *Khotbeb* is not read.)

دمشق 1764. Damascus.

بی انصافی 1765. injustice.

موصوف 1766. described.

زیارت 1767. a pilgrimage, a visit.

نیاز 1768. prayer.

P. 43. l. 273.

بیت

هر ویش رغن بندۀ این خاک درند

و آنانکه غنی ترند محتاج ترند.

غنی 1769. rich, copious, abundant.

آنان 1770. they.

محتاج 1771. indigent, necessitous, in want.

P. 43. l. 275.

آنکه روی بهی کرد و گفت از آنجا که هیت درویشان

است و صدق معامله ایشان خاطر می هوا می

کنید که از دشمنی صعب اندیشناکم گفتم بر رعیت

ضعیف رحمت کن تا از دشمنی قوی رحمت نه بینی

از آنجا 1772. because.

صدق 1773. truth, veracity, sincerity.

معامله 1774. business, affair, trade, commerce,
traffic.

همراه 1775. along with, accompanying.

اندیشناک 1776. thoughtful.

قوی 1777. strong, powerful, potent.

رحمت 1778. disquietude, inconvenience, grief.

P. 43. l. 280.

نظم

بیان توان توانا و قوت سر دست.

خطاست پنجه مسکین ناتوان بشکست

پترسد آنکه بر افتادگان نبخشاید

که گرنه پای در آید کسش نگردد دست

هر آنکه تخم بدی کشت و چشم نیکی داشت

دماغ بیهوده پخت و خیال باطل پست.

زگوش پنبه برون آورداد خلف بد.

وگرتومی ندهی داد روز دادی هست.

بازو 1779. arms. S. بازوان.

توان 1780. power, strength, ability.

سردست 1781. the wrist.

پنجه 1782. the five fingers.

ناتوان 1783. weak, helpless.

شکستن 1784. to break.

افتادگان 1785. those who have fallen into
distress, labouring under misfortune.

از پای درآمدن 1786. to fall into distress, or
decay.

کمش 1787. any one his.

هرانکه 1788. whosoever.

بدی 1789. wickedness, vice, badness.

کشتن 1790. to sow, to till.

دماغ 1791. brain; also marrow, pith.

بیهوده 1792. vain, futile, absurd, foolish.

پختن 1793. to do, to perform, to imagine, to
dress victuals, to boil, to ripen.

باطل 1794. false, foolish, absurd.

پنبه 1795. cotton.

داد 1796. justice.

روز داد 1797. the day of retribution, the day of
judgment.

P. 44. l. 288.

مثنوی

بنی آدم اعضای یکدیگرند

که در آفرینش ز یک گوهرند

چو عضوی بدرد آورد روزگار

دگر عضوها را نماند قرار

تو کز مصنت دیگران بیغی

نشاید که نامت نهند آدمی

بنی آدم 1798. the sons of Adam, mankind, the
human race.

اعضا 1799. members, limbs. S. عضو

آفرینش 1800. creation, formation.

ز یک 1801. for از یک of one, of the same.

گوهر 1802. substance, essence, form, race, family;
jewel, gem, pearl.

عضو 1803. a limb, member. عضوی a single
member.

درد 1804. pain, grief, disease.

عضوها 1805. members, limbs. S. عضو

نامت 1806. thy name.

TALE XI. حکایت ۱

P. 44. l. 293.

درویش مستجاب الدعوات در بغداد پدید آمد

حجاج يوسف بخواندش و گفت دعای خیر بر من کن
گفت خدایا جانم بستان گفت از بهر خدا این چه
دعاست گفت دعای خیرست ترا چه مسلمانی را
1807. whose prayer was granted.
مستجاب الدعوات

1808. Bagdad, (vulg. Bagdad.)
بغداد

1809. to appear.
پدید آمدن

1810. Hūjāj Yūfuf was Governor
of Arabian Irak under the Khalif Abdalmalek,
A. H. 65.
حجاج يوسف

1811. O God.
خدایا

1812. to take, seize.
ستاندن

1813. for God's sake.
از بهر خدا

1814. the same as مسلمین the mos-
lems S. مسلمان

P. 44. l. 297.

مثنوی

ای زبردست زبردست آزار

گرم تکی بهساند این بازار

بچه کار آیدت جهان داری

مردنت به که مردم آزاری

1815. powerful, tyrannical.
زبردست

1816. vexation, molestation, injury, sick-
ness, grief.
آزار

1817. warm, hot.
گرم

1818. how long?
تاکي

1819. monarchy, empire.
چنانداری

1820. thy death, for thee to die.
مردنت

1821. afflicting mankind, a tormentor
of mankind.
مردم آزار

TALE XII حکایت ۱۲

P. 44. l. 301.

یکی از ملوک بی اعتداف پارسائی را پرسید که از

عیادتها کدام افضلتر است گفت ترا خواب نیم روز

تا دران یک نفس خلف رانیا زاری

قطعه

ظالمی را خفته دیدم نیم روز

گفتم این قتنه است خواهش پرده به

آنکه خواهش بهتر از بیداریست

آنچنان بد زندگانی مرده به

1822. pious, religious, abstinent.
پارسا

1823. of what kind, which.
کدام

1824. more excellent.
افضلتر

1825. tyrant, oppressor.
ظالم

1826. noon, mid-day, half a day.
نیم روز

1827. watchfulness, being awake, vigi-
lance, attention.
بیداری

کلمات TALE XIII.

P. 45. l. 397.

یکی را از ملوک شتیدم که شبی در عشرت روز کرده

بود و در پایان مستی می گفت

بیت

ما را بجهان خوشتر ازین یکدم نیست

کز نیک و بد اندیشه و از کس غم نیست

عشرت 1828. joy, delight.

پایان 1829. the end, extremity.

مستی 1830. intoxication.

P. 45. l. 311.

درویش برهنه بیرون بسرما خفته بود و گفت

بیت

ای آنکه باقبال تو در عالم نیست

گیرم که غمت نیست غم ما هم نیست

برهنه 1831. naked, bare.

سرما 1832. cold, the winter.

گیرم 1833. I allow, I admit, I take for granted.

P. 45. l. 314.

ملک را این کلام خوش آمد صرة هزار دینار از

روزن بیرون داشت و گفت ای درویش دامن بدار

گفت دامن از کجا آرم که جامه ندارم پادشاه را

بر ضعف حال او رحمت زیادت گشت خلعتی بران

مزید کرد و بیرون فرستاد درویش آن نقد را بانداک

مدت بخورد و تلف کرد و باز آمد

کلام 1834. speech, word, saying.

سوره 1835. purse, bag.

دینار 1836. a dinar, a coin.

روزن 1837. a window; also chimney.

نقد 1838. money, cash, coin.

P. 46. l. 319.

بیت

قرار برکت زادگان نگیرد مال

نه صبر در دل عاشق نه آبی در غریب

زادگان 1839. those who are freed from worldly cares, the religious.

صبر 1840. patience.

غریب 1841. a sieve.

P. 46. l. 321.

در حالتی که ملک را پروای او نبود حالش بگفتند

بهم برآمد و روی از وی درهم کشید و از اینجا

گفتند اصحاب فطنت و خبرت که از حدت و سورت

پادشاهان پر حذر باید بود که غالب همت ایشان

بر مضلات امور مملکت متعلق باشد و تحویل

از دھام عوام نکنند

پروا 1842. care, anxiety, concern, fear, terror.

فطنت 1843. understanding, intelligence.

خبرت 1844. experience, trial, proof.

حدت 1845. passion, vehemence, fury, sharpness.

سورت 1846. the power or despotism of kings.

R.

پروذر 1847. great caution, full of caution.

معضلات 1848. arduous affairs, difficulties, troubles.

امور 1849. affairs. S. امر

تحمل 1850. patience, long suffering.

ازدهام 1851. crowd, multitude, concourse.

P. 46. l. 325.

مثنوی

حرامش بود نعت پادشاه

که هنگام فرصت ندانند نگاه

مجال سخن تانه بینی زبیش

به بیهوده گفتن مبرقدر خویش

حرام 1852. unlawful, forbidden, holy, venerable, sacred.

هنگام 1853. time, season, hour.

مجال 1854. power, strength, ability.

P. 46. l. 328.

گفت برانید این گدای شوخ مبدرا که چندین

نعت باندک مدت برانداخت نداند که خزینه

بیت الهال لقه مساکینست نه طعمه اخوان شیاطین

بیت

ایلهی کوروز روشن شمع کافوری نهد

نرود بینی کش بشب روغن نباشد در چراغ

گدا 1855. poor, indigent, a beggar.

شوخ 1856. saucy, insolent, playful, capricious, mischievous.

مبذر 1857. prodigal, expensive.

برانداختن 1858. to throw out or down, to scatter, to defeat, discomfit.

بیت الهال 1859. the chamber of finance.

لقمه 1860. a morsel, a mouthful.

مساکین 1861. the poor, indigent, S. مسکین

طعمه 1862. meat, food; also a bait.

اخوان 1863. brethren S. اخ

شیطان 1864. devils. S. شیاطین

شمع 1865. a candle, wax.

کافور 1866. camphor, camphorated.

نرود 1867. soon, quickly.

کش 1868. for او را that to him.

روغن 1869. oil, fat, grease.

P. 47. l. 334.

یکی از ویرانی ناصح گفت ای خداوند مصلحت

آن می بینم که چنین کسان را وجه کفاف بتفاریق

مجبوری دارند تا در نطفه اسراف نکنند اما آنچه

فرمودی این زجر و منع مناسب سیرت ارباب همت

نیست یکی را بطلب امیدوار فکر دانیدین و یار

بنویسدی خسته خاطر کردن

وجه 1870. mode, manner; also face.

کفاف 1871. sufficiency, competency, enough to keep one from begging.

1872. intervals, divisions, distinct parts. تفاریف

S. تفریف

1873. to allow, to permit, admit. مگری

1874. the necessary expences for living. نفقه

1875. extravagance. اسراف

1876. impediment, opposition, force, violence. نجر

1877. prohibition, hindrance, obstacle, refusal. منع

1878. men of generosity. ارباب هیت

1879. wounded, infirm, sick, indisposed. خسته

P. 47. l. 340.

بیت

بروي خود در اطباع باز نتوان کرد

چوبان شد بد رشتي فراز فتوان کرد

قطعه

کس نه بیند که تشنگان حجاز

بلید آب شور گردد آیند

هر کجا چشمه بود شیرین

مردم و مور و مرغ گردد آیند

1880. avarice, strong passions, inordinate desires. اطباع

1881. to open. باز کردن

1882. thirsty. P. تشنگان

1883. Mecca, and the adjacent country; also a musical mode. حجاز

1884. lip, brink, margin. لب

1885. wheresoever. هر کجا

1886. sweet. شیرین

1887. an ant. مور

TALE. XIV. حکایت ۱۴

P. 48. l. 345.

یکی از پادشاهان در رعایت مملکت سستی

کردی و لشکری بسختی داشتی چون دشمن

صعب روی نبود همه پشت بدادند

P. 48. l. 347.

بیت

چو دارند گنج از سپاهی دریغ

دریغ آیدش دست بردن به تیغ

1888 former, anterior, prior. پیشین

1889. care, attention; also respect, honor. رعایت

1890. negligence, sloth, gentleness, tenderness, softness. سستی

1891. to turn the back, to desert. پشت دادن

1892. may come to him. آیدش

1893. a sword. تیغ

P. 48. l. 349.

یکی را از آنانکه غدر کردند بامتش دوستی

بود ملامتش کردم و گفتم دُونست و ناسپاس و

سنگه و حق ناشناس که یا ندک تغییر حال اثر
مخدوم قدیم خود برگردد و حقوق نعمت
سالیان نوردد گفت اگر بگویم معذور داری شاید
که اسیم بی جو بود و نمید زمین در گرو و سلطان
که بر با سپاهی بخیلی کند یا او بجان جوانمردی
نتوان کرد

بیت

زربد : مرد سپاهی را تا سر بنهد

و گرش زرندهی سر بنهد در عالم

1894. they who.

1895. perfidy, treachery, fraud, deceit.

1896. between me and him.

1897. reprehension, reproach.

1898. mean, base, despicable.

1899. praise, gratitude, prayer, سپاس
ungrateful.

1900. mean, abject, base.

1901. ungrateful, unjust.

1902. alteration, change.

1903. a lord, master, one who is served.

1904. rights, laws, duties, S. حق

1905. years, life, also annual.

نوردن { 1906. to travel, walk,
and {
نوردیدن { wander, stray, to fold, to twist.

1907. excused, excusable.

1908. a coarse woollen saddle-cloth.

1909. pledge, pawn, wager, bet.

1910. money, gold.

1911. avarice, covetousness,

1912. heartily, sincerely.

P. 48. l. 357.

بیت

اذا شبع الكمي يصول بطشا

و خاوي البطن يبطن بالفرا

ARABICK.

1913. fulness, satiety, enough for one time.

1914. the strong man.

1915. attacks furiously.

1916. empty belly.

1917. takes to flight.

TALE. XV.

P. 49. l. 360.

یکی از وزیران معزول شد و بکلفت درویشان درآمد

و برکت صحبت ایشان در وی اثر کرد و جمعیت

خاطرش دست داد و ملک باری دیگر برودل خوش کرد

و عهد فرمود قبول نکرد و گفت معزولی به که مشغولی

1918. dismissed, discharged, displaced, de-
graded, dispoised.

- برکت 1919. blessing, recompense, prosperity, abundance, fertility.
- جمعیت خاطر 1920. collection, reflection, a heart at ease, satisfaction of mind.
- عزل فرمودن 1921. to put into office, to employ.
- معزولي 1922. removal from office.
- مشغولي 1923. employment, business.
- P. 49. l. 364.
- رباعي
- آنانه بکنج عافیت بنشستند
- دندان شکود هان مردم بستند
- کاغذ بدریدند و قلم بشکستند
- و نزد دست و زبان حرف گیران رستند
- کاغذ 1924. paper.
- قلم 1925. a pen.
- حرف گیر 1926. a caviller, hypocrite, censorious.
- P. 49. l. 367.
- ملک گفت هرینه ما را خردمند کافی باید که تدبیر
- مملکت را شاید گفت نشان خردمند کافی آنست
- که بچنین کارها تنی در ندهد
- بیت
- همای بر همه مرغان ازان شرف دارد
- که استخوان خورد و جانور نیاز دارد
- کافی 1927. sufficient, enough.
- شرف 1928. excellency, eminence, nobility, glory, dignity, honor, culmination, meridian splendor.
- جانور 1929. animal.
- P. 49. l. 371.
- مثال
- سیاه گوش را گفتند ترا ملازمت صحبت شیر بچه و چه
- اختیار اقتاد گفت تا فضل صیدش میخورم و از شر
- دشمنان در پناه صولتش نزد گانی می کنم گفتند
- اکنون که بطل حمایتش در آمدی و بشکر نعمتش
- اعتراف کردی چرا نزد یکتا نیایی تا بکله خاصانت
- در آورد و از بند گان مخلصت شهادت گفت
- همچنان از بطش او ایمن نیستم
- مثال 1930. parable, example, apologue.
- سیاه گوش 1931. a féyâhgoash, a species of leopard.
- ملازمت 1932. service, attendance, assiduity, diligence.
- فضل 1933. remainder, redundancy, offals, refuse, dregs.
- صید 1934. game, prey, the chase, hunting.
- شر 1935. malignity, depravity, wickedness.
- حمایت 1936. protection, defence, guardianship.
- اعتراف 1937. confession, acknowledgment.
- مخلص 1938. sincere, real, unfeigned, loyal.
- بطش 1939. power, authority, severity, sternness.

P. 50. l. 377.

بیت

اگر صد سال گهر آتش فروزد

اگر یکدم در اوقاتد بسوزد

1940. to inflame, set on fire, burn,
illuminate, shine, polish.

Pag. 50. l. 379.

افتد که ندیم حضرت سلطان زریا بد و باشد

که سر برود و حکما گفته اند از تلون طبع پادشاهان

بر حذر باید بود که شاکه بسلامی بر نهند و شاکه

بد شناسی خلعت دهند و گفته اند ظرافت بسیار

هنرند بیان است و عیب حکیمان

بیت

تو بر سر قدر خویش باش و وقار

بازی و ظرافت بتد بیان بگذار

1941. a courtier, privy counsellor, intimate
friend.

1942. changeable, versatile, changing co-
lour.

1943. time, place, some times, now and
then.

1944. ingenuity, wit, dexterity, gallan-
try, buffoonery; elegance, gracefulness.

1945. fedate, grave, majesty; authority,
constancy.

P. 50. l. 385.

TALE XVI. حکایت ۱۶

یکی از رفیقان شکایت روزگار نامساعد

بنزد یک می آورد که کفاف اندک دارم و عیال

بسیار و طاقت فاقه ندارم بارها دردم آید که

باقلم دیگر روم تا در هر صورت زندگانی

کنم کسی را بر نیک و بد من اطلاع نباشد

1946. affociate, companion.
رفیق

1947. accusation, complaint.
شکایت

1948. favourable, happy, prosperous.
مساعد

1949. family, children; domestics.
عیال

1950. power, strength, fortitude.
طاقت

1951. poverty, necessity.
فاقه

1952. times, often, many times, fre-
quently.
بارها

1953. apprizal, information, manifesta-
tion, imparting.
اطلاع

P. 51. l. 390.

بیت

بس گرسنه خفت و کس ندانست که کجاست

بس جان بلب آید که برو کس نگرست

1954. hungry, starved.
گرسنه

P. 51. l. 393.

باز از شہادت اعدای اندیشم کہ بطعنہ در قفای می
بخندند و سعی مرا در حق عیال پر عدم مروت
حمل کنند و گویند

1955. rejoicing at the distress of another,
exultation, jeer, scoff.

1956. enemies. S. عدو

1957. contumely, reproach, scoff, taunt.

1958. secretly, behind one's back; the back
part or nape of the neck.

1959. privation, want, عدم مروت
want of humanity.

P. 51. l. 395.

قطعه

به بین آن بی حییت را کہ هرگز
نخواهد دید مروتی نیک بختی
تن آسانی گزیند خویشی را
زن و فرزند بگذارد بسختی

1960. zeal, endeavour, impetuosity, nice
sense of honor, feeling.

1961. ease of body.

P. 51. l. 398.

و در علم محاسبہ چنانکہ معلومست چیزی دانم
اگر بجای شہا جہتی معنی گردد کہ موجب جہیت

خاطر باشد بقیہ عزیزانہ شکر آن نتوانم
بیرون آمدن گفتم ای یار عیال پادشاه و طرف
دارد امید نان و بیم جان و خلاف رای
خردمند نیست بدین امید در آن بیم اقتادن

1962. science, art.

1963. arithmetic, accounts, computa-
tion, calculation, scrutiny.

1964. something, a little.

1965. mode, manner, fashion, means; side,
quarter; cause, reason, regard.

P. 52. l. 403.

قطعه

کس نیاید بخانہ درویش
کہ خراج زمین و باغ بدہ
یا بتشویش و غصہ راضی شو
یا جگر بند پیش زاغ بندہ

1966. revenue, tax, tribute.

1967. anguish, sorrow, affliction, anger,
displeasure.

1968. intestines, bowels.

1969. a crow.

P. 52. l. 406.

گفت این سخن موافق حال من نگفتی و جواب
سوال من نیاوردی نشنیده کہ گفتم اندر کہ

خیانت ورزد دستش از حساب بلرزد

بیت

راستی موجب رضای خداست

کس ندیدم که گم شد از ره راست

سوال 1970. question, interrogation.

ورزیدن 1971. to exercise, perform.

لرزیدن 1972. to tremble, shake, to be agitated.

P. 52. l. 411.

و حکما گفتند اند چهار کس از چهار کس بجان برنجنند

حرامی از سلطان و دزد از پاسبان و فاسق از

غبار و روسپی از مکتسب و آنرا که حساب

پاکست از محاسبه چه پاک

چهار 1973. four.

حرامی 1974. a robber, villain, affaffin; any thing unlawful.

پاسبان 1975. a centinel, guard, night watch.

فاسق 1976. a finner, criminal, adulterer, a worthless impudent fellow.

غبار 1977. informer, tale bearer, detractor.

روسپی 1978. whore, harlot, prostitute.

مکتسب 1979. *Muhtufib*, an officer partly answering to our clerk of the market.

P. 53. l. 414.

قطعه

مکن فراخ روی در عهد اگر خواهی

که وقت رفع تو باشد میچال دشمن تشنگ

تو پاک باش و مدارای برادران کس پاک

زنند جامه ناپاک کاذران بر سنگ

فراخ روی 1980. expensiveness.

رفع 1981. removal (from an office) also elevation, promotion.

تنگ 1982. straight, narrow, tight.

کاذر 1983. a washerman, fuller.

P. 53. l. 419.

گفتم حکایت آن روباه مناسب حال تست

که دیدندش گریزان و افتان و خیزان کسی

گفتش چه آفتست که موجب چندیین محاکمتست

گفت شنیدم که شتر را بسخره میگیرند گفتند

ای سغیه شتر را با تو چه مناسبتست و ترا با و

چه مشابیهت گفت خاموش که اگر حسودان

بغرض گویند که این شتر است و گرفتار آیم

کرا غم تخلص من باشد تا تفتیش حال من

کند و تا تریاق از عراق آورده شود مار

گزیده مرده باشد

روباہ 1984. a fox.

گریزان 1985. running.

افتان 1986. falling.

خیزان 1987. rising falling and ri-

ling, limping, staggering.

تفت 1988. misfortune, calamity.

مخافت 1989. fear, terror, danger.

سخره 1990. one who is compelled to labour, preffed.

سفيه 1991. stupid, ignorant, insane, imprudent.

مشابهت 1992. similitude, resemblance, comparison.

کرا 1993. for whom.

تخليص 1994. setting at liberty; release.

تفتيش 1995. inquiry, interrogation.

ترياق 1996. treacle, antidote of any kind.

عراق 1997. Irac, Babylonia, Chaldea.

گزيده 1998. to bite, bitten by a snake.

P. 53. l. 426.

وترا هيچنان قضايت و ديانت اما حسودان در
کينند و مدعيان گوشه نشين اگرانچه حسن سيرت
تست بخلاف آن تقريبکنند و در معرض خطاب
پادشاه آني و مصلحت عتاب اقلي دران حالت کرا
مجال مقاتل باشد مصلحت آن مي بينم که ملک
قناعت را حراست کنی و ترک رياست گويي که عاقلان
گفته اند

ديانت 1999. integrity, honesty, loyalty.

مقاتل 2000. word, discourse, speech, adage.

حراست 2001. government, custody, guardianship.

ترک گفتن 2002. to quit, forsake, leave, abandon.

رياست 2003. government, dominion, command, superiority.

P. 54. l. 432.

بيت

بدريا در منافع بيشه راست

اگرخواهي سلامت در نمايست

منفعت 2004. profits, gains, S.

P. 54. l. 434.

رفيق اين سخن بشنيد هم برآمد و روي درهم

کشيد و سخنهاي رنجش آميز گفتن گرفت که اين

چه عقل و کفايتست و فهم و درايت و قول حکما

درست آمد که گفته اند دوستان در زندان بکار

آيند که بر سفره همه دشمنان دوست نپايند

هم برآمدن 2005. to be troubled, disturbed, displeased.

رنجش 2006. affliction, anguish of mind.

کفايت 2007. sufficiency, competency, enough.

درايت 2008. knowledge, science, quality, manner.

درست 2009. perfect, found, right, true.

سفره 2010. a table, table cloth, or piece of leather spread upon the ground.

T.

P. 54. l. 438.

قطع

دوست مشهار آنکه در نعمت زند

لاف ياري و برادر خواندگي

دوست آنده انم که گيرد دست دوست

در پريشان جالي و در ماندگي

مشهار 2011. reckon not.

لاف 2012. boasting, vanity, self praise.

ياري 2013. friendship, intimacy, assistance, help, power.

خواندگي 2014. profession of brotherly affection.

در ماندگي 2015. distress, misery, want, impotency.

P. 55. l. 441.

ديدم که متغير ميشود و نصيحت من بتعرض ميشود

بنزد يك صاحب ديوان رستم بسابقه معرفتي که

ميان ما بود صورت حالش بگفتم تابکاري

مختصرش نصب کردند چند روز برين برآمد

لطف طبعش را بديدند و حسن تدبيرش به

پسنديدند کارش ازان درگذشت و بهرتبه

برتر ازان متيکن گشت و هيچنين نجم سعادتش

در ترقی بود تا باوج ارادت رسيد و مقرب حضرت

سلطان شد و مشاراليه بالبيان و معتبد عليه

عند الاعيان بر سلامت حالش شاه ماني کردم و گفتم

متغير 2016. disturbed, altered, changed.

تعرض 2017. impediment, obstacle, opposition, objection.

صاحب ديوان 2018. superintendent of the revenue.

سابقه 2019. former, past.

معرفت 2020. acquaintance, knowledge, science, virtue.

صورت حال 2021. state of the case, statement of circumstances.

مرتبه 2022. rank, degree, step, office.

نجم 2023. a star.

سعادت 2024. felicity, good fortune.

ترقي 2025. increase, augmentation.

اوج 2026. the altitude or ascendant of a planet; top, summit, vertex, sublimity.

مقرب 2027. approximated, allowed to approach, nearly related.

مشاراليه 2028. pointed out.

بالبيان 2029. with the fingers.

معتبد عليه 2030. one in whom confidence is placed.

عند الاعيان 2031. in the presence of the nobles.

شادمان 2032. cheerfulness, gladness.

P. 55. l. 449.

بیت

رکار بسته میندیش و دل شکسته مدار

که آب چشمه حیوان درون تاریکیست

بیت

الا لا تعزنی اخابلیه

وللرحمن الطاف خفیه

بیت

منشینی ترش از گردش ایام که صبر

تلخست ولیکن بر شیرین دارد

2033. the fountain of immortality. چشمه حیوان

2034. darkness. تاریکی

ARABICK.

2035. holla! ho! الا

2036. sorrow not. لا تعزنی

2037. brethren in misery. اخابلیه

2038. belong to the merciful (God.) للرحمن

2039. benefits, favors. S. الطاف

2040. hidden; concealed, secretly, clandestinely. خفیه

2041. four, rough, austere. ترش

2042. bitter. تلخ

P. 56. l. 455.

دران مدت مرا با جمیع یاران اتفاق سفرمکه افتاد

چون از زیارت مکه باز آمدم دو منزل استقبال

کرد ظاهر حالش دیدم پریشان و در هیأت درویشان

گفتم حال چیست گفت چنانکه تو گفتی طایفه حسد

بردند و بغیانتم منسوب کردند و ملک در کشف

حقیقت آن استقصاء نفرمود و یاران قدیم و دوستان

صمیم از کلبه حق خاموش شدند و صحبت دیرینه

د فراموش کردند

2043. company, assembly, body; conjunction; the plural number. جمع

2044. Mecca. مکه

2045. meeting, futurity, time future; advancing to meet. استقبال

2046. external, exterior, openly, apparent, clear, evident. ظاهر

2047. face, aspect, exterior, form. هیأت

2048. curiosity, strict investigation. استقصاء

2049. sincere, pure, unmixed. Gentius's, صمیم

copy has. قدیم

2050. the word of truth. کلبه حق

2051. old, ancient. دیرینه

P. 56. l. 461.

قطعه

بصنع خدا چون کسی افتاد

همه عالیشان پای بر سر نهاد

چو بینند کجا قبل دستش گرفت

ستایش کنان دست بر بر نهند

2052. creation, work.

2053. world همه عالم the whole world, every one.

2054. praise, commendation.

P. 56. l. 464.

في الجبله بانواع عقوبت گرفتار بودم تا درین

هفته که مژده سلامتی حجاج بر سید از بند گرانم

خلاص گردید و ملک موروثم خاص گفتم آن نوبت

اشارت من قبول نکردی که عمل پادشاه چون

سفر دریاست سودمند و خطرناک یا گنج بر گیریم

یا در تلاطم بهیریم

بیت

یا ز هر دو دست کند خواجه هر کنار

یا موج روزی افکندش مرده بر کنار

2055. kinds, forts, variety. S. نوع

2056. punishment. عقوبت

2057. a week. هفته

2058. pilgrims to Mecca S. حاجی

2059. heavy, severe, strict. گران

2060. liberation, enlargement. خلاص

2061. hereditary. موروث

2062 a period, a time, keeping watch. نوبت

2063. advantageous. سودمند

2064. dangerous. خطرناک

2065. buffeting, dashing, furling. تلاطم

P. 57. l. 470.

مصلحت ندیدم ازین بیش ریش درویش

خراشیدن و نیک پاشیدن بدین دو بیت اختصار

کردم و گفتم

2066. *Raiz*, a fore, wound, *Reef*, beard, mustachio.

2067. to scratch. خراشیدن

2068. falt. نیک

2069. to sprinkle. پاشیدن

P. 57. l. 472.

قطعه

ند انستی که بینی بند بر پای

چو در گوشت نیامد پند مردم

دگر ره گرداری طاق نیش

مکی انگشت در سوراخ کردم

2070. a fling. نیش

2071. a finger. انگشت

2072. a hole. سوراخ

2073. a scorpion. کردم

P. 57. l. 475.

TALE XVII. حکایت ۱۷

تغی چند در صحبت من بودند ظاهر حال ایشان
بصلاح آراسته یکی از بزرگان در حق این
طایفه حسن ظن بلیغ داشت و ادرازی معین کرده
بود مگر یکی از ایشان حرکتی کرد نامناسب حال
در ایشان ظن آن شخص قاسد شد و بازار
اینان کاسد خراستم تا بطریقی کفاف یاران
را مستخلص کنم آهنگ خدمتش کردم در بانم
رها نکرد و جفا کرد معذورش داشتم بحکم
آنکه گفته اند

2074. devotion, probity, virtue, integrity;
peace, concord, tranquillity.

2075. opinion.

2076. pension, allowance, subsistence.

2077. action, motion.

2078. improper, unbecoming.

2079. corrupted, perverse, vicious.

2080. deficient, in no esteem. بازار کاسد
a cold market, where nothing is bought or sold.

2081. liberated, released.

2082. a porter; door keeper.

2083. force, violence, injury, molestation.

2084. according to, conformably to.

P. 58. l. 482.

قطعه

در میر و وزیر و سلطان را
بی وسیلت مگرد پیرا من
شک و دربان چو یاقوتند غریب
این گریبان نشگیرد آندامی

2085. an abbreviation of *امیر* a prince, lord,
great man.

2086. means, that which unites, con-
nects, or effectuates any thing; affinity.

2087. environs, about, around, circuit,
also the skirt of a garment.

2088. a stranger, foreigner, uncommon,
wonderful, strange.

2089. a collar, the opening or breast of
a garment.

P. 58. l. 485.

چند آنکه مقربان حضرت آن بزرگ بر حال
من واقف شدند با کرام در آوردند و برتر
مقامی معین کردند اما بتواضع فروتر نشستم
و گفتم

2090. respect, honor, veneration.

2091. to introduce, to send, to bring in.

2092. place, station, dwelling, residence.

تواضع 2093. humility, submission.

فرتر 2094. lower, inferior.

P. 58. l. 488.

بیت

بگذار که بنده گیتیم

تا در صف بندگان نشینم

2095. I am of mean condition.

صف 2096. rank, row, series, order, file.

P. 58. l. 490.

گفت الله الله چه جای این سخنیست

بیت

گر بر سرو چشم من نشینی

فازت بکشم که نازنینی

نازنینی 2097. amiable, beloved, delicate, thou art amiable.

P. 58. l. 493.

فی الجمله بنشستم و از هر دری سخن پیوستم

تا حدیث ذلت یاران در میان آمد گفتم

قطعه

چه جرم دید خداوند سابق الانعام

که بنده در نظر خویش خوار میدارد

خدا ایراست مسلم بزرگواری و لطف

که جرم بیند و نان برقرار میدارد

2098. of every kind.

ذلت 2099. error, blunder.

سابق الانعام 2100. former bounties.

2101. to despise, hold in contempt.

2102. submitted, subdued, preserved.

2103. greatness, excellence, honor.

2104. established.

P. 59. l. 498.

حاکم را این پسندیده آمد و اسباب معاش یاران

فرمود تا بر قاعده ماضی مهیا دارند و مونت

ایام تعطیل و فاکندد شکر نعمت بگفتم و زمین خدمت

بپوسیدم و عذر جسارت بغواستم و در حالت بیرون

آمدن این سخن بگفتم

2105. means, ways, causes. S. سبب

2106. provisions, victuals, subsistence.

2107. rule, custom, manner, regulation.

2108. prepared, ready, disposed in order.

2109. provisions.

2110. delaying, rendering useless.

2111. to fulfil.

2112. acknowledgment of favors, gratitude.

2113. presumption, boldness.

P. 59. l. 502.

قطعه

چو کعبه قبله حاجت شد از دیار بعید

روند خلقت بدیدارش از بسی فرستگ

ترا تکبیل امثال ما بیاید کرد

که هیچکس نرنده برد رخت بی برستگ

2114. the quarter to which people direct
their face in prayer; the Mahomedans towards
the Caaba, or temple of Mecca; the Jews towards
Jerusalem; **قبلة حاجت** the Kubleh of our peti-
tions.

2115. a country. **دیار**

2116. far, distant. **بعید**

2117. fight, look, face, countenance. **دیدار**

2118. furlong (vul. parafang) a league,
about 18000 feet in length. **فرسنگ**

2119. equals, resemblances, fables. **امثال**

2120. nothing, never, on no account, no
body. **هیچ**

P. 59. l. 507.

TALE XVIII. حکایت ۱۸

ملک زاده گنج فراوان از پدر میراث یافت دست

کرم بر کشاد داد سخاوت به داد و نعت بیقیاس

برسپاه و رعیت بریخت

2121. much, abundant, copious. **فراوان**

2122. heritage, succession, patrimony. **میراث**

2123. liberality, bounty. **سخاوت**

2124. beyond imagination. **بیقیاس**

P. 60. l. 510.

قطعه

نیا ساید مشام از طبله عود

بر تش نه که چون عنبر ببوید

بزرگی بایدت بخشندگی کن

که دانه تا نیفتشانی نروید

2125. the smell. **مشام**

2126. a large wooden dish or tray. **طبله**

2127. lignum aloes, **طبله عود** a tray made
of this wood.

2128. ambergris. **عنبر**

2129. to scent, smell, to diffuse perfume. **بوییدن**

2130. liberality, forgiveness. **بخشندگی**

2131. grain, seed, berry. **دانه**

2132. to scatter, disperse, diffuse, shed,
sprinkle. **افشاندن**

P. 60. l. 513.

یکی از جلسای بی تدبیر نصیحتش آغاز کرد که

ملوک پیشین این نعمت را بسعی انداخته اند و

برای مصلحت نهاده دست ازین حرکت کوتاه

کن که واقعه در پیشست و دشمنان در پس نباید

که در وقت حاجت درمانی

2133. companions. **جلسای**

2134. without reflection, rash, inconfi-
derate. **بی تدبیر**

2135. to acquire, collect, gain. **اندوختن**

درماندن 2136. to be in want, unfortunate, impotent.

P. 60. l. 517.

قطعه

اگر گنجی کنی برعالمیان بخش
رسد هر کتخدای بی را برنجی
چرا نستانی از هر یک جوی سیم
که گرد آید ترا هر روز گنجی

بخش 2137. share, part, portion.

کتخدا 2138. the master of a family, a landlord,

house-holder, bridegroom.

برنج 2139. rice; also brafs; a grain of rice, used as a weight.

سیم 2140. silver.

P. 60. l. 522.

ملک زاده روی از بین سخن درهم کشید که موافق
را یش نیامد و گفت خدای عز و جل مرا مالک این
مملکت گردانیده است تا بخورم و ببخشم
نیاسپانم که نگهدارم

بیت

قارون هلاک شد که چهل خانه گنج داشت

نوشیروان نهر که نام نکو گذاشت

مالک 2141. king, lord, master, proprietor, possessor.

قارون 2142. Karoon, Korah of Genesis.

چهل 2143. forty.

P. 61. l. 528.

TALE XIX.

آورده اند که نوشیروان عادل را در شکارگاهی
صیدی کباب کردند و نهک نبود غلامی به روستا
فرستادند تا نهک آورد نوشیروان گفت نهک
بقیمت بستان تا رسی نگردد و ده خراب نشود گفتش
ازین قدر چه خلل زاید گفت بنیاد ظلم در جهان
اول اندک بوده است هر که آمد بهر مزید کرد
تا بدین غایت رسید

شکارگاه 2144. a hunting feat.

کباب کردن 2145. to roast.

روستا 2146. a village, town.

ده 2147. a village.

خراب 2148. destroyed, ruined, defoliated, depopulated.

گفتش 2149. he said to him.

خلل 2150. injury, damage, prejudice, disturbance, disorder, confusion.

زاگیدن 2151. to bring forth, procreate, generate,

P. 61. l. 534.

قطعه

اگر زباغ رعیت ملک خورد سیمی

به آوند غلامان او درخت از بینج

به پنج بیضه که سلطان ستم روا دارد

زنند لشکریانش هزار مرغ بسینج

بیت

نہاند ستہکار بد روزگار

بہاند برو لعنت پایدار

سیب 2152. an apple.

بیضہ 2153. an egg.

سینج 2154. a spit.

ستہکار 2155. tyrant, oppressor.

لعنت 2156. curse, imprecation.

P. 62. l. 539.

TALE. XX. حکایت ۲۰

عامدی را شنیدم کہ خانہ رعیت خراب کردی تا

خرانہ سلطان آبادان کند بی خبر از قول حکما کہ

گفته اند ہر کہ خدایتعالی را بیازارد تادل خلقی

بدست آرد خدای تعالی ہیان خلق را بروی گہارہ

تا دمار از روزگارش برآرد

عامل 2157 a collector of the revenue; performer, doer.

آبادان 2158. plenty, flourishing, full.

بی خبر 2159. thoughtless, uninformed.

گہا شتی 2160. to consign, assign, to trust to another any business.

دمار 2161. ruin, destruction, perdition.

P. 62. l. 544.

بیت

آتش سوزان نکند باسپند

انفہ کند دود دل مستہند

سپند 2162. wild rue.

دود 2163. smoke.

مستہند 2164. afflicted, wretched.

P. 62. l. 546.

لطیفہ

گویند سرور در جہلہ حیوانات شیراست کہترین

جانوران خرم و باتفاق خردمندان خربار برہ از شیر

مردم در

لطیفہ 2165. pleasantry, joke, raillery.

حیوانات 2166. an animal, brute, P.

کہترین 2167. least, most inferior.

بامبر 2168. a bearer of burthens, a beast of burden.

مردم در 2169. a devourer of mankind.

P. 62. l. 549.

مثنوی

مسکینی خرم اگر بی تمیز است

چون بامرہیکشد عزیز است

شکاو و خران بامرہ بردار

بہ از آدمیان مردم آزار

U.

بی تمیز 2170. stupid, without discrimination.

بار بردار 2701. a bearer of burthens.

P. 63 l. 552.

ملک را طریقی از دمایم اخلاقی او معلوم شد بشکندجه

کشیدمش و بانواع عقوبت بکشت

قطعه

حاصل نشود رضای سلطان

تا خاطر بندگان نچوئی

خواهی که خدای بر تو بخشد

با خلعت خدای کن نگوئی

یکی از ستم دیدگان برو نگذشت و گفت

قطعه

نه هر که قوت بازو و منصبی دارد

بسلطنت بخورد مال مردم مان بگذازد

توان بخلعت فرو بردن استخوان درشت

ولی شکم بدرد چون یگیرد اندر غاف

طرفی 2172. a side, somewhat, a part.

ذم 2173. enormities, crimes. S. ذمایم

شکندجه 2174: the rack, torture.

حاصل 2175. gain, acquisition, produce, profit,

sum, end, conclusion.

جستی 2176. to inquire, search, seek.

ستبدیده 2177. oppressed. P. ستبدیده گان

منصب 2178. rank, dignity, office.

گذاف 2179. vain, trash.

حلق 2180. the throat.

درشت 2181. hard, rough, thick, firm, stern, rigid.

شکم 2182. the belly.

ناف 2183. the navel.

P. 63 l. 563.

حکایت ۲۱ TALE. XXI.

مردم آزاری را حکایت کنند که سنگی بر سر صالحي

زد درویش را مجال انتقام نبود سنگ را با خود نگاه

میداشت تا وقتی که ملک بران لشکری خشم گرفت و

در چاهش کرد درویش درآمد و آن سنگ را بر سرش

کوفت گفت تو کیستی و این سنگ بر سر من چرا زدی

گفت من فلانم و این سنگ همان سنگست که در فلان

تاریخ بر سر من زدی گفت چندین مدت کجا بودی

گفت از جاهت اندیشه میکردم اکنون که هر چاهت

دیدم فرصت غنیمت شمردم

انتقام 2184. vengeance, revenge.

خشم 2185. anger, rage, fury.

چاه 2186. a well, pit.

کیستی 2187. who art thou?

جاهت 2188. thy rank.

چاهت 2189. thou in the well.

P. 64. l. 574.

مثنوي

ناسزائي را چو بيني بختيار

عاقلان تسليم کردند اختيار

چون نداري ناخن درنده تيز

با بدان آن يه که کم گيري ستيز

هر که با فولاد بازو پنجه کرد

ساعد سيمين خود را رنجه کرد

باش تادستش بيندد روزگار

پس بکام دوستان مغزش برآر

ناسزا 2190. unworthy, undeserving.

بختيار 2191. fortunate, powerful.

تسليم 2192. delivery, confinement; health, safe-

ty, security, peace; acquiescing in the judgment of another, submitting.

ناخن 2193. a nail.

درنده 2194. tearing, lacerating.

فولاد 2195. steel.

سيمين 2196. of silver.

رنجه 2197. grief, sorrow, affliction.

مغز 2198. brain, marrow, pith, kernel.

P. 64. l. 576.

TALE XXII. حکایت ۲۲

يکي را از ملوک مرضي هایل بود که اعاده ذکر آن

موجه نبوده طایفه حکمائي يونان متفق شدند که

مريں درد را دوايي نيست مگر زهره آدمي که

بچندين صفت موصوف بود ملک بفرمود طلب

کردند دهقان پسرى ياقتند بدان صفت که حکما

گفته اند ملک پدر و مادرش بخواند و بنعمت

بيکران خشنود گردانيد و قاضي فتوى داد که خون

يکي از رعيت ريختن براي سلامتي نفس پادشاه

روا باشد جلاد قصد کشتنش کرد پسر روي بسوي

آسيان کرد و بخنديد ملک گفت که درين حالت

چه جاي خنده است پسر گفت ناز قرزند ان بر پدر

و مادر باشد و دعوي پيش قاضي برند و داد از

پادشاهان خواهند اکنون پدر و مادر بعلت حطام

دنيا مرا بخون در سپردند و قاضي بکشتنم فتوى

داد و سلطان صحت خویش در هلاک من بيند

بجز خداي تعالى پناهي ندارم

پيتم

پيش که برآورم ز دستت فریاد

هم پيش توان دست تو ميخواهم داده

مرض 2199. disease, distemper.

هايل 2200. terrible, horrible, dreadful.

اعاده 2201. reviving, repeating, reviewing, say-

ing or doing any thing over again.

موجه 2202. agreeable, approved, acceptable.

يونان 2203. Greece.

متفق 2204. consenting, agreeing, concurring,

united, uniform.

دوا 2205. medicine, remedy.

زهره 2206. the gall, bile ; boldness, spirit, vigour.

چندی 2207. some, certain.

صفت 2208. quality, property, description, attribute.

طلب کردن 2209. to inquire after, to ask, demand, seek.

دهقان 2210. villager, rustic, peasant.

بیکران 2211. immense, infinite.

خشنود 2212. content, satisfied.

قاضي 2213. a Cazy, judge.

فتوی 2214. a judicial decree.

جلاد 2215. executioner.

آسمان 2216. heaven, the celestial orb.

خنده 2217. laughter, laughing.

علت 2218. cause, pretence ; disease, calamity.

حطام 2219. brittle.

صکت 2220. health, any thing sound, complete, entire ; rectitude, integrity, truth, perfection.

فریاد 2221. a cry for help, complaint, clamour, lamentation.

P. 65. l. 593.

سلطان را دل ازین سخن بهم برآمد و آب در دیده

بگردانید و گفت هلاک منی اولست است از خون بیگناهی
ریختن سر و چشمش بدو سید و در کنار گرفت
و نعمت بیکران بخشید و آزاد کرد گویند که ملک
هم در آن هفته شفا یافت

بیگنا 2222 innocent.

آزاد کردن 2223. to liberate, release.

شفا 2224. cure, recovery of health.

P. 66. l. 597.

قطعه

هیچنان در فکر آن بیتم که گفت
پیل بانی بر لب دریای نیل
زیر پایت گریبدانی حال مور
هیچو حال تست زیر پای پیل

بیت من 2225. for my diflich.

پیلبان 2226. an elephant driver.

نیل 2227. the river Nile.

P. 66. l. 600.

حکایت ۳۲ TALE. XXIII.

یکی از بندهاں عمرو لیث گریخته بود کسان
در عقبش رفتند و باز آوردند و زیر را باوی
غرضی بود اشارت بگشتن او کرد تا دگر بندهاں
چنین حرکت نکنند بنده پیش عمرو سر بر زمین
نهاد و گفت

بیت

هر چه مید بر سرم چون تو بسندی رواست

بند چه دعوی کند حکم خداوند راست

2228. *Umroolais*, the second Sultan of the Dynasty of the Siffarides; who reigned in Fars &c. in A. H. 267.

2229. persons, men.

2230. to bring back, to restore.

2231. my head.

P. 66. l. 608.

اما بهوجب آنکه برورده نعمت این خاندانم نخواهم
که در قیامت بخون من گرفتار آیم اگر این بند
بخواهی کشت باری پندار ویدل شرعی بکش تا در
قیامت مواخذ نباشی ملک گفت تا ویدل چه
گونه کنم گفت اجازت فرمائی تا من وزیر را بکشم آنکه
بقصاص او مرا بفرمائی کشتی تا بحق کشته باشی
ملک بخندید و وزیر را گفت چه مصلحت می
بینی گفت ای خداوند بصدقه گوی بدرت این
حرام زاده را آزاد کن تا مرا هم در بلا نیفتند گنا
از منست که قول حکما را معتبر نداشتم که گفته اند

2232. law, the faith, the divine-law.

2233. reprehended, chastified.

2234. manner, mode, way.

2235. permission, leave.

2236. retaliation.

2237. alms.

2238. a bastard.

2239. misfortune, calamity.

2240. respectable, revered, trusty, esteemed.

P. 67. l. 616.

قطعه

چو کردی با کلوخ اندان پیکار

سر خود را پندانی شکستی

چو تیر انداختی در روی دشمن

چو در کن کمانه را آماجش نشستی

2241. a slinger.

2242. war, strife, conflict.

2243. an arrow.

2244. a butt, mark.

P. 67. l. 618.

TALE. XXIV.

ملک نوین را خوا چه بود کریم النفس و نیک مظهر
که همگان را در مواج خدمت کردی و در غیبت
تیکو گفتی اتفاق انروی حرکتی در نظر ملک
ناپسندید آمد مصا دره کرد و عقوبت فرمود
سر هشتگان ملک بسوابق نعمت معترف بودند
و بشکر آن میرتن پس در مدت توکیل او رفت

W.

وملاطفت کردند و زجر و معاتبت روانداشتند و
 2245. *Sufa* a city of *Khuzistan*, in *Per-*
sia.

2246. of benevolent disposition. کریم النفس

2247. preference, meeting, face to face. مواجه

2248. *ghaibut*, absence: *gheebut*, slander,
 detraction, back-biting. غیبت

2249. oppression; concussion. مصادره

to inflict a fine, to mulct. مصادره کردن

2250. past events. سوابق

2251. pledged. مرتهن

2252. committing to custody. توکیل

2253. benignity, courtesy, favour, assistance. رفق

2254. reprehension, expostulation. معاتبت

P. 68. l. 625.

قطعه

صالح بادشاهی اگرخواهی هر گاه که ترا

در قفایب کند در نظرش تحسین کن

سخنی آخر بهی میگذرد مودیرا

سخنش تلخ نخواهی دهش شیرین کن

2255. the mouth, orifice. دهان

2256. noxious, pernicious, hurtful, vexa-
 tious. مودی

P. 68. l. 630.

انچه مضمون خطاب ملک بود از عهد بعضی

بیرون آمد و به بقیتی در زندان بهاندیکی ان
 ملوک آن نواحی در خفیه پیغامش فرستاد که
 ملوک آن طرف قدر چنان بزرگواری ندانستند
 و بی عزتی کردند اگر خاطر عزت فلان احسن الله
 عواقبه بجانب ما التفات کند در رعایت
 خاطرش هر چه تهاوتر سعی کرده شود که اعیان
 این مملکت بدیدار او مفتخر و جواب مکتوب را
 منتظر خواجه برین وقوف یافت ان
 خطر اندیشید جواب مختصر چنانکه مصلحت
 دید بر ظهر ورق نوشت و روان کرد یکی
 ان متعلقان ملک برین واقعه مطلع شد و
 ملک را اعلام کرد و گفت فلان را که حبس
 فرموده باملوک نواحی مرسلت دارد ملک
 بهم برآمد و کشف این خبر فرمود قاصد را
 بگریقتند و رساله را بخوانند نوشته بود که
 حسن ظن بزرگان بیش از فضیلت بنده است
 و تشریف قبولی که فرموده اند بنده را امکان
 اجابت آن نیست بحکم آنکه پرورده نعمت
 این خاندانم و باندک مایه تغییر خاطر باولی
 نعمت خود بیوفایی نتوان کرد که گفته اند

بیت

آنرا که بجای تست هر دم گرمی

عذرش بنده ار کند یعمری ستمی

مضمون 2257. sense, signification, subject, matter,
contents (of a letter.)
بعضی 2258. some, a part, certain (people.)
نواحی 2259. territories, S. ناحیه
پیغام 2260. a message:
بیعزتی 2261. dishonorable, disgraceful, dishonor,
disgrace.
احسن 2262. may it be good.
عواقب 2263. his ends.
جانب 2264. side, part.
رعایت خاطر کردن 2265. to pay attention, to
honor, revere.
تپامتر 2266. entirely.
مفتخر 2267. boasting.
مکتوب 2268. a letter, epistle.
وقوف 2269. experience, knowledge, informa-
tion.
خطر 2270. danger, risk.
ظهر 2271. the back.
روان کردن 2272. to dispatch, fend away.
مطلع شدن 2273. to be informed of, to perceive.
اعلام 2274. information, announcing, advice.
حبس 2275. imprisonment, confinement, deten-
tion.
مراسلت 2276. epistolary correspondence.

قاصد 2277. a courier.

رساله 2278. a letter, treatise, a little tract.

بیش 2279. beyond, greater, exceeding.

تشریف قبولی 2280. sublime approbation.

مایه 2281. wealth, stock, money, quantity.

ولی نعمت 2282. benefactor, patron.

بیوفایی 2283. perfidy.

P. 69. l. 646.

ملک را حق شناسی او پسند آمد نعمت و خلعت

بخشید و عذر خواست که خطا کردم که ترا

بیگناه بیان مردم گفت ای خداوند بنده درین

حالت شمارا گناهی نمی بیند بلکه تقدیر

خدا ایتعالی چنین بود که مرید بنده را مکروهی

برسد پس بدست تو اولیتر که سوابق نعمت

برین بنده داری و ایادی منت

حق شناسی 2284. gratitude.

تقدیر 2285. fixed, fate, destiny, predestination,

divine will, inevitable decree.

مکروه 2286. odious, hated, detestable, abomina-
ble.

ایادی 2287. benefits; also hands. S. پد

P. 70. l. 651.

مثنوی

گرگزندت رسد ز خلعت مرزنج

که نه راحت رسد نه خلت نه رنج
 از خدا مان خلاف دشمنی و دوست
 که دل هر دو در تصرف اوست
 گرچه تیر از کمان همی گذرد
 از کمان دار بیند اهل خرد
 راحت 2288. quiet, repose, tranquillity.
 کمان 2289. a bow.

کماندار 2290. an archer, a bowman.

P. 70. l. 655.

TALE. XXV. حکایت ۲۵

یکی از ملوک عرب متعلقان دیوان را فرموده
 که مرسوم فلان را چند آنکه هست مضاعف
 کنند که ملازم درگاه است و مترصد فرمان
 و سایر خدمتکاران بهو و لعب مشغولند و در ادای
 خدمت متهاون صاحب دلی بشنید و گفت علو
 درجات بندگان بدرگاه حق جل و علا
 همی مثال دارد

2291. prescribed, accustomed, signed, marked; a stipend.

2292. doubled, increased, multiplied.

2293. assiduous, diligent; a servant, domestic.

2294. contemplating, watching, expecting.

2295. servant, domestic.

2296. play, diversion, sport, gaming.

2297. negligent, careless, slothful.

2298. height, sublimity, upper part.

2299. like, resembling; fable, history, similitude.

P. 71. l. 661.

نظم

دوبامداد گردید کسی بخد مت شاه
 سیوم هر آینه دروئی کند بلطف نگاه
 امید هست پرستندگان مخلص را
 که نا امید نگردند نزدستان الله

مثنوی

مهری در قبول فرمانست
 ترک فرمان دلیل حرمانست
 هر که سیمای راستان دارد
 سرخدمت پرستان دارد

2300. servant, worshipper.

2301. greatness, chiefship.

2302. proof, argument, demonstration.

2303. repulse, disappointment, prohibiting, rejecting, depriving of hope.

2304. face, countenance, aspect, resemblance, similitude.

P. 71. l. 669.

TALE. XXVI. حکایت ۲۶

ظالمی را حکایت کنند که هیزم درویشان
خریدی بکیف و تونگران را دادی بطرح
صاحبده لی پرو بگذشت و گفت

2305. firewood, fuel. هیزم

2306. to buy. خریدی

P. 71. l. 672.

بیت

ماری تو که هرکرا به بینی بزنی
یا یوم که هرکجا نشینی بکنی

قطعه

زورت اریش میرود باما
با خداوند غیب دان نرود
نورمندی مکن بر اهل زمین
تا دعایی بر آسمان نرود

2307. the knower of secrets, (God.) غیب دان

2308. violence, strength, power. نورمندی

P. 72. l. 677.

ظالم ازین سخن برنجید و روی انود زهم
کشید و پرو التفاتی نکرد تاشبی که آتش از
مطبخ در انبار هیزمش افتاد و سایر املاکش
بسوخت و از بستر نرم برخاست و گرمش نشاند

اتفاق همان صاحبده لی پرو بگذشت شنیدش
که بایاران همی گفت ندانم که این آتش از
کجا در سرای من افتاد گفت از دود دل درویشان
قطعه

حذرکن ز دود درونهای ریش

که ریش درون عاقبت سرکند

بهم بر مکن تا توانی دلی

که آهی جهانجی بهم برکند

2309. a kitchen. مطبخ

2310. repository, storehouse, magazine, barn. انبار

2311. goods, possession, riches. املاک

2312. a bed, bedding. بستر

2313. soft, mild, gentle. نرم

2314. afhes. خاکستر

2315. to break out. سر کردن

P. 72. l. 685.

حکمت

بر تاج شاه کی خسرو نوشته بود

قطعه

چند سالهای فراوان و عمرهای دراز

که خلق بر سر ما بر زمین بخوابد رفت

چنانکه دست بدست آمدست ملک بها

بدستهای دگر همچنین بخوابد رفت

X.

تاج 2316. a crown, a crest.

کایکسرو 2317. *Kaikhusro*, king of Persia.

دست بدست 2318. from hand to hand.

P. 73. l. 962.

حکایت پ. TALE XXVII.

یکی در صنعت کشتی بسر آمده بود سه صد و شصت

بند فاخر درین علم دانستی و هر روز بنوعی کشتی

گرفتگی مگر گوشه خاطرش باجهال یکی از شاگردان

میلی داشت سه صد و پنجاه و نه بندش در آموخت

مگر یک بند که در تعلیم آن دفع انداختی پس در

صنعت و قوت بسر آمده و کسی را با او امکان

مقاومت نبودنی تا بعدی که پیش سلطان گفت

استاد را فضیلتی که بر منست از روی بزرگی و حق

تربیت است والا بقوت ازو کمتر نیستم و بصنعت

با او برابرم

صنعت 2319. art, trade, profession; also mystery, miracle.

کشتی 2320. wrestling.

بسر آمدن 2321. to excel, surpass.

سه صد 2322. three hundred.

شصت 2323. sixty.

فاخر 2324. distinguished, honorable, precious.

valuable, rich.

شاگرد 2325. scholar, disciple, pupil, apprentice, menial servant.

میل 2326. inclination, fondness, affection.

نه 2327. nine.

تعلیم 2328. instruction, tuition.

دفع انداختن 2329. to refuse, to reserve.

حد 2330. boundary, limit, power, degree, *حده* to a degree.

ولا 2331. but otherwife, unless.

کمتر 2332. fewer, less.

برابر 2333. equal, even, level.

P. 73. l. 700.

ملک را این ترک ادب ازوی پسندیده نیامد

بفرمود تا مصارعت کنند مقامی متسع معین کردند

ارکان دولت و اعیان حضرت حاضر شدند پس

چون بیل مست در آمد بصدمتی که اگر گوه آهنین

بودی از جای بر کندهی استاد دانست که چون ازو

بقوت پرتراست بدان بند غریب که ازوی نهان

داشته بود باوی در آویخت جوان دفع آن ندانست

استاد بدو دست از زمین برداشت و بر بالای سر

برد و بر زمین زد

ترک ادب 2334. rude, indecent, disrespectful.

مصارعت 2335. contention, a wrestling match.

متسع 2336. large, extensive, open.

صدمت 2337. percussion, collision, contact,
blow.

نهان داشته 2338. to conceal.

P. 74. l. 707.

غریو از خلف برخاست ملک فرمود تا استاد را
خلعت و نعمت دادند و پسر را از جر و ملامت کرد که
با بر و زندقه خویش دعوی مقاومت کردی پسر نبردی
گفت ای خداوند استاد بزور و قوت بر من دست
نیافت بلکه کار خاتم کشتی و قیامه ماند بود که از من
دریغ شهید داشت امروز بدان دقیقه بر من دست
یافت دستار گفت من تو را چنان روز نگاه میداشتم
که حکمت گفته اند دوستو چنان قوت مدد که اگر
دشمنی کند بتواند نشنیده که چه گفت آنکه از
پرورد خود جدا دید

غریو 2339. clamour, tumult, shout.

پرورنده 2340. a nourisher, supporter.

دست یافتی 2341. to conquer, overcome, defeat.

دقیقه 2342. subtle, minute.

دریغ داشتی 2343. to deny, refuse, reject.

P. 74. l. 716.

قطعه

یا وفا خود نبود در عالم

یا مگر کس در بی زمانه نکرد

کس نیا موخت علم تیر از من

که مرا عاقبت نشانه نکرد

زمانه 2344. time, world.

نشانه 2345. mark, aim, butt,

P. 75. l. 719.

TALE XXVIII. حکایت ۲۸۰

درویشی متجرد بگوشه صحرایی نشسته بود پادشاهی
بر و بگذشت درویش از آنجا که فراغ ملک قناعتست
پسر بر نیامرد و التفات نکرد و پادشاه از آنجا که
سلطنت است بهم برآمد و گفت این ضایعه
خرقه پوشان بر مغال حیوانند و زیر گفت پادشاه
روی زمین بر تو گذر کرد چرا خدایت نکردی و شرط
ادب بجای نیامردی گفت بگو ملک را توقع خدمت
از کسی دارم که توقع نعمت از تو دارم و دیگر بدان که
ملوک از پسر پارس رعایا اند نه رعایا از پسر طاعت
ملوک

مجرد 2346. solitary, single, unmarried, alone,
unique, solely.

فراغ 2347. cessation from labour, rest, retire-
ment, repose, idleness.

سلطوت 2348. dominion, majesty, authority, use-
fulness.

خرقه 2349. a religious habit one
wearing a religious habit.

رعایا 2350. subjects, peasants, the poor or lower
order of people of all kinds.

P. 75. l. 728.

قطعه

پادشاه پاسبان درویشست

گرچه نعمت بفر دولت اوست

گوسفند از برای چوپان نیست

بلکه چوپان برای خدمت اوست

فر 2351. splendor, magnificence, pomp.

گوسفند 2352. a sheep, ram; a goat.

چوپان 2353. a shepherd.

P. 75. l. 731.

قطعه اخري

يکي امروز کامران بيني

ديگر ازل از مجاهده ريش

روز که چند باش تا بخورد

خاک مغز سرخیال اندیش

فرق شاهي و پندگي برخاست

چون قضايي نوشته آيد پيش

ارکسي خاک مرده باز کند

نشانه تونگر از درویش

کامران 2354. happy, enjoying, absolute, def-
potic.

مجاهده 2355. fighting against infidels, exertion.

شاهي 2356. royalty, royal.

بندگي 2357. servitude.

قضا 2358. fate, destiny, predestination, death, the
office or sentence of a judge, sentence, decree,
mandate.

P. 76. l. 736.

ملک را گفتار درویش استوار آمد گفت از

من چيزي بخواه گفت آن ميخواهم که دگر

نرحمت من ندهي گفت مرا پندي بده گفت

بيت

در ياب کنون که نعمت هست بدست

کين دولت و ملک ميرود دست بدست

استوار 2359. strong, fortified, firm, constant, so-
lid, hardy, brave.

در ياب 2360. know thou, knowing.

P. 76. l. 741.

حكايت ۳۹ TALE. XXIX.

يکي از وزرا پيش ذوالنون مصري رفت و همت

خواست که روز و شب بخدمت سلطان مشغول

و بخيرش اميدوار و عقوبتش ترسان ذوالنون

بگريست و گفت اگر من از خداي تعالی چنين

ترسيدمي که تو از سلطان از چيله صد يقان

بودمي

قصه

گرنبودي امید راحت ورنج

پای درویش بر فلک بودی

ور وزیر از خدا بترسیدی

همچنان که ملک ملک بودی

ذوالنون 2361. Zoolnoon, a holy man; died A.

H 245.

مصری 2362. of Egypt, Egyptian.

صدیق 2363. just, sincere.

P. 77. l. 749.

حکایت ۳۳ TALE. XXX.

پادشاهی بگشتن بی گناهی فرمانداد گفت

ای ملک موجب خشعی که ترا بر منست آزار

خودمجوی گفت چگونه گفت این عقوبت بید

نفس بر من بر آید و نیزه آن بر تو جاوید

بپاند

رباعی

دوران بقا چو باد صحرای بگذشت

تلخی و خوشی و زشت و زیبا بگذشت

پنداشت ستیگر که ستم بر ما کره

بر گردن او بپاند و بر ما بگذشت

ملک را این نصیحت او سودمند آمد و از

سر خون او در گذشت و عذر خواست

فرمانداد 2364. to order, command.

2365. sin, crime.

دوران 2366. time, an age, period, revolution, cycle.

تلخی 2367. bitterness.

زیبا 2368. beautiful, adorned.

P. 77. l. 758

حکایت ۳۳ TALE. XXXI.

سوز رای نوشیروان در مهی از مصالح مملکت

آندیشه میکردند و هر یکی بر وقت دانش

خود رای میزد ملک نیز هیچکس اندیشه

نمیکرد بجز رای رای ملک اختیار افتاد و وزیران

در سر گفتندش رای ملک را چه مزیت دیدی

بر فکر چندین حکیم گفت بوجوب آنکه انجام

کار معلوم نیست و رای همکنان در مشیت الله

تعالی است که صواب آید یا خطا پس موافقت

برای ملک اولتر است تا اگر خلاف صواب

آید بعلت متابعت او از معاقبت او ایمنی باشم

مثنوی

خلاف رای سلطان رای جستن

بغون خویش باشد دست شستن

اگر خود روز را گوید شبست این

بپاید گفت اینک ماه و پرویی

مصالح 2369. affairs. S.

وفاق 2370. conformity, agreement, sufficiency.

Y.

دانش 2371. knowledge, wisdom.

رای نردن 2372. to give an opinion.

آسرا 2373. secret. P. سر

مزیت 2374. excellence.

انجام 2375. end, conclusion, event.

مشیت 2376. will, pleasure, strength.

متابعت 2377. obedience.

اینک 2378. behold, now.

پروین 2379. the Pleiades.

P. 78. l. 769.

TALE. XXXII.

شیادی کیسوان بر تافت که من علویم و با قافله
حکماز بشار در آمدیم که از حج می آیم و
قصیده پیش ملک برد که من گفته ام یکی از
ندمای ملک در آن سال از سفر آمده بود گفته
من آردا در عید اضحی در بصره دیدم حاجی
چگونه باشد و دیگر میگفت پدرش نصرانی
بود در ملاطیه علوی چگونه باشد و شعرش در
دیوان انوری یافتند ملک فرمود تا بنزد و
برانند که چندین دروغ چرا گفتی گفت ای
خداوند روی زمین سخنی دیگر بگویم اگر راست
نباشد بهر عقوبت که فرمانی سزای گفت آن
چپست گفت

شیاد 2380. an impostor.

گیسوان 2381. locks of hair, ringlets.

بر تافتن 2382. to twilt, turn.

علوی 2383. high, sublime, above.

قافله 2384. a caravan, a body of travellers.

حج 2385. a pilgrimage to Mecca.

قصیده 2386. an elegy.

عید اضحی 2387. a solemn festival called also

عید قربان or the sacrifice celebrated on the 10th
of Zulhyjeh.

بصره 2388. the city of Busrā.

حاجی 2389. a pilgrim to Mecca.

نصرانی 2390. a Christian.

ملاطیه 2391. *Malatea*, a town on the *Euphrates*,
and bordering on the province of *Aleppo*.

شعر 2392. verse, poesy, metre.

دیوان 2393. a compleat series of odes, running
through the whole alphabet, the first ode ending
with ا the second with ب &c.

انوری 2394. *Unouree*, a celebrated Persian poet,
who died in A. H. 585.

P. 79. l. 778.

قطعه

فریمی گرت ماست پیش آورد

دو پیمانه آست و یک چپچه دروغ.

گراز بنده لغوی شنیدی مرنج

چپا ندیده بسیار گوید دروغ.

2395. a feller of milk curds. غریبی

2396. butter milk. ماست

2397. a measure, either for dry or wet
goods. پیمانه

2398. a spoon. چپچه

2399. four curdled milk. دروغ

2400. an inconsiderate speech. لغو

2401. experienced, one who has seen
the world, a traveller. چپا ندیده

P. 79. l. 78L.

ملک بخندید و گفت ازین راستتر سگی در

عمر خود نگفته بفرمود تا آنچه مامول اوست

مهر دارند

2402. hoped, desired, expected. مامول

P. 79. l. 783.

TALE. XXXIII. حکایت سوم

آوردند که یکی از وزرا بر زیر دستان

رحمت آوردی و صلاح همگان جستی اتفاقاً

بخطاب ملک گرفتار آمد همگان در موجب

استخلاص اوسعی کردند و موکلان بر روی

در معاقبتش ملاطفت کردند و بزرگان

دیگر در سیر نیک او بپادشاه گفتند تا ملک

از سر خطای او در گذشت صاحب لی برین حال

اطلاع یافت و گفت

2403. setting at liberty, liberating,
liberation. استخلاص

2404. Superintendant, keeper. P. موکلان

2405. custody, also punishment. معاقبت

P. 80. l. 790.

قطعه

قادر دوستان بدست آری

بوستان پدر فروخته به

پختن دیگ نیک خواهان را

هر چه رخت سراسر سوخته به

پایه اندیش هم نکو می کن

دهن شک بلقبه دوخته به

2406. a kettle, pot. دیگ

2407. benevolent, friendly, well-wish-
er. نیکخواه

2408. furniture, harness, housings. رخت

2409. malignant, malicious. بد اندیش

2410. to sew, to stitch. دوختن

P. 80. l. 794.

TALE XXXIV. حکایت ۳۴

یکی از پسران هارون الرشید پیش پدر آمد
 خشپناک که فلان سرهنگ زاده مرا دشنام داد
 بهادر هارون ارکان دولت را گفت جزای
 این چنینی کس چه باشد یکی اشارت بگشتن کرد
 و دیگری بزبان بریدن و دیگری بهصا دره و
 نغی هارون گفت ای پسر کرم آنست که عفو
 کنی و اگر نتوانی تو نیز دشنام مادرش ده
 نه چندانکه انتقام از حد گذرد انکاء ظلم
 از طرف ما باشد

2411. the Khalif Haroon ur Ru-
 fheed.

2412. passionate, furious, raging.

2413. expulsion, exile, negative, the nega-
 tive imperative.

2414. pardon, absolution.

P. 80. l. 801.

قطعه

نه مردست آن بنزدیک خردمند
 که با پیل دمان پیکار جوید
 بلی مرد آنکس است از روی تحقیق
 که چون خشم آیدش باطل نگوید

مثنوی

یکی را زشت خردی داد دشنام
 تحقیر کرد و گفت ای نیک فرجام
 بترزانم که خواهی گفتن آنی
 که دانم عیب من چون من ندانی

2415. powerful, strong, terrible; also,

swift, making haste.

2416. certainty.

2417. happy end.

2418. such art thou.

P. 81. l. 809.

TALE XXXV. حکایت ۳۵

باطایفه بزرگان در کشتی بودم زورقی
 دریای ما غرق شد و دو برادر بگروابی
 در افتادند یکی از بزرگان ملاح را گفت
 که بگیر آن هر دو برادر را تا ترا صد دینار بدهم
 ملاح آمد تا یکی را خلاص کرد و دیگری هلاک
 شد گفتم بقیت عجزش نهانده بود از آن سبب
 در گرفتن او تاخیر افتاد ملاح بخندید و گفت
 آنچه تو گفتی یقین است و دیگر خاطر من برها
 نیدن این بیشتر بود بسبب آنکه وقتی در
 بیابان مانده بودم این مرا بر اشتی نشانده و آن
 دست آن دیگر تازیانه خورده بودم در طفلی

زورق 2419. ship, vessel.

گرداب 2420. a whirlpool, an eddy.

ملاح 2421. a mariner, sea man, sailor.

تاخیر 2422. delay, impediment.

یقین 2423. certain, true.

بیابان 2424. a desert.

اشتر 2425. a camel.

تازیانه 2426. a scourge, lash, whip.

طفلی 2427. childhood.

P. 81. l. 817.

گفتم صدق الله العظيم من عمل صالحاً قلنفسه

ومن اساء فعلها

ARABICK.

صدق الله العظيم 2428. truly the great God is
just.

من 2429. who.

عمل 2430. performed.

صالحاً 2431. a good action.

قلنفسه 2432. to himself, did to himself.

ومن 2433. and who.

اساء 2434. did evil.

فعلها 2435. did to himself.

P. 82. l. 819.

قطعه

قاتوانی درون کس مخراش

کاند رین راه خارها باشد

کار درویش مستمند برآر

که ترانیز کارها باشد

خار 2436. a thorn.

P. 82. l. 822.

TALE. XXXVI. حکایت ۳۶

دو برادر بودند یکی خدمت سلطان کردی و

دیگر بسعی بازوان نان خوردی با ری این

توانگر درویش را گفت چرا خدمت سلطان

نمیکنی تا از مشقت کار کردن برهی گفت تو

چرا کار نکنی تا از مذلت خدمت رهائی یابی

که حکما گفته اند نان خود خوردن و نشستن

به که کمر زرین بستن و بخدمت ایستادن

مذلت 2437. baseness, contempt.

نرین 2438. golden.

ایستادن 2439. to stand, to stop.

P. 82. l. 828.

بیت

بدست آهک تفته کردن خپیر

بدان دست بر سینه پیش امیر

قطعه

عمر گرانهایه درین صرف شد
تاچه خورم صیف وچه پوشم شتا
ای شکم خیره بنانی بساز
قانکني پشت بخدمت دوتا

2440. quick lime. ٢ هک تفته

2441. dough, leaven, mortar. خپیر

2442. breast, bosom. سینه

2443. prince, lord, great man. امیر

2444. expence, disbursement. صرف

2445. summer. صیف

2446. winter. شتا

2447. indolent, lazy. خیره

P. 83. l. 833.

٣٧ حکایت TALE. XXXVII.

کسي پيش نوشيروان عادل مژده ٢ ورد که خدای
عز وجل فلان دشمنت برداشت گفت هیچ شنیده
که مرا فرق گذاشت

بیت

مرا بهرک عدو جاي شاذماني نیست
که زندگاني مانيز جاوداني نیست

2448. enemy. عدو

2449. eternity, everlastingness, perpetuity. جاوداني

P. 83. l. 838.

٣٨ حکایت TALE. XXXVIII.

گروهی از حکماء در بارگاه کسری در مصلحتي
سخن میگفتند بنرچهر خاموش بود گفتند چرا
درین بحث با ما سخن نگویی گفت و نه را امثال
بر مثال اطبا اند و طبیب دارو ندهد جز سقیم را
پس چون بینم که رای شما بر صوابست مراد را
سخن گفتی حکمت نبا شد

2450. Kifra. (Chofroes) the surname of several kings of Persia, like Ptolemy among the Egyptians, and Cæsar with the Romans.

2451. controversy, debate, argument, question.

2452. physicians. اطبا

2453. a physician. طبیب

2454. sick, infirm. سقیم

P. 83. l. 844.

قطعه

چو کاری بی فصول من بر آید
مراد روی سخن گفتن نشاید
وگر بینم که ناپینا و چاه است
اگر خاموش بنشینم گناه است

2455. redundant, excessive, superfluous. فصول

P. 84. l. 846.

TALE XXXIX. حکایت ۳۹

P. 84. l. 854.

مثنوی

اگر روزی بدانش بر خرویدی
ز نادان تنگ روزیتر نمودی
بنادان آن چنان روزی رساند
که صد دانا در آن حیران بهاند

مثنوی

بخت و دولت بکار دانی نیست
جز بتاکید آسمانی نیست
اوقات است در جهان بسیار
بی تمیز از چهند و عاقل خوار
کیبیاگر بغصه مرده ورنج
آبله اندر خرابه یافتند گنج

هارون الرشید را چون ملک مصر مسلم شد
گفت بخلاف آن طاعی که بغرور ملک مصر
دعوی خدائی کرد نبخشیم این مملکت را مگر
بکمترین بندگان سیاهی داشت کودن نام او
خصیب ملک مصر را بوی ارزانی داشت گویند
عقل و کفایت او بعدی بود که طایفه حراث مصر
شکایت آوردند که بنده کاشته بودم بر
کنار نیل باران بی وقت آمد تلف شد گفت
پشم بایستی کاشتن صاحب دلی بشنید و گفت

2456. Egypt. مصر

2457. rebel, a refractory, disobedient, violent man. طاعی

2458. pride, haughtiness, presumption, vain-glory, vanity. غرور

2459. a black, an Ethiopian, a negro. سیاهی

2460. weak in mind, imbecile. کودن

2461. Khofaib, a proper name. خصیب

2462. to bestow, to give. ارزانی داشتن

2463. farmers, husbandmen, S. حراث

2464. to sow, cultivate, plough. کاشتن

2465. wool. پشم

2466. confounded, disturbed. حیران

2467. fortune, luck, prosperity, happiness. بخت

2468. skilfulness, expertness, experience. کاردانی

2469. affixing, assistance. تابید

2470. heavenly. آسمانی

2471. to fall, to happen. اوقات

2472. rare, excellent, precious, noble. از چهند

2473. a chymist, alchymist. کیبیاگر

2474. ruins, devastation. خرابه

P. 85. l. 861.

TALE XL. حکایت ۴۰

یکی را از ملوک کنیزک چینی آورده بودند
خواست که در حالت مستی با وی جمع آید
دختر ممانعت کرد ملک در خشم شد و مراورا
از بندگان بسیاهی بخشید که لب زیرینش
از پرده بینی بر گذشته بود و زیرینش بگریبان
فروشته هیکلی بود که صخره جنی از طلعتش
بر میدی و عین القطر از بغلش بگندیدی

2475. a female slave.

2476. to join, unite, copulate.

2477. a virgin, girl, daughter.

2478. resistance, repulsion, refusal,
prohibition.

2479. upper, superior.

2480. nostril.

2481. lower, inferior.

2482. to hang down.

2483. figure, form, face.

2484. Sukhreh, name of an evil genius.

2485. a gin, or genius.

2486. aspect, countenance, appearance.

2487. to be terrified, to fly in terror.

2488. a fountain of pitch.

2489. armpit.

2490. to flink.

P. 85. l. 868.

بیت

تو گویی تا قیامت زشت رویی
برو خنیمت و بر یوسف نکویی

قطعه

شخصی نه چنان کریه منظر

کز زشتی او خبر توان داه

وانکز بغلش نعوذ بالله

مردار بافتاب مرداد

2491. the seal, end, conclusion, perfection,
completion.

2492. Joseph, the patriarch.

2493. detestable, abominable.

2494. face, countenance, aspect.

2495. for, and who from, out of.

2496. God preserve us.

2467. a corpse.

2498. Mordad, a Persian month (August)

P. 84. l. 873.

سیاه را در آن مدت نفس طالب بود و شہوت

غالب مهرش بکنید و مهرش برداشت بامدادان

ملک کنیزک را جست و نیافت ماجر گفتند

P. 86. l. 882.

قطعه

تشنه سوخته در چشمه روشن چورسد
 تو میند ار که از پیل دمان اندیشد
 ملحد گر سته در خانه خلی پر خوان
 عقل باور نکنه کر رمضان اندیشد

2512. light, bright, clear. روشن

2513. unbeliever, infidel, apostate. ملحد

2514. to believe, give credit. باور کردن

2515. Ramzan, an Arabian month. رمضان

P. 86. l. 887.

ملک را این لطیفه خوش آمد و گفت سیاه را
 بتوب بخشیدم کنیز که را چه کنم گفت کنیز که را بسیاه
 بخش که نیم خورده او هم او را شاید

قطعه

هرگز او را بدوستی میبستد
 که رود جای ناپسندید
 تشنه را دل نخواهد آب زلال
 نیم خورده دهان کندیده

قطعه

دست سلطان دگر کجا بیند
 چون بسرکین در افتاد ترنج
 تشنه را دل کجا بخواد آب
 کوزه بگذشته بر دهان سنگ

خشم گرفت و فرمود تا سیاه را با کنیزک دست
 و با استقرار به بندند و از بام جوست بخندد
 در اندازند یکی از وزیرای نیک معضرووی
 شفاعت بر زمین نهاد و گفت سیاه را دریغ
 خطایی نیست که سایر بندگان و خدمتکاران
 ببخشش و انعام خداوندی معتادند گفت اگر
 در مغایره اوشبی تاخیر کردی چه شدی گفت
 ای خداوند نشنیده که گفته اند

2499. concupiscent, libidinous, lecherous. نفس طالب

2500. lust, sensuality, lasciviousness, luxury. شهوت

2501. love. مهر

2502. to shake, agitate. جنبیدن

2503. a seal; virginity. مهر

2504. event, accident, any thing past. ماجرا

2505. fastening, confirmation, establishment. استقرار

2506. to tie, fasten. بندن

2507. palace, a lofty building. جوست

2508. ditch, moat. خندق

2509. gift, largess, present, donation. بخشش

2510. accustomed, wonted. معتاد

2511. company, companionship, association. مغایره

2516. half eaten, leavings.

2517. pure, limpid water.

2518. dung, excrement.

2519. a citron.

2520. a flaggon.

2521. an ulcer on the lip, a putrid smell

from the mouth, fetid breath.

P. 87, l. 896.

TALE. XLI. حکایت ۱۰۱

اسکندر رومی را گفتند که دیار مشرق و مغرب
بچه گرفتگی که ملوک پیشین را خزان و ملک و غیر
و لشکر بیش ازین بود و چنین قتل میسر نشد
گفت بچون خدایتعالی هر مهلتی که گرفتار
رعیتش نیاید مردم و نام پادشاهان جز به نیکویی
نبره م

بیت

بهر گش نخوانند اهل خرد

که نام بهر شان بهر شتی برد

2522. Iskunder Roomee, Alexander
the great.

2523. east.

2524. west.

2525. treasures, treasuries, S خزینه

2526. victory, conquest.

2527. to be accomplished, obtained,
procured, to be procurable.

2528. aid, assistance, defence.

2529. a wife-man.

P. 87, l. 903.

قطعه

این همه هیچست چومی بگذرد
بخت و تخت و امر و نهی و گیر و دار
نام نیک رفتگان ضایع مکن
تا بپاند نام نیکت پایدار

2530. prohibition, an interdict.

2531. take and give, tumult, the noises
of combatants.

2532. those who have left a
good name behind them.

باب دوم در اخلاق درویشان

TALE. I. حکایت ۱

P. 88. l. 3:

از بزرگان پارسائی را گفت که چه گوئی در حق
فلان عابد که دیگران در حق او بطعنه سخنها
گفته اند گفت در ظاهرش عیب نهي بينم
و در باطنش عیب نهي دانم

قطعه

هر کرا جامه پارسا بيني
پارسا دان و نيك مردانكار
ورنداني كه در نهادش چيست
محتسب را درون خانه چه كار

عابد 2533. an adorer or servant of God, a religious man, a devotee.

باطن 2534. internal, interior, the inward part.

انكاشتن } 2535. to think, estimate, compute,
and } suppose.
انكاريدن }

TALE. II. حکایت ۲

P. 88. l. 9.

درويشي را ديدم كه سر بر آستان كعبه نهاده
مي نا ايد و مي گفت يا غفور و يا رحيم توداني كه
از ظلوم و جهول چه آيد كه ترا شايد

قطعه

عذر تقصير خدمت آوردم
كه ندارم بطاعت استظهار
عاصيان اثر گناه توبه كنند
عارفان اثر عبادت استغفار

نالیدن 2536. to exclaim, lament, complain.

غفور 2537. clement, forgiving, pardoner.

ظلم 2538. most cruel, tyrannical, unjust.

جهول 2539. extremely ignorant.

استظهار 2540. imploring assistance.

توبه 2541. repentance, conversion; vow to sin no more.

عارف 2542. wife, skilful, knowing, perceiving.

استغفار 2543. repentance, deprecation, asking forgiveness.

P. 89. l. 15:

عابدان جزاي طاعت خواهند و بازرگانان

بهاي بضاعت و مني بنده اميد آورده ام نه

طاعت و بدر و نيزه آموخته ام نه بتجارت

بازرگان 2544. a merchant, trader.

بها 2545. price, value; also beauty, elegance.

درويش 2546. begging, beggary, asking as a beggar.

تجارت 2547. merchandise, traffic, trade.

ARABICK.

P. 89. l. 16.

اصنع بي ما انت اهل

ولا تفعل بي ما انا اهل

2548. do thou. اصنع

2549. with me. بي

2550. that. ما

2551. which thou. انت

2552. worthy of. اهل

2553. and do not with me. ولا تفعل بي

2554. that we. ما انا

2555. worthy of. اهل

P. 89. l. 18.

بيت

گرگشي ورجرم بخشي روي و سر بر آستانم

بند را فرمان نبا شد هر چه فرمائي برانم

قطعه

بر در كعبه سايلي ديدم

كه همي گفت و ميگرستي خوش

من نگويم كه طاعتم به پذير

قلم عفو بر گناهام كش

2556. asking, interrogating; a beggar. سايل

2557. to weep abundantly. خوش گريستن

TALE III. حكايت 3

P. 89. l. 24.

عبد القادر گيلاني در حرم كعبه روي بر حصا نهاده
هيئت اي خداوند ببخشي و اگر مستوجب
عقوبتم در قيامت مرا ناييند بر انگيز تا در روي
نيكان شرمسار نشوم

قطعه

روي برخاك عجز ميگويم

هر سحر كه كه ياد مي آيد

اي كه هرگز فرامشت نكنم

هيئت از بنده ياد مي آيد

2558. *Abdulcadur of Gilan*:
a man celebrated for piety.

2559. sacred, interdicted from promiscuous
use, حرم كعبه the temple of Mecca.

2560. little stones, pebbles, gravel. حصا

2561. meriting, proper, worthy of: مستوجب

2562. infirmity, weakness, debility: عجز

2563. the morning, dawn. سحر كه

2564. (never will I) forget thee. فرامشت

TALE IV. حكايت 4

P. 90. l. 31.

دُردي در خانه پارسايي در آمد چند آنكه طلب
كرد چيزي نيافت دل تنگ شد پارسا را خبر شد كليبي
كه بران خفته بود در راه گذر دزد انداخت تا
معجزه نگردد

قطعه

شنیدم که مردان راه خدا

دل دشمنان را نکردند تنگ

ترا کی میسر شود این مقام

که باد و ستانت خلافت و جنگ

دلتنگ 2565, disheartened, distressed:

رهگذر 2566. a passage, way, path.

میسر 2567. facilitated, rendered easy; procured, found.

P. 90. l. 38.

مودت اهل صفا چه در روی و چه در قفا نه چنانکه

از بست عیب گیرند و بیشتر بپیرند

مودت 2568. friendship, love, benevolence.

اهل صفا 2589. a pious man.

R. 90. l. 40.

بیت

در برای چو گوسپند سلیم

در قفا هیچ و گرن مردم خوار

بیت

هر که عیب دگران پیش تو آرد، شهید

بیگانه عیب تو پیش دگران خواهد بود

سلیم 2570. mild, pacific; free from flaw or blemish, spotless.

مردم خوار 2571. a devourer of mankind.

B b.

TALE. V. حکایت ۵

P. 91. l. 45.

تقی چند از روندگان متفق سیاحت بودند و

شریک رنج و راحت خواستم که مرافقت کنم موافقت

نکردند گفتیم از کرم و اخلاق بزرگان بدیع است

روی از مصاحبت مسکینان تاقی و فایده دریغ

داشتی که من در نفس خویش این قدر قوت و قدرت

میشناسم که در خدمت مردان یار شاطر باشم

نه بار خاطر

روند 2572. a traveller, goer, passenger, P.

روندگان

سیاحت 2573. journey, voyage, pilgrimage.

بدیع 2574. wonderful, strange, excellent, rare.

مصاحبت 2575. company, society; familiarity, conversation.

تاقی 2576. to turn away the face, to decline, also to shine.

بار خاطر 2577. distress of mind.

ARABICK.

P. 91. l. 51.

بیت

ان لم اکن را کب البواشی

لسعی لکم حامل التواشی

ان 2578. if.

لم 2579. not.

اکی 2580. I am.

راکب 2581. a rider.

البراشی 2582. of beafts.

اسعی 2583. I endeavour.

لکم 2584. for you.

حامل 2585. a carrier.

الغواشی 2586. of burthens.

P. 91. l. 53.

یکی از ان میان گفت از این سخن که شنیدی دل تشنه

مدار که در پی روزها دزدی بصورت درویشان

هر آینه و خود را در سلک صکیت ما منتظم کرده

بیت

چه دانند مردم که در جامه کیست

نویسنده داند که در نامه چیست

منتظم 2587. arranged, joined together, threaded,
(as pearls, &c.)

نویسنده 2588. a writer.

نامه 2589. letter, epistle, a writing, book, his-
tory.

P. 92. l. 51.

از آنجا که سلامت حال درویشانست گمان قضاوتش

نبردند و بیاری قبولش کردند

مثنوی

ظاهر حال عارفان دلگست

اینقدر بس که روی در خلقتست

و عیال کوش و هر چه خواهی بوش

تاج بر سر نه و علم بر دوش

و اهدی در پلاس پوشی نیست

زاهد پاک باش و اطلس پوش

ترک دنیا و شهوتست و هوس

پارسانی نه ترک جامه و بس

در کج آگند مرده باید بود

بر مخنت سلاح جنگ چه سود

دلق 2590. a durvaishe's drefs.

علم 2591. a flag, standard, banner, sign, mark;
famous.

پلاس 2592. a coarse cloth of hair, or wool; a
kind of upper garment, worn by Durvaishees.

اطلس 2593. fatten.

کج آگند 2594. war, battle: some copies have

کراغند

مخنت 2595. an hermaphrodite.

سود 2596. profit, advantage.

P. 92. l. 66.

فی الجمله روزی تا شب رفته بودیم و شبانکه بیای

حصاری خفته دزد بی توفیق ابریق رفیق برداشت

که بطارت میروم او خود بغارت میرفت.

بیت

پارسا بینی که خرقة در بر کرد

جسامه کعبه را جلد خر کرد

حصار 2597. a castle, fort, fortified town.

توفیق 2598. the guidance, grace, or favour of
God.

ابریق 2599. an ewer.

بطهارت رفتن 2600. purity, cleanliness, to
go to wash after any impure action.

جلد 2601. a housing.

P. 93. l. 71.

چند آنکه از نظر درویشان غایب گشت بمرجی

برفت و درجی بدزدید تا روز روشن شد آن تاریک

دل مبلغي راه رفته بود و رفیقان بی گناه خفته

بامدادان همه را بقلعه بردند و بزندان کردند

از آن تاریخی ترک صحبت گفتیم و طریق عزت گرفتیم

که السلامة في الوحدة

غایب 2602. absent, latent, concealed, invifible,

to disappear.

برج 2603. a bastion, the walls or battlements of
a castle.

درج 2604. a casket.

مبلغ 2605. a sum, ready money, مبلغي a great

way or distance.

وحدت 2606. solitude, unity.

P. 93. l. 76.

قطعه

چو از قومی یکی پیدانشی کرد

نه که را منزلت ماند نه مه را

نبی بینی که شکای در علف زار

بیلاید همه گاوآن ده را

که 2607. low, mean, inferior.

مه 2608. great, high, superior.

علف زار 2609. pasturage.

آلودن 2610. to pollute.

P. 93. l. 79.

گفتم منت خدا را عروج دل که از فواید درویشان

معروم نهاندم اگر چه در صحبت ایشان وحید

شدم و بدینی حکایت مستفید گشتم و امثال مرا

در همه عمرایی نصیحت بکار آید

مثنوی

بیک ناتراشیده در مجلسی

برنجید دل هوشندان بسی

اگر هر که پر کنند از کلاب

سگی دروي افتد کند منجلا ب

وحید 2611. alone, single, unique.

مستفید گشتن 2612. to benefit, to derive profit.

ناتراشیده 2613. rude, unformed, unpolished.

2614. prudent, sagacious, intelligent. هوشمند

2615. the basin of a fountain, a cistern, reservoir of water. برکه

2616. Rose water. شُکلاب

2617. polluted water, in which a dog or any carrion has been thrown. منجلاپ

TALE VI. حکایت ۴

P. 94. l. 85.

نראה دی مهیان پادشاهی بود چون بر سفره بنشستند

که تیر ازان خورد که عادت او بود چون بنهار باز خواستند

بیشتر ازان کرد که عادت او بود تا ظن صلاحیت در حق او زیادت کنند

بیست

قرسم نرسی بکعبه ای اعرابی

کیسه که تو میروی بترکستانست

2618. a hermit, recluse, religious, abstinent. زاهد

2619. a guest. مهیان

2620. integrity, virtue, dévotion. صلاحیت

2621. an Arab, Arabian. اعرابی

2622. Turkistan. ترکستان

P. 94. l. 91.

چون بمقام خویش باز آمد سفرخواست تا تنار کند

پسری داشت صاحب فراست گفت ای پدر در دعوت

سلطان چیزی خوردهی گشت در نظر ایشان چیزی

نخوردم که بکار آید گفت نهان را هم قضا کی

که چیزی نکردهی که بکار آید

قطعه

ای هنرها تهاده بر آف دست

عیبه را گرفته زیر بغل

تا چه خواهی خریدن ای مغرور

روزی در ماندگی بسیم دغل

2623. eating and drinking. تناول

2624. invitation, a convivial meeting, feast, entertainment. دعوت

2625. to make up for any former omission (as fasting afterwards, on account of nonobservance of Ramzan..)

2626. haughty, presumptuous. مغرور

2627. false, base; vice, depravity, corruption. دغل

TALE VII. حکایت ۵

P. 95. l. 97.

بیاد دارم که در عهد طفولیت متعبد بودم و شب بخیر و مولع زهد و پر هیئ شبی در خدمت پدر نشسته

بودم و همه شب دیده بهم نبسته و مصحف

چیزی در کنار گرفته و طایفه گرد ما خفته پدر را

گفتم ازینان یکی سر بر نمیدارد که دو خانه

یکدارد چنان خفته اند که گویی مرده اند گفت

جان پدر تو نیز اگر بخفتی به از آنکه در پوستین

خلف آفتی

قطعه

نه بیند مدعی جر خویش را

که دارد پرده پندار در پیش

گرش چشم خدا بینی به بخشد

نه بیند هیچکس عاجز ترا ز خویش

طفرلیش 2628. childhood.

متعبده 2629. devout, religious.

2630. leading sleepless nights, rising in the night time.

مواضع 2631. dedicated, addicted, to devotion.

پرهیز 2632. abstinent, continent.

مصنف 2633. the Koran; a book, page, leaf.

دوگانه 2634. double, twice, two (genuflexions.)

پوستین 2635. a garment of fur, a leathern garment; fault, blemish, در پوستین خلت افتادن to

search out the faults of mankind.

مدعی 2636. adversary, complainant, prosecutor, claimant, plaintiff.

TALE VIII. حکایت ۸

P. 96. l. 106.

بزرگی را در محفل هی ستودند و در اوصاف

جیش مبالغه هی نمودند سر بر آورد و گفت من

آنم که من دانم

محفل 2637. assembly, society.

ستودن 2638. to praise.

وصف 2639. qualities, endowments, S. اوصاف

مبالغه 2640. exaggeration, hyperbole, superlative.

ARABICK.

P. 96. l. 109.

بیت

گفت اذا یلمن تعد محاسنی

اعلا نیتی هذا ولم تدیر باطنی

گفت 2641. thou hast done enough.

اذا 2642. when.

یا من 2643. O thou.

تعد 2644. thou reckonest, calculatest.

محاسنی 2645. my virtues.

اعلا نیتی 2646. in appearance.

هذا 2647. it is that.

ولم تدیر 2648. and knowest not.

باطنی 2649. my interior.

P. 96. l. 111.

قطعه

شخصم بچشم عالیهان خوب منظر است

و زخبت باطنم سر خجالت قتاده پیش

طاوس را بنقش و نگاری که هست خلت

تکسین کنند و از اجل از پای زشت خویش

C c.

فتاده 2650. fallen.

طاوس 2651. a peacock.

نقش و نگار 2652. paintings and ornaments.

تحسین کردن 2653. to praise, commend.

TALE IX. حکایت ۹

P. 96. l. 116.

یکی از صلحای جبل لبنان که مقامات اردی دیار
عرب مذکور بود و کرامات او مشهور بجا مع دمشق
در آمد و برکنار بر که کلاس طهارت میکرد پایش
بلغرید و بحوض در افتاد و بهشت بسیار از آنجا
خلاص یافت

صلح 2654. men of piety, religious men. S. صالح

لبنان 2655. mount Libanus.

مقام 2656. degrees, S. مقامات

مذکور 2657. famous, afore said.

کلاس 2658. a well, where travellers drink.

لغریدن 2659. to slip.

حوض 2660. a cistern, reservoir of water, pond.

P. 97. l. 120.

چون از نیاز بپرداختند یکی از اصحاب گفت مرا
مشکلی هست شیخ گفت که آن چیست گفت یاد
دارم که بر روی دریای مغرب میرفتی و قدمت تر
نمیشد و امروز درین یک قامت آب از هلاکت چیز
نیانده بود درین چه حکمتست سر بجنب تفکر

قرو برد و پس از تأمل بسیار سر بر آورد و گفت نشنیده
که سید عالم محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم
گفت

مشکل 2661. difficult; a difficulty.

دریای مغرب 2662. the sea of Africa.

تر 2663. wet, moist, fresh, green; also a parti-
cle which added to Persian adjectives, forms the
comparative degree.

هلاکت 2664. perdition, ruin, death.

تفکر 2665. thinking, contemplation, reflection.

سید عالم 2666. the prince of the world, (Ma-
hommed.)

ARABICK.

P. 97. l. 125.

لی مع الله وقت لایسغنی فیه ملک مقرب ولا نبی
مرسل

لی 2667. for me.

مع 2668. with.

الله 2669. God.

وقت 2670. time.

لایسغنی 2671. becomes not equal to me.

فیه 2672. in that (time.)

ملک 2673. Angel.

مقرب 2674. near (to God.)

ولا نبی 2675. neither a prophet.

میرسل 2676. sent, (by God.)

P. 97. l. 126

ونكفت علی الدوام وقتی چنین که فرمود بجبریل
ومیکائیل نه پرداختی و دیگر وقت با حنصه و زینب
در ساختی که مشاهدۃ الابرار بین التجلی والاستتار
می نماید و می رباید

P. 97. l. 130.

بیت

دیدار می نهایی و بهره میز میکنی
بازار خویش و آتش مایه میز میکنی

2677. always. علی الدوام

2678. Gabriel the angel. جبریل

2679. Michael the angel. میکائیل

2680. Hufseh, one of Mahommed's wives حنصه

2681. Zennub, another of his wives. زینب

2682. vision, contemplation, speculation. مشاهدۃ

2683. pious, just men. الابرار

2684. between. بین

2685. the light, revelation. التجلی

2686. and the darknefs. والاستتار

2687. to be taken away. رباید

. A R A B I C K.

P. 98. l. 132.

قطعه

اشاهد من اهوی بغیر وسیله

فیلکتنی شان اضل طریقا

یوجج نارا ثم یطفی برشه

لذلك ترانی محرقا وغریقا

2688. I behold. اشاهد

2689. whom. من

2690. I love. اهوی

2691. without. بغیر

2692. an intervention. وسیله

2693. then attaches to me. فیلکتنی

2694. a state. شان

2695. that I lose. اضل

2696. the road. طریقا

2697. it excites. یوجج

2698. fire. نارا

2699: then it quenches. ثم یطفی

2700. by sprinkling. برشه

2701. on which account. لذلك

2702. you see me. ترانی

2703. burnt. محرقا

2704. and drowned. وغریقا

TALE X. حکایت ۱۰.

P. 98. l. 135.

منظومه

یکی پرسید از آن گم کرده قهرزده
که ای روشن گهر پیر خردمند
نمزش بوی پیراهن شنیدی
چرا در چاه کنعانش ندیدی
بگفت احوال ما برف جهانست
دمی پیدا و دیگر دم نهانست
گهی بر طارم اعدا نشینم
گهی بر پشت پای خود نه بینم
اگر درویش برحالی بهانندی
سر دست از دو عالم پرفشانندی

2705. in verse, metrical; also joined,
arranged.

2706. jewel, gem, pearl; also race, family.

2707. circumstances, conditions, state.

2708. lightning.

2709. to leap, to dart.

2710. sometimes.

2711. the fourth heaven, the firmament.

2712. superior, higher or most high.

2713. to disperse, ventilate, scatter.

TALE XI. حکایت ۱۱.

P. 98. l. 141.

در جامع بعلبک کلمه چند بر طریف و عظمی گفتم
یا جیاعتی انسرد دل مرده را از عالم صورت به معنی
تقرده دیدم که تقسم در نیم گیرد و تش گرم می درهیم
قرایشان اثر نمیکنند در رخ آمدن بتربیت ستوران
و آینه داری در محله گوران ولیکن در معنی باز
بود و سلسله سخن دراز در بیان این آیت که

2714. Bâlbuk in Syria.

2715. meeting, society, assembly, congregation.

2716. to wither, to flag, to grow faint; also to congeal.

2717. the visible world.

2718. the invisible world.

2719. an animal, quadruped, cattle, beast of burthen, brute.

2720. the mirror holder, an attendant on the great in the east: his office.

2721. Chain, connection, concatenation, series, succession, descents, genealogy.

A R A B I C K.

P. 99. l. 146.

و تکی اقرب الیه من حبل الوریث سخن بجای
رسانیده بودم که گفتم

2722. and we. و ما

2723. nearer. اقرب

2724. unto him. اليه

2725. than. من

2726. the jugular veins. حبل الوريد

P. 99. l. 148.

قطعه

دوست نزدیکتر از من بهنست

وین عجبتر که من از وی دورم

چه کنم با که توان گفت که او

در کنار من و من مهجورم

2727. a wonder, a marvellous thing; admiration. عجب

2728. to whom, with whom. با که

2729. separated. مهجور

P. 99. l. 151.

من از شراب این سخن مست و فضلۀ قدح در

دست که رونده از کنار مجلس گذر کرد

و دور آخر دروازه کرد نعره چنان زد که دیگران

بهوافت آود رخروش آمدند و خامان مجلس

در جوش گفتم سبحان الله دوران با خبر در

حضور و نزدیکان بی بصر دور

قطعه

فهم سخن چون نکند مستمع

قوت طبع از متکلم مجوی

فسحت میدان ارادت ییار

تا بزند مرد سخن گوی گوی

2730. wine, also any beverage. شراب

2731. a cup. قدح

2732. the last speech, the last time of the cup going round. دور آخر

2733. a loud cry, shout, clamour; a-fault. خروش

2734. raw, undressed, immature, inexperienced, P. خامان خام

2735. ebullition, agitation, جوشیدن to rage, to be agitated, also to effervesce, to boil. جوش

2736. O holy God! سبحان الله

2737. senseless, without sight. بی بصر

2738. speaker, the first person. متکلم

2739. speaker, orator. سخن گوی

2740. a ball; also a speech, saying. گوی

TALE XII. حکایت ۱۲

P. 100. l. 148.

شبی در میان مکه از غایت بیخوابی پای

رفتیم به اندام و شتر بان را گفتم دست

از من دار

قطعه

بای مسکین بیاده چند رود

کز تکیه ستوه شدم بختی

تا شود جسم خردی لاغر

لاغر مرده باشد از سختی

2741. restlessness, being unable to sleep.

2742. a camel driver.

2743. to leave, let alone.

2744. tired, fatigued, afflicted; fear, dread.

2645. a camel with two humps, a dromedary.

P. 109. l. 164.

گفت ای برادر حرم در پیشیت و حرامی در پس

اگر رقتی بر دی و اگر خفتی مر دی

بیت

خوشت زیر مغیلان پرا بادیه خفت

شب رحیل وای ترک جان بپاید گفت

2746. Egyptian or Arabian thorn, different from Acacia.

2747. a desert.

حکایت ۱۳ TALE XIII.

P. 100. l. 169.

پارسانی را دیدم برکنار دریا که زخم پلنگ

داشت و هیچ دارو به نپیشد و مدتها در آن

رنجور بود و دمدم شکر خدا یتعالی هیئت

الکبد لله که به عصیتي گرفتارم نه به عصیتي

2748. a wound, fore.

2749. continually, incessantly, every instant.

2750. praised be God.

2751. sin, defection, disobedience, rebellion.

P. 101. l. 173.

قطعه

گر مرا زار بگشتی دهد آن یار عزیز

تا نگویی که در اندم غم جانم باشد

گویم از بند مسکین چه گنه صادر شد

که دل آن مرده شد از من غم آنم باشد

2752. a particle, implying multitude.

abounding with slaughter, the place of slaughter.

2753. to issue, come forth.

2754. for that to me.

حکایت ۱۴ TALE XIV.

P. 101. l. 178.

درویشی را ضرورتی پیش آمد کلیمی از

خانه یاری بدزدید حاکم فرمود که دشتش

ببرند صاحب کلیم شفاعت کرده که می او را

بکل کردم حاکم گفت بشفاقت تو حد شرع فرو

نگذارم گفت راست فرمودی اما هر که از مال

وقف چیزی بدزد قطعش لازم نیاید که

بکل کردن 2755. to absolve, to pardon.

حد شرع 2756. legal punishment.

فرو گذاشتن 2757. to relinquish, to quit.

مال وقف 2758. dedicating to pious uses:

property appropriated to pious uses.

لازم 2759. necessary, urgent, important, in-
bent, proper.

ARABICK.

P. 101. l. 183.

الغیر لایهک شیئا ولایهک

2760. the beggar.

2761. is not the proprietor.

2762. of any thing.

2763. neither is he the property of any
one.

P. 101. l. 183.

هر چه درویشان راست وقف محتاج نیست

حاکم دست از و برداشت و گفت جهان هر تو تنگ

آمده بود که دزدی نکردی الا از خانه چنین

یاری گفت ای خداوند نشنیده که گفته اند

خانه دوستان یروپ و در دشمنان مکوب

2764. but, expecting.

2765. to sweep, imper. بروپ

P. 102. l. 187.

PIT.

چون فرومائی بسختی تن بجز آن درمده

دشمنان را پوست برگی دوستان را پوستین

2766. to be helpless, fatigued, dis-
treffed.

2767. skin, hide, bark, پوست برکندن

to flea, pull off the skin.

TALE XV. حکایت 10

P. 102. l. 190.

یکی از پادشاهان پارسائی را گفت هیجک ازما

یادمی آید گفت پلی هر که بکشد ای را هر امرش

میکنم

PIT.

هر سو دود آن کش ز در خویش براند

و آن را که بخواند بدر کس ندواند

2768. yes.

2769. to run.

2770. to cause to run.

TALE XVI. cap. worn by people of distinction. حکایت ۱۶

P. 102. l. 195.

یکی از سالکان پادشاهی را بخواب دید
در بهشت و پادشاهی را در دوزخ پرسید که
موجب درجات آن چیست و سبب درجات
این چه که ما بخلاف این پیدا شتیم گفتند
آن پادشاه به حکمت درویشان در بهشت است
و این پارسا بتقرب پادشاهان در دوزخ
درجه 2771. ascents, steps, degrees. S. درجات
2772. steps for descending, descents. درکات
2773. affociation, approximation, accels. درکت
تقرب

P. 103. l. 200.

قطعه

دلالت به کار آید و تسبیح و مرقع
خود را از عملهای نکوهیده بری دار
حاجت بکلاهی برگی داشتنت نیست
درویش صفت باش و کلاه تتری دار
2774. a chaplet of beads, a rofary, تسبیح
to praise GOD, to say prayers تسبیح خواندن
by the telling of beads:
2775. a patched garment. مرقع
2776. to be free, exempt. بری داشتن
2777. Tartarian کلاه تتری Tartarian تتری

TALE XVII. حکایت ۱۷

P. 103. l. 203.

پیاده سروپا برهنه با کاروان حجاز از کوفه بدر
آمد و همراهی باشد خرامان هبی رفت و می گفت
نظم
نه بر اشتري سوارم نه خواستري زير يارم
نه خداوند رعيت نه غلام شهر يارم
غم موجود و پريشاني معدوم ندارم
نغسي ميزنم آسوده و عمري بسر آرم
2778. Cufah, situated on the Euphrates. کوفه
2779. to strut, walk gracefully. خرامیدن
2780. a mule. آستر
2781. to be burthened, distressed. زير بار شدن
2782. a king. شهر يار

P. 104. l. 211.

اشتر سوارى گفتش اى درويش اكجا ميروي بازگرد
كه بسختي بهيري نشنيد و قدم در بيابان نهاد
و برقت چون بتخله مكشود رسيدم توانگر را
اجل فرا رسيد و مرد درويش بپايش پيامد و گفت
ما بسختي نمرديم و تو بر بختي بهري
بيت

شخصي همه شب بر سر پيهار گريست
چون روز شد او بهر دويهار بزيست

2783 to return, revert. بازگردیدن

2784. Nukhleh Mahmood, name
of a place in Arabia. نخله محمود

2785. sick, infirm, afflicted. بیمار

P. 104. l. 217;

قطعه

ای بسا اسپ تیزرو که بیاند

که خرننگ جان بهنزل برده

بس که در خاک تند رستان را

دقین کردند و زخم خورده نهرد

2786. many, enough. بسا

2787. lame. لنگ

2788. healthy. تندرست

TALE XVIII. حکایت ۱۸

P. 104. l. 220.

عابدی را پادشاهی طلب کرد عابد اندیشید که

دارائی بخورم تا ضعیف شوم مگر اعتقاد در حق من

زیاده کند آورده اند که داروی قاتل بخورد و ببرد

2789. a medicine, remedy. دارو

2790. faith, confidence, belief. اعتقاد

2791. deadly, mortal. قاتل

P. 105. l. 224.

قطعه

آنکه چون پسته دیدمش همه مخر

پوست بر پوست بود هیچو بیاز

پارسیان روی در مخلوق

پشت بر قبله میکنند نیاز

بیت

چون بنده خدای خویش خواند

باید که بجز خدا نداند

2792. a pistachio nut. پسته

2793. coat upon coat. پوست بر پوست

2794. an onion. پیاز

2795. created, formed, creature. مخلوق

TALE XIX. حکایت ۱۹

P. 105. l. 230.

کاروانی را در زمین یونان بردند و نعمت بی قیاس

مردند با هر شکانان گریه و زاری کردند و خدا و رسول

شفیع آوردند فایده نداد

بیت

چو پیروان شد دزد تیره روان

چه غم دارد از گریه کاروان

2796. a Prophet, ambassador, messenger. رسول

2797. to intercede. شفیع آوردن

2798. for victory, conquest. پیروان

2799. turbid, obscure تیره روان dark min-

ded.

E. c.

P. 105. l. 235.

لقمان حکیم دران میان بود یکی از کاروانیان
گفت کلمه چند از حکمت و موعظت باینان بگویی
باشد که طرفی از مال ما دست بدارند که در ریغ
باشد که چندین نعمت ضایع گردد لقمان گفت
در ریغ باشد کلمه حکمت با ایشان گفتن

موعظت 2880. advice, admonition.

P. 106. l. 240.

قطعه

آهنگی را که موریا نه بخورد
قتوان برد ازو بصیقل نزنک
باسیه دل چه سود گفتن وعظ
نمود میخ آهنگی در سنج

قطعه

بروز کار سلامت شکستگان در باب
که خیر خاطر مسکین بلا بگرداند
چو سایل از تو بزاری طلب کند چیزی
بده و گرنه ستمگر بزور بستاند

موریا نه 2801. ruft, especially such as cannot be polished.

صیقل 2802. polish, lustre.

نزنک 2803. ruft.

میخ 2804. a nail, peg, pin.

ستمبر 2805. an oppressor, tyrant.

TALE XX. حکایت ۲۰

چند آنکه مرا شیخ شمس الدین ابوالفرح بن جوزی
بترک سماع فرمودی و بخلوت و عزلت اشارت کردی
عنقوان شبا بم غالب آمدی و هوا و هوس طالب ناچار
بخلاف رای مرتبی بر قتمی و از سماع و مخالطت
حظی بر گز قتمی چون نصیحت شیخم یاد آمدی
گفتی

بیت

قاضی اربابا نشیند بر فشاند دست را

مکتسب گرمی خورد معدود دارد مست را

2806. Sheikh Shumfuddeen Abulfurh Ben Jowzee, Sady's
tutor.

2807. finging, music, an entertainment of
finging, hearing, listening, the hearing.

2808. retirement, folitude.

2809. luxury, sensuality, ambition,
vanity.

2810. demanding, asking, wanting.

2811. without remedy, by force, against
the inclination.

2812. conversation, commerce.

2813. pleasure, delight; share, portion.

2814. to rub the hands together for joy.

می 2815. wine.

P. 107. l. 256.

قاشی به جمع قومی پرسیدم و دران میان مطربی

دیدم

بیت

گوئی رگ جان میگذرد زخیمه سازش

ناخوشران آواز مرگ پدر آوازش

مطرب 2816. a finger, musician, minstrel.

رگ 2817. a vein, رگ جان vital vein, an artery.

زخمه 2818. bow of a musical instrument.

سامر 2819. any musical instrument.

P. 107. l. 260.

گاهی انگشت حریفان از در گوش و گاهی

بر لب و گاه خاموش

حریف 2820. a rival, adversary, partner, associate.

P. 107. l. 261.

بهاج الی صوت الاغانی بهخیمه

وانت معنی آن سکت تطیب

ARABICK.

بهاج 2821. may be excited.

الی 2822. towards.

صوت 2823. sound.

الاغانی 2824. the songs.

لطیبه 2825. on account of his sweetness.

وانت 2826. and thou.

مغنی 2827. finger.

ان 2828. if.

سکت 2829. thou wilt be silent.

تطیب 2830. thou wilt bestow happiness.

P. 107. l. 262.

بیت

نه بیند کسی در سیاحت خوشی

مگر وقت رفتن که دم در کشی

مثنوی

چون در آواز آمدان بر بطسرای

کد خدا را گفتم از بهر خدای

زیبتم در گوش کن تا نشنوم

یادرم یکشای تا بیرون روم

سیاحت 2831. an entertainment of dancing and singing, the same as. سماع

2832. to cease to breathe, to be silent.

بربط 2833. a harp, lute.

سراییدن 2834. to sing, to play on a musical instrument.

زیب 2835. quicksilver.

P. 108. l. 269.

في العجيلة پاسخاطر ياران را موافقت کردم وشي

بچندين مجاهده بروز آوردم

قطعه

مودن بانگ بي هنگام برداشت

نميد اند که چند از شب گذشتست

درازي شب از مژگان من پرس

که يکدم خواب در چشم نگشتست

مودن 2836. the public crier, who assembles the people to prayer by proclamation from a Minaret or tower of a mosque.

2837. to call to prayers, to call aloud, to proclaim.

2838. length.

2839 the eyelashes.

P. 108. l. 272.

بامدادان بحکم تبرک دستار از سر و دینار از کهر

بکشادم و بیش مغنی نهادم و در کنارش گرفتم و بسی

شکر گفتم یاران ارادت من در حق او برخلاف

عادت دیدند و بر خفت عقل من حیل کردند و نهفته

می خدیدند یکی از ایشان زبان تعرض دراز کرد و

ملامت کردن آغاز که این حرکت مناسب حال

خردمندان نکردی خرقه مشایخ به چنین طریقی

دادی که در همه عیش در می در کف نبوده است

و قراضه در دف

2840. felicitation, congratulation, benediction, abundance, plenty.

2841. girdle, waist, loins.

2842. a finger, musician.

2843. levity of conduct.

2844. *Shaikhs*, doctors, S. مشایخ

2845. *derim*, a small coin, a dram.

2846. a fragment, (of gold,) whatever falls off in filings.

2847. a drum.

P. 109. l. 279.

مثنوی

مطربی دور ازین محبسته سزای

کس دوبارش ندیده در یک جای

راست چون بانگش از دهی برخاست

خلف را موی بر بدن برخاست

مرغ ایوان ز هول او بپرید

مغز ما برد و خلف خود بدرید

2848. happy, fortunate, auspicious, bleffed.

2849. the body.

2850. the house bird; i. e. the sparrow.

2851. terror, dread, fright, terrifying, striking with horror.

P. 109 l. 286.

گفتم مصلحت آنست که زبان تعرض کوتاه کنی که
مرا کرامت او ظاهر شد گفت مرا بر کیفیت آن مطلع
گردان تا همگان تقرب نیایم و بر مطایبه که رفت
استغفار کنیم گفتم بحکم آنکه مواشیخ بارها بترک
سبّاح فرموده بود و موعظهای بلیغ گفته و در سبّاح
قبول می‌نمود امشب مرا طالع میبوی و بخت
هایون بدی بقیعه رهبری کرد تا بدست این مطرب
توبه کردم که دگر بار گرد سبّاح و مخالطت نکردم

مطایبه 2852. joking together, mirthful, pleasan-
try.

موعظها 2853. admonitions.

امشب 2854. this night, to night.

طالع 2855. fortune, fate, destiny; horoscope, or
predominant star at a person's nativity.

میبوی 2856. fortunate, happy, auspicious.

رهبری 2857. guidance, escort.

P. 110. l. 293.

قطعه

آواز خوش انر کام و دهان و لب شیرین

گر نغمه کند و نکند دل بغریبه

و ز پرده عشاق و صفاها و حجاز است

انر حنجره مطرب مکروه نزیبه

نغمه 2858. musical sound or tone, melody.

فریبیدن 2859. to deceive.

پرده عشاق 2860. name of a musical mode.

صفاها 2861. for اصفهان Isfahan, the capital
of the Persian empire; also the name of a mu-
sical mode.

حنجره 2862. the windpipe.

فریبیدن 2863. to adorn.

TALE XXI. حکایت ۲۱

P. 110- l. 298.

لقمان را گفته اند ادب از که آموختی گفت از بی
ادبان هر چه از ایشان در نظر من ناپسند آمد ان
فعل آن پرهیز کردم

قطعه

نگویند ان سر بازیچه حرفی

کزان بندی نگیرد صاحب هوش

و گرسد باب حکمت پیش نادان

بخوانند آیدش بازیچه در گوش

فعل 2864. action, work, operation, a verb.

پرهیز کردن 2865. to abstain.

بازیچه 2866. any trifling amusement, children's
play.

حرف 2867. a letter, word, syllable, particle.

هوش 2868. understanding, judgment, intellect,

the mind, the soul.

F f.

TALE XXII. حکایت ۲۲

P. III. l. 304.

عابدی را حکایت کنند که شبی ده من طعام خوردي
و تا سحر خفتي در نهار کردی صاحبدي بشنيد و
گفت اگر نیم نانی بخوردي و بختي بسیار فاضلتر
از آن بودی

قطعه

اندرون اتر طعام خالی دار
تا درو نور معرفت بینی
تهی از حکمتی بعثت آن
که پری از طعام تا بینی

2869. a weight of about 2 lbs. the *mun* or*maund* of Hindoostan is 80 lbs. *avoirdupois*.2870. a complete reading of the Koran
from beginning to end.

2871. more excellent.

2872. light ; a flower (especially white)

TALE XXIII. حکایت ۲۳

P. III. l. 311.

بخشایش الهی گم شده را در مناهي چراغ توفیق
فرار داشت تا بحلقه اهل تحقیق درآمد و بین
صحبت درویشان و صدق نفس ایشان ذمائم
اخلاقش بکهاید مبدل گشت و دست را از هوا و هوس

کو تاه کرد و زبان طاعنان در حلق او دران که هیچان
هر قاعده اولست و زهد و صلاحش نامعول

بیت

بخشایش 2873. grace, favor, mercy, pity
و ایک می نتوان از زبان مردم رست
بخشایش 2874. divine.

forgiveness. بخشایش الهی the divine grace.

2875. prohibitions, crimes, sins. S. مناهي

2876. felicity, prosperity, happiness.

2877. laudable actions, glorious deeds.

حیده S.

طاعنان 2878. a reviler. P.

زهد 2879. continence, devotion.

معول 2880. overcome, exhausted, subdued.

عذاب 2881. punishment, torment, torture.

P. III. l. 323.

طاقت جور زبانها نیاورد و شکایت پیش پیر
طریقت برد شیخ بگریست و گفت شکم این نعمت
چگونه گذاری که بهتر از آنی که پندارند

قطعه

چند گویی که بد اندیش و خسود

عیب جوینان می مسکینند

گر بخون ریختنت بر خیزنده

و ریدد خواستنت بنشینند

نیک باشی و بدت گوید خلف

به که بد باشی و نیکت بینند

ولیکن مرا بین که حسن ظن همکنان در حق من

بکمال است و من در عین نقصان

بیت

کرانها که می گفتی کرد می

نکوسیرت و پارسا مردمی

2882. a spiritual guide.

2883. calumniator, slanderer; critic,

caviller.

ARABICK.

P. 113. l. 33E.

بیت

انفی کهستتر من عین جیرانی

والله يعلم اسراری و اعلانی

2884. of a truth, certainly.

2885. I am concealing.

2886. the eye.

2887. of my neighbour.

2888. and God.

2889. he knoweth.

2890. my secrets.

2891. and my public deeds.

قطعه

در بسته بروی خود ز مردم

تاعیب نگسترند مآرا

در بسته چه سود عالم الغیب

دانی نهان و آشکارا

2892. the omniscient.

2893. manifest, public, clear, evident,

the same as آشکار

TALE XXIV.

P. 113. l. 336.

شکله کردم پیش یکی از مشایخ که قلان در حق

من گواهی داده است یقصاد گفت بصلاحش

خجیل کن

نظم

تونیکو روش باش تا بد شکال

بنقص تو گفتن نیابد مجال

چو آهنگ بر بط بود مستقیم

کی از دست مطرب خورد گوشهال

2894. complaint, lamentation.

2895. testimony, evidence.

2896. thought, conjecture, suspicion.

2897. defect, deficiency, diminution, detriment, injury.

مستقیم 2898. right, straight, faithful.

گوشه‌الخوردن 2899. to suffer correction, to be tuned, (as a musical instrument.)

حکایت ۲۵ TALE XXV.

P. 113. l. 342.

یکی را از مشایخ شام پرسیدند که حقیقت
تصوف چیست گفت بیش ازین طایفه بودند
در جهان پراکنده بصورت و بهیچ جمع و امروز
قومی اند بظا هر جمع و بباطن پیریشان

شام 2900. Syria and its capital Damascus.

تصوف 2901. contemplation, the science of
mystery, theology.

پراکنده 2902. scattered, distracted, dispersed.

P. 114. l. 346.

قطعه

چو هر ساعت از تو بجای رود دل
بتنهائی اندر صفائی نه بینی
گرت مال و جاهست و نزرع و تجارت
چو دل با خداست خلوت نشینی

ساعت 2903. hour, moment, the time present,

هر ساعت every moment, continually.

تنهائی 2904. solitude, retirement.

صفائی 2905. relaxation of mind, pleasure, re-

creation, comfort, satisfaction; purity, clearness,
polish.

زرع 2906. a sown field, sowing, scattering seed.

خلوت نشینی 2907. a recluse.

حکایت ۳۴ TALE XXVI.

P. 114. l. 349.

یاد دارم که شبی در کاروانی همه شب رفته
بودم و سحر در کنار پیشه خفته شوریده که
در آن سفر همراه ما بود نعره بزد و راه بیابان
گرفت و یک نفس آرام نیافت چون روتر شد
گفتش این چه حالتست گفت بلبلان را دیدم
که پناش در آرمده بودند از درخت و کبک
از کوه و غوگان از آب و بهایم از پیشه
اندیشه کردم که مروت نباشد همه در تسبیح
رفته و من بغلت خفته

شوریدن 2908. to be mixed, confounded, to be
mad, play the fool, شوریده distracted, discom-
posed.

گفتش 2909. I said to him.

نالش 2910. complaint, lamentation.

کبک 2911. a partridge.

غوک 2912. a frog.

بهیچ 2913. beasts, brutes, wild beasts, S

P. 114. l. 356.

قطعه

دوش مرغی بصبح می نالید.

عقل و صبرم ببرد و طاقت و هوش

یکی از دوستان مخلص را

مگر آواز من رسید بگوش

گفت باور نداشتم که ترا

بانگ مرغی چنین کند مد هوش

گفتم این شرط آدمیت نیست

مرغ تسبیح خوان و من خاموش

2914. last night, the same as **دیشب** also
the back, shoulders.

2915. morning, dawn: **صبح**

2916. astonished, confounded, senseless. **مد هوش**

2917. praising God. **تسبیح خوان**

TALE XXVII. حکایت ۲۷

P. 115. l. 361.

وقتی در سفر حجاز طایفه جوانان صاحب دل.

همدم من بودند و همقدم و قتها زمزمه کردند.

و بیتی محققانه یگفتندی و عابدی در سیل.

منکر حال درویشان بود بیخبر از درد ایشان

تا بر سیدیم بنخیل بنی هلال کودکی سیاه

از حی عرب بدر آمد و آوازی بر آورد که

مرغ از هوا در آردی اشتر عابد را دیدم که

مرقص در آمد و عابد را بینداخت و راه بیابان

گرفت گفتم ای شینج در حیوانی اثر کرد و ترا

اثر نمیکنند

2918. breathing together, an intimate com-
panion, friend or spouse.

2919. an intimate companion, a fellow
traveller.

2920. finging, soft, whispering, flattering,
speech.

2921. verily, truly, spiritual. **محققانه**

2922. Nukheel Benec Hilal,
name of a place in Arabia.

2923. a boy, youth, child. **کودک**

2924. a tribe. **حی**

2925. a dance, dancing: **رقص**

P. 115. l. 369.

نظم

دانی چه گفت مرا آن بلبل سحری

تو خود چه آدمی کن عشق بیخبری

اشتر بشعر عرب در حالتست و طرب

گردوق نیست ترا کج طبع جا نوری

بیت

شتر را چو شور و طرب در سرست

آنگر آدمی را نباشد خرس

G g.

سكر 2926. the morning, سكري of the morning.

طرب 2927. mirth, cheerfulness, rejoicing.

ذوق 2928. taste, relief, delight, pleasure, voluptuousness.

كج 2929. crooked, كج طبع crooks disposition.

ARABICK.

P. 116. l. 277.

بيت

وعند هبوب الناشرات علي الكهي

تميل غصون البان لالكحجر الصلد

مثنوي

بذكرش هر چه بيني در خروشت

دلي داند در ين معني كه كوششت

نه بلبل بركلش تسبيح خوانيست

كه هر خاري بتسبيحش زبانيست

وعند 2930. and at the time.

هبوب 2931. of blowing.

الناشرات 2932. the winds.

علي 2933. upon.

الكهي 2934. the pasturage.

تميل 2935. inclines, bends.

غصون 2936. the young branches.

البان 2937. of the Ban-tree.

الكحجر الصلد 2938. not the hard stone.

حكايت ۲۸ TALE XXVIII.

P. 116. l. 385.

ديكي را از ملوك مدت عمر سپري شد و قايم مقامي

فداشت وصيت كرد كه بامدادان نخستين كسيكه

از در شهر در آيد تاج پادشاهي بر سر وي نهيد

و تفويض مملكت بدو كنيد

سپري شدن 2939. to be completed, finished.

وصيت 2940. will, last testament; exhortation.

تفويض 2941. to commit, confide, resign, to recommend.

P. 117. l. 388.

اتفاقا اول كسيكه از در شهر در آيد مددگاري بود كه

در همه عمر لقبه لقبه اند و ختي و خرقة بر خرقة

دوختي ارگاندها و اعيان حضرت وصيت ملك

را بجاي آورده و ملك و خزائن بدر ارزاني

داشتند

ارگاندها 2942. the ministers of state.

اعيان حضرت 2943. the nobles of the court.

P. 117. l. 392.

درويش مدتي مملكت را اند تا بعضي از امراي

دولت كردن از اطاعت او پيچانيدند و ملوك

ديار از هر طرف به نازعت بر خاستند

و بهقاومت لشكر آراستند في الجبله سماء و

رعيت بهم بر آمدند و برخي از بلاد از قبضه

تصرف او بدر رفت

2944. to cause disobedience, to distort,
to twist.

2945. a handle, hilt; power, possession,
possession, occupancy.

P. 117. l. 395.

درویش ازین واقعه خسته خاطرهی بود تایکی

از دوستان قدیمش که در حالت درویشی قرین

او بود از سفر باز آمد و او را در چنان مرتبه

دید و گفت منت خدایرا عزوجل که بخت

بلندت یاروی کرد و اقبال رهبری تا شکست

انزخار و خارت این پای پر آمد و بدین پایه

رسیدی آن مع العسر یسرا

2946. connected, joined, next, contiguous;

a friend, companion, coeval.

2947. assistance, help, support.

2948. rank, dignity, step, promotion, office

A R A B I C K.

2949. of a truth.

2950. with.

2951. the difficulty.

2252. is easy.

P. 118. l. 401.

بیت

شکوفه گاه شکفتست و گاه خوشیده

درخت وقت برهنست و گاه پوشیده

2953. to blossom, to blow, to expand.

2954. to wither, to dry, to parch.

گفت ای برادر تعزیتم کن که جای تهنیت نیست

آنکه که تو دیدی غم نانی داشتم و امروز

تشویش جهانی

2955. condolence, consolation.

2956. congratulation.

P. 118. l. 406.

مثنوی

اگر دنیا نباشد دردمندیم

وگر باشد بهر پای بندیم

بلا بی زین جهان آشوبگر نیست

که برنج خاطرست از هست و نیست

قطعه

مطلب گرتوانگری خواهی

چتر قناعت که دولتیست هنی

گر غنی زربدامن افتد

تا نظر در ثواب او نکنی

که بزرگان شنیده ام بسیار

صبر درویش به که بذل غنی

بیت

اگر بریان کند بهرام گوری

نه چون پای ملایم باشد زموری

2957. agreeable, pleasant, easily obtained;
easy of digestion; inestimable.

2958. Buhram Gour, a King of Persia, of
the Saffanian dynasty.

2959. a locust.

TALE XXIX. حکایت ۲۹

P. 118. l. 415.

یکی را دوستی بود که عهد دیوان کردی مدتی
اتفاق دیدنش نیفتاد کسی گفت که فلانرا
دید شد که ندیدی گفت می او را نمیخواهم
که بینم قضارا از کسان او یکی حاضر بود گفت
چه خطا کرده است که از دیدن او ملوای گفت
خطائی نیست ولی دوست دیوانی را وقتی توان
دید که معزول باشد

قطعه

در برزگی و دار و گیر عهد
و شنایان فراغت دارند
روز در ماندگی و معزولی
درد دل پیش دوستان دارند

2960. by accident, through fate.

2961. afflicted, melancholy, fatigued, lan-
guid.

2962. an acquaintance, companion, friend.

TALE XXX. حکایت ۳۰

P. 119. l. 424.

ابوهریره هر روز بخد مت مصطفی صلی الله علیه
وسلم آمدی گفت یا اباهریره زرنی غبار تردد حبا
یعنی هر روز میا تا محبت زیاده گردد

2963. Abou Horeireh one of Mahom-
med's companions.

2964. God blefs him.

ARABICK.

2965. O Abâ Horeireh.

2966. visit me.

2967. every other day (or seldom.)

2968. that may increase.

2969. affection.

2970. come not.

P. 119. l. 428.

لطیفه

صاحب دلی را گفتند بدین خوبی که آفتابست
نشیده ایم که کسی را دوست گرفته باشد گفت
از برای آنکه هر روزش میتوان دید مگر در زمستان

که مکتوبست و محبوب

قطعه

بدیدار مردم شدن عیب نیست

ولیکن نه چندانکه گویند بس

اگر خویشی را ملامت کنی

ملامت نباشد شنیدن ز کس

زمستان 2971. winter.

محجوب 2972. veiled, covered, retired ; modest, bashful.

TALE XXXI حکایت ۳۱

P. 120. l. 435.

از صحبت یاران دمشقم ملائذی بدید آمد به بود
سر در بیابان قدس نهادم و با حیوانات انس
گرفتم تار قتی که اسیر قید فرنگ شد در خند قبا
طراپلس با جهودانم بکار کشید داشتند تایکی
از روساء حلب که سابقه معرفتی میان ما بود گذر کرد
و مرا بشناخت و گفت این چه حالتست و چه گونه
گذاری گفتم

قطعه

همی گریختم از مردمان بگوه و بهشت
که از خدای نبودم بدیگری پرداخت
قیاس کن که چه حال بود درین ساعت
که در طویله نامردمم بنیاید ساخت

بیت

پای در زنجیر بیش دویستان

به که بایبکان از کان در بوستان

2973. the wildernesse of Jerusalem. بیابان قدس

2974. society, familiarity ; habit, custom. انس

2975. a Frank, an European. فرنگ

2976. Tripoly. طراپلس

2977. a Jew. P. جهودان

2978. chiefs. S. رئیس روسا

2979. Aleppo. حلب

2980. to know, to be acquainted with. شناختن

2981. a chain. زنجیر

P. 121. l. 447.

بر حالت من رحم آورد و به دینار از قید فرنگم
خلاص کرد و با خود بحلب برد دختر بدی داشت در
عقد نکاح من آورد بکابین صد دینار چون
مدتی برآمد دختر بدخوی بود و ستیزه روی
و نافرمان زبان درازی کردن گرفت و عیش مرا
منقص داشتی چنانکه گفته اند

مثنوی

زن بد در سرای مرد نکو
همدین عالمست دوزخ او
زینهار از قرین بد زینهار
وقتاً ربنا عذاب النار

2982. wedlock, marriage, the عقد نکاح marriage knot.

2983. a marriage settlement, which a husband is obliged to pay to his wife, if he divorces her without a sufficient cause. کابین

2984. disobedient, unmanageable, intractable. نافرمان

H h.

زینهار 2985. take care.

ARABICK.

وقنا 2986. defend us.

ربنا 2987. our Lord.

عذاب 2988. punishment.

النار 2989. fiery, infernal.

P. 121. l. 456.

باري زبان تعنت دراز کرده هېي گفتم تو آن نيستي
که پهر مي ترا از قيد فرنگ بد دينار باز خريد گفتم
بلي بد دينار باز خريد و بصد دينار به دست تو
گرفتار کرد

مثنوي

شنيدم گوسغندي را بنرگي
رها نيد از دهان و دست گرگي
شبانگه کارد بر حلقش بهاليد
مروان گوسغند ازوي بماليد
که از چنکال گرگم در ربودي
چو ديدم عاقبت گرگم تو بودي

تعنت 2990. reproach, contumely.

باز خريدن 2991. to redeem.

کاره 2992. a knife.

ماليدن 2993. to rub, polish, anoint,

کارد بر حلق ماليدن to move a knife back-

wards and forwards as in slaughtering.

روان 2994. life, soul, vital spirit.

در ربودن 2995. to seize, rob, ravish.

TALE XXXII. حکایت ۳۲

P. 122. l. 463.

يکي از پادشاهان عابدي را پرسيد که اوقات عزيت
چه گونه ميگذرد گفت هېه شب هم مناجات و سحر
در دعا و حاجات و هېه روز در بند اخراجات ملک
فرمود تا وجه کفاف معين دارند تا بار عيال از دل
او برخيزد

2996. prayer, imploration, invocation
of God.

2997. wants, necessities. S. حاجت حاجات

2998. expences. S. خرج اخراجات

P. 122. l. 468.

مثنوي

لي گرفتار پاي بند عيال
دگر زادگي مبنده خيال
غم فرزند و خان و جامه و قوت
بازت آمد ز سيرد ملکوت
هېه روز اتفاق ميسازم
که بشب با خداي پردانم
شب چو عقد نيازمي بندم
چه خود پامداد فرزندم

قوت 2999. *Kool*, food, victuals, aliment, nourishment.

سيرملکوت 3000. the heavenly court, the hall of Angels, the invifible world.

TALE XXXIII. حکایت ۳۳

P. 123. l. 474.

یکی از متعبدان شام در پیشه سالها عبادت کردی

و برک درختان خوردی پادشاه آن طرف بحکم

زیارت بنزدیک او رفت و گفت اگر مصلحت بینی

در شهر از برای تو مقامی سازم که فراغت عبادت

از بی به میسر شود و دیگران ببرکات انفاس شما

مستفید شوند و بر اعمال صالح شما اقتدا کنند

برکت 3001. blessings, benedictions. S. نفست

نفس 3002. spirits. S. انفاس

مستفید 3003. profitable, advantageous.

اعمال 3004. works, actions. S. عمل

اقتدا کردن 3005. to imitate.

P. 123. l. 478.

زاهد این سخن قبول نکرد ارکان دولت

گفتند پاس خاطر ملک را مصلحت آنست که

چندی بشهر در آنی و کیفیت مقام معلوم کنی پس

اگر صفای وقت عزیزان از صحبت اغیار کدورتی

بپذیرد اختیار باقیست

اغیار 3006. others (other men) strangers, rivals,

foreigners. S. غیری

کدورت 3007. affliction, perturbation, oppression of spirits.

P. 123. l. 482.

آورده اند عابد بشهر در آمد بستان سرای

خاص ملک را از برای او برداختند مقامی

دلگشای و روان آسای

بستان 3008. garden, orchard, (contraction of

بوستان)

دلگشا 3009. rejoicing the heart, exhilarating.

روان آسا 3010. refreshing the spirit or soul.

P. 123. l. 484.

مثنوی

گل سرخش چو عارض خوبان

سنبلیش همچو زلف مکیوبان

همچنان از نهیب برد عجز

شیر ناخورده طفل دایه هنون

زلف 3011. a ringlet.

نهیب 3012. terror, fear, anxiety, grief.

برد عجز 3013. for five, or according

to others, seven days of the winter solstice.

A R A B I C K.

P. 124. l. 487.

بیت

و اخانی علیها جنگام

علقت یا شجر الاخضر نام

3014. and.

3015. the branches. افانين

3016. upon them. عليها

3017. the pomegranate flowers. جلنار

3018. hung. علقت

3019. on the green trees. بالشجر الاخضر

3020. (like) fire. نار

P. 124. l. 489.

ملک در حال کنیزکی خوب روی پیشش فرستاد

نظم

ازین مه پاره عابد قریبی

ملایک صورتی طاوس زیبایی

که بعد از دیدنش صورت نه بندد

وجود پارسایان را شکیبی

3021. a chip of the moon. مه پاره

3022. Angels. S. ملک ملایک

3023. an ornament, ornamenting; elegance, beauty. زیب

3024. to assume a form, to agree, depend upon, consist, to be practicable صورت نه بستن
to be impossible, impracticable.

3025. to be patient. شکیبیدن

P. 124. l. 493.

هیچنان در عقبش غلامی یدیع الجبال لطیف

الاعتدال

قطعه

هنگ التاس حوله عطشا

وهو ساقی یری ولا یستی

دید از دیدنش نکشتی سیر

هیچنان کز قرات مستقی

3026. moderation, temperature, equality, equity, rectitude. اعتدال

A R A B I C K.

3027. ruined. هلك

3028. mankind. الناس

3029. around him. حوله

3030. thirsting. عطشا

3031. and he. وهو

3032. a cup bearer. ساقی

3033. in appearance. یری

3034. without bestowing drink. ولا یستی

3035. the river Euphrates. قرات

3036. a dropical person. مستقی

P. 124. l. 497:

عابد لقیه لایذ خوردن گرفت و کسوت لطیف

پوشیدن و از خوا که مشهور حلاوت و تبتع

یاقتن و در جمال غلام و کنیزک نظر کردن و

تجزه مندان گفته اند زلف خوبان ترنجبرهای

عقلست و دام مرغ زیرک

بیت

در سروکار تو کردم دل و دین با همه دانش

مرغ تبرک بحقیقت منم امروز تودامی

3037. delicious, sweet, full of juice. لذیذ

3038. robe, habit, mode of dressing; figure, form, manner. کسوت

3039. fruits. S. فاکه

3040. odoriferous, fragrant. مشهور

3041. sweetness. حلاوت

3042. a snare, net, toil, دام

3043. intelligent, sagacious, penetrating. زیرک

3044. service, discharge of duty. سروکار

P. 125. l. 504.

فی الطیله دولت وقت مجبوعش بنوال آمد

چنانکه گفته اند

قطعه

هر که هست از ققید و پیرو مریده

وز زبان آوزان پاک نفس

چون بدنیای دوز فرود آمد

بعسل در بناند پای مگس

3045. a Mahomedan lawyer, a theologian, jurisconsult, civilian. فقیه

3046. a disciple, scholar. مرید

3047. an eloquent speaker, an orator, a rhetorician. زبان آویز

3048. honey. عسل

3049. a fly. مگس

P. 125. l. 508.

باری ملک بدیدین او رغبت کرد عابد را دید

از هیات نخستین بگر دیده و سرخ و سفید گشته

و قریه شده و بر بالش دیبا تکیه زده و غلام بری

پیکر با مروحه طوسی بالای سرش ایستاده بر

سلامت حالش شادمانی کرد و از هر دري سخنی

گفتند تا ملک با انجام سخنی گفت من این دو وظایف

را در جهان دوست میدارم علیا و نرها را

3050. a pillow, cushion. بالش

3051. brocade, cloth of gold. دیبا

3052. fairy-faced; fairy-form. بری پیکر

3053. a fan, ventilator. مروحه

3054. monks, religious, abstinent men. زهاد

S. زاهد

P. 125. l. 513.

وزیر فیلسوف جهان دیده حاضر بود گفت ای

ملک شرط دوستی آنست که یا هر دو وظایف نیکویی

کنی علیا را زربده تا دیگران بخوانند و نرها را

روا چیزی مدد کار زاهد بهاختند

بیت

نه زاهد را درم باید نه دینار

چو بستند زاهدی دیگر بدست آرد

قطعه

آنرا که سیرت خوش و سیرست با خدای
بی نان وقف و لقمه دروینزه زاهدست
انگشت خو بروی و بنا گوش دلفریب
بی گوشوار و خاتم فیروزه شاهدست
3055. a philosopher. فیلسوف

3056. the tip of the ear. بنا گوش

3057. heart-deceiving, fascinating. دلفریب

3058. an ear-ring. گوشواره

3059. a turkois. فیروزه

P. 126. l. 524.

قطعه

درویش لیک سیرت فرخنده رای
نان رباط و لقمه دروینزه گومباش
خاتون خوبصورت پاکیزه روی
نقش و زکار و خاتم فیروزه گومباش
بیت

قاصدا هست و دیگریم بایه

گرنه خوانند زاهد م شاید

3060. happy, fortunate, prosperous. فرخنده

3061. a caravanfara, an inn. رباط

3062. bread bestowed on travellers and mendicants: نان رباط

3063. a lady, matron. خاتون

TALE XXXIV. حکایت ۳۴

P. 127. l. 531.

مطابق این سخن پادشاهی را مهی پیش آمد
گفت اگر انجام این حالت بر مراد می باشد چندین
هرم زاهدان را بد هم چون حاجتش بر آمد و فای
نذرش به موجب شرط لازم آمد یکی را از بندگان
خاص کیسه درم داد که بزاهدان تفرقه کند

3064. conformably, agreeably to. مطابق

3065. a weighty business, an affair of moment. مهم

3066. a vow, any thing offered or dedicated; a gift to a superior, an offering. نذر

3067. a purse, a money bag. کیسه

3068. to distribute, to divide, to separate. تفرقه کردن

P. 127. l. 536

گویند غلام عاقل و هشیار بود همه روتز بگردید
و شبانگه باز آمد و در مهارا بوسه داد و پیش ملک
نهاد و گفت زاهدان را نیافتم گفت این چه
حکایتست آنچه من دانم درین شهر چهار صد
زاهد ندگفت ای خداوند جهان آن که زاهدست
نهستاند و آن که می ستاند زاهد نیست ملک
بخندید و ندیدان را گفت چند آنکه مراد حق
این طایفه خداپرستان ارادت است و اهرار این شوخ
دیده را عداوتست و انکار و حق بجانب او

بیت

زاهد که درم گرفت و دیدار

زاهد تراز و کسی بدست آرد

3069. prudent, wife, sober. هشیار

3079. a worshipper of God. خداپرست

3071. impudent, saucy fellow. شوخ دیده

3072. enmity, hatred, animosity, rancour, hostility. عداوت

3073. denial, disavowal, disapprobation. انکار

TALE XXXV. حکایت ۳۵

P. 128. l. 546.

یکی از علمای راسخ را پرسیدند که چه گوئی در نان

وقف گفت اگر از بهر جمعیت خاطر و فراغ عبادت

می ستانند حلالست و اگر مجموع آن بهر نان نشینند

حرام

بیت

نان از برای کنج عبادت گرفته اند

صاحب دلان نه کنج عبادت برای نان

3074. learned, well founded, also confirmed, solid. راسخ

3075. bread distributed in charity. نان وقف

3076. lawful, legitimate, a lawful thing. حلال

TALE XXXVI. حکایت ۳۶

P. 128. l. 552.

در ویشی به قاصی رسیده که صاحب بقعه کریم النفس

بود طایفه فضل و بلاغت در صحبت او هر یکی

بذله و لطیفه چنان که رسم ظریفان باشد شعی گفتند

در ویش راه بیابان قطع کرده بود و مانده شده

و چیزی نخورده یکی از آن میان بطریق انبساط

گفت ترا هم چیزی بیاید گفت در ویش گفت که مرا

چون دیگران فضل و بلاغت نیست و چیزی نخورده ام

بیک بیت از من قناعت کنید هیکنان بر غبت گفتند

بگویی گفت

بیت

من گرسنه در برابرم سفره نان

همچون غریبم بر در حجام نران

3077. a joke, pleasantry, jest. بذله

3078. ingenious, witty, acute; also beautiful, elegant. ظریف

3079. to remain or stand still; to be fatigued, tired. مانده شدن

3080. a bachelor, an unmarried person. عزب

P. 129. l. 562.

همه پسندیدند و سفره پیش آوردند صاحب

دعوت گفت ای یار زمانه تو قف کن که پرستار ام

گو گفته بریان می سازند در ویش سر بر آورد و گفت

بیت

کوخته در سفره من گومباش

کوخته را نان تهی کوخته است

توقفت کردن 3081. to delay, hesitate.

پرستار 3082. a servant, male or female.

کوفته 3083. pounded, minced, bruised.

بریان ساختن 3084. to fry.

نان ته 3085. bread without meat.

حکایت ۳۷ TALE XXXVII.

P. 130. l. 567.

میریدی گفت پیری را چه کنم که از خلاق بزحمت
اندرم از بسیاری که بزیا رتم همی آیند و اوقات
حزین مرا از تردد ایشان تشویش حاصل میشود
گفت هر چه درویشانند ایشان را وامی بده و هر چه
توانگرانند از ایشان چیزی بخواه که دیگر گره
تو نگردند

بیت

گر گدا پیشرو لشکر اسلام بود

کافر از بیم توقع برود تا در چین

خلاق 3086. people, creatures, S.

وقت 3087. times, seasons, S.

تردد 3088. irresolution, hesitation, suspension
of judgment.

وام دادن 3089. debt, loan, to lend.

پیشرو 3090. leader, chief.

کافر 3091. an infidel, pagan.

چینی 3092. China.

حکایت ۳۸ TALE XXXVIII.

P. 130. l. 574.

حقیر پد را گفت هیچ از این سخنان دلاویز متکلمان
در من اثر نمیکند بعلمت آن که نمی بینم ایشان را
نکرداری موافق گفتار

مثنوی

ترک دنیا بهر دم آموختند

خویشتن سیم غله اندوختند

عالی را که گفت با شلا و بس

چون بگوید نگردد اندر کس

عالم آن کس بود که بد نکند

نه بگوید بخلف و خود بکند

بیت

عالم که کامرانی و تن پروری کند

او خویشتن گهست کرا رهبری کند

کردار 3093. action, act, deed.

غله 3094. grain, corn.

کامرانی 3095. enjoyment, gratification, go-
vernment, sway.

تن پروری 3096. luxury, voluptuousness.

P. 131. l. 582.

چون رگفت ای پسر به مجرد این خیال باطل نشاید
روی از تربیت ناصحان بر تافتن و راه بطلالت گرفتن

و علمارا بضالتي منسوب کردن و در طلب عالم
معصوم از فواید علم محروم ماندن همچو آن
نابینایی که شبی در وحل افتاد و گفت ای مسلمانان
چرا غی فراراء من دارید زنی فاجره بشنید و گفت
تو که چراغ نه بینی چراغ چه بینی هرچنین مجلس
وعظ کلمه بنزاز است اینجا نقدی ندهی بضاعتی نستانی

و اینجا تا ارادت نیاری سعادت نیاری

قطعه

گفت عالم بگوش جان بشنو
و نهانند بگفتش کردار
باطلست آن که مدعی گوید
خفته را خفته کی کند بیدار
مرد باید که گیرد اندر گوش
و ز توشه تست پند بر دیوار

3097. vanity, falsehood, idleness; بطالت

3098. error, ruin. ضلالت

3099. innocent, an infant. معصوم

3100. mud, dirt; وحل

3101. a mollah, a true believer. مسلمان

3102. a lewd woman, a vulgar woman. فاجره

3103. a linen draper. بنزاز

TALE XXXIX. حکایت ۳۹

P. 132. l. 594.

صاحب دلی به درسه آمد ز خانقاه

بشکست عهد صحبت اهل طریق را
گفتم میان عالم و عابد چه فرق بود
تا اختیار کردی از ان این فریق را
گفت آن کلیم خویش بدر میبرد ز موج
وین سعی میکند که بگیرد غریق را

3104. a college. مدرسه

3105. a monastery, a religious structure. خانقاه

3106. religious men, devotees. اهل طریق

3107. corps, troop, squadron, class. فریق

3108. drowned, immerfed. غریق

TALE XL. حکایت ۴۰

P. 132. l. 601.

یکی بر سر راهی مست خفته بود و زمام اختیار
از دست رفته عابدی بر سر او گذر کرد و در
حالت مستقیم او نظر کرد جوان سر بر آن ورد
و گفت و اذامروا بالغو مروا کراما

3109. rein, bridle, halter, cable. زمام

3110. hateful, detestable. مستقیم

ARABICK.

3111. and when. و اذ

3112. thou passst. مروا

3113. by an inconsiderate person. بالغو

3114. pass thou. مروا

K k.

3115. with kindness, benevolence.

P. 132. l. 605.

نظم

اذا رايت ائيبا

كن ساترا و حليها

يا من تقبح لغوي

لم لا تهر كرها

3116. when.

3117. thou seeft.

3118. a finner.

3119. be thou.

3120. covering, concealing.

3121. and compaffionating.

3122. o thou who.

3123. deteft.

3124. my inconfideratenefs.

3125. wherefore.

3126. doft thou not pafs.

3127. kindly, with kindness.

P. 133. l. 608.

قطعه

متاب اي پارسا روي انرگنه خكار

ببخشايندگي دروي نظر كن

اگر من نا جوانهر دم بكر دار

قوهر من چون جوانهر دان گذركن

3128. turn not away.

3129. generous, brave, humane, man-ly.

TALE XLI. حكايت ۴۱

P. 133. l. 611.

طايفه رندان بانكار درويشي بدرت مدند

وسخنان ناسزا گفتند و برنجانيدهند شكاي

پيش پير طريقت برده و گفت چنين حالي رفت

گفت اي فرزند خرقة درويشان جامه رضا است

هركه درين كسوت تكهد نامرادي نكند مدعيست

و خرقة بروي حرام

بيت

در ياي فراوان نشود تيره بستگ

عارف كه بهر نكهد تنك آست هنوز

قطعه

گر گزندت رسد تكهد كن

كه بغوا از گناه پاك شوي

اي برادر چو عاقبت خاك گشت

خاك شو پيش از آنكه خاك شوي

3130. a debauchee, a man of dissolute manners, a wanderer.

3131. disappointment.

3132. shallow.

TALE XLII. حکایت ۲۲

P. 134. l. 621.

این حکایت شنو که در بغداد
 رایت و پرده را خلاف اقتاد
 رایت از گرد راه ورنج رکاب
 گفت با پرده از طریق عتاب
 من و تو هر دو خواجه تا شایم
 بنده بارگاه سلطانیم
 من ز خدمت دمی نیام سو دم
 شاه و پیشگاه در سفر بودم
 تونه رنج آزموده نه حصار
 نه بیابان و باه گرد و غبار
 قدم من بسعی بیشتر ست
 پس چرا عزت تو بیشتر ست
 تو بر بنده کان مه روی
 با کنیزان یاسی بونی
 من قتاده بدست شاگردان
 بسفر پای بند و سرگردان
 گفت من سر بر آستان دارم
 نه چو تو سر بر آستان دارم
 هر که پیوده گره انفراد
 خویشتن را بگره اندازد

3133. a flag, standard. رایت

3134. dust. گره

3135. a stirrup. رکاب

3136. a school fellow, servants of the same master. خواجه تاش

3137. timely and untimely, at all seasons. شاه و پیشگاه

3138. a whirlwind. باد گرد

3139. dust, vapour. غبار

3140. a female slave, a maid servant, hand-maid. کنیز

3141. Jasmin. یاسین

3142. wandering, straying, confounded, amazed, astonished. سرگردان

TALE XLIII. حکایت ۲۳

P. 134. l. 632.

یکی از صاحب دلان زور آزمایی را دید که
 بهم برآمده و در خشم شده و کف برده ان
 آورده گفت این را چه حالتست کسی گفت فلان
 دشنام داده است گفت این فرومایه هزار من
 سنگ بر میداره و طاقت سخنی نمی آرد

3143. an athletic. زور آزمای

P. 135. l. 637.

قطعه

لاف سرینجگی و دعوی مروی بگذار
 عاجز نفس فرومایه چه مردی چه زنی
 گرت از دست برآید دهنی شیرین که
 مردی آن نیست که مشتی بزنی بره دهنی

قطعه

اگر خواه بر درد پیشانی بید
نه مردست آن که دروي مردمی نیست
بني آدم سرشت از خاک دارد
اگر خاکی نباشد آدمی نیست

سریختگی 3144. strength, power.

مشت 3145. the fist, a blow with the clenched
fist; also a handful.

پیشانی 3146. forehead, front.

مردمی 3147. manliness, humanity, politeness.

سرشت 3148. nature, temperament, constitution,

to mix, form into shape, to knead leaven.

TALE XLIV. حکایت ۴۴

P. 135. l. 647.

بزرگی را پرسیدند از سیرت اخوان صفا گفت
کهینه آن که مراد خاطر یا ران بر مصالح خواه
مقدم دارد و حکما گفته اند برادر که در بند
خویشست نه برادر است و نه خویشست

بیت

همه اگر شتاب کند همه تونیست
دلدار کسی مبند که دلبسته تونیست

بیت

چون نبود خویش را دیانت و تقوی
قطع رحم بهتر از مودت قربی

کهینه 3149. inferior, low, mean, humble.

مقدم 3150. anterior, prior, preceding, antecedent.

شتاب 3151. haste, speed.

تقوی 3152. piety, the fear of God.

قطع رحم کردن 3153. to break off.

قربی 3154. affinity, relationship.

P. 136. l. 656.

یاد دارم که مدعی درین بیت بر قول اعتراض
کرد و گفت حق جل و علا در کتاب مجید از قطع
رحم نه کرده است و بهودت ذوی القربن فرموده
و آنچه تو گفتی مناقض آنست گفتم غلط کردی
مواقف قرآنست

اعتراض 3155. opposition, objection, obstacle, resistance.

کتاب مجید 3156. the glorious book. i. e. the Koran.

ذوی القربن 3157. relations.

مناقض 3158. contrary, contradictory, opposite, repugnant.

غلط 3169. error, blunder, solecism, barbarism.

قرآن 3160. the Koran.

P. 136. l. 659.

قال الله تعالى وان جاهدك على ان تشرک
بی مایس لك به علم فلا تطعها

قال الله تعالى 3161. the most high God said.

ARABICK.

وان 3162. and if.

جاهداك 3163. they insist, (your father and mother)

علي 3164. on.

ان 3165. this.

تشرک 3166. that thou join partners.

بي 3167. with me.

ماليس 3168. in the things which are not:

لك 3169. for you.

به 3170. with that thing.

علم 3171. knowledge.

فلا تطعها 3172. then dont obey them:

P. 136. l. 661.

بیت

هزار خویش که بیگانه از خدا باشد.

فدای یک تن بیگانه کاشنا باشد.

فدا 3173. sacrifice, consecration, devoting one
for another.

TALE XLV. حکایت ۴۵

P. 137. l. 664.

منظومه

بهر مردی لطیف در بغداد

دخترش را بگش دوزی داد.

مردک سنگدل چنان بگزید.

لب دختر که خون از رو بچکید.

بامدادان پدر چنان دیدش.

پیش داماد رفت و پرسیدش.

کای فرومایه این چه دندانست.

چند خاسی لبش نه انبانست.

بمزاحمت نگفتم این گفتار.

هزل بگذاز و جد از و بردار.

خوی بد در طبیعتی که نشست.

نرود جز بروز مرگ از دست.

3174. facetious, also elegant, gracefully
subtle.

3175. a shoemaker:

3176. a little fellow.

3177. stone-hearted.

3178. to drop, distil, trickle.

3179. a son in law.

3180. to gnaw, to chew.

3181. soft skins (of goats) of the finest
kind.

3182. a jest مزاحمت in jest.

3183. a jest, joke, pleasantry.

3184. extacy, rapture.

TALE XLVI حکایت ۴۶

P. 137. l. 671.

فقیه دختری داشت بغایت زشت روی و بجای

زنان رسیده باوجود چهار و نعبت کسی

بهناکحت او رغبت نمی نمود

بیت

زشت باشد دیبقت و دیب

که بود بر عروس نظارینا

3185. at the same time, whilst that, notwithstanding.

3186. marriage portion, paraphernalia.

3187. marriage, matrimony.

3188. brocade.

P. 137. l. 676.

فی الجمله بحکم ضرورت با ضریری عقد نکاحش

بستند آورده اند که در آن تاریخ حکیمی از

سران دیپ بر رسید که دیده نایبایان روشن

کردی ققیه را گفتند چرا داماد را علاج نکنی

گفت ترسم که بینا شود و دخترم را طلاق دهد

مصراع

شوگی زن زشت روی نایبای

3189. blind.

3190. The island of Ceylon.

3191. remedy, medicine.

3192. being clear sighted.

3193. divorce.

3194. for a husband.

TALE XLVII حکایت ۴۷

P. 138. l. 682.

پادشاهی بچشم حقارت در طایفه درویشان

نظر کردی یکی از ایشان بفراست دریافت و گفت

ای ملک مادرین دنیا بجیش از تو کبتریم و

بعیش از تو خوشتر و بهر گ برابری و بقیامت بهتر

مثنوی

اگر کشور کشائی کامرانست

وگر درویش حاجتمند نانست

در آن ساعت که خواهد این و آن مرد

نخواهد از جهان بیش از کفن بره

چو رخت از مملکت بر بست خواهی

گدائی خوشتر است از پادشاهی

3195. an agreeable life, recreation; also army, soldiery.

3196. a conqueror of kingdoms, or countries, a king.

3197. necessitous, indigent, wanting.

3198. a winding sheet.

P. 139. l. 693.

ظاهر درویش جامه زنده است و مری سترده

و حقیقت آن دل زنده است و نفس سترده

قطعه

نه آن که بر در دعوی نشیند از خلعتی

وگر خلاف کشدش بچنگ بر خیزد

اگر ز کوه قزو غلطد آسیا سنگی

نه عارفست که انرا سنگ بر خیزد

3199. a patched garment.

3200. to shave موی سترده shaved hair.

3201. to roll, tumble. غلطیدن

3202. a mill stone. آسیا سنگ

P. 139. 768.

طریقت هر ویشان فکواست و بشکر تو خدمت و

طاعت و ایثار و قناعت و توحید و توکل و

تسلیم و تکبر هر که بدین صفتها موصوفست

بحقیقت در ویشیت اگر چه در قباست اما هر چه

گوی پی نیاز و هواپرست هوس بان که روزگار

بش آن در در بند شوق و شپا بر ویر کند در

خواب غفلت بغور در هر چه در میان آید و بگوید

هر چه بپایان آید رند است اگر چه در عبادت

قطعه

ای در وقت بر همت از تقوی

و ز برون جامه ریا داری

پرده هفت رنگ در بگذار

تو که در خانه بوریا داری

3203. professing, offering. ایثار

3204. unity. توحید

3205. resignation, confidence in God. توکل

3206. an idle talker. هرزه گو

3207. a sensualist. هواپرست

3208. sensualist, luxurious. هوس بان

3209. a black striped cloak or habit made of hair, and worn by Durvaishes. عبا

3210. hypocrisy, dissimulation. ریا

3211. a veil of seven colours, worldly vanities. پرده هفت رنگ

TALE XLVIII. حکایت ۴۸

P. 140. 769.

دیدم شکل تازه چند دسته

بر گنبدی از گیاه بسته

گفتم چه بود گیاه ناچیز

تا در صف گل نشیند او نیز

بگریست گیاه گفت خاموش

صحبت نکنم کرم قراموش

گریست جبال و رنگ و بویم

آنر نه گیاه باغ اویم

من بنده حضرت کریم

پرورده نعت قدیم

گری هنرم و گر هنرم

لطافت آمدم از خداوند

با آن که بضاعتی ندارم

و سرمایه طاعتی ندارم

او چاره کار بنده داند

چون هیچ وسیلتش نهاند

و سپیست که مالکان تحریر

آزاد کنند بنده پیر

ای بار خدای گیتی آرای

بر بنده پیر خود ببخشای

سعدی ره کعبه رضا گیر

ای مرد خدا ره خدا گیر

بد بخت کسی که سر بتابد

نرین در که در دگر نیابد

دسته 3212. a handful, a bundle, also a handle.

نیز 3213. also, likewise.

اویم 3214. I am of his.

سرمایه 3215. stock in trade, capital.

تحریر 3216. manumission, also writing correct-

ly مالکان تحریر the person who buys a slave, and

who possesses the deed of sale.

بار خدا 3217. great God.

گیتی آرای 3218. ornamenting the world, orna-
ment of the world.

TALE XLIX. حکایت ۴۹

P. 141. J. 723.

حکیمی را پرسیدند از شجاعت و سخاوت
که ام بهتر است گفت اندر که سخاوت هست بشجاعت
حاجت نیست

بیت

قوشتست بر گور بهرام گور

که دست کرم به زبان روی زور

قطعه

نهاند حاتم طایی و لیک تا بابد

بهاند نام بلندش به نیکویی مشهور

ترکوة مال بدتر کنی که فضله رز زار

چو باغبان ببرد بیشتر دهد انگور

3219. courage, valour. شجاعت

3220. Bahram Gour, King of Persia. بهرام گور

3221. Hatim Tai, an Arabian chief,
proverbial for his liberality. He lived a short time
before Mahommed.

3222. eternity without end, (eternity with-
out beginning, being expressed by (ازل)

3223. alms; 2½ per cent out of an estate. زکوة

224. the vine grape. رز

3225. a gardner. باغبان

3226. grapes. انگور

باب سیوم در فضیلت قناعت

P. 142. l. 1.

CHAPTER III.

TALE I. حکایت ۱

خواهند مغربی در صف بزازان حلب میگفت
ای خداوندان نعمت اگر شما را انصاف بودی
و ما را قناعت رسم سوال از جهان برخاستی

قطعه

ای قناعت توانگرم گردان

که و رایی تو هیچ نعمت نیست

کنج صبر اختیار لقمه‌انست

هر کرا صبر نیست حکمت نیست

3227. wishing, asking, one who asks;

a mendicant.

3228. western, African.

3229. besides, without; after, behind,

beyond.

TALE II. حکایت ۲

P. 142. l. 9.

دو امیر زاده در مصر بودند یکی علم آموخت
و دیگری مال اندوخت آن علامه عصر شد و
این عزیز مصر گشت پس این توانگر بچشم
حقارت در فقیه نظر کردی و گفتی من بسلطنت
رسیدم و تو همچنان در مسکنت به اندی گفت
ای پیراهن شکر نعمت باریتعالی بر منست که میراث

پیغمبران یا قتم یعنی علم و تو میراث فرعون و

ها مان یعنی ملک مصر

قطعه

می آن مورم که در پایم بیاند

نه زنبورم که از نیشم بنالد

کجا خود شکر این نعمت گذارم

که زور مردم آزاری ندارم

3230. learned.

3231. age, time, عصر the light of his age.

3232. Prince of Egypt.

3233. poverty.

3234. the most high God.

3235. Pharoah, King of Egypt.

3237. Haman, Pharaoh's prime minister.

3237. a wasp, hornet.

TALE III. حکایت ۳

P. 143. l. 19.

درویشی را شنیدم که در آتش فاقه میسوخت
و خرقة بر خرقة میدوخت و تسلی خاطر خود
به بی بیت کره

بیت

بنای عشق قناعت کنیم و جامه دلب

که با مسکنت خود به که با رمنت خلعت

M m.

کسی گفتش چه نشینی که فلان در این شهر طبع کردیم
دارد و کرم عظیم میان بخت و مت آنرا از شران
بسته و بر در دلیا نشسته اگر بر صورت حال تو
مطلع گردد پاسخ خاطر عزیزان منیت دارد گفت
خاموش که در ریستی میگردن به که حاجت پیش
کسی بودن که گفته اند

قطعه

هم رقعۀ دوختن به و الزام کنج صبر
کز بهر جامه رقعۀ بهر خولجشان نوشت
حقا که با عقوبت دوزخ برابر است
رفتن بیای مردی همسایه در بهشت

3238. consolation, comfort. تسلی

3239. dry خشک

3240. universal, general. عظیم

3241. convincing, compelling, necessitating. الزام

3242. by God, really, truly. حقا

3243. under the same shade, i. e. neighbouring, neighbour. همسایه

TALE IV. حکایت ۴

P. 144. 33

یکی از ملوک عجم طیبی خادق بخد مت مصطفی
علیه السلام فرستاد سالی چند در دیار عرب بود کسی
بتجربتی پیش او نیا مدرو معالجی از وی درخواست
روزی پیش سید الانبیا علیه السلام آمد و کلاه

کرد که مرا برای معالجت اصحاب فرستاده اند
و در این مدت هیچکس بهی التفات نکرد تا خدمتی
که بر این بنده معین است بجای آورم

3244. acute, intelligent, ingenious, penetrating : the same as. حاذق

3245. experience, experiment, proof, trial. تجربه

3246. remedy. معالجه

3247. the prince of prophets (Mahomed.) سید الانبیا

P. 144. l. 89.

رسول علیه السلام فرمود که این طایفه را طریقتست
که تا اشتها غالب نشود چیزی نخورند و هنوز که
اشتها باقی باشد دست از طعام باز دارند حکیم گفت
اینست موجب تندرستی پس زمینی خدمت پیوسید
و برقت

مثنوی

سخن آنکه کند حکیم آغاز

یا سرانگشت سوزی لقمه دراز

که زنا گفتنش خلل زاید

یا ز ناخوردنش بجان آید

لاجرم حکمتش بود گفتار

خوردنش تندرستی آورد بار

3248. appetite, desire, hunger, thirsting after. اشتها

باقی 3249. remaining, left, remainder; also durable, eternal.

TALE V. حکایت ۵

P. 145. l. 49.

یکی توبه بسیار کردی و باز بشکستی تا یکی از مشایخ بدو گفت چنین میدانم که بسیار خورده‌ای عادت داری و قید نفس از موی باریکتر است یعنی توبه و نفس را چنین که تو میپروی و زنجیر بشکستاده و آید روزی که ترا بدرد

بیت

یکی بچه گمش می‌پروید

چو پرورده شد خواجه را بدردید

3250. restraint, restriction, confinement, rule, modification.

3251. slender, thin, fine, subtle, penetrating.

TALE VI. حکایت ۶

P. 146. l. 54.

در سمرت اردشیر بابکان آمده است که حکیم عرب را پرسید که روزی چه مایه طعام باید خورد گفت صد درم سنگ کفایت میکند گفت اینقدر چه قوت دهد حکیم گفت

3252. Ardsheer Babekan, king of Persia.

درم 3253. derhem, a coin, a dram weight; money, specie.

سنگ 3254. weight; a stone.

ARABICK.

P. 146. l. 57.

هذا المقدار يعطيك وما زاد علي ذلك فانت حامله

3255. this.

3256. quantity.

3257. will support you.

3258. and whatever is.

3259. increased.

3260. on this quantity.

3261. then thou.

3262. art its carrier.

P. 146. l. 58.

یعنی اینقدر ترا بر باری همی دارد و هر چه بر این

زیاده کنی تو جمال آنی

بیت

خوردن برای نیستی و ذکر کردن نیست

تو معتقد که نیستی از بهر خوردن نیست

3263. to support, sustain, to establish,

to fix, to erect.

3264. a carrier of burthens, a porter.

3265. trusting, relying on: some copies

have معتقد believing.

TALE VII. حکایت ۷

P. 146. l. 62.

هو درويش خراساني ملازم صحبت يكد گرسياحت
 كردندي يكي ضعيف بود كه مهراد و شب افطار كردي
 و آن ه گرسوي كه تروزي سه بار خوردي قضا را بر
 در شهري بهت جاسوسي گرفتار آمدند و هر دور
 بخانه كردند و در شينكله بر آمدند بعد از دو هفته
 معلوم شد كه بي گناهند هم بگشتند قوي راديدند
 مرده وضعيت جان سلامت برده درين عجب
 پيانهند

3266. to break a fast. افطار کردن

3267. suspicion, impeachment, false accusation. تهيت

3268. spying, a spy. جاسوسي

P. 147. l. 69.

حكيمي گفت خلاف اين عجب بودي كه آن يكي
 بسيار خوار بود طاقت بي تواني نداشت هلاك شد
 و آن ديگر خوشترين دار بود بر عسل خود صبر كره
 و سلامت پيانهند

قطعه

چو كم خور دن طبيعت شه كسي را

چو سختي پيشش آيد سهل گيره

و گر تن پرورست اندر فراخي

چو تنگي بيند از سختي بپره

3269. eater, eating, also contemptible, abject. خوار

3270. without sustenance, unsupported, indigent. بينوا

3271. abundance, plenty, amplitude. فراخي

TALE VIII. حکایت ۸

P. 147. l. 75.

يكي از حكما پسرش را نهي كرد انر بسيار خوردن كه
 سيري مرد را رنجور دار دگفت اي پدر گرسنگي بكشد
 نشنيد كه ظريغان گفته اند بسيري مردن به كه
 گرسنگي بردن گفت اند انزه نگه دار كه

3272. satiety, repletion. سيري

3273. hunger. گرسنگي

3274. quantity, dimension, measure, proportion, symmetry. اند انزه

ARABICK.

P. 147. l. 79.

قال الله تعالى كلوا واشربوا ولا تسرفوا

3275. eat ye. كلوا

3276. and drink ye. واشربوا

3277. but not to excess. ولا تسرفوا

P. 147. l. 80.

بيت

نه چندان بخور كه دهانت بر آيد

نه چندان كه از ضعف جانت بر آيد

قطعه

با آنکه در وجود طعامست حظ نفس

رنج آورد طعام که بیش از قدر بود

گر کشکری خوری بتکلف نریان کند

و رنان خشک دیر خوری کشاکش بود

3278. conserve of roses. کشکری

TALE IX. حکایت ۹

P. 148. l. 87.

رنجوری را گفتند دات چه میخواید گفت

آنچه دلم هیچ نخواهد

بیت

معدۀ چو پرگشت و شکم درد خاست

سود ندارد همه اسباب راست

3279. the stomach. معدۀ

TALE X. حکایت ۱۰

P. 148. l. 92.

قصابی را در شهر واسط بر صوفیان در می چند

گرد آمد بود هر روز مطالبت کردی و سخنهای

با خشونت گفتی اصحاب از تعنت او خسته خاطر

بودند و جز از تحویل چاره نبود صاحب دل

از آن میان گفت نفس را وعده دادن بطعام

آنسانتر است که قصاب را بدرم

3280. a butcher. قصاب

3281. the city of Wafit, situated on the

river Tigris, between Cufah and Bafrah.

3282. a Soofee, a religious man. صوفی

3283. to demand. مطالبه کردن

3284. asperity, severity; fierceness, in-

dignation, disdain.

3285. promise, vow, any determined, ap-

pointed, or certain time or term وعده دادن to

promise.

3286. easy آنسانتر easier. آسان

P. 149. l. 97.

قطعه

ترک احسان خواجه اولتر

کا احتمال جفای بوابان

بتنای گوشت مردن به

که تقاضای نشت قصابان

3287. benefit, favor, gift, courtesy, be-
nificence. احسان3288. bearing patiently; patience, pos-
sibility, probability; danger, suspicion. احتمال

3289. a door keeper, porter. P. بوابان

3290. wishing, praying, asking; wish, de-
fire, petition. تنه

3291. meat, flesh. گوشت

تقاضا 3298. forcing, compelling, urging, ex-
acting; exigence, necessity, exaction.

TALE XI. حکایت ۱۱

P. 149. l. 104.

جوانمردی را در جنگ تاتار جراحی هونداک
رسید کسی گفتش فلان بازوگان نوشدارو
دارد اگر بخواهی شاید که قدری بدهد و گویند
آن بازوگان به بخل معروق بود

بیت

گر بجای نانش اندر سفره بودی آفتاب
تاقیامت روز روشی کس ندیدی در جهان

3293. The Tartars; Târtary. تاتار

3294. a wound. جراحت

3295. a medicine, an unguent. نوشدارو

3296. somewhat, a small quantity, a little. قدری

3297. parsimony, stinginess, avarice. بخل

P. 149. l. 107.

جوانمرد گفت اگر نوشدارو خواهم دهد یا نه دهد
و اگر دهد منفعت کند یا نکند بهر حال از او
خواستن زهر قاتلست

بیت

هر چه از دونان بهنت خواستی
در تن افرویدی و از جان کاستی

و حکیمان گفته اند اگر آیهات فی الپثل

باب روی فرو شد دلناختند که مردن بعزت بود
از زهر شکنجی بهدوت

3298. advantage, benefit, profit, gain. منفعت

to benefit. منفعت کردن

3299. deadly poison. زهر قاتل

3300. mean people. دونان

3301. to lessen, to damage. کاستن

3302. for example. فی الپثل

P. 150. l. 113.

بیت

اگر حنظل خوری اندر دست خوشخوی

به از شیرینی از دست ترش روی

3303. the wild gourd, the calabazh. حنظل

3304. benevolent. خوشخو

3305. austere countenance. ترش روی

TALE XII. حکایت ۱۲

P. 150. l. 116.

یکی از علما خوردند بسیار داشت و کفاف
اندرک بایکی از بزرگان که حسن ظنی بلیغ
در حجب او داشت بگفت روی از توقعی در هم
کشید و تعرض سوال از اهل ادب در نظرش
نمایند آمد

کلمه

مهر بخت روی ترش کرده پیش یار عزیز

مهر که عیش برو نیز تاج گردان

بها جتی که روی تازه روی و خندان

قرونه بندد کار کشاده پیشانی

3306. eater, eating.

3307. a joyful front, a cheerful countenance.

P. 151. l. 125.

آورده اند که اندکی در وظیفه اوزیادت کره

و بسیاری ارادت کم پس از چند روز چون

محبت معهود برقرار ندید گفت

3308. established, fixed, agreed, customary.

ARABICK:

P. 151. l. 127.

بیت

بیس الطاعم حین الذل تکسبها

القدر منتصب والقدّر مخفوض

3309. bad is.

3310. the victuals.

3311. in the time.

3312. of distress.

3313. you may acquire.

3314. the kettle.

3315. is placed on (the stove.)

3316. and reputation.

3317. is leffered.

P. 151. l. 129.

بیت

نام افزود و آبرویم کاست

بی نوازی به امر مذلت خواست

3318. indigence.

TALE XIII.

P. 151. l. 131.

رویشی را ضرورتی پیش آمد که گفتش

فلان نعمت بی قیاس دارد اگر هر حاجت تو

واقع گردد همانا حکم قضای آن توقف روا

ندارد گفت می آورا ندانم گفت مفت رهبری

کنم دستش بگیرت تا بهین دل آنکس در آورده

در ویش یکی را دید لب فرو هشته و تند نشسته

سخنی نگفت و باز گشت گفتش چه کردی گفت

عطای او به قای لو بخشیدم

مهر حاجت به بند دیک ترش روی

که این خوی بدش فرسوده گردی

اگر گویی غم دل با کسی گوی

که از رویش بنقد آسوده گردی

هپال 3319. immediately, like, resembling, in
the same manner.

منت 3320. I to you.

تند 3321. austere, stern, also swift, rapid, active,
violent, strong, sharp, furious.

عطا 3322. present, gift, donation, favor.

ل 3323. meeting, encountering.

TALE XIV. حکایت ۱۴

P. 152. l. 141.

خشک سالی در اسکندریه بدید آمد چنان که
عنان طاقت خلف از دست رفته و درهای آسمان
بر زمین بسته و فریاد اهل زمین بر آسمان پیوسته
قطعه

نہاند جانور از وحش و طیر و ماهی و مور
که بر فلک نشد اثر بینوائی افغانش
عجب که دود دل خلف جبع می نشود
که ابر گردد و سیلاب دیدہ با تراش
3324. Alexandria. اسکندریہ

عنان 3325. reins, bridle.

وحش 3326. beasts, brute, a wild beast.

افغان 3327. lamentation, groaning, alas.

سیلاب 3328. an inundation.

P. 152. l. 150.

در چنین سالی مخشئی دور از دوستان که سخن

در وصف او ترک ادبست خاصه در حضرت بزرگان
و بطریق اہمال از سر آن در گذشتی ہم نشاید
کہ طایفه بر عجز گویندہ چہ کنند پس بدین دوبیت
اختصار کنیم کہ اندکی دلیل بسیاری بود و مشتئی
فہونہ خرواری

قطعه

تتری گر کشد مخش را

تتری را دگر نباید کشت

چند باشد چو جسر بغدادش

آب در زیر و آدمی بر پشت

3329. especially. خاصہ

3330. delay, hesitation, negligence, care-
lessness. اہمال

3331. speaker, orator, singer. گویندہ

3332. a handful, also a blow with the fist. مشتئی

3333. sample, pattern. فہونہ

3334. load of an afs or camel. خروار

3335. a Tartar. تتری

3336. a bridge. جسر

P. 153. l. 158.

چنین شخصی کہ طرفی از نعت او شنیدی در آن
سال نعت بیکران داشت تنگدستان را سیم و زر
دادی و مسافران را سفرہ نہادی گروہی درویشان
از جور فاقہ بجان آمدہ بودند آہنگ دعوت او
نکردند و مشورت بہن آوردند سر از موافقت باز
ندیدم و گفتم

قطعه

نخورد شیر نیم خورده سنگ

و بر بسختی بهیرد اندر غار

تن به بیچارگی و گرسنگی

بنده و دست پیش سفله مدار

گرفریدون شود بنعمت و مال

بی هنر را بهیچ کس مشمار

بر نیان و نسیم بر نااهل

لاجورد و طلاست بر دیوار

نعت 3337. description, epithet, praise, eulogium,
encomium.

مسافر 3338. a traveller.

سفره نهادن 3339. to spread a table.

بازردن 3340. to restrain, hinder, prevent, to
reclaim.

بیچارگی 3341. hopelessness.

بر نیان 3342. a kind of fine painted China silk,
also garments made of it.

نسیم 3343. fine linen.

لاجورد 3344. lapis lazuli.

طلا 3345. gold.

TALE XV. حکایت ۱۵

P. 154. l. 168.

حاتم طائی را گفتند از خود بزرگتر هیت در جهان

دیده یا شنیده گفت روزی چهل شتر قربان کرده

بودم و با امرای عرب بگوشه صحرا بیرون رفتم

خارکئی را دیدم که پشته خار فراهم آورده گفتم

بهیانی حاتم چرا نروی که خلقي بر سباط او گرد

آمده اند گفت

بیت

هر که نان از عهد خویش خورد

منت حاتم طائی نبرد

من او را بهیت و جوانمردی برتر از خود دیدم

قربان 3346. sacrifice.

خارکئی 3347. a gatherer of thistles or brambles.

پشته 3348. a bundle, load.

بهیانی 3349. a feast, entertainment, hospitality.

سباط 3350. a table covered with victuals.

TALE XVI. حکایت ۱۶

P. 154. l. 177.

موسی پیغمبر علیه السلام درویشی را دید که از

برهنگی بریگ اندر نهان شده بود گفت یا موسی

دعای بکن تا خدا یتعالی مرا کفاف دهد که از

بیطاقتی بجان آمده ام موسی علیه السلام دعا

کرد تا حق تعالی او را دستکاهی داد پس از چند

روز که از مناجات باز آمد دیدش گرفتار و خلقي

انبوه بهر گرد آمده گفت ای راجه حالتست گفتند

خبر خورده و عربده کرده و یکی را کشته اکنون

فصاح میکنند

موسى 3352. Moses.

برهنه 3354. nakedness.

زيف 3353. fand.

بيطاقتي 3354. weakness, want of strength, insupportableness.

دستگاه 3355. help, relief, assistance, support.

انبوه 3356. a crowd, mob.

مخبر 3357. wine.

عريده 3358. conflict, dispute, quarrel.

P. 155. l. 185.

نظم

گرچه مسكين اگر بر داشتني

تخم كنجشك از جهان برداشتني

عاجز باشد كه دست قدرت يابد

بر خيزد و دست عاجزان برتابد

پر 3359. feather, wing.

كنجشك 3360. a sparrow.

P. 155. l. 188.

موسي عليه السلام بحكمت جهان آفرين اقرار كرد

و از تجاسر خویش استغفار و آيت و لو بسط الله

الرزق لعباده لبغوا في الارض بر خواند

تجاسر 3361. boldness, presumption.

آيت 3362. a verse of the Koran; a sign, miracle.

ARABICK.

ولو 3363. and if.

بسط 3364. open.

الله 3365. God.

الرزق 3366. daily subsistence.

لعباده 3367. for his own servants.

لبغوا 3368. in truth, they will rebel.

في 3369. in.

الارض 3370. the earth.

P. 155. l. 191.

نیت

ماذا اخاضك يا مغرور في الخطر

حتي هلكت قلت النمل لم يطر

ماذا 3371. what is the thing.

اخاضك 3372. that has thrown you.

يامغرور 3373. O proud one.

في الخطر 3374. into distress, danger.

حتي 3375. until.

هلكت 3376. you suffer death.

قلت 3377. O that.

النمل 3378. the ant, The Lion-ant is here meant.

لم يطر 3379. could not fly.

P. 156. l. 193.

نظم

سنگه چو جاء آمد وسيم و زرش

سيلى خواهد بضرورت سرش

اين مثل آخرنه حكيمى ز دست

مور همان به كه نباشد پرش

حكيت

پدر را عمل بسيار است وليكن پسر گرمي داراست

بيت

آنكس كه توانگرت نهيگر داند

او مصلحت تواز تو بهتر داند

3380. a blow, box, cuff, flap, سيلى

3381. feverish, hot. گرمي دار

TALE XVII. حكايت ۱۷

P. 156. l. 200.

اعرابي را ديدم در حلقه جو هريان بصره حكايت

همي كه در وقتي در بيايان راه گم كرده بودم و از راه

را حله يامن هيچ نپانده بود و دل بهر هلاك نهاده

بودم كه ناگه كيسه يا قتم پيراز مبرواريد هرگز آن

ذرق و شادي فراموش نكندم كه پنداشتم كه گندم

پريانست و باز آن تلخي و نااميدي كه معلوم كردم

كه مبرواريد است

3382. provisions for a journey, travelling charges. زاد راه

3383. pearl. مرواريد

3384. wheat. گندم

P. 157. l. 207.

قطعه

در بيايان خشك و ريگ روان

تشنه را در دهان چه در چه صدق

مردمي توشه كا و فتاد انرپاي

در كه بند او چه زير چه خرف

3385. a shell. صدف

3386. without provisions, unprovided. بي توشه

3387. a girdle, belt. كمر بند

3388. a fragment of any earthen vessel, خرف

a potsherd.

TALE XVIII. حكايت ۱۸

P. 157. l. 210.

A. R. A B I C K.

يكي از عرب از غايت تشنگي همي گفت

نظم

ايانيت قبل ميقي

يو ما لغوز بهميني

مهر طلا تم ز كفتي

فاطل املا قريتي

یالیت 3389. I wifh.

قبل 3390. before.

میتني 3391. my death.

یوما 3392. a day.

افون 3393. may happen to me.

بهیتني 3394. according to my desire.

نهر 3395. a river.

تلاطم 3396. dashing.

رکتني 3397. my knees.

فاظل 3398. then I may thrive.

املا 3399. to fill up.

قربتي 3400. my leather water bag.

P. 151. l. 215.

همچنين در قاع بسيط مسافري گم شده بود و قوت
و قوتش نهانده و در مي چند برميان داشت بسيار
بگرديد راه بجايي نبرد و بسختي هلاک شد طايفه
برسيده اند در مها پيش رويش نهادهديدند و بر
خاک نيشته

قطعه

گرهيه نر جعفري دارم
مرد بي توشه برون گيرد کام
در بيابان حقير سوخته را
شلغم پخته به که نقره خام

قاع 3401. plain-level ground: قاع بسيط the vast
desert.

نوشتن 3402. to write, the same as نوشتني

نر جعفري 3403. the finest kind of gold; pure
gold.

شلغم 3404. a turnip.

نقره خام 3405. uncoined silver, virgin silver.

TALE XIX. حكايت 19

P. 158. l. 22a.

هرگز از دور زمان ننالیده بودم و وروي ان گردش
سپان در هم نکشیده مگروقتي که پايم برهنه
بود و استطاعت پاي پوشي نداشتم بجماع کوفه در
آمدم دلتنگ يکي را دیدم که پاي نداشت سپاس
و شکر نعمت حق بجايي آوردم و بر بي کفشي
صبر کردم

استطاعت 3406. power, capability, capacity.

پاي پوش 3407. a shoe, flipper, covering for the
feet.

P. 158. l. 227.

قطعه

مرغ بريان بچشم مردم سير
کتر ان برک تره يرخوانست
وان که را دستگاه و قدرت نيست
شلغم پخته مرغ بريانست

3408. a broiled fowl. مرغ بریان

3409. greens, pot-herb. تره

TALE XX. حکایت ۲۰

P. 158. l. 230.

یکی از ملوک با تنی چند از خاصان در شکار
گاهی بز مستان از عمارت دور افتاد شب در آمد
خانه دهقانی دیدند ملک گفت شب آنجا رویم
قارحمت سرمان باشد یکی از وزرا گفت لایق قدر
پادشاهان نباشد آنجا بخانه دهقانی ریک
بردن اینجا خیمه زنیم و آتش افروزیم دهقان
را خبر شد ما حضری از طعام ترتیب کرد و پیش
سلطان برد و زمین خدمت ببوسید و گفت قدر بلند
سلطان بدین قدر نازل نشدی ولیکن نخواستند که
قدر دهقان بلند شود ملک را سخن گفتن او مطبوع
آمد شبانگاه بپزل او نقل کردند بامدادان
خلعت و نعمتش بخشید شنیدم که در رکاب ملک
قدمی چند میرفت و میگفت

3410. worthy, suitable, fit for; able, qualified. لایق

3411. to seek refuge. آنجا بردن

3412. thin, slender, vile, mean. ریک

3413. to pitch a tent. خیمه زدن

3414. whatever is ready at hand, or prepared in haste: ما حاضر

3415. to descend, alight. نازل شدن

3416. impressed, struck, stamped; agreeable, acceptable. مطبوع

3417. to remove; to relate; to copy. نقل کردن

P. 159. l. 241.

قطعه

ز قدر و شوکت سلطان نگشت چیزی کم
ز التفات به بهان سرای دهقانی
کلاه گوشه دهقان بافتاب رسید
که سایه بر سرش افکند چون توسلطانی
3418. splendor, pomp. شوکت
3419. inn, caravanfara, any place where travellers are lodged and entertained. مهیان سرای

TALE XXI. حکایت ۲۱

P. 160. l. 246.

گدای هول را حکایت کنند که نعمت وافر داشت
یکی از ملوک گفت می نهاید که مال بیکران داری
و ما را مهی هست اگر برخی از آن دستگیری کنی
بحکم عاریت چون ارتفاع ولایت رسد وفا کرده
شود گفت لایق قدر بلند خداوند جهان نباشد
دست همت بهال چون می گدایی آلودن که جو جو
قراهم آورده ام گفت غم نیست که بتا تار میدهم که

الخبیثات للخیثین

3420. abundant, plenteous. وافر

دستگیری 3421. help, assistance, support.

عاریت 3422. a loan.

ARABICK.

الذیین 3423. those who are filthy.

للخبیثین 3424. for the filthy.

P. 160. l. 254.

بیت

قالوا عجبین الکلس لیس بظاهر

قلنا نسد به شقوق البهرز

بیت

گزارب چاه نصرانی نه پاکست

جهود موده میشریم چه پاکست

قالوا 3425. they said.

عجبین 3426. plaster.

الکلس 3427. of dung.

لیس 3428. is not.

بظاهر 3429. clean.

قلنا 3430. we say (or answer.)

نسد 3431. we shut.

به 3432. with it.

شقوق 3433. holes.

البهرز 3434. of impurity.

P. 160. l. 258.

شنیدم که سراز فرمان ملکه باز زد و حجت

آوردن گرفت و شوخ چشبی کردن ملک فرمود

تمام مضمون خطاب اثر و بزجر و توبیخ مستخلص

کردند

مثنوی

بلطافت چو بر نیاید کار

سربه بی حرمتی کشد ناچار

هر که بر خویشی نه بخشاید

گر نه بخشد برو کسی شاید

حجت 3435. argument, proof, reason,

to dispute; to argue.

شوخ چشبی 3436. imprudence, presumption.

توبیخ 3437. threatening, reproach, reprehension.

ببهرمتی 3438. reputation, good name
disgrace.

حکایت ۲۲ TALE XXII.

P. 191. l. 264.

بازرگانی را دیدم که صد و پنجاه شتر بار

داشت و چهل بنده و خدمتکار شبی در جزیره

کیش مرا بحجزه خویش برد و همه شب نیار امید

از سخنهای پریشان گفتن که فلان انبازم بترکستانست

و فلان بضاعت به هندوستان و این کاغذ قبالة

فلان زمین است و فلان چیز را فلان ضمیمه گاه

گفتی که خاطر اسکنه ریه دارم که هوای خوشست

و گاه گفتی نه که دریای مغرب مشوشست سعدیا

سفری دیگر در پیشمست اگر آبی کرده شود بقیت

همین خود بگوشت بنشینم و ترک تجارت کنم

جزیره 3439. an island.

کیش 3440. Kish, a small island at the entrance of the Persian gulph.

انبار 3441. a partner in trade, an associate, accomplice.

هندوستان 3442. Hindoostan.

قبالة 3443. any written contract, especially of bargain and sale.

ضمین 3444. surety, sponsor.

مشوش 3445. disturbed, confused, intricate, embroiled.

سعدیا 3446. O Sâdy.

P. 161. l. 272.

گفتم آن کد ام سفر است گفت گوگرد پارسی بچین
خواهم بردن شنیدم آنجا که عظیم قیمت دارد
و از آنجا کاسه چینی بروم و دیدای رومی بدهد
و پولاد هندی بعلب و آبگینه حلبی به یمن و
بردیهای بیارس و از آن پس ترک تجارت کنم
و بدوکانی بنشینم چندین ازین مالیخولیا
فروخواند که پیش طاقت گفتنش نه اند گفت ای
سعدی تو نیز سخنی بگویی از آنها که دیده و
شنیده گفتم

گوگرد 3447. sulphur.

پارسی 3448. Persian.

کاسه چینی 3449. Chinaware.

رُوم 3450. Room, Natolia.

آبگینه 3451. glafs.

یمن 3452. Yemen, Arabia felix.

بردیهای 3453. striped cloths of Yemen.

دکان 3454. a shop.

مالیخولیا 3455. melancholy, foolishness, mad-
ness.

P. 162. l. 280.

نظم

آن شنیدستی که در صحرای غور
بار سالاری بیفتاد از ستور
گفت چشم تنگ دنیا دار را
یا قناعت پر کند یا خاک گور

3456. did you hear.

3457. Ghoar, a territory situated between Khorasan and Herat.

3458. a chief, leader, general.

3459. devouring all with the eyes, insatiable, covetous.

3460. a worldling.

TALE XXIII.

P. 162. l. 283.

مالدار را شنیدم که به بخل چنان مشهور بود که

حاتم طائی بسخا ظاهر حالش بنعمت تراست

و خست نفس جبلی در نهادش همچنان متبکی
که نانی بجانی از دست ندادی و گریه ابوهریر
را بلقمه فتواختی و شک اصحاب کف را استخوانی
نینداختی فی الجمله خانه او را کسی ندیدی
در کشاده و سفره او را سر کشاده

بیت

درویش بکمر بوی طعامش نشنیدی
مرغ از بس نان خوردن او ریزه نجیدی

3461. a rich man. مالدار

3462. liberality, generosity, munificence. سخا

3463. vileness, baseness, depravity. خست

3464. essential, original, natural, inherent, innate. جبلی

3465. *fānai*, a single foul. جانی

3466. *Shunee dun*, to smell. *Shūneedun*. شنیدی
to hear.

3467. crumb, fragment, particle. ریزه

P. 163. l. 293.

شنیدم که در دریای مغرب راه مصر هر گرفته
بوه و خیالی فرعون در سر قوله تعالی حتی اذ
اذرکه الفرق ناکه باد مخالف گره کشتی
برآمد چنانکه گفته اند

بیت

باطیع ملولت چه کنه دل که نساند

شرطه هبه و قتی نبود لایق کشتی

دست دعا برآورد و فریاد بی قایده کردن گرفت
قال الله تعالی فاذا رکبوا فی الفلک دعوا الله

3468. saying of God. قوله تعالی

3469. until. حتی

3470. when. اذ

3471. he was drowned, drowning
overwhelmed him. اذرکه الفرق

3472. a contrary wind. باد مخالف

3473. the north, or the north east wind,
a favourable wind. شرطه

ARABICK.

3474. the high God said. قال الله تعالی

3475. when. فاذا

3476. you embark. رکبوا

3477. on ships. فی الفلک

3478. pray ye. دعوا

3479. God. الله

P. 164. l. 301.

بیت

دست تصرع چه سود بنده محتاج را
وقت دعا بر خدا وقت کرم در بغل
قطعه

از زرو سیم راحتی برسان
خویشتم هم تو متعی برگیر

دان که این خانه از تو خواهد ماند

خشتی از سیم و خشتی از زر گیر

3480. a brick خشت سیم an ingot of

silver, خشت زر an ingot of gold.

P. 164. l. 307.

آورده اند که در مصر اقارب درویش داشت

بی‌بیت مال او توانگر شدند و جامه‌های گن

بهرنگ او بدیدند و خز و دمیاطی ببریدند

هم در آن هفته یکی را دیدم از ایشان بر باد

پای روان و غلامی بری پیکر داری او دوان

با خود گفتم

3481. the nearest kindred, kinsman, relation.

3482. silk.

3483. a species of fine linen; dimity made at Damietta in Egypt.

3484. a fleet horse, swift, wind-footed.

P. 164. l. 319.

قطعه

و که گر مرده باز گردد پدی

بیان قبیله و پیوند

رد میراث سخت تر بودی

و ارفا نرا از مرگ خویشاوند

بسا بقه معرفتی که میان مایود استینش

بکشیدم و گفتم

بیت

بخور ای نیک سیرت سره مرد

کان نگون بخت گرد کرد و نخورد

3485. Ah! alas!

3486. a tribe, family, race, stock, generation, progeny.

3487. kindred, relation, connection; conjunction, joint, tendon, ligament, chain.

3488. restitution, reffitance, refutation.

3489. a kinsman.

3490. a fleave:

3491. current (as coin &c.) worthy man:

3492. of reverfed fortune.

TALE XXIV. حکایت ۲۴

P. 165. l. 317.

صیاد ضعیف را ماهی قوی در دام اقتاده طاقت

ضبط آن نداشت ماهی بهر غالب آمد و دام

از دستش در رفت و گرفت

قطعه

شد غلامی که آب جوی آمد

آب جوی آمد و غلام ببرد

دام هر بار ماهی آمد و زد

ماهی این بار رفت و دام ببرد

صیاد 3493. a fisherman, hunter, sportsman.

ضبط 3494. government, management, possession, discipline.

آبجو 3495. the flood tide.

P. 165. l. 323.

دیگر صیادان در بیخ خورند و ملامتش کردند
که چنین صیدی در دامت افتاده و نتوانستی
نکاه داشتی گفت ای برادران چه توان کرد
که ما را روزی نبود و ماهی را هیچتان روزی
مانده بود

حکایت

صیاد بی روزی در دجله ماهی نگذرد و ماهی
بی اجل بو خشکی نه میرد

دجله 3496. the river Tigris.

خشکی 3497. dry land; also dryness, drought.

TALE XXV. حکایت ۲۵

P. 166. l. 330.

دست و پا بریده هزار پایی را بگشت صاحب لای
برو بگذشت و گفت سبحان الله با هزار پای که
داشت چون اجلش فرارسید از بی دست و پای
نتوانست گریخت

مثنوی

چو آید ز پی دشمن جان ستان

به بنده اجل پای مرد دوان

در اندم که دشمن پیاپی رسید

کیان کیانی نشاید کشید

هزار پا 3498. a milleped, a centiped.

جانستان 3499. seizing the soul, mortal.

پیاپی 3500. step by step, progressively, also behind.

کیان کیانی 3501. The Kaianian or strong bow.

Archery was brought to the greatest perfection during the reign of the Kaianian or first dynasty of Kings of Persia.

TALE XXVI. حکایت ۲۶

P. 166. l. 337.

۱ بلهی را دیدم سپین و خلعتی در بر تنی و مرکب
تازی در زیر و قصب مصری بر سر کسی گفت
ای سعدی چگونه می بینی این دیبای معلم برای
حیوان لایعلم گفتم خطی زشت است که پای
زرنوشتست

سپین 3502. flock, plump, fat.

تنی 3503. costly.

مرکب 3504. a horse, any thing on which a person rides.

قصب مصری 3505. a fine linen made in Egypt.

معلم 3506. notable.

لایعلم 3507. stupid, ignorant, illiterate.

خط 3508. a line, stripe, character, letter, writing,
the mustaches, the beard; the boundary line of
a building.

آب زری 3509. water gold.

ARABICK.

P. 166. l. 342.

بیت

قد شاه به بالوری حمار

عجلا جسدًا له خوار

3510. in truth it refembles.

3511. in the creation.

3512. the ass.

3513. refembling a calf.

3514. his body.

3515. with his own voice.

P. 167. l. 344.

قطعه

با دمی نتوان گفت ماند این حیوان

مگر در اعه و دستار و نقش بپرویش

بگرد در همه اسباب و ملک هستی او

که هیچ چیز نیا بی حلال جز خویش

قطعه

شریف اگر متضعف شود خیال مبر

که پایگاه بلندش ضعیف خواهد شد

وز آستانه سیمین به پنج زر بنند

گیان مهر که بهو دی شریف خواهد شد

3516. an upper garment.

3517. noble, eminent, holy; a nobleman,
a gentleman.

3518. weak.

3519. a threshold

3520. a Jew.

TALE XXVII. حکایت ۲۷.

P. 167. l. 354.

دزدی گدائی را گفت شرم نداری که اثر برای

جوی سیم دست پیش هر قسم دراز میکند گفت

بیت

دست دراز از پی یک حبه سیم

به که بپزند پدا نگی ونیم

3521. mean, vile, fordid.

3522. a grain, seed, berry.

3523. the fourth part of a Drem or Dram.

TALE XXVIII. حکایت ۲۸.

P. 168. l. 1.

مشت زنی را حکایت کنند که از دهر مخالف بجان

آمده بود و از حلق فراخ و دست تنگی بفقان

و شکایت پیش پیر برد و اجازت خواست که عزم سفر

هزارم تمام بقوت باز و دامن کامی بکن آرم

بیت

فضل و هنر ضایعست تا نپایند

عود بر آتش نهند و مشک بسایند

3524. a boxer, wrestler. مشت زن

3525. contrary, different. مخالف

3526. large, broad, capacious, abundant, a voracious appetite. فراخ

3527. to grind, to rub, to wear, to smooth, to polish. ساییدن

P. 168. l. 367.

پدر گفت ای پسر خیال مکن از سر بد رکن و پای

قناعت در دامن سلامت کش که پدرش کان گفته اند

دولت نه بگوشت نیست چاره کم جوشید نیست

بیت

کس نتواند گرفت دامن دولت برور

کوشش بی فایده است و سپه پراپروی گور

بیت

اگر بهر سرمویت هنر دوصد باشد

هنر بکار نیاید چو بخت بد باشد

بیت

چه کند زورمند و لزون بخت

با نروری بخت به نر بازوی سخت

3528. to boil, to effervesce, to strive, to contend. جوشیدن

3529. endeavour, effort. کوشش

3530. indigo leaves, or juice used in dying hairs black. و سیه

3531. an eyebrow. ابرو

3532. strong, powerful. نیرومند

3533. for inverted. و ازگون وارزون

P. 169. l. 379.

پسر گفت ای پدر فواید سفر بسیار است از نزهت

خاطر و جذب فواید دیدن عجایب و شنیدن غرایب

و تفریح بلدان و مجاورت خلان و تحصیل جاه

و ادب و مزید مال و مکسب و معرفت یاران و تجربت

هونر کاران چنانکه سالکان طریقت گفته اند

قطعه

تا بدوکان و خانه در گروی

هر گز ای خام آدمی نشوی

بیرو اندر جهان تفریح کن

پیش از آن روزی که جهان بر وی

3534. wonders. عجایب

3535. strange things. غرایب

3536. neighbourhood, keeping up a good correspondence with neighbours. مجاورت

3537. intimate friends. خلان

3538. collection, gain, acquisition. تحصیل

3539. gain, also art, a way of getting a livelihood. مکسب

3540. travellers. سالک

3541. to follow, admire, adore, to believe, to place confidence in, to imitate. گرویدن

P. 170. l. 387.

پدر گفت ای پسر منافع سفر برین نبط که گفتی بسیار است
ولیکن پنج طایفه را مستقیمت اول بازار گسانی که
با وجود نعمت و مکنّت و غلامان و کنیزکان دلاویز
و شاگردان چابک دارد هر روز بشهری و هر شب
بمقامی و هر دم تفرّج شاهی از نعم دنیا متمتّع
شود

قطعه

منعم بکوه و دشت و بیابان غریب نیست
هر جا که رفت و خیمه زد و خوابگاه ساخت
و آنرا که بر مراد جهان نیست دسترس
در زاد و بوم خویش غریبست و ناشناخت

3542. mode, manner. نبط

3543. power, force, strength, virtue. مکنّت

3544. active, expert, quick, alert. چابک

3545. a delightful spot, a place of recreation. تفرّج گاه

3546. any thing good which we enjoy, affluence, benefit, blessing, favor. نعم

3547. enjoying, possessed of, delighting in. متمتّع

3548. rich, affluent. منعم

3549. a bed chamber, sleeping place, a place of rest. خوابگاه

3550. means of subsistence, livelihood. دسترس

3551. native country. زاد بوم

P. 170. l. 397.

دوم عالی که به منطق شیرینی و قوت فصاحت و مایه
بلاغت هر جا که رود بخند متش اقدام نمایند
و اکرام کنند

قطعه

وجود مردم دانا مثال نه رطل است

که هر کجا که رود قدر و قیمتش دانند

بزرگ زاده نادان بشهر و ماساند

که در دیار غریبش پیچ نستانند

3552. logic, reasoning, oration, elegance. منطق

3553. to approach. اقدام نمودن

3554. leather money. شهر و

P. 171. l. 402.

سیوم خوب روی که درون صاحب دلان به خالطت

او میل کنند و صحبتش را غنیمت شناسند و خد متش

منت دانند که گفته اند اندکی جبال به از بسیاری

مال روی زیبا مرهم دل های خسته است و کلید در

های بسته

قطعه

شاهد آنجا که رود عزت و حرمت بیند

و برانند بقرش پدر و مادر خویش

پر طاوس در اوراق مصاحف دیدم

R r.

گفتم این منزلت از قدر تومی ببنم پیش
گفت خاموش که هر کس که جهانی دارد -

هر کجا پای نه دست نه ازندش پیش

نظم

چون در پسر موافقت و دلبری بود

اندیشه نیست گریه در آرزوی بری بود

او گویست گوی صدفش در میان مباحش

در یتیم را همه کس مشتری بود

مرهم 3555. ointment, salve, plaster.

قهر 3556. anger, wrath.

دلبری 3557. captivation of the heart.

بری 3558. free, exempted, innocent; guiltless, blameless.

در یتیم 3559. an orphan pearl, i. e. an unique.

مشتری 3560. a purchaser; buyer.

P. 172. l. 418.

چهارم خوش آوازی که بعد از آوازی آب از جریان

و مرغ از طیران باز دارد پس بوسیلت این فضیلت

دل مردمان صید کند و ارباب معنی به نادمیت و

رغبت نه ایند

جریان 3561. flowing, running.

طیران 3562. flying.

ارباب معنی 3563. men of sense.

منادمیت 3564. society, company, association.

A R A B I C .-

P. 172. l. 421.

بیت

سعی الی حسن الاغانی

همین ذی الذی حسن الیثانی

سعی 3565. my hearing.

الی 3566. towards.

حسن 3567. beautiful.

الاغانی 3568. finging.

من 3569. who.

ذی الذی 3570. is he that.

حسن 3571. a handsome.

الیثانی 3572. form.

P. 172. l. 423.

قطعه

چه خوش باشد آواز نرم و حزین

بگوش حریفان مست صبح

به آرزوی خوبست آواز خوش

که آن حظ نفسست و این قوت روح

حزین 3573. sad, afflicted; melancholy, pensive.

صبح 3574. the dawn; aurora.

روح 3575. foul, spirit.

P. 172. l. 428.

پنجم پیشه وری که بسعی بازو کفافی حاصل کند تا

آهروزی از بهر نان ریخته نشود چنانکه خرد مندان

گفته اند

P. 173. l. 430.

قطعه

گر بگریبی رود از شهر خویش

سختی و محنت نبرد پنبه دوز

و بر خرابی قند از مهلت

گرسنه خسپد ملک نیم روز

چنین صفتها که بیان کردم در سفر موجب جمعیت

خاطر است و داعیه طیب عیش اما آنکه ازین

جهله بی بهره است بخمایا باطل در جهان برون

و دیگر کس نام و نشان نشنود

قطعه

هر آنکه گردش گیتی بکین او برخاست

بغیر مصلحتش رهبری کند ایام

کبوتری که دگر آشیان نخواهد دید

قصای همی بردش تاب سوی دانه و دام

3576. an artisan, artificer, mechanic.

3577. a patcher of cloaths.

3578. a ruin, desolated spot.

3579. the monarch of Neemroze, a territory, comprehending the provinces of Sejestan or Seiftan, and Mahran; of which Sam Neriman, the father of Zal, and grandfather of Rustam, was governor for Manucheher, king of Persia, of the first or Pahlavadian Dynasty. The king of Neemroze, or the meridian, means also the sun.

3580. one who invites, or stimulates others to any thing; author, cause.

طیب 3581. good, sweet, agreeable; also odour, perfume.

بی بهره 3582. unprofitable, vain, empty.

نام و نشان 3583. name and vestige.

گیتی 3584. the world.

کینه 3585. and کینه hatred, rancour, enmity, revenge.

کبوتر 3586. a pigeon.

آشیان 3587. a nest.

P. 473. l. 441.

پسر گفت ای پدر قول حکما را چه گونه مخالفت

کنم که گفته اند رزق اگر چه مقسومست با سبب

حصول آن تعلق شرطست و بلا اگر چه مقدر است

از ابواب دخول آن احتراز واجب

P. 174. l. 445.

قطعه

رزق هر چند بی گمان برسد

شرط عقلست جستن از درها

گر چه کس بی اجل نخواهد مرده

قومو در دهان از درها

رزق 3588. riches, good fortune, pension, stipend, subsistence, money.

مقسوم 3589. distributed, divided.

حصول 3590. acquisition, حصول the means of acquiring.

تعلق 3591. attachment, dependence, also relationship, commerce.

مقدر 3592. decreed, predestinated.

دخول 3593. entrance, access, arrival.

احتراز 3594. abstaining from; displeasure, disgust.

اژدرها 3595. a large snake; a dragon.

P. 174. l. 449.

درین صورت که منم با پیل دمان برنم و باشم زیان

پنجه در افکنم مصلحت آنست که سفر کنم که ازین

بیش طاقت بی نوازی ندارم

قطعه

چون مرد در قنار ز جای مقام خویش

دیگر چه غم خورد همه آفاق جای اوست

شب هر توانگری بسرای همه بره

درویش هر کجا که شب آمد سراي اوست

ای بی بگفت و همت خواست و پدر را و اداع کرد و روان

شد و در هنگام رفتن شنید ندش که می گفت

P. 175. l. 460.

بیت

هنرور که بختش نباشد بگام

بجای رود کس نه اند نام

3596. fierce.

3597. to ask a blessing.

روان شدن 3598. to go, set out, flow, pass.

هنرور 3599. skilful, virtuous.

P. 175. l. 461.

قادر سید بکنار بی که سنگ از صلابت او بر سنگ

همی آمد و آوازش بر سنگ همی رفت

بیت

سپه گین آب که مرغ آب درو ایی نبود

کترین موج آسپاسنگ از کنارش در ر بود

3600. hardness, severity, strength, force;

also majesty, dignity, firmness.

3601. formidable, terrible.

3602. water-fowl.

P. 175. l. 466.

گروهی مردمان را دید که هر یک بقراضه در معبر

فشسته و رخت مغربسته جوان را دست عطا بسته

بود زبان ثنا برکشود چندان که زاری کرد یاری

فکر دند

بیت

بی ز رفتن بی که کنی با کس زور

ور زرداری بزور محتاج نه

3603. a ferry, pass, ford.

3604. praise.

3605. thou art not.

ملاح بی مروت از و بکنده برگردید و گفت

P. 176. l. 473.

بیت

زرنه‌اری نتوان رفت بزور از دریا

زورده‌مرد چه باشد زریک‌برد پیار

3606. to turn away from. برگردیدن

جوان را ازین طعنه دل بهم برآمد خواست که ازو

انتقام کشد کشتی رفته بود آوار داد که اگر بدین

جامه که من پوشیده‌ام قانع شوی دریغ نیست ملاح

طبع کرد کشتی را باز گردانید

بیت

بدوزد شره دیدۀ هوشمند

در آرد طبع میرغ و ماهی به بند

3607. contented, satisfied; satisfying. قانع

3608. avarice, covetousness, desire, concupiscence. طبع

3609. to cause to turn. بازگردانیدن

3610. avidity, desire, appetite. شره

P. 176. l. 481.

چندان که دست جوان بریش و گریبان ملاح نرسیده

او را بخورد و رکشید و بی مصایا فروگرفت یارش

از کشتی بدو آمد که پیشتی کند هم چنان درشتی

دید پیشتی بگردانید مصلحت آن دیدند که با او

مصلحت کند و با جرت کشتی مسامحت نپایند

مثنوی

چو پر خاش بینی تحمیل پیار

که مملی به بندد در کارزار

لطفات کی آنجا که بینی ستیز

نمره قز نهم را تیغ تیز

بشیرین زبانی و لطف و خوشی

توانی که بیلگی بهونی کشی

3611. without respect. بی محابا

3612. to knock down. فروگرفتن

3613. assistance, help. پشتی

3614. peace, reconciliation. مصالحت

3615. hire, rent, wages. اجرت

3616. remission, negligence; مسامحت

3617. to compromise. مسامحت نمودن

3618. conflict, contention, war. پر خاش

3619. battle, strife, quarrel. کارزار

3620. raw-filk. قز

P. 177. l. 489.

بعد ماضی بقدمش افتادند و بوسه چند بنفاق

بر سر و رویش دادند و بکشتی در آوودند و

روان شدند تا بر سیدند بستونی که از عمارت

یونان در آب ایستاده بود ملاح گفت کشتی

را خلی هست یکی از شاه که دلاور تر است و

مردانه تر و زورمند تر باید که برین ستون

میروند و برین کشتی بگیرد تا عمارت کنیم

جوان بغرور دلاوری که در سر داشت از خصم

دل زورده غنچه‌یشی و قوت حکمت از کار نگرمود

که گفته اند هر کرا رانجی بد رسانیدی اگر
در عقب آن صدر راحت برسانی از پاداش آن
یک رنج این میباش که بیکان از جراحات
بدتر آید و زار در دل بیاید

نظم

چه خوش گفت بکناش باخیلتاش

چودشهی خراشیدی این میباش

مشو این که تنگ دل گردی

چون زدستت دلی بتنگ آید

سنگ بر یاره حصار مزین

که بود کن حصار سنگ آید

3620. hypocrisy. نفاق

3621. pillar, column. ستون

3622. manly, bravely. مردانه

3623. a rope. ریسمان

3624. to cause to arrive. رسانیدن

3625. retribution. پاداش

3626. an arrow, javelin, dart, the point
of a spear. پیکان

3627. Buktafh. } two famous

3628. Kheltafh. } athletics.

P. 178. l. 506.

چند آن که مقود کشتی بر ساعد پیچید و بر بالای

ستون رفت ملاح زمام از کفش در گمبلا نید و

کشتی براند پیکان در آنجا حیران بماند و روز

دوبلا و محنت آید و سکتی کشید سیوم روز
خوابش گریبان گرفت و باب انداخت بعد از
شبانه و نری بکنام افتاد از حیانتش رمی مانده
بود برگ درختان خوردن گرفت و بیخ گیاهان
بر آوردن تا اندکی قوت یافت سر در میان
نهاد و برقت تا تشنه و گرسنه و بی طاقت بر سر
چاهی رسید قومی را دید بر و گرد آمده بودند
و شربتی آب پیشیزی می آشامیدند جوان را
پیشتر نبوده آب طلب کرد ابا کردند دست تعدی
در آن کرد میسر نشد تنی چند را فرو کوفت
مردان غلبه کردند و بی محایل بزدندش

و مجروح کرده اند

P. 179. l. 517.

پشه چو بر شد بزند پیل را

باهمه تند و صلابت که اوست

مورچکان را چو بود اتفاق

شیر زیان را بند بر اند پوست

3629. a rope, cable, halter, reins, bridle. مقود

3630. a night and a day. شبانه روز

3631. the last breath, the departing spirit. رمق

3632. a draught. شربت

3633. any small piece of money. پیشین

3634. to drink, cause to drink, give
to drink. آشامیدن

3635. to refuse, reject. ابا کردن

3636. violence, force, oppression, cruelty. تعدي

tyranny. ابدان

3637. wounded. مجروح

3638. a gnat. پشه

3639. a little ant. مورچه

P. 179. l. 520.

بشکم ضرورت خسته و مجروح در پی کاروان

اقتاد و برقت شبانگاه بر سیدند بهقامیکه از

دزدان در خطا بود کاروانیان را دیدلرزه

براندایم اقتاده و دل بر هلاک نهاده گفت

اندیشه مدارید که یکی منم درین میان که

بنجاه مرد را جواب دهیم و دیگر جوانان هم

یاری دهند مردمان را بلای او دل قوی شد و بصحبت

اوشادمان گشتند و براد او بش دستگیری کردند

جوانرا تش معده بالا گرفته بود لقمه چند از

سراشته تناول کرد و دمی چند آب آشامید

تا دیو درونش بیمار امید و خواش در بر بود و

بخفت

3640. a demon, spirit. دیو

بیر مردی بخته و جهان دیده در کاروان بود

گفت ای یاران من ازین بدرقه شما اندیشناکم

نه چنان که از دزدان چنان که حکایت کنند

که عربی را در می چند گرد آمده بود شب از

تشویش لوریان در خانه تنها خواش نبردی

یکی را از دوستان بنزد خود برد تا وحشت تنهایی

دیدار او منصرف گرداند شبی چند در صحبت

او بود چندان که بر درمهاش وقوف یافت ببرد

و سفر کرد بامدادان عرب را دیدند عریان و

گریان گفتند حال چیست مگر آن درمهای ترا

دزد برد گفت لا والله بدرقه بره

P. 180. l. 538.

قطعه

هرگز ازین زمار نه نشستم

تا بدانستم آنچه خصلت اوست با

زخم دندان دشمنی بتراست

که نماید بچشم مردم دوست

3641. experienced, mature, ripe; also boiled, cooked, dressed.

3642. an escort, guard. بدرقه

3643. the people of Laur, a territory between Khufistan and Kerman.

3644. near, towards. نزد

3645. fear, dread, terror. وحشت

3646. to depart, to convert, to recede. منصرف کردن

3647. naked, robbed, despoiled. عریان

3648. crying, weeping. گریان

3649. no by God. لا والله

3650. quality, property, disposition.

3651. for worse.

P. 180. l. 543.

چه دانید ای یاران من که این جوان هم از
جمله دزدان باشد و بعباری در میان ما تعبیه
شده تا بوقت فرصت یاران را خبر کند پس
مصلحت آن می بینم که مرا او را خفته بگذاریم
و برانیم جوانان را تا دیرپیم استوار آمد و مهاجمی
از مشت زن در دل گرفتند رخت برداشتند و
جوان را خفته بگذارند انگاه خبر یافت که
آفتاب بر کتفش تافت سر برآورد کاروان را
رفته دید بسی بگردید و راه بجایی نبرد
تشنه و بی نوا روی بر خاک و دل بر هلاک نهاده
میگفت

3652. *Iyâree*, artifice, cunning, deceit.

3653. preparing, arranging, exercising,

inlaying, inserting, introducing.

ARABICK.

P. 181. l. 551.

بیت

من ذا یحادثنی وزم العیس

ماللغریب سوی الغریب انیس

بیت

درشتی کند با غریبان کسی

که نا بوده باشد بغیرت بسی

3654. who is he.

3655. that.

3656. was conversing with me.

3657. and whilst proceeded.

3658. the yellow camels.

3659. there is not for the traveller.

3660. besides.

3661. the traveller.

3662. any friend.

P. 181. l. 555.

و درین مکنی بود که پادشاه را در پی
حیدی از لشکریان دور افتاده بود و بالای
سرش ایستاده این سخن شنید و در هیأتش
نظر کرد صورت ظاهرش پاکیزه دید و حالش
بر بشان پرسیدش که از کجائی و بدین جایگاه
چه گونه افتادی برخیز از آنچه بر سرش گذشته
بود اعادت کرد ملک زاده را بر و رحم آمد
خلعت و نعلت داد و معتقدی همراه او کرد تا
بشهر خویش باز آمد

3663. pure, chaste.

3664. whence are you.

3665. a place.

3666. repetition, revival, review.

P. 182. l. 561.

پدرش بدیدن او شادمان شد و بر سلامت
حالش شکر گفت شبانگه امر آنچه بر سر او رفته
بود از حالت کشتی و جور ملّاح و روستایان
و عذر کاروانیان با پدر میثقت پدیدار گفت
ای پسر ننگتیمت در وقت رفتن که تهنی دستان
را دست دلیری بسته است و پنجه شیرین شکسته

بیت

چه خوش گفت آن تهیدست شلکشور
جویی نیر بهتر از هفتاد من زور

نگفتیمت 3667. did not I say to you.

شلکشور 3668. for one expert in the
use of all kinds of weapons.

P. 182. l. 569.

بسرگفت ای پدر هر آینه تارنج نیری گنج
برند اری و تاجان در خطر نمی برد شهن ظفر
نیایی و تادانه پریشان نکنی خرمن برند اری
نه بینی که باندک مایه رنجی که بردهم چه مایه
گنج آوردم و نیش که خوردم چه مایه نوش
حاصل کردم

P. 183. l. 573.

بیت

گرچه بیرون زرق نتوان خورده
در طلب کاهلی نشاید کرده

بیت

غواص گر اندیشه کند کام نهنگ
هرگز نکند در گرانمایه بچنگ

حکمت

سیاسنگ زیرین متحرک نیست لاجرم تعبد
ببارگران میکند

قطعه

بچه خورده شیرشیره در بن غاز
باز اقتاده را چه قوت بود
گر تو در خانه صید خواهی کرد
دست و پایت چو عنکبوت بود

نوش 3669. honey; a drink, draught, drinking.

کاهلی 3670. indolence, langour, carelessness.

غواص 3671. a diver.

نهنگ 3672. a crocodile; an alligator.

متحرک 3673. moveable, moved.

سرزه 3674. fierce, enraged, roaring.

عنکبوت 3675. a spider.

پدر گفت ای پسر چوین نوبت فلک ترا یاوری
کرده و اقبال رهبری تا کلت از خار و خار ت
از پای بدر آمد و صاحب و لتی بتور سیدمو
بر تو بخشید و ترحم کرد و کسر حال ترا بتغذی
چیر کرد و چنین اتفاق نادر افتاد و بر نادر
حکم نتوان کرد

Tit.

P. 184. l. 586.

بیت

صیادنه هر بار شکاري ببرد

اقتد که يکي روز پلنگش بدر د

3676. a rich man, opulent, wealthy. صاحب دولت

3677. pity, compassion. ترحم

3678. affliction, anguish. کسر

3679. searching, inquiring diligently. تفقه

3680. restoring, consolidating, setting a bone. جبر

3681. rare, choice, wonderful, scarce. نادر

چنانکه يکي از ملوک پارس ننگين گرانياه در

انگشتری داشت باري بحکم تفرج با تني چند

از خاصان به صلا شيراز بيرون رفت و فرمود تا

انگشتری را بر گنبد عضد نصب کردند تا هر که

تير از حلقه انگشتری بگذرانده خاتم او را باشد

اتفاقاً چهار صد حکم انداز که در خدمت او

بودند بپنداختند چيله خطا کردند مگر کودکی

که بهر يام رباط بپايد چنانچه از هر طرف تير انداختي

باد صبا تير او را از حلقه انگشتری بگذرانيد

انگشتری را بوي از فرانيه داشتند و نعمت

بي قياس دادندش بسريعه از بن تير و کمان

را بسوخت گفتم چنانچه کزدي گفت تا رونق

اولين بر جاي بپايد

قطعه

که بود کر حکيم روشی را

برنياید درست تدبيری

شکاء باشد که کرد کي نادان

بغلط بر هدف زند تيری

3682. a ring, especially the seal ring of a prince. The stone or bezel of a ring. ننگين

3683. a ring for the finger. انگشتری

3684. Mofla, in the territory of Shiraz. مصلا شيراز

3685. a famous dome. گنبد عضد

3686. a ring, circle; a company, assembly. حلقه

3687. any one subject to order: here it means an archer. حکم انداز

3688. to miss, to err, to mistake. خطا کردن

3689. the terrace or flat roof of a house. يام

3690. splendor, grace, elegance, beauty. رونق

3691. the first. اولين

3692. a mark for archers, a butt. هدف

TALE XXIX. حکایت ۲۹

P. 185. l. 601.

درويشي را دیدم در غاري نشسته و دوبروي

خود از جهان بسته و ملوک و اغنياء در چشم

هبت او شوکت نهانده

قطعه

هر که بر خرد در سوال کشود

تا پیود نیاز مند بود

از بگذاشتن و پادشاهی کن

گردن بجای طبع بلند بود

3693. to open. کشودن

3694. indigent, supplicating, suppliant. نیازمند

3695. avarice, covetousness. از

یکی از ملوک آن سطر قباحت کرد که ترقع

بکرم و اخلاق عزیزان آنست که بانان و نیک

با ما موافقت کنند شیخ رضا داد که اجابت

دعوت سنتست دیگر روز ملک بعد از خدمتش

رفت عاید برخاست و ملک را در کنار گرفت

و تلافی کرد چون ملک غایب شد یکی از اصحاب

شیخ را پرسید که چندی ملاطفت با پادشاه

خلاف عادت بود در پی چه حکمتست گفت نشنیده

که گفته اند

P. 186: 1. 3614.

بیت

هر که بر سپا بنشستی

واجب آمد بخد متش بر خاست

3696. the law, and the traditions of Ma- سنت

hommed; also custom, rule.

مثنوی

گوش تواند که همت هم روی

نشود آزار داف و چنگ و نی

دید شکید ز تهاشی باغ

بی شکل و نسیرین بسر آرد دماغ

گر نبود بالش آگنده پر

خواب توان کرد حکر زیر سر

ور نبوه دلبر هم خوابه پیش

دست توان کرد در آغوش خریش

وین شکم بجای هنر پیچ پیچ

صبر ندارد که بسازد پیچ

3697. a show, entertainment. تماشاش

3698. the wild rose. نسیرین

3699. to fill, stuff, cram. آگندن

3700. a bed fellow, همخوابه

3701. an embrace, the bosom. آغوش

3702. curvature, twirling, a screw, a curl, پیچ

ringlet, plait, fold, roll.

باب چهارم در فواید خاموشی

P. 187. 1. 1.

CHAPTER IV.

TALE I. حکایت 1

یک روز دوستان گفتیم امتناع سخن گفتیم بعادت

آن اختیار افتاده است که در غالب اوقات در سخن

نیک و بد اتفاق می افتد و دیده دشمنان جز بر
بدی نمی آید گفت ای برادر دشنی آن بیکه نیکی
نه بیند

بیت

هنر بچشم عداوت برتر کتر عیبست
گلست سعدی و در چشم دشمنان خارا است

امتناع 3703. prohibition, refusal, امتناع
refraining from speech, taciturnity.
3704. for me to speak. گفتیم

ARABICK.

بیت

واخوالعداوت لایبر بصلح
الا ویلنزه بکذاب اشر

3705. and a brother. واخو
3706. of enmity. العداوة
3707. he passeth not, considereth not, ob-
serveth not.
3708. as virtuous. بصالح
3709. but. الا
3710. at the same time accounts him.
ویلنزه
3711. as a liar. بکذاب
3712. the most wicked. اشر

بیت

نور گیتی فروز چشمه هور
زشت باشد بچشم موشک کور

3713. illuminating the world. گیتی فروز
3714. the fountain of light. چشمه هور
3715. the blind mouse, the mole. موشک کور

TALE II. حکایت ۲

P. 188. l. 14.

باز رشکانی را هزار دینار خسارت افتاد پس رش را
گفت نباید که این سخن را با کسی در میان نهی
گفت ای پدر فرمان تراست نگویم ولیکن مرا بر
فایده این مطلع گردان که مصلحت در نهان داشتن
چیز است گفت تا مصیبت دوشود یکی نقصان مایه
و دیگر شهادت همسایه

بیت

مگو اندوه خویش بادشمنان
که لا حول گویند شادی کنان

3716. damage, injury, loss. خسارت
3717. anxiety, grief, solicitude. اندوه
3718. God avert (the evil.) لا حول

TALE III. حکایت ۳

P. 188. l. 22.

جوانی خردمند که از قنون فضايل حظي وافر داشت
و طبعی نادر چندان که در محافل دانشمندان

نشستی هیچ سخن نگفتی باری پدرش گفت ای پسر
تو نیز از آنچه دانی چرا نگوئی گفت ترسم که پرسندم
از آنچه ندانم و شرمساری برم

قطعه

آن شنیدی که صوفی میکوفت
زیر نعلین خویش میخی چند
آستینش گرفت سرهنگی
که میانعل برستورم بند

بیت

نگفته ندارد کسی باتو کار
ولیکن چو گفتی دلیلش بیار

فَن 3719. sciences. S. فنون

فَضْل 3720. virtues, excellencies. S. فضایل

دانشمندان 3721. a wife man. P. دانشمندان

3722. they might ask me. پرسندم

3723. shame, bashfulness. شرمساری

3724. sandals. نعلین

3725. a horse-shoe. نعل

TALE IV. حکایت ۴

P. 189. l. 33.

یکبار از علایای معتبر مناظره افتاد بایکی از ملاحد
و با او بحاجت بر نیامد سپر پنداخت و برگشت کسی
گفتش تو با چندین علم و ادب در فضل و حکمت

با پی دینی بر نیا مدی گفت علم من قرآنست و حدیث
و گفتار مشایخ و او بدینها معتقد نیست و نمی شود
و مرا شنیدن کفر او بچه کار آید

بیت

آنکس که بقرآن و خبر توثرهی
آنست جوا بش که جوا بش ندهی

3726. controversy, disputation; also con-
traft. مناظره

3727. unbelievers. S. ملحد an atheist,
free thinker. ملاحد

3728. to throw down the shield, to
give up the contest, to yield. سپر انداختن

3729. a believer. معتقد

3730. blasphemy, impiety, incredulity. کفر

TALE V. حکایت ۵

P. 190. l. 42.

جالینوس ایلمی را دید که دستنه در گریبان دانشمندی
زده و بی حرمتی کرده میگفت اگر این ملأ بودی کار
او با نادان بدینی جایگاه نرسیدی

مثنوی

دو عاقل را نیا شد کین و بیکار
نه دانایی ستیغد بلسبکسار
اگر نادان بود حشمت سخت گزید
خردمندش بفرمی دل بچوید

- دو صاحب دل نگه دارند مویبی
 همیدون سرکشی و آزارم جویبی
 وگر از هر دو جانب جاهلانند
 اگر زنجیر باشد بگسلانند
3731. Galen, the Physician. جالینوس
 3732. to contend, to go to law, to be
 obstinate. ستیزیدن
 3733. light-headed, of weak understand-
 ing. سبکسار
 3734. In like manner, such, always;
 also care, attention, assistance. همیدون
 3735. obstinate, disobedient. سرکش
 3736. litigious, quarrelsome. آزارم جو
 3737. an ignorant man, an idiot. جاهل

TALE VI. حکایت ۶

P. 190. l. 53.

سحبان وایل را در فصاحت بی نظیر نهاده اند
 سالی بر سر جوی سبکی گفتی و لفظی را مکرر نکردی
 و اگر همان معنی اتفاق افتادی بعبارت دیگر گفتی
 و از جمله آداب ندماي ملوک یکی اینست

مثنوی

سخن گر چه دلیند و شیرین بود
 سزاوار تصدیق و تحسین بود
 چو یکبار گفتی مگو باز پس
 که حلوا چو یکبار خوردند پس

3738. Subhan Wayil, a famous
 Arabian poet. سبحان وایل

3739. incomparable, nonpareil. بی نظیر

3740. a word. لفظ

3741. repeated. مکرر

3742. agreeable, attractive, lovely. دلیند

3743. verifying, attesting, approving;
 attestation. تصدیق

3744. sweetmeat, confectionary. حلوا

TALE VII. حکایت ۷

P. 191. l. 61.

یکی را از حکما شنیدم که میگفت هرگز کسی
 بجهل خود اقرار نکند مگر آن کس که چون
 دیگری درسختی باشد هنوز تمام ناکرده او
 سخن آغاز کند

مثنوی

سخن را سراست ای خردمند وین
 میاور سخن در میان سخن
 خداوند فرهنگ و تدبیر و هوش
 نگوید سخن تا نه بیند خبوش

3745. bottom, end, root, foundation. بی

3746. virtue, generosity, understanding,
 science. فرهنگ

3747. silence, silent. خبوش

TALE VIII. حکایت ۸

P. 192. l. 70.1

تني چند از بندگان سلطان محمود حسن
میبندد و میگفتند که سلطان امروزی ترا چه گفت
در فلان مصلحت گفت بر شاهم پوشیده نماند
گفتند تو دستور مملکتی آنچه یا تو گوید یا مثال
ما گفتن رواندارد گفت باعتیاد آنکه داند
که بکس نگوییم پس چرا می پرسید

بیت

نه هر سخن که بداند بگوید اهل شناخت

پسر شاه سر خویشی نشاید باخت

3748. Hufn Meimundee, the Vi-
zier of Sultan Mahmood.

3749. prime minister, Vizier; also cus-
tom, rule, manner, formula, law; permission.

3750. an intelligent man, one who
is in the secret.

3751. to play.

TALE IX. حکایت ۹

P. 192. l. 89.

در عقد بیع سرای متردد بودم جهودی گفت
من از کدخدایان قدیم این محکمت و صفت
این خانه چنان که هست از من بیس و بخر که
هیچ عیب ندارد گفتم بجز آن که توهه سایه آویی

قطعه

خانه را که چون توهه سایه اش

ده درم سیم کم عیار ارزد

لیکن امیدوار باید بود

که پس از مرگ تو هزار ارزد

عقد بیع 3752. buying, felling, commerce,
a contract of sale.

3753. hesitating, perplexed, irresolute.

3754. below the standard of touch.

3755. to be worth.

TALE X. حکایت ۱۰

P. 193. l. 87.

یکی از شعرا پیش امیر دزدان رفت و ثنا گفت

فرمود تاجامه اش بستند و از ده بدر کردند

سگان در قفای او افتادند خواست تاستگی

بردارد زمین پنج بسته بود عاجز شد گفت این

چه حرامزاده مردم مانند که سنگ را کشاده اند

و سنگ را بسته امیرانز غره بشنید و بخندید

و گفت ای حکیم از من چیزی بخواه گفت جامه

خود میخواهم اگر انعام فرمائی

بیت

امیدوار بودم بیخبر کسان

مرا بخیر خواهم دید نیست شرمرسان

مصراع

رضينا من نوالك بالرحيل

شاعر 3756. Poets. S. شعرا

ستدن 3757. to seize, take, carry off.

بذر کردن 3758. to expel, banish.

بنج 3759. Ice.

ARABICK.

رضينا 3760. we are satisfied.

من نوالك 3761. with your benevolence.

بالرحيل 3772. in suffering us to depart.

سالارد و دان را برور حيت آمد چانه اش بفرموده

و قباي پوستيني

قباي پوستيني 3763. a coat of fur.

TALE XI. حکايت

P. 194. l. 101.

منجبي بخانه خود در آمد مرد بيگانه را

ديد بان او هم نشسته دشنام داد و سقط گفت

فتنه و آشوب برخاست صاحب دلي پرين واقف شد

و گفت

بيت

تو بر اوج فلک چه داني چيست

چون نه اني که در سراي تو کيست

منجم 3764. an astrologer, astronomer.

TALE XII حکايت

P. 194. l. 108.

خطيبي كرده الصوت خود را خوش آواز بتداشتي

و غرياد بي قايد برداشتي گفتي نعيب غراب البين

در برده الكان اوست يا آيت ان انكرا لاصوات

لصوت الكبير در شان او

خطيب 3765. a preacher.

كرده الصوت 3766. a detestable voice.

نعيب 3767. croaking.

غراب البين 3768. the crow of the desert; a crow with a black body, and red feet and beak.

پرده الكان 3769. the musical scale.

ان انكرا لاصوات 3770. of a truth, the most horrid of sounds.

لصوت الكبير 3771. is the braying of an ass.

شان 3772. nature, disposition, state, condition, pomp, splendor.

ARABICK.

P. 195. l. 112.

بيت

اذا نهت الخطيب ابو الفوارس

له صوت يهد اصطخر فارس

اذا 3773. when.

نهت 3774. brayeth.

الخطيب 3775. the preacher.

3776. the afs. ابوالغوارس

3777. at his found, for him the found. له صوت

3778. trembleth. بده

3779. Istukhur, Persepolis. اصطخر

3780. Fâris, Persia proper. فارس

مردمان ده بعلت جاهي که داشت بليتش

میکشيدند و اذيتش مصلحت نمیديدند تا يکي

از خطباي آن اقليم که باوي عداوت نهاني داشت

باري به پرسيدن او آمده بود گفت خوابي

ديده ام خير باد گفت چه ديده گفت چنان دیدم

که ترا آواز خوش بود و مرده مان از نفست

در راحت بودند خطيب اندرين لختي پيديد ميشيد

و گفت چه مبارک خوابست که دیدي که مرا بر

عيب خویش مطلع گردانيد ي معلوم شد آواز

ناخوش دارم و خلف از نفسم در رنجند توبه

کردم از اين پس که نخوانم مگر با هستگي

قطعه

از صعيت دوستان بر نجم

کاخلاق بدم حسن نهايند

عيب هنر و کمال بينند

خارم شکل و ياسي نهايند

کو دشمن شوخ چشم چالاک

تا عيب مرا بيني نهايند

3781. misfortune, temptation. بليت

3782. preachers. S. خطيب

3783. somewhat, some, a little, piece, part, لخت

portion.

3784. happy, fortunate, bleffed, holy, مبارک

facred.

3785. fflowness, hesitation, delay; a هستگي

low tone of voice.

3786. beautiful, excellent. حسني

TALE XIII حکايت ۱۳

P. 196. l. 128.

يکي در مسجد سنجاريه بتطوع بانگ نماز گفتي

باوازي که مستمعان را از وفرت بودي و صاحب

مسجد اميري بود عادل و نیکو سيرت نخواستش

که دل تنزده گردد گفت اي جوان هر د اين مسجد

را مودنيان قد پيديد که هويکي را پنج دينار اديارست

و ترازه دينار ميدهم تا بجاي ديگر روي برين

اتفاق افتاد و برفت بعد از مدتي پيش امير تان

آمد و گفت اي خداوند بر من حيف کردي که بده

دينارم از اين بقعه روان کردي آنجا که رفته ام

بيست دينار ميدهم که جاي ديگر روم قبول نهي

اگر امير بخانه ديد و گفت نه ار نستاني که بده

دينار هم راضي شوند

بیت

بعه تیشه کس نتر اشد نر و ی خا را شکل

چنان که بانگ دهرشت تو میخراشد دل

مسجد 3787. a mosque.

3788. Sunjariyeh, founded by Sultan Sunjar Suljookee.

3789. doing a good action to which one not obliged; gratis.

3790. the proclamation for prayers.

3791. abomination, hatred, disgust.

3792. twenty.

3793. an axe.

3794. a hard stone.

TALE XIV. حکایت ۱۴

P. 197. l. 142.

ناخوش آن وانی بیانگ بلند قران همی خواند
صاحب دلی برو بگذشت و گفت ترا مشا هره چند است
گفت هیچ گفت پس این ز جهت بخود چرامید هی
گفت آن بهر خدا میخوانم گفت آن بهر خدا میخوان

بیت

گر تو قران بدینی نبط خوانی

بیری رونق مسلطانی

3795. a disagreeable voice.

3796. monthly pay.

3797. of Islamism.

باب پنجم در عشق و جوانی

P. 198. l. 1.

CHAPTER V.

TALE I. حکایت ۱

حسن میبندی را گفتند سلطان محمود چندین
بنده صاحب جمال دارد که هر یکی بدیع جهان
و ممتاز زمانند چه گونه است که با هیچ یک از ایشان
میلی و محبتی ندارم چنان که با ایاز که او را زیاد
حسني نیست گفت هر چه در دل فرود آید در دیده
نکون آید

مثنوی

هر که سلطان مرید او باشد

گر همه بد کند نکو باشد

وان که را پادشاه بیند از

کسش از خیل خانه ننواز

قطعه

کسی بدیده انکار اگر نکند

نشان صورت یوسف دهد بنا خوبی

و گر بچشم از لبت نگذرد دیو

فرشته ایشان نباید بچشم گر روی

3798. chosen, selected, distinguished, eminent, illustrious.

3799. Iyaz, a proper name.

خیل 2800. a tribe خیل خانه servants of the خشت زن 3805. a brick-maker.

family or household.

فرشته 3801. an angel.

کروبی 3802. a cherub.

TALE II. حکایت ۲

P. 199. l. r.

گویند خواجه را بنده نادر الحسن بود و با او بر
سیل مودت و دیانت نظری داشت بایکی از
دوستان گفت دریغ اگر این بنده با چنین حسن
و شایلی که دارد زبان درازی ادب نبودی گفت
ای برادر چون اقرار دوستی کردی توقع خدمت
مدا که چون عاشقی و معشوقی در میان آمد مالکی
و مملوکی هر خاست

قطعه

خواجه با بنده پیری خسار
چون در آید بازی و خنده
چه عجب گر چو خواجه ناز کند
وین کشد پاز چون بنده

بیت

غلام آبکش باید و خشت زن
بود بنده نازنین مشت زن

3803. a purchased slave, or a captive ;
possessed, property.

3804. a drawer of water.

TALE III. حکایت ۳

P. 200. l. 29.

پارسایی را دیدم به صحبت شخصی گرفتار و رازش از
پرده بر ملا افتاد چند آنکه ملامت دیدی و غرامت
کشیدی ترک نصایب نکردی و گفتی

قطعه

کوته نکم ز دامن دست
گر خود بزنی به تیغ تیرم
بعد از تو ملاذ و ملجأ نیست
هم از تو گر گیرم ار گر بزم
باری ملامتش کردم و گفتم عقل نغیست راجه شد
که نفس خسیس بر و غالب آمد ز مانی بفکرت فرو
رفت و گفت

قطعه

هر کجا سلطان عشق آمد نهاند
قوت بازوی تقوی را محال
پاک دامن چون زید بیچاره
او فتاده تا گریبان درو حل

3806. secret, mystery ; also a bricklayer,
plasterer.

3807. assembly, meeting, crowd of people ;

بر ملا افتادن to become public.

3808. mulct, fine ; forrow.

نصاب 3809. difficulty, love. It also signifies an estate for which a tax is paid (as 200 direms for 5 camels.)

نفیس 3810. precious, delicate, exquisite.

خسب 3811. low, base, fordid.

فکرت 3812. any thing which is the subject of reflection, or worthy of consideration ; thought.

حکایت ۴ TALE IV.

P. 201. l. 42.

یکی را دل از دست رفته بود و ترک جان گفته مطمح
نظرش جای خطر ناک و ورطه هلاک نه لقبه که
متصور شدی که بکام آید و نه مرغی که بدام افتد

بیت

چو در چشم شاهد نیاید زرت
ز رو خاک یکسان نیاید برت
یاران بنصیحتش گفتند که ازین خیال محال تجنب
کن که خلقی هم بدین هوس که تو داری اسیرند
و پای در زنجیر بنالید و گفت

قطعه

دوستان کونصیحتم مکنید
که مرادید به امداد اوست
جنگ جویان بنورینجه و کنف
دشمنان را کشند خردان دوست

مطح 3813. a butt for archers ; object of de-
fire.

ورطه 3814. a labyrinth, a whirlpool ; any dan-
ger in which one is embarrassed.

متصور 3815. imagined, considered.

یکسان 3816. the same, all one, equal ; also plain,
level ; in the same series, or manner, equally.

برت 3817. for تو to you, on you.

تجنب کردن 3818. to refrain, abstain, to defist.

شرط مودت نباشد باندیشه جان دل از مهر
جانان هرگز قتن

P. 202. l. 55.

مثنوی

تو که در بند خویشتن باشی
عشت با زی دروغ زن باشی
گر نشاید بدوست ره بردن
شرط یاریست در طلب مردن

رباعی

خیرم چونانند پیش ازین تدبیرم
خصم اره به شمشیر زند یا تیرم
گردست رسد که آستینش گیرم
ورنه بروم بر آستانش میرم
3819. to turn aside, to relinquish. هرگز قتن
3820. a liar. دروغ نزن

3821. to obtain, to gain the road, to
get access.

3822. to rife, get up, to leap, spring.

متعلقانش را که نظر در کار وی بودند
و شفقت بر وزگار او بردند پندش دادند
و بندش نهادند سودی نداشت

بیت

دردا که طیب صبر میفرماید
وین نفس حریص را شکر می باید

شعر

آن شنیدی که شاهدی بنفخت
باد از دست رفته زامی گفت
تاترا قدر خویشی باشد
پیش چشمیت چه قدر می باشد

3823. compassion, pity, clemency, indul-
gence.

3824. O torment; alas!

3825. aloes.

3826. covetous, gluttonous, greedy.

P. 203. l. 70.

پادشاه زاده را که مطمح او بود خیم کردند
که جوانی بر سر این میدان مداومت می نماید
خوش طبع و شیرین زبان سخنهایی لطیف و
نکتهای غریب از وی شنوم چنین معلوم میشود

که شوری در سوز و سوزی در دل دارد که شیدا
صفت می نماید پس دانست که دل آویخته
لوس و این گرد بالا نگذاشته او مرکب بجانب
او راند جوان چون دید که شاهزاده بنزدیک
او عزم آمدن دارد بگریست و گفت

بیت

آنکس که مرا بکشت و باز آمد پیش
ما نا که دلش بسوخت بر کشته خویش

3827. a subtle or quaint conceit, a nice
or metaphysical signification; a point.

3828. to burn, to be burnt, to be in-
flamed.

3829. distracted, in love, insane.

3830. to frequent.

3831. the same as مانند alike, equal, re-
sembling.

چند آنکه ملاطفت کرد و پرسید که از کجایی و چه
نام هاری و چه صنعت دانی جوان در قعر بکر
مودت و عشق چنان غریف بود که مجال دم
زدن اصلا نداشت

P. 204. l. 83.

شعر

اگر چه هفت سبت از بر بخوانی
چو آن شفتی انبیا تا ندانی

شاهزاده گفت چرا یامن سخن نگویی که از حلقه
در ویشانم بلکه حلقه بگوش ایشانم آنکه بقوت
استیناس محبوب انر میان تلاطم امواج محبت
سر بر آورد و گفت

بیت

عجبست با وجودت که وجود من بهاند
تو بگفتن اندر آبی و مرا سخن بهاند
این باغت و نعره پرد و جان بحف تسلیم کرد

بیت

عجب از کشته نباشد بدر خیمه دوست
عجب از زنده که چون جان بدر آورد سلیم

3832. abyfs, gulph, the bottom or depth of
water.

3833. not at all, by no means, never.

3834. lecture, leffon, talk, one day's read-
ing, هفت سبقت seven portions of the Koran.

3835. to disturb, or to be disturbed, to be-
come foolish, weak, distracted, astonished, misfe-
rable.

3836. the alphabet.

3837. familiarity, intimacy, sympathy.

3838. to surrender the
soul to God, to give up the ghost, to die.

TALE V. حکایت ۵

P. 205. l. 96.

یکی از متعلبان کمال بهجتی داشت و معلم را
انرا آنجا که حس بشریتست با حسن بشره او میلی
برد تا بیثا بتي که غالب او قاتش درین سخن
بودی

قطعه

نه آنچنان بتو مشغولم ای بهشتی روی
که یاد خویشتم در ضمیر می آید
نزدیدنت نتوانم که دیده بر بندم
وگر مقابله بینم که تیر می آید

3839. gladness, joy, cheerfulness.

3840. feeling, sensation.

3841. humanity, human nature.

3842. the skin, the cuticle or outward skin
(the interior being called *آدمه*) the outside, ex-
ternal part, surface; countenance.

3843. degree *به ثا بتي* to that degree.

3844. belonging to paradise, paradisiacal.

3845. the mind, heart, thought, sense,
conscience, conception, comprehension.

3846. opposition, the opposite quarter,
over against; contrast, collation.

باري پسر گفـت آن چنان که در آداب و رسم
اجتهاد ميکني در آداب نفسم هم نظري فرماي
که اگر در اخلاق ما پسندي بيني که مرا آن
پسندیده نهـايد برانم مطلع گردان تا بتبدیل
آن مشغول شوم گفـت اي پسر اين از ديگري پرس
که آن نظر که مرا با تست جز هنر نهي بينم

قطعه

چشم بداند يش که برکنده باد
عيب نهـايد هنرش در نظر
و رهنري داري و هفتاد عيب
دوست نه بيند بجز آن يك هنر

اجتهاد 3847. diligence, effort, endeavour, study, labour.

تبدیل 3848. change, alteration, substitution, transposition.

هفتاد 3849. seventy.

TALE VI. حکایت ۶

P. 206. l. 115.

شي ياد دارم که يار عزيزم از در در آرم
چنان بي اختيار انر جاي بر آرم که چرا غم
باستين کشته شد

ARABICK.

بيت

سري طيف من يجلوا بطلعت الدجی
شگفت آرم از بختم که اين دولت از کجا

بنشست و عتاب آ غاز گرد که چرا در حال که
مراد يدي چراغ را بکشتي گفتم گمان بر دم که
آفتاب بر آرم و نيز نظريان گفته اند

قطعه

گر گراني به پيش شمع آيد
خيرش اندر ميان جمع بکش
و مرشکر خنده ايست سيري لب
آستينش بگير و شمع بکش

سري 3850. came in the night.

طيف 3851. a form, imagination.

من يجلوا 3852. of that one who enlightens.

بطلعت الدجی 3853. with his brightness, the darkness of the night.

شگفت آرم 3854. to be astonished, to wonder.

گراني 3855. a foolish person, silly fellow.

TALE VII. حکایت ۷

P. 207. l. 133.

يکي دوستي را مدهـايد يدهـا بود گفـت کجايي که
مشتاقيم گفـت مشتاقی به که ملولي

بيت

دير آرم دي لي نکا سرمست
زودت نهـايم دامی از دست

شعر

معشوق که دیر دیر بیند

هر که از آنکه سیر بیند

حکیت

شاهد که با رفیقان آید بجفا کردن آمده است

بحکم آنکه از غیرت اغیار و مضادت خالی نباشد

3856. full of desire, wishing to see an
absent friend.

3857. loathing; sorrow, grief.

3858. effigy, idol, picture; a beautiful
woman, mistress, a sweetheart.3859. very drunk, intoxicated to the
greatest degree.3860. jealousy, envy, enmity, ambition,
a nice sense of honor, generosity of mind, zeal.

3861. opposition, contest.

بیت

اذا جئتني في رقة لتزورني

وان جيت في صلاح فانت مكارب

قطعه

بيک نفس که بر آمیخت یار با اغیار

بسی نماند که غیرت وجود من بکشد

بخنده گفت که من شرح جهم ای سعدی

مرا از آن چه که پروانه خویشی بکشد

ARABICK.

3862. when.

3863. thou comest to me.

3864. with companions.

3865. to visit me.

3866. although you come.

3867. in peace.

3868. yet you come with hosti-
lity.

حکایت ۸ TALE VIII.

P. 208. l. 144.

یاد دارم که در ایام پیشین من و دوستی چون

دو مغز بادام در پوستی صحبت داشتیم ناگاه

اتفاق سفر افتاد پس از مدتی که باز آمدم

عتاب آفاز کرد که درین مدت قاصدی نفرستادی

گفتم دریغ آمدم که دیده قاصد بجای تو روشن

گردد و من محروم باشم

قطعه

یا دیرینه مرا کو بزبان توبه مده

که مرا توبه بشه شیر نخواهد بودن

و شکم آید که کسی سیر نظر در تو کند

باز گویم که کسی سیر نخواهد دیدن

3869. an almond. a double
almond.

رشت 3870. emulation, zeal, ardor, jealousy,
envy.

TALE IX. حکایت ۹

P. 209. R. 154.

دانشبندی را دیدم بهیبت شخصی گرفتار و
راضی از وی گفتار جو فرار و ان بردی و تحیل بیکران
کردی باری بطریق نصیحتش گفتم دانم که ترا
در محبت این منظور علتی نیست و وفاي مودت
بر ذلتی نه با وجود این معنی لایق قدر علیا نباشد
خود را متهم کردن و جور بی ادبان بردن گفت ای
یار دست عتاب از دامن روزگارم بدار که بارها
درین مصلحت که تو گوئی اندیشه کردم صبر بر
جفاي او سهلتر نیاید که صبر از او و حکیمان گفته اند
که دل بر مجاهده نهادن آسانتر است که چشم از
مشاهده برگرفتن

مثنوی

هر که دل پیش دلبری دارد
ریش در دست دیگری دارد
آنکه بی او بسر نشاید برد
گر جفاي کند ببايد برد
آهوی پالنه در گردن
نتواند بخویشتن رفتن
روزي از دوست گفتش ز بهار
چند از آن روز کردم استغفار

نکند دوست ز بهار از دوست
دل نهادم بر آنچه خاطر اوست
گر بلطغم بنزد خود خواند
و بر بزم براند او دانند

آهوی 3871. a deer, also a defect, fault.

پالنه 3872. a noose, bridle, halter.

TALE X. حکایت ۱۰

P. 210. L. 171.

در عنفوان جواني چنانکه افتد داني باخوش پسري
سري و سري داشتیم محکم آنکه خلقي داشت طيب
الاد او خلقي كال بدر اذ ابداء

بیت

آنکه نبات عارضش بحیات میخورد
هشگرش نگه کند هر که نبات میخورد
تغافلًا بخلاف طبع از حرکتی دیدم که نه
پسندیدم دامن ازو در کشیدم و مهره مهرش
در چیدم و گفتم

P. 211. L. 180.

بیت

پرو هر چه می بایدت پیش گیر
سرمانداری سر جویش گیر
شنیدمش که میرفت و میگفت
شیر و گروصل آفتاب نخواهد
روقت بازار آفتاب نکاهد

بیت

X x.

ایں بگفت و سفر کرد و پریشانی او در من اثر کرد

3873. a sweet melodious voice. طیب الادا

3874. like the full moon. کالبد ر

3875. when it begins to shine. اذ ابداء

3876. any piece in the game of chess. مهره

3877. to diminish, to waste. کاهیدن

ARABICK.

بیت

فقدت زمان الوصل والهرجاهل.

بقدر لذیذ العیش قبل الهیایب

بیت

باز آی و مرا بکش که بیشتر مردن

خوشت که پس از تو زندگانی بردن

3878. is lost. فقدت

3879. the time of visiting. زمان الوصل

3880. and man is ignorant. والهرجاهل

3881. of the degree of sweetness of pleasure. بقدر لذیذ العیش

3882. before misery. قبل الهیایب

اما بشکروم مدت باری پس از مدتی باز آمد آن

حلق داودی متغیر شده و جهال یوسفی بزبان

آمده و بر سیمب زنگدانش چوبه گردی نشسته و

روفت بازار حسنش شکسته متوقع که در کنارش گیرم

کنار رفته و گفتم

3883. the chin, or pit of the chin. زنگدان

3884. a quince, written also به

P. 212. l. 195.

قطعه

آن روز که خط شاهدت بود

صاحب نظر از نظر برانیدی

امروز بیامدی بصلحش

کش فتنه و ضمه بر نشانیدی

مثنوی

تازه بهار و رقت نبرد شد

دیگ منه کاتش ماسرد شد

چند خرامی و تکبر کنی

هولت پارینه تصور کنی

بیش کسی رو که طلبکار تست

فانی بران کنی که خریدار تست

قطعه

سبزه در باغ گفته اند خوشست

داند آنکس که این سخن گوید

یعنی از روی دلبران خط سبز

دل عشاق بیشتر جوید

بیت

بوستان تو گند فانی اریست

بس که بر میکنی و می روید

3885. the Arabick vowel mark Futeh, meaning here the beard. فتنه

ضمه 3886. the Arabick vowel mark zumm,
meaning here the whiskers.

تازه 3887. fresh, tender, young, green, new.

زره 3888. yellow, pale, wan.

تکبر 3889. arrogance, pride, presumption.

پارینه 3890. elapsed, past.

تصور کردن 3891. to contemplate, reflect, imagine, fancy, suppose.

طلبکار 3892. an inquirer; one who wants any thing.

خریدار 3893. purchaser, buyer.

خطسبز 3894. the sprouting beard.

عاشق 3895. lovers S.

گندنا 3896. a leek گندنازار a bed of leeks.

برکنده 3897. to eradicate, to pluck up, dig up.

P. 213. l. 209.

قطعه

توپار برفته چو آهو

امسال پیامدی چو یوزی

سعدی خطسبز دوست دارد

نه هر الف چوالدوزی

قطعه

گر صبر کنی ورنکنی موی بناگوش

این دولت ایام نکونی بسر آید

گردست بجان داشتی هیچ تو بر ریش

نگذاشتی تا بقیامت که بر آید

قطعه

سوال کردم و گفتم جبال روی ترا

چه شد که مورچه بر گرد ماه جوشید است

بخنده گفت ندانم چه بود رویم را

مگر بیاتم حستم سیاه پوشید است

پار 3898. last (for پارسال last year.)

یوز 3899. a leopard.

چوالدوزی 3900. a packing needle, also packer's work چوال a sack or bag.

مورچه 3901. a little ant; also rust.

ماتم 3902. mourning.

TALE. XI: حکایت ۱۱

P. 214. l. 222.

یکی را از مستعربان بغداد پرسیدند که ما تقول

فی الهمد گفت لاخیر فهم ما دام احد هم لطیفاً

یتخاشن فاذا خشن یتلاطف یعنی تا خوب و

لطیفند درشتی کنند و چون درشت شوند تلاف

کنند و دوستی نمایند

نظم

امرد آنکه که خوب روی بود

تلاخ گفتار و تند خوی بود

چون بریش آمد و بلاغت شد

مردم آمیز و مهر جوی بود

3903. inhabitants of Arabian

Bughdaa.

A R A B I C K.

3904. what thou sayest.

3905. of a youth.

3906. is no good.

3907. amongst them.

3908. until.

3909. one of them.

3910. beautiful.

3911. disdaining.

3912. and when.

3913. becomes rough.

3914. shews benignity.

3915. to favor.

3916. beardless.

TALE XII. حکایت ۱۲

P. 214. l. 238.

یکی را از علمای پرسیدند که کسی باماء روی هم

خلوت نشسته و درها بسته و قیبلان خفته و نفس

طالب و شهوت غالب چنان که عرب گوید التبر بالغب

والناظر غیر مانع هیچ دانی که بعزت پر هیز شکاری

انرو بسلامت بیانده گفت اگر زما روی بیانده از بد

گویان نهانده

بیت

وان سلم الانسان من سوء نفسه

فمن سوء ظن الهدی ایس یسلم

بیت

شاید پس کار خویشتی بنشستی

لیکن نتوان زبان مردم بستن

3917. rival, competitor.

A R A B I C K.

3918. the date.

3919. ripe.

3920. and the watchman.

3921. not.

3922. hindering.

3923. and if.

3924. remains safe.

3925. the man.

3926. from.

3927. the evil.

3928. of his own affections.

3929. then from.

3930. the evil.

3931. thought.

3932. of the enemy.

3933. he will not remain safe.

TALE. XIII.

P. 219. l. 240.

طوطي را با زانغي در قفس کردند طوطي از قفس
مشاهده او مشاهده مي برد و ميگفت اين چه
طلعت مکر و هست و هيات مهقوت و منظر ملعون
و شيايل ناموزون يا غراب البين ليت بيني و بينک
بعد المشرقين

طوطي 3934. parrot.

قفس 3935. cage.

قبح 3936. deformity, ugliness.

مهقوت 3937. hated.

ملعون 3938. accursed, cursed, execrable.

ناموزون 3939. discordant, dissonant, harsh.

ARABICK.

يا 3940. O!

غراب 3941. crow,

البين 3942. of the desert.

ليت 3943. would to God.

بیني 3944. between me.

وبینک 3945. and between thee.

بعد 3946. the distance.

المشرقین 3947. of the east and west.

قطعه

على الصباح بروي تو هر که بر خیزد
صبح روز سلامت بر و مسا باشد
پداختري چو تو در صحبت تو بيايستي
ولي چنانکه تو بي در جهان کجا باشد
3948. in the morning.
3949. evening.
3950. a star پداختري an ill fated person;
also an evil star.

P. 216. l. 250.

هچبتر آن که غراب از مجاورت طوطي بجان
آمده بود و لا حول کنان از گردش گيتي هي
ناييد و دستهاي تغابن بر يکديگر هي ماليد و
ميگفت اين چه بخت نگوشت و طالع دُون و آيام
پو قلزون لايق قد رمي آنستي که با زانغي بر ديوار
ياغي خرامان هي رفتي

بيت

پارسا ز بس اينقدر زندان

که بود در طويله زندان

تا چه گناه کرده ام که روزگارم بعقوبت آن

در سلک صحبت چنين ابله خود را ي و نا جنس

خير دراي بچنين بند و بلا مبتلا کرده است

قطعه

کس نياید نيای ديوار

که بران صورتت نکار کنند

Y y.

گرترا در بهشت باشد جاي

ديگران دوزخ اختيار كنند

3951. defrauding one another. *تغابن*

3952. inverted, turned up side down. *نگون*

3953. self conceited, vain. *خود راي*

3954. ignoble, worthless. *ناجنس*

3955. afflicted, unfortunate, tried or injured to distress. *مبتلا*

P. 216. l. 263.

اين مثل بدان آوردم تا بداني كه چندان نيكه

دانا را از نادان نگر تيسر صد چند لسان نادان

بر از دانا و دشت

قطعه

زاهدي در سياه زندان بود

زان ميلان گفت شاهد بلخي

گر ملولي ز ما ترش منشين

كه تو هم در ميان ما تلخي

رباعي

چهي چو شكل و لاله هم پيوستد

تو هم ز خشك در ميان شان رسته

چون باد مخالف و چو سرما ناخوش

چون برف نشسته و چون ينج بسته

3956. Bulkhi a beauty of the city of Bulkhi. *بلخي*

amongst them 3957. در ميان ايشان

TALE XIV. حكايت

P. 217. l. 271.

رفيقي داشتم كه سالها با هم سفر كرده بوديم

و نان و نمك خورده و بيگران حقوق صحبت

ثابت شده آخر بسپيد نفعي اندك از ار

خاطر من روا داشت و دوستي سپري شد و با اين

همه از هر دو طرف دلبستگي حاصل بود بحكم

آنكه شنيدم كه روزي دو بيت از سخنان من

در ماضي هيگفت

قطعه

نكار من چو در آيد بخنده نمكين

نمك زياده كند بر جراحت ريشان

چه بودي ار سر زلفش بدستم اقتادي

چو آستين كرميان بدست درويشان

3958. to be confirmed, established, to be proved by witnesses. ثابت شدن

3959. advantage, gain, profit. نفع

3960. salted, seasoned; smart, witty. نمكين

P. 218. l. 277.

طايفه دوستان نه بر لطف اين سخن بل كه بر

حسن سيرت خویش گواهي دادند او هم در آن

ميان مبالغه كرده و بر قوت صحبت قديم تا سلف

خورده و بختی خویش اعتراق کرده معلوم
کردم که از طرق اوهم رغبت هست این بیتها
فرستادم و صلح کردم

قطعه

نه مارا در میان عهد وفا بود
جفا کردی و بد مهری نمودی
بیکبار از جهان دل در تو بستم
ندانستم که برگردی بنودی
هنوزت گم سر ضلعت باز آئی
کثر آن محبوب بتر با شی که بودی

3961: death, passing away, elapsing; in-
terruption, neglect فوت صحبت lost or inter-
rupted society.

TALE XV. حکایت ۱۵

P. 219. l. 291:

یکی را ز غی صاحب بجهال بود در گذشت و مادر زن
بیر فر توتی بعلت صدای در خانه متمکن بهاند
مرد از مجاورت او بجان رنجید و بحکم
صدای از مجاورت او چاره ندید و یکی ازین
طایفه گفت چگونه در فراق یار عزیز گفت
نادیدن زن بر من چنان دشوار نمی آید که
دیدن مادر زن

3962. a decrepid, old person, in a state
of dotage.

3963. a marriage settlement, a portion
which a husband engages to pay his future wife.
3964. difficult, troublesome, arduous. دشوار

مثنوی

گل بتاراج رفت و خار بهانه
گنج برداشتند و مار بهانه
دیده بر تارک سنان دیدن
خوشر از روی دشمنان دیدن
واجبست از هزار دوست برید
تا یکی دشمن نباید دید

3965. spoil, plunder, destruction; the
sacking of a city. تاراج

3966. the top, the crown of the head. تارک

3967. a spear سنان the point of
a spear.

TALE XVI. حکایت ۱۶

P. 219. l. 301:

یاد دارم که در جوانی گذردا شتم بکوی و نظر
داشتم بهاء روی در ایام تهوژی که حوروش
آب دهان را بخوشانیدی و سپوش مغز
استخوان را بکوشانیدی از ضعف بشریت
آب آفتاب نیازدم لاجرم التجا بسایه
دیواری کردم مترقب که کسی ز جهت حر تهوژ
فر من ببرد و با بی آفتش من فر نشاند ناگاه از

تاریکی دهلین خانه روشنائی دیدم جهانی که	gravy of meat; also sweat.
زبان فصاحت از بیان صباحت او عاجز بنانده	مطیب 3980. perfumed, scented.
چنانکه در شب تاریک صبح برآید یا آب حیات	قطره 3981. a drop.
از ظلمت بدرآید قدحی برف آب بردسته	نکارین 3982. elegant.
و شکر در آن ریخته و یعوق برآمیخته ندانم	A R A B I C K.
بکلاش مطیب کرده یا قطره چند از کل رویش	P. 220. l. 313.
در آن چکیده فی الجمله شراب از دست	ظباء بقلبی لایکاد یسیغه رشف الترلال ولو شربت
نکارینش بر گرفتیم و بخوردم و عمر گذشته	بحورا
از سر گرفتیم	ظباء 3983. the thirft.
کُری 3968. a street, lane.	بقلبی 3984. of my heart.
حرور 3969. heat, warmth.	لایکاد 3985. is not such.
خوشانیدن 3970. to parch up, to dry.	یسیغه 3986. to be quenched with.
سهوم 3971. a fultry wind, which destroys travellers.	رشف 3987. a drop.
قاب 3972. heat, warmth, power, strength, brightness.	الترلال 3988. of pure water.
مترقب 3973. contemplating, observing, expecting, desiring.	ولو 3989. for even although.
حر 3974. heat, warmth, favor, ardor.	شربت 3990. I should drink.
دهلین 3975. a portico, gallery, vestibule.	بحورا 3991. rivers.
صباحت 3976. beauty, elegance.	قطعه
ظلمت 3977. darkness, obscurity.	خرم آن فرخنده طالع را که چشم
برف آب 3978. snow water.	بر چنین روی او قند هر بامداد
عرق 3979. rose water, the juice of any fruit,	مست می بیدار گردد نیم شب
	مست ساقی روز مکشر بامداد
	خرم 3992. pleasant, delightful, cheerful.
	ساقی 3993. a cup bearer.
	مکشر 3994. a place of assembly. The last judgment.

TALE XVII. حکایت ۱۷

P. 221. l. 317.

سالي سلطان محمود خوارزم شاه باخطاي
براي مصلحتي صلح اختيار کرده بود بجامع
کاشغر در آن مدم بسري ديدم درخويي
بغايت اعتدال و نهايت جمال چنانکه در امثال

او گفته اند

رباعي

معلت همه شوخي و دلبري آن موخت

جفا و ناز و عتاب و ستيزي آن موخت

من آن مي بچنين شکل و خوي و قد و روش

ندیده ام مگر اين شيوه از پري آن موخت

3995. Sultan Mahmood Khovarezsm Shah.

3996. Khutai, a large country in Tartary, beyond mount Imaus.

3997. Kashghur.

3998. teacher, tutor, preceptor, school-master.

3999. figure, form, appearance.

4000. motion, going, manner of proceeding; custom, rule, law.

4001. amorous looks, gestures, blandishments, coquetry; habit, custom, manner of living.

مقدمه نغوز مغشري دزدست و همي خواند ضرب

زيد عمرو او کان الهتعددي عمرو و گفتم اي پسر

خوارزم و خطاي صلح کردند و زيد و عمرو را

خصومت هيچنان باقيست بخنديد و مولدم پرسيد

گفتم خاک شيراز گشت از سخنان سعدي چه داري

گفتم

4002. Zumukshery's introduction to grammar.

4003. struck.

4004. Zied, proper name.

4005. Omar, proper name.

4006, and he became.

4007. the injurer of.

4008. Omar.

4009. contention, strife, litigation, law suit.

4010. native country, birth-place.

ARABICK.

P. 222. l. 331.

قطعه

علي كزید فی مقابله العیرو

علي چر زید لیس یرقع راسه

و هل یستقیم الرفع من عمل العیرو

4011. I am captivated.
 4012. with the reader of syntax.
 4013. who attacks.
 4014. furiously.
 4015. on me.
 4016. in the manner that Zied.
 4017. opposes.
 4018. Omar.
 4019. and upon.
 4020. repeating, also the orthographical mark Zair.
 4021. Zeid.
 4022. lifts not up, also the orthographical point Zum.
 4023. his head.
 4024. but take care.
 4025. it remains.
 4026. (Zummeh) and rising up.
 4027. from the performance.
 4028. (of Zair) and also repeating.
 گفته غالباً شعر ابو دویسی در همین بزمی است

اگر بگوئی بفهم نمره لیکتر با هم می آید

A R A B I C K.

تکلیف و التماس علی قدر عقولهم

مکتوب
 طبع ترا تا هوس نکوشد
 صورت عقل از دل مامکوشد
 ای دل عشاق بدام تو صید
 مایتم مشغول و تو با عمر و زید
 4029. the speech.
 4030. of men.
 4031. is according to.
 4032. their understanding.
 4033. to be erased, cancelled, obliterated, annulled, defaced.
 بامدادان که عزم سفر مصمم شد مگر کسی از
 کاروانیان گفته بودش که فلان سعدیست دیدم
 که در آن آمد و تلافی کرد و بروداع تا سف خور
 که چندین روز چرانگفتی که منم تا شکر قدم
 بزرگان را بخد مت میان بستنی گفتم
 مصراع
 با وجودت نمی توانم نیامد که منم
 4034. fixed, concluded, determined.
 4035. for می بستم I had been ready.
 P. 223. l. 345.
 گفتا چه شوه که در بی بقعه چند روز بر آسای تان
 خدمت مستفید شویم گفتم نتوانم بخدکم این
 عایت که دیدم

مثنوي

بهررگي ديدم اندر کوهساري

قناعت کرده از دنيا بغياري

چرا گفتم بشهر اندر نيائي

که بار بند اندر دل پرکشائي

بلغت آنجا پيرويان نغزند

چو کل بسيار شد پيلان بلغزند

4036. mountains, hilly country. کوهسار

4037. a cave, den. غار

4038. beautiful, good, pure, excellent, clear. نغمه

4039. elephants. پيلان

اين كلام گفتم و بوسه پر مهر و موي همد يگر داديم

وداع گرديم

مثنوي

بوسه دادن بروي دوست چه سود

هم دران لحظه کردنش پدرود

سيب گوني و داي ياران کرد

روي نرين سوي سرخ ازان سوزند

4040. moment, instant. لحظه

4041. to bid adieu, to say farewell. پدرود کردن

ARABICK.

ان لم امت يوم الوداع تاسفا

لاتكسبونني في الهودت منصفا

4042. If not. ان لم

4043. I do die. امت

4044. in the day. يوم

4045. of bidding adieu. الوداع

4046. of grief. تاسفا

4047. account me not. لاتكسبونني

4048. in friendship. في الهودة

4049. equitable, just. منصفا

TALE XVIII. حکایت ۱۸

P. 224. l. 358.

خرقه پوشي در کاروان حجاز همراه ما بوديکي از

امراء عرب مرا و را صد دينار بخشیده بود تا نفعه

عيال کند ناگاه دزد خفاچه بر کاروان زدند

و پاک ببردند باز رگانان گريه و ناري کردن

گر قنده و قرياد بي قايد خواندن

بيت

گر تضرع کنی و گريه فریاد

دزدان را ز پس نخواهد داد

4050. a predatory attack. خفاچه

4051. to carry away any thing. پاک بردن

4052. restitution. باز پس

مگر آن کار ویش خرقه پوش برقرار خود میبندد

بود و تغییر رویه نمیداد و گفتیم مگر آن معلوم نرا

نمودند گفت بلحی بردند ولیکن مرا با آن معلوم
چنان الفتی نبود که به فراق آن خسته دل باشم

بیت

نباید بستی اندر چیز و کس دل
که دل برداشتن کار است مشکل
گفتم موافق حال منست آنچه تو گفتی که مراد رهم
جوانی با جوانی اتفاق مخالفت بود و صدق
مودت به ثباتی که قبله چشم جفا داد و یوهی و سود
سرمایه وصال او

P. 225. l. 374.

قطعه

مگر ملائکه بر آن سہان و گرنه بشر
بعضی صورت او در زمین نخواهد بود
بدوستی که حرامست بعد از وصیت
که هیچ نطفه چو او آدمی نخواهد بود

4053. meeting, arrival, joining, conjunction, enjoyment of any desired object; annexed, adhering.

4054. angels. S. ملائکہ

4055. men, mankind, mortals, the human race.

4056. semen. نطفہ

فراق از دودمانش برآمد روزها بر سر خاکش

مجاورت کردم و از جہله که در فراق او گفتم
اینست

قطعه

کاش کان روز که در پای توشه خارا جل
هست شکستی بزدی تیغ هلاکم بر سر
تا درین روز جهان بی تونه یدی چشم
ای منم بر سر خاک تو که خلاکم بر سر

P. 226. l. 387.

قطعه

آنکه قرارش نگرقتی و خواب
تا کل و نسریب نغشاندی نغست
گردش گیتی کل رویش بر ریخت
خار بنان بر سر خاکش برست
بعد از مفارقت او سفر کردم و نیت جرم که بقیه
نزد گمانی فرش هوس در نوردم و گرد مجالست
نگردم

قطعه

سود دریا نیک بودی گرن بودی بیم موج
صحت گل خوش بودی گرنیستی تشویش خار
دوش چون طاوس می نازیدم اندر باغ وصل
این زمان اندر فراق یار می پیچم چو مار
4057. a great tribe, family, illustrious
house.

کاش 4058. would to God, I wish to heaven.

4059. to scatter, ventilate.

4060. roots of thorns or brambles.

4061. to grow, sprout.

4062. to fold, to ply; also to travel,

to wander.

4063. assemblies, conferences.

4064. to assume a graceful or haughty

air; to dissemble, to feign, to coquet;

TALE XIX حکایت ۱۹

P. 226. l. 397.

یکی از ملوک عرب حدیث لیلی و مجنون را گفتند

و شورش حال او که با کمال فضل و بلاغت سر در بیابان

نهاد داده است و تمام اختیار از دست داده است

بفرمودش تا حاضر آوردند و ملاحت کردن گرفت

که در شرف انسان چه خلل دیدی که خوی حیوانی

گرفت و ترک عیش آدمی گشتی مجنون بنالید و گفت

ملک

4065. Leila.

4066. Mujnoon.

4067. confusion, distraction, derange-

ment of mind; tumult, rebellion, insurrection.

P. 227. l. 1.

P. 227. l. 1.

و در پرتو صدیق لایمنی و ودادها

الم یرها یوما فتوضح لی عذری

4068. and many.

4069. sincere friends.

4070. reproach me.

4071. on account of my affection for

her.

4072. O! that they might see her.

4073. a single day.

4074. that they might comprehend.

4075. for me.

4076. my excuse.

4077. having my heart.

4078. reproaching me.

4079. having my heart.

4080. reproaching me.

4081. reproaching me.

4082. reproaching me.

4083. reproaching me.

4084. reproaching me.

4085. reproaching me.

4086. reproaching me.

4087. reproaching me.

4088. reproaching me.

4089. reproaching me.

4090. reproaching me.

ملک در هیئت او نظر کرد شخصی دید سیاه قام ضعیف

اندام در نظرش خفیه آمد بحکم آنکه کبترین

خدام حرم او بکمال آرزویش بود و بزینت پیش

مجنون بفرست در یافت و گفت ای ملک از در بچه

چشم مجنون بکمال لیلی نظر بایست.

IP. 228. l. 420.

ترا بر دردم من رحمت نیاید.

تر قیام من یگی همدرد باید.

با او قصه گویم همه روز.

دو هیزم را بهم خوشتر بود سوز.

14078. the deserts of Arabia.

4079. a court yard, I square.

the court yard of the private apartments.

4080. joined 10 names of colours implies a

tendency to such colours, as somewhat

black, of a dark complexion.

4081. servants, domestics. S.

4082. ornament, decoration, embellishment.

A R A B I C K.

شعر

تو را می گویم که اگر کسی

دو سوز و غم را به هم

یا معشر الکحلان قولوا للبحار

یا لیت قدری ما بقلب الیوجعی

4083. that which passed.

4084. in speaking.

4085. of the dove.

4086. in my ear.

4087. and if could hear.

4088. the green fields.

4089. they would lament.

4090. with me.

4091. O my friends.

4092. say to those who are ignorant of love.

4093. O would to God.

4094. that thou hadst known.

4095. what is in the heart.

4096. of the afflicted.

نظم

تد رستان را نباشد دردمش

جز به همدردی گویم درد خویش

گفتن از زنبوری حاصل بوه

بایدی در عجز خود تا خورده نیش

تا ترا حال آید شبانه شبانه

حال من با شه ترا افسانه

سوز می بادیگری نسبت مکن

تو بادیگری نسبت مکن بادیگری

تو بادیگری نسبت مکن بادیگری

تو بادیگری نسبت مکن بادیگری

تو بادیگری نسبت مکن بادیگری

تو بادیگری نسبت مکن بادیگری

تو بادیگری نسبت مکن بادیگری

TALE XX. حکایت ۲۰

P. 229. l. 433.

قاضي همدان را حکایت کنند که با نعلیند بستی

سرخوش بود و نعل دلش بر تش و روزگاری در

طلبش متالف بود و بویان و مترصد و جویان

و بر حسب واقع گویان

رباعي

هر چشم من ت مد آید سب سربلند

هر بود دلم ز دست و دم پای افکند

این دیده شوخ میکشد دل بکند

خواهی که بکس دل ندهی دیده بند

بیت

از یاد تو غافل نتوان کرد به هیچم

سر کوفته ما رم نتوانم که به هیچم

4101. Hamadan a city of Persia proper.

4102. a farrier.

4103. cultivating an acquaintance. Some

copies have regretting; lamenting.

4104. to wander, to meander.

running after.

4105. to seek seeking.

4106. according to circumstances;

a state of the case.

4107. saying, talking, relating.

4108. straight, upright, erect.

4109. a noose.

4110. negligent.

P. 230. l. 445.

شنیدم که در گذری پیش قاضي باز آمد طرفی

ازین معامه بگوشتش رسیده بود و نر اید الوصف

رنجیده دشنام بی تکاشی داد و سقط گفت و

سنگ بر داشت و هیچ اثر بیکرمی فرو ننگ داشت

قلبی با بیکی از علما معتبر که همدان او بود

بگفت

تو شاه روی و چشم گرتی پیش

بگفت شاه روی و چشم گرتی پیش

4111. without ceremony; rude.

4112. of one bridge, of the same course,

of the same way of thinking.

4113. a knot.

ARABIC

فرهاد عرب گویند ضرب الکلیت تریب

بیت

از دست تومشت بردها خورده

خوشرکه بدست خویش نان خورده

هپا نا از وقاحت او بوی سیاحت می آید

پادشاهان سخن بصلابت گویند و باشد که در

نهان صلح جویند

P. 231. l. 458.

بیت

انگور نو آورده ترش طعم بود

روزی د و صبر کن که شیرین گردد

4114. a blow.

4115. from a friend.

4116. is sweet.

4117. impudence, audacity, arrogance.

4118. beneficence, liberality.

4119. after, advance.

4120. the office or dignity of Cazy.

4121. just men.

4122. defiring eagerly.

4123. the office or dignity of Cazy.

4124. dignity, office, step, promotion.

4125. odious, detestable, shocking.

نه تبسته بیت

نه در هر سخن بحث کردن و اوست

به خطا هر بزرگان گرفتاری خطاست

4120. throne, a large cushion, on which

they recline. 4121. the Cazy's tribunal.

4122. just men.

4123. the office or dignity of Cazy.

4124. dignity, office, step, promotion.

4125. odious, detestable, shocking.

4126. just men.

4127. the office or dignity of Cazy.

4128. dignity, office, step, promotion.

4129. odious, detestable, shocking.

4130. just men.

4131. the office or dignity of Cazy.

4132. dignity, office, step, promotion.

4133. odious, detestable, shocking.

4134. just men.

4135. the office or dignity of Cazy.

4136. dignity, office, step, promotion.

4137. odious, detestable, shocking.

4138. just men.

4139. the office or dignity of Cazy.

4140. dignity, office, step, promotion.

4141. odious, detestable, shocking.

4142. just men.

4143. the office or dignity of Cazy.

4144. dignity, office, step, promotion.

ملوث 4126. contaminated, defiled.

پایمال 4127. ruin, destruction, trampling under feet.

قاضي را نصيحتش بياران يك دل بستند آمد و بر
حسن راي و حفظ و قايدي ايشان آفرين كرد و گفت
نظر عزيزان در مصلحت جزال من عي صوابست و
مسئله يي جواب و لكی

حفظ 4128. custody, guardianship, memory.

مسئله 4129. question, case, point of law.

A R A B. L. C. K.

شعر

ولون حبا بالهلام ينزل

لسعت افكا يفتريه عدول

بيت

ملامت كن مرا چند آنكه خواهي

كه نتوان شستن از ننگي سياهي

ولون 4130. and if in truth.

حبا 4131. friendship.

بالهلام 4132. by reprehension.

ينزل 4133. should be lost.

لسعت 4134. might be heard.

افكا 4135. of falsehood.

يفتريه 4136. might be accused.

عدول 4137. just people.

لبن بگفت و كسان را بتفحص حال او بر انگيخت
و نعت بيكران بر بخت كه گفتو اند هر كرا نر
دنيا تر لم بخت تر و در بهاتر و ست و آنكه بر دنيا دست
برسي ندارد هر چه دنيا كسي ندارد

P. 233. l. 486.

بيت

هر كه زرد يده سرفرو د آورده

ور تر از وي آهني دوشست

تفحص 4138. investigation, disquisition.

تراز 4139. balance, a pair of scales.

في العجالة شبي خلوتي مي سر شد وهم دران
شب شكنه را خبر شد كه قاضي همه شب شراب
هر سر و شاهد در بر از تنعم نخفتي و بترنم گفتي

غزل

امشب مگر يوقت نهي خواند اين خروس

عشاق بس نكرده هنوز از كنار و بوس

رخسار يار در خم گيسوي تابدار

چون گوي عاج در خم چو شكاف بنوس

يكدم كه چشم قتنه نخفتست زينهار

بيدار باش تا نرود عمر بر قسوس

تا نشنوي زمسجد آدينه بانك صبح

يا از در سراي اتابك غريبو كوس

لب بر لب چو چشم خروس ابله ي بوه

نزداشتي بگفتن يهوده خروسي

شکنه 4140. superintendent of the police.

ثنعم 4141. happiness, enjoyment.

ترنم 4142. finging, modulation.

غزل 4143. an ode, properly on the subjects of love and wine.

کنا و بوس 4144. hugging and kissing; embracing and saluting.

تابدار 4145. bright, shining.

چوشان 4146. the bat or mall in the game of Chowgong.

آبنوس 4147. ebony.

فسوس 4148. for افسوس ah! alas!

ادینه 4149. friday, مسجد ادینه the great mosque, the same as مسجد جامع

باتک صبح 4150. the proclamation from the mosque for morning prayer.

P. 234. l. 502.

قاضي درین حالت بود یکی از متعلقان در آمد و گفت چه نشینی خیزو تا پای داری گریز که حسودان بر تو دق می کنند بلکه حقی گفته اند تا مگر این آتش قتنه که هنوز اندک است بآب تدبیری فرو نشانیم مبادا که فردا چون بالا گیرد عالمی را فرا گیرد قاضي بتبسم فرونگه کرد و گفت

P. 234. l. 507.

قطعه

پنجه در صید کرده ضیغم را

چه تفاوت کند که سنگ آید

روی در روی دوست کن بگداز

قاعد و پشت دست می خایه

دق 4151. calumny, slander.

مبادا 4152. let it not be.

ضیغم 4153. a lion.

ملک را در آن شب آگهی دادند که در ملک تو چنین منکری حادث شده است چه فرمائی گفت من او را از جمله فضلاء عصر و یگانه دهر میدانم باشد که معاندان در حق او بغرض خوض کرده باشند این سخن در سماع قبول می نیاید مگر آنکه که معاینه گردد که حکما گفته اند

P. 235. l. 515.

بیت

به تندي سبک دست برهن به تیغ

بدندان بر دشت دست دریغ

یشکانه 4154. one, sole, singular, incomparable, a person unequalled in any thing.

معاندان 4155. opposers, conspirators.

خوض 4156. taking counsel together, confederating.

4157. to behold, to contemplate, to see face to face.

4158. light, inconsiderate, also swift: سبک a rash inconsiderate person.

P. 235. l. 518.

شنیدم که سحرگاهي ملک باتني چند از خاصان
بر بالين قاضي رسيد شبح را دید ایستاده و شاهه
نشسته و مي ريخته و قدح شکسته و قاضي در خواب
مستي بيخبر از ملک هستي ملک بلطفش بيدار کرد
و گفت بر خيز که آفتاب برآمد قاضي در يافت و
گفت از کدام جانب برآمد گفت از جانب مشرق گفت
الحمد لله که در توبه باز است بحکم اين حديث
که لا يغلق باب التوبة علي العباد حتي تطلع الشمس

من مغربها و گفت استغفر الله و اتوب اليه

4159. will not be shut. لا يغلق

4160. the gate of repentance. باب التوبة

4161. against servants. علي العباد

4162. until. حتي

4163. the rising of sun. تطلع الشمس

4164. from the west. من مغربها

4165. I ask pardon of God. استغفر الله

4166. and vow to him repentance. واتوب اليه

قطعه

اين دو چيزم بر گناه انگيختند

بخت نافر جام و عقيل ناهي

گر گرفتارم کني مستوجيم

ور ببخشي عفو بهتر از انتقام

4167, incomplete, imperfect. ناتمام

ملك گفت توبه درين حالت که بر هلاک خود اطلاع

يا قتي سودي ندارد

P. 236. l. 531.

قطعه

چه سود از دزدی انگه توبه کردن

که نتواني کهند انداخت بر کاخ

بلند از میوه گو کوتاه کن دست

که کوه خود ندارد دست پر شاخ

4168. an apartment at the top of the house; کاخ

a palace, a villa, a summer house.

ترا با وجود چنان منکري که ظاهر شد سبيل

خلاصي صورت نه بنده اين بگفت و موکلان

عقوبت بروي در آويخت گفت مرا در خدمت

سلطان يك سخن باقيست ملك پرسيد که آن

چيست

قطعه

باستين ملالي که بر من افشائي

طبع مدار که از دامن بدلم دست

اگر خلاص محال هست از منی که مراست

بدان کرم که تو داري امیدواري هست

4169. liberation, enlargement. خلاصي

P. 237. l. 545.

ملک گفت این طایفه بدیع آوردی و این نکته غریب
گفتی و لیکن مخالف عقلست و خلاف شرع که ترا
فضل و بلاغت امپرونی از چنگ عقوبت می پوهانده
مصلحت آن می بینم که ترا از قلعه به نشیما
بیندازم تا دیگران عبرت گیرند گفت ای خداوند
جهان پرورده نعمت این خاندانم و نه تنها من
این گناه کرده ام دیگر یار بینداز تا من عبرت گیرم
ملک را از این سخن خنده آمد و بغض او سر
خطای او درگذشت و متعند آن او را که اشارت
بگشتن او کرده بودند گفت

بیت

هیه حال عیب خویش ننید
طعنه بر عیب دیگران مزنید
هر که او عیب خویشی بیند
طعنه بر عیب دیگران نکند

نشیب 4170. defcent, declivity.

عبرت گرفتن 4171. exemplary punishment
to take warning.

متعند 4172. enemies. S.

TALE XXI. حکایت منظومه ۲۱

P. 238. l. 556.

چو نانی پاک بازی پاک رو بود

که با پاکیزه رویی در گرو بود

چنین خواندم که درد و بیای اعظم

بگره ای در افتادند با هم

چو ملاح آمدش تا دست گیرد

مبادا که اندران سختی ببرد

همی گفت از میان موج تشویر

مرا یگذار و دست یار من گیر

درین گفتن جهان بروی در آشت

شنیدندش که جان میداد و می گفت

حدیث عشق از آن بطال منیوش

که در سختی کند یاری فراموش

چنین کردند یاران زندگانی

ز کار افتاده بشنو تا بدانی

که سعدی راه و رسم عشق بازی

چنان داند که در بغداد تازی

دلارامی که داری دل درو بند

دگر چشم از همه عالم فرو بند

اگر لیلی و مجنون زنده گشتی

حدیث عشق ازین دفتر نوشتی

پاک باز 4173 sporting harmlessly; an honora-
ble lover.

پاک رو 4174. of upright conduct.

پاکیزه 4175. a chaste countenance.

در گرو بودن 4176. to be pledged, betrothed.

با هم 4177. together, along with.

تشویر 4178. anguish, distress of mind.

بطل 4179. idle, vain, faithless, false.

منیوش 4180. listen not, hearken not to.

نیوشیدن 4181. to give ear.

باب ششم در ضعف و پیری

P. 239. l. 1.

CHAPTER VI.

TALE I.

با طایفه دانشمندان در جامع دمشق بحثی
همی کردم ناگاه جوانی از در آمد و گفت
باشما کسی هست که زبان فارسی داند اشارت
بمن کردند گفتم خیر است گفت پیری صد و پنجاه
ساله در حالت نزعت و بزبان فارسی چیزی
میگوید و مفهوم مانهی گردد اگر بکرم قدم رنجه
شوی مزد یا بی باشد که وصیتی کند چون ببالینش
قرار رسیدم این میگفت

قطعه

دمی چند گفتم بر آرم بکام

در یغا که بگرفت راه نفس

در یغا که بر خوان المان عمر

دمی چند خوردیم و گفتند بی

4182. age, years, the age of animals when
added to numerals as *ساله* an old
man of 150 years.

ترغ 4183. the agonies of death, the last breath.

مفهوم 4184. understood, perceived, intelligible;

the contents, sense or tenor of a letter.

قدم رنجه شدن 4185. to be at the trouble, to
step to.

مزد 4186. reward, recompense.

در یغا 4187. Ah! alas!

گون 4188. various colours, various sorts. S.

معنای این سخن با شما میان عمر بی گفتم تعجب
کردند از عمر دراز و تأسف خوردن او بر حیات
دنیا گفتش چه گونه درین حالت گفت چه گویم

P. 240. l. 15.

قطعه

ندیده که چه سختی همی رسد بکسی

که از دهانش بد رمیکنند دندان

قیاس کن که چه حالش بود در آن ساعت

که اثر وجود غریزش بد رود جانی

معنای 4189. the meaning, signification.

شامیان 4190. the inhabitants of Sham or the
territory of Damascus.

عربی 4191. the Arabick language, an Arabian.

گفتم تصور مرگ از خیال بدر کن و بهم را بر طبیعت
مستولی مگردان که فیلسوفان گفته اند مزاج
اگرچه مستقیم بود اعتقاد بقارا نشاید و مرض

اگرچه هایل بود دلاکت کلی بر هلاکت نکند اگر
فرمانی طبیعی را بخوانیم تا معالجه کند که
به شوی گفت هیات

طبیعت 4192. temperament, constitution, nature,
essence, quality.

مستولی 4193. overcoming, subduing, surmount-
ing.

فیلسوف 4194. philosophers. S.

مزاج 4195. temperament, constitution, habit
of body, disposition of mind.

هیات 4196. be gone, away, it is in vain.

مثنوی

خواجه در بند نقش ایوانست

خانه از پای هست ویرانست

دست بر هم نرند طیب ظریف

چون خرف بیند اوقناد حریف

بهر مردی ز نزع می نالید

بهر زن صندلش هیه مالید

چون مخبط شد اعتداع مزاج

نه عزیمت اثر کند نه علاج

خرف 4197. a decrepid old man.

صندل 4198. fandal wood.

مخبط 4199. infane, delirious, from mad-
ness.

TALE II. حکایت ۲

P. 241. l. 34.

پیری حکایت کرده بود که دختری خواسته
بودم و حجه بشکل آراسته و بخلوت باو
نشسته و دیده و دل درو بسته شبهای دراز
نخفتی و بذل و لطیفی گفتی تا باشد که وحشت
نگیرد و موافقت پذیرد از آن جمله شئی میگویم
که بخت بلندت یار بود و چشم دولت بیدار
که بصحبت پیری اقتدای پخته و جهان دیده و گرم
و سرد روزگار چشیده و نیک و بد آرموده
حق صحبت بداند و شرط مودت بجای آرد
و مشقت و مهربان خوش طبع و شیرین زبان

4200. to seek a virgin in marri-
age.

4201. I was not sleeping.

4202. I was speaking.

4203. familiarity, intimacy.

P. 242. l. 43.

مثنوی

تا توانی دلت بدست آرم

در بازاریم نیازم

ورچو طوطی شکر بوته خورش

جان شیرین فدای هرورشت

4204. thy food, thy fare.

نه گزفتا ر آ مدي بدست جواني معجب و خيره
 راي سرتيز و سبكپاي كه هردم هوايي پزدو
 هر لحظه راي زند و هر شب جاني خسيده و هر روز
 ياري گيرد

قطعه

جوانان خورم اند و خوب رخسار
 وليكن در وفا با كس نيابند
 وفا داري مدار از بلبلان چشم
 كه هردم بر شكايي ديگر سرايند

4205. pleasing, admiring one's self; vain.

4206. mean understanding.

4207. headstrong.

4208. light footed, gadding abroad.

اما طايغه پيران بعقل و ادب زندگاني كنند
 نه بر مقتضاي جهل جواني.

بيت

ز خود به تري جوي و فرصت شمار

كه با چون خودي كم كني روزگار

4209. exigency, necessity, exacted, required.

P. 243. l. 57.

گفت چندان بزين نبط بگفتم و گمان بردم كه دلش
 در قيد من آ مدد و صيد من شد نا كاه نفسي

سرد از دل پردرد بر آورد و گفت چندي سخن
 كه گفتم در ترازوي عقل من وزن آن يك سخن
 ندارد كه آن قابله خويش شنيدم كه وزن
 جوان را اگر تيري در پهلوشيند به كه پيري
 في الجمله امكان موافقت نبود و مفارقت
 انجاميد مدت عدت بر آ مد عقد نكاحش
 با جواني بستند تند ترش روي تهی دست بدخوي
 جور و جفا ميديد و رنج و عنا ميكشيد و شكر
 نعت حق همچنان ميگفت كه الحمد لله كه اتران
 عذاب اليم بر هيديم و بدين نعت مقيم بر سيدهم

4210. weight.

4211. a midwife, a nurse.

4212. the side of the breast, the hypochondria,
 or back and ribs, under the short ribs; the hip.

4213. separation.

4214. the state of a woman when it is un-
 lawful to have intercourse with her, or when di-
 vorced, when mourning the death of her husband,
 or when menstruous.

4215. adversity, distress.

4216. painful, excruciating. عذاب اليم
 an infernal torment.

4217. fixed, constant, persevering.

بيت

با اين همه جور و قند خوئي

نيزت بگشتم كه خوبروي

قطعه

با تو مرا سوختن اندر عذاب

به كه شدن بادگري در بهشت

بوي پياز از دهی خوبروي

نغز تر آيد كه گل از دست نشت

نغز تر 4218. more excellent.

TALE. III. حكايت ۳

P. 244. l. 72.

مهمان بيروي بودم در ديار بكر مال فراوان و

فرزند خوبروي داشت شبي حكايت كرد مرا

در عمر خویش بجز اين فرزند نبود است درختي

درين وادي زيار تگاهست كه مردمان

بجايجت خواستن آنجا روند شهادت پاي آن

درخت بخت ناليد ام تا مرا اين فرزند

بخشيد است شنيدم كه پسر بار فيقان آهسته

ميگفت چه بودي كه من آن درخت را بدانستهي

كه كجا است تا دعا كرد مي كه پدرم بپيرد

حكيت

خواجه شادي كنان كه فرزند عاقلست و پسر طعنه

زان كه پدرم فر توت

قطعه

ما لها بر تو بگذرد كه گذر

نكني سوي تربت قدرت

تو بجايي پدر چه كردي خير

تا همان چشم داري از پست

ديار بكر 4219. Diarbekr, Mesopotamia.

وادي 4220. a valley, desert.

زيار تگاه 4221. a place of devotion or pilgrimage.

آهسته 4222. whispering in a low voice; slowly, by degrees.

TALE IV. حكايت ۴

P. 245. l. 86.

روزي بغرور جواني ساخت راند بودم و شبانگه

بياي كوهي سست مانده پيرمردي ضعيف از پس

كاروان همي آمد و گفت چه خسي خيزنه

جاي خفتنت گفتم چون روم كه نه پاي رفتنت

گفت نشنيد كه گفته اند رفتني و نشنستي به كه

دويدن و گسستن

قطعه

اي كه مشتاق منزلي مشتاق

پند من كار بند و صبر آموز

امپ توري دو تگ روا بشتاب

لشتر آهسته ميرود شب و روز

4223. to break off. گسستن

4224. the quick pace of a horse, a gallop. تشك

two gallops, two fretches. دو تشك

TALE V. حکایت

P. 245. l. 95.

جوانی چست و لطیف و خندان و شیرین زبان

در حلقه عشرت ما بود که در دلش از هیچ توغی

انغم نیل آمدی و لب از خنده قرا هم نیل آوردی

هر روز کلوی بر آمد که اتفاق ملاقات نیفتاد بعد

از آن دیدمش زن خواسته و فرزندان خاسته

وینچ نشاط بریده و گل هوش پرمرد

پرسیدمش که این چه حالتست گفت تا کودکان

پیاوردم دیگر کودکی نکردم

و این چه حالست که این چنین شده است

P. 246. l. 102.

و این چه حالست که این چنین شده است

و این چه حالست که این چنین شده است

چون پرسیدی و کونگی دست بدار

بسیاری و ظرافت بچوانان بگذار

4225. quick, brisk, active, ingenious چست

skilful.

4226. to take a wife, to marry. زن خوستن

4227. to rife, to get up, خاستن

to rear children.

4228. to wither, to fade. پژمردن

4229. I asked him. پرسیدمش

مکتوبی

طربک تو جوان تر پیر مکتوبی

دگر دیدم که رخسار بخوبی

ز رع را چون رسید وقت دارو

نخرا مد چنانکه سبز نو

ز منان قطع است

ز دل جوان نیل بشد از دست من

آه در رخ آن ز منی دلفروز

قوت سر پنجه شهری گرفت

راضیم اکنون به پیری چو یوز

پیر زنی موی سید کرده بود

گفتش ای مامک دیرینه روز

موی به تلبیس سید کرده گیر

راست نخواهد شدن این پشت کوز

4230. a young man. نو جوان

4231. to reap, to mow, to cut, درویدن

the time of harvest.

4232. for inflaming or illu- دلفروز

minating the heart.

4233. cheefe. پیر

4234. a little mother. مامک

4235. fraud, fallacy, deceit. تلبیس

TALE VI.⁹ حکایت ۶

P. 247. l. 114.

روزي بچيل جواني بانگ بر ما در زم دل آزرده
 بگنجي نيشست گريان بهيشت هگر خردي
 فراموش کردي که در شتي ميکني

منه بيس بل لقطه مده اهن

چه خوش گفت نالقي بغر نند خویش
 چونيدش ابلنگه را فکن اصيل تن
 گر انا عهد خرديت ياد ت مدي
 که ببيچاره بودي در آغوش من
 نکردي درين روز بر من جفا
 که توشير مردی ومن پیره زن

4236. subduing the tiger.

4237. with the body of an elephant.

TALE VII. حکایت ۷

P. 247. l. 124.

توانگري بخيل را پسري رنجور بودنيک خواهانش
 گفتند مصلحت آنست که از بهر او ختم قرآن

کني و يا بذل قربان باشد که خدا ايتعال شفا دهد
 لختي باند يشه فرو رفت و گفت ختم مصحف

بخصوم او اوليتز که شکله دور است صاحب دلي
 بشنيد و گفت ختمش بعلت آن اختيار افتاد که

قراي بر سر زيانست و زردم ميان جان

مثنوي

دريغاگر دن طاعت نهادن

گرش همراه بردي دست دادن

بد يناري چو خردر گل بهاند

ورالکدي بخواهي صديخواند

4238. avaricious, covetous, parsimonious, a miser.

4239. as being present, at hand, ready.

4240. a flock, herd, drove.

4241. praise, laud, God. The first chapter of the Koran.

TALE VIII. حکایت ۸

P. 248. l. 134.

پير مردی را گفتند چرا زن نکني گفت با پير
 ز نام الفتی نباشد گفتند زن جوان بخواه
 چون مکتب داري گفت مرا که پيرم با پير زن نام
 الفتی نباشد او را که جوان باشد با من که پيرم

چون دوستي صورت يندم

4242. attachment, friendship, familiarity, intimacy.

TALE IX. حکایت ۹

P. 249. l. 140.

منظومه

شنيده ام که درين روزها گري پيري
 خيال بست به پيرانه سر که گيرد جفت

مگر بسوزن فولاد تاجمه هنگفت

مگر بسوزن فولاد تاجمه هنگفت

مگر بسوزن فولاد تاجمه هنگفت

مگر بسوزن فولاد تاجمه هنگفت

مگر بسوزن فولاد تاجمه هنگفت

مگر بسوزن فولاد تاجمه هنگفت

4243. pair, couple, fellow, brace

to marry, to take a partner.

4244. a little girl, a young virgin.

4245. a needle.

4246. steel.

4247. sackcloth, canvas.

بدستان کله غاز کم دو حجت ساخت

که خانیان من این شوخ دید و پاک برفت

میان شوهر و زن جنگ و قتنه خاست چنان

را که در کف منور میشعنه و قاضی کشید و سعدی گفت

پس از خلافت و شنت گناه دختر نیست

ترا که دست بلرزد گرچه دانی سفت

4248. house, family.

4249. a husband.

4250. discord, contrariety, contention.

4251. baseness, a horrid crime.

P. 259. l. 1.

باب هفتم در تاثیر تربیت

CHAPTER VII.

TALE I. حکایت

یکی از وزرای پرسی کوهن داشت پیش یکی از

دانشندان فوستان که میر این را تربیتی کن مگر

عاقل شود مگر تی تعلیمش کرد موثر نبود پیش

پدش کسی فرستاد که این عاقل نمیشود میرا دیوانه

کرد و در این عاقل نمیشود میرا دیوانه

4252. penetrating, making an impression;

impressive.

4253. foolish, insane, mad, furious.

قطعه

چون بود اصل جوهر قابل

تربیت را در و اثر باشد

هیچ صیقل نکند اندک و نرود

هنگامی را که بد گهر باشد

سگ بد ریای هفتخانه مشو

که چو ترشد پلید تر باشد

خر عیسی گرش بیکه برند

چون بیاید هنوز خر باشد

4254. root, origin, original, principle;

also lineage, race.

4255. capable, skilful, possible.

4256. nature bad temper.

4257. the seven seas. دریای هفتگانه

4258. impure, defiled, polluted. پلید

4259. Jesus Christ. عیسی

TALE II.

P. 250. l. 13.

حکیمی و پنهان را بیدار هیبتی داد که جاعلان با خود

هتروا منور و ده که ملک و دولت دنیا اکتفا به پسران شاهیه

و جاء از دروازه بدر برود و سیم و زرد و سقر مکتوب

خطر است یاد زده بیکبار برود و بیا خواست به پناه و ایستاد

با غور و آماهر چشمه زاینده است و دولت پاینده

و اگر هنرمند از دولت بیفتد انجم کما شد که هنر

در نفس خود دولتست هنر مند هر جا که رود قدر

بیند و در صدر نشیند و بی هنر هر جا که رود لقمه

چیند و سختی بیند و بی هنر هر جا که رود لقمه

P. 251. l. 21.

بیت

سختیست پس از جا حکم بردن

خو کرده بنابر جور مردم بردن

4260. fowls, dears. جانان

4261. door, gate. دروازه

4262. all at once. بیکبار

4263. productive. زاینده

4264. stable, permanent, durable, lasting. پاینده

4265. skilful, learned, an artist, artificer, هنرمند

workman, mechanic.

4266. the first seat of precedence. صدر

4267. commanding, ruling, to obey; to suffer command. حکم بردن

to obey; to suffer command.

4268. habituated. خو کرده

قطعه

وقتی اقتاده قتنه در شام

هر کس از گوشه فرار رفتند

روستازادگان دانشمند

بوزیری پادشاه رفتند

پسران وزیر ناقص عقل

بگدایی بروستا رفتند

بیت

میراث پدر خواهی علم پدر آموخت

کین مال پدر خرچ توان کرد به عرو

4269. sons, children. پادگان

4270. deficient in understanding, foolish. ناقص عقل

4271. beggary, poverty. گدایی

TALE III.

P. 252. l. 30.

بیت

بیکبار از فضل تعلیم ملک زاده کردی و ضرب بی

مخا با زدی و زجر بی قیاس کردی پسر از بیطاقتی

شکایت پیش پدر برد و جامه از تنی دردمند

پدر داشت پدر را دل بهم پدر آمد استاد را پخواند

وگفت بر پسران احاد رعیت چندین جفا و توبیخ
روانی داری که پسر مرا سبب چیست گفت سخن
باندیشه باید گفتن و حرکت پسندیده باید کردن
همه خلق را خاصه پادشاهان که هر چه بردست
و زبان ملوک رفته شود هر آینه با خواه گفته شود
و قول و فعل عوام را چندان اعتبار نباشد

قطعه

اگر صد ناپسند آید زد رویش
رفیقانش یکی از صد ندانند
وگر یک ناپسند آید ز سلطان
ز اقلیمی با اقلیمی رسانند

ضرب 4272. a blow, a stroke.

دردمند 4273. afflicted, miserable.

احاد 4274. ones. S.

پس در تهذیب اخلاق خداوند زادگان

اجتهاد بیش از آن باید کرد که در حق عوام

P. 523. l. 45.

قطعه

هر که در خوردیش ادب تکلف
در بزرگی فلاح از او برخاست
چوب تر را چنان که خواهی پیچ
نشود خشک جز به آتش راست

تهذیب 4275. purifying, adjusting, adorning.

4276. victory, superiority, prosperity, happiness.

ARABICK.

بیت

ان الغصون اذا قومتها اعتدلت

ولیس ینفعک التقویم بالخشب

4277. of a truth the young branches.

4278. when you correct them.

4279. may be made straight.

4280. but not.

4281. will you succeed.

4282. in correcting.

4283. dry wood.

ملک را حسن تدبیر ادیب و تقریر سخن او

مواقف رای آمد خلعت و نعمت بخشید و

پایگاه امر آنچه بود برتر گردانید

4284. wholesome discipline.

حکایت ۲ TALE IV.

P. 253. l. 53.

معلم کتابی را دیدم در دیار مغرب ترش روی
و تلخ گفتار و بد خوی و مردم آزار و گدا طبع
و ناپرهیزگار که عیش مسلمانان بدیدن او تبه
گشتی و خواندن قرآنش دل مردم سیه کردی
جمع پسران پاکیزه و دختران دوشیزه بدست

E e e.

جغای او گرفتار نه زهر خنده وندیا رای گفتار
که عارض سیمین یکی را طبا نچه زدی و کاء
ساق بلورین دیگرم آشنکجه کردی

4285. schoolmaster, pedagogue. معلم کتابی

4286. a beggarly, mean disposition. گدا طبع

4287. for ruin, perdition, injury. تباه

4288. a virgin. دوشیزه

4289. boldness, spirit, vigour, strength. یارای

4290. the side of the face, the cheek; accident, misfortune. عارض

4291. a flap. طبا نچه

4292. the leg, also trunk of a tree, the stalk of a flower, or fruit. ساق

4293. crystal. شکر

P. 254. l. 60.

القصه شنیدم که طرفی از خیانت او معلوم کرده اند

بزدلندش و برانندند و مکتب او را به صلحی

دادند پارسائی سلیم نیک مردی حلیم که سخن

جز بحکم ضرورت نگفتی و موجب آزار

کس برهانش نرفتی کودکانرا هیبت

استاد نخستین از سر بدر رفت و معلم

دومین را اخلاق ملکی دیدند دیویکدیگر

شدند و باعتبار حلم او ترک علم کردند و در

اغلب اوقات بیاز پیچه فراهم نشستند و لوح درست

نا کرد و بر سر یکدیگر شکستند

بیت

او استاد و معلم چو بود کم آزار

خرستگاه بازند کودکان در بازار

4294. in short, summarily. القصه

4295. a school. مکتب

4296. a corrector, censor, rectifier. مصلح

4297. mild, gentle, affable, humane. حلیم

4298. the second. دومین

4299. angelic. ملکی

4300. mildness, clemency. حلم

4301. generally, for the most part; strong.

er, superior, prevalent.

4302. tablet, a plank, used for writing,

as we use a slate.

4303. a boys game. خرسنگ

بعد از دو هفته بر در آن مسجد گذر کردم معلم

اولین را دیدم که دلخورش کرده بودند و بمقام خویش

پاز آورده انصاف برنجیدم و لا حول کنان گفتم

که ابلیس را دگر بار معلم ملایکه چرا کردند پیرمردی

جهاندهیده بشنید و گفت نشنیدم که گفته اند

مثنوی

پادشاهی پسر بهکتب داده

لوح میبازیش در کنار نهاد

بهر بحر لوح او نوشته بزر

جوزاوستاد به که مهر بدر

4304. the devil, the deceiver. ابلیس

TALE V. حکایت ۵

P. 255. l. 78.

پارها زاده را نعلیت بی قیاس از ترک عیان بدست

آرقنا و قست و فنجور آقا ز کرده و میبذری پیشه گرفت

تی آگه چینی نپاشد از سایه معاصی و منکری

که دگر و منسکری کم نصوره باری به نصیحتش

گفتم ای فرزنده فعل الیوم و انیست و عیش و سیاهی

گردان یکتی هرچ غرابان مسلم کسیر را باشد که

داخل معین دانه در دستش از ران

P. 256. l. 85.

چو دخلت نیست خوج آهسته تر کن

که میگویند املا حادی سرودی

اگر باران شکر هستی نیارد

بکافیه در جاده گردم بدشت رودی

4305. any thing left after death, bequest, ترک

inheritance, legacy. میراث

4306. uncle by the fathers side. عیان

4307. adultery, obscenity, iniquity, sin, فسق

villainy.

4308. wickedness, lust, debauchery, depravity. فجور

4309. prodigality, extravagance, luxury. مبدری

4310. sins, crimes. S. معصیت

4311. inebriating, any intoxicating liquor or drug. مسکر

4312. income, receipt. دخل

4313. a mill. آسیا

4314. revolving. گردان

4315. mariners, seamen. S. ملاح

4316. a long. سرود

4317. mountainous, hilly country, the mountains. کوهستان

the mountains.

4318. a river. رود

قتل و آتش پیشگیر و کز دود و دانه ای که بچون غلوه

سپری شود ساختی بری و بشیمان جور و بیست و

لذت نای و نوش این سخن یاد گرفتن از بوم و

قول من اعتراض کرد و گفت راحت عاجل را

بتشویش ساختی تنبل متعین کردن خلاف رای

خردمند آنگشت

میتوانی در راه

مخا و نهان کلام انیکه بختی

چرخ ساختی خبر ده کلام بیم ساختی

بهر و شادی کی می یابم و نه افشردم

غم فردا نشاید خوردن امروز

پشیمان 4319. a penitent.

عاجل 4320. transitory, fragile, fleeting, hastening.

جل 4321. futurity.

کلیف مرا که در صدر مروت نشسته ام و عقد قنوت

بسته و ذکر انعام من در اقواء عوام اقتاده

P. 257. l. 99.

مثنوی

هر که علم شد بسخا و گرم

بند نشاید که نه بد بردم

نام نکویی چو برون شد بکوی

در نتوانی که به بندی بروی

دیدم که نصیحت نمی پذیرد و دم گرم من در آهن

سره او اثر نمیکنند ترک مناصت کردم و روی از

مصلحت او بگردانیدم و بکنج سلامت بنشستم

و قول حکما را کار بستم که گفته اند بلغ ما علیک

فان لم یقبلوا فها علیک

قطعه

گرچه دانی که نشنوده بگو

هر چه میدانی از نصیحت وینده

زود باشد که خیره سر بینی

بدو پای او قتلده اندر بند

دست بردست چو زند که دریغ

نشکیدی حدیثه دانشمند

4322. liberality. قنوت

4323. advice, admonition. مناصت

A R A B I C K.

4324. give thou. بلغ

4325. of what thou hast. ما علیک

4326. and if. فان

4327. they do not accept. لم یقبلوا

4328. then nothing is on you. فها علیک

پس از مدتی آنچه اندیشه کرده بودم از نکبت

حالش بصورت بد دیدم که بار بار برهم

میدوخت و لقیه لقیه هبی اندوخت دلم از ضعف

حالش بهم برآمد مروت ندیدم در چنین حالت

ریش درویش را بهلامت خراشیدن و نهک

پاشیدن بادل خود گفتم

P. 258. l. 118.

مثنوی

حریف سغله در پایان مستی

کیندیشد سوز و آتش بدستی

درخت اندر بهاران برفشاند

زمستان لاجرم بی برگ ماند

4329. ignominy, contempt, adversity, misfortune. نکبت

4330. to sprinkle, scatter. پاشیدن

4331. the spring, the same as بهاران

TALE VI. حکایت ۶

P. 258. l. 128.

پادشاهی پسر یادی داد و گفت این فرزند توست
 تر بیتش چنان کن که یکی از فرزندان خود سالی
 بهر و سعی کرد و بجای نرسید و فرزند این ادیب در
 فضل و بلاغت منتهی شده اند ملک دانشمند را
 مواخذه کرده و گفت وعده را خلاف کردی و شرط
 وفا بجای نیاوردی گفت ای ملک تربیت
 یکسانست ولیکن استعداد مختلف

قطعه

گرچه سیم و زر و سنگ آید همی
 در همه سنگی نباشد زرو سیم
 بر همه عالم همی تابد سیم
 جای انبان میکند جای ادیم

4332. finished, terminated, ending. منتهی

4333. to reprehend, blame; to re- مواخذه کردن
 proach, to chastize.

4334. capacity, genius, aptitude, skill, استعداد

disposition, merit.

4335. different, various, discordant. مختلف

discordant.

4336. the star Canopus. سیم

4337. goat's leather perfumed, which they
 bring from Arabia.

TALE VII. حکایت ۷

P. 259. l. 131.

یکی را شنیدم از پیران مری که مرید پیرا میگفت
 چند آنکه تعلق خاطر آدمی زاده بهر و دست اگر
 بهر و زی ده بودی بهر قام از ملائکه در گذشتی
 قطعه

فراموش نکرده ای ز در آن حال
 که بودی نطفه مخدون و مد هوش
 روانت داد و عقل و طبع و آدراک
 جهان و نطف و رای و فکر و هوش

4338. to patron, teacher, tutor. مرتب

4339. providence. روزی ده

4340. buried, concealed, hidden. مخدون

4341. intellect, comprehension, percep- ادراک

tion, understanding, capacity, genius.

4342. to regulate, to put in order, مرتب کردن

to arrange, to dispose.

4343. compounded, composed. مرکب

TALE VIII. حکایت ۸

P. 260. l. 134.

ا عرابي را ديدم كه پسر خود را ميگفت يا بني
 انك مسئول يوم القيامة ماذا اكتسبت لا يقال بهي
 اكتسبت يعني ترا خواهند پرسيد كه عهلت چيست
 و نگويند كه پهرت كيست

قطعه

جامه كعبه را كه مي بوسند
 اونه از كرم پيله نامي شه
 باغ بزي نشست روزي چند
 لاجرم همچو او گرامي شه

- يا بني 4344. O my son.
 انك 4345. certainly thou.
 مسئول 4346. wilt be asked.
 يوم القيامة 4347. in the day of resurrection.
 ماذا اكتسبت 4348. what have you performed.
 لا يقال 4349. he will not be asked.
 بهي 4350. with whom.
 اكتسبت 4351. are you related.
 كرم پيله 4352. the filk worm.
 نامي 4353. famed, renowned.
 گرامي شدن 4354. to be venerable, respectable.

TALE IX: حكايت 9

P. 260. l. 151.

در تصانيف حكايت اوله اند كه كزدم را ولادت

معهود نيست چنانكه ساير حيوانات را بل كه
 احشاي مادر را بخورند و شكش بدرنه و راه
 صخره گيرند و آن پوستها كه در خانه كزدم ميپند
 اثر آنست اين نكته را پيش بزرگي هيگفتيم
 گفت دلمن بصدق اين حديث گواهي ميدهد و چر
 چنين نشايد بوده كه در حالت خردي با مادر و پدر
 چنين معامله كرده اند لا جرم در بزرگي چنين
 مقبولند و محبوب

P. 261. l. 159.

قطعه

پسري را پدر وصيت كرد
 كاي جوانه رديا ديگر اين پند
 هر كه با اهل خود وفا نكند
 نشود دوست روي دولتمند

لطيفه

- كزدم را گفتند چرا بز مستان بيرون نهي آمي
 گفت بتا بستانم چه حرمتست كه بز مستان نين
 بيايم
 تصانيف 4355. literary compositions, works,
 تصنيف S. books,
 ولادت 4356. nativity, birth; also procreation.
 احشاء 4357. bowels, intestines, intrails.
 تابستان 4358. the summer.

TALE X. حکایت ۱۰

P. 261. l. 165.

فقیره درویشی حامله بود مدت حملش بسر آمد
درویش را در همه عمر فرزند نیامده بود گفت اگر
خدای عزوجل مرا پسری دهد جزایی خرقه که
پوشیده ام هر چه ملک منست ایثار درویشان
کنم اتفاقاً زنش پسری آورد شادمانی کرد و سفره
یاران به موجب شرط بنهاد

4359. a female mendicant. فقیره

4360. pregnant. حامله

4361. property, estate, possessions. ملک

پس از چند سال که از سفر شام باز آمد مدام به حال
آن درویش برگزیدم و از کیفیت حالتش پرسیدم
گفتند بزند آن شخصه در است گفتم سبب چیست
گفتند پسرش خبر خورده است و عریده کرده
و خون یکی ریخته و از شر گریخته پدر را بعلت
آن سلسله در نای ویند گران بر بای نهاده
اند گفتم این بلا بدعا از خدا خواسته است

P. 262. l. 176.

قطعه

زنان باردار ای مرد هشیار
اگر وقت ولادت ما را زایند
از آن بهتر بنزد یک خردمند
که فرزندان ناهوار زایند

4362. neck, throat, windpipe. نای

4363. a pregnant woman. زن باردار

4364. for هوشیار prudent, safe, sober. هشیار

4365. unsuitable, disproportioned, indecent, absurd, unworthy; also uneven, rough, not level. ناهوار

TALE XI. حکایت ۱۱

P. 262. l. 179.

طفل بودم که بزرگی را پرسیدم از بلوغ گفت در
کتاب مسطور است که سه نشان دارد یکی پانزده
سالگی و دوم احتلام سوم برآمدن موی زهار
اما در حقیقت یک نشان دارد آن که در بند
رفضای حق جلد و علا بیش از آن باشد که در بند
حفظ نفس خویش هر که دروایی صفت موجود
نیست محققان بالغ نشمارندش

4366. arriving at the age of puberty, puberty. بلوغ

4367. books. S. کتاب

4368. written, described, specified, expressed, aforesaid. مسطور

4369. three. سه

4370. fifteen. پانزده

4371. years of age. سالگی

4372. pollutio nocturna. احتلام

4373. the puties. نهار

4374. assertors of truth, verifiers, in- محققان

quirers. S. محقق

4375. an adult. بالغ

P. 263, l. 184.

قطعه

بصورت آدمی شده قطره آب

که چل و زلزل قرار اندر رحم ماند

وگر چل ساله را عقل و ادب نیست

بتحقیقش نشاید آدمی خواند

4376. a drop. قطره آب a drop of water. قطره

4377. for چهل forty. چل

4378. the womb, matrix, uterus. رحم

قطعه

جوانهردی و لطافت آدمیت

همین نقش هیولانی میندار

هنر باید که صورت می توان ساخت

با یوانها دراز شنکرف و زنگار

جوانسان و انباشد فضل و احسان

چه فرق از آدمی با نقش دیوار

بدست آوردن دنیا هنر نیست

یکی را گیر توانی دل بدست آر

4379. humanity. آدمیت

4380. material, material form. هیولانی

4381. vermillion, cinnabar. شنکرف

4382. verdigrise. زنگار

TALE XII. حکایت ۱۲

P. 264. l. 200.

سالی نزع در میان پیادگان حجاج اقتاد و

داعی هم در آن سفر پیاده بود انصاف در

سروروی یکدیگر اقتادیم و داد فست و جدال

به دادیم کجاوه نشینی را دیدم که با عدیل خود

میگفت یا للعجب پیاده عاج چون عرصه شطرنج

بسر می برد فرزین می شود یعنی به ازان می شود

که بود و پیادگان حجاج با دیده را یسر بردند

و بتر شدند

4383. orator, author, claimant, pretender. داعی

4384. a warm altercation, contest, quarrel. جدال

4385. one seated on a camel litter. کجاوه نشین

4386. a companion in a camel litter; of the same quantity or weight, alike, just. عدیل

4387. O wonderful! یا للعجب

4388. a chess board, a field of battle, a court, square, area. عرصه

4389. ivory. عاج an ivory pawn, or foot soldier. پیاده عاج

4390. the game of chess. شطرنج

4391. the vizier (or queen) in the game of chess. فرزین

کودی مردیده او کشید کور شد. مصومت پیش
 داور بردند گفت برو هیچ تاوان نیست اگر این
 بخو نیودی پیش بیطار نرفتنی مقصود ازین سخن
 نیست که هر که ناآزموده را کار بزرگ فرماید
 با آنکه ندامت برد بتزد یگان خرد ملد آن بخت
 برای منسوب کرده

4392. an injurer of mankind; literally
 a biter of mankind.

TALE XIII.

P. 264. l. 212.

هندوئی نطق اندازی هی آموخت حکیم پیش
 ترا که خانه نمیتست بازی نه اینست
 بیت

قاندالی که سخن عین صوابست مگر

وانچه دانی که نه نیکوش جوابست مگر

4393. a Hindoo.

4394. fireworks.

4395. of reeds.

4396. not this.

4397. it hath not or will not produce
 good.

TALE XIV.

P. 265. l. 118.

مردکی را درد چشم خاست پیش بیطاری رفت که
 مرادواکن بیطار از انچه در چشم چهار پایان

4398. a little man.

4399. to rise, to get up. خاست
 a pain got up; we should say, was struck with a
 pain in the eyes.

4400. a horse doctor.

4401. a quadruped.

4402. a judge, ruler, governor, chief,
 prince; also God.

4403. a mulct, fine.

4404. intention, design, purpose, desire,
 want, object.

4405. inexperienced, unskillful.

4406. repentance, contrition, penitence.

4407. weak understanding.

تلمه

ندهد هوشمند روشن رای

بفرماید کارهای خطیر

چون یا یافت اگر چه باقدست

منه ندی بکار شکاهه

G g:

4408. great, important, honorable, digni-

fied.

4409. a mat-maker.

4410. for is a weaver.

4411. a workshop, manufactory.

4412. file.

TALE XV. حکایت 15

P. 266. l. 128.

یکی از بزرگان پسر شایسته داشت وفات یافت
برسیدندش که برصند و ق تربتش چه نویسم
گفت آیات کتاب مجید را عزت و شرف پدشی
از آنست که هرچنین جایا نویسند که هر روزگار
سودا گردد و خلایق برو بگذرند و سگان برو
شاشند اگر ضرورت چیزی نویسید این دو بیت
کفایت میکند

قطعه

و که هر که که سبزه در بستان

بد میدی چه خوش شدی دل من

بگذر ای دوست تا بوقت بهار

سبزه بینی دمید از گل من

4413. worthy, suitable, useful.

4414. to die, to find death.

4415. a chest.

4416. a sepulchre, tomb.

4417. verses of the Koran, signs, marks

S. 4418. to wear, rub, deface, consume;

also to anoint, bedaub, inornate.

4419. to piss.

4420. to piss.

TALE XVI. حکایت 16

P. 266. l. 139.

پارسائی بر یکی از خداوندان نعمت گذر کرد دید
که بنده را دست و پای استوار بسته عقوبت هبی
کرد گفت ای پسر هر چه بود مخلوق را خدای عزوجل
اسیر حکم تو گردانیده است و ترا بروی فضیلت
نهاده شکر نعمت حق تعالی بجا آر و چندین جفا
بر روی روا مدار نباید که فردا در قیامت این بنده
از تو به باشد و شرمساری بری

P. 267. l. 146.

مثنوی

بر بنده ملگیر خشم بسیار

جورش مکن و دلش میازار

اورا تو بنده درم خریدی

آخر نه بقدرت آفریدی

این حکم و غرور و خشم تا چند

هست از تو بزرگ تر خداوند

ای خواجه ارسلان و آغوش

فرمان ده خود مکن فراموش

4420. how far? to what length. تا چند

4421. Arfulan, a proper name. ارسلان

4422. Aghoash, a proper name. آغوش

4423. issuing mandates, a king, reigning prince. فرمان ده

در خبر است از پیغمبر علیه السلام که بزرگتر حسرتی

در روز قیامت آن باشد که بنده صالح را ببشت

و نرند و خداوند قاسم را بدو رخ

قطعه

بر غلامی که طوع خدمت تست

خشم بی حد نران و طیره مگیر

که فضیحت بود بروز شمار

بنده آزاد و خواجه در زنجیر

4424. grief, regret, also envy, jealousy, strong desire, emulation, ambition. حسرت

4425. obedience, voluntary submission. طوع

4426. ignominy, disgrace. فضیحت

4427. the day of account, the last judgment. روز شمار

TALE XVII. حکایت ۱۷

P. 268. l. 159.

سالی از بلخ باشا میانم سفر بود راه از حرامیان

بر خطر جوانی بدرقه همراه باشد سپر باز و چرخ

انداز و سلحشور و پیش نور که ده مرد توانا کمان

او را تر کردندی و نور آوران روی زمین پشت او را

بر زمین نیاوردندی اما متنجم بود و سایه پرورده

نه جهان دیده و نه سفر کرده هر عد کوس دلاوران

یگوش او را سیده و بر قش شمشیر سواران نه دیده

بیت

نیفتاده در دست دشمن اسیر

بگرددش نباریده باران تیر

4428. a shield سپر باز a player with the shield, a skilful swordsman.

4429. a strong archer, a Bowman. چرخ انداز

4430. a bow string. زره

4431. enjoying the comforts and delights of life. متنجم

4432. educated in the shade, tenderly brought up, used to indulgence. سایه پرورده

4433. thunder. رعد

اتفاق من و این جوان در بی هم دوان هران دیوار

قدیم که پیش آمدی بقوت بازو بیفکنندی و هر

درخت عظیم که دیدی بزور سر پنجه بر کنندی

و تفاخر کنان گفتی

P. 269. l. 172.

بیت

بیل کوتا کف و بازوی گردان بیند

شیر کوتا کف و سر پنجه مردان بیند

4434. boasting. تفاخر

4435. for. where is he. کجاست او کو

ما درین حالت بودیم که دو هتک و از بس سنگ سر

بر آوردند و قصد قتل ما کردند در دست یکی

جویی و در بغل دیگری کلوخ کوبی جوان را گفتم

چپائی

بیت

پیارانچه داری نرمردی و زور

که دشمن بیائی خود آمد بگور

4436. a mallet for breaking clods. کلوخ کوب

4437. why do you stand still. چپائی

قیروکیان را دیدم از دست جران اقتاده و لرزه

براستخوان

بیت

نه هرکه موی شکافد به تیر جوشن خای

بروز حبله جنگ آوران بدارد پای

4438. to split, break, tear, destroy, شکافتن

splitting a hair. موشکاف

4439. armour جوشن خای (an arrow)

that will penetrate armour.

P. 270. l. 18.

چاره جز آن ندیدم که رخت و سلاح و جامه

رها کردیم و جان سلامت بدر بردیم

قطعه

بگازهای گران مرد کا زید و قرست

که شیر شریزه در آرد بریر خم کینه

جوان اگر چه قوی بال و پیلتن باشد

بجنگ دشمنش از هرل بگسلد پیوند

نبرد پیش مصاف آرموده معلوم است

چنانکه مسئله شرع پیش داشتید

4440. the eye or ring through which noose runs to draw it tight.

4441. strong arm; also strong-pinion. قوی بال

حکایت ۱۸. TALE XVIII.

P. 270. l. 194.

توانگر زاده را دیدم بر سر گور پدرش نشسته

و باد رویش بچه مناظره در پیوسته که صندوق

قربت پدرم سنگین است و کتابه رنگین و فرش

رخام انداخته و خشت پیروزی درو ساخته بگور

پدرت چه ماند خشتی دو فراهم آورده و مشتی

دو خاک بران باشیده درویش پسرایین بشنید

و گفت خاموش که تا پدرت زیر این سنگ گران

برخود بکنیید باشد پدرم به بهشت رسیده باشد

در خبر است موت الفقراء راحة

P. 271. l. 202.

بیت

خرکه کمتر نهند بروی بار

بره آسوده تر کند رقتار

قطعه

مهره دوویش که یارستم فاقه کشید

بدر مرثی هانای که سوکیا دید

وانکه در نهیت و در راحت و آسایش زیست

مردنش ز بی همه یک نیست که دشوار آید

به حال اسیری که می بندد ی هر هد

بهترش دان ز امیری که گرفتار آید

4442. to be engaged in, to join.

4443. of stone; also heavy.

4444. inscription; the title page of a book,

also the manumission of a slave.

4445. coloured, painted, tinged; also

allegorical, figurative, elegant.

4446. marble, hard stone.

4447. Turquoise coloured bricks.

ARABICK.

4448. death.

4449. of the poor, or to the poor.

4450. is left.

4451. of a light weight, ready to rise and travel, being without baggage.

4452. tranquillity, ease, rest, repose.

TALE XIX. حکایت ۱۹

P. 271. l. 211.

ARABICK.

بزرگی را پرسیدم از معنی این حدیث که اعدی

عدوک نفسک الکی بین جنبیک

4453. the greatest enemy.

4454. of all your enemies.

4455. is your affection.

4456. Is that one.

4457. within.

4458. your two sides.

گفت بحکم آنکه هران دشمن که باوی احسان

کنی دوست گردد مگر نفس که چندان مدارا

پیش کنی مخالفت زیادت کند

P. 272. l. 216.

قطعه

فرشته خوی شود آدمی ز کم خوردن

و گر خوری چو بهایم بیوقتی چو جیاد

مراد هر که بر آری مطیع امر تو شد

خلاف نفس که گردن کشد چو یافت مراد

4459. civility, politeness, affability, also diffimulation.

4460. contradiction, opposition, repugnancy, disagreement, enmity.

H h h.

جہاد 4461. any thing not growing or increasing,
as a flock, or a stone, inanimate fofsil.

حکایت ۲۰. TALE XX.

P. 272. l. 221.

یکی در صورت درویشان نه بر سیرت ایشان
در محفل دیدم نشسته و شنتی در پیوسته
و دفتر شکایت بافر کرده و دم توانگران آزار
سخن بدینجا رسانیده که درویشان را دست
قدرت بسته است و توانگران را پای ارادت
شکسته

بیت

کریمان را بدست اندر دهم نیست
درم داران عالم را کرم نیست
4462. detraction, reproach, accusation.

4463. one who possesses wealth.

درم دار عالم the wealthy of this world.

P. 273. l. 229.

مرا که پرورده نعمت بزرگانم این سخن
ناپسند آمد گفتم ای یار توانگران دخل
مسکینانند و ذخیره گوشه نشینان و مقصد زایران
و کف مسافران و متکفل بازرگان از بهر راحت
دیگران دست تناول بطعام آنکه بپردازند متعلقان
وزیرستان بخورند و فضل مکارم ایشان
بارامل و پیران و اقارب و جیران رسیده

عظم

توانگران را و قصت و نذر و مہمانی

زکوٰۃ و فطرہ و اعتاق و ہدی و قربانی

توکی بد و لت ایشان رسی کہ نذرانی

جز این دور رکعت و آن ہم بصد پریشانی

4464. intention, design, drift, enterprize.

4465. a pilgrim. P. زایران

4466. bearing (a burthen) suffering
patiently, supporting.

4467. widows, indigent people.

4468. neighbours.

4469. alms given at the festival of break-
ing the fast at the expiration of Ramzan; also na-
ture, creation, form.

4470. setting at liberty, manumitting, li-
beration.

4471. an offering, oblation.

4472. a sacrifice, oblation, offering.

4473. a devout inclination of the body dur-
ing prayer, also a genuflexion.

اگر قدرت جود است و اگر قوت سجود توانگران را
بہ میسر میشود کہ مال مزکی دارند و جامہ پاک
و عرض مصمون و دل فارغ و قوت طاعت در لقمہ
نظیفست و صحت عبادت در کسوت نظیف پیدا است

که از معدۀ خالی چه قوت آید و از دست خالی چه
مروت و از پای بسته چه استیلا آید و از شکم گرسنه

چه خیر

قطعه

شب بپاکنده خسیه آن که بدید

نیبود وجه بیامدادانش

مورگره آورد بقا بستن

بقا فراغت بود زمستانش

4474. liberality, benevolence. جود

4475. adoration, prostration. مود

4476. the money out of which is given in

4477. *Irz*, reputation.

4478. preferred, defended, kept, guard-

ed.

4479. free, ceasing from labour, at lei-

sure, contented.

4480. pure, clean, chaste.

4481. walking, amusing one's self, peru-

sing (a book.)

4482. Cessation from labour, rest, leisure,

repose.

P. 274. l. 248.

فراغت با فاقه نه پیوندد و جمعیت در تنگدستی

صورت نه بندد یکی تحریر عشا بسته و دیگری
منتظر عشا نشسته هرگز این بدان کی ماند

بیت

خداوند روزی بحکم مشغول

بپراکنده روزی پراکنده دل

4483. rendering, venerable, or sacred

to stand up to night prayer.

4484. is from the time that the sun begins

to go down till the morning twilight.

4485. supper.

4486. employed, occupied, busied.

پس عبادت ایشان به حال قبول نزدیکتر است که

جمعند و حاضر نه پیشان و پراکنده خاطر که اسباب

معیشت ساخته و با و را در عبادت برداخته

4487. for جمع اند are collected in mind.

4488. maintenance, food, or any thing

necessary to support life; subsistence.

4489. continual praises or commemora-

tions; also certain portions of the Koran recited

at different times, especially at morning and even-

ing service. S. ورد

ARABICK.

عرب گوید اعوذ بالله من الفقر الکب و مجاورت

من لا احب و در خبر است الفقر سواد الوجه فی الدارین

گفت نشنیده که پیغمبر علیه السلام گفت الفقر فخری

اغوذ 4490. I take refuge.

بِاللَّهِ 4491. with God.

من 4492. from.

فقر 4493. poverty.

الْكَب 4494. that looketh upon the ground.

ومجاورة 4495. and the neighbourhood.

من 4496. of him, whom.

لا احب 4497. I do not love.

الفقر 4498. poverty.

سواد الوجه 4499. blackness of face, disgrace.

في 4500. in.

الدارين 4501. both worlds.

الفقر 4502. poverty.

فخري 4503. is my glory.

P. 275. l. 257.

گفتم خاموش که اشارت خواجه عالم بفقير طایفه

ايست که مردان میدان رضا اند و تسليم تير قضا

نه اينان که خرقة ابرار پوشند و لقبه ادرار فروشنده

رباعي

اي طفل بلند بانگ در باطن هيچ

بي توشه چه تدبير کنی وقت پسيچ

روي طبع از خلق به بهج ارمردی

تسيچ هزار دانه بر دست مپيچ

فقر 4504. poverty.

اابرار 4505. just men, the just.

طبل 4506. a drum.

توشه 4507. provisions.

پسيچ 4508. preparation for battle, enterprize.

درويشي بي معرفت نيا رآمد تا لغزش بگيرانجامد

که کاد الفقا ان يگون گفرا نشايد جز بوجود

نعت برهنه را پوشيدن يا در استخلاص گرفتاري

پوشيدن ابقاي جنس ما را بهر تبه پوشان که رساند

ويده عليا بيدستغلي چه ماند نه بيني که عجب جل و علا

در محکم قنزيل از نعيم اهل بهشت خبر ميدهد که

4509. poverty is near

to be turned into blasphemy.

4510. the superior hand, or the hand that

bestows.

4511. the inferior hand, or the hand

that receives.

4512. strong, firm, confirmed, incontro-

vertible.

4513. revelations from heaven, the Koran.

ARABICK.

اولنگ لهم رزق معلوم قوا که وهم مکرمون في جنات

النعيم

4514. those (inhabitants of paradise.)

4515. for them. لهم

4516. food is appointed. رزق معلوم

4517. fruits. فواكه

4518. and they are honored. وهم مكرمون

4519. in paradises. في جنات

4520. of delights. النعيم

تا بداني مشغول کفاف از دولت عفاف معرومست

و ملک فراغت زیر نگین رزق معلوم

P. 276. l. 272.

بیت

تشنگان را نباید اندر خواب

همه عالم بچشم چشمه آب

4521. chaftity, continence, abstinence, modesty. عفاف

هر کجا سخنی کشیده و تلخی چشیده را بینی خود

را بشنود در کارهای مخوف اندازد و از توابع

آن نهر هیزد و از عقوبت آخرت نه هراسد و حلاله

از حرام نشناسد

قطعه

سگی را اگر گلوخی بر سر آید

نر شادی بر چه دینی استخوانست

و گر تعشی دو گس بر دوش گیرند

لیم الطبع چندان که خوار نیست

4522. dreadful, horrible, tremendous. مخوف

تابع 4523. followers, dependants S. توابع

4524. to fear, dread. هراسیدن

4525. a bier, coffin with a dead body; a funeral. نعش

4526. one of a fordid disposition. لیم الطبع

اما صاحب دنیا بعین عنایت ملکوظست و

بکلال امر حرام محفوظ می هیانا که تقریر

این سخن نکردم و برهان بیان نیاوردم انصاف

از تو توقع دارم هرگز دیدی که دست دعایی

بر کتف بسته یابی نوایی در زندان نشسته یا

پرده معصومی دریده یا کفی از معصم بریده

الابعلت درویشی شیر مردان را بحکم ضرورت

در نقیها گرفته اند و کعبها سفته و محتلمست

که درویش را نفس اماره مطایلت کند چون

قوت احصا نش نباشد بعضیان مبتلا گردد که بطن

و قریح تو امانند یعنی دو فرزند یک شکیند مادام

که این برجاست آن برپاست شنیده ام که درویشی

را با حدث خبیثی بگرفتند یا آن که شرمساری

بود بیم سنگساری بود گفت ای مسلمانان

زیر ندارم که نهی کنم و قوت ندارم که صبر کنم

چه کنم لارهبانیه فی الاسلام و از جمله مواجب

سکون و جمعیت درون که خداوندان نعمت راست

یکی آنست که هر شب صبحی در بر گیرند و هر

روز جوانی از سر که صبح تا بانرا دست امر صباحت

او بر دلست و سرو خرامان را پای خجالت در شکل

P. 277. l. 295.

بیت

بخون عزیزان فرو برده چنگ

سرانگشتها کرده عناب رنگ

ملفوظ 4527. looking at kindly, observing

with love, regard or respect.

م محفوظ 4528. guarded, preserved; also com-

mitted to memory.

برهان 4529. demonstration, proof.

معصم 4530. the wrift.

نقب 4531. digging through a wall; making a mine.

کعب 4532. the heel.

مکتبل 4533. bearing (a burthen) suffering patiently, supporting.

نفس اماره 4534. concupiscence, desire.

احصان 4535. circumscribing, restraining.

عصیان 4536. rebellion, fin.

بطن 4537. the belly, the paunch.

فرج 4538. the privy parts of a woman.

توام 4539. a twin.

مادام 4540. as long as, until, whilst.

حدث 4541. a novelty, recent accident, event, contingency, emergency.

سنگساری 4542. stoning to death.

لا رهیائیة فی الاسلام 4543. there is no monastic discipline in Islamism:

سکون 4544. tranquillity, rest, quiet.

صنم 4545. an image, idol; a mistress, sweetheart.

تابان 4546. bright, shining, light, brilliant, luminous.

سرانگشت 4547. the tip of the finger.

عناب 4548. the jujub tree and fruit.

مکالست که با وجود حسن طلعت او گره مناهی
گردند و یا قصد تباهی کنند

بیت

دلی که حور بهشتی ربود و یغها کرد

کی التقات کند بر بتان یغهای

یغها 4549. prey, plunder, spoil; also the name of a city in Turkistan, the inhabitants of which are proverbially called the beauties of Yughmâ.

بت 4550. an idol. بتان Idols.

ARABICK.

بیت

می کان بین یدید ما اشتی رطب

یغیمه ذلک عن رجم العناقید

می کان 4551. he who hath.

4552. in his hands. *بین یدید*

4553. which he likes. *ما اشتی*

4554. a date. *رطب*

4555. is contented therewith. *یغنیه ذلک*

4556. from throwing stones. *عن رمجم*

4557. at clusters of dates. *العناقید*

اغلب تهیدستان دامن عصیت به عصیت تلایند

و گرسنگان نان را بایند

P. 278. l. 307.

بیت

چون سگ درنده گوشت یافت

نترسد کین شتر صالحست یا خرد جال

4558: chastity, continence. *عصیت*

4559. the camel which the prophet

Salah brought out of a block of stone, as related

in the Koran.

4560. the afs of Dujjal or Anti-Christ.

بسیار مستوران بعلت درویشی در عین فساد

افتاده اند و عرض گرامی بباد نشت نامی داده

اند

بیت

با گرسنگی قوت پرهیز نهاند

افلاس عنان از کف تقری بستاند

4561. covered, concealed, hidden, veiled, *مستور*

chaste, modest.

4562. depravity, wickedness, violence. *فساد*

4563. penury, want, bankruptcy. *افلاس*

حالی که من این سخن بگفتم عنان طاقت در رویش

از دست تکمیل برفت و تیغ زبان برکشید و اسب

فصاحت در میدان وقاحت جهانید و بر من

دوانید و گفت چندان مبالغه در وصف ایشان

کردی و سخنهاي پیریشان گفتی که وهم تصور کند

که ز هر فاقه را تریاقت و یا کلید خزینة ارزاق

مشتی اند متکبر و مغرور و معجب و مغرور و مشتغل

مال و نعمت مفتی جاه و ثروت سخن نگویند الا

بسفاقت و نظر نکنند الا بکراحت علم را بگدایی

منسوب کنند و فقر را بدی سر و پای معیوب

گردانند بغرور مالی که دارند و عرت جاهی که

پندارند بر تر از همه نشینند و خود را بهتران

همه بینند نه آن در سردارند که بکسی سر بردارند

پیخبر از قول حکما که گفته اند هر که بطاعت

از دیگران کمست و بنعمت بیش بصورت توان گراست

و به معنی درویش

P. 279. l. 326.

بیت

گرمی هنر به الی کند کبر بر حکیم

کون خرس شکار اگر کجا و عنبر است

4564. provisions, riches. S. رزاق

4565. proud, arrogant. متکبر

4566. abhorring, hating, nauseating, averse. نفور

4567. seduced to evil, drawn into sedition; mad, insane. مقتی

4568. opulence. ثروت

4569. stupidity, folly. سقاقت

4570. beggary, mendicity, poverty. گدائی

4571. destitute, helpless: without head and feet. بی سر و پا

4572. stigmatized, dishonored, opprobrious, vicious, defective. معیوب

4573. pride, haughtiness; also nobility, eminence, pomp. کبر

4574. podex. کون

4575. the ambergis ox. شکار عنبر

گفتم مذمت ایشان را و مدار که خداوندان
کرمند گفت خطا گفتمی که بنده درمند چه فایده که
ابرآذرند و بر کسی نمی یارند و چشمه آفتابند
و بر کسی نمی تابند و بر مرکب استطاعت سوارند و
نمی رانند قدمی بهر خدا نه نهند و درمی بی من
وازی ندهند و مالی به شقت فراهم آورند و بغیست
نگه دارند و بحسرت بگذارند و حکما گفته اند
سیم بخیل و قتی از خاک برآید که وی بخاک درآید

P. 280. l. 334.

بیت

برنج و سعی کسی نعمتی بهشتک آرد

دگر کس آید و بی رنج و سعی بردارد

4576. blame, scorn, contempt. مذمت

4577. a cloud without rain. ابر آذر

4578. obligation and trouble. من وادی

گفتم بر بخل خداوندان نعمت و وقوف نیاخته الا

بعلت گدائی ورنه هر که طبع یکسو نه دکریم و

بخیلش یکسان نباید محک دادند که زرچیست

و گدا دادند که مهست کیست گفتا بتجربه آن

میگویم که متعلقان بر در بردارند و غلیظان شداد

را بر گهارد تا با عزیزان ندهند و دست برسینه

صاحب تیران نهند و گویند که کس در سرای

نیست و بحقیقت راست گفته باشند

بیت

آنها که عقل و همت و تدبیر و رای نیست

خوش گفت بهره دار که کس در سرای نیست

4569. one side, one way. یکسویان to
abstain from any thing.

4580. the touchstone. محک

4581. stingy, sparing, parsimonious. مهسک

4582. gross, rude, rough, fordid, rustic,
thick, tenacious. غلیظ

4583. vehement, violent people. شداد

بار دادن 4584. to admit, to give audience.

4585. judgment, discernment, prudence, discretion, discrimination.

4586. a chamberlain.

گفتم بعد از آن که از دست متوقعان بجان آمده

اند و از رقه گدایان بغان و محال عقلست که

آفریشک بیایان هر شود چشم گدایان بر نشود

P. 281. l. 349.

بیت

دیدم اهل طبع بنعت دنیا

بر نشود همچنان که چاه بشنم

4587. those expecting favor. S. متوقع

4588. dew. شبنم

حاکم طائی که بیایان نشین بود اگر در شهر بودی

از جوش گدایان بیچاره گشتی و جامه بر تن او

بار گفتا که من بر خال ایشان رحمت میبرم گفتم نه که بر

مال ایشان حسرت میخورم مندرین گفتار و هر دو بهم

گرفتار بودی که براندی بدفع آن بکشید می و هر شاه

که بخواندی بفرزین پیوسته می تا نقد کیسه همت

همه در باخت و تیر جعبه حاجت همه بینداخت

تسلی آن بخت و هر دو قطع

هان تا سپر غیغی از حمله فصیح

کور از آن میانه مستعار نیست

دین و روز معرفت که سندان سنج گوی

یز در سلاح دانه و کس در حصار نیست

4589. a pawn at chess, a foot soldier.

4590. a quiver.

4591. have a care! let it not be!

4592. borrowed. مستعار

4593. an eloquent speaker, an orator.

عاقبتد الامر دینش نهاند ذلیلش کردم دست تعدی

در از کرد و پیرو ده گفتن آغاز و سنت جا هلا نیست که

چون بدلیل از خصم فرو ما نند سلسله خطومت

بجنبانند چون از ریت تر کش که بکجایت با پسر

بر نیامد بجنبش بر خاست که قال الله تعالی لین لم

تنته لا رجعتک دشنام داد ستغن گفتم گر بیایم

هر یک از نخدانش گر کنم

P. 282. l. 368.

قطعه

او در من و من در و قنادی

خلف از بی مادیان و خندان

انگشت تعجب جهانی

از گفت و شنید ما بدندان

4594. at length. عاقبتد الامر

4595. abject, mean, contemptible, vile. ذلیل

bale.

4596. Zaur, Abraham's father. زور

4597. a maker of idols. ^{بیت تراش}
 4598. not to happen, to fail, not to
 succeed, not to overcome. ^{بیت تراش}
 4599. of a truth if you will
 not give up this point. ^{بیت تراش}
 4600. the same as ^{بیت تراش} to fall down &c.
 the place where treasure is buried;
 the head of the treasure.
 4604. royal. ^{بیت تراش}
 4605. state, flavour, relish, favour, plea-
 sure, delight.
 4606. stinging, biting, detractor, slanderer.
 4607. *baud moosak*, an odoriferous plant.
 4608. wood, timber, stick, staff.
 4609. thanking, praising, celebrating.
 4610. *la in qat*, impious.
 4611. patient.
 4612. *impatience*, impatient.
 4613. *hail hail songs*, hail songs.
 4614. *small shell*, a cowrie.
 4615. *small shell*, a cowrie.

بهشت را دیو میکار در پیش

P. 283. l. 380.

بیت

جورده شبن چه کندگر نکشد طالب دوست

گنم و مار و کَل و خار و غم و شادی به بند

نظر نکنی در بستان که بید مشکست و چوب خشک

هیچنان در زمره توانگران شاگرد و کفور و در حلقه

درویشان میایزند و ضحی

بیت تراش
 اگر و آن هر قطره در شدی
 چو خمره بازار ازو بر شدی
 4601. an action, a lawsuit.
 4602. the head-ach, or tickness after drink-
 ing.
 4603. the place where treasure is buried;
 the head of the treasure.
 4604. royal. ^{بیت تراش}
 4605. state, flavour, relish, favour, plea-
 sure, delight.
 4606. stinging, biting, detractor, slanderer.
 4607. *baud moosak*, an odoriferous plant.
 4608. wood, timber, stick, staff.
 4609. thanking, praising, celebrating.
 4610. *la in qat*, impious.
 4611. patient.
 4612. *impatience*, impatient.
 4613. *hail hail songs*, hail songs.
 4614. *small shell*, a cowrie.
 4615. *small shell*, a cowrie.

A. R. A. B. L. C. K.

بيت

وراكبات نياقا في هوا دجها
لم يلفتني الى من غاص في الكتب

عزیز والدہ لاشاء اللہ ہم نے تمہیں بہت

گویند چه غم گزیده عالم مردند

and women mounted. 4624. وراكبات

4625. on camels. نفاق

4626. in their litters. في هوائجها

4627. have not compassion. لم يلفتين

الى 4628. towards him who.

غاص 4629. linked.

4630. into the sand. في الكتب

قومی بری صفت کہ بیان کردم و طایفہ دیگر جوان

نعم نهاده و صلاي کرم در داده و ابرو بتواضع

کشف اوطاف الجانمندا و مغفرت و صاحب دنیا و آخرت

چون بندگان حضرت پادشاه عالم مویں

عَمَّا لَمْ يَنْظُرُوا مِنْهُ عَلَى الْإِنْعَادِ مَا لَكُمْ

لَا مَحْذُورَ فِي الْأَحْكَامِ بِمَا فِي تَغْوِيرِ الْإِسْلَامِ وَأَرْضُ مُلْكِ سُلَيْمَانَ

اعمال ملوك الرومان مظفر الدين - ابي بكر محمد

له اسماء القدر ايتامه ونظرا على اهل بيته ومقربين من اهل بيته

فہو کسبۂ نیش روی عتاب الرحمن بدرویش کرد و گفت

ای کہ گفتی کوانتومان مشتعل منا هی اند و مست

ملاهی نعم طایفه چنین که گفتی هستند قاصد هیت

و کافر تعجب پذیرند و بنهند و بکشورند و ندهند

اگر بہر حال جائز ان تہا ہو تو بیاجہان طوقا میرا آرد باعتبار

مكنت خویش از محنت دم و شب نه سند و از

خدا ای تو عالم هستی

P. 284. l. 397.

For more information, please contact:

بيت

[illegible]

گمراہی و یثیری شد ہلاک

مرا هست بقا بر طواف ای چہ باک

463. greatest, noblest, also eldest.

4616. better, best.

4617. and he that **ومن يتوكل على الله فهو حسبه**

trusteth in GOD, he (GOD) is sufficient for *him*.

4618. all kinds of wanton pastimes, pro-
مناهي

hibited by law. S. 5410

4619. yes. نعم

قاصر 4620. defective, deficient.

4621. ungrateful, unthankful for
benefits.

4622. for example.

بط 4623. a goose, duck.

P. 285. 11. 460. 1.

قطعه

پدر بجای پسر هرگز این کرم ننگه
که دست جود تو با خاندان آدم کرد
خداي خواست که بر عالم به بخشاید

ترا بر حمت خود پادشاه عالم کرد

صلای کرم. 4630. proclamation, publication.

reputation for generosity.

4632. pardon, forgiveness, absolution.

4633. affixed, aided, confirmed.

4634. by God, through the grace of God.

4635. aided (by God) victorious.

4636. on enemies.

4637. lord of nations.

4638. defender.

4639. the passes, straits, or fortifications of Islamism.

4640. may God prolong his days.

4641. and affix his standards.

قاضی چون سخنی بدین پایه رسالید و از جود

قیاس ما اسپ مبالغه در گذرانید به قضاوت حکم

قضا رضاء ادیم و از ما مضی دم گذشتیم و بعد از

ماجرای طریقه مدارا اگر قتیتم و سر به تهاجم

قدم یکدگر نهادیم و بوسه بر سر و روی شد

ما دیم و ختم سخن بدین دو بیت بود

قطعه

مکن زگردهش گمتی شکایت ای درویش

که تیره بختی اگر هم بر من نسقم مرده

توانگر اچودل و دست کامرانت هست

بخور به بخش که دنیا و آخرت پردی

4642. what is past.

4643. what is executed.

4644. precaution, preparation, provision, also reparation.

P. 286. 11. 1.

باب هشتم در آداب صحبت

CHAPTER. VIII.

No. 1.

حکمت

مال از بهر آسایش عمر است نه عمر از بهر گرد

کردن مال عاقلی را بر سیدم که نیکبخت کیست

و بد بخت چیست گفت نیکبخت آنکه خورد و

کشت و بد بخت آنکه مرد و هشت

بیت

مکن نیاز بر آن هیچ کس که هیچ نکرد

که عمر در سر تحصیل مال کرد و نخورد

4645. to leave, quit, abandon.

No. 2.

ARABICK.

حکمت ۲

حضرت موسیٰ علیه السلام قارون را نصیحت کرد
که احسنی کها احسنی الله الیک نشنید و عاقبتش
شنیدی

4646. do thou good. احسنی

4647. as. کها

4648. God did good. احسنی الله

4649. towards you. الیک

قطعه

آنکس که بدینار و درهم خیر نیندوخت
سرعاقبت اندر سر دینار و درهم کرد
خواهی متبتع شوی از نعت دنیا
با خلق کرم کن چو خدا با تو کرم کرد
عرب گوید جد ولا تهنی فان الغایده الیک عایده
یعنی به بخشش و اعطاده و منت منه که فایده آن
بتوباز گردد

4650. bestow. جد

4651. and dont value it. ولا تهنی

4652. then of a truth the advantage. فان الغایده

4653. towards you. الیک

4654. will return. عایده

قطعه

درخت کرم هر کجا بینج کرد
گذشت از فلک شاخ و بالای او
گرامید داری کرو بر خوری
بهنت منه آره بر پای او

قطعه

شکر خدای کن که موقت شدی بخیر

ترانعام فضل او نه معطل گذاشتست

منت منه که خدمت سلطان همی کنی

منت شناس از که بغد مت بداشتست

4655. a law. آره

4656. afflicted with divine grace. موقت

4657. neglected, deserted, abandoned, unemployed, vacant. معطل

4658. grateful. منت شناس

No. 3.

P. 287. l. 27.

حکمت ۳

هوکس رنج پیوده بردند و سعی بی فایده کردند
یکی آنکه مال اندوخت و نغوره و دیگر آنکه
هلم آموخت و عمل نکرده

مثنوی

هلم چند آنکه بیشتر خوانی

چون عمل در تونیست نادانی

نه محقق بودند دانشمند

چار پانویس برو کتابی چند

آن تهمی مغر را چه علم و خیر

که برو هیز مست یاسا دقتی

محقق 4659. verifying, affirming, an asserter
of truth.

No. 4.

P. 288. l. 34.

حکیت ۴

علم اثر پرور دین پرورد نیست نه اثر بهر دنیا خور دین

بیت

هر که پر هیز و علم و زهد فروخت

خرمنی گرمی کرد و پاک بسوخت

4660. to burn entirely, to consume.
پاک سوختن

No. 5.

حکیت ۵

عالم نا پر هیز کار کور است مشعل دار بهدی ولا

بهتدی

بیت

بی فایده هر که عمر در باخت

چیزی نخرید و زین بینداخت

4661. a torch, link, flambeau.
مشعل

4662. torch bearer.
مشعل دار

4663. he sheweth others but doth
not guide himself.
بهدی ولا بهتدی

No. 6.

حکیت ۶

ملک از خردمندان جه سال گیرد و دین از

پرهیزکاران کمال یابد پادشاهان بنصیحت

خردمندان محتاجترند که خردمندان بتقریب

پادشاهان

قطعه

پندم اگر بشنوی ای پادشاه

در هیئت دقت به ازین پند نسیت

جز بخردمند مغر ماعیل

گرچه عیال کار خردمند نیست

4664. command not, do not give orders.
مغرما

No. 7.

P. 289. l. 49.

حکیت ۷

سه چیز بی سنج چیز باید از نهاد مال بی تجارت

و علم بی بخت و ملک بی سیاست

4665. government, administration of
justice, public punishment.
سیاست

No. 8.

حکیت ۸

رحم آوردن بر بدان ستیست بریتکان و عفو

کردن از ظالمان جور است بر مظلومان

بیت

خبیث را چه تعدد کنی و بنوازی

بدولت تو گنه میکند بانبازی

مظلوم 4666. oppressed, injured.

خبیث 4667. impure, wicked, base, malignant.

تعد 4668. agreement, promise, engagement.

انبازی 4669. participation, partnership, association.

No. 9.

P. 290. l. 58.

حکمت ۹

بره وستی پادشاهان اعتماد نتوان کرد و برآواز

خوش کودکان غره نباید بود که آن پخیالی

متبدل شود و این بخوابی متغیر گردد

بیت

معشوق هزار دوست را ندھی

وورمیدھی دل بجدا آئی بتهی

نقره 4670. flattering with vain hopes.

متبدل 4671. changed, altered.

No. 10.

حکمت ۱۰

هران سري که داري پادوست درمیان منه چه

دانی که وقتی دشمن گردد و هر بدی که توانی

کردن پادشهن مرسان باشد که روزی دوست

گردد رازی که خواهی نهان ماند یا کسی

درمیان منه اگر چه معتبد بود که هیچکس برسر

تو مشغتر نباشد

قطعه

خاموش به که ضمیر دل خویش

یا کسی گفتن و گفتن که مگوی

ای سلیم آب ز سر چشمه ببند

که چه پرشد نتوان بستن جوی

سخنی در نهان نباید گفت

که بهر آنکسین نشاید گفت

مشغتر 4672. compassionate, merciful
more compassionate.

انکسین 4673. assembly, society.

No. 11.

P. 291. l. 78.

حکمت ۱۱

دشمنی ضعیف که در طاعت آید و دوستی نماید

مقصود وی جز آن نیست که دشمنی قوی گردد

و گفته اند بردوستی دوستان اعتماد نیست تا

بتعلق دشمنان چه رسد هر که دشمن کوچک را

حقیر شمارد بدان ماند که آتش اندک را مهمل

گذارد

قطعه

امروز بکش که میتوان کشت

کاتش چو بلند شد جهان سوخت

مگذار که زه کند کسان را

دشمن چو به تیر میتوان دوخت

4674. flattery, adulation, endearment, cajoling, blandishment.

4675. small, little, diminutive:

4676. negligent, careless; also out of use, of no signification, obsolete.

No. 12.

P. 292. l. 86.

حکیت ۱۲

سخن در میان دودشمن چنان گوی که اگر دوست

شوند شرم زده نباشی

مثنوی

میان دو کس جنگ چون آتش است

سکن چپ بد بخت هیزم کشت

کنند این و آن خوش دگر باره دل

وی اندر میان کور بخت و خجل

میان دو تن آتش افروختن

نه عقلست خود در میان سوختن

قطعه

در سکن بادوستان آهسته باش

قاندارد دشمن خونخوار گوش

همیش دیوار آنچه گوی هوشدار

قار نیاشد دویس دیوار گوش

4677. put to the blush, abashed.

4678. once, time, another time, once

more; also leave, permission; wall, fortification.

4679. of blind fortune.

4680. blood thirsty.

No. 13.

حکیت ۱۳

هر که بادشمنان دوستان خود صلح کند سر آزار

دوستان دارد

بیت

بشوی خردمند از آن دوست دست

که بادشمنانت بود هم نشست

4681. intimacy.

No. 14.

P. 293. l. 74.

حکیت ۱۴

چون در امضای کار متردد باشی آن طرف

اختیار کن که بی آزار تر بر آید

بیت

با مردم سهل گوی دشوار مگوی

با آنکه در صلح زند جنگ منجوی

4682. dispatching, transmitting, executing, transacting.

4683. a soft speaker.

No. 15.

حکمت ۱۵

تا کار بزمی آید جان در خطر افکندن نشاید

بیت

چو دوست از همه حیلتی در گسست

حلاست بردن بشیر دست

4684. machination, artifice. حیلت

No. 16.

P. 294. l. 84.

حکمت ۱۶

بر عجز دشمن رحمت مکن که اگر قادر شود بر

تو نبخشاید و ترحم نکند

بیت

دشمن چو بینی ناتوان لاف از بروت خود مزن

مغز است در هر استخوان نه هست هر هر پیرهن

هر که بدی را بکشد خلف را از بلای او بر هاند

و او را از عذاب خدای

قطعه

پسندیده است بخشایش و ایکنی

مده بر ریش خلق از هر هم

ندانست آنکه رحمت کرد بر مار

که آن طلبست بر فرزند آدم

4685. potent, powerful, capable, able. قادر

4686. whiskers, mustaches. بروت

No. 17.

حکمت ۱۷

نصیحت از دشمن پذیرفتن خطا است ولیکن

شنیدن رواست تا بخلاف آن کار کنی که آن

عین صوابست

مثنوی

حذر کن ز آنچه دشمن گوید آن کن

که بر زانورزی دست تغاین

گرت راهی نهاید مراست چون تیر

ازو برگرد و راه دست چپ گیر

4687. the left side. چپ

No. 18.

P. 294. l. 100.

حکمت ۱۸

خشم پیش از حد وحشت آرد و لطف بی وقت

هیبت ببرد نه چندان درشتی کن که از توسیر

گر دندونه چندان نرمی که بر تو دلیر شوند

مثنوی

درشتی و نرمی بهم در بهست

چو رنگ زن که جراح و مرهم نهست

درشتی نگیرد خردمند پیش

نه سستی که ناقص کند قدر خویش

نه مر خویشتن را فزونی نهد

نه یکبار تن در زبونی دهد

M m m.

مثنوي

شبابي بايد گفت اي خردمند

مرا تعليم ده پيرانه يك پند

بگفتا نيك مردي كن نه چندان

كه گردد چيره گرگ تيز دندان

4688. softness, gentleness, mildness. نرمي

4689. together. بهم در

4690. a phlebotomist, surgeon, bleeder. رگ زن

Some copies have فصاد a bleeder.

4691. a surgeon. جراح

4692. one who applies a plaster. مرهم نه

4693. for افزوني increase, augmentation. فزوني

4694. badness, meanness, contemptible-
ness, vice, wickedness. زبوني

4695. a shepherd. شبان

4696. like an old man. پيرانه

4697. bold, impudent, audacious. چيره

No. 19.

حكمت 19

دو كس دشمن ملك و دينند پادشاه بي حلم و زاهد

بي علم

بوت

بر سر ملك مباد آن ملك فرمان ده

كه خدا را نبود بنده فرمان بردار

4698. a king, ruler, commander. فرمان ده

No. 20.

P. 296. l. 115.

حكمت 20

پادشاه بايد كه تا بگذري بردشمنان خشم نراند

كه دوستان را اعتياد نهاند كه آتش خشم اول در

خدا اوند خشم اقتدا نكند زبانه بغصم رسد يا نرسد

مثنوي

نشايد بني آدم خاك زاه

كه هر سر كنند كه بروتند و باد

ترا با چنين گرمي و سر كشي

نپندارم از خاك از تشي

قطعه

در خاك بيلقان برسيدم به عابدي

گفتم مرا بترريت از جهل باك كن

گفتا برو چو خاك تحمیل كن اي فقيه

يا هر چه خوانده همه در زير خاك كن

4699. flame, blaze. زبانه

4700. earth born, son of the earth. خاك نژاد

4701. Bielkan, a city in Armenia major. بيلقان

No. 21.

مطايبه 21

بد خوي در دست دشمني گرفتار است كه هر كجا كه

رود از چنگ عقوبت او خلاص نيايد

بیت

اگر دست بلا برفلک رود بد خوي

دست خوي بد خویش در بلا باشد

4702. captive, seized. گرفتار

No. 22.

P. 297. l. 133.

پند ۲۲

چو بيني که در سپاه دشمن تفرقه افتاد توجيع باش

و اگر جمع شوند از پريشاني اندیشه کن

قطعه

برو بادوستان آسوده بنشين

چو بيني درميان دشمنان جنگ

و گريبي که باهم يك زبانند

کمان را نره کن و بر باره بر سنگ

4703. divifion, separation, discord. تفرقه

No. 23.

تنبیه ۲۳

دشمن چو از همه حيلتي در مانده سلسله دوستي

بچنانند پس انگه بدوستي کار کند که دشمن

نتواند کرد

4704. admonition, caution, warning; also punishment. تنبيه

No. 24.

پند ۲۴

سرمارد دست دشمن بکوب که انرا احد الکسنيين

خالي نباشد اگر اين غالب آمد مار کشتي و اگر آن

از دشمن رستي

بیت

بروز معرکه ايمن مشور خصم ضعيف

که مغزشير بر آمد چو دل ز جان برداشت

4705. one of two advantages. احد الکسنيين

4706. field of battle. معرکه

No. 25.

P. 298. l. 148.

پند ۲۵

خبري که دانی دلي نیاز دارد تو خاموش باش تا

ديگري بيارد

بیت

بلبلا مژده بهار بيار

خبر بد بيوم باز گذار

4707. O nightingale! بلبلا

No. 26.

تکذیب ۲۶

باد شاه را بجز حيات کسی واقف نگردان مگر آنکه

که بر قول کافي واثق باشي و گرنه در هلاک خود

هبي کوشي

بیست

پس هیچ سخنی گفتی انکه ای

که دانی که در کار و کهر دسخن

تهدید 4708. threatening, cautioning, putting
in fear.

واثق 4709. confiding, assured, secure, depen-
ding upon.

No. 27.

مطایبه ۲۷

هر که نصیحت خود را نمی کند او خود بنصیحت

دگری محتاج است

خود رای 4710. self conceited, vain.

No. 28.

P. 299. l. 160.

ملاطفه ۲۸

فریب دشمن مخور و غرور مداح مخر که آن

دام زرق نهاده است و این کام طبع کشاده احب

راستایش خوش آید چون لاشه که در کعبش دمی

فریه نیاید

قطعه

الاتا نشنوی. مدح سخن گری

کواندک مایه نیعی از تو دارد

اگر روزی مرا بشیر نیاری

دو صد چند ان عیوبت بر شپارد

ملاطفه 4711. civility, politeness, kindness,
humanity.

مخور 4712. eat not.

مداح 4713. praiser, commender.

مخر 4714. buy not,

زرق 4715. shining, clear, limpid, thin.

احب 4716. stupid, foolish, blockhead.

دمی 4717. inflated.

الا 4718. the interjection, holla ho, take care!

عیوب 4719. defects.

No. 29.

تربیت ۲۹

متکلم را تا کسی عیب نگیرد سخنش صلاح

نپذیرد

بیست

مشو غره بر جبین گفتار خویش

بهر کسی نادان و بیاد لر خویش

پندار 4720. thought, opinion, conceit, vanity.

No. 30.

ملاطفه ۳۰

همه کس را عقل خود بکمال نیاید و فرزند خویش

بکمال

قطعه

یکی جهود و مسلمان نزاع میکردند
چنانکه خنده گرفت از حدیث ایشانم
بطیره گفت مسلمان گرای قیال من
درست نیست خدا یا جهود میرانم
جهود گفت بتوریت میخورم سوگند
اگر خلاف کنم هیچ تو مسلمانم
گزار از بسیطان زمین عقل منعدم گردد
بخود گمان نبرد هیچ کس که نادانم

4721. any contract, especially of bargain
and sale.

4722. cause me to die. میرانم

4723. the Pentateuch. توریت

4724. to swear, to take an oath. سوگند خوردن

4725. defaced, annihilated, ruined, de-
stroyed. منعدم

No. 31.

P. 300. l. 182.

مطایبه ۳۱

داده آدمی بر سقوه بخورند و دوش بر جینه بسر
نبرند حویص با چانی گرسنه است و قلنج پنا نی سبی

بیت

روده تنگ بیگ نان تهی بر کرده
نعت روی زمین بر نکند دیده تنگ

مثنوی

به در چون دور عرش منقضي گشت
مرا این یک وصیت کرد و بگذشت
که شہوت آتش است از وی به پرهیز
بخود بر آتش دوزخ مکن تیز
در آن آتش نداری طاقت سوز
بصیر آبی برای آتش زن امروز

4726. content, satisfied. قانع

4727. bowels, guts, entrails, intestines. روده

No. 32.

نصیحت ۳۲

هر که در حال توانایی نیکوئی نکند در وقت ناتوانی

سختی بیند

بیت

به اختر تراز مردم آزار نیست
که روز مصیبت کشش یار نیست

4728. ill-fated. به اختر

No. 33.

حکیت ۳۳

جان در جهالت یکدم مست و دنیا وجودی میان
دو عدم دین بدنیافروشان خرنه یوسف بفروشدند
تاچه خرنه الم اعد الیکم یا بنی آدم ان لاتعبدا
الشيطان

N n n.

بیت

يقول دشمن پيمان دوست بشكستي
به بين كه از كه بريدي و با كه پيوستي

A R A B I C K.

الم اعد 4729. did not I bargain.

اليكم 4730. with you.

يا بني آدم 4731. O sons of Adam.

الا تعبدوا 4732. that you should not obey.

الشيطان 4733. Satan.

پيمان 4734. promise, agreement, treaty, compact.

No. 34.

تنبیه ۳۴

شیطان با مخلصان بر نهي آید و سلطان با مفسدان

مثنوي

وامش مده آنکه بی نیاز است
ور خود دهندش ز فاقه باز است
کو قرض خدا نهی گذارد
از قرض تو نیز غم نداره

قطعه

حاک مشرق شنیده ام که کننده
و چهل سال کاسه چینی
صه بروزی کنند در بغداد
لا جرم قیپش هی بی نی

قطعه

مرغک از بیضه برون آید و روزی طلبد
والد می بچه ندارد خبر از عقل و تیز
آن که ناگاه کسی گشت با چیزی نرسد
و این بتی که و قضاوت بگذشت از همه چیز
آبگینه همه جاهست از آن قدرش نیست
لعل دشوار بدست آید از آنست عزیز

فرض 4735. a divine precept.

قرض 4736. debt; also cutting.

مرغک 4737. a little bird.

تیکی 4738. power, authority, majesty, dignity.

لعل 4739. a ruby.

No. 35.

P. 333. l. 223.

حکایت ۳۵

کارها بصبر بر آید و مستعجل بسر در آید

مثنوي

و چشم خویش دیدم در بیا بان
که مرد هسته بگذشت از شتابان
سپند باد پا از تگ فرو مانده
شتر بان هچنان هسته میراند

مستعجل 4740. hastily, haste.

سپند 4741. a horse of noble breed.

No. 36.

ملاحظه ۳۴

نادان را به از خاموشي نيست و اگر اين مصلحت
بدانستي نادان نبودى

قطعه

چون ندارى كه با لوفضل آن به
كه زبان در دهان ننگه دارى
آدمي را زبان قضيه كند
جوزبى مغز را سبكسارى

قطعه

خري را ابله تعليم ميداد
برو بر صرف كرده عهردايم
حكيمى گفتش اى نادان چه كوشى
درين سودا بتوس از لوم لايم
نياموزد بهايم از تو گفتار
تو خاموشي بياموز از بهايم

مثنوي

هر كه تامل نكند در جواب
بيشتر آيد سخنش ناصواب
يا سخن آراي چو مردم بهوش
يا بنشين همچو بهايم خموش

جوز 4742. a nut.

دايم 4743. always, continually.

سودا 4744. melancholy, infanity.

لوم 4745. blame, reproach, accusation, fault,
error.

لايم 4746. a slanderer, accuser.

ناصواب 4747. vain, foolish, idle.

No. 37.

P. 304. l. 242.

مطايبه ۳۷

هر كه باد انا تراز خود بحث كند تا بداند كه
دانا است بدانند كه نادانست

بيت

چون در آيد به از توي بسخن
گرچه به دانى اعتراض مكن

بكت كردن 4748. to argue, to dispute.

No. 38.

لطيفه ۳۸

هر كه به بدان نشيند نيكي نه بيند

مثنوي

گر نشيند فرشته با ديو
وحشه آموزد و خيانت و ريو
ز بدان نيكوني نياموزي
نكند گرگ پوستين دوزي

ريو 4749. fraud, deceit, stratagem.

پوستين دوزي 4750. the business of one who
makes garments, or other things of skins; also

پوستين دوز a farrier or tanner.

No. 39.

P. 305. l. 253.

لطیفه ۹۳

مهره مان را عیب نهانی آشکارا مکن که مهر ایشان

را رسوا کنی و خود را بی اعتبار کنی

4751. disgrace, dishonor, ignominy. رسوا

4752. without estimation, disregarded. بی اعتبار

No. 40.

تشبیه ۴۰

هر که علم خواند و عمل نکرد بد آن ماند که کما

راند و تخم نیفتاند

4753. to plough. کما و راندن

No. 41.

عبرت ۴۱

از تن بیدل طاعت نیاید و پوست بی مغز بضاعت

را نشاید

4754. example, warning. عبرت

No. 42.

تشبیه ۴۲

نه هر که در مجادله چست در معامله درست

بیت

پس قامت خورش که زیر چادر باشد

چون باز کنی مادر ما در باشد

4755. a simile. تشبیه

4756. contention, dispute, litigation. مجادله

4757. a sheet, veil. چادر

4758. mother's mother, grandmother. مادر مادر

No. 43.

حکایت ۴۳

آگر شبها همه قدر بودی پس شب قدر بی قدر بودی

بیت

گر سنگ همه لعل بدخشان بودی

پس قیمت لعل و سنگ یکسان بودی

4759. the night of power, i. e. the 27th

of the month of Ramzan.

4760. Budukhshan. لعل بدخشان

a ruby from that country.

No. 44.

P. 306. l. 270.

حکایت ۴۴

نه هر که بصورت نیکو است سیرت زیبا درواست

که کارا ندمون دارد نه پوست

قطعه

توان شناخت بیک روز در شایل مرد

که تا کجاش رسیدست پایگاه علوم

ولی زباطنش ایمن مباش و غره مشو

که خبث نفس نگرده بساها معلوم

4761. sciences. S. علوم

No. 45.

تعدیر ۴۵

هر که با هر شکان ستمزد خون خود ریزد

قطعه

خویشتی را بزرگ می بیند

راست گفتند یک هوبیند لوج

زود بینی شکسته پیشانی

تو که یاری بسری کنی باغوج

لوج 4762. squint eyed.

غوج 4763. a ram.

No. 46.

P. 307. l. 283.

پند ۴۶

پنجه با شیر و مشت با شیر کار خردمندان

نیست

بیت

جنگ و زور آوری مکن بامست

پیش سر پنجه در بغل نه دست

زور آوری 4764. strength.

No. 47.

تعدیر ۴۷

ضعیفی که با قوی دلاوری کند یار دشمنست در هلاک

خویش

قطعه

سایه پرورده را چه طاقت آن

که رود با مبارزان بقتال

سست بازو بجهد می فکند

پنجه با مرد آهنی چنگال

مبارز 4765. a warrior, combatant, hero.

قتال 4766. slaughter, carnage, war, battle.

No. 48.

توینخ ۴۸

هر که نصیحت نشنود سر ملامت شنیدن دارد

بیت

چون نیاید نصیحتت در گوش

اگر ت سرزنش کنم خاموش

سرزنش 4767. threat, reprehension.

No. 49.

P. 308. l. 296.

لطیفه ۴۹

بی هنران هنرمندان را نتوانند دیدن همچون

سگان بازاری سگ شکاری را بینند و مشغله

بر آرد و پیش آمدن نیارند

سگ بازاری 4768. a dog of the market.

سگ شکاری 4769. a hunting dog.

مشغله 4770. a howling, a tumult, crowd, a place of business.

No. 50.

تعدیر ۵۰

سگله چون بهنم با کبی بر نیاید بخیشش در

پوستی افتد

O o o.

بیت

کند هر آینه غیبت حسود کوته دست

که در مقابله گنگش بود زبان مقال

4771. dumb the same as گنگش بود زبان

his tongue would be dumb. گنگش بود زبان او

No. 51.

شکایت

اگر جور شکم نیستی هیچ مرغی در دام نیفتادی

بل که صیاد دام نه نهاده

بیت

شکم بند دست است و زنجیر پای

شکم بنده کمتر پوسته خدای

4772. complaint. شکایت

No. 52.

P. 309. l. 311.

عبرت ۵۲

حکیمان دیر خورند و عاهدان نیم سیر و زاهدان

تا سد رمق و جوانان تا طبق برگزیده

و پیران تا عرف کنند اما قلندران چند آنکه

در معدده جای نفس نهاند و بر سفره روزی کس

بیت

اسیر بنده شکم را دوشب نگیرد خواب

شبی زمعدده سنگی شبی زدل تنگی

4773. an obstruction, impediment, hind-

rance; mound, bank, wall, fortification, rampart
sufficient to preserve life: سد رمق

4774. a kalender, a kind of wandering قلندر

Mahommedan monk.

4775. heaviness سنگی loaded stomach, repletion, indigestion. معدده سنگی

No. 53.

وعظ ۵۳

مشورت با زنان تبا هست و سخاوت با مفسدان

گناه

شعر

خبیث را چو تعهد کنی و بنوازی

بدولت تو گنه میکند بانباری

4776. admonition. وعظ

4777. ruin, perdition, corruption, putrefaction. تبا

4778. seditious, wicked. مفسد

No. 54.

حکمت ۵۴

هر کرا دشمن پیش است اگر نکشد دشمن خویش

است

بیت

سنگ در دست و مار سر بر سنگ

نکند مرد هوشیار درنگ

ترحم بر پلنگ تیز دندان

ستکاری بود بر گوسفندان

وگروهی بخلاف این مصلحت دیده اند و گفته
اند که در کشتن بندگان تا مل اولیتر است بحکم
آنکه اختیار باقیست توان کشت و توان هشت
و اگر بی تا مل کشته شود محتسبست که مصلحتی
فوت شود که تدارک آن مهتفع باشد

بیت

نیک سہلست زندہ بیجان کرد
گشته را باز زندہ نتوان کرد
شرط عقلست صبر تیر انداز
آنکہ رفت از کمان نیاید باز

4779. prisoners; S. بندگان Gentius has
4780. to release able to re-
4781. to be loft, also to die. فوت شدن
4782. to deprive of life: بیجان کردن
4783. an archer. تیر انداز

No. 55.

P. 310. l. 334.

حکیت ۵۵

حکیمی کہ با چہال در افتد باید کہ توقع عزت
ندارد و اگر جاہل بزبان آوری بر حکیمی غالب
آید عجب نیست سنگیست کہ جوہر را شکنند

بیت

چہ عجب گرفتو رود نفسش
عند لیبی غراب ہم قفسش

بیت

گر هنرمند ز او باش جفا بی بیند
قادر خویش نیاز دارد و در ہم نشود
سنگ بدگوهر اگر کاسہ زہری شکند
قیمت سنگ نیغیر اید و زر کم نشود

جاهل 4784. ignorant men; S. جاہل

4785. eloquence, oratory. زبان آوری

عند لیب } 4786. the nightingale.
and
عند لیب }

No. 56.

P. 311. l. 342.

حکیت ۵۶

خرد مندی را کہ در زمرة اجلاف سخن صورت
نہ بندد شکفت مدار کہ آواز بر بط از غلبہ دہل
بر نیاید و بوی عنبر از بوی گندہ سیر فرو ماند

شعر

بلند آواز نادان گردن افراخت
کہ دانار اہ بی شرمی بیند اخت
نہی دانی کہ آہنگ حجازی
فرو ماند ز بانگ طبل غازی

جوهر اگر در خلاب افتد هیچنان نفیس است
 وغبار گر بغلک رسد هیچنان خسیس استعداد
 بی تربیت در بیگست و تربیت نامستعد ضایع
 خاکستر اگر چه نسبتی عالی دارد که آتش جوهر
 علویست ولیکن چون بنفس خود هنری ندارد با
 خاک برابر است و قیمت شکر نه از فی است بلکه
 آن خود از خاصیت ویست مشک آنست که
 خود ببویده آنست که عطار بگوید دانا چون
 طبله عطار است خاموش و هنرنمای و نادان چون
 طبل غازی بلند آوازه و میان تهی و یافه درای

نظم

عالم اندر میان بیخبران
 مثلی گفته اند صدیقان
 شاهدهی در میان کورانست
 مصحفی در سرائی زندیقان
 چو کتبان را طبیعت بی هنر بود
 پیغمبر زادگی قدرش نیفزود
 هنرنمای اگر دلری تو گوهر
 کد از خارست و ابراهیم آزر

اجلاف 4787. more ignoble wretches, tyrants.

گند 4788. fetid, stinking.

سیر 4789. garlic.

آهنگ حجازی 4790. a musical mode.

غازی 4791. a champion of the faith, hero, gallant soldier
 طبل غازی the warrior's drum.

خلاب 4792. clay, filth.

مستعد 4793. able, capable, fit, proper, arranged, put in order, prepared, ready.

نسبت 4794. relation, reference.

خاصیت 4795. property, innate quality, natural disposition.

عطار 4796. a druggist, perfumer.

یا فیه درای 4797. idle prattler.

زندیق 4798. an infidel, a worshipper of fire.

P. زندیقان

پیغمبر 4799. messenger, prophet.

زادگی 4800. birth, parentage.

ابراهیم 4801. A braham.

No. 57.

P. 312. l. 361.

حکمت ۵۷

دوستی را که بهمیری فراچنگ آرند نشاید که بیکدم
 بیان آرند

بیت

شنگی بچند سال شود لعل هار

تر نه از آتش نغسل نشکنی بستک

4802. to get hold of, to acquire.

No. 58.

حکمت ۵۸

عقل در دست نفس چنان گرفتار است که مرد عاجز
در دست زن گریز

بیت

در خرمی بر سرای ببند

که بانگ زن از وی برآید بلند

4803. a deceiver, seducer. گریز

No. 59.

P. 313. h. 370.

حکمت ۵۹

رای بی قوت مکر و فسونست و قوت بی رای چهل و جنون

بیت

تهیز باید و تدییوی عقل وانگه ملک

که مالک و دولت نادان سلاح جنگ خود است

4804. for incantation, fascination, deceit, fraud. افسون

4805. infanity, fury, phrenzy. جنون

4806. judgment, discernment, prudence, discretion. تہیز

No. 60.

حکمت ۶۰

جوانی بر دی که بخورد و بد دهد به او عابدی که روزه

دارد و بند هر که ترک شهوت از بهر قبول خلق کرده

است از شهوت حلال در شهوت حرام اقتاده است

بیت

عابد که نه از بهر خدا گوشه نشیند

میچاره در آینه تاریک چه ببند

بیت

اندک اندک بهم شود بسیار

دانه دانه است غله در انبار

اندک اندک خیلی شود و قطره قطره سیلی گردد

4807. fasting. روزه

No. 61.

P. 314. l. 384.

حکمت ۶۱

عالی را نشاید که بسفاقت از عامی بحکم بگذرد

که هر دو طرف را زیانی دارد هیت این کم شود

و چهل آن مستحکم

بیت

چو با سغله گوئی بلطف و خوشی

فترون گردد دش کبر و گردن کشی

4808. stupidity, folly, insolence. سفاقت

4809. damage, detriment, injury. زیان

4810. firm, strong, established. مستحکم

4811. obstinacy, disobedience. گردن کشی

No. 62.

حکمت ۶۲

معصیت از هر که صادر شود ناپسندیده است و از

علما ناپسندیده ترک علم سلاح جنگ شیطان است
و خداوند سلاح را چون با سیری برند شرمساری
او بیشتر خواهد بود

بیت

عامی نادان پریشان روزگار
به زده نشیند نا پرهیزکار
گان بنایینائی از راه اوقات
وین دو چشمش بود و در چاه اوقات

اسیری 4812. captivity.

No. 63.

P. 315. l. 398.

حکمت ۴۳

هر که در زندگی نانش نخورند چون بهیر دنامش
نبرند یوسف صدیق علیه السلام در خشک سال
مصر سیر نخوردی تا گرسنگان را فراموش نکند
لذت انگور بیوه داند نه صاحب میوه

بیت

آنکه در راحت و تنعم زیست
لوچه داند که حال گرسنه چیست
حال درماندگان کسی داند
که باحوال خویش در ماند

قطعه

ای که بر مرکب تازنده سواری هشداری

که خر خار کش مسکین در تب و گلست
تتش از خانه هسایه درویش مغواه
کانچه بر روزن او میگذرد و دود دلست

زندگی 4813. life, life time, also livelyhood.

تازنده 4814. to run swift.

هشدار 4815. for reflect, consider.

خارکش 4816. one who carries burdens of thorns.

No. 64.

P. 316. l. 412.

پند ۴۴

درویش ضعیف حال را در تنگی و خشکی سال میپرس
که چونی مگر بشرط آنکه مرهم بریش او بنهی
و معلومی در پیش

قطعه

خری که بینی و باری شکل در افتاده
بدل بهر شفقت کن ولی مرو بسرش
کنون چون رفتی و بهر سیدیش که چون افتاد
میان به بند چو مردان بگیر دلب خرش

ضعیف حال 4817. distressed condition.

دلب 4818. a tail.

No. 65.

حکمت ۴۵

دو چیز محال عقلست خوردن پیش از زرق مقسوم
و مردن پیش از وقت معلوم

قطعه

قضا دگر نشود و در هزار ناله و آه

بشکر و یا بشکایت بر آید از دهنی

فهرشته که وکیل است بر خزایی باد

چه غم خورد که بپیرد چراغ بیوه زنی

4819. whatever providence has allotted. مقسوم

No. 66.

P. 317. l. 427.

پند ۴۴

ای طالب روزی بنشین تا بخوری و ای مطلوب

اجل مرو که جان نیری

قطعه

چند رزق و رکنی و گرنکنی

پرساند خدای عزوجل

و رشوی در دهان شیرو پلنگ

نخوندت مگر بر و ز اجل

4820. demanded, exacted, required. مطلوبه

No. 67.

حکمت ۴۷

بنانها ده دست نرسد و نهاده بهر جاکه هست برسد

بیت

شنیده ام که سکندر برفت تا ظلمات

بچند محنت و آنکه نخورد آب حیات

4821. not allotted. نانها ده

No. 68.

حکمت ۴۸

صیادی بی روزی در دجله ماهی نگیرد و ماهی

بی اجل در خشکی نمیرد

بیت

مسکین حریص در همه عالم هپی دوه

او در قفای رزق و اجل در قفای او

4822. unaffected by destiny. بی روزی

4823. behind, at the heels. در قفا

No. 69.

P. 318. l. 446.

پند ۴۹

توان گرفتافت کلوخ ز رانده است و درویش

صالح شاهدی خاک آلود این ذلت موسی است

مرقع و آن ریش فرعون مرصع شدت نیکان

روزی در فرج دارد دولت بدان سر در نشیب

قطعه

هر کرا جاء و دولتست بدان

خاطر خسته در نخواهد یافت

خبرش ده که هیچ دولت و جاء

بسراییب دگر نخواهد رفت

4824. covered with jewels, set with jew-

els.

4825. wicked men, S. بد بدان

4826. the next mansion i. e. The
next world.

N. 70.

حکمت ۷۰

حسود از نعمت حق بخیل است و مردم بی گناه را

دشمن

قطعه

مردگی خشک مغز را دیدم

رفته در پوستین صاحب جاه

گفتم ای خوا چه گر تو بد بختی

مردم نیک بخت را چه گناه

الا تا نخواهی بلا بر حسود

که آن بخت برگشته خود در بلا است

چه حاجت که بروی کنی دشمنی

که او را چنین دشمنی در قضا است

4827. dry brains, a simpleton.

4828. to recede, to retire, to return

برگشته retrograde fortune.

No. 71.

P. 319. l. 464.

حکمت ۷۱

تلمیذ بی ارادت عاشق بی زراست و رونده بی

معرفت مرغی بی پرو عالم بی عمل درخت بی پرو زاهد

بی علم خانه بی در

4829 a scholar, student.

No. 72.

بیت ۷۲

مراد از نزول قرآن تحصیل سیرت خوبست نه ترتیل

سوره مکتوب عامی متعبد پیاده رفته است و عالم

متهاون سوار خفته غاصی که دست بردارد به از عابدی

که سر بردارد

بیت

سرهنگ لطیف خوی دلداری

بهر زرقیه مردم آزار

4830. alighting, descent.

4831. reciting with a clear voice.

4832. a section or chapter of the Koran.

There are 114 *Saorehs*. the written law.

4833. untalght, unlettered, ignorant, blind.

No. 73.

P. 320. l. 474.

حکمت ۷۳

عالم بی عمل زنبوری بی عمل است

بیت

زنبور درشت بی مروت را گو

باری چه عمل نمی دهی نیش مزین

4834. to sting.

No. 74.

حکمت ۷۴

مردی مروت زن است و عابد با طبع ر زن

بیت

ای بناموس کرده جامه سفید

بهر پندار خلف نامه سیاه

دست کوتاه باید از دنیا

آستین خواه دراز و خواه کوتاه

4835. an infester of the roads, an high-

way robber, the same as راهزن

4836. whether; also desire, wish. خواه

No. 75.

حکمت ۷۵

دوکس را حسرت از دل نرود و پای تغابن از گل

بر نیاید تا جری کشتی شکسته و وارثی با قلندران

نشسته چنانکه گفته اند خلعت سلطان اگر چه

عزیز است جامه خلقان خود بعزت تر و خوان

بزرگان اگر چه لذیذ است خرده انبان خود

بلذت تر

بیت

سرکه از دست رنج خویش و تره

بهر از نان ده خدای بره

4837. a merchant. تاجو

4838. tattered old garments, coarse
cloaths. خلقان4839. crumbs or fragments from
the table. خرده انبان

4840. vinegar. سرکه

4841. the head man of a village. ده خدا

4842. a lamb, fawn, kid. بره

No. 76.

P. 321. l. 491.

حکمت ۷۶

خلاف رای صوابست و نقض عهد اولوالباب دارو

پشیمان خوردن و راه نادیده بی کاروان رفتن

4843. diffolution, violation, rupture. نقض

4844. unknown, unseen. نادیده

No. 77.

حکمت ۷۷

از امام مرشد مکید بن مکید غزالی رحمة الله علیه

پرسید ندکه بدین پایشگاه چه گونه رسیدی در علوم

گفت بدانکه هر چه ندانستم از پرسیدن آن ننگ
و عار نداشتم

قطعه

امید عافیت آنکه بود موافق عقل

که نبض را بطبیعت شناس بنهایی

پیرس هر چه ندانی که دل بهر سیدن

دلیل راه تو باشد بعز دانایی

4845. Imam, a leader, chief, prelate, priest. امام

مرشد 4846. a spiritual guide.

محمّد بن مکّه غزالی 4847. Mahommed ben

Mahommed Ghuzâlee, famous for his piety and learning: died at Thous, A. H. 504.

بدانکه 4848. after that manner; also know thou that.

عار 4849. shame, baseness; also reproach.

نبض 4850. the pulse.

طبیعت شناس 4851. a physician.

ذلّ 4852. baseness, meanness, disgrace.

No. 78.

P. 322. l. 503.

پند ۷۸

هر چه دانی که هر آینه معلوم تو خواهد شدن

پرسیدن آن تعجیل مکن که هیبت و دهشت را

زیان دارد

شعر

چو لقا دید کاندر دست داوّه

همی آه بیعجز موم گردد

نپرسیدش چه میسازد چو دانست

که بی پرسیدنش معلوم گردد

دهشت 4853. fear, awe.

معجز 4854. a miracle.

موم 4855. wax.

No. 79.

پند ۷۹

از لوازم صحبت یکی آنست که یا خانه بپردازد

و یا با خانه خدای در سازی

قطعه

حکایت بر مزاج مستبح گوی

نگردانی که دارد با تو میلی

هوان عاقل که با معنوی نشیند

نگواید جز حدیث روی لیلی

لازمه 4856. necessary things. S.

4877. household economy, ornamenting the house.

No. 80.

P. 323. l. 347.

حکمت ۸۰

هر که بابدان نشیند اگر چه طبیعت ایشان درو

اثر نکند بطریقت ایشان متهم گردد چنانکه

اگر شخصی بخرابات رود بنهار کردن منسوب

نشود الا بخبر خوردن

مثنوی

رقم بر خود بنادانی کشیدی

که نادان را بصحبت برگزیدی

طلب کردم ز دانایی یکی پند

مرا گفت که با نادان میبوند

که گر صاحب تمیزی خرباشی

و گر نادانی ابلهتر بباشی

خواباٹ 4858. a tavern.

رقم 4859. writing, description, mark, character.

No. 81.

حکمت ۸۱

حلم شتر چنانکه معلومست که اگر طفلی مهارش
بگیرد و صد فرسنگ ببرد کردن از متابعت او
نه بیچاند اما اگر راهی هولناکش پیش آید که
موجب هلاک باشد و طفل بنادانی آنجا خواهد
رفتن زمام از کفش در گسلاند و دیگر متابعت
نکند که هنگام درشتی ملاطفت مذمومست
و گفته اند که دشمن بیلاطفت دوست نگردد بلکه
طبع زیادت کند

قطعه

کسی که لطف کند با تو خاکپایش باد
و گر خلاف کند درد و چشمش آگن خاک
سخن بلطف و کرم با درشت روی مگویی
که ز تش خورده نگردد بنرم سوهان پاک
مهار 4860. reins, bridle; a camel's bridle.

متابعت 4861. obedience.

مذموم 4862. blameable, reprehensible.

سوهان 4863. a file.

No. 82.

P. 324. l. 537.

حکمت ۸۲

هر که در پیش سخن دیگران اقتاد تامایه
فضلش به اندد بیشک پایه جهلش معلوم کنند
و بزرگان گفته اند

قطعه

نه هد مرد هوشمند جواب
مگر آنکه کزو سوال کنند
گرچه بر حق بود مزاج سخن
چه دعویش بر محال کنند
4864. true, just.

No. 83.

P. 325. l. 343.

حکمت ۸۳

ریشی درون جامه داشتم شینح رحمة الله علیه
هر روز پیر سیدی که چونی و تیر سیدی که جراحت
تو بر کجا است احتراز از آنکه ذکر هر عضوی روا
نباشد و خردمندان گفته اند هر که سخن نسنجد
از جوابش بر نهد

قطعه

تا نیک ندانی که سخن عین صوابست
باید که بگفتن دهن از هم نگشایی
گرم است سخن گویی و در بند بهانی
به زانکه دروغت دهد از بندر هائی
4865. the mercy of God be
upon him.

سبکچیدن 4866. to weigh.

No. 84.

دکبت ۸۴

دروغ گفتن بضرت لازم ماند اگر نیز جراحت
درست شود نشان بماند چون برادران یوسف
علیه السلام بدروغ منسوب شدند بر راست
گفت ایشان اعتماد نماند قال الله تعالی بل
سؤلت لکم انفسکم

قطعه

یکی را که عادت بود راستی
خطا نمی کند در گذاری و راست
و گر نامور شد بقول دروغ
اگر راست گوید تو گوئی خطا است

ضربت 4867. a blow, a stroke.

لازب 4868. violent, hard, severe, firm, solid.

A R A B I C K

قال الله تعالی 4869. the high God said.

بل 4870. but.

سؤلت 4871. shall be asked, required.

لکم 4872. of you.

انفسکم 4873. (concerning) your spirits.

No. 85.

P. 326. l. 560.

مطایبه ۸۵

لجل کاینات از ری ظاهر آدمیست و اذل
موجودات سنگ و با تغاف خرد متدان سنگ
حق شناس به از آدمی ناسپاس

قطعه

سنگی را لقمه هرگز فراموش
نگردد گزنی صد نوبتش سنگ
و گر عری نوازی سغله را
بکمتر چیزی آید باتو در جنت

اجل 4874. most excellent, worthy, glorious.

اذل 4875. abject, vile, base.

حق شناس 4876. grateful.

ناسپاس 4877. ungrateful, unthankful.

No. 86.

لطیفه ۸۶

از نفس پرور هنروری نیاید و بی هنر سوری را
نماید

مثنوی

مکن رحم بر شکا و بسیار خوار
که بسیار خسیست بسیار خوار
چو شکا و ارهی بایدت فرهی
چو خرتی بجور کسان در دهی

هنروری 4878. skill.

فرهی 4879. plumpness.

No. 87.

P. 327. l. 371.

تربیت ۸۷

در انجیل آمده است که ای فرزندان آدم اگر
توانگری دهیت از منی مشغول شوی بهال و گرد رویش
کنیت تنگدل نشینی پس حلاوت ذکر منی کجیا
یابی و بعبادت منی کی شتابی

قطعه

که اندر نعیمی مغرور غافل
که اندر تنگدستی خسته و پریش
چو در سرا و ضرا حالت اینست
فد انم کی بحکف پردازی از خویش

انجیل 4880. the Gospel.

دهیت 4881. I should bestow on you.

کنیت 4882. I should make you.

A. R. A. B. I. C. K.

سرا 4883. happiness.

ضرا 4884. in misery.

No. 88.

عبرت ۸۸

ارادت بیچون یکی را از تخت شاهی فرود
آرد و دیگری را در شکم ماهی نگه دارد

بیت

و قنست خوش آنرا که بود ذکر تو مونس

و رخود بود اندر شکم حوت چو مونس

4885. incomparable, unparalleled, in-
scrutable, inexplicable (God)

4886. a companion, an intimate friend.

حوت 4887. a fish.

No. 89.

P. 328. l. 584.

حکمت ۸۹

اگر تیغ قهر بر گشت ندی و ولی سر در کشد و اگر
غیر لطف بجنباندد آن را به نیکان در رساند

قطعه

گر به کشر خطاب قهر کند

انبیا را چه جای معذرتست

پرده از روی لطف گو بردار

کاشقیرا امید مغفرتست

4888. to extract, to draw.

4889. a holy man, faint; also a king, prince,

governor.

4890. an amorous glance.

4891. prophets. S. بنی

4892. excuse, apology.

R r r.

اشقيا 4893. criminals S. شقي

No. 90.

وعظ ٩٠

هر که بتاديب دنيا راه صواب نگیرد بتعذيب عقبی
گرفتار آید قال الله تعالى ولنذيقنهم من العذاب
الادنى دون العذاب الاکبر

4894. erudition, instruction, correction, chastisement. تاديب

4895. punishment, torment. تعذيب

4896. the end, accomplishment; the life عقبی
to come, the next world, futurity.

ARABIC.

4897. the high God said. قال الله تعالى

4898. and certainly I will cause you to taste. ولنذيقنهم

4899. of lighter punishment. من العذاب الادنى

4900. not of the greatest punishment. دون العذاب الاکبر

بيت

يفد است خطاب مهتران انکه بند
چون پند دهند و نشنوي بند نهند
نيکبختان بککايات و امثال پيشينيان پند گیرند
پيش انرا که پسينيان بواقعۀ ايشان مثل زنند

قطعه

تقود مرغ سوي دانه فراز
چون دگر مرغ پینه اندر بند
پند گیر از مصایب دگران
تا نگیرند دیگران بتو پند

4901. the ancients, those of former times. پيشينيان

4902: those of latter times, the moderns. پسينيان

4903. to give an example, to speak a parable or proverb. مثل زدن

4904. P. of مصيبت misfortune, adversity. مصايب

No. 91.

P. 329. l. 601.

حکایت ٩١

آنی را که گوش ارادت گران آفریده اند چون کند که
پیشود و آنرا که بکیند سعادت کشیده اند چون کند
که نرود

قطعه

شب تاریک دوستان خدای
می بتابد چو روز رخشنده
وین سعادت بزور بازو نیست
تواند بخشد خدای بخشنده

رواي

از توبكه نالم كه دگر داور نيست

وز دست تو هيچ دست بالاتر نيست

آن را كه تور همري كني گم نشود

و آن را كه تو گم كني كسش همري نيست

روزرخشنده. 4905. to shine, flash. رخشيدن
bright day.

بخشنده. 4906. munificent, giver, also pardoner.

راهبر. 4907. a guide, contraction of راهبر

No. 92.

P. 330. l. 612.

عبرت ۹۲

گداي نيك انجام به از پادشاه بد فرجام

بيت

غمي كر پيش شاد ماني بري

به از شادي كر پيش غم خوري

بد فرجام. 4908. bad end.

No. 98.

لطيفه ۹۳

زمين را از آسمان نثار است و آسمان را از زمين

غبار كل انا يترشح بهاقيه

بيت

گرت خوني من آمد ناسزاوار

تو خوبي نيك خویش از دست مگذار

حق تعالى مي بيند و مي پوشد و همسايه نهي بيند

و مي خروشد.

بيت

نعوذ بالله اگر خلت غيب دان بودي

كسي بحال خود از دست كس نيا سودي

4909. money, or any thing which is thrown
amongst the populace on festive occasions.

كل. 4910. every.

انا. 4911. jar.

يترشح. 4912. will exfude.

بهاقيه. 4913. of whatever thing is in it.

4914. to make a loud noise, to attack,
affault.

No. 94.

P. 331. l. 627.

مطايبه ۹۴

چرا از معدن بكان كندن بد رايد و از دست بخيل

بكان كندن

قطعه

دونان نخورند و گوش دارند.

گويند اميد به كه خورده

روزي بيني بكام دشمن

نرمانده و خاكسار مرده

معدن. 4915. a mine.

كان. 4916. a quarry.

4917. to dig the soul, to expire. جان کندن

4918. humble, mixed with dust, earthy. خاکسار

No 95.

ادب ۹۵

هر که بزیردستان نبخشاید بجویند برستان

گرفتار آید

مثنوی

نه هر بانو که ذروی قوتی هست

بهردی عاجزان را بشکند دست

ضعیفان را مکن بر دل گزندی

که در مانی بجویند بر مندی

4919. warning, caution. ادب

No. 96.

حکمت ۹۶

عاقل چون خلاف در میان بیند بجهد و چون

صلح بیند لنگر نهد که آنجا سلامت بر کرانست و

اینجا حالات در میان

4920. to cast anchor. لنگر نهادن

4921. a shore, coast, margin, bank, side, boundary. کران

No. 97.

P. 332. l. 643.

حکمت ۹۷

مقام مرا سه شش باید ولیکن سه یک می آید

بیت

هزار بار چراگاه خوشتر از میدان

ولیکن اسپ ندارد بدست خویش عنان

4922. a dicer, gambler. مقامر

4923. three fixes. سه شش

4924. three aces. سه یک

No. 98.

تضرع ۹۸

حد ویشی در مناجات میگفت یارب بر بدان رحمت

یکن که بر نیکان خود رحمت کرده که ایشان را نیک

آفریده

4925. O God! یارب

No. 99.

حکمت ۹۹

آول کسی که علم بر جامه وانگشتری در دست نهاد

جهشید بود گفتندش چرا همه زینت و آرایش به پ

دارای و فضیلت راست گفت راست را زینت

دستی تپامست

قطعه

آفریدون گفت نقاشان چین را

که پیرامون خرگاهش بدو زنده

بدان را نیک دارای مرد هشیار

که نیکان خود بزرگ و نیک روزند

4926. Jumshaid, King of Persia. جهشیدم

گفتندش 4927. they said to him.

آرایش 4928. decoration.

راست راست 4929. for belongs to the right hand.

نقاش 4930. embroiderer, painter, limner, sculptor, gilder.

پیرامون 4931. environs, borders, adjacent parts, circuit; also skirt of a garment, lappet, flap.

خروگاه 4932. the royal tent, court, palace.

No. 100.

P. 333-1. 659.

حکمت.

بزرگی را گفتند با چندین فضیلت که دست راست

دارد خاتم چرا در دست چپ میکنند گفت ندانی

که همیشه اهل فضل محروم باشد

بیت

آن که حظ آفرید و روزی بخت

یا فضیلت هبید هد یا بخت

حظ 4933. good fortune, happiness, pleasure, delight.

No. 101.

ملاطفه.

نصیحت پادشاهان مسلم کسی راست که بیم

ندارد و امید ز

مثنوی

موحد چه دریای ریزی زرش

چه شمشیر هندی نهی بر سرش

امید و هراسش نباشد ز کس

پر نیست بنیاد تو حید و بس

موحد 4934. professing that there is only one

God, unitarian.

هندي 4935. Hindy, Indian.

هراس 4936. fear, dread.

No. 102.

لطیفه.

پادشاه از بهر دفع ستمکار است و شکنجه برای

خوتخواران و قاضی مصلحت جوی طراران هرگز

و خصم بخت راضی پیش قاضی نروند

قطعه

چو حق معاینه دانی که می نباید داد

بلطف به که بچنگ آوری و دل تنگی

خراج اگر نگذارد کسی بطیبت نفس

بهر از بوستانند نمره سز هنگی

طرار 4937. a cut purse.

معاینه 4938. the fight.

طیبت 4939. goodness, delicacy; also odour,

perfume طبیعت نفس good will, a willing mind.

No. 103.

P. 334. l. 679.

مطایبه ۱۰۳

همه کس را ندان برتر شي کند - گردد مگر قاضي را
بشیريني

بیت

قاضي که برشوت بخورد پنج خيام

ثابت کند از بهر توده خر بزه زار

4940. to become blunt, also to be set
on edge. (the teeth)

4941. to take a bribe.

4942. a cucumber.

4943. to establish, prove by witnesses.

4944. a melon, خر بزه زار a bed or
plantation of melons.

No. 104.

لطیفه ۱۰۴

قکبه پیراز نا بکاري چه کند که توبه نکند و شکنه
معزول از مردم آ زاري

بیت

جوان گوشه نشین شیر مرد راه خداست

که پیر خود نتواند ز گوشه برخاست

4945. a whore, courtesan.

4946. uselessness.

No. 105.

P. 335. l. 688.

حکمت ۱۰۵

حکيمي را برسیدند که چندین درخت نامور که
خداي تعالی آفریده است بلند و برآمده هیچ
يکي را آ زاد نخوانند مگر سرو را که ثمره ندارد
و رین چه حکمت است گفت هر يکي را دخلي معیتست
و وقتی معلوم که گاهی بوجود آن تازه است
و گاهی بعد از آن پژمرده و سرو را هیچ ازین چیزی
قیست و در همه وقت تازه است و این صفت
آ زادگانست

قطعه

بر آنچه میگذرد دل منه که دجله بسی

پس از خلیفه بخواهد گذشت در بغداد

گرت نزدست بر آید چون نخل باش کریم

ورت نزدست نیاید چو سرو باش آ زاد

4947. fruitful.

4948. free آ زاد the free tree, i. e.
The cypres.

4949. the cypres.

4950. fruit.

4951. withered.

4952. Khalif, the title given to the suc-
cessor of Mahomméd: it was assumed by Abûbake

No. 106.

وعظ ۱۰۶

دوکس مُردند و حسرت بردند آن که داشت و نظیره
و آن که دانست و نکرد

قطعه

کس نه بیند بخیل فاضل را

که نه در عیب گفتنش کوشد

فر کریمه دو صد گنه دارد

کرمش عیبه افر و پوشد

4953. to cover, conceal: the par-
ticle فرو is redundant.

CONCLUSION OF THE BOOK.

خاتمة الكتاب

تمام شد کتاب کلاستان والله المستعان درین
جمله چنان که رسم مولفان از شعر متقدمان
بطریق استعاره تلفیقی نرفت

بیت

کهن خرقه خویش پیراستی

به از جامه عاریت خواستی

غالب گفتا سعدی طرب انگیز است و طیبیت آمیز
و کوته نظران را بدین علت زبان طعن دراز
گردد که مغز ماغ پیوده بردن و دود چراغ بی
فایده خوردن کار خردمندان نیست و لیکن
برای روشنی صاحب دلان که روی سخن در ایشانست

پوشیده نماند که در موعظهای شافی در سلك
عبارت کشیده است و داروی تلخ نصیحت
پسند ظرافت بر آمیخته تا طبع مخاطب ملول
نشود و از دولت قبول محروم نماند

con-
clusion of the book, خاتمة الكتاب 4954.

4955. aided. المستعان

4956. compiler, editor, author. مولف

4957. the ancients, former writers. متقدمان

4958. borrowing. استعاره

4959. collecting, inserting, sewing to-
gether. تلفیق

4960. to ornament, bedeck. پیراستن

4961. exciting cheerfulness, pleasant. طرب انگیز

4962. mixed with pleasantry. طیبیت آمیز

4963. short fought. کوته نظر

4964. blame, disapprobation, reproach,
chiding. طعن

4965. advices, admonitions, S:
موعظت

4966. healing, salutary. شافی

4967. Mokhatub, one who listens to
the discourse of another, a reader, Mokhatib, a
speaker, speaking. مخاطب

مثنوي

ما نصيحت بجاي خوه كرديم

روزكاري درين بسر برديم

گر نيابد بگوش رغبت كس

بر رسولان بلاغ باشد وبس

4968. strong desire, avidity, curiosity;

also esteem, favor.

رسولان 4969. messengers, ambassadors. S.

پيام 4970. message.

ARABICK.

قطعه

يا ناظر آفيم سل بالله مرحمة

علي المصنف واستغفر لكاتبه

واطلب لنفسك من خير تريد به

من بعد ذلك غفرانا لصاحبه

تم الكتاب بعون الملك الوهاب

يا ناظر 4871. O inspector,

فيه 4972. of this.

سل 4973. ask thou.

بالله 4974. of God.

مرحمة 4975. his mercy.

علي المصنف 4976. on the author.

واستغفر 4977. and ask thou forgiveness.

لكاتبه 4978. for the writer thereof (copier.)

واطلب 4979. and ask thou.

لنفسك 4980. for your own self.

من خير 4981. such good.

تريد به 4982. which you desire.

ذلك 4983. after this.

غفرانا 4984. pardon.

لصاحبه 4985. for its possessor.

تم 4986. finished.

الكتاب 4987. the book.

بعون 4988. with the aid.

الملك 4989. of the king.

الوهاب 4990. the bestower of all good.

FINIS.

A VERBAL INDEX TO THE GULISTÂN.

No.		No.		No.		No.	
آب	1494	آبویکر	387	احتمال	3288	آداب	898
آبادان	2158	آبونصر	959	احد الحسنین	4795	آدام اللہ ایامہ	4640
آباکردی	3635	آبوهریرہ	2963	احدہم	3909	آدام	936
آبجو	3495	آبی بکر	957	احسان	3287	آدب	774
آبہ	3222	آتابک	384	احسن	2262	آدرار	2076
آبدیدہ	586	آتش	1488	احسن	4646	آدراک	4341
آبر	118	اتفاق	823	احسن اللہ	4648	آدرکہ الغرق	3471
آبرار	4505	اتفاقاً	1465	احشاء	4357	آدم	1535
آبرآزری	4577	آثار	415	احضان	4535	آدمیان	176
آبراهیم	4801	اثر	446	اخیف	4716	آدمیت	4379
آب زری	3509	اثیمہ	3118	احوال	2707	آدمی	1085
آبرو	3531	آجابت	225	احیای عرب	4078	آدمی نراده	521
آبریق	2599	آجارت	2235	اخاضک	3372	آدیب	1546
آب زلال	2517	آجتہاد	3847	اخاالبلیۃ	2037	آدیم	4337
آبکش	3804	آجرت	3615	آختر	3950	آدینہ	4149
آبگینہ	3451	آجرہ	1003	آختصار	1155	آذا	891
آیلہ	1823	آجل	715	آختیار	1057	آذا بد	3875
آبلیس	4304	آجل	4321	آخراجات	2998	آذا قومتها	4278
آبنای جنس	1244	آجل	4874	آخر	342	آذر	4596
آبنوسی	4147	آجلاف	4787	آخگر	1490	آذن	4875
آبواء	1524	آجاد	4274	آخلاق	1009	آذیت	1626
آبواب	1177	آحتران	3594	آخوان	1863	آر	1641
آبولقواس	3776	آحتلام	4372	آدا	1014	آرام	1691

No.		No.		No.		No.	
1692	آرام گزینی	159	اسب	1325	اسکندریه	3324	
401	آز	3695	استاد	1545	اسکندریه	2522	
946	آز	40	آستان	561	اسلام	350	
4467	آزاد	4948	آستانه	8519	آسمان	2216	
4928	آزاد شدن	1118	استحیث	243	آسمانی	2470	
3563	آزاد کردن	2223	استخفاف	1300	آسودن	537	
1878	آزادگان	1839	استخلاص	2403	آسیا	4313	
1632	آزادچا	1772	استخوان	1283	آسیاستنک	3202	
2472	آزان	1730	استر	2780	آسیب	552	
809	آزار	1816	استطاعت	3406	آسیر	1212	
3252	آزبای در آمدن	1786	استظهار	2540	آسیری	4812	
4564	آزهر	162	استعاره	4958	آشارت	1213	
2462	آزهر خدا	1813	آستعداد	4334	آشامیدن	3634	
3736	آزدهام	1851	استغفار	2543	آشاهد	2688	
950	آزدرها	3595	استغفرالله	4165	آشتر	2425	
1617	آزردن	748	استقصا	2048	آشتها	3248	
3755	آزکه	1124	استقبال	2045	آشر	3712	
4421	آزمودن	1132	استقرار	2505	آشعار	1158	
394	آزوی	792	آستین	3490	آشتن	3835	
393	آزهر دري	2098	استیناس	3837	آشغیا	4893	
1331	آسا	2434	استوار	2359	آشکارا	2893	
2942	آسان	3286	سراری	2850	آشنا	2962	
01	آسایش	4452	اسراف	1875	آشوب	544	
46528	آسیاب	2105	آسعن	2583	آشیار	3587	

III.

اصحاب	No. 301	اعدایه	No. 466	اقتان	No. 1986	اقدام نمودن	No. 3553
اصحاب کهنه	1534	اعراض	235	اقتخار	990	اقترب	2723
اصطخر	3779	اعراف	1712	افراختن	1115	اقل	1311
اصلا	3833	اعرابی	2621	افروختن	1940	اقلیم	549
اصل	4254	اعضا	1799	آفرینش	1800	اکابر	1005
اصنع	2548	اعظم	385	آفرین	569	آشاهی	1384
افضل	2695	اعل	2712	آفرودن	904	اکرام	2090
اطال الله عمره	997	اعلام	2274	افسانه	4098	آگرچه	773
اطبا	2452	اعمال	304	افسردن	2716	آگر	1095
اطراف	1388	اعمالوا	47	افشا	1250	آگندن	3699
اطفال	132	اهود	4490	آفشاندن	2132	آکن	2580
اطلاع	1953	اعیان حضرت	2943	افضلت	1824	آکنون	1422
اطلس	2593	اعیان	1089	آفطار کردن	3266	آل	3
اطباع	1880	آغاز	1627	آفعی	1492	آل	48
اعادت	3666	آغلب	4301	آفغان	3327	آلا	1519
اعاده	2201	آغلبش	1579	آفکا	4135	آلاتقی	989
اعتمه له	326	آغوش	3701	آفلاس	4563	آلاتعبدو	4734
اعتدات	4279	آغیار	306	آفوا	355	آلارض	491
اعتراض	3155	آفاق	1006	آفون	3393	آلغانی	3568
اعتراف	1937	آفانین	3015	آقارب	3481	آلامم	927
اعتاق	4470	آفت	1988	آقالیم	510	آلا	2035
اعتقاد	2790	آفتاب	416	آقبال	1607	آلابرار	2683
اعتیای	1145	آفتادن	357	آقبالم	938	آلانسان	1221
اعدا	977	آفتادگان	1785	آقتداد کردن	3005	آلبان	2937

الباهرت	No. 923	الرفع	No. 4026	القاهرت	No. 920	الهوجع	No. 4096
البذر	494	الرام	3241	القدر	3314	الهولي	481
البين	3942	الزال	3988	القدر	3316	الهويد	916
التجا برون	3411	الشاة	1307	النصد	4294	الهيرها	4072
التجلي	2685	الشكور	55	الكتاب	4987	النار	2989
التفات	945	الشيطان	4733	الكريم	890	التاس	409
التقويم	4282	الطاف	2039	الكلس	3427	التاشرات	2932
التبر	3918	العجم	931	الكبي	1914	النضر	483
التوفيق	1167	العداوت	3706	الهاش	585	للنعيم	4520
التي	4456	العرب	930	الهيثاني	3572	النبل	3378
الاجر	4028	العسر	2951	الهيكب	4494	الوان	4188
الكبيب	4115	العار	207	لام اهد	4729	للوداع	4045
الكبي	4085	العمير	4018	للهمز	3434	للودن	2610
الكبد	4241	للعنا قيد	4557	للتهدي	4007	للولوج	1129
الكبد لله	2750	الغيس	3658	للحكسين	1238	الوند	1111
الكبي	2934	الغربا	986	للهدعي	3932	الرهاب	4990
الكبيثات	3423	الغريب	3661	للستعان	4955	الي	2822
الخروج	1127	للغواشي	2586	للهمسين	453	الي من	4628
الخطيب	3775	للغيظ	1232	للهمشقين	3947	الله	2
الدارين	4801	للج باتا	3836	للطاعم	3310	الله تعالى	937
الدمي	210	الفت	4242	الهدار	3256	الله	451
الدولة	919	الفقرا	984	الهلة	922	الله	2874
الذل	3312	الفقرا	4498	الهلك	4989	الهلك	4649
الرزق	3366	الفقير	2760	الهواشي	2582	اليكم	4730

No.		No.		No.		No.	
4216	امیدوار	1507	انجام	2375	انکاریدن	2535	انکاریدن
2724	امیر	958	انجا میدان	1188	انکاء	297	انکاء
1144	امیرکبیر	975	انجمن	4673	انکاشتن	2535	انکاشتن
2244	آن	2949	انچه	1594	انک	4345	انک
4845	آن	298	انجیل	4880	آنکس	602	آنکس
506	آن	3165	کد اختن	1352	انگشت	2071	انگشت
196	آن	2578	اندازه	3274	انگشتري	3683	انگشتري
4043	آناء	4911	اندام	1689	انگور	3226	انگور
3703	انابت	243	اندر	687	انگه	1081	انگه
2119	ان انكر الاصوات	3779	اندرون	1609	انگيختن	1256	انگيختن
328	آنانکه	1894	اندک	1362	آن نم	4042	آن نم
3916	آنان	1770	اندکي	651	آنم	2754	آنم
558	ان الغصون	4277	اندوختن	2135	انواع	2955	انواع
1255	انيان	3181	اندوه	3717	انوري	2394	انوري
2854	انبار	2310	اندیشناک	1776	انیس	690	انیس
4682	انبار	3441	اندیشه	1074	آني	2418	آني
4175	انباري	4669	اندیشیدن	1080	آني	2884	آني
707	انبساط	303	آفرا	202	آف	263	آف
3399	انبوه	3356	انس	2974	آولاز	290	آولاز
2311	انبیاء	4891	آنست	1061	آوان	802	آوان
471	انت	2551	انصاف	167	آوباش	1559	آوباش
324	انتسبت	4351	انفاس	3002	آوج	2026	آوج
1849	انتظار	2714	انفسکم	4873	آودايد	462	آودايد
224	انتقام	2184	انکار	3073	آوراد	4489	آوراد

No.	No.	No.	No.
آوردن 65	آیوان 1566	بارخاطر 1259	2577
اوست 1010	آینه دار 1263	باردادن 2720	4584
اوصاف 2639	آهنگ حجاری 4790	بارسا 18	1822
اوقادان 2471	آهو 3871	بارس 105	550
اوقات 3087	آهوی 2690	بارسی 966	3448
اول 346	آی 93	بارشگاه 1185	907
اولتر 1030	آیات 4417	بارها 4160	1952
اولی الاباب 757	آیادی 2287	بارخ 3751	4678
اولین 3691	ایاز 3799	باریتعالی 110, 1608	3234
اولیک 4514	ایام 548	باریمن 3625	1495
آویختن 889	آیث 3362	باریک 3869	3251
آدیم 3214	آیثار 3203	بارینه 3484	3890
آهسته 4222	آیکاز 1178	باز 1210	233
آهستگی 2785	آیدت 880	بازار 349	656
آهک تغیر 2440	آیدش 1892	بازارمدن 1191	300
اهل 380	آیند 229	بازآوردن 3138	2230
اهل خرد 259	آیستادن 2439	بازپس 3472	4052
اهل دل 1091	آیشان 1027	بازخریدن 2747	2991
اهل شناخت 3750	آیکه 595	بازداشتن 608, 1297	612
اهل صفا 2568	آیهان 381	بازرگان 3898	2544
اهل طریقت 3106	آیهی 1655	باززدن 72	3340
اهل فضل 1054	آینان 1361	بازگردانیدن 2168	3609
اهله 2552	آینک 2378	بازگردیدن 2171	2783
اهمال 3330	آین 329	بازکردن 3217	1881

VII.

No.		No.		No.		No.	
پاک کشیدن	1379	پاک رو	4174	بانگ	1291	بجان رنجیدن	1332
پاز نیامد	333	پاک سوختن	4660	بانگ برداشتن	2837	بجای	211
پانزو	1750	پاکه	2728	بانگ صبح	2150	بچه	1493
پانروان	1779	پاکیزه	3663	بانگ نیاز	3790	بعث	2451
پاز بچه	2866	پاکیزه رو	4175	با وجود	3185	بعث کردن	2748
پازی	1348	پان	1589	با و ر کردن	2514	بهر	201
پاس	1452	پالبتان	2029	با هم	4177	بمضور	4239
پاسبان	1975	پالکشب	4283	پایان	1829	بمحکم آنگه	2084
پاسخاطر	566	پالرجل	3762	پایپوش	3407	بمحل کردن	2755
پاسته	151	پالش	3050	باید	664	بمهورا	3991
پاش	670	پالشجرالاحضر	3019	پایدار	629	بمخت	2467
پاشد	197	پالغ	3919, 4375	پایگاه	4124	بمخت	623
پاشیدن	2069	پالغو	3113	پایمال	4127	بمختن	1793
پاطله	1794	پاللام	4132	پاینده	4264	بمخته	3641
پاطی	2534	پالوری	3511	پایه	2948	بمختیار	2191
پاطنی	2649	پالویه	482	پایید مرد	637	بمختی	2745
پاغ	1472	پالده	1166	پایر	882	بمخش	2137
پاغبان	3225	پالهنک	3872	پیت	4550	بمخشایش	2873
پاقدست	4410	پالین	1758	پتر	3651	بمخشش	2509
باقی	3249	پام	3689	پت تراش	4597	بمخشندگی	2130
پاک	497	پامداد	610	پجاءوردن	71	بمخشند	4906
پاک	199	پامدادان	1463	بجان	1912	بمکشیدن	1478
پاکباز	4173	پامتش	1896	بجان آمدن	1669	بمخل	3297
پاک بردن	4051	پانزده	4370	بجان پروردن	1652	بمخیل	4238

VIII.

No.		No.		No.		No.	
1911	بخيلي	1509	برحت	4864	برفت	3978	
635	بد	932	برخاستن	1393	برفت	319	
4728	بداختن	36	برخاش	3617	برق	2958	
4825	بدان	3359	برخي	1015	برقرار	214	
4848	بدانکه	313	بود	641	برش	648	
4409	بدانديش	2333	بود	800	برکات	3091	
4760	بدخشان	711	برداشتن	228	برکت	1919	
1459	بدر	1295	بوداختن	620	برگشتن	4828	
1298	بدم	2014	بودن	92	برگردیدن	3606	
46	بدرامدن	2902	پرده	82	برگرفتن	3819	
1671	بدر رفتن	2005	پرده دار	4586	برگپاشتن	1434	
3642	بدرقه	1858	پرده بيني	2480	برگندن	3897	
3758	بدر کردن	252	پرده عشاق	2860	برکه	2615	
4041	بدرود کردن	43	پرده هفت رنگ	3211	برکشیدن	4888	
432	بدستم	868	پرده الحان	3769	برما	568	
4908	بدفراجم	3236	بره بهاني	3453	برمي آيد	29	
2849	بدن	2833	برستار	3082	برنج	2139	
433	بدو	3817	برستنده	2300	برند رم	743	
1789	بدی	2382	برسروش	554	برنگرفتن	703	
1809	بدید آمدن	334	برسندم	3722	برنبارم	741	
2574	بدیع	565	برسیدمش	4229	برنیامدن	4598	
621	بدین	911	برسیدن	284	برنیان	3342	
1399	بذل	2603	برشه	2700	برو	1164	
3077	بذل	1847	برف	649	برو	1842	

IX.

No.		No.		No.		No.	
هر واري	1360	هر چرخه	1064	بصالح	1	بصره	3708
هر وانه	323	هر رگ	1558	بصرا	425	بضاعت	2388
هر ووت	4686	هر رگان	1026	بضاعت	1252	بضا	1099
هر ورده	1077	هر رگوارى	2103	بضا	1069	بضا	4623
هر وردن	125	هر رگى	1586	بضا	253	بضا	3429
هر وردگار	912	هر مردن	4228	بضالت	4508	بضا	3097
هر ورنده	2340	هر مرده	4951	بضا	360	بضا	4179
هر ورمند	4947	هره	2365	بضا	191	بضا	1939
هر ورن	515	هرس	1083	بضا	4902	بضا	3853
هر ورن	2379	هرس	32	بضا	594	بضا	4537
هره	4842	هرسا	2786	بضا	1737	بضا	454
هرهان	4529	هرسا	698	بضا	965	بضا	1066
هر هيزدن	1378	هرست	1112	بضا	1891	بضا	671
هر هنگي	3352	هرست	3792	بضا	3348	بضا	3946
هر هنده	1831	هرستان	3008	بضا	3613	بضا	2258
هر هيزن	2632	هرست	2312	بضا	198	بضا	2714
هر هيز کردن	2865	هرست	4035	بضا	4055	بضا	4988
هرى	3558	هرست	768	بضا	3842	بضا	2116
هر يان ساختن	3084	هرست	2792	بضا	3842	بضا	1808
هرى بيمگر	3052	هرس	1301	بضا	2465	بضا	2489
هرى داشتن	2776	هرس آمدن	2321	بضا	3638	بضا	2691
هر يدن	682	هرس بردن	627	بضا	3633	بضا	1511
هر يشان	221	هرس شدن	1744	بضا	4319	بضا	573
هر يانه	3103	هرس	3364	بضا	1075	بضا	3884

No.		No.		No.		No.	
۱۴۳۸	بلکه	۳۷۲	بقات	۱۲۱	بگیر	۴۲۳۳	
۳۹۸۴	بلند	۱۱۰۹	بناگوش	۳۰۵۶	بو	۳۱۵	
۹۰۵	بلندی	۱۵۹۳	بناء	۹۰۹	بواب	۳۰۸۹	
۷۲۸	بلنگان	۵۳۸	پنبه	۱۷۹۵	بوون	۳۰۵	
۹۰۲	بلنگ افکن	۴۲۳۶	پنبه دوز	۳۵۷۷	بوریا	۱۵۰۰	
۳۶۲۷	بلنگی	۵۴۱	پنج	۵۹۹	بوریا باف	۴۴۰۹	
۳۷۱۱	بلور	۴۲۹۳	پنجاء	۵۹۶	پوست	۲۷۶۷	
۴۴۰	بلوغ	۴۳۶۶	پنجام	۱۱۹۶	پوستان	۳۰۴	
۲۰۸	بلیغ	۴۰۰	پنجه	۱۷۸۲	پوست پر پوست	۲۷۹۳	
۶۸۵	بلی	۲۷۶۸	پنکوی	۴۰۱۲	پوسه دادن	۱۴۷۰	
۷۱۰	بلیت	۳۷۸۱	پند	۶۶۶	پوستین	۲۶۳۵	
۴۸۷۰	بلیت	۴۰۱۱	پند	۱۴۰۰	پوستین دوزی	۴۷۵۰	
۲۲۳۹	پلید	۴۲۵۸	پندار	۴۷۲۰	پوسیدن	۱۳۵۳	
۴۳۸۹	بیاتلی	۴۶۸	پنداشتن	۱۳۵۷	پوشیدن	۱۱۴۹	
۲۵۹۲	بیافیه	۴۹۱۳	پندفرمودن	۱۶۶۵	پوقلپون	۸۵۰	
۳۷۰	بیپل	۴۶۲۲	پندگان	۸۴	پولاد	۲۱۹۵	
۴۷۰۷	بیپسچی	۴۰۸۶	پندگی	۲۳۵۷	پوم	۱۳۸۱	
۸۱۲	پین	۴۳۵۰	پندن	۲۵۰۶	بوی	۴۳۷	
۳۹۵۶	پینیتی	۳۸۹۴	پنده	۵۷	پونیدن	۲۱۲۹	
۱۴۰۵	پین	۳۸۹	پندیان	۴۷۷۹	پونیدن	۴۱۰۴	
۴۷۲	پین	۸۷۴۵	پنهان شدن	۱۴۴۴	پونیدن	۵۹	
۲۰۶	پینا	۱۲۵۳	پنی آدم	۱۷۹۸	په	۴۷۷	
۴۳۲۴	پغابر	۱۰۶۹	پنهاد	۱۴۸۱	په		

No.		No.		No.		No.	
2545	بی انصافی	1765	بید	1497	بیش گیر	37	
119	بی بصر	2737	بیدا	1588	بیشه ور	3576	
4331	بی بهر	3582	بیداری	1827	بیشه	1334	
2913	بیت	39	بیدق	4589	بیشین	1888	
1086	بیت الال	1859	بید مشک	4607	بیشینیان	4901	
3839	بی تکاشی	4111	بیدر	1078	بیضه	2153	
2958	بی قد بیدر	2134	بیراستی	4960	بیطار	4400	
3220	بیتم	2225	بیرامی	2087	بیطاقی	3354	
1183	بی تمیز	2170	بیرانه	4696	بیع	3752	
3844	بی توشه	3386	بیرامون	4931	بی عزتی	2261	
4212	بیته	588	بیراهن	805	بیغام	2260	
1340	بیج	3702	بیرطریقت	2882	بیغیر	1765	
4689	بیچاره	1214	بی روزی	4822	بیقیاس	2124	
4616	بیچارگی	3341	بیروز	2798	بیگ	714	
74	بیچاره گان	567	بیرون	797	بیکار	2242	
2549	بیجان کردن	4782	بیریزی	1200	بیگان	3626	
3500	بیجان کردن	2944	بیمس	3309	بیگانه	1643	
613	بیجالی	962	بی سرو پا	4571	بیکبار	4262	
2794	بیچون	4885	بیش	648	بیکران	2211	
895	بیکاصل	4097	بیش	2279	بیگناه	2222	
2424	بینخ	1427	بیشانی	3146	بیل	1431	
2973	بیخبر	2159	بیشتر	1541	بیلان	4039	
4752	بیخبرانند	332	بیشتر	1290	بیلبان	2226	
4970	بیخوابی	2741	بیشرو	3090	بیلتن	4237	

پيلقان	No. 4701	تابان	No. 4546	تاکي	No. 1818	تکسين کردن	No. 2653
پيلوم	772	تابستان	4358	تاليف	575	تکصيل	3538
پيم	1723	تابه ار	4145	تامل	579	تکفه	307
پيمان	4734	قاتار	3293	تاوان	4403	تکثيف	2416
پيمانه	2397	تائير	1202	تاويل	1274	تککم	4267
پيمار	2785	تاج	2316	تاوي	1072	تکميل	1850
پيمبر	4799	تاجدار	1716	تايد	2469	تکير	277
پي مخابا	3611	تاجر	4837	تبار	1486	تخت	1264
پينا	3192	تاچند	4420	تباء	4777	تخليص	1994
پين	258	تاخني	1117	تبديل	3848	تخم	149
پين	2684, 4457	تاخير	2422	تبرک	2840	تدارک	4644
پي نظير	3739	تاديپ	4894	تبسم	1555	تديبر	982
پينوا	3270	تاراج	3965	تبه	4287	تدري	4094
پينوايي	3318	تارک	3966	تتري	2777	تذهيب	1176
پيني	3944	تارينخ	1204	تنه	177	تر	2663
پيني	1343	تاريکي	2034	تجارت	2547	ترا	1656
پين يديه	4552	تازه	3887	تجاسر	3361	ترارو	4139
پيوستن	1561	تازيانه	2426	تکبريت	3245	تراني	2702
پيو قابي	2283	تازيدن	4814	تکسس	1433	تربت	1759
پيوند	3487	تازي	1326	تکجنب کردن	3818	تربيت	149
پيه	1792	تاسفا	4046	تخذير	4708	ترتيب	1169
تا	113	تاسف	582	تکيرير	3216	ترتيل	4831
تايه	3972	تافتن	1591, 2576	تکريمه	4483	ترحم	3677
		تاک	835	تکسين	399	ترده	3088

XIII.

قرسا	No. 98	تشویر	No. 4178	تعلف	No. 3591	تقصیر	No. 61
قرسیدن	1722	تشویش	545	تعلیم	2328	تقوی	3152
قرش	2041	تصانیف	4355	تعذت	2990	تقویت	1651
قرشرو	3305	تصدیق	3743	تعمد	4668	تثک	4224
تقری	2025	تصرف	1670	تغابن	3951	تکاسل	1017
ترک	517	تصنع	1032	تغیر	1902	تکبر	3889
ترک ادب	2334	تصنیف	873	تفاخر	4434	تکسبها	3313
ترکستان	2622	تصور کردن	3891	تغاریف	1872	تکلف	1034
ترک کردن	2002	تصرف	2901	تفتیش	1995	تکلیف	4029
ترکه	4305	تضرع	236	تفحص	4138	تکیه	1262
ترنج	2519	تطاؤل	875	تفرج	795	تلاطم	2065
ترنم	4142	تطلع الشمس	4163	تفرج کاه	3545	تلمیس	4235
تریاق	1996	تطوع	3789	تفرقه	4703	تلاح	2042
تره	3409	تطیب	2830	تفرقه کردن	3968	تلمک	2867
ترید به	4982	تعالی	230	تفقد	3679	تلف کردن	2915
تزداد	2968	تعبد	702	تفکر	2665	تلف	581
تسبیح	2774	تعبد	3653	تفویض	2941	تلقین	4959
تسبیح خوان	2917	تعد	2644	تقاضا	3292	تلمیذ	4829
تسلیم	2192	تعدی	3636	تقاعد	1058	تلون	1942
تسلیم	3238	تعذیب	4895	تقیح	3123	تم	4986
تشبیه	4755	تعرض	2017	تقدس	495	تهاشا	3697
تشریف قبولی	2280	تعزیت	2955	تقدیر	2285	تهام	341
تشرک	3166	تعصب	1649	تقرب	2773	تهامتر	2268
تشنه	1882	تعطیل	2110	تقریر	1078	تتمتع	1476

No.	No.	No.	No.
4738	4539	2799	327
توأم	تیره	جان	
4674	1780	526	4260
توانا	تیز	جانان	
3290	733	3793	2264
توانستن	تیشه	جانپ	
650	1596	1893	3838
توانگری	تیغ	جان بخت	
4585, 4806	2541	3958	
توبه	ثابت شدن	تسلیم کردن	
2935	3437	4943	3499
توبیح	ثابت کردن	جانستان	
1439	3204	4568	4917
توحید	ثروت	جانکندن	
1961	1751	834	1929
تو دبع	ثریا	جانور	
2623	4723	4639	3465
توریت	ثغور الاسلام	جانی	
3069	4507	1523	2449
توشه	ثم	جاودانی	
4704	2598	4950	1048
توفیق	ثمره	جاوید	
3321	1477	2699	2186
توقع	ثم یطعی	چاء	
2788	3081	3503	1620
توقف کردن	ثمین	جاء	
4513	3205	3604	2188
توکل	ثنا	جاست	
485	2252	457	2189
توکیل	ثواب	چاست	
4141	555	80	3163
تومی	جا	جاهد اک	
1982	1016	3544	3737
تہا ون	چابک	جاهل	
3132	4275	4757	3665
تہذیب	چادر	جائیکه	
3459	3267	4401	4687
تہمت	چارپایه	چپ	
546	2956	1694	1312
تہنیت	چاره	جبال	
2904	1366	3268	3680
تہور	جاسوسی	جبر	
104	655	3731	2678
تہی	جالینوس	جبریل	
4523	2243	1763	1443
تیر	جامع	جبل	
2093	4783	806	1554
تیرانداز	جامه	جبلت	

No.		No.		No.		No.	
3464	چشمه حیوان	2033	جمع آمدن	2476	چو	523	
4650	چشمه هور	3714	چپند	4487	جو	1105	
4384	چشیدن	1703	چپیت	1920	جواب	700	
4020	جعبه	4590	جبلگی	1739	چوالدوزی	3900	
512	جعل	739	جمله	1269	جوانهرد	3129	
4691	جفا	2083	جمع	213	جوانهردی	1639	
3294	جفت	4243	جپیل	354	جوانی	1197	
1107	جگر بند	1968	جن	2485	چوب	4608	
4429	چگونه	1647	چنان	542	چوپان	2353	
1151	چکیدن	3178	چنانکه	860	چوپانی	1660	
3561	جل	11	جنبیدن	2502	جود	4474	
1065	جل	2601	جنیپک	4458	جور	1625	
570	چل	4377	چند	1154	جوریش	1658	
727	جلاد	2215	چندانکه	572	جوز	4742	
3439	جلال	267	چند روز	894	جوسف	2507	
2113	جلالی	811	چندین	2207	جوش	2735	
4225	جلسا	2133	چنگ	789	جوشن	4439	
1460	جلنار	3016	چنگ آوردن	790	جوشیدن	3528	
2176	جلیس	692	چنگ آزموده	1441	چوکان	4146	
4514	جهاد	4461	چنگال	1729	چون	28	
3336	جهاعت	2715	چنگی	527	جوهر	769	
190	جهال	276	چنگی	535	جوهریان	1104	
1271	چهاچه	2398	چنگی	4805	جوبیدن	4105	
1272	چپشید	4926	جنون	547	جوبین	1708	
1421	جمع	2043	چنین				

چد	No. 193	چیست	No. 764	حبه	No. 3522	حرمان	No. 2303
چار	1973	جیش	3195	حتی	3375	حرمت	2438
چاره	1194	جینقه	1310	حج	2385	حرور	3969
جهاز	3186	چین	3092	حکاج	2058	حریر	4412
جہال	4784	چینی	948	حکاج یوسف	1810	حریص	3826
جهان	374	حاجات	2997	حکاجز	1883	حریف	2820
جهان آفرین	1045	حاجت	251	حکجت	3435	حزین	3573
جهانداري	1819	حاجتہند	3197	حکجرہ	691	حس	3840
جهاندهن	2709	حاتم طائی	3221	حد	2330	حساب	75
جهانديده	2401	حاجي	2389	حدت	1845	حسب	721
جهانیدن	1342	حادق	3244	حدث	4541	حسب واقعہ	4106
چه پای	443	حاصل	2175	حد شرع	2756	حسد	1372
جهت	1965	حاضر	1464	حدیث	362, 1516	حسرت	4424
جهل	749	حاضران	872	حدیقہ	1181	حسن	896
جهل	2143	خاکہان	500	حذر	1756	حسنت	212
جهوه	2977	حال	590	حر	3974	حسن تدبیر	4284
جهول	2539	حالت	299	حراثت	2463	حسن خطاب	1548
جیب	292	حالی	887	حراست	2001	حسن رای	1502
جمنتي	3863	حامل	2585	حرام	1852	حسن میہندی	3748
چیدن	665	حاملہ	3262	حرامزادہ	2238	حسود	1605
جهران	4468	حاملہ	4360	حرامی	1974	حشم	1646
جهراني	2887	حامی	4638	حرف	2867	حصار	2597
چیره	4657	حبا	2969	حرف گیر	1926	حصبا	2560
چیز	776	حبس	2275	حرکت	2077	حصول	3590
چیزی	1964	حبیل الوریڈ	2726	حرم			

XVII.

No.		No.		No.		No.	
حصه	1390	حلاوت	3041	حوض	2660	خاک زاده	4700
حضرت	1101	حلب	2979	حواله	3029	خاکسار	4918
حضور	1031	حلق	2180	حي	2924	خاکستر	2314
حطام	2219	حلقه	3686	حيات	27	خاکم	449
حظ	2813	حلقه بگوش	1640	حيران	2466	خالي	1335
حفصه	2680	حلم	4300	حيف	1657	خام	2784
حفظ	4128	حلوا	3744	حيلت	4684	خاموش	1695
حق	226	حليم	4297	حيين	3311	خاموشي	781
حقا	3242	حليه	275	حيوان	2166	خانه	1543
حق شناس	4876	حمار	3512	حيواته	455	خانه پردازي	4857
حق شناسي	2284	حبال	3264	خاتمه	4954	خاندان	1530
حق معرفت	280	حمام	429	خاتون	3063	خانقاه	3105
حق ناشناس	1901	حمايت	1936	خار	2436	خانمان	4248
حقوق	1904	حماید	2877	خارا	3794	خاوي البطن	1916
حقير	1294	حمل	371	خار بنان	4060	خابیدن	3180
حقيقت	906	حملة	1368	خارکش	4816	خبث	1254
حكايت	1157	حميت	1960	خارکن	3347	خبير	169
حکم	688	حنجره	2862	خاستن	4227	خبرت	1844
حکما	864	حنظله	3803	خاص	1046	خبیث	4667
حکم انداز	3687	حوت	4887	خاصه	3329	ختم	2492
حکيت	1043	حواشي	1011	خاصيت	4795	ختمي	2870
حکيم	1123	حوالت	1209	خاطر	309	خجالت	967
جلال	3976	حورا	1710	خاک	448	خجسته	2848

XVIII.

No.		No.		No.		No.	
601	خردمند	763	خرف	3388	خصوصیت	4009	
557	خرد	830	خربینه	1635	خصیب	2461	
3070	خردی	1585	خس	1572	خط	3508	
4081	خرسنگ	4303	خسارت	3716	خطا	90	
372	خرف	4197	خسپیدن	1396	خطاب	1021	
260	خرقه	2349	خست	3463	خطا کردن	3688	
68	خرگاه	4932	خسته	1879	خطای	3996	
1811	خرم	3992	خسپس	3811	خطبا	3782	
1012	خرما	148	خشت	3480	خطر	2270	
2295	خرمن	662	خشت پیروزه	4447	خطرناک	2064	
1329	خرموره	4614	خشت زن	3805	خط سبز	3894	
4858	خرمی	1039	خشک	3239	خطه	496	
2474	خروار	3334	خشک مغز	4827	خطیب	3765	
3578	خروس	1136	خشکی	3497	خطیر	4408	
2067	خروش	2733	خشم	2185	خفاچه	4050	
2779	خروشیدن	4914	خشیناک	2412	خفت	2843	
2148	خریدار	3893	خشن	3913	خفت رای	4407	
1966	خریدن	2306	خشنود	2212	خفتن	1337	
1266	خریف	878	خشونت	3284	خفیه	2040	
4944	خز	3482	خصاله	214	خلاب	4793	
1165	خزان	874	خصلت	3650	خلاص	2060	
1540	خزانہ	95	خضم	1680	خلاصی	4169	
4560	خزاین	5251	خصیبی	1603	خلاف	753	

XIX.

No.		No.		No.		No.	
خلاق	4250	خواجه تاش	3136	خوشخو	3304	خیلتاش	3628
خلان	3537	خوار	3269	خوش گریستن	2557	خمیه زدن	3413
خلاق	3086	خوارداشتن	2101	خوشه	663	داد	1796
خله	351	خواستن	1618	خوشی	712	دادن	1385
خلعت	127	خواص	406	خوشیدن	2954	دارو	2789
خلف	1628	خوان	78	خوض	4156	داشتن	108
خلقان	4838	خواندن	234	خوکرده	4268	داعیه	3580
خلل	2150	خواه	4836	خون	1240	داعی	4383
خلوت	2808	خواهر	1375	خونخوار	4680	دام	478
خلوت نشین	2907	خواهنده	3227	خونخوارگی	525	دام	3042
خلیفه	4952	خوب	1296	خوی	510	داماد	3179
خپار	4602	خود	419	خوید	660	دام ملکه	1505
خبر	3357	خودرایی	3953	خویشاوند	3489	دامن	312
خم کهنه	4440	خوردن	161	خویش	62	دامنم	318
خپوش	3747	خورداری	99	خیار	4942	دانا	1322
خپیر	2441	خورده انیان	4839	خیال	335	دانستی	509
خندق	2508	خورشت	424	خیانت	1598	دانش	2372
خنده	2217	خورشید	154	خپیر	941	دانشمند	3722
خندیدن	1330	خورم	827	خمیره	2447	هانگ	3523
خنک	638	خورنده	3306	خمیره رایی	4206	دانه	2132
خواب	597	خوش	826	خیزان	1987	دانب	861
خوابگاه	3549	خوشانیدن	3970	خیزیدن	3822	دآرد	49
خواجه	622	خوشبوی	428	خیل	3800	داور	4402

XXI.

No.		No.		No.		No.	
دخال	2627	دلکش	828	دوخته	841	دویدن	2769
دفع	2847	دلکشا	3009	دوختن	2410	ده	2147
دقتم	678	دلیری	1097	دود	2163	ده	1394
دفع	1415	دلیل	2302	دودمان	4057	دهان	762
دفع الذاختی	2326	دم	592	دور	1035	ده خدا	4841
دفعی کردن	1279	دمار	2161	دور	178	دهر	592
دقت	4151	دماغ	1791	دور آخر	2732	دهشت	4853
دقیقه	2342	دمان	2415	دوران	2366	دهقان	2210
دکان	3454	دمبدم	2749	دوزخ	1711	دهلیر	3975
دگر	622	دم در کشیدن	2832	دوست	630	دهیت	4881
دل	285	دمشق	1764	دوستان	100	دهن	2255
دلارام	1056	دمی	4717	دوستدار	1675	دیار	2115
دلاور	1457	دمیاطی	3488	دوستی	632	دیار بکر	4219
دلاویز	438	دمیدن	1469	دوش	2914	دیانت	1999
دلبری	3557	دنیا ل	1699	دوشیزه	4288	دیبا	3051
دلبستگی	867	دندان	1565	دوغ	2399	دیباچه	955
دلبنده	3742	دنیا	729	دو کانه	2634	دیبت	3188
دلنش	2565	دنیا دار	3460	دولت	803	دیدار	2117
دلتنگی	953	دو	34	دوم	1189	دیدمش	853
دلستان	4077	دوا	2205	دومین	4298	دیدن	518
دلفروزی	4232	دولاب	1087	دون	1898	دید	963
دلفریب	3057	دوانیدن	2770	دونان	3300	دیر	865
دلق	2590	دوتا	1037	دون العذاب الاکبر	4900	دیرینه	2053

No.		No.		No.		No.	
2406	ذوالنون	2361	رینا	2987	رستن	4615	
619	را	8	رایج	136	رسم	693	
1836	راحت	2288	رجلت	606	رسوا	4751	
3640	راز	3806	رجم	1239	رسولان	4969	
195	راست	1038	رجم	4378	رسول	2796	
2393	راست راست	4929	رجیت	73	رسیدن	77	
4253	راستی	1246	رحمة الله علیه	4865	رشف	3987	
3655	راسخ	3074	رحمن	4	رشد	3870	
31	راسه	423	رحیل	611	رشوت خوردن	4941	
3570	راضی	1604	رحیم	5	رضا	564	
913	راعی	1732	رخام	4446	رضینا	3760	
1171	راکب	2581	رخت	2408	رطب	4554	
353	رانندن	1437	رخشیدن	4905	رعایا	2350	
4852	راء	735	رد	3488	رعایت	1889	
2099	رای	756	رد جواب	1549	رعایت خاطر کردن	2265	
4983	رای بلند	1480	رز	3224	رعد	4433	
4595	رای زدن	2372	رزق	3588	رعنا	1180	
4462	رایت	3117	رزق معلوم	4516	رعیت	1404	
2173	رایت	3133	رزق مقسوم	4819	رغبت	4968	
4818	رب	247	رساله	2278	رقتن	2765	
2928	رباط	3061	رسانیدن	3624	رقتن	28	
758	رباعی	411	رستم	1558	رفع	1981	
3157	ربا بیدن	2687	رستن	4061	رقب	2753	
	ویشک						
	ویگر						
	دینار						
	دیو						
	دیو امر						
	دیوان						
	دیوانه						
	ذ						
	ذات						
	ذالذی						
	ذخر						
	ذمه						
	ذکر						
	ذل						
	ذلت						
	ذلت						
	ذلیل						
	ذم						
	ذمائم						
	ذنب						
	ذرق						
	ذوالفقار						
	ذوالقرب						

XXIII.

No.		No.		No.		No.	
رقبتنه	1946	رقبتنی	4445	روش	4000	روسیان	3623
رقابه	926	رواهاشتن	1018	روشن	2512	ریش	2066
رقص	2925	روان	2994	روضه	837	ریغان	1475
رقعه	365	روان آسا	3010	روغنی	1869	ریثک	3953
رقم	4859	روان شدن	3598	روم	3450	ریو	4749
رقیب	3917	روان کردن	2272	رونده	2572	ز	60
رک	2817	رو باده	1984	رونق	3690	زاد	3259
رکاب	3136	روح	3575	رو بیدن	1570	زاد بوم	3551
رکتی	3397	رود	4318	رو بین	1137	زاد راه	3382
رکبوا	3476	روده	4727	روی	783	زاد شان	4269
رک زنه	4699	روز	430	زده	668	زادگی	4800
رکعت	4473	روزداد	1797	روها کردن	539	زادن	1041
رکیک	3412	روز شیار	4127	رهد	4907	زاده	1577
رمضان	2515	روز شکاری	513	رو بیدن	3821	زار	2752
روقه	3631	روز شکار	222	رو بیری	2857	زاری	237
رو بیدن	2487	روز مبدان	1358	رو بون	3835	زاغ	1969
روج	1619	روزن	1837	رو گذر	2566	زانکه	1681
روکش	2006	رو حظه	4807	رو بیدن	1611	زانگه	412
رو بیدور	1734	روزی	89	ریا	3210	زال	1537
رو بیه	2197	روزی ده	4339	ریاست	2003	زاله	4630
رو بیدن	704	روسا	2978	ریحان	854	زان	1289
رو ب	3130	رو سپی	1978	ریختنی	832	زانو	701
رونگارنگ	846	روستا	2146	رو بیه	3467	زاهد	2618

نماید الوصف	No. 1588	نمونی	No. 2966	ولد فکائی	No. 1473	نهر	No. 373
زایر	4465	زیرین	438	زندگی	4813	نهر قاتل	3299
زائیدن	2151	زشت	1709	زنده	3197	نهر	2206
زائیده	4263	زکوة	3823	زنده کردن	1053	نریاهت	1367
زبان	42	زلف	3011	زندیق	4798	نریارت	1767
زبان آور	3047	زما	1170	زنگ	2803	زیارتگاه	4218
زبان آوری	4785	نرمام	3109	زنگار	4382	نریان	4809
زبانده	4699	زمان	179	زن کردن	1183	زبان	3596
زبانی	1216	زمان الوصل	3879	زنگی	390	زریب	3023
زبردست	1815	زمانه	2344	زوال	1606	زریبا	368
زبری	2479	زمره یین	115	زود	1887	زریب	2835
زبونی	4694	زمره	968	زور	1636	زرییدن	2863
زریب	4116	زمره	2920	زور آور	1677	زید	4004
زجر	1876	زمستان	2971	زور آوری	4764	زیر	1278
زحمت	1778	زمن	283	زور آتما	3143	زیر بار شدن	2782
زخم	2748	زمین	124	زورق	2419	زیر دست	1148
زخیه	2818	زن	1364	زورمند	3532	زیرک	3043
زین	607	زن باردار	4363	زورمندی	2808	زیرین	2481
زیر	1910	زنبور	3237	زورن	2246	زیرستن	1051
زیر جعفری	3403	زنجیر	2981	زیر	4430	زیرک	1801
زرد	3888	زن خندان	3883	زهاد	3054	زیرب	2682
زرج	2906	زن خواستی	4226	زهار	4373	زیرت	4082
زرق	4715	زنداد	1666	زهده	2879	زیرنما	2985

No.		No.		No.		No.	
973	سپاس	1349	ستم	1674	سدر	4773	
2100	سپب	574	ستپدید	2177	سر	139	
2019	سپخانه	238	ستپنگام	2155	سر	2373	
3120	سپخان الله	2736	ستپنگ	2805	سرا	4883	
604	سپر	4428	ستودن	2638	سری	3850	
2819	سپرانداختن	3728	ستور	2719	سراج	921	
2903	سپردن	1281	ستون	3621	سراچه	584	
1749	سپری شدن	2939	ستوه	2744	سرانديپ	3190	
4292	سبز	130	ستیز ¹	791	سرانگشت	4547	
3032	سبزه	1468	ستیزیدن	3732	سراییدن	2834	
1168	سبک	3834	سج ²	842	سرای	1578	
3458	سبک	4158	سج گوی	4593	سرای دیگر	4826	
3540	سبکپا	4208	سجود	4475	سربنچگی	3144	
4371	سبکبار	4451	سکبان وایل	3738	سرتین	4207	
4182	سبکسار	3733	سکرگه	2563	سرخ	716	
1757	سپند	2162	سکری	2926	سرخویش	734	
1905	سپیل	614	سکھا	3462	سرد	1741	
3527	ست	16	سختاوت	2123	سردست	1781	
556	ستاره	1592	سختی	1676	سرنفش	4767	
4432	ستاندن	1812	سخره	1990	سرسشت	3148	
1273	ستایش	2054	سخن	359	سرکش ²	3735	
2556	ستدن	3757	سخندان	1076	سرگشته	163	
1899	ستردن	3200	سخن گوی	2739	سرگردان	3142	

No.		No.		No.		No.	
سرگردن	2315	سعد	479	سلحشور	3668	سنجاریه	3788
سرگنج	4603	سعدیا	3446	سلسال	840	سنجیدن	4866
سرکه	4840	سعی	1600	سلسله	2721	سنگ	583
سرگین	2518	سقاقت	4569	سلطان	424	سنگدل	3177
سرم	2231	سقتن	587	سلطان محمود	3995	سنگساری	4542
سرما	1832	سفر	1446	خوارزم شاه		سنگی	4775
سرمايه	3215	سغره	2010	سلطانی	1659	سنگین	4443
سر مست	3859	سغره نهادن	3839	سلطنت	980	سوء	3930
سرد	4949	سغله	1900	سلک	1506	سوی	3660
سروه	4316	سغیه	1991	سلم	3924	سوابق	2250
سروی	170	سقط	1218	سلیم	2570	سوادالوجه	4499
سروکار	3044	سقیم	2454	سلیمان	378	سوار	1365
سروزی	1653	سنگ	1533	سپاحت	4118	سوال	1970
سره	3491	سنگال	2896	سباط	3350	سوختن	326
سرهنگ	1576	سنگانزاري	4768	سپاع	2807	سود	2596
سریز	979	سکت	2825	سپاعت	2831	سودا	4744
سزا	1247	سنگ شکاری	4769	سپعی	3565	سودمند	2063
سزوار	67	سکنج	2521	سپند	4741	سودن	4418
سستی	1890	سکون	4544	سپوم	3971	سورخ	2072
سطوت	2348	سل	4977	سپین	3502	سورت	1846
سعادت	2024	سلاح	1448	سنان	3967	سوره	4832
سعه	884	سلام	184	سنبیل	855	سوز	4099
سعدالدنيا	476	سلامت	507	سنت	3696	سوزن	4245

No.		No.		No.		No.	
3828	سید عالم	2666	شان	2694	شتر بان	2742	
4724	سیر	1159	شاه	908	شتر صالح	4559	
4871	سیر	4481	شاهد	821	شجاعت	3219	
4863	سیر	1707, 4789	شاهنامه	1644	شکنه	4140	
1698	سیرت	1190	شاهنشاه	382	شخص	1354	
4369	حیری	3272	شاهی	2356	شداد	4583	
4923	حیلاب	3328	شاید	1336	شدن	146	
2322	حیلایی	3380	شایستن	1245	شر	1935	
752	حیم	2140	شایسته	4413	شراب	2730	
4673	حیبا	2304	شب	578	شریت	3632	
3601	حیرین	2196	شباب	1467	شریت	3990	
4108	سینه	2442	شبان	4695	شرزه	3674	
4924	سیوم	1192	شبانرون	3630	شرط	166	
4336	شاخ	133	شبانکاه	1445	شرطه	3473	
2573	شادمانی	2032	شبخیز	2630	شرع	2232	
4665	شاشیه	4419	شیره	1621	شرف	1928	
1096	شاطر	1135	شبع	1913	شرم	255	
1454	شافی	4066	شب قدر	4759	شرم زده	4677	
2459	شاکر	4609	شبنم	4588	شرمسار	264	
1931	شاگرد	2325	شبه	1103	شرمساری	3723	
2152	شام	2900	شتا	2446	شره	3610	
2154	شامیان	4190	شتاب	3151	شریف	3517	
3247	شان	3772	شتر	1542	شستنی	680	

No.	No.	No.	No.
شش	شوخ دید	شیرین	1886
ششم	شوخ	شیوه	4001
شصت	شور	صابر	4611
شطرنج	شور بخت	صاحب جان	969
شعب	شورش	صاحب دلان	291
شعر	شوریدن	صاحب دیوان	2018
شعرا	شوکت	صاحب دولت	3676
شفا	شوهر	صاحب هنر	757
شفاعت	شوی	صاحت	4089
شفقت	شپ	صادر شدن	2753
شفیع	شهر	صادق	402
شفیع آوردن	شهر و	صالکا	2431
شقوب	شهریار	صالح	1508
شکارگاه	شوار	صبا	111
شکافتن	شهرت	صباح	3976
شکایت	شیأ	صبح	2915
شکرا	شیداد	صبر	1840
شکر	شیاطین	صبر	3825
شکر	شیخ شمس الدین	صبوح	3574
شکر نعت	ابوالفرح حوزی	صحب	696
شکری	شیداد	صحت	2228
شکستن	شیر	صحر	321
شگفتن	شیراز	صحن	4079
شگفت 7 مدن	3854	3071	
شکل	3999	1098	
شکم	2182	1571	
شکنجه	2174	1616	
شگوفه	138	4067	
شکینیدن	3025	2908	
شلغم	3404	3418	
شپا	1755	4249	
شپات	1955	3194	
شپا یل	1551	144	
شپردن	1288	859	
شپشیر	1228	3554	
شبح	1865	2782	
شبه	1552	4604	
شناختن	2980	2500	
شنعت	4251	2762	
شنیدن	3466	2380	
شنیدن	339	1864	
شنکرف	4981	2806	
شنیدستی	3456		
شنیع	4125	3829	
شوخ	1856	1139	
شوخ چشپی	3436	498	
885			
1198			
1323			
4390			
1442			
2392			
3756			
2224			
1471			
3823			
185			
2797			
3433			
2144			
4438			
4772			
50			
364			
17			
2112			
37			
1784			
2953			

صخرة	No. 2484	صلحا	No. 2654	صيقل	No. 2802	طاق	No. 1258
صد	1206	صلوا	215	ضايح	1574	طاقت	1950
صداق	3963	صلواة	183	ضبط	3494	طال	1222
صدر	4266	صلى الله عليه	2964	ضكور	4612	طالب	2810
صدرة	1001	والله وسلم		ضحاك	1645	طالع	2855
صدق	3385	صم	684	ضد	1243	طاوس	2651
صدى	1773	صميم	2049	ضراً	4884	طايفه	1024
صدق الله العظيم	2428	صندل	4198	ضرب	4114, 4003	طبانچه	4291
صدقه	2237	صندوق	4415	ضربت	4867	طبع	1569
صدمت	2337	صندوق تربت	4416	ضرورت	717	طباق	881
صديق	2363	صنع	2052	ضربير	3189	طيل	4506
صرف	2444	صنعت	2319	ضعف	1199	طيله	2126
صره	1835	صنم	4545	ضعيف	1327	طبيب	2453
صعب	1358	صواب	754	ضعيف حال	4817	طبيعت	4192
صف	2096	صوت	2823	ضاللت	3098	طبيعت شناس	4851
صفاهان	2861	صورت	1595	ضبه	3886	طرابلس	2976
صفائي	2905	صورت بستن	3024	ضبير	3845	طرار	4937
صفت	2208	صورت حال	2021	ضبيران	856	طرب	2927
صفوت	175	صوفي	3282	ضمين	3444	طرب انگيز	4962
صلايت	3600	صولت	799	ضيغم	4153	طرح	1661
صلاح	2074	صنياد	3493	طارم	2711	طرف	1116
صلاحيت	2620	صيت	358	طاغت	13	طرفي	2172
صلاي	4631	صيد	1934	طاعن	2878	طريق	302
صلح	1278	صيف	2445	طاغي	2457	طريقا	2696

No.		No.		No.		No.	
طعام	1374	طیبت 7 میز	4962	عادل	501	عبادت	268
طعم	4119	طیر	843	عار	4849	عبادتک	273
طعمه	1862	طیران	3562	عارض	4290	عبادی	54
طعن	4964	طیره	777	عارف	2542	عبد القادر گیلانی	2558
طعنه	1957	طیش	877	عاریت	3422	عبد ناک	271
طفل	1510	طیف	3851	عاشق	287	عبرت	4171
طفلی	2427	ظالم	1825	عاصی	1564	عبیر	436
طفولیت	2628	ظاهر	2046	عافیت	1705	عتاب	1023
طلا	3345	ظرافت	1944	عاقبت	1556	عجایب	3534
طلاق	3193	ظریف	378	عاقبة الامر	4594	عجب	2727
طلب	331	ظفر	1369	عاقل	1553	عجز	2562
طلبکار	3892	ظل	391	عاکفان	265	عجلا	3513
طلب کردن	2209	ظلم	1629	عالم	976	عجبی	1683
طلعت	2486	ظلمت	3977	عالم	2053	عجز	3913
طبع	3608	ظلم	2538	عالمیان	503	عجین	3426
طور	1314	ظباء	3983	عالم الغیب	2892	عداوت	372
طوطی	3934	ظن	2075	عالم صورت	2717	عدت	4214
طوع	4425	ظهر	2271	عالم معنی	2718	عدل	1654
طوعا و کرها	1501	ظہیر	978	عالمیان	174	عدم	1959
طویله	1328	عابد	2533	عام	1047	عدو	2448
طهارت	2600	عاج	4389	عامل	504, 2157	عدوک	4454
طیب	3581	عاجز	1275	عامی	4833	عدول	4137, 4121
طیب الاہل	3873	عاجل	4320	عایدہ	4654	عدیل	4386
طیبت	4939	عادت	745	عبا	3209	عذاب	2881

No.		No.		No.		No.	
عذار	820	عشا	4485	عقوبه	2056	على ذلك	3260
عذر	63	عشا	4484	عقولهم	4032	على فطرة الاسلام	1522
عذري	4076	عشاق	3895	عكس	755	على الخصوص	954
عراق	1997	عشرت	1828	علا	227	على العباد	4161
عربده	3358	عشت	322	علاج	3191	عليه	182
عربي	4191	عصاره	141	علامه	3230	على	759
عرصه	4388	عصر	3231	علائقي	2646	علي	4015
عرض	4477	عصيت	4558	علت	2218	على الصباح	3948
عرق	819	عصيان	4536	علف زار	2609	على الاعداء	4636
عرق	3979	عقد	918	علقت	3018	عم	1667
عرقها	488	عضو	1803	علما	1093	عبارت	616
عروس	960	عضوها	1805	علم	1962	عبان	4306
عريان	3647	عطا	3322	علم	2591	عبد	995
عز	9	عطار	4796	علو	2298	عبر	343
عزب	3080	عطشا	3030	علوم	4761	مبرا	4005
عزت	739	عظيم	740	علوي	2383	عبرليت	2228
عزلت	675	عفاف	4521	على	465	عبد	2430
عزم	725	عفو	2414	على البصنف	4976	عبد	1573
عز نصره	1090	عقب	1052	عليها	3016	عبد فرمودن	1921
عزير	1102	عقبين	4896	عليه السلام	1762	عبيد	3240
عزير مصر	3232	عقد	833	على قدر	4031	عن	1234
عزيت	858	عقد	4113	على دين ملوكهم	410	عنا	4215
عسل	348	عقل	778	على الدوام	2677	عنا	4548

No.	No.	No.	No.
عناد 1512	عید 807	غلط 1841	4582
عنان 3325	عید اضحیٰ 2387	غم 311	194
عنایت 398	عیسیٰ 4259	غبار 1172	1977
عنبر 2126	عیش 643	غبره 1376	4890
عند 1317	عین 397	غتایم 1702	1450
عند لیب 4786	عین القطر 2488	غنی 2458	1769
عند الاعیان 2031	عیوب 4719	غنیمت 653	1287
عن رجم 4556	غار 4037	غواص 2088	3671
عنقوان 1466	غارت 1447	غوچ 2395	4763
عنکبوت 3675	غازی 4791	غور 3108	3457
عنه 395	غاص 4629	غوطه خور دند 233	1697
عوام 356	غافل 4110	غولک 4143	2912
عواقبه 2263	غالب 852	غیاث الاسلام 1967	993
عوایب 1147	غایب 2602	غیب 2936	96
عود 2127	غایت 1696	غیب دان 822	2307
عون 2528	غیا 2967	غیبت 4984	1029
عهد 543	غبار 3139	غیر 160	3921
عهد 45	غدار 634	غیرت 2537	2860
عیاری 3652	غدر 1895	غیری 1682	248
عیال 1949	غراب 3941	فاجره 1182	3102
عیب 423	غراب الیین 3768	فاحش 3159	89
عیب جو 2883	غرامت 3808	فاخر 3201	2324
عیبها 420	غرایب 3535	فاذا 3094	3475

XXXIII.

No.		No.		No.		No.	
فارسی	3780	فخري	4503	فردا	713	فروگذاشتن	2757
فارغ	4479	فدا	3173	فرزند	1040	فروگرفتن	3612
فاسد	2079	فر	2351	فرزین	4391	فروماندن	2766
فاسق	1976	فرا	677	فرستادن	645	فرومایه	1498
فاضلتر	2871	فرات	3035	فرستك	2118	فروهشتن	2482
فا ظل	3398	فراچنگ آوردن	4802	فرش	114	فرباد	2221
فاقه	1951	فراخ	3526	فرشته	3801	فرباد رسي	1637
قام	4080	فراخ روي	1980	فرصت	1435	فربيدن	2859
قان	4326	فراخي	3271	فرض	4735	فريدون	1260
فانت	3261	فراز آمدن	1746	فرعون	3235	فريق	3107
فانت محارب	3868	فراست	1302	فرق	1713	فزونى	4693
قان الفايده	4652	فراش	109	فرمان	164	فساد	4562
فايده	1601	فراغ	2347	فرمان بردار	165	فسكت	871
فايق	145	فراغت	4482	فرماندادن	2364	فست	4307
قنادن	4600	فراشت	2564	فرمانده	4423	فسوس	4148
قناده	2650	فراوان	2121	فرمودن	120	فسون	4804
فتح	2526	فراهم آوردن	857	فرنگ	2975	فشاندن	2713
فتح	3885	فربه	1324	فرهنگ	3746	فصل	798
فتنه	571	فربهي	4879	فرو	24	فضايل	3720
فتوى	2214	فرتوت	3962	فرو بردن	294	فضلا	988
فتوت	4322	فرج	4538	فروپوشيدن	4953	فضل	369
فتوضيح	4074	فرخ	1284	فروتز	2094	فضول	2455
فاجور	4308	فرخنده	3060	فروختن	771	فضله	1933
فختر	172	فرو بستن	775	فروش	770	فضيحت	4425

XXXIV:

No.		No.		No.		No.	
قضيته	1063	قواكه	3030	قيه	2672	قبل	1128
قطرة	4469	قوت	3921	في هوا دجها	4626	قبل البصايب	3882
قطنت	1843	قوت شدن	4781	قيهم	3907	قبلاه	2114
قعل	2864	قولاد	4246	قابل	4255	قبول	974
قعليها	2435	قهم	1581	قابله	4211	قبيله	3286
ققدت	3878	قهيدن	1582	قاتل	2791	قتال	4766
ققد غفرت له	249	في	392	قادر	4685	قصبه	4945
ققر	4493	في الكجيه	780	قارون	2142	قد	242
ققيرة	4359	في الخطار	3374	قاصد	2277	قدح	2738
ققيه	3045	في الفلك	3477	قاصر	4620	قدر	1319, 1704
قكر	961	في القرآن	469	قاضي	2213	قدرت	143
قكرت	3812	في الكتب	4630	قاع	3401	قدره	999
قكندن	1662	في الهتل	3302	قاعده	2107	قدري	3206
قكيغ	1088	في البرو	3905	قافله	2384	قدشابه	3510
قلاح	4276	في اليهوده	4048	قالله تعال	3161	قدم	742
قلا تطعمها	3172	في جنات	4519	قالوا	3425	قدم	1129
قلان	724	في رفقه	3864	قامت	1304	قدم ونجيه شدن	4185
قلك	155	قيرونه	3059	قانع	3607	قدوم	134
قلنفسه	2432	في صلح	3867	قايم مقام	377	قديم	694
قليت	3377	فيلحقدن	2693	قبا	129	قرار	1701
قها عليك	4328	فيلسوف	8055	قباله	4721	قراضه	2846
قوين	3929	فيلسوفان	4194	قباي بوستين	3763	قران	3160
قنوي	3719	في مقابله	4015	قبيح	3936	قربن	3541
قروا يد	1195	في رد ادها	407	قبض	2945	قربان	346

No.		No.		No.		No.	
قربانی	4472	قعر	3832	کابین	2983	کافرنعت	4621
قربت	15	قفا	1958	کاخ	4168	کافور	1866
قربتی	3400	قفس	3935	کادالغیران	4509	کافه	405
قرص خورشید	1453	قعله	1738	یکون کفرا		کافی	1927
قرغن	4736	قلم	1925	کاذر	1989	کالبد ر	3874
قربین	2946	قلنا	3430	کار	603	کام	761
قمر	3616	قلندر	4774	کار بستن	1728	کامران	2354
قسم	189	قله	1410	کارد	2992	کامرانی	3095
قصاب	3280	قلیل	52	کاردیده	1351	کان	4006
قصاص	2236	قناعت	1193	کاردانی	2468	کان	4916
قصب الحبيب	361	قوت	782	کارزار	3618	کان	325
قصب مصري	3505	قوت	2999	کارگاه	4411	کانک	1347
قصه	1725	قول	1727	کاروان	1403	کار	1359
قصیده	2386	قوله تعالی	3468	کاستن	3301	کاوردان	4753
قضا	2358	قوله للمعانی	4092	کاسه	2080	کاو عنبر	4575
قضارا	2960	قوم	1436	کاسه چینی	3449	کاد	1943
قضا کردن	2625	قوي	1777	کاش	4058	کاه ویشکاه	3137
قضبان	815	قوي بال	4441	کاشتن	2464	کاهلی	3670
قطب	375	قهر	3556	کاشغر	3997	کاهی	2710
قطره	3981	قیاس	336	کاغذ	1924	کاهیدن	3877
قطع رحم کردن	3153	قیامت	505	کاغذ زر	367	کاینات	171
قطع کردن	1735	قید	3250	کاغذ قبالة	3443	کباب کردن	2145
قطره	56	قیهت	1306	کافر	3091	کبر	4573

XXXVI.

No.		No.		No.		No.
97	گذر کردن	1753	گردانیدن	785	کروبی	3802
2911	گذر	484	گردست	262	گروه	1513
3586	گزار	418	گردش	876	گرویدن	3541
576	گزار	1993	گردشکار	910	گزیان	3648
3156	گراما	3115	گردشکان	1483	گزیبان	2089
4444	گرامت	308	گردن	1143	گریختن	1227
4367	گرامی شدن	4854	گردن	232	گریز	794
2138	گران	720, 4921	گردنکشی	4811	گریزان	1985
1462	گران	2059	گردن	1426	گریها	3127
2929	گرانمایه	1163	گردیدن	972	گرم النفس	2246
101	گرانی	3855	گرسنه	1954	کریم	188
2594	کراهیت	1299	گرسنگی	3273	کوبی	94
689	گرویدن	408	گرسنه	943	گریه	1687
4385	کربت	1630	گرفتار	4702	کریه	2493
3664	کربن	4803	گرفتار آمدن	1706	کوبه الصوت	3766
1855	گربه	1138	گرفتگی	1140	کز	44
4286	گربه	1134	گرفتگان	54	کزدن	2073
1823	گردد	4539	گرفت زاده	1557	گوزن	1724
4271, 4570	گردد	3134	گرم	257, 493	کزو	1282
3007	گرواب	2420	گرم	1817	گزیب	4016
1491	گردار	3093	گرم پیل	4852	گزییدن	732
2179	گرد آمدن	1650	گرمیدار	3381	گزییدن	1998
580	گردان	4314	گرو	1909	گزییدن	798

No.		No.		No.		No.	
کس	69	کشودن	3693	کفش دوز	3175	کم	1631
کسان	2229	کشور	536	کفن	3198	گم	1532
گسستن	4223	کشور کشا	3196	کفور	4610	کجا	4647
کشن	1787	کشیدن	81	کفیت	2641	گپاشتن	2160
کسیر	3678	کعب	4532	کگل	427	کپال	368
کسری	2450	کعبه	266	کگل	311	کپان	2289
گسترانیدن	849	کف	158	کگل	940	گپان	337
گستردن	116	کفارت	750	کگل	2616	کپاندار	2290
گسلیدن	1428	کفاف	1871	کگل	2658	کپان کیانی	3501
کسنور	1224	کفایت	2007	کگل	1834	کپتر	2332
کسوت	3038	گفتا	738	کگل	137	کپترین	2167
کسی	281	گفتار	708	کگل	3278	کپر	2841
کش	1868	گفتیش	2909	کگل	1153	کپزیدن	3387
کشادن	1449	گفتی	4202	کگل	2050	کم غیار	3754
کشاده پیشانی	3307	گفتن	112	کگل	3275	کپند	4109
کشتگان	288	گفتندش	4927	کگل	2241	کپین	1458
کشتن	1790	گفتنش	2149	کگل	4436	کپینم	2095
کشتن	1211	گفتنم	3704	کگل	316	کپینه	3149
کشتن	152	گفته شود	744	کگل	2894	کن	3119
کشتی	2320	گفتای	679	کگل	4240	کنار	1370
کشتی	1684	گفتی	829	کگل	1721	کنار و بوس	4144
کشتیبان	204	گفتست	1748	کگل	765	کنان	796
کشف	209	گفت	3730	کگل	1395	گناه	85

XXXVIII.

No.		No.		No.		No.	
3685	کوند عضد	1672	کوخته	308	گيتي فروز	3715	
1484	گولهي	2895	گوگرد	344	کيخسرو	2317	
766	کوتاه	1293	گون	4574	گهرم	1833	
683	کوتنظر	4963	گونگون	848	گيرودار	2538	
3860	کوچک	4675	گونه	2134	کيستي	2189	
1397	کودک	2923	کوه	1110	گيسوان	2382	
1345	کودن	2460	گوهر	1802	کيسه	3067	
4940	کور	1623	کوهسار	4036	کيش	3448	
3384	گور	644	کوهستان	4317	کيمياگر	2475	
1663	کور بخت	4679	کوي	3968	کين	1612, 3685	
3896	کوتزه	2520	گوي	639, 2740	لا احب	4497	
4788	کوس	605	گويان	4107	لا الحجر الصلد	2938	
2490	گوسفند	2352	گويد	239	لاتکزن	2036	
1121	گوش	667	گوچند	813, 3331	لاتکسبونوي	4047	
4771	گوشت	3291	که	12	لاتهر	3126	
4882	کوشش	3529	که	2607	لاجرم	404	
706	گوشهال خوردن	2899	کهتر	1152	لا حول	37182	
261	گوشهالي	1386	گهر	2706, 4256	لاخير	3906	
220	گوشواره	3058	کهف	914	لارهبانية في الاسلام	4543	
102	گوشه	1700	کهن	1079	لا رب	4862	
3140	کوشيدن	775	گياست	1580	لازم	2759	
2475	کوفه	2778	گيتي	3584	لاشد	1280	
4435	کوفتي	173	گيتي آر	3215	لا عظم	1316	

XXXIX.

No.		No.		No.		No.	
1321	لخت	3783	لغو	2400	لوح	4301	
2012	لدغه	4606	لغوي	3124	لوريان	3643	
4070	لذت	4609	لفظ	3740	لوط	1529	
3649	لذلك	2701	لقل	3323	لوم	4745	
845	لذيذ	3037	لقد	475	له	246	
818	لهرزه	1688	لقمان	1122	له خوار	3515	
2671	لهرزيهون	1972	لقمه	1860	له صوت	3777	
3983	لهبانه	1223	لك	3169	لهم	4515	
3507	لسمعت	4134	لكا قبه	4978	لهو ولعب	2296	
4159	لشكر	1839	لكم	2584	لي	2667	
3410	لشكري	533	لله رحمن	2038	ليت	3943	
4349	لصاحبه	4985	للتخييشين	3424	ليس	2428	
3985	لصوت الكبر	3771	لم	2579	ليس يرفع	4022	
4746	لطيبه	2825	لم	3125	ليك	1142	
3707	لطاقت	1568	لمستتر	2885	ليكن	522	
2761	لطف	259	لم يطر	3379	ليكن	4065	
1884	لطيف	3174	لم يقبلوا	4327	لليم	3521	
900	لطيفا	3910	لم يلتفتن	4627	لليم الطبع	4526	
3368	لطيفه	2165	لنفسك	4980	لينة	486	
2655	لعياده	3367	لنشك	2787	ليس لم تنته لمرجهتك	4599	
3865	لعل	4739	لنكره ناد	4920	ماء	838	
3344	لعنت	2156	لوانمه	4856	ما	270, 2556	
4040	لغزidon	2659	لوج	4262	ما	344	

ما اشتري	No. 4553	مال الغريب	No. 3659	مجالعه	No. 2640	متعبد	No. 2629
ما انا	No. 2554	مالها	No. 942	مبتلا	No. 3955	متعلق	No. 419
ما بقلب	No. 4095	مال بخوليا	No. 3455	مبدل	No. 879	متعدان	No. 4172
ما تقول	No. 3904	مال يدن	No. 2993	مبدل	No. 1857	متنعم	No. 4481
ما تم	No. 3902	ماليس	No. 3168	مبدري	No. 4309	متغير	No. 2016
ما جرا	No. 2504	مالوف	No. 746	مبلغ	No. 2605	متفق	No. 2202
ما جري	No. 4643	مامر	No. 4083	مبيت	No. 824	متقضان	No. 4953
ما حضر	No. 3414	ما مضى	No. 4642	مقاب	No. 3128	متكبر	No. 4565
ما دام	No. 3908	مامك	No. 4234	متابعت	No. 2377	متكلم	No. 2738
ما در	No. 1042	مامن	No. 563	متائف	No. 4103	متكلمان	No. 1902
ما در مادر	No. 4758	مامول	No. 2402	متبكر	No. 1094	متنوع	No. 3647
ما ذا	No. 3371	مانا	No. 3831	متبدل	No. 4671	متيكن	No. 2515
ما ذا اكتسبت	No. 4248	ماندن	No. 347	متجلى	No. 970	متوقعان	No. 4587
مار	No. 1731	مانده شدن	No. 3079	متحرك	No. 3673	متهم	No. 1599
مارا	No. 306	مانع	No. 3922	متكبر	No. 4466	متهاون	No. 2297
ماست	No. 2392	مانند	No. 560	متردد	No. 3753	متثابت	No. 3843
ماضي	No. 1160	ماوا	No. 1412	مترسالان	No. 903	مثال	No. 2299
ما عرفناك	No. 279	ماء	No. 810	متروصد	No. 2294	مثل	No. 1930
ما عليك	No. 4325	ماهي	No. 1456	متروقب	No. 3973	مثال نردن	No. 4903
مال	No. 1597	مايه	No. 2281	متسع	No. 2336	مثنوي	No. 591
مالدار	No. 3461	مبادا	No. 4152	متصور	No. 3815	مجادله	No. 4756
مالك	No. 925	مبارز	No. 4765	متضعف	No. 3518	مجال	No. 1854
مالك از منته الانام	No. 4637	مبارك	No. 3784	متع	No. 452	مجالس	No. 4063

No.		No.		No.		No.	
مجانبت	732	مکروم	103	مخالفت	4460	مد هوش	2916
مجاورت	3586	مکشر	3994	مخبط	4199	مذکور	2657
مجاهد	2355	مکش	1044	مختصر	1186	مذلت	2437
مجرد	2346	مکضر	532	مختلف	4335	مذمت	4576
مکروج	3637	مکفل	2687	مخدوم	1903	مذموم	4862
مجرى	1873	مخفوظ	4528	مخر	4714	مر	1179
مجلس	340	محقق	4659	مخفوض	3317	مرا	1249
مجلې	971	محققان	4374	مخلص	1938	مراد	1207
مجمع	1007	محققانه	2921	مخلوق	2795	مراسلت	2276
مجنون	4066	مکمل	4580	مخنت	2595	مراغبته	699
مکاسبه	1963	مکلم	4512	مخور	4712	مراقت	1562
مکاسبى	2645	مکمل	1022	مخوف	4522	مراقبه	4601
مکال	1380	مخاله	1560	مداح	4713	مراقبه	293
مکامد	348	مکبد	180	مدار	631	مربى	987
مکاورک	784	مکبدى	4847	مدارا	4459	مرتب کردن	4342
مکبه	788	مکبد غزالي		مداومت	1419	مرتبه	2022
مکبت	407	مکبود سبکتگين	1267	مداومت نمودن	3830	مرتبه	2201
مکبوبه	431	مکنت	1686	مدبر	1413	مرحبه	4975
مکناج	1771	مکشودن	4033	مدت	443	مرد	667
مکتسب	1979	مخاطب	4967	مدرس	3104	مردانه	3621
مکتبل	4533	مخافت	1989	مدعى	2636	مرداد	2498
مکجوب	2972	مخالطت	2812	مدعیان	330	مردار	2497
مکرقا	2703	مخالف	3625	مدفون	4340	مردان	1350

XLII:

No.		No.		No.		No.
3176	مرغک	4737	مزید	20	مستبح	1070
4398	مرقع	2775	مسا	3949	مستبند	2164
529	مرش	1614	مساعد	1948	مستوجب	2561
1821	مرکب	3504	مسافر	3338	مستور	4561
2571	مرکب	4343	مساکین	1861	مستولج	4193
2169	مرکز	1092	مسابحت	3616	مسجد	3787
4392	مروا	3114	مست	317	مسطور	4368
3147	مروارید	3383	مستی	1830	مسکر	4311
1265	مروت	786	مستجاب الدعوات	1807	مستکنت	3233
1820	مروحه	3053	مستحکم	4810	مستکین	414
1131	مرهم	3555	مستخلص	2081	مستلم	2102
2676	مرهم نه	4692	مستسقی	3036	مسلیان	3101
2291	مرید	3046	مستعار	4592	مسلیانان	1814
4846	مزاج	4195	مستعربان بغداد	3903	مسلپانی	3797
4824	مزاحمت	3182	مستعجل	4740	مسند	4120
2199	مزاجات	1100	مستعد	4793	مسئله	4129
1391	مزد	4186	مستغرق	296	مسئول	4346
1407	مژده	1742	مستفید	3003	مشابهت	1992
320	مزروع	659	مستفید گشتی	2612	مشارالیه	2028
3602	مزکی	4476	مستقیح	3110	مشاطه	1055
2850	مزکان	2839	مستقیم	3898	مشام	2125
3408	مزیت	2374	مستم	439	مشاهده	1682

مشاهده	No. 3796	مشیر	No. 981	مطابق	No. 3064	معالجه	No. 3246
مشایخ	2844	مصاحبت	2575	مطاع	186	معامله	1774
مشت	3145	مصادره	2249	مطالبه کردن	3283	معاندان	4155
مشتاق	3856	مصارع	2335	مطالعه فرمودن	944	معاینه	4938
مشتري	2560	مصطفی	181	مطایبه	2852	معاینه کردن	4157
مشت زن	3524	مصاف	1143	مطبوع	2309	معبور	3603
مشتغل	4486	مصالحه	3614	مطبوع	3416	معتاد	2510
مشتی	3332	مصالح	2369	مطرب	2816	معتبر	2240
مشرق	2523	مصلاي شیراز	3684	مطلع شدن	2273	معترف	269
مشغل	4661	مصالح	4296	مطلع گردانیدن	723	معتقد	3723
مشعله دار	4662	مصلحت	673	مطبخ	3813	معتكف	730
مشغله	4770	مصحف	2633	مطلوب	4820	معتد	3265
مشغولي	1923	مصر	2456	مطیب	3980	معتد علیه	2030
مشفق	4672	مصراع	1130	مطیع	1740	معجب	4205
مشقت	1213	مصري	2362	مظفر	386	معجز	4854
مشک	434	مصمم	4034	مظفر و منصور	4635	معدن	4915
مشکل	2661	مصمون	4478	مظلوم	4666	معدوم	1383
مشمار	2011	مصایب	4904	مع	2628	معد	3279
مشوم	3040	مصیبت	1638	معایت	2254	معدرت	4892
مشورت	1417	مضادات	3861	معاش	2106	معدور	1907
مشوش	3445	مضرت	1416	معاشرت	897	معرض	1020
مشهور	417	مضاعف	2292	معاصی	4310	معرفت	2020
مشیت	2376	مضبون	2257	معاقبت	2405	معرکه	4706

معروف	No. 747	مغاضبا	No. 4014	مقار	No. 4922	مكر	No. 598
معزول	1918	مغرب	2524	مقاومت	1420	مكر	3741
معزولي	1922	مغربي	3228	مقابل	1619	مكروه	2286
مغشوق	289	مغرور	2626	مقبول	1594	مكس	3049
معصم	4530	مغز	2198	مقتضي	4209	مكسب	3539
مغصوم	3099	مغفرت	4632	مقدر	3592	مكنث	3543
معصيت	2751	مغلوب	1252	مقدم	3150	مكه	2044
معضلات	1848	مغن	2827	} مقدم ملائحو } زمكشري	4002	ملا	3807
معطل	4657	مغني	2842			ملاح	2421
معظم	383	مغيلان	2746	مقرب	2027	ملاخان	4315
معلم	3998	مفارقت	4213	مقرب	1432	ملاحد	3727
معلم	3506	مفاوضه	2511	مقرون	1036	ملاذ	985
معلم كتابي	4285	مفتي	4567	مقسوم	3589	ملاذم	2293
معلوم	1718	مقتخر	2267	مقصد	4464	ملازمت	1932
معناي	4189	مفتخر	924	مقصود	4404	ملاطفت	1690
معني	672	مفرح	30	مقود	3629	ملاطفه	4711
معزل	2880	مفرما	4664	مقيم	4217	ملاطيه	2391
معزود	3308	مفسد	4778	مكارم	1008	ملاعبت	697
معني	4090	مفهوم	4184	مكاشفه	295	ملاال	951
معيشة	4488	مقابل	3846	مكاله	781	ملاالت	1187
معين	1013	مقاتل	2000	مكايد	1406	ملاامت	2897
معيوب	4572	مقام	1092	مكتب	4295	ملايك	3022
مغارة	1563	مقامات	2656	مكتوب	2268	ملايكه	4054

No.		No.		No.		No.	
241	مبتنع	1421	من آيا ته	470	منطق	3552	
1411	مبد	26	من بعد	681	منظر	2494	
2513	مبدوح	1004	منت	1355	منظومه	2705	
4527	مبشك	4581	منت	6	منع	1877	
2959	مبقوت	3937	منت شتاس	4658	من عبيدي	244	
3938	مبلكت	983	منتصب	3315	منعدم	4725	
352	مبلوك	3863	منتظر	1071	منعم	3548	
4361	مبلوك من 413, 2869	3569	منتظم	2587	من عجل	4027	
530	من	492	منت نهادن	1479	من عند الله	4634	
1229	مغاير	814	منتهي	4332	منقص	1693	
992	مناجات	2996	منجلاب	2617	منفذ	1402	
1292	متادمت	3564	منجم	3764	منفعت	3298	
935	منارة	1108	من خير	4981	منقطع	1487	
3579	منامعت	1668	من ذكر	4084	منكر	91	
3000	مناسب	589	منزل	618	من كان	4551	
4299	مناصحت	4323	منزلا	1320	منم	1344	
4126	مناظرة	3726	متسوب	278	من مغربها	4164	
929	متافع	2004	متش	720	من مولود	1518	
2961	مناقض	3158	منشات	366	من نوالك	3761	
3857	مناكحت	3187	منصب	2178	من واذى	4578	
1414	مناهي	2875	منصب قضا	4123	من يخلوا	3852	
2878	من السباع	917	منصرف كردن	3646	منيوش	4180	
3798	من العذاب الا دني	4899	منصفا	4949	متبع	1409	

No.		No.		No.		No.	
2247	مواجهه	3351	مهار	486c	میراث	2122	
4333	مواخذة کردن	135	مه پاره	3021	میرانم	4722	
2233	مواخذ	1141	مهر	1305	مهرود	25	
1059	مواظبت	3745	مهری	2301	میسر	2085	
787	مواظف	1766	مهاجور	2729	میسرشدن	2527	
4203	موانست	825	مهد	123	میکائیل	2679	
4448	موت	2800	مهر	2503	میل	2326	
4252	موثر	2853	مهر	2501	میل	2439	
200	موج	4965	مهربان	1602	میرون	2856	
14	موجب	4656	مهره	3876	مینا	731	
35	موجود	2404	مهر	306c	میوه	847	
173	موجودات	928	مهبان	2619	ناتازموده	4405	
2202	موجه	4010	مهبان ساری	3419	نا اهل	2482	
4934	مورحن	2631	مهبانی	3349	نابکاری	4946	
2569	مودت	4956	مهبیل	4676	نابینا	2125	
2836	مودن	4855	مهبیا	2108	ناتراشیده	2613	
2256	مودی	3109	مهبی	4615	ناتهام	4167	
1887	مور	4886	مهی	2815	ناتوان	4783	
3639	مورچک	520	میا	2970	ناچار	2822	
3901	مورچد	4633	میان	1346	ناچس	2953	
2801	موریانه	153	میتوب	3391	ناچیز	442	
2061	موروث	2608	مینح	2804	ناخن	2293	
844	موزون	1719	میدان	1341	ناخوش آواز	2295	

No:	نویس	No:	نویس	No:	نویس	No:	نویس
4794	نسبت	2531	نبوت	3681	نابیدن	2536	نپوت
4100	نسبت کردن	187	نپی	1303	نامت	1806	نپی
3431	نلسد	70	نتواستن	1754	نامرادی	3131	نتواستن
3698	نسرین	4909	نثار	4844	نامه	2589	نثار
1418	نسفت	2023	نجم	3020	نامی	4353	نجم
1485	نسل	1451	نخستین	2698	نامناسب	2078	نخستین
3342	نسیج	4201	نخفتی	1544	نامور	1277	نخفتی
696	نشاط	150	نخل	3415	ناموزون	3939	نخل
286	نشان	1119	نخلبند	2097	ناموس	83	نخلبند
559	نشاندادن	2784	نخله مکهود	4064	نام و نشان	8583	نخله مکهود
1489	نشانه	2922	نخیل بنی هلال	4877	نان	157	نخیل بنی هلال
2345	نشانه	4406	ندامت	2190	نان تهی	2805	ندامت
633	نشاید	1536	نهما	1664	نان رباط	3062	نهما
444	نشستن	1941	ندیم	379	نان وقف	3075	ندیم
4170	نشیب	3666	نذیر	4747	نانهاد	4821	نذیر
674	نشین	2313	نرم	1587	ناهوار	4365	نرم
3809	نصاب	2688	نرمی	870	نام	142	نرمی
1547	نصب کردن	1392	نزع	2183	نای	4362	نزع
2390	نصرانی	3644	نزد	2984	نبات	222	نزد
1208	نصبیست	1033	نزدیک	4270	نباشد	162	نزدیک
4056	نطفه	4183	نزع	1736	نپاید	866	نزع
1084	نطق	4830	نزول	1567	نپشتن	3401	نزول
1077	نظر	869	نزهت	2910	نپض	2850	نزهت

No.	No.	No.	No.
نظم	نفسه	نکته	نوبت
205	3928	3827	2062
نظیف	نقطه اندازی	نگرستی	نوجوان
4480	4394	1276	4230
نظیفه	نفع	نگفتت	نوح
1308	3959	3667	203
نعت	نقده	نکور	نور
3337	1874	1050	2872
نعره	نفور	نگون	نورده
1363	4566	3952	1926
نعل	نقی	نگون بخت	نوروزی
4525	2413	3492	128
نعل	نقیس	نکویی	نوش
3725	3810	1575	3669
نعلبند	نقاش	نگه	نوشتن
4102	4930	593	1261
نعلین	نقب	نگه کرد	نوشده
3724	4531	705	3295
نعم	نقد	نگین	نوشیروان
4619	1838	3682	1285
نعمت	نقره خام	نم	نوشین
21	3405	817	609
نعمد بالله	نقش	نماز	نومیدی
2496	949	1768	1215
نعیب	نقش و نگار	نهد زین	نویسنده
3767	2652	1908	2588
نعیم	نقصان	نبط	نه
3546	1634	3542	3605
نفر	نقص	نپک	نه
4038	2897	2068	863
نفرتر	نقض	نپکین	نه
4218	4843	3960	2327
نفره	نقل کردن	نپودن	نه این
2858	3417	403	4396
نفاق	نکاح	نپونه	نهاد
3620	2982	3333	1514
نفرت	نکار	ننگ	نهادن
3791	3858	516	140
نفس	نکارخانه	نو	نهاداشتن
23	947	617	2338
نفس اماره	نکارین	نواحي	نهر
4534	3982	2259	3395
نفس طالب	نکاهدانستن	نواختن	نهرها
2499	508	1642	839
نفسه	نکبت	نوله	نفتن
4455	4329	1456	1333

No.	No.	No.	No.
فیم 3774	واطلب 1398	وانت 4979	2826
فیم خورد 3672	واعلان 2516	وانجیت 2891	3866
فیم روز 4397	وافر 1826	وانگن 3420	2495
فیو شیدن 2530	واقعه 4181	ایده 722	480
فیبین 3012	واقعه دید 4395	و بینک 1440	3945
فیو 1499	والا 10	وجد 2331	3184
فیو 646	والسلاطین 4166	وجود 996	1270
فیو زمانه 3694	والعافین 4709	وجه 1233	1870
فیو 4625	والکاظمین 38	وحدت 1231	2606
فیو 760	والسلبین 1387	وحید 994	2611
فیو 726	والبحر 998	وحسن 933	489
فیو 1423	والقیل 473	وحسناته 1309	459
فیو 3813	والله 3705	وحش 1236	3326
فیو 553	والاستنار 4220	وحشت 2686	3645
فیو 2070	والشربوا 3111	وحل 3276	3100
فیو 4834	والقدیر 934	وحلیها 3316	3128
فیو 531	والهرو جاهل 1748	وداع 3880	1747
فیو 808	والناظور 396	ودمر 3920	464
فیو 407	والله 460	و رکبات 217	4624
فیو 2532	وام 3533	و رای 3089	3229
فیو 2417	وان 4977	ورب 621	4068
فیو 640	ولین 3281	ورد 3163	804
فیو 2227	وانه 274	ورزیدن 1315	1978

No.		No.		No.		No.	
1424	وظيفة	88	ولادت	4356	ونحن	2722	
3814	وعد	892	ولايت	1633	ونصرا علامه	4641	
131	وعد	3285	ولا يسقي	3934	وولايتته	463	
883	وعظ	4776	ولا يهلك	2763	وهو	3485	
4088	وعلى	4019	ولانبى	2675	وهل	4024	
66	وعند	2950	ولده	474	وهم	338	
1679	وغربقا	2704	ولح	4122	وهم مكرمون	4518	
1082	وقا	862	ولم تدر	2648	وهو	3031	
1230	وقات	1268	ولنذيقنهم	4898	وي	1251	
3657	وقات ياقتن	4414	ولو	3989	ويلنزه	3710	
4210	وقا كردن	2111	ولوان	4130	وين	626	
1242	وقت	2370	ولوسعت	4087	هارون الرشيد	2411	
1146	وقاحت	4117	ولي	1120	هامان	3236	
3530	وقار	1945	ولي	4889	هان	4591	
2692	وقت	661	وليس	245	هايل	2200	
2086	وقد	1520	ولي عهد	1371	هبوب	2931	
192	وقت	2758	وليكن	442	هجرت	1205	
467	وقد	2986	ولي نعت	2282	هدف	3693	
1000	وقوف	2269	وما	3258	هديه	814	
4053	وگرنه	447	ومجاورة	4495	هدي	4417	
282	ولا تفعل بي	2553	ومى	2453	هذا	2647	
2940	ولا تمنن	4651	ومى يتوكل على	4617	هر	22	
456	ولا تسرفوا	3277	الله فهو حسب		هراس	4936	

No.	هرا سیدن	No.	هیسر	No.	هني	No.	2957
4524	هفتم	1201	هپنان	1528	هو	487	
1788	هفته	2057	هپقدم	4112	هواپرست	3207	
1019	هلاک	1726	هپکنان	2919	هوا و هوس	2809	
1657	هلاکت	2664	هپنشست	1550	هوس	625	
3206	هلاک	3027	هپنشین	4681	هوس بان	3208	
1885	هلاکت	3376	هپ	445	هوش	2868	
1496	هلی	1425	هپب	76	هوشپند	2614	
218	هم	1584	هپیدارم	636	هوشپندي	1590	
1715	هپا	1382	هپیدون	256	هول	2851	
1622	هپان	58	هپیشه	3734	هپات	2047	
3498	هپانا	3319	هپین	884	هپیت	499	
534	هپایون	956	هند	886	هپچ	2120	
3183	هپت	502	هندوستان	1062	هپزم	2305	
709	هپتخواستنی	3597	هندي	3442	هپکل	2483	
450	هپچنان	345	هنر	4935	هپولانی	4380	
1173	هپچنانکه	1648	هنرمند	426	هپهات	4196	
1174	هپچنین	624	هنرور	4265	یا	435	
4815	هپچو	363	هنروري	3099	یا	240	
1203	هپخوابه	3700	هنکام	4878	یا ابا هریره	2965	
4645	هپدان	4101	هنگفت	1853	یا بنی	4344	
3069	هپدم	2918	هنود	4247	یابنی آدم	4731	
3849	هپراه	1775	هنون	4393	یارای	4289	
4257	هپسایه	3243		654			

No.		No.		No.		No.	
4925	يتلاطف	3914	يعني	4667	يقصر انه	1526	
628	يصب	1237	يغيا	4049	يقتك	4281	
2013	يحد ثني	3656	يغنيو ذلك	4555	يوجج	2697	
964	يكتيك	3257	يقتريه	4136	يوز	3939	
3141	يكتبي	2760	يكتبي	2423	يوسف	2492	
1049	يخ	3759	يكت	577	يولد	1521	
4797	يخدسلي	4511	يشكان يشكان	461	يوم	4044	
3389	يخد عليا	4510	يشكانه	4154	يوماً	3392	
4387	يخري	3083	يكدگر	1752	يوم القيمة	4347	
4091	يخول	4133	يكسان	3826	يونان	2203	
3373	يستقيم	4025	يكسو	4579	يونس	1455	
2643	يسرا	2952	يكبي	219	يماج	2821	
4971	يسيعد	3986	يهكسانه	1527	يهود	3778	
2947	يصول	4013	يهين	2876	يهدي ولا يهتدي	4663	
1917	يصول بطشا	1915	يهين	3462	يهود انه	1525	
3911	يصول على الكلب	1226	يهين	751	يهودي	3520	
4912	يعلم	2889	يهين اليلك	991	ييس	1220	

F I N I S.

בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי

DATE DUE

תאריך החזרה

-9. I 1972

הספריה הלאומית
S 2= 62 C 8286
Saldī, Muṣlīḥ al-Dīn.
The Gūlistān of Sādy /
C.1

3175852-10

ASH

בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי

DATE DUE

תאריך החזרה

16-05-1998

5/8

00020222149

